

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

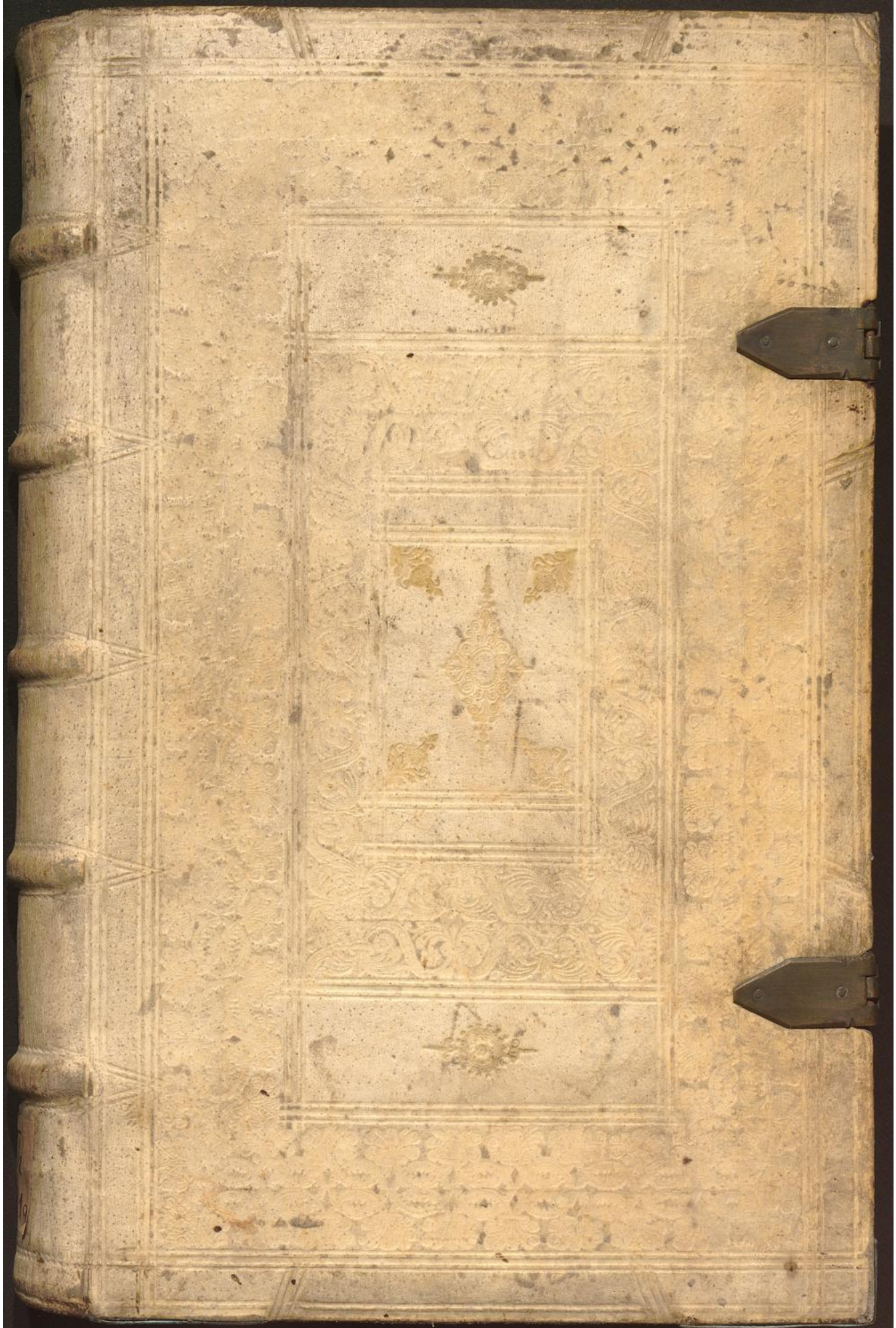
Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

Th. 921a.

C. III

9

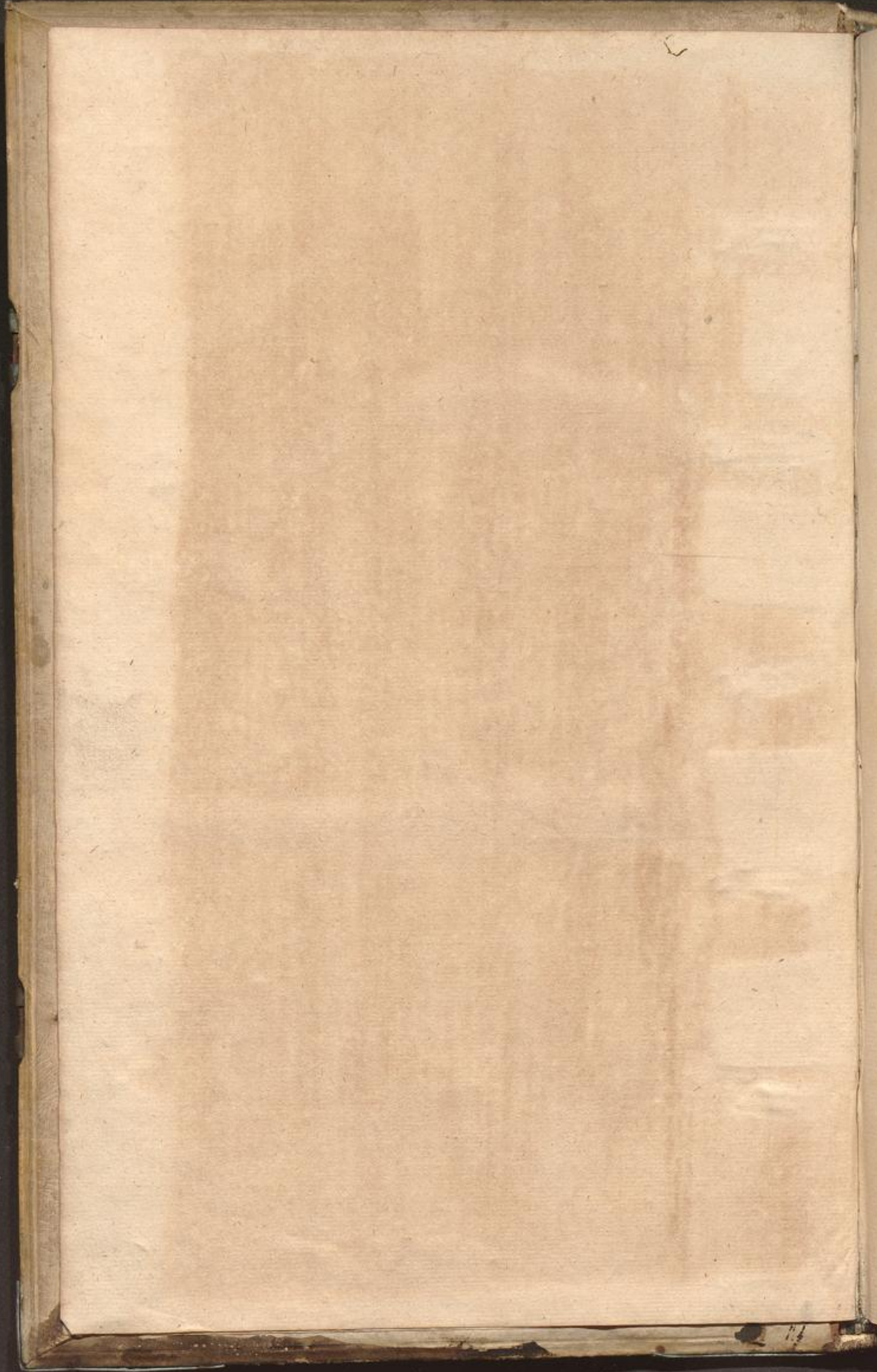
Arsde-
kin

Theo-
logia

D. IV
28

MAG. I.

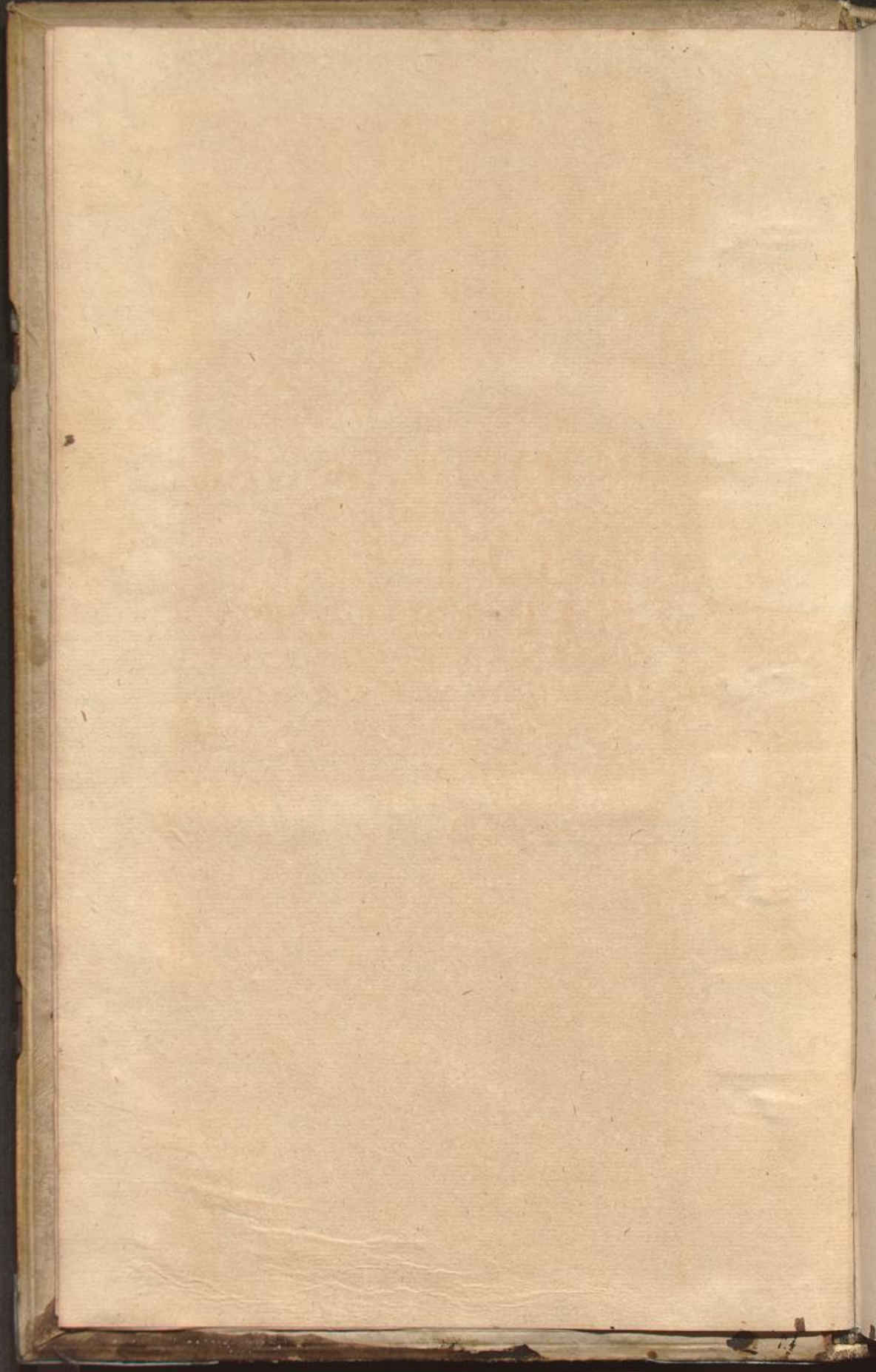
BOLLING

Arde
kin

Theo-
logia
D IV
28

MAN. I
BIBLIOT.

TOMUS SECUNDUS
R. P. RICHARDI ARSDEKIN
SOC. JESU SAC. THEOL. PROFESSORIS.

THEOLOGIA
UNIVERSA

Primò
SPECULATIVA

Posteà
PRACTICA

NOVA, BREVI, ET FACILI METHODO
COMPREHENSA

Et ad Normam totius Cursus Theologici commodissimè redacta,
juxta Pref. sequentem.

CUM

*Recentibus Decretis, Modernis Questionibus, multiplici praxi, & Ideæ aliarum Scientiarum
in omni genere Materis.*

*Cum Grat. & Privil.
Et facultate*

*Sac. Cæs. Majest.
Superiorum.*

DILINGÆ,

Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Academicæ.
ANNO M. DC. LXXXVII.

rsde
kin

theo
logia

D IV

A

T

TOMUS SECUNDUS
 N. RICHARDI ARSBERGII
 DOCTORIS IN THEOLOGIA
 THEOLOGIA
 UNIVERSA
 SPECULATIVA
 PRACTICA

In Nova Caesarea Palatina
 Universitate Theologica
 Publice Professore
 JOHANNES GASTALDUS
 Anno MDCCLXXII

IN CAESAREA PALATINA
 UNIVERSITATE THEOLOGICA
 PUBLICE PROFESSORE
 JOHANNES GASTALDUS
 ANNO MDCCLXXII

❦ (3) ❦

P R Æ F A T I O.

UT in hoc Opere nihil omnino desit ad Cursum integrum Theologiae Universae, tam Speculativae, quam Practicae, ejusque materiam, ordinem, ac dispositionem commodissimam, hanc methodum in proximè sequentibus instituo.

Primò, Tota Theologiae Materia, ac Dispositio, ad pauciores, clariorefque Titulos distinctè reducitur, servato tamen communi Cursus Scholastici ordine, ac materiarum coherèntia.

Secundò, Ut consulatur commodè Brevitati, instituitur inter hanc, aliasque Operis hujus Partes mutuus Recursus. Sic nempe, ut ubi hic occurrit Materia, vel Quæstio in alia Parte suo loco fufius tractata, ad illam locum tanquam hujus Supplementum, Remissio accuratè annotetur: & contra.

Tertiò, Assertiones singulae optimo ordine inter se connexæ, Ratione & Autoritate breviter stabiluntur, ac Fundamenta opposita, ubi opus, rejiciuntur. Atque ita Theologus principis speculativis primo instructus ad Resol. practicas hic postea sequentes solidè accedit.

Quartò, Hæreses ad singulas Theologiae Partes propriè pertinentes, cum sua refutatione seorsum indicantur, quod ad brevitatè arbitror commodissimum.

Quà Methodo hoc primò commodum assequimur, ut idem pluribus locis non tractetur, quo multorum Librorum molesta prolixitas evitatur. 2. Quod & Controversiæ, & Theologia Scholastica, & Moralis, inter se adæquatè separentur, cum maximo Lectoris commodo.

Denique ac maximè, quod hujus Methodi beneficio, ubi Schola aliqua Theologica temporis compendium requirit, possit Theologia omnino Univerfa, facile biennii spatio sic breviter dictari, & à Dictante cum sua industria ita explicari, ut complectatur & Theologiam omnem, tam Speculativam quam Practicam, & Controversias omnes, etiam modernas, tam cum Hæreticis, quam cum Scholis Catholicis: Denique Praxim omnimodam singularum Functionum Curatoris animarum, quæ vix ex pluribus Voluminibus adedò commodè comparatur: uti hujus Operis Lectores, per Septem jam Editiones, communi consensu ultro profitentur.

I N D E X B R E V I S

Partium & Capitum tantum.

P A R S P R I M A.

De Deo Vno, & Trino & Angelis.

- Cap. I. **D**E Existentiâ Dei, Attributis, Visione, Luminè gloria.
- Cap. II. De Voluntate Dei, ejusque Libertate, Decretis, Providentiâ, Prædestinatione & Reprobatione.
- Cap. III. De Sanctissima Trinitate, Processione Personarum, & Personis singulis in particulari.
- Cap. IV. De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientiâ, Locutione, Lapsu, Supplicio.

Hæreses contra hanc primam Theol. partem.

P R I M A S E C U N D Æ P A R T I S.

De Beatitudine, Actibus humanis, Legibus, Gratia, & Merito.

- Cap. I. **D**E Beatitudinis essentia: de Voluntario & Libero.
- Cap. II. De Actuum humanorum Bonitate, & Malitia.
- Cap. III. De Conscientiâ Erroneâ, Dubiâ, Practicè Certâ, Probabili, &c.
- Cap. IV. De Peccato Actuali, Omissionis, Commissionis, ejusque Malitiâ, Delectatione Morosa & Ignorantiâ Legis naturæ.
- Cap. V. De Peccato habituali, Originali, Immunitate Dei-para ab illo, & Parvulorum à pena ignis æterna.
- Cap. VI. De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subjecto & Modo desinendi.
- Cap. VII. De Gratia, Justificatione, Merito.

Hæreses contra hanc Theol. partem.

S E C U N D A S E C U N D Æ.

De Fide, Spe, Charitate, Justitiâ & Jure, & de Religione.

- Cap. I. **D**E Fidei Regulis, certitudine, supernaturalitate, & libertate.
- De Spe Theologica. Cap. unicum. De Spei Natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.
- De Charitate Theol. Cap. I. De Charitatis naturâ, objecto formali in via & Patriâ, incremento, decremento, & amissione.

R. P. Arsdæ, Tom. II.

- Cap. II. De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, correctione Fraternali, bello, duello, & scandalo.
- De Jure & Justitiâ. Cap. I. De Juris & Justitiæ naturâ, divisione, objecto, subjecto, dominio, præscriptione.
- Cap. II. De Contractu in genere: requisitis ad valorem illius, Promissione, Donatione, Deposito, Commodato.
- Cap. III. De Mutuo, Usura, Simonia, & Modis Pietatis.
- Cap. IV. De Emptione, Venditione, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, & Feudo.
- Cap. V. De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.
- Cap. VI. De Restitutione ejusq. Radice, & Causis eam excusantibus.
- Cap. VII. De Iniuriâ in Corpus, & Famam, & de Furto, Jndice, Teste, Reo, Advocato.

De Religione & Actibus illius.

- Cap. I. **D**E Religionis virtute. Oratione, Horis Canonicis, Votis, & Religioso statu.

Caput II. De Beneficii Ecclesiastici naturâ, acquisitione, amissione, dominio, &c.

Hæreses contra hanc secundam Theol. partem.

T E R T I Æ P A R T I S P A R S P R I M A.

De Incarnatione Verbi Divini.

- I. Incarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates, &c.
- II. Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, &c.
- III. Communicatio Idiomatum.

Hæreses & Errores circa Incarnationem.

T E R T I Æ P A R T I S P A R S S E C U N D A.

De Sacramentis.

- Cap. I. **D**E Sacramentis in genere.
- Cap. II. De Baptismo, Confirmatione, Eucharistiâ.
- Cap. III. De Penitentiâ, Extrema unctione, Ordine, Matrimonio.

Hæreses, contra hanc tertiam Theol. partem.

A 2 THEO-

rsde
kin

Theo-
logia

P. II

2-8

THEOLOGICÆ
SPECULATIVÆ
PARS PRIMA,
DE DEO UNO, ET TRINO, ET ANGELIS.

CAPUT I.

De Existentiâ Dei, Attributis, Visione, Lumine gloria, & Scientiâ,

§. I.

Demonstratio Dei, ejusque Unitas, & Attributa.

OMnia que pertinent ad demonstrandam Dei existentiam, ad credendi necessitatem, & fundamenta, ad Attributa divina præcipua &c. tradita sunt suo supra in Tomo I. Part. I. Tract. I. à pag. 1. *Quæ in hac Theologia parte reliqua sunt, hic cum suis fundamentis breviter, ac dilucidè suppeditantur.*

Dei Unitas demonstratur. I. Quia Deus est ens summe bonum, sive, quo nullum melius esse potest: Atqui melius est præstare omnibus, quam parem admittere: Ergo admittit Deorum pluralitate hæc præstantia nulli Deo conveniet: Ergo qui supponit plures esse Deos, supponit pariter nullum esse.

II. Illustrius demonstratur Dei unitas hoc modo: Statuamus duos esse Deos, competet utriusque supremus rerum principatus, erit uterque in agendo perfectè liber, erit uterque omnipotens, hæc enim divinæ perfectioni necessariò conveniunt: Atqui supposita pluralitate Deorum, neuter erit perfectè liber, aut omnipotens: quia unus non posset independentè ab altero efficaciter velle esse illud, quod alter pro eodem instanti efficaciter velle non esse: Alioquin posset v. g. mundus uno volente existerè, & altero nolente simul non existerè, quod apertè repugnat.

Ergo & illa repugnat plurium Deorum *Theomachia*, sive voluntatum discordia, unde illa contradicção consequitur.

Hinc obiter fit morale documentum; quàm necessaria sit & nobis unitas & concordia ut simus *Deiformes*.

Dices I. posse subesse causam cur illi plures Diimant esse profus per omnia concordēs. Respondeo, per hoc nullum dari effugio locum: vel enim nasceretur illa voluntatum concordia ex pacto libero, vel ex necessitate naturæ: si primum; poterat uterque in contractum illum non consentire, aliàs, contra hypothefim, liber non foret: si ex necessitate naturæ, multò evidentius patet divinam libertatem exterminari.

Dices II. In Deo reperitur pluralitas personarum: ergo etiam divinæ naturæ multiplicitas. Respondeo, negando consequentiam: Quia et si pluralitas personarum realiter ab invicem distinctarum admitti debeat in perfectionibus *Relativis*, quales sunt tres Personæ, in quibus necessariò invenitur oppositio producentis ad productum, participantem eandem cum producente voluntatem & naturam, ratione cujus tam

producens quam productus debet esse ens à se: dispar tamen ratio est in perfectionibus *Absolutis*, quales essent plures Naturæ divinæ, cum inter illas esse nequeat istiusmodi oppositio, quæ distinctionem realem fundare possit. Adde, quod argumentum illud à pluralitate personarum, æquè probaret posse dari plura individua Deitatis quorum unum esset productum, & alterum inproductum; hoc ipso illud productum non esset Deus, quia non esset ens à se, sed ab alio producente.

Hæc demonstratio apertè convincit erroris plurimos etiam Philosophos naturales qui Polithesismum admiserunt, & militat contra *Occamum, Bassolum, aliosque*, qui contra communem sententiam docuerunt Dei unitatem non posse demonstrari.

ATTRIBUTA divina, sunt perfectiones quæ non sunt de primo conceptu Dei, sed quasi illius proprietates. Talia attributa sunt, Immensitas, Simplicitas, Infinitudo, Æternitas, Immutabilitas, Potentia, Sapientia, Providentia falli nefcisa &c.

Immensitas Dei, est diffusio sive expansio intus Dei præsentia ad omnia spatia possibilia, ac imprimis ad omnem creaturam actu existentem: quod intelligendum est non tantum secundum operationem à Deo, ipsi inditam & communicatam (ut perperam restituit *Vorsius* in Hollandia hereticus) sed etiam secundum ipsam Dei substantiam cuius creaturæ, etiam, minime, ubique inexistente. Quod probatur ex illo *Jeremia* cap. 3. *Numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Idemque ratio demonstrat. Cum enim Deus sic perfectionis infinitæ adeoque illi unitatæ, non potest in extensione ad locum quemlibet limites recipere.

Neque dicas, posse de loco in locum omnem successivè se extendere. Hoc enim esset Deum vagum & mutabilem constituere.

Quæritur, An divina ubicatio, sive præsentia, potrigatur extra hunc mundum, & cælos, & *universam* rerum conditarum compagem? Hoc salvâ fide *Vasquez* & varii negant, quia videtur dedecere Deum esse in spatio imaginario, nihilo &c.

Sed nos cum *Snare, Lessio* & pluribus, ut multò probabilius affirmamus, & asserimus Deum visua immensitatis etiam extra cælos in infinitum protendi, quamvis non per ubicationem extrinsecam ad aliquem locum, cum ibi nullus actu sit locus, sed per ubicationem sibi merè intrinsecam. Probati id fati videtur ex *Scripturis Jobi II.* Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Et 3. *Reg. cap. 8.* Si cælum, & cæli cælorum te capere non possunt &c. Subscribunt perspicuè Patres illi qui cum S. Athanasio, & S. Augustino, ajunt Deum esse ubique, & extra omnia, & ut loquitur *Damasceus* defini-

de fide C. 16. Deum esse totum in omnibus, & totum super omnia.

Idem ratione confirmatur: Si Deus extra hunc, alium mundum conderet, deberet certè illi novo mundo præsens esse, idque ita per novam sui mutationem, sive translationem ad spatium in quo antea non fuit, quod divinæ immutabilitati repugnat.

Neque cum *Cartefio* admittimus, extra hoc universum spatia realia indefinitè extensa, in quo ille idæis suis non sit claris nimium confidit. *Reflecte*, hæc in omnibus etiam minimis divina ubiquitas, quanto debeat esse piis ac probis solatio, improbis terrori.

Eternitas Dei, est duratio carens principio, fine, & omni successione. Sive ut *Boetius l. 5. de consol. Phil. prosa 6.* Interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. Hanc Deo attribuit passim Scriptura, ut *Psalmo 101.* Tu autem in æternum permanes &c. Consonat cum aliis PP. *S. Augustin. lib. 2. Confess. Cap. 11.* Præcedis, Domine, omnia tempora præterita celsitudine semper præsentis æternitatis, & futura &c. Ratio etiam demonstrat. Quia cum admittatur in Deo potentia entia producendi omni tempore possibili, ita & existendi duratio interminabilis, cum producere non possit nisi existens. De aliis Dei Attributis infra in fine hujus §. indicabitur.

De *Distinctione Attributorum* divinorum dicendum. Attributa divina non distingui ab essentia, aut inter se physice, aut modaliter: neque distinctione illa formali ex natura rei, quam Scotisticam aliqui vocant: Sufficit inter illa Attributa sola distinctio rationis ratiocinata.

Prima Pars assertionis, de fide colligitur esse ex Concilio Lateranensi Cap. *Firmiter* de summa Trinitate, ubi definitur quod in Deo sint tres quidem personæ, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Atqui non subsisteret illa simplicitas si Attributa illa distinguerentur ab essentia, aut inter se physice, aut modaliter, quæ important rem unam ab altera diversam.

Secunda Pars satis deducitur ex Concilio Rhemenfi contra *Gilbertum* definiente, quod in Deo non sit ratio aliqua quæ inter naturam & personam dividat. Unde à fortiori sequitur, idem dicendum esse de Attributis.

Ex his Pars tertia sequitur, Sufficere scilicet solam distinctionem rationis ratiocinatæ; quæ consistit in diversis conceptibus rem eandem simplicem diverso modo representantibus cum fundamento in re, scilicet ob perfectiones summas ac varias divinæ naturæ quantumvis simplicissimæ competentes. Ita communis Theologi. Quia major distinctio non requiritur, nec in ente simplicissimo admitti potest: & per illam diversas Attributorum divinorum facillè explicatur.

Fundatur hæc distinctio, primò in eminentissima perfectione divinæ entitatis realiter simplicis, sed virtualiter multiplicis. 2. In limitatione nostri intellectus non valentis uno actu adæquate representare totam divinæ essentiae perfectionem. 3. In medio quo divina cognoscimus, scilicet, per analogiam sive similitudinem ad perfectiones variarum creaturarum, à quibus species haurimus quibus ad divinas perfectiones sive Attributa representanda connititur.

Dices, Per illam distinctionem Rationis nequeunt salvari contradictoria quæ de diversis Attributis affirmantur & negantur, ut in his aliisque Propositioni-

bus: *Justitia Dei* punit, *Misericordia Dei* non punit, Ergo debet admitti alia, saltem ex natura rei, in Deo ante conceptum.

Resp. neg. ant. Sufficit enim ad illa salvanda diversitas conceptuum, quibus res in se indivisibiliter eadem, diversimodè, sive cum diversis connotatis representatur: atque ita in prædictis, *punit, & non punit*, prædicantur quidem de eodem, sed non de eodem adæquate: quia *Justitia* formaliter qua talis, est entitas Dei ut representata conceptu *justitiæ*, præscindendo à *misericordia*: & ut connotat actus puniendi quos *justitia*, sive, Deus ut justus causat. *Misericordia* verò, est eadem Dei entitas ut representata conceptu *misericordiæ*, præscindendo à *justitia*, & ut connotans actus miserendi: ac proinde ratione istius conceptus, & connotati quod importat, dicitur *justitia* punire, non autem *misericordia*, quæ alium conceptum, & ordinem ad alios actus miserendi tamquam ad sua connotata involvit. Quo modo in hoc genere & alia in speciem contradictoria salvantur, plura exponuntur infra de *Trinitate*, & de *Communicatione idiomatum* infra in materia de *Incarnatione*.

Quomodo autem ex Ente à se proficiant alia Dei Attributa, uti summa & illimitata perfectio, *Sapientia*, *Omnipotentia*, *Bonitas*, & inde *Veracitas* in revelandis mysteriis fidei. traditur in hujus Operis Tomo I. Cap. I. art. 3. pag. 15.

Errores varii Calvinistarum in Hollandia &c. circa varia Dei Attributa, refutantur supra Part. III. pag. 88.

§. II.

De Visione Dei, ejusque principio, & objecto.

De fide est, *Visionem Dei* claram communicabilem esse, & de facto communicari intellectui creato Angelico, & Humano. Est contra *Armenos*, & quosdam *Græcos* docentes Deum non videri immediatè in se, sed in quadam similitudine, sive luce, quam vocant, *Theophaniam*. Quod damnat Concilium *Viennense*, & *Florentinum Sess. ultima*, desinens, animas discedentes in gratia, & plenè purgatas intueri ipsum Deum unum & trinum sicut in se est.

Opponunt igitur male, non esse proportionem inter Deum, & intellectum creatum. Quod ut verum sit in ratione entis increati, est tamen proportio in ratione potentiae cognitivæ, & objecti cognoscibilis: cum constet intellectum nostrum habere vim naturalem ad cognitionem Dei abstractivam, & per Deum elevabilem ad intuitivam illius cognitionem, quamvis ea sit supra vires naturæ per se sumptæ.

Videri non potest Deus, per similitudinem objectivam, sive, per medium quod prius cognitum ducat in cognitionem Dei.

Ita *D. Thomas hic q. 12. art. 2.* Quia tale medium non potest representare objectum ut in se est secundum perfectionem quam de eo representat: uti patet in imagine *Cæsaris*, ipsius quantitatem, colorem, & figuram representante, ut in *Cæsare* existunt: nulla autem similitudo potest continere Dei essentiam & perfectionem prout in se existit.

De facto videtur Deus per similitudinem formalem, id est, per speciem *Expressam*, quæ est qualitas, sive conceptus vitalis suum objectum formaliter representans, & dici solet, *Verbum mentis*.

Ita

rsde
kin

theo-
logia

D IV
28

Ita Suarez, Vasquez, cum D. Bonaventura, Durando, Richardo, Pezantio &c. Contra Cajetanum, Bannez, Sylvium, & P. Amicum, ac plerosque Thomistas, qui docent operationem mentis, in qua consistit visio, non habere terminum à se productum, qui sit verbum mentis, sed *immediate* sine illo ad divinam essentiam terminari.

Sed his contrarium patet ex S. Augustino lib. 14. de Trinitate Cap. 17. *In hac quippe imagine (scilicet anima) tunc perfecta erit Dei similitudo, quando perfecta erit visio.* Et ex S. Damasceno lib. 1. de Fide Cap. 18. Et S. Anselmo in Monologio Cap. 31. Ac denique ex S. Thomae hic Quæst. 27. art. 1. *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ, & dicitur verbum cordis significatum verbo oris.*

Hinc apud Fasolum fatetur Capreolus, Ferrariensis, & Sorus Thomista, hanc sententiam nostram etiam in Doctrina D. Thomæ posse sustineri.

Dices, sequitur inde, Beatos non videre Deum *immediate*, sed mediante illa specie expressa, sive similitudine Dei formali consistente in conceptu Dei ab intellectu in se expresso.

Resp. neg. sequelam: Quia species illa expressa non est medium in quo Deus ab intellectu videtur, sed tantum ratio formalis quæ videtur: ac proinde inter intellectum videntem, & Deum visum nihil omnino mediat quod per modum objecti prius cogniti ad Dei cognitionem perducatur, neque debet intellectus suam de Deo cognitionem reflexè cognoscere.

Neque contra hanc assertionem nostram vim habet argumentum ab actu intelligendi in divinis, ad actum intelligendi in creatis: Disparitas enim magna est, quod intelligere in creatis sit aliquid accidentale distinctum ab intelligente, sive, quod possit ab illo abesse, non ita in intellectu divina, cui nulla de novo potest perfectio accedere.

Posset absolute Deus videri per speciem impressam, id est, per qualitatem quæ sit repræsentativa Dei in actu primo, & virtus vicaria objecti, illa quidem non indigentis, sed ad sui visionem exhibendam eâ liberè utentis. Ita docet Suarez, Valentia, Ariaga, Vekenus, Contra nostrum Tannerum, Granadum, Amicum, Recupitum, cum Cajetano, Bannez, aliisque Thomistis.

Et probatur: Quia talis species nullam arguit in Deo imperfectionem, sed potius amplitudinem perfectionis.

Quod nempe causa libera per aliquid sui vicarium possit efficere, quod æquè, vel etiam naturalius per se præstare possit. Sic Deus possit reddi extrinsecè Creativus, per aliquam creaturam ab eo elevabilem ad creandum.

Nec obstat quod opponunt talem speciem fore Deo similem, Responderetur enim, non fore Deo similem entitativè, sed solum repræsentativè, in quo non apparet repugnantia.

De facto tamen Deus à Beatis non videtur per talem speciem impressam. Ita Cajetanus, & Suarez cum communi, Contra Guil. Parisiensem & Egidium Lusitanum. Quia de facto nullo modo est necessaria ad Dei visionem, cum ab intellectu elevato possit per se videri: sicut in Angelo ad sui visionem talis species non requiritur.

Quod obicitur de Improportione intelligibilitatis intellectus creati, non urget, quia ea improportio tol-

litur per elevationem intellectus ad Dei visionem, lumine scil. gloriæ illustrat.

Visiorem Dei effici in beato per ipsam visionem divinam, quæ Deus se videt, intellectui creato unitam, aut communicatam (uti docet P. Bona Spei vir doctus ordinis Carmelitarum) repugnare videtur communi Doctorum sententiæ, & rationi actus vitalis, qui debet ab intrinsecò procedere. Alioqui possit ex eadem ratione Lapis videre Deum, visionem scil. divina ipsi communicata, quod sustineri nequit.

Oculo corporeo repugnat Deum videri. Id affirmat Suarez, esse fide proximum, & hodie omnium ferè Catholicorum sententiam: pro qua adducuntur ab eo alique Patrum sententiæ. Ratio faver. Quia visus non potest elevari ut tendat vitaliter ultra suum objectum, quod est lumen, & color: non magis quam gustus Deum gustare: nam non minus est vilis restrictus ad colorem, quam gustus ad saporem. Scripturæ quæ apparent contrariæ, agunt de visione Dei incarnati, nempe Christi, vel de experientia quasi intuitiva quam de divina providentia in creaturis spectamus.

In hac vita mortali nemo hætenus intuitivè vidit Deum; nec videre potest ex lege Dei ordinaria. Prima saltem pars est communis, contra varios Thomistas. Probatur præcipue ex Scripturis Joannis 1. v. 18. *Deus nemo vidit unquam, unigenitus filius qui est in sinu Patris ipse enarravit.* Et ad Timotheum 6. *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest.* Quod videtur etiam secundam assertionem partem satis probare, cum dicat Apostolus Deum in hac vita videri non posse.

Quæ verò opponuntur de S. Paulo. 2. ad Corinth. 12. *Raptus est ad Paradisum ubi audivit arcana verba.* Et de Moysè Exodi 33. *Ego ostendam omne bonum tibi.* Respondeo, tantum tibi significari, illos eximiam mysteriorum divinarum accepisse revelationem, quæ verbis humanis explicari non possit, non verò habuisse ipsam immediatam naturæ divinæ visionem. Aliàs quomodo expones allata ipsius Apostoli Pauli verba: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, quod tantum de statu præsentis vite intelligi potest.

Quæritur, An privilegium visionis divinæ in hac vita habuerit saltem Virgo Deipara? Resp. 1. id incertum esse. Resp. 2. Si visio talis ulli unquam puræ creaturæ concessa sit, non dubitandum Dei matri saltem aliquando communicatam: uti nos piè ratiocinari docet Doctor Angelicus 3. Part. Quæst. 27. art. 1. Rationabiliter, inquit, creditur ut illa quæ genuit unigenitum à Patre, præ omnibus aliis majora Privilegia acceperit gratiæ.

§. III.

De Lumine Gloriæ, & Visionis Dei supernaturalitate, inæqualitate, & visione creaturarum in Verbo divino.

Necessarium est Lumen gloriæ ad videndum Deum. Est de fide ex Concilio Viennensi, Scripturis, & Patribus. Ratio etiam est, improportio intellectus creati ad visionem tam perfectam entis increati per se eligendam.

Quoad entitatem Luminis gloriæ, multo probabilius est illud non esse aliquod auxilium transiens, sed habitualiter permanens & intellectui in hærens. Suet hoc ipsa conditio visionis beatificæ, quæ cum sit stabilis

stabilis ac perpetuo duratura; magis convenit stabile esse principium quod ad illius durationem ordinatur.

Intellectus etiam *immediate* cum lumine gloriæ attingit visionem Dei. Quia cum visio intellectualis sit actus vitalis, debet procedere à principio intrinseco & connaturali; uti actus fidei, spei, charitatis procedunt *immediate* à potentis habitu supernaturali elevatis. Ita Suarez, Vasquez, Molina, Contra Sorum, Bannez, & plures Thomistas.

Visio divinae essentiae non potest esse *connaturalis* ulli substantiæ creatæ. Est communissima cum D. Thoma, Scoto, Suarez, & recentioribus: opposita tamen sententia non est temeraria, nec caret aliqua probabilitate, & in eam inclinat Joan. Major, Ariaga hic Disp. 5. Sect. 7. Ripalda de ente supern. lib. 1. Disp. 3. Sect. 7.

Ratio est I. quod nulli creaturæ etiam possibili convenire possit modus essendi actus puri, Deo proprius; adeoque nec modus cognoscendi connaturaliter visus essentiae divinae soli Deo proprius.

II. Quia ex S. Augustino aliisque Patribus repugnat creatura naturaliter impeccabilis, sancta, beata, qualis esset naturaliter videns Deum.

III. Quia visio Dei est simpliciter supernaturalis; ergo non potest ab ulla substantia creatæ connaturaliter elici.

Dices. Possit absolute dari aliquis intellectus creatus qui sua perfectione adæquaret simul perfectionem nostri intellectus, & luminis gloriæ. Ergo talis connaturaliter videret Deum.

Resp. neg. ant. scil. qui possit per solam suam essentiam illis æquivalere; sicut nequit dari creatura quæ æquivaleret effectui formali albedinis, per se constituens album: causa enim formalis suppleri non potest, aliàs posset esse creatura cognoscens per solam suam essentiam, quod admitti nequit.

Beati *inequaliter* vident Deum. Est de fide ex Scripturis, CC. & PP. Nec contrarium colligitur ex eo quod dicit Christus in parabola de operariis, recipientibus mercedem æqualem, sed solum vult, subinde fervorem charitatis compensare majorem diurnitatem operis.

Intellectus perfectior cum æquali lumine non causat visionem Dei formaliter perfectiorem: Quia vis intellectus creati non proportionatur visioni Dei, nisi præcisè in quantum subest elevationi.

Alioqui contra Tridentinum, vis naturæ per se posset aliquid in ordine ad salutem, nempe aliquid incrementum Fidei, Spei &c. quod repugnare videtur Florentino de Purgat. defimenti, perfectionem visionis esse ex meritis. Ita cum D. Thoma Sorus, Suarez, Vasquez, Valentia, Contra Sorum cum suis, Durandum, Lessium, aliosque.

Dices, Potest oculus corporeus perfectior, cum æquali lumine, objectum suum perfectius representare, quam possit oculus imperfectior. Ergo etiam intellectus perfectior, cum æquali lumine gloriæ, poterit Deum perfectius intueri.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quod oculus perfectior habeat majorem virtutem proportionatam & ejusdem ordinis scil. naturalis cum visione producenda: secus est in intellectu perfectiori in ordine ad visionem divinam quæ est alterius ordinis, scilicet supernaturalis.

Visio Dei *Comprehensa* est, quæ adæquatur exten-

sivè & intensivè ejus intelligibilitati intrinsecæ, sic ut nihil ejus lateat videntem, inquit Augustinus cui consentit S. Thomas, cum aliis PP. Et patet exemplo comprehensionis corporalis: v. gr. quæ aliquid comprehenditur manu, sic ut nihil illius sit quod intra manum non contineatur.

Deus non potest *Comprehendi ab intellectu creato*, etiam de potentia absoluta. Est definitum à Concilio Lateranensi traditum à PP. Augustino, Beda, &c. Quia cognitio creaturæ non potest adæquari divinæ cognoscibilitati, nisi adæquetur divinæ cognitioni, quod repugnat.

Potest *videri Essentia sine personis* intuitivè cognitis, non tamen sine illis abstractivè cognitis, si representetur ut illas exigens. Nam & unio hypostatica de facto terminatur ad personalitatem Verbi, & non ad essentiam, ergo sic potest etiam Visio. Quod magis probatur ex admittâ in divinis, cum Thomistis & pluribus, distinctione virtuali.

Similiter *videri potest una persona*, aliâ non visâ etiam directè opposita, sed solum abstractivè cognitâ. Quod ex ratione jam assignata deduci potest.

Beati de facto vident Deum trinum, ejusque attributa factè dicta. Est de fide ex Concilio Florentino, & Script. Hoc enim est connaturale Visioni beatificæ claræ, quam beati de facto habent.

Non tamen vident omnia *Attributa* latè, ut sunt speciales habitudines divinæ omnipotentiae aut scientiæ ad quævis possibilis in particulari. Cum Beatorum visio non sit comprehensiva, sed inadæquata, & aliquo modo præcisiva.

Beati vident in Verbo *Possibilia* secundum esse proprium. Est S. Thoma ex S. Dionysio, & S. Augustino, qui dicit creaturas cognosci in Verbo cognitione matutina, id est, Clarâ, & in se ipsis cognitione vespertina, id est, minus clara, contra Occamum, Vasq. &c.

Et ratio est, quia Dei potentia dicit habitudinem transcendentalem ad omnes creaturas posibles: adeoque divina potentia est essentialiter connexa cum possible in particulari, & ideo est *medium* (uti idea & scientia Dei) in quo, ratione istius connexionis videntur, sicut videntur faciendâ in mente Artificis.

Deus potest *videri inadæquatè* absque ullis creaturis: de facto tamen non videtur sine illis. Beati enim vident *Attributa* cum creaturis connexa, eaque satis penetrant ad percipiendâ in iis quædam etiam merè possibilis in particulari.

Determinatio visionis ad representationem horum possibilem, potius quam aliorum, est vel à lumine gloriæ, vel ab essentia ut specie, vel à concursu Dei particulari.

Cognitio omnium possibilem in Deo esset *infinita* categorematicè, licet ipsa solum sint infinita syncategorematicè. Quia contineret *virtutem* eorum representativam totam simul & sine termino: ideoque creaturæ non potest competere, præsertim in sententia negante possibile esse infinitum actu, quæ est communior.

Creaturæ *ut existentes* non possunt videri *formaliter* in Verbo. Quia Verbum cum earum existentia nullam habet connexionem necessariam, uti nec decreta Dei libera extrinsecè completa, secundum id quod dicunt Deo intrinsecum. Nihil enim Deo intrinsecum potest esse necessariò connexum cum contingente, adeoque nec movere intellectum, etiam divinum,

isde
kin

theo
logia

D. IV

divinum, ad ejus cognitionem. Ita Occamus, Darandus, Recupitus, Fekenus, Contra Thomistas, & aliquos Scotistas, Snavem, Granadum &c.

Dices, S. Augustinus & S. Bernardus ajunt, *Angelos videre in Verbo facta per Verbum*: Ergo creatura ut existentes possunt &c.

Resp. intelligendos esse de visione in Verbo causaliter, juxta asseit. seq.

Creatura ut existentes videntur in verbo Causaliter. Hoc solum volunt Augustinus alique PP. Dei essentiam appellantes, speculum voluntarium, hoc est, Beatis representans, quæ vult sive existentia, sive possibilita.

Beati vident in verbo causaliter 1. *mysteria fidei*. 2. *res naturales*, ut cælum, elementa &c. 3. *omnia ad ipsos specialiter pertinentia*, ut preces ad eos factas. Horum enim notitia, est ipsis connaturaliter debita, tamquam complementum perfectæ beatitudinis.

Habetur autem hæc notitia partim per visionem, partim per scientiam infusam. Se extendit etiam ad aliqua futura contingentia, quorum respectu est intuitiva latè; non tamen ad diem *judicii*, Quia, teste Christo Matthæi 24. *De die illa nemo scit*. Dixi, intuitivitate, hoc est, prout in se futura sunt pro certa temporis differentia, non verò prout intuitivo dicit præsentem objecti coexistentiam.

Quæres insuper 1. An repugnet lumen gloriæ in intellectu ab aliqua creatura produci?

Resp. Repugnare, quia alioquin producens lumen illud virtute in sua essentia contineret, sicut causa effectum, essetque illo lumine supernaturali longè perfectior, quod admitti nequit.

Quæres ergo 2. An visio beatifica dici possit aut debeat esse infinita?

Resp. neg. quia repugnat creatura categorématique infinita, ex sententia communi: tantum igitur possit visio illa dici infinita quoad durationem.

Quæres 3. An Deus, etiam in creaturis, distinctè & clarè à Beatis videatur?

Resp. non posse sic videri, nisi quatenus Deus continet perfectionem istius creaturæ, sub hac enim tantummodo creatura Deum respicit, & essentialem cum illo habet connexionem.

Quæres 4. An naturalibus viribus ac meritis ad visionem saltem aliquam Dei perveniri possit?

Resp. neg. quia mediū naturalis ad finem illum supernaturalem nulla est proportio, quod contendeat hæresis Pelagii.

§. IV.

De Scientia Dei Varia, ejusque objecto, effectu, idea.

De varia in Deo Scientia, ac Præscientia futurorum: De scientia simplicis intelligentiæ, visionis, ac singulariter de scientia Media &c. traditur supra in Tomo I. Parte II. Controversia. 1. pag. 258. usque ad paginam 270. & de Prædeterminatione Physica, ibidem. Restant pauca hic annexenda.

Scientia Dei alia est *visionis*, alia *simplicis intelligentiæ*: hæc est rerum ut possibilium, illa ut existentium in quavis temporis differentia, præterita, præsentis, aut futura.

Scientia Dei *necessaria* est de objecto necessario, *libera* de contingenti, *præctica* est operabilium, *specu-*

lativa pure scibilem, sive, quæ possint sciri, *sistendo* in sola eorum contemplatione.

Cognoscit Deus creaturas ut existentes cognitione propria ad illas immediatè & formaliter terminatâ. Quia ut sic habent intelligibilitatem propriam, uti & esse proprium, secundum quod terminant Dei actionem & complacentiam.

Deus etiam cognoscit creaturas ut *possibiles* immediatè secundum esse proprium, quod habent, si producerentur. Quia & illa habent suam essentiam, & certitatem produci possibilem, adeoque à Deo cognoscibilem.

Deus cognoscit *possibilia* in se ipso, & in se ipsis: *existentia* verò solum in se ipsis cognoscit. Scientia illius circa illa non est formaliter, aut virtualiter *discursiva*, ex noto ignotum deducendo: Quia hoc aliquid involvit minoris perfectionis intellectivæ, quam litera in se ipsis, sine discursu, immediatè cognoscere.

Simplex intelligentia, est causa verum, non visio. Ita Authores Societatis contra plerosque Thomistas, volentes visionem sub ratione imperii esse causam rerum proximam. Sed contra illam doctrinam stant PP. August. Hier. Damasc. & Justinus, docentes præscientiam futurorum, non esse eorum causam, sed contra. Quia alioqui noceret libertati, esset enim aliquid antecedens necessariò connexum cum existentia futurorum.

Deus futura contingentia cognoscit infallibiliter *non in essentia, & idea*, est communis. Quia hæc nullam habent connexionem cum eorum futuritione, cum stante Dei essentia, & idea, possint illa nunquam existere. Illa autem infallibiliter cognoscit in *decreto concurrenti* in actu primo, suppositâ prævisione conditionata determinationis creaturæ ex hypothesi istius concursus. De hoc in Operis hujus Tomo I. loco supra citato de scient. media pag. 270.

Deus non videt futura contingentia, in suis causis, etiam supercomprehensis; utpote ad illa indifferenter, sic ut possit existere & cognosci causa sufficiens, sic ut nunquam existat effectus liber & possibilis.

Futura contingentia non videntur in reali coexistentia in æternitate. Cum enim non existant ab æterno, non possunt Deo ab æterno coexistere. Illa quidem coexistunt æternitati toti realiter, sed non toti virtualiter, adeoque ei non coexistunt omni tempore; sicut res quæ hic est præsens Dei immensitatibus, non est ei ubique præsens.

Intellectio Divina est *instar Oculi* semper aperti respectu omnium cognoscibilem, quorum est præscientia, scientia, & memoria, cognoscens per idem ex parte sua, sed per ordinem ad diversa tempora, præterita, præsentia, aut futura.

Præscientia absoluta Dei non nocet *libertati creaturæ*. Cum ex mente PP. sit naturâ posterior determinatione creaturæ, nec tam sit præscientia futurorum, quam scientia præsentium in qualibet temporis differentia. Hinc non est absolutè necessaria, sed indirectè ad libertatem creaturæ, quæ nunc potest facere, ut ab æterno non fuerit præscientia de suo actu libero: Sicut jam potest facere ut nullus eam videat agentem id quod nunc agere possit, si nempe illud non agat. Hinc erravit Cicero, dum Deo negavit futurorum præscientiam, ut scilicet homini fervaret libertatem.

Deus cognoscit determinatè veritatem aut falsitatem propositionis.

propositionum de futuro contingenti absoluto, ut Antichristum peccaturum: cum veritas illa perfectissimæ Dei intelligentiæ coexistat. Non tamen antecederet ad omne Dei Decretum præbendi suum concursum: cum pro eo signo earum propositionum objectum sit indifferens ut actu sit, vel non sit.

Deus certam habet Scientiam contingentium *conditionate futurorum*: non (ut olim voluerunt quidam Thomistæ) probabilem tantum, probabilitate scilicet tenente se ex parte solius objecti, non etiam ex parte actus Divini, cui repugnat alicujus incertitudinis imperfectio. Deus namque 2. Reg. 23. de Ceilitis, & Matth. 11. de Tyrus ejusmodi conditionata revelavit ut infallibiliter futura. Cum enim Deus essentialiter cognoscat omne cognoscibile, & istiusmodi conditionata habeat cognoscibilitatem objectivam, non potest juxta S. August. Deo negari eorum cognitio sine divinitatis injuria.

Hæc scientia non fundatur in *Dei decreto*, nec ullum præsupponit nisi conditionatum ex parte actus, quo causa supponitur in actu primo completa: ita cum Schola Societatis alii plura ducenti apud Henao in scientia media historicè propugnata. Nam Scientia conditionalium fundatur in *conditionata futurorum* existentia, & ejus infallibilitas in infinita perfectione intelligendi ipsi essentiali.

Dices, Nullum sic datur determinativum infallibilitatis scientiæ.

Resp. Frustra hic queri determinativum infallibilitatis *extrinsecum*, cum ex suis intrinsicis eam habeat intellectio divina quæ essentialiter veritatis est conformis.

Scientia etiam *conditionata* in Deo non officit libertati creaturæ. Cum enim sit posterior ejus determinatione in statu conditionato, est in ejus potestate, ut fuerit, vel non fuerit. Uti deducimus loco supra citato de *Scientia Media*.

Scientia Dei est *invariabilis*: potuit tamen, ut est Visio, *plura* cognoscere intuitivè, quam de facto cognoscit. Si nempe Deus plura actu produceret quam produxit, aut producturus est: cum Visio tantum versetur circa res actu existentes in aliqua temporis differentia.

Dices, Quomodo ergo Deus est *immutabilis*, cum possit habere scientiam visionis, quam actu non habet, circa creaturas quæ actu nunquam existent, possint tamen nunc actu existere, & Deus circa illas nunc habere scientiam visionis, sive intuitivam, quæ de solis aliquando existentibus, non de merè possibilibus, habetur.

Resp. Deum esse *immutabilem*, hoc sensu, quod Deo nullum possit accedere prædicatum, aut perfectio, aut accidens *intrinsicum*: non autem quod non possit illi accedere aliqua Relatio *extrinseca*. Hæc autem scientia visionis ut talis constituitur per relationem extrinsecam creaturæ *ut coexistentis* cognitioni Dei, quam de illa habet: hæc autem relatio extrinseca nullam inducit veram mutationem. Sicut relatio unius albi ad aliud album mutari potest per secundi albi destructionem, sine ulla prioris mutatione intrinsicæ, sed sola definitione, vel accessione termini extrinseci.

Et notandum, per hanc distinctionem circa Deum, ejusque Attributa, multas difficultates dissolvi.

Datur in Deo idea, juxta quam operatur ad extra: R. P. Arsdok. Tom. II.

Omnia enim facit ex prævia cognitione, & intentione suum opus assimilandi alicui ex suis perfectionibus. Quod confirmat S. August. lib. 83. quæstionum quæst. 46. *Non enim extra se positum aliquid intuebatur, ne secundum id constitueret quod constituerebat, hoc enim opinari sacrilegum est.*

Idea divina *formalis*, est cognitio modi, quo res facienda est: *objectiva*, juxta Dionys. August. & alios PP. est ipsa Dei essentia, quatenus à creaturis est variè participabilis. Quia illa ut sic, est Deo ratio cognoscendi omnes creaturas ut à se producibiles. Cum enim Deus sit supremus Artifex, debet uti perfectissimo exemplari, adeoque sibi intrinseco.

Quæres, An Deus habeat tot cognitiones saltem virtualiter distinctas, quot sunt objecta possibilis?

Resp. 1. Ista prædicata, *res, quot*; tantum, quantum; æquale, inæquale, & similia, debere excludi, sive, locum non habere in ente potentiâ infinito: quia illa tantum toti quantitativo & actuali competunt.

Resp. 2. Cognitiones divinas non distingui strictè virtualiter, sed est entitativè una tantum in Deo cognitio, per quam attingit omne possibile distributive, sive, hoc, illud &c. nullum tamen ut totum, aut ultimum, quia in infinito nullam verè totum, aut ultimum dari potest, ut recepta docet Philosophia.

CAPUT II.

De voluntate DEI, ejusque libertate, decretis, providentia, prædestinatione, reprobatione.

§. I.

De volitionibus Dei necessariis, & liberis.

Deus amat se necessario, etiam quoad exercitium. Quia Deum, infinite amare suam infinitam bonitatem, est perfectio simpliciter, quæ Deo debet competere. Necessitatur verò ad hunc amorem, quia bonitas infinita perfectissimè cognita ad sui amorem infinite rapit, ideoque ab eo cessare non potest.

Iste Dei amor non solum habet rationem gaudii, sed etiam *Benevolentia* propriæ amoris, ut à simplici gaudio; aut complacentia distinguitur.

Alia à se distincta Deus non amat necessario secundum esse existentia: se ponendæ, in iis tamen ut possibilibus necessariam habet complacentiam: Utpote in objecto verè bono, & cum ipsius essentia connexo ratione producibilitatis.

Datur in Deo volitio libera. Est de fide, ex Scripturis & PP. contra *Porphyrum*, & quosdam veteres cum *Abailardo*, & *Wicelso*. Et demonstratur Ratione 1. Quia Deus operatur ad extra modo perfectissimo qualis est in agendo libertas. 2. Quia est sibi sufficientissimus. 3. Quia libertas est perfectio simpliciter, cum ea sit melior carentia libertatis.

Dices 1. Omnis volitio Dei est æterna, ergo & consequenter necessaria.

Resp. neg. conf. Non enim omne æternum est id eo necessarium *absolutè*, sed tantum ex *suppositione*, & quoad solam existentiam.

Dices 2. Actus quo Deus vult creaturam est idem cum actu, in quo vult seipsum: atqui hic actus est necessarius: ergo & ille quo vult creaturam.

Resp. dist. ma. Est idem quoad intrinsicæ; Consc. quoad

isdem
kin

theologia

D. IV

quoad extrinsecam nego, sive respectum ad terminum, juxta prædicta.

Deus est determinatus ad optimum quoad modum operandi ex perfectissima cognitione, & intentione; non quoad substantiam operis, ne quidem moraliter. Quia etiam hæc determinatio repugnat libertati divinæ infinite perfectæ. Hinc potuit Deus facere perfectiora quam fecit quoad substantiam, quamvis non quoad sapientiam, & intentionem perfectiorem.

Potestas quidem ad Bonum & Malum importat imperfectionem peccabilitatis Deo repugnantem; nullam tamen importat potestatem ad bonum, & minus bonum, quæ proinde Deo convenit: quia nullam habet majoris boni indigentiam, ergo nec ponendi necessitatem.

Dices, Ergo libertas creaturæ est major libertate Dei, cum illa contineat etiam libertatem ad malum sive ad peccatum, non ita libertas divina.

Resp. Libertas creaturæ est quidem extensive major libertate Dei secundum quid, nempe quatenus se extendit ad peccata: non tamen absolute, cum libertas divina ad plura alia & excellentiora decreta, & opera se extendat, quæ non sunt in potestate creaturæ.

Major convenientia non est ratio, sed mera congruentia actorum Dei: adeoque non plene satisfacit illa quaestioni, cur Deus ita egerit, v. g. potius assumpserit naturam humanam, quam angelicam: adeoque sæpe in his major convenientia apud Patres, non rationem, sed congruentiam importat, quod Deus potius hoc quam aliud fecerit.

Volitio libera non superaddit Deo aliquid ab eo realiter distinctum. Hoc enim repugnat ejus simplicitati & immutabilitati: contra *Forisium* Calvinistam. Nec solam indifferentiam judicii, ut vult *Bannez*. Quia hæc nec in creatis ad libertatem sufficit, ut diximus in *Tom. I. de præd. physica*.

Neque addit merum respectum rationis, ut vult cum vatis *Thomistis* etiam *Molina*. Quia Deus est liber independentem ab illo conceptu nostri intellectus.

Neque superaddit perfectionem extensivam Deo intrinsecam, quæ potuerit non esse: Quia repugnat aliquid Deo identificatum potuisse non esse: contra *Cajet. Peres* &c. Alioqui enim Deus esset mutabilis, & secundum aliquid sibi identificatum posset esse, & non esse.

Dei volitio constituitur formaliter libera per terminum extrinsecum, vi illius existentem in aliqua temporis differentia. Ita *Alensis, Pesantius, Navaretus, Altissiodorensis*, & ex Societ. *Vasquez, Arubal, Granadus, Amicus, Vekentis, Derkennis*, &c.

Quia volitio ut libera potest non esse: Atqui non secundum aliquid Deo intrinsecum, cum non possit intrinsecè mutari. Ergo secundum aliquid Deo extrinsecum, quo illa est formaliter libera, non ut volitio, sed ut est aliunde libera, sive contingens ad talem terminum extrinsecum.

Dices, Talis Dei volitio manet in se & intrinsecè necessaria. Ergo sic non salvatur ejus libertas.

Resp. dist. ant. Manet necessaria in essendo Conc. in terminando, sive efficiendo, nego: talis enim terminatio & efficientia est illi contingens.

Volitio igitur Dei libera, ut sic, non est aliquid simplex, sed aliquid complexè significabile, dicens in re-cto actum Divinæ voluntatis necessarium in essendo, & liberum in terminando, seu efficiendo;

in obliquo autem dicit ipsum terminum extrinsecum.

Non est adequatè vitalis, quoad rem, sed solum secundum id, quod dicit principaliter, & in recto; quod sufficit ut dicatur vitalis simpliciter.

Deus habet se negativè circa varia volibilia sub conditione, circa quæ, solum habet volitiones conditionatas ex parte actus, cum tamen possit habere absolutas: & sic etiam circa illa exercet libertatem contradictionis. Neque enim ullum volibile finitum absolute necessitat voluntatem creatam ad ejus prosecutionem: Ergo à fortiori, nec voluntatem increatam.

Sed nec est perfectio voluntatis, sed imperfectio libertatis necessariè disjunctivè ad contingentia volenda, vel positivè nolenda. Perfectius enim est ad neutrum determinari, sed retinere perfectum equilibrium suæ libertatis.

Deus habet se negativè circa peccata absolute futura, hoc sensu, quod illa neque velit esse, cum ei repugnet velle peccatum, neque efficaciter nolit esse: abo-qui non essent futura: Non tamen habet se mere negativè: Quia vult illa permittere libertati creatæ.

Deo quidem repugnat suspensio intellectus ab omni actu circa contingentia: quia ei repugnat ignorantia. Non tamen repugnat suspensio voluntatis: Quia hæc est libera, & expers potentialitatis quoad intrinsecam tantum. Est igitur perfectio simpliciter, actu intelligere omne intelligibile, secus velle efficaciter omne volibile, unde illud necessariò convenit Deo, non vero omnia quæ possit velle.

Datur in Deo voluntas antecedens inefficax Patet, quia vult Deus *1. Tim. 2.* omnes salvos fieri, non efficaciter & absolute, cum multi non salventur, ergo datur in eo voluntas antecedens inefficax. Hoc videtur nunc certum ex Decreto *Innoc. X.* de morte Christi pro omnium salute seridè oblatâ. De quo diximus plura supra *Tom. I. ad prop. 4. & 5. Jansenii pag. 65.*

Hinc nulla ejus volitio libera est pure inefficax, sicut nullum effectum vel medium inferat, quamvis maneat conditionata ex parte objecti principalis. Nam eo ipso quo est absoluta ex parte actus, debet inferre absolutam existentiam alicujus sui termini, quo completur, & constituitur formaliter libera. Ratio est, quod absolutum divinæ libertatis exercitium debeat compleri per aliquid vi illius absolute existens.

Datur decretum concurrendi in actu primo, quo Deus causas secundas, complet in actu primo, eis exhibendo suam potentiam paratam, & causas libetis quidem ad utrumlibet, sic ut non noceat libertati. Quia sine hoc decreto, non essent completæ in actu primo ad suam operationem.

Dices, Hoc decretum officit libertati creatæ. Resp. negativè, quia non prædeterminat actionem creaturæ immediate ut existat, sed tantum Dei potentiam ad concurrendum indifferenter, relinquendo creaturæ potestatem ad utrumlibet se determinandi.

Non est decretum illud formaliter conditionatum, sic ut faciat hunc sensum, Concurram cum causa secunda, si agat. Alioqui enim (cum actio creaturæ, & Dei concursus sint idem realiter) esset nugatorium, & faceret hunc sensum, concurram si concurram. Sed est absolute cum determinatione ad individuum sub disjunctione, adeoque, in ordine ad libertatem non lædendâ æquivalenter conditionatum.

Completur in esse liberi per specialem voluntatis creatæ

creata productionem extrinsecam, ut supra diximus.

Quares, An in Deo, aut voluntate divina admittenda sint *Passiones*, v. g. ira, doloris, indignationis &c. quales ipsi Scriptura sæpius attribuit.

Resp. Deum non esse capaceum talium passionum, nisi tantum metaphoricè, sive per similitudinem cum modo agendi humano. Passio enim propriè sonat, & annexam habet aliquam animi turbationem, aut alterationem, qualis non cadit in perfectissimam Dei immutabilitatem, & beatitudinem.

Dum igitur in Scripturis Deus dicitur irasci, penitere, tactus dolere &c. hoc tantum sonat, Deum, dum poenit, id præstare quod solent homines irati: item dolere, aut poenitere, quia poenit aliquos effectus externos quales procedunt à passione interna hominis dolentis, aut poenitentis. Christus quidem passiones habuit propriè dictas, sed tantum quâ homo, & illius voluntati despoticè subiectas.

Posiunt tamen inde Deo admitti affectus amoris, odii, gaudii, quatenus tantum voluntatis actum denotant: non tamen propriè affectus Desiderii, quatenus cum importat affectum ad bonum quo caremus, Deus nullo bono crearet, aut indigat.

§. II.

De Prædefinitione, Prædestinatione, Reprobatione.

Prædefinitio est volitio efficax actus boni à creatura ponendi antecedens absolutam ejus prævisionem. Si illa inferat prædeterminationem physicam actus creaturæ evertit libertatem, in nostra sententia. Quia in potestate creaturæ actum non relinquit. Si verò immediatè solum inferat medium de se indifferens, cum quo per scientiam mediam prævisus est actus infallibiliter obtinendus, non nocet libertati.

Ratio est. 1. Quia non est absolutè antecedens, sed posterior actui in statu conditionato, & consequenter est ab quo modo in potestate voluntatis creatæ. 2. Quia non influit in actum per se, sed per medium ex se indifferens.

Et ideo non immutat modum operandi voluntatis, ex sua determinatione propria, cum media influentia in determinationem voluntatis, non aliter influant, quam si abesset prædefinitio.

Dices, Repugnat Dei voluntatem efficacem frustrari: Ergo actus prædefinitus absolutè debet necessariò poni.

Resp. dist. consequ. Debet necessariò sic poni, sive, non potest non poni ex suppositione consequente, Conc. ex suppositione simpliciter antecedente, Nego, nam in statu absoluto exercitium actus manet in potestate agentis.

Actus itaque prædefinitus fit infallibiliter, non tamen necessariò & inevitabiliter, quantum est ex parte antecedentium influentium in actum, quæ omnia in statu absoluto possunt stare cum non actu, cum fuerit prævisus & prædefinitus dependenter ab exercitio libertatis conditionatè futuro.

Deus sic prædefiniens dat gratiam dependenter à scientiâ mediâ, ut dirigente seu ut proponente modum infallibiliter obtinendi consensum, non ut movente, seu exhibente meritum gratiæ ad consensum. Prædefinitionem hæcenus explicatam admittit ex So-

R. P. Arsdck. Tom. II.

cietate Suarez, Granadus, Ruiz, Amicus, Ariaga &c. Contra Vasquez, Herice, Alarcon. &c.

Omnes actus boni sunt virtualiter prædefiniti in datione gratiæ prævisæ effectum habituræ. Imo probabilius multi docent, etiam formaliter, 1. Quia hoc est conformius S. Augustino. 2. Quia sic melius intelligitur quomodo prima & radicalis discretio electorum à reprobis sit ex gratuito Dei beneplacito: & differentia gratiæ efficacis à sufficienti non solum in actu secundo, sed etiam in actu primò: & quomodo illa sit semper moraliter major in ratione beneficii, ex voluntate Dei absoluta illam concedendi, & actum obtinendi.

PRÆDESTINATIO est præscientia & volitio gratiæ & gloriæ per media convenientia quibusdam conferenda.

Principalis dicit actum voluntatis determinantis dationem gratiæ ad gloriam perducentis; prærequirit scientiam præcipuè conditionatam.

Sumpta completè, est volitio gratiæ & gloriæ: incompletè verò solius gratiæ, vel, ut communius, solius gloriæ.

Deus omnibus quovis tempore & loco idoneo ad moraliter agendum providet auxilia sufficientia ad vitanda peccata. De justis quidem, illud est de fide ex Trid. & ex Constit. Innocentius X. de aliis etiam est saltem indubitatum. Quia ad demerendum requiritur libertas à necessitate, quæ libertas non adesset, si abesset omnis gratia saltem sufficiens.

Deus aditus omnibus, etiam infidelibus, providet auxilia saltem remotè sufficientia ad conversionem quamdiu sunt in statu moraliter operandi. Quia ex Scrip. & PP. vult omnes salvos fieri, & omnes ad se invitat: Alioqui enim impoenitentes quibus deesset illa auxilia, essent excusabiles. Est apertè S. Thomæ docentis, quod, si quis in sylvis sequeretur ductum luminis naturalis, Deus, vel per internam inspirationem ei revelaret ea, quæ sunt credenda, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret. De quo vide hic ipsa S. Thomæ verba, Tom. I. Part. II. pag. 24.

Deus etiam infantibus providet media ad salutem aliquo modo sufficientia in voluntate aliena. Pater 1. Quia ex Augustino etiam ad parvulos pertinet illud Apostoli, vult Deus omnes salvos fieri. 2. Quia Christus pro omnibus est mortuus, & instituit Baptismum quo salvarentur omnes parvuli, nisi impedimento essent causæ secundæ quas Deus ut provisor generalis, pro sua libertate agere permittit. 3. Quia Deus omnibus dat Angelum tutelarem, & ad omnes gentes mittit prædicatores Evangelii & Baptismi. 4. Quia inspirat Sanctis ut orent pro omnibus, & parentibus cogitationes ad parvulorum salutem sufficientes, si illis responderent, ut etiam rectè Prosper docet, S. August. discipulus.

Dum obijciunt S. Augustinus in contrarium. Resp. eum tantum loqui de impossibilitate & nohtione consequente, cum dicit, quosdam parvulos non potuisse baptizari, quia Deus noluit.

De his quoad **GRATIAM SUFFICIENTEM** &c. tractatur fusius supra Part. II. Controv. 5. pag. 123.

Effectus prædestinationis est omne id, quod vult Deus ex intentione salutis prædestinari, & ad eam de factò producit.

Peccatum, cum sit per se malum, non potest esse volitum à Deo, ac proinde nec effectus prædestinationis

B 2

tionis

isde
kin

theo-
logia

D. IV

tionis, secus ejus *permissio*, cum hæc peccatum non causet. Hanc permissionem peccati Deus potest vel- le propter penitentiam securam, & alia peccatum essentialiter præsupponit. Hoc enim apertè docet *Ambros. August. aliique Patres.*

Ratione probatur, quia *permissio* peccati est bona, cum sit à Deo, & possit alicui, per accidens, esse occasio salutis, ac proinde possit Deus eo sine illam velle non volendo peccatum, sicut potuit prædefinire mortem Christi & Martyrum, non volendo peccatum iniquè occidentium.

Deus *efficaciter* volens penitentiam Petri, vult omnia ex parte sua ad illam requisita, inter quæ est *permissio* peccati, non verò ea omnia, quæ requiruntur ex parte Petri. Cum velle non possit ejus consensum in peccatum, qui tamen penitentia necessariò præsupponitur, hunc enim Deus non debet velle, sed solum per- mittere, ad obtinendam Petri penitentiam efficaciter intentam.

Dicitur, Deus vult peccatum non esse, ergo repugnat assertio.

Resp. Deum prædefinendo penitentiam non velle peccatum esse, sed solum illud non impedire, adeoque non vult repugnantia.

Datur ex parte Prædestinati *causa prædestinationis* quoad aliquos ejus effectus, v. g. quoad justificationem propter ejus penitentiam: non quoad omnes effectus: non enim quoad primam gratiam efficacem, cum ea non cadat sub meritum. Est de fide ex Scrip. CC. & Patribus.

Formalem electionem ad gloriam factam esse ante præ- visa merita, tenent ex Societate Suarez, Bellarminus, Toletus, cum Thomistis, variis Scotistis, & aliis, sed non omnes eodem modo. Negant Alesius, Albertus, Bonaventura, & ex Societ. Vasquez, Lessius, Becanus, Lugo, Palavicinus, Petavina.

Reprobatio *strictè*, est præscientia injustitiæ finalis quorundam, & volitio pænæ æternæ illis infligendæ. Latè insuper dicit volitionem permittendi pec- catum, quæ dicitur reprobatio negativa, cum destina- tione ad pœnam positivam ex peccato procedentem.

De Prædestinatione absoluta ad gloriam & Reproba- tione, Quomodo facta non sit à Deo ante prævisa homi- num merita & demerita &c. Traditur hic supra in Tom. I. Part. II. Controversia III. pag. 117. Et de Prædestina- tione Calvinistica pag. 118.

CAPUT III.

De Sanctissima Trinitate, Processione Personarum, & Personis singulis in particulari.

§. I.

Trinitatis mysterium, Processiones &c.

DE hoc Trinitatis mysterio pronunciat consensus communis: Non posse illud cognosci aut deduci ex solis principiis naturalibus, sed ex principiis revelatis. Hinc de eo exponenda sunt recepta fidei dogmata, & in quibus sive in Cathedra, sive ad populum proponendis aberrare, pro maxima haberetur incertitia; uti & in ipsis Terminis, & modo loquendi, in quibus labi admodum pronum est, nisi quæ facili delectu hic deducemus singulari relectione noscantur & ubi dubi- tatur ad manum habeantur.

Errant circa Mysterium Trinitatis variè Hæresi- es docentes, 1. Unicam esse in Deo personam. 2. Primam solum esse Deum. 3. Spiritum sanctum non esse Deum. 4. Illam non procedere à Filio. 5. Tres Deos dicendos esse. Contra quos Conc. Lateran. definit essentialiam unam esse, & tres personas, & has inter se realiter esse distinctas.

Hoc Mysterium est *supra*, non tamen *contra* ratio- nem naturalem: cum verum verò non possit esse con- trarium.

Obijci præcipue potest illud Philosophicum princi- pium: Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt etiam eadem inter se.

Resp. In eo mysterio tres quidem personæ realiter distinctæ, sunt eadem uni tertio, sed infinito, ac pluribus *communicabili*, & quidem solum inadæquate: quod proinde non repugnat. Pater enim identi- ficatur Deo, sed non omni ei quod est realiter Deus, cum non identificetur Filio, qui est Deus.

Hinc Deus est terminus capax *distributionis* non ex- primibilis his terminis, *omnis Deus*, sed his, *quidquid est Deus*, cujus distributionis defectu varii syllogismi in hæc materia sunt vitiosi. Quia nempe in antecede- nte non dicitur, quidquid est Deus, nam longè differunt illi duo termini, *omnis Deus*, & *quidquid est Deus*: quia omnes tres personæ sunt, quidquid est Deus, non tamen *omnis Deus*, cum hoc nature divi- næ pluralitatem importet.

Dicitur, Rectè concludit hic syllogismus: Filius non est Pater; Essentia divina est Pater; ergo essentia divi- na non est Filius; hoc autem consequens fidei re- pugnat.

Resp. majorem non esse veram, si uti debet resolu- tur hoc modo: Filius non est idem cum Patre, nec cum ullo prædicato quod est idem cum Patre: hoc au- tem secundum falsum est, cum Filius identificetur es- sentia, cui etiam Pater identificatur; & hoc sensuet- iam falsum est consequens.

Eodem modo resolvenda est hæc altera argumen- tatio: Hæc essentia divina non generatur; Filius est hæc Essentia divina, Ergo Filius non generatur. Nam et- si essentia ut talis non generetur, identificatur tamen Filio qui generatur.

Dantur in Deo Processiones *ad intra*. Est de fide ex C. Later. Scrip. & PP. Hoc exigit vera ratio Patris in prima persona, & Fili in secunda, & S. Spiritus in ter- tia persona; Processio enim est progressus unius per- sonæ ab alia, quæ non possunt per aliquid extrinsecum compleri, aut explicari.

Pater producit *verbum*, non ut intelligat, sed quia in- telligit, ut ipsi Verbo suam notitiam communicet.

Filius est ab alio *personaliter*, à se *essentialiter*, adeo- que Ens à se simpliciter. Quia nempe sibi identificat naturam essentialiter, præsupponentem esse à se, & im- productam.

Ens à se, latius patet quam *ens improductum* simpli- citer, cum personæ productæ sint etiam ens à se, non ta- men ens improductum.

Persona producta non causatur, nec pender à princi- pio producente. Quia ab eo non accipit esse contingens, & defectibile, ac proinde eo non indiget, nam à se necessariò existit procedendo, sicut principium producendo. Unde sicut productum non potest esse sine producente, ita nec producens sine pro- ducto.

Neces-

Necessariò datur una persona *improducta*, ut Pater; Alioqui enim daretur processus in infinitum, vel idem produceretur à se ipso.

Processiones divinae sunt per intellectum & voluntatem. Alioqui enim cur præcisè essent duæ? Adde quod ideo Scripturæ & PP. Filium appellant Verbum, & Spiritum Sanctum, Amorem, seu Charitatem: quia Verbum per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem procedit.

Notionale prædicatum est, quod convenit non præcisè ratione essentia, adeoque non est commune tribus personis, sed uni, aut duabus proprium.

Verbum est terminus productus à dicente, non sibi, sed alteri loquente, nempe ipsi Verbo, quod proinde est similius verbo nostro vocali, quam mentali, estque per se subsistens, & id quod, cui, & quo Pater loquitur.

Unde, ut patet, in multis differunt intellectio, & verbum in Deo, & in nobis; ac præcipuè in eo, quod creatura producat verbum nostrum mentis, ut intellegat, Deus verò quia intelligit.

Productiones activæ sunt in persona producente, passivæ in producta, Ita Athan. alique PP. docentes personam producentem constitui origine activâ, & productam passivâ.

Ratio est, quod sicut Filio essentielle est produci ab hoc Patre, ita Patri essentielle est producere hunc Filium.

Solæ proprietates relative sunt principium formale proximum seu immediatè productivum ad intra: Hæ enim solæ distinguuntur realiter à termino producto ad intra: Ergo hæ solæ possunt illum realiter producere: Cum enim immediatè producens, immediatè opponatur termino formali producto, debet ab eo realiter distingui.

Principium quod divinarum processionum est persona; *radicale* natura, *formale remotum* intellectus &c. *proximum* relatio ut transcendentalis.

Terminus totalis productus, est persona producta; *formalis* productus est personalitas, *formalis communicatus* est ipsa essentia divina.

Duæ sunt in Deo *Processiones*, Filii nempe, quæ est generatio; & Spiritus Sancti, quæ à PP. simpliciter dicitur Processio: Ideo autem sunt duæ & non plures, quia duæ sunt in Deo actiones immanentes, non plures. Hæc quamvis ex terminis non clara, certa sunt ex CC. & Symbolis Ecclesiæ.

Radicalis ratio cur processio Verbi sit generatio, non Spiritus Sancti, est, quod illa sit per intellectum, hæc per voluntatem.

Formalis autem ratio, juxta PP. assignatu difficillima, est illa ex S. Thoma, quod processio Verbi, ex sua ratione specifica operationis intellectus, sit per se formaliter *assimilativa* termini producti cum suo principio. Processio verò Spiritus Sancti, ex sua ratione specifica operationis voluntatis, non sit formaliter *assimilativa*, sed *impulsiva* in objectum. Unde cum per se ordinari in similitudinem naturalem sit essentielle constitutum generationis viventis à vivente, illa, non alia, est generatio.

Colligitur etiam idem ex Scrip. & PP. Filio tribuentibus rationem Imaginis, figuræ, similitudinis &c. tamquam aliquid ipsi proprium, ejusque constitutum in esse Filii, seu propriè geniti à Patre. S. Bonaventura aham adfert rationem, quod nempe processio Verbi

sit in similitudinem nature ut formaliter secunda, secus processio Spiritus Sancti.

Paternitas & Filiatio *identificantur* Spiracioni activæ realiter inadæquatè, quo non obstante opponuntur, adeoque *distinguuntur* realiter inter se.

Dices, Trinitas ista personarum in Deo, non videtur consistere cum prædicato simplicitatis divinæ, ergo &c.

Resp. neg. ant. Quia nihil entis superaddit ab ipsa Dei essentia condistinctum, quod solum repugnat simplicitati divinæ.

§. II.

Persona Divina in particulari.

Paternitas in divinis variè sumitur prout variè respicit filium. 1. Pro relatione *summe determinati* ad habendum filium in fieri. 2. Pro relatione *habentis* filium in fieri. 3. Pro relatione *habentis* filium in *fatto esse*, præsuppositâ ejus generatione.

Pater etiam constituitur *innascibilitate*, sumptâ positivè & fundamentaliter.

Dantur in Deo *tres subsistentia relative*: patet ex PP. & CC. infra, agnoscentibus in Deo tres personas & tres subsistentias. Ex tribus enim personis rectè inferuntur tres personalitates, quæ cum natura constituunt tres subsistentias completas, & incommunicabiles. Ita Suarez, Vasquez, Ruiz, cum Concilio Nicæno, Constant. ac Florentino.

Non datur in Deo *subsistentia absoluta*, & communis. Hanc enim non agnoscunt CC. & PP. sed solum tres subsistentias relativas, quas licet plerumque PP. sumant concretè, constat tamen eos non admittere subsistentiam absolutam ex qua exurgeret subsistens absolutum, imò & persona absoluta. Ita rem hanc tractat Bonaventura, Vasquez, Valencia; aliter Scotus, Cajet. Granadus, &c.

Notio est ratio personam notificans ac distinguens. Sunt *quinque Notiones*, Innascibilitas, Paternitas, Spiratio activa, filiatio, & processio. Non constituitur specialis notio Spiritus Sancti, per hoc quod nullus ab eo procedat: quia hoc non importat in eo specialem excellentiam, prout in Patre importat innascibilitatem.

Pater est principium *sine principio*, & impropriè fons Deitatis: quia producit alias personas, eisque naturam communicat. Ita Symbolum Athanasii Nicænum &c.

Filius est à principio, sed non principiatus ex usu loquendi Latinorum, ne videatur dici minor Patre. Neque simpliciter dicendus est habere principium, ne intelligatur *durationis* ad mentem Arianorum.

Verbum solum usurparur notionaliter à Scrip. & PP. Dicitur propriè Verbum: Quia est terminus productus locutione, quâ solus Pater loquitur soli Filio, unde loquitur Verbum ipsi Verbo, & per Verbum, scilicet per Verbum inadæquatè sumptum pro ipsi generatione passiva tamquam per locutionem passivam, & pro essentia communicata, tamquam manifestativo formali.

Verbum procedit ex cognitione essentia & omnium personarum. Cum ex PP. illud sit adæquatum divinæ scientiæ expressivum, & procedat ex cognitione comprehensiva Patris, quæ haberi nequit sine aliarum personarum cognitione.

Procedit etiam ex cognitione *possibilium*. Hæc enim inclu-

isole
kin

theo-
logia

DIV

includitur in comprehensione Dei; ex qua procedit, ut ars omnium rerum quæ fieri possunt.

Non procedit ex cognitione creaturarum ut existentium. Cum enim productio Verbi sit necessaria, debet procedere ex cognitione necessaria, quæ est prior visione rerum ut existentium.

Certum est definita esse contra Arium & Sabellium in Nicæno 1. & c. 4. sequentia.

I. Verbum sive Filium esse Patri *coeternum*: quod ex illo Joannis I. *In principio erat Verbum*, probat S. Augustinus aliique Patres contra Arium.

II. Verbum esse Patri *consubstantiale*, id est, ejusdem naturæ & substantiæ, ex illo Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*: quo loco nos liberari ab erroribus Arij & Sabellii, tamquam à Scylla & Charybdi, docet S. Augustinus *Tracl. 16. in Joannem*.

III. Esse Patri *coequalem* per omnia: contra Arium qui dicebat Filium Patri minorem, probatur ex Apostolo ad Philippenses cap. 2. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, *esse se æqualem Deo*: De quo loco S. August. in Psalmum 126: cap. 14. *Quare non est rapina? quia est natura.*

IV. Quod Verbum sit *verus & naturalis* Dei filius, & unus cum Patre Deus: ex illo Joan. 3. Sic Deus dilexit mundum, *ut Filium suum unigenitum daret*: Quod si non esset naturalis, sed adoptivus, cum Ario, unigenitus dici non possit, cum plurimi alii sint Filii per adoptionem.

Dices, cum Arianis: Quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat: Si erat, quare genitus est? Si non erat, ergo aliquando non fuit: ergo non Patri coæternus.

Resp. cum S. Basilio, & S. Augustino: Non erat antequam gigneretur, Sed erat cum gigneretur: semper autem genitus, semper igitur fuit. Et S. August. Epist. 174. ad Pascendum: *Semper genuit Pater, & semper nascitur Filius*. Quamvis idem Augustinus annotet *lib. 83. quest. 9. 73.* aptius dici, semper genitum esse, quam semper gigni: quia genitus est in Dei æternitate, quæ in se est immutabilis & indivisibilis, quamvis coexistat omnibus partibus nostri temporis, quod est divisibile & successivum.

Ex Scripturis, & PP. Filio proprium est esse *Imaginem solius Patris*: Quia solus Filius à solo Patre procedit ut ejus Similitudo, formaliter quidem vi suæ processione, quod ex Augustino ad rationem Imaginis requiritur & sufficit.

Ratio est, quod Pater prius quam spiret communicet Filio potentiam spirativam: cum ei omnia communicet, exceptâ (inquit Nazian.) causalitate, id est, potentia generandi ipsam Filium in divinis.

In Symbolo Nicæno additum est *Filioque* ab Ecclesia Romana, ita exigente nova hæresi Græcorum, ante quam ista particula Patribus visâ non fuerat necessaria.

Similiter à PP. in Concilio Constantiensi, additum est, *qui ex Patre procedit*, occasione hæresis Macedonii, cujus sectatores dicebant Spiritum Sanctum esse Facturam solius Filii.

Spiritus Sanctus non distingueretur realiter à Filio si ab eo non procederet: Illi enim non opponeretur: in divinis autem sola oppositio realiter distinguit, ut passim docent, CC. & PP. Unde in ea hypothese Spiritus Sanctus non magis distingueretur à Filio, quam nunc spiratio activa à Patre & Filio, in-

ter quas defectu oppositionis, nulla est distinctio realis.

Pater & Filius, ex CC. *Lugdunensi & Florentino*, sunt *unum principium Spiritus Sancti*, sicut sunt unus Deus. Quia personis in his est unica virtus spirativa, sicut in tribus unica divinitas. Sunt tamen duo spirantes *adjectivè*: Quia adjectiva multiplicantur pro multiplicata suppositorum.

Spiritus Sanctus procedit, à Patre immediate, & mediate à Filio; non prius tamè à Patre, quam à Filio. Quia actus spirandi præcisè ut est in Patre, non est completus: non enim infert processionem Spiritus Sancti, nisi prius intelligatur esse in Filio.

Donum propriissimè convenit *Spiritus Sancto*. Quia procedit ex Amore, qui est principium Doni gratuiti. Quamvis & de Patre & Filio Donum propriè dici possit, quatenus se dat nobis per gratiam, gloriam, &c. juxta illud *Isaie 9.* Filius datus est nobis.

Dices porro, contra æqualitatem Personarum divinarum. Relationes divinæ ab invicem distinguuntur specie, vel quasi specie, cum non possint ad plura individua singule multiplicari. Atqui ea quæ sunt specie distincta sunt inæqualia: Ergo & Personæ sunt inæquales.

Resp. breviter, neg. minorem: nam & idem est in ubicationibus ejusdem locati ad diversa spatia, & in similibus omnino æqualis perfectionis, quas tamen ubicationes, & similes, specie differre passim Philosophi & Theologi agnoscunt, præsertim qui statuunt modos illos distinctos.

CAPUT IV.

De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientiâ, Activitate, Locutione, Lapsu, Supplicio.

§. I.

Angeli natura, species, ordines.

Angelus est substantia creata, spiritualis, completa, & intellectualis, homine superior. De fide est dari Angelos: & probatur ex Scripturis, nominatim ex Psalmo 8. qui de hominibus loquens dicit, *ministi ei paulo minus ab Angelis.*

Dividitur autem ordo Angelorum in tres Hierarchias, & novem Choros.

Prima, sive suprema Hierarchia, id est, facit principatus, continet Seraphim, Cherubim, & Thronos.

Secunda, continet Dominationes, Virtutes & Potestates.

Tertia, sive infima, complectitur Principatus, Archangelos, & Angelos.

Hæc Hierarchiarum, & Ordinum distinctio, fundatur inchoativè in ipsorum Angelorum natura excellentiori: completè autem in diversis gratiæ ministeriis à Deo attributis.

Hos Ordines Angelorum cum cæteris Patribus agnoscit antiquissimus *Dionysius Areopagita* lib. de cælesti Hierarchia, ubi asserit se illos accepisse à præceptore suo D. Paulo, vel certè ab Herotheo, de quibus fatus hic *Suarez* lib. 1. cap. 13.

Angelos Custodes hominibus deputari, est de fide ex Scripturis *Psalmo 90. v. 11. Genes. cap. 48. Matthæi 18.* Angeli eorum semper *vident faciem Patris mei*. Singulis homi-

hominibus singulos dari Angelos custodes, & non tantum pluribus aliquando unum, quamvis non sit de fide, ut communius agnoscunt Doctores: oppositum tamen censent temerarium, eo quod non videatur variis locis Scripturæ satis conforme. Docet *Magister & H. Victorinus* unum aliquando Angelum plurimum hominum curam gerere. *Tostatus* tradit probabiliter Personas publicas v. gr. Reges, & Pontifices, duos habere Angelos custodes. *S. Iustinus Martyr* q. 430. asserit eundem Angelum non deputari custodiæ alterius hominis mortuo priori suo cliente. *Granadus* cum pluribus, ex Scripturis probabiliter colligit, ad custodiam Regnorum, Provinciarum, Civitatum, & Communitatum aliquos esse Angelos in particulari deputatos.

Officia custodiæ Angelicæ præcipua sunt, clientem ad bonum excitare, à malo avertere immutando phantasiam, passiones &c. pericula & eorum causas amoliri, dæmonis impetus & tentationes nimias retundere, pro cliente orare, & illius preces Deo offerre, ut *Tobia 12. Apocal. 8.* Illius animam in Purgatorio solari, & demum ad cælum deducere, uti de *Lazarro Lucae 26.*

Sunt Angeli omnino *incorporei*. Est communis Catholicorum contra Cajetanum, &c. Idque docet Concilium Lateranense, non definit, ut quidam volunt. Non potest tamen sine temeritate negari, cum nullum sit fundamentum illis affingendi corpus aliquod subtile.

Nec refert quod Synodus VI. approbet Angelos posse pingi, quia per hoc non approbationem adjectam, scil. quia sunt corporei.

§. II.

Activitas Angelis.

Ordinariè Angeli *assumunt corpora* ex aère, & vaporibus ab ipsis formata, & subinde ita solida, ut sint palpabilia, ut cum Abraham lavit eorum pedes *Gen. 18.* Et Jacob cum Angelo luctatus est, *Gen. 32.* Unde istud Christi, *palpate quia Spiritus carne non habet*, convincit quidem suppositis Christi prædictionibus & miraculis, de sua corporali resurrectione, sed non absolutè ex sola corporis assumpti sensibili palpatione.

Possunt etiam assumere *corporaviva*, in his operationes aliquo modo spiritibus proprias ita exercendo, ut his represententur Angeli in personâ propriâ. Dæmon tamen non rectè dicitur assumere corpus Energumeni, sive possessi: nam nil loquitur adhuc ibi in persona propria.

Angelus non potest *vivificare* per se corpus assumptum, seu cum eo, ut cum sua comparte, constituere unum vivens. Cum enim ipse Angelus sit actus completus, non potest venire in compositionem entis per se ex partibus incompletis, ut est materia & forma unita.

Unde non potest per corpus assumptum exercere operationes intrinsecè *vitales*, ut sunt sensationes &c. quæ necessariò procedunt à principio incunfeco vitali.

Neque potest Angelus in Corpore assumpto *baptizare*: Quia non potest proferre verba locutione vitali. Neque Dæmon potest *generare propriè*, sed solum impropiè, semine ab animali deciso ad generationem concurrente: non verò, ut vult Raynaudus,

massam terream ita disponendo, ut exigat infusionem animæ.

Possunt Angeli, applicando activa passivis, mirè patrare, & producere *animalia imperfecta*. Non tamen perfectà sine semine aliunde accepto. Hinc plurima potest Dæmon, quæ, quia cederent in nimis grave damnum, præsertim publicum ordinis naturæ, Deus illa non solet permittere.

Possunt itaque Angeli vi naturæ suæ illa præstare, quæ per impetum, sive impressum *motum localem* efficiuntur, dum Deus permittit. Hinc possunt fluminum cursum sistere: Mare altius attollere: Terram commovere: Cælestium spherarum, & corporum motum inturbare. Possunt etiam hominum sensibus illudere, imprimendo organis sensuum affectiones similes illis quas objecta sensibilia solent imprimere, v. gr. ut album appareat nigrum, ut nigrum appareat album, vel lucidum: & hinc etiam intelligitur, quo modo Dæmon possit seipsum transformare in Angelum lucis.

Ex principio etiam de *Motu* jam posito, Angelus bonus, aut malus facillè format, & excitat in hominis mente sive cerebro phantasmata plurima, & illis mediantibus, varii generis cogitationes: & his mediantibus varii generis motus appetitus sensitivi, quorum tamen liber usus vel abusus remanet in hominis potestate.

Cum etiam Angelus, pro ingenita sui intellectus subtilitate, cognoscat primogenia rerum *semina*, horumque *mixturas* multiformes, ut auri, argenti &c. non apparet nobis cur non possit formare varia metalla, aurum, argentum, &c. ubi id Deus permitteret. Quin etiam, quod excellentius est, thesaurum variarum Scientiarum humano cerebro imprimere. Cum illæ constitutæ sint primariò in phantasmatum certo ordine ac dispositione.

Hinc facilius concludes, Angelos bonos, & malos, posse tempestates excitare in aère, aut in mari: Possè grandinem aut nivem subito formare: Possè tonitrua & fulmina eicere: summum æstum, aut frigus efficere. Hæc enim ex iisdem principiis *motus*, & rerum varii seminibus perspectis possunt provenire.

Ex his ulterius patet, quam multa sint quæ præstare possint Magi, Arioli, Præstigiatores, qui Dæmonis operâ utuntur, si vel Deus illa fieri permitteret, vel ipse Dæmon, nolens hominibus prodesse, illa à se fieri non sape recusaret.

Quæres, Quomodo fiat, ut Angeli alicujus mali opera, Corpus humanum ferro resistere possit ne vulneretur, uti constat sæpius factum gestando schedulas, quas vocant induratorias.

Resp. Angelum qui habet vim resistendi, sive impediendi impetum ferri, posse seipsum per eam resistantiam reddere impenetrabilem, & hoc posito, per modum superficiæ alterum circumquaque involvendo, posse illum reddere à vulnere immunem.

§. III.

Ubicatio, Scientia Angelica.

Non possunt Angeli naturaliter esse in locis *diffitis*, & non in medio, etiam intra spheram suæ extensionis. Quia sic velut à se ipso dividi, naturaliter repugnat

inde
kin

theo-
logia

P. IV

gnat limitationi entis creati, quamvis non supernaturaliter.

Possunt Angeli esse simul, ac plures *in eodem puncto*: quia carent quantitate, qua ab eodem loco excludantur.

Constituuntur *formaliter in loco* per ubi modale, quo eorum indifferentia tollitur, & determinantur ad existendum hic potius quam alibi.

Ubi Angelicum est spirituale & indivisibile ex parte sui subjecti, divisibile tamen ex parte spatii, cujus singularis partibus illud uti totam Angeli substantiam intimè sistit.

Non potest Angelus *transire* ad locum distantem, non transendo per medium. Quia hoc illius limitationi repugnat, non minus quam existere in locis distantibus, & non in medio.

Angeli non possunt moveri *in instanti* ultra spatium sibi contiguum suæ sphaeræ adæquatum. Quia non possunt, etiam instantaneè, occupare locum majorem maximo sibi adæquato. Quod enim repugnat in tempore, etiam repugnat in instanti.

Agere in distans sine medio, repugnat limitationi entis creati, adeoque etiam Angelis repugnat movere corpus quod à sua sphaera loco distat.

Egent Angeli *speciebus* ad cognitionem directam objectorum non existentium, & existentium extra sphaeram suæ visibilitatis. Repugnat enim limitationi creaturae naturaliter intueri quantumlibet distans.

Angelis sphaeram visibilitatis *limitatam* tribuunt, Scotus, Bonav. & Alii, quam etiam Scripturæ indicant *Jobi. v. 7. Matth. 12. v. 43.* Significantes eos accedere ad distantia ut illa videant.

Hæc autem sphaera eo major est, quo perfectiores sunt Angeli: quanta verò sit, à nobis determinari non potest.

Non cognoscunt *distinctè* omnia, quorum habent species: Hoc enim excedit vim intelligendi creatam & limitatam: habent tamen semper suarum specierum cognitionem saltem confusam, quæ liberè possunt, sicut nos, se applicare ad hæc aut illa attentius consideranda: unde possunt speciebus universalibus pro libitu uti adæquatè vel inadæquatè.

Non possunt naturaliter *certò* cognoscere *future stricte contingentia*, id est, à libero alterius arbitrio dependentia. Quia istorum certa cognitio ac prædictio ex Script. & PP. est infallibile divinitatis argumentum, ac proinde propria soli Deo, cui essentialiter est cognoscere omne cognoscibile, secus Angelo, quia indiget determinativo ex parte objecti, quale nullum datur respectu futuri stricte contingentis.

Possunt tamen subinde illa *probabiliter* cognoscere, ex indicibus & circumstantiis externis, ex quibus colligunt futuram agentis liberi determinationem.

Contingentia late, id est, independentia ab agente libero, possunt cognoscere certò *certitudine physica* in complexione suarum causarum, ut pluvias, tonitrua, &c. Non tamen certò certitudine *metaphysica*, id est, infallibili, quod indicant *Scriptura Sapien. 8. & PP. Athan. August. & alii.*

Non possunt naturaliter certò cognoscere *secreta cordium*: Est hoc juxta varios, de fide, ex Scrip. & PP. istorum notitiam, ut signum divinitatis, soli Deo tribuentibus.

Ratio est, quod creatura libera habeat jus secreti suorum actuum interiorum, ne alioqui impediatur ab iis

liberè eliciendis, ac proinde ut Deus non det concursus ad istorum notitiam sine elicientis consensu.

§. IV.

Locutio Angelorum.

Possunt Angeli inter se *loqui liberè*, secretò, & excitativè ad audientiam. Id enim ad Societatem moralem eis debetur, & à Scripturis in variis locis illud ipsis attribuitur.

Loquuntur Angeli non per signa *sensibilia*, aut *spiritualia*, sed per *ordinationem* suorum actuum ad alterum, volendo ut ipsi innotescant, quo fit ut Deus præbeat concursus specialem ei, ad quem diriguntur, ad eorum notitiam, & quidem secretam, quæ non nisi difficulter haberetur per signa. Hanc Ordinationem admittit *S. Thomas*, & vocat virtutem excitativam, quæ, inquit, loquens nihil facit in audiente, excipit, nisi ista alius absorptus, ut debeat excitari impulsu ad intellectum applicandum.

Mentiri non possunt Angeli sibi invicem loquentes: Quia non possunt ostendere iudicium, quod non habent, nec judicare esse id, quod sciunt non esse. Possunt simul loqui pluribus; dicuntur *clamare* ad invicem, quando rem magnam aut magno affectu significant.

Possunt *discurrere* circa illa, quæ non cognoscunt evidenter, v.g. ex indicibus externis probabiliter inferendo secreta cordium; non circa illa, quæ cognoscunt evidenter unico simplici intuitu, sine compositione extremorum, prædicati scilicet & subjecti prius apprehensorum, quæ utuntur circa inevidentia: circa evidentia autem falli nequeunt.

§. V.

Peccatum, Supplicium, &c.

Omnes etiam reprobi, fuerunt primo instanti suæ creationis *Sanctificati*. Ita contra Hugonem, Aulensem, Bonaventuram, docent *S. Thom. Suar. V. 26. ex Scrip. Ezech. 28. & PP. Hier. Aug. & Joan. 8. ubi* Diabolus dicitur in veritate non stetit.

Dices, Joannis 8. dicitur Diabolus esse homicida ab initio. Ergo non fuit à primo instanti iustificatus.

Resp. Diabolus dicitur homicida ab initio, id est, paulo post suam creationem quando lapsus fuit. Cum PP. dicunt Angelos malos nusquam habuisse charitatem, loquuntur de charitate constanti & consummata. Ex *S. Augustino* fuerunt quidem prius in tenebris, intelligendo præcisivè prout habuerunt se indifferenter ad gratiam primæ creationis.

Gratiam sanctificantem primo instanti suæ creationis acceperunt: *non gratis*, sed ut naturæ liberæ convenientius est, propriis meritis, non de condigno, quia principium meriti non cadit sub meritum: sed de congruo, per actum amoris Dei, auxilio transeunte, illo primo instanti elicito. Illis enim, utpote perspicacissimis, mora fuit non necessaria ad deliberandum. Patres solum excludunt meritum de condigno, quando meritum illis negare videntur.

Creati sunt juxta *S. August.* in *beatitudine naturali*, ipsis connaturaliter debita, non in supernaturali; alioquin non potuissent peccare. Hanc ergo meruerunt de condigno propriis actibus illa prioribus etiam duratione, & ipsis facilibus, ideo enim PP. dicunt eos sine labore accepisse beatitudinem.

Angelo;

Angelorum *Via* fuit plusquam instantanea, Quia ex August. Beatitudinem acceperunt in præmium perseverantiae, quæ dicitur aliquam moram: fuit tamen, ex communi PP. ac DD. sensu, admodum brevis; quanta præcisè fuerit, determinari non potest.

Impeccabilitas non potest esse naturalis ulli creaturæ, adeoque nec Angelis. Hæc Assertio nititur sola auctoritate S. Augustini, aliorumque PP. ex Scrip. id colligentium: Nulla enim ratio per se convincit creaturam aliquam non posse per sua intrinseca determinari ad bonum honestum tantum, sicut potest per extrinseca Dei auxilia semper efficacia.

Primum peccatum Angelorum non fuit luxuria corporalis, ut voluit Orig. neque luxuria spiritualis sita in nimio sui amore, sed (ut ex Tobia 4. colligunt Athan. Aug. & Ambr.) *superbia*, sita, non in efficaci appetentiæ æqualitatis cum Deo, quam sciebant esse impossibilem; neque in ambitione unionis hypostaticæ, cum hæc fuerit decreta post eorum peccatum: Sed in nimia sui æstimatione & dilectione, qua ambiunt dominatum in cæteras creaturas, & nulli voluerunt subesse, nequidem Deo per actuale imperium ipsos gubernanti.

Quia hac ratione Lucifer, *Isai. 14. Ezech. 28.* voluit esse similis Altissimo, hoc est, sibi ad beatitudinem sufficiens, & nullius imperio subiectus. Unde & videtur peccasse ex multiplici superbiæ motivo & affectu, adeoque gravissime.

Parum serius videtur conceptus P. Jacobi à S. Dominico, dum scribit in sua *Cassiopea l. 1. c. 2.* superbiæm Luciferi sitam fuisse in eo, quod voluerit assimilari Deo, non in essendo, sed in agendo, scilicet absque physica prædeterminationis auxilio, contra quem Michael pro prædeterminatione illa decertans triumphavit, dicens, Quis ut Deus? Verum hoc neque apud D. Thomam, neque apud alios usquam commemoratum reperimus.

Dæmones sunt *obsinati in malo*, ut quamvis physice possint non peccare, cum ex *Dionysio*, naturalia retineant integra, moraliter tamen non possint: Quia sunt gratià destituti, & suis penis ad Dei odium vehementissime impulsus. Augustinus eis solum negat potentiam moralem ad bonum morale, non verò physicam: ideoque dicendi non sunt habere physicam arbitrii inflexibilitatem.

Patiuntur à vero igne. Est hodie Catholica Doctrina, ex Scrip. & PP. ac præcipue ex S. August. Non patiuntur ab igne eundem dolorem, quem anima corpori unita, istius enim doloris objectum est malum perceptum sensu, quo illi carent. Nec patiuntur per

solam alligationem ad locum, quæ non potest causare tantos cruciatus, quantos describunt Sancti Patres. Neque per vehementissimam apprehensionem suæ damnationis ab igne excitatam; sic enim in eis non differret pœna sensus à pœna damni. Sed verè patiuntur per qualitatem spiritualem doloriferam ab igne, ut Dei instrumentor. iis impressam, quæ uruntur, non quidem propriè, quod Spiritui repugnat: minus tamen impropiè, quam in aliis sententiis supra expressis.

Ista *qualitas dolorifera*, est supernaturalis hoc sensu, quod superet omnem naturæ exigentiam, non quæ sit ordinis divini. Disconvenit illa qualitas Angelis seipsò, ut fætor odoratui. Dæmones habent complacentiam de malis hominum, non tamen *gaudium formale*, cuius sunt æquè incapaces, ac Beati verè tristitia, cum gaudium illud merito censeri possit aliquod pœnæ levamen, quod in damnatis non admittitur.

Infernus, locus est pœnalis damnatorum, horrore plenus, & à Beatorum sede remotissimus, in ipso terræ centro: Hoc indicat passim *Scriptura*. In eo *semper aliqui* dæmonum fuerunt post eorum peccatum: *Omnes* in illum derudentur post diem iudicii. Modò aliqui exiis versantur in aëre, ubi puniuntur pœnâ essentiali, licet non accidentali detentionis in carcere infernali, de quâ pœna intelligi debent Scrip. & PP. dum indicant dæmones necdum esse absolute damnatos, scil. per sententiam illos ad carcerem infernalem perpetuò alligatam, quæ proferetur in die extremi iudicii. De his fusè *Estius in 2. Dist. 6. §. 14. Cornelius à Lapide in 2. Petri 2. v. 4. alique.*

Inferni capacitas pro innumera multitudine damnatorum (sunt enim multò plures damnandi quam salvandi) est valdè angusta. Quidam dicunt continere spatium sex Leucarum horariarum cum dimidia, secundum omnem dimensionem. Iidem censent distare à superficie terræ 1237. leucis horariis. De hoc puncto latius tractat noster *Verkennis de Angelis Dist. 7. cap. 7.*

Hereses.

Contra hanc primam Theologiæ Partem recensentur hæreses singule, cum suis Auctoribus, & refutantur, in fine *Tomii primi* hujus Operis pag. 143. sub hoc Titulo, *Notitia generalis Dogmatum ab Ecclesia damnatorum*, & sequuntur ordine Alphabetico sub his Titulis in particulari, pag. 149. *Deus, Beatitudo*, pag. 147. *Sc. Creatura, Angelus, Mundus, Præscientia, Prædestinatio, Diabolus, Infernus.*

PRIMA SECUNDÆ
DE BEATITUDINE, ACTIBVS HVMANIS, LEGIBVS,
GRATIA, ET MERITO.
CAPUT PRIMUM.

De Beatitudinis essentia: De Voluntario, & Libero arbitrio.

§. I.

Beatitudo.

Beatitudo *Supernaturalis & formalis* non consistit in aliqua *Unione Physica* substantiæ divinx cum sub-
R. P. Arsdæ. Tom. II

stantia animæ, ut docuit Henricus à Gandavo, *Quodlib. 6. quest. 6. & quodlib. 13. quest. 12.* Non etiam in vera & reali *Transformatione* animæ in Deum ut suum principium, ut docuerunt aliqui Contemplativi, quos redarguit Lessius, *de summo Bono* Cap. 2.
C Dum

inde
kin

Theo-
logia
D. IV

Dum igitur aliqui etiam *Patres* dicunt beatos in Deum *transformari*, intelligendū sunt de transformatione morali, quā Beati absorbentur in amorem Dei, & perfectam cum illius voluntate conformitatem.

Probabilis videtur Beatitudinis formalis essentiam non consistere in solo actu intellectus, per visionem, ut vult *D. Thomas*: nec in solo actu voluntatis per amorem, ut docet *Scotus*: sed in utroque simul, scilicet clara Dei visione, & perfecto ejus amore amicitiae, Ita *D. Bonaventura*, & plures alii. Ratio est, quia per hos duos actus habetur perfecta possessio summi Boni, in qua consistit perfecta beatitudo & felicitas.

Confirmatur summopere per extravagantem *Benedicti XII.* quae incipit, *Benedictus Deus*. Et per Decretum Conc. Viennensis, in *Clementina Dudum*, ubi dicitur, *Beatitudo consistere in visione & fruitione Dei*. Ex his existimare videtur *Vega*, & *Cordubensis*, assertionem hanc esse definitam, quod tamen verius negat hic *Suarez*, & plures alii, ideoque sententia haec non nisi probabilior aestimanda est.

Objectiones pro sententia oppositis possunt conciliari hac distinctione: Si beatitudo spectetur in genere moris, principaliter in Amore consistit, secus si in genere Naturae, sive affectionis objecti perfectè satiativi omnium desiderii. Nam ex Visione Dei illius Amor necessariò profluere debet, & sic utrumque saltem consecutivè necessariò connecti debet.

Visio *Essentia divina*, sine visione Personarum, simpliciter bearet. Quia esset boni simpliciter infiniti possessio.

Visio beatifica est *necessaria, ac perpetua*. Quia sine perpetuitate, & quidem cognita, non esset perfectè satiativa desiderii.

Beati *Visio reflexa* suae durationis perpetuae in decreto Dei, esset essentialiter indestruibilis, ideoque videtur repugnare. Quia deberet esse essentialiter vera, supposito quod à Deo semel producta fuerit, ideoque à parte post ratione objecti, sui scilicet istius decreti, esset intrinsecè & essentialiter aeterna: ens autem intrinsecè & ex essentia sua aeternum & indestruibile repugnaret perfectò Dei Dominio illud pro libitu destruendi: ideoque tale ens posse dari, *Suarez*, & *Vasquez* erroneum judicant.

Neque dicas, cum *Esparza*, hoc posse intelligi tantum de ente quod ratione suae perfectionis esset indestruibile, non ratione talis objecti.

Resp. rationem jam assignatam, utrumque evincere, repugnat enim ens ex sua intrinseca essentia repugnans Dominio Dei, ex quocunque praedicto illa repugnantia proveniat.

Beati sunt simpliciter *impeccabiles*. Est de fide, in quo erravit *Origenes*. Et patet ex *1. Petr. cap. 1.* ubi beatitudo dicitur, *hereditas incorruptibilis*.

Potentia peccandi in sensu diviso, non stat cum visione prout de facto datur; staret, si data fuisset ut in sui conservatione esset dependens ab aliquo actu libero Beati imperato sub peccato. Quia tunc visio semper esset posterior isto actu, cujus proinde libertati nihil posset officere.

Non potest etiam stare visio cum ullo *Mortali*, etiam *habituali*, imo nec cum ullo *veniali*. Quia est participatio divinitatis perfectissima, adeoque terminus divinae dilectionis ad perfectissimam Dei amicitiam elevantis: Cum qua amoris unione perfectissima, Dei offensa in nullo gradu consistit.

Vide plura de *Visione Beatifica*, *Lumine gloriae*, &c. supra *Part. I. cap. 1. §. 2. de Visione Dei*.

§. II.

Voluntarium.

Voluntarium sive spontaneum strictè, est quod procedit à voluntate cum cognitione. Latius patet voluntarium quàm liberum; quia omne liberum est voluntarium, non contra, uti patet in voluntatis actibus primo primis, in amore beatifico &c. quae sunt voluntaria, non tamen libera.

Voluntarium directum dicitur, quod est à voluntate positivè agente: *indirectum* quod est à voluntate ut non agente eum agere possit, aut debeat, uti & omnis actus liberi, & effectus ex ea secutus, v. g. dum navarchus caret voluntate dirigendi navem, quam teneatur habere.

De his & sequentibus, hic quaestiones tantum speculativa, infra Part. II. praëctica traduntur.

Ad voluntarium indirectum negativum non requiritur actus voluntatis; unde physice loquendo dari potest pura omisso libera, ad quam sufficit actum non poni à voluntate potente illum ponere.

Nec plus requiritur ut supposita obligatione, actus omisso sit peccaminosa. Ita cum pluribus docere videtur *D. Thomas* quaest. 2. de malo art. 1. *Aliquid*, inquit, dicitur esse voluntarium non solum quia cadit sub voluntatis actu, sed quia cadit sub potestate voluntatis.

Moraliter tamen non potest dari pura omisso libera sine aliquo actu eam causante, vel occasionante. Quia sine hoc vix procedit more humano.

Voluntas pure omittens habet negationem actus, à qua praescindit in statu indifferentiae, in quo est non volens praesens non negativè. Ad eam tamen praerequiritur cognitio moris avocantis ab actu, sine qua haberi nequit indifferentia iudicii, adeoque nec aequilibrium voluntatis.

Porro ad omissionem liberam etiam requiritur potestas sufficiens ad actum. Sine hac enim non esset à voluntate non agente cum possit agere: unde omnis omisso voluntaria est libera, & ad eam requiritur aliquis actus intellectus objectum proponens sub indifferentia, licet non actus aliquis à voluntate elicitus.

Hinc omisso peccaminosa ex ignorantia vincibili supponit cognitionem confusam obligationis agendi, quae tamen obligatio non est necessaria ad omissionem voluntariam; sed solum ad peccaminosam, de qua *S. Thomas*, aliique.

Effectus ex omissione secutus ut sit voluntarius, requiritur aliqua ejus cognitio, non obligatio eum impediendi si sequatur per se, secus si per accidens, ut rectè *S. Thomas* aliique. Quia alioqui talis effectus non esset moraliter connexus cum omissione & omittente ut ejus causa.

Hinc peccata non sunt voluntaria Deo omittenti illa impedire, nequidem indirectè & permissivè.

Impediendi effectus obligatio, in eo causat rationem voluntarii indirectè, faciendo ut habeat connexionem moralem cum non impediende, à quo debebat & velut exigebat impediri, ratione cujus connexionis prudenti iudicio effectus tribui potest non impediendi ut ejus causa. Id autem ex quo aliud sequitur per accidens, non est ejus causa, quia causa essentialis est per se influere.

Dico,

Dices, contra puram voluntatis omissionem: Con-
cipi non potest, quomodo per illam possit voluntas
ex indifferenti circa aliquod objectum fieri determina-
ta, quod mutationem aliquam novam requirit. Er-
go nunquam datur illa omisso per se sine aliquo actu
positivo voluntatis.

Resp. Satis id concipi posse, & ad illam determina-
tionem & mutationem sufficere, ipsum exercitium
libertatis per solam applicationem potentiae liberae ad
certum objectum absque illius actu, praesupposita
intellectus cognitione, motivis indifferentibus &c.
& sic tollendo indifferentiam actus primi, & consti-
tuendo se in illo statu, ut ipsa omisso sit ipsi moraliter
imputabilis. Atque ita in hac sententia facilius intel-
ligitur exercitium libertatis divinae sine novo actu, uti
& resistentia voluntatis nostrae gratiae divinae, per so-
lam non cooperationem nostram cum gratia: quam-
vis sententia negans dari in voluntate nostra puram
omissionem liberam, sit etiam probabilis.

Violentum est ab extrinseco, resistente passo, dici-
tur etiam respectu appetitus innati, *coactum* vero re-
spectu solius elicit.

In voluntatem *violentia* proprie cadere non potest
quoad actus a se elicitos. Sunt enim voluntarii eo
ipso, quo sunt a voluntate elicit: Potest *improprie*,
imò & proprie quoad cessationem ab actu, sed a solo
Deo. Item quoad actus imperatos materialiter, id
est, actus potentialium, quibus voluntas solet impe-
rare: non tamen quoad motum vitalem potentiae moti-
vae, nisi a Deo violentia illa inferatur.

Ex *Mens* quod procedit, est voluntarium absolutè
& ordinariè involuntarium secundum quid, ut iactura
mercurii metu naufragii, non semper, ut patet in effi-
caci fuga peccati ex metu gehennae: unde metus mi-
nuat quidem peccatum, non tollit. De quo infra in
Tomo II. part. III. tract. I. quest. 21. de Attritione ex Me-
tragehenna.

Concupiscentia per se loquendo causat voluntarium
simpliciter, non involuntarium secundum quid, nisi
per accidens, ut quando reluctatur conscientia. Ratio
est, quod non movet ad minus malum studio vitan-
di majoris, sicut metus, sed ad bonum delectabile,
ad quod voluntas de se habet propensionem.

Hinc concupiscentia auget voluntarium, licet mi-
nuat liberum, quatenus augendo ejus voluntatis incli-
nationem, minuit indifferentiam, ut rectè S. Thomas.

Ignorantia qua dicitur antecedens non causetur a vo-
luntate, & causet opus; *concomitans* neque causetur
a voluntate, neque causet opus; *consequens* causetur a
voluntate: si causet opus, est antecedens secundum
quid, si non causet, concomitans secundum quid dici
debet.

Ignorantia affectata, est studiosè quaesita; *Crassa*,
est orta ex gravi negligentia, *non crassa*, ex levi, *in-*
vincibilis & iusta est, quae moraliter vitari nequit, *vin-*
cibilis contra, quae per voluntatem vinci potest.

Si ignorantia sit *absolutè antecedens* causet involun-
tarium simpliciter quoad circumstantias ignoratas:
concomitans non causet voluntarium nec involun-
tarium positivè, sed involuntarium privativè, seu non
voluntarium in subiecto capaci; *consequens* causet vo-
luntarium simpliciter, & subinde involuntarium secun-
dum quid, quando nempe est causa operis.

De ignorantia *invincibili ac vincibili* deducuntur
resolutiones infra in Tom. II. tract. I. pag. 8. &c.

R. P. Arsdel. Tom. II.

Repugnat *volitio* objecti sine praevia ejus cognitione:
Est S. August. & Bernardi, contra Gerionem & Bo-
navent. Unde S. Dionysius ad unionem cum Deo
non excludit omnem cognitionem, sed solum rerum
creatarum. Experientia Extrariorum absque ulla,
ut ajunt, cognitione Deo affectivè unitorum, est
mentis deceptio, quae facilitate piorum affectuum
putant se nihil cogitare, & sine cogitatione ama-
re, &c.

Movet voluntas potentias inferiores, non physicè,
sed imperio efficaci ratione subordinationis, & radi-
cationis in ejusdem animae potentia.

Voluntati subjiuntur *sensus externi* mediàtè: *sen-*
sus internus, appetitus sensitivus, & intellectus immè-
diatè, sed solum civiliter; potentia motiva despoti-
cè, id est, sic ut resistere non possit.

§. III.

Liberum.

Liberum variè accipitur, nempe pro immuni à ser-
vilitate hominis, à peccato, à concupiscentia, à co-
actione, & à necessitate antecedente. Libertas à peccato
est libertas procedens à gratia eam conferente; liber-
tas à *coactione* est libertas naturae tali per se compe-
tens: libertas à *necessitate* est libertas indifferentiae, sive,
potentiae se ad utrumvis determinandi.

Liberum arbitrium convenit homini in statu natu-
rae lapsa, etiam in iis quae sunt virtutis & vitii. Est
de fide contra Lutherum, Calvinum &c. Patet ex
Scrip. Concil. PP. ac praesertim ex S. Augustino, qui
solum vult peccato primi hominis perditam esse li-
bertatem à *servitute* peccati, diaboli, & concupiscenti-
ae. Consistit vera libertas in libertate indifferentiae,
non in sola essentiali, sive à coactione, uti latius de s.
prop. Jansenii Tomo I. tract. II. cap. II. pag. 117. & pag. 114.

Actus liber non est aliquid *simplex*, sed *complexè*
significabile, plura diversimode importans ex parte
cognitionis, principiorum &c.

Quod in actu libero directè Deo placet, vel displi-
cet, est ipse actus, non secundum se, sed ut substans
varius connotatis, positivis, negativis, &c. ex quibus
varia sunt ad bonum & malum indifferentiae, uti & ipsa
libertas illis innixa.

Voluntas potest ex *mediis aequalibus* eligere alteru-
trum, imò & *minus bonum*. Quia hoc est utile, & uti-
lius ad unum tale medium non esse necessitatum. Ra-
tio ulterior est, quod utrumque requiratur ad liber-
tatem. Cum enim motiva in utramque partem sem-
per proponantur ut aequalia, vel ut inaequalia semper
esset voluntas suspensa in casu aequalitatis, vel necessita-
ta ad unum in casu inaequalitatis, quod salvà verà liber-
tate indifferentiae admitti non potest.

Hinc homo volens salvari non necessariò eligit me-
dium securius: alioquin ejus electio non esset libera, &
consequenter meritoria non foret.

Voluntas sive creata sive increata *necessitata ad me-*
lius non esset libera: unde certum est voluntatem di-
vinam posse ex bonis creatis aequalibus eligere utrum-
libet, & ex inaequalibus minus bonum praeligere.

Eligere potest voluntas *minus bonum*, *specificativè*,
non *reduplicativè*, sic nempe ut minoritas boni sit mo-
rale motivum electionis. Sic enim ferretur voluntas in
malum quae tale: nam electio minoris boni, praesidè
qua talis, est inordinata, nullo alio motivo concurrente.

rsde
kin

theo-
logia

P. IV

Ista *electio minoris boni* fit propter rationem tenentem se ex parte potentiae, v. g. ratione exercitii libertatis, seu, quia ita placet. Unde per hoc non praefertur minus bonum majori signatè, sed solum exercitè, quia scilicet hoc magis faver libertati ad electionem indifferentem boni à Deo hominibus concessa.

Efficax intentio finis determinat ad electionem *unici mediis* propositi ut hic & nunc necessarij; quo non obstante electio remanet libera, tum denominativè, tum quoad circumstantias non necessarias ad finem, non quoad substantiam actus. Quia ut sic est necessaria ex suppositione antecedente, & non procedit à voluntate immediatè ante indifferenti, quia supponitur intentio finis fuisse absolutè efficac.

Non solet intentio esse *absolutè efficac* ante medij cognitionem, sed habet hanc tacitam conditionem, si in medio non reperitur nimia difficultas, aut aliqua inhonestas.

Quæres 1. An ad actum voluntatis liberum requiratur imperium rationis, sive iudicium practicum determinans, cum quo non possit componi non actus?

Respond. negativè, cum *Suare, Vasque, Oviedo*, contra nostrum *Valentiam, & Bellarminum, cum variis Thomistis*. 1. Quia posito tali imperio voluntas non esset libera ad non agendum. 2. Quia intellectus, à quo procederet istud imperium sive iudicium practicum, non est potentia formaliter libera. 3. Quia si illud ipsum imperium rationis debeat dependere à libertate voluntatis, vel dabitur progressus in infinitum, vel deveniendum erit ad aliquem actum voluntatis liberum, qui ab isto imperio sive iudicio practico non dependet, ut facile patet consideranti.

Quæres 2. An aliqua potentia naturaliter non libera, v. g. alicujus animalis, possit elevari à Deo ad liberè agendum?

Resp. negativè, quia solus intellectus potest rem proponere cum indifferentia objectiva: & sola voluntas est potentia libera, sive capax libertatis, cum etiam ex libertate voluntatis humanae probetur animæ immortalitas, ex communi Theologorum consensu.

CAPUT II.

De actuum humanorum Bonitate & Malitia.

Bonitas moralis est convenientia cum recta ratione, Malitia est disconvenientia. Alia est *objectiva* ab objecto, alia *formalis* ab intrinseco actui conveniens: hæc sumpta incompletè est ipsa actus tendentia, completè insuper dicit libertatem &c.

Actus internus accipit bonitatem ab objecto ut *convenienter* amabili, vel odibili; malitiam ab objecto ut *disconvenienter* amabili, vel odibili. Objecta actuum interiorum, quæ secundum se sunt actus externi virtutis aut vitii, ut datio elemosynæ, habent formaliter bonitatem & malitiam moralem, alia non casualiter.

Actus versantes circa objecta de se *indifferentia* bonitatem aut malitiam accipiunt ex objecto formali, & circumstantiis. Bonitas ex objecto est prima & specifica, cum actus specificentur ab objecto, etiam in esse morali: similiter malitia actus sic specificatur.

Ut *bonus* censetur actus, debet ferri in honestatem

objecti saltem confusè, cum ab ea debeat specificari, & constitui in esse actus honesti: at verò ut sit *malus* sufficit quod objecti malitia sit cognita, & interpretativè volita: Malum enim est ex quolibet defectu.

Circumstantia est affectio accidentalis actui spectato in genere moris, aliquid tamen ad bonitatem, aut malitiam conferens est septuplex, scil. *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*. Convenit etiam actui interno, ut duratio, intensio, modus quo fit cum majori, aut minori libertate, cognitione, resistentia, aut inclinatione passionis aut habitus, & similes circumstantiæ, quæ se tenent ex parte actus aut potentie agentis. Quædam ex illis mutant speciem moralem actus, quædam non mutant. Sic duplicem speciem peccati habet volitio occidenti hominem in loco sacro, scil. homicidii & sacrilegii.

Bonitas & malitia sunt essentialis actui in esse *moris*, non in esse *nature*, cum quilibet actus entitativè invariatus fieri possit ex bono non bonus, per sublationem libertatis.

Quando est *Electio mali mediis* ad finem malum, habet *duplicem malitiam*, & quidem specie diversam quando finis & medium habent malitias specie diversas, ut cum quis vult furari ad fornicandum. Secus est in electione boni præcisè ut mediis ad bonum finem. Quia tunc electio honestatem medij secundum se non attingit.

Actus minus perfectus potest imperare actum se perfectiorem, quia actus imperans non est principium ejus productivum, sed applicativum virtutis productivæ actus perfectioris. Hinc attitio hic & nunc imperans efficaciter contritionem non tollit ejus meritum, imò nec libertatem: Quia eo casu, actus imperans & imperatus sunt ex eadem determinatione voluntatis.

Actus imperatus, ab imperante accipit bonitatem extrinsecè & denominativè, eodem ferè modo, quo actus externus ab interno; secus imperans ab imperato: Quia ille ab hoc non dependet, sicut hic ab illo, utpote ab ordinante in finem determinatum.

Aliquis actus *venialiter malus* potest pro instanti quo est, imperare actum v. g. amoris Dei destructivum peccati mortalis: Quia amor ille per se mortali opponitur, neque per actum imperantem intrinsecè vitatur.

Actus externus per se nihil addit bonitatis aut malitiæ actui interno in ordine ad meritum aut demeritum coram Deo, qui ex Script. & PP. voluntatem pro facto accipit: Ratio est, quod per se nihil addat libertatis. Plerumque tamen auget ejus bonitatem aut malitiam, *per accidens*, ratione majoris durationis, intensiois, & numericæ multiplicationis, quæ in actus externi exercitio intervenire solet.

Dices, Perceptio externa Sacramenti, & passio Martyrii addit peculiarem bonitatem actui interno quod illa desiderantur.

Resp. Illam addi ex opere operato, non ex opere operantis, de quo hic agimus.

Dantur aliqui actus *Indifferentes secundum speciem*, non positivè, id est, quibus ex suâ essentia convenit indifferentia ad bonum & malum, sed præcisivè, id est, de se abstrahentes à bono & malo, ut volitio abstracta calefactionis, ambulationis &c. & hoc sæpius Patres indicare & velle videntur. Ratio, quia in hoc nulla ostenditur deordinatio. Major est difficultas,

In dentur actus in individuo indifferentes, pro qua ordine sic procedo.

Constat dari actus in individuo indifferentes ad meritum & demeritum, quales sunt actus moraliter boni merè naturales, præsertim infidelium, quod satis constat: non tamen ita dari indifferentes ad solam bonitatem aut malitiam *moralement*: Quia vel referuntur ad finem honestum, & boni sunt, vel non, & sic sunt otiosi, & consequenter mali, siquidem otiosum est, quod caret honestate rectitudinis, vel justæ utilitatis.

Sententia tamen, cum Scoto, Vasquez, aliisque, etiam Patribus, *admittens* actus indifferentes in individuo, etiam quoad bonitatem & malitiam moralem, est omnino probabilis, & ad vitandum scrupulos & multiplicationem venialium, magis videtur in praxi exponenda, ex hac consideratione: Quia constat dari saltem per accidens actus indifferentes in individuo, in his scilicet qui *Sententia* hoc affirmant se conformant: cum rationes in oppositum non evincant tantam obligationem sub præcepto toti naturæ impostam esse pro singulis actionibus etiam levissimis, ut movere deliberatè manum, pedem, vel digitum, sistendo in moderata commoditate naturæ sensitivæ, in qua non facile offenditur inordinatio ad peccatum sufficiens.

CAPUT III.

De Conscientia Erronea, Dubia, Præctice certa, Probabili &c.

De his singulis, & de controversiis modernis quæ circa ea aguntur, tractatur in hoc Opere infra Tomo 1. Tractatu. & aliis locis sequentibus. Hic tantum pauca, & ferè speculativa adijci possunt.

Rectè definitur *Conscientia* dictamen rationis sive actus intellectus quo judicatur aliquid hic & nunc agendum, vel omittendum esse, vel fuisse tamquam bonum, vel malum. Differt *Conscientia* ab actu qui dicitur, *Synthesi*, sive moralis sapientiæ, quod hic versatur circa principia honestatis & inhonestatis in genere; *Conscientia* verò specialiter dicit hoc vel illud, hic & nunc licere, aut non licere dictamine particulari.

Conscientia dividitur in veram, erroneam, laxam, pharisaicam, certam, tutam, dubiam, probabilem, & scrupulosam. *Conscientia vera* dicit licere quod verè licet: *erronea* non licere quod licet, vel licere quod non licet. Operans contra *Conscientiam* erroneam peccat: 1. Quia, quod non est ex fide (seu persuasione quod liceat) peccatum est, ad Romanos 14. 2. Quia, faciens bonum putans esse malum interpretativè vult malitiam.

Numquam licitum est, etiam per *divinam dispensationem*, agere contra *conscientiam*, quamvis errantem: Quia est intrinsecè malum facere id, quod judicatur malum: sic agere pertinet ad speciem & gravitatem peccati, quod erroneè apprehenditur subesse.

Potest aliquando fundari *Conscientia sua* in opinione *probabili etiam alienâ*, propriæ contraria. Quia prudenter agit, qui suum iudicium, fortè fallum, submittit aliorum peritorum iudicio fortè veriori, in eoque fundat dictamen prudens *conscientiæ* præctice, ita Sanchez, Layman, Oviedus & plures alii. Unde sic operari contra opinionem propriam, non est operari contra suam *conscientiam* seu dictamen, quod

hic & nunc non liceat ita operari, sed potius est dictamen illud suum per aliud prudenter & præctice deponere.

Confessarius debet absolvere penitentem de cætero bene dispositum; qui tenet sententiam, verè probabilem, v.g. de restitutione, suæ sententiæ contrariam. Quia in eo casu penitens de cætero ritè dispositus jus habet ut juxta sententiam verè probabilem absolvatur, quæ prævalet sententiæ unius particularis confessarii.

Consultus potest dare consilium juxta sententiam verè probabilem suæ contrariam, & tenetur, dum agitur de obligatione restituendi illam indicare consultenti, quem potest remittere ad alios viros doctos & probos, quamvis se laxiores, in re tamen verè probabili. Quia simul verè potest existimare, forte alios de illa re melius judicare, quod facile potest à parte rei subesse.

Scrupulus est actualis aut habitualis apprehensio anxia peccati ex levibus fundamentis, ubi revera non subest. Consistit primariò in intellectu, secundariò, scilicet quo ad anxietatem, in voluntate.

Qui ex proprio, aut confessarii iudicio, sufficienter scit se esse scrupulosum, prudenter agit contra scrupulum. Quia scrupulus non est *Conscientia*, sed ejus umbra ex falsa, vel imprudenti persuasione mentis nimis timida, nimis simplicis, aut nimis perturbata, quæ etiam in doctos & pios cadere possunt.

Scrupuli *remedium præcipuum* & efficacissimum est humiliter obedire Confessario, cui se ex sincero Deum non offendendi desiderio submitte, non potest errare, nec peccare.

De *Conscientia scrupulosa plura* deducuntur infra Tomo 2. Tract. 1. Princ. 2.

Timoratus, qui in mortalia externa nulla labitur, & interim angitur de internis cogitationibus, moribus, &c. securè potest, & ex prudentis Confessarii consilio, debet judicare, se iis non consensisse. Quia non est morale, ut qui ex amore Dei numquam labitur in externa ipsi libera, qualia sunt aspectus, tactus, alique actus impudici circa proprium, vel alienum corpus, quos sine ulla infamia in promptu habet, consentiat ille cogitationibus, aut moribus internis quæ multò minus afficiunt, & alliciunt.

CAPUT IV.

DE PECCATIS, Actuali, Omissionis, Commissionis, eorumque Malitia, Delectatione morosa, & Ignorantia Legis Naturæ.

De his agitur in hujus Operis infra Tomo 2. Tract. 5. de Peccatis & Præceptis. Hic pauca principia ferè speculativa restant addenda.

Peccatum est exercitium libertatis positivum aut negativum contra legem Dei.

Aliud est *commissionis*, aliud *omissionis*; hoc Physicè potest esse sine omni actu, qui sit ejus causa vel occasio: Cum ad id sufficiat voluntatem non velle, quod potest & tenetur velle.

Talis omissio est voluntaria interpretativè, per eam quidem voluntas suspendit exercitium libertatis positivum, quod est proprietas actus humani, non tamen negativum & interpretativum, proprium puræ omissionis, quæ potest esse demeritoria, non meritoria. Quia meritum debet procedere ex motivo super-

rs de
kin

theologia

D. IV

supernaturali, quod per se convenire nequit pure omissioni.

Omissionis gravitas petitur ex præstantiâ actus omissionis, ex facilitate præcepti, & ex fine ipsius omissionis.

Volens *impossibile* cum opere præcepto, vult ejus omissionem, si hæc non sit determinata prius naturâ, secus si præsupponatur determinata.

Suadens malum alteri ad illud antecedenter determinato, peccat, Quia afficitur ad malum, & in ejus volitione alterum confirmat, quod est per se inordinatum.

Quoties ponitur liberè *causa* futura omissionis peccaminosæ, tunc peccat peccato omissionis incompletæ, seu præcisè ut in causa volitæ. Quia tunc homo vult interpretativè istam omissionem: Ita Theologi omnes, contra Marsilium.

Quando, urgente præcepto, est in hominis potestate desistere ab opere omissionem causante, & præceptum implere, tunc ipsa ommissio est formaliter peccatum: Cum illa sit libera intrinsicè, eo scilicet modo quo liber esse potest actus externus: ut si liberè insistens colloquio, inde causet omissionem Sacri die festivo.

Si *causa omissionis* non est amplius in potestate hominis, dum sit ommissio, tunc non est ullo modo libera dum exercetur, adeoque nec peccatum formaliter: Alioqui Justus, imo & Beatus, posset peccare per effectum consecutum ex ejus mala voluntate, etsi illa pridem retractata fuerit.

Peccati commissionis malitia, non consistit in privatione rectitudinis in actu. Patet, quia istius privationis est incapax odium Dei, saltem secundum suam rationem specificam, secundum quam tamen est malum. Illi quidem spectato secundum rationem genericam odii non repugnat rectitudo, sed hoc non sufficit ut tale odium dicatur illius rectitudinis capax: alioqui brutum dici posset capax rationis, eaque propriè privatum. Quia rationi genericæ animalis rationalitas non repugnat.

Non consistit etiam in privatione rectitudinis in potentia, seu voluntate: Alioqui peccatum omissionis & commissionis v. gr. odium Dei, & ommissio amoris Dei, urgente præcepto, non differunt malitiâ formali, cum in utroque in voluntate agentis aut omitterentis, sit privatio ejusdem rectitudinis, cujus est capax, id autem admitti non potest.

Illam itaque malitiam consistit in *positivâ ac liberâ* *re-* *dentia* actus in objectum modo disconveniendi: Illa enim præcisè positâ habetur formalis malitia odii Dei, &c. Favent huic doctrinæ Chrysostr. August. alique PP. docentes peccatum non esse substantiam, sed actum positivum, sicut claudicatio est actus, non sola privatio, &c.

Neque refert, quod aliquando Patres peccatum dicant esse nihil, non ens &c. loquuntur enim de malo ut absoluto, id est, quod in se caret debitâ perfectione; non de respectivo quod est aliquid per se alteri disconveniendi; ut calor aquæ; vel de natura quæ sit per se mala, quam dari negant; vel de peccato habituali, quod nihil est quasi physicè inexistens animæ, nisi privatio justitiæ; vel de actuali, quod sit privatio gratiæ, non formaliter, sed causaliter & consecutivè, sicut est mors animæ; vel de malitia formali completè sumptâ, quæ ut sic non est aliquid actui superadditum per se causabile in genere causæ efficientis, sed

solum in genere causæ formalis, per denominationem extrinsecamâ voluntate moraliter deficiente, sive liberè discedente à dictamine rectæ rationis de peccato non ponendo.

Specie differunt peccata, per repugnantiam cum præcepto specie diversis, ut furtum à sacrilegio, quia hoc præcepto religionis, illud justitiæ repugnat.

Non omnia sunt *æqualia*, ut aliqui perperam docuerunt. Quia non repugnant æqualiter rationi & legi, à qua potest secundum majus & minus recedi; nullatenus sunt contemnenda ut parva, cum singula Deo displiceant.

Dammum sive nocumentum ex peccato, saltem confusè prævitum, illud aggravat, gravitate eâ quam causare potest effectus per modum objecti, & si sit volitum ut malum alteri ex ejus displicentiâ, accedit alia gravitas quæ odii peccatum constituit.

Quando actio *merè per accidens* dat alteri occasionem nocuenti, sive temporalis, sive spiritualis, non participat illa malitiam effectus inde secuti.

Inductio alterius ad veniale, ut est peccatum, continet malitiam mortalem. Quia hoc est velle proximo malum spirituale gravius quovis malo corporali, & formaliter velle ut sic offensam Dei, quod est per se graviter inordinatum.

Pœna quæ est debita *venialibus*, quoad culpam in hac vita non remissis, non fit *æterna in damnatis*: sed absque ulla redemptione seu remissione per *suspensionem* extinguitur ejus dignitas, sive reatus formalis sit in eo, quod est peccasse & pœnam non esse remissam, nec perfolutam; non tamen extinguitur reatus radicalis situs in culpa, quæ in damnatis semper perseverat.

Peccati quidem *damnati* sibi complacendo in suis peccatis, sed fit hoc sine *demerito*. Quia sunt in termino extrinsecò via constitutæ à Deo ad merendum vel demerendum.

Veniens est Deum etiam de potentia absoluta, non posse *innocentem flammis æternis addicere*, uti rectè contra aliquos, docet Scotus, Marsilius, & S. August. lib. 3. contra Julianum cap. 18. *Potest*, inquit, *Deum aliquem sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non sine malis meritis damnare, quia justus est.*

Peccatum rationi graviter repugnans, cum *invincibili ignorantia Dei*, non est contra Deum mortale, cum nullum Dei, utpote non cogniti, contemptum includat: est tamen grave gravitate *Philosophicâ*, non *Theologicâ*: quia opponitur tantum rationi, non Deo, utpote non cognito invincibiliter.

Peccati mortalis Malitia est infinita secundum quid. Quia est supremi ordinis in ratione malitiæ, adeoque omnes alias malitias possibiles sive culpæ, sive pœnæ etiam in infinitum crescentes excedit, & eminenter continet.

Non est tamen *infinita simpliciter*. Quia quolibet peccato potest dari aliud gravius; infinito autem aliquid majus dari non potest.

Nec refert, quod persona Dei peccato offensa, sit dignitatis simpliciter infinitæ: Quia illa dignitas non cognoscitur à peccante cognitione perfectâ, & Deo offensa adæquatâ.

Pœna æterna non est simpliciter *infinita*. Quia potest dari major, nempe quoad intensionem, non quoad durationem. Hinc etiam beatitudo Sanctorum non est in-

est infinita, licet sit æterna. *Pena damni* est quidem privatio boni infiniti, sed solum finitè possidendi, adeoque finita censeri debet.

Dici nequit *Deus peccati author* aut *prædestiniter*. Est de fide ex scriptura, quæ in Deo circa peccata solum agnoscat decreta permissiva, aut consequentia de aliquo bono ex eis eliciendo: unde rectè dixit Damascenus *lib. 4. De Fide cap. 20.* moris esse divinæ Scripturæ permissionem Dei actionem ejus vocare, & quædam, quæ secundum eventum debent intelligi, casualiter aliquando exponere, rigorem nostrum Philosophicum non spectando.

Deus non *prædestinat* nec *physicè prædeterminat* actum etiam *materialem* peccati ponendum eo modo, siquæ circumstantiis, quibus non potest non esse peccatum, ut voluntarii prædeterminationis fautores. Quia illum actum etiam directè prohibet. Repugnat etiam divinæ bonitati & justitiæ velle motione efficaciter impellere ut fiat, quod prohibet fieri: ergo &c.

De hoc *sensus tractatur supra* Tomo 1. *Controvers. 2. pag. 114. &c.*

Delectatio morosa seu deliberata de objecto illicito, est illicita, & quidem graviter (etiam secluso consensu in opus) si objectum sit graviter illicitum. Ratio est quod voluntariè affici ad malum, etiam solo affectu simplicis complacentiæ, sit inordinatum & consequenter grave peccatum, si objectum istius affectus gravem malitiam intrinsecè vel extrinsecè adjunctam habeat.

Ubi *delectatio sit mortalis*, requiritur cum gravitate materiæ etiam advertentia perfecta: Imperfecta enim, qualis est in semisopitis aut semiebriis, solum sufficit ad veniale. Item, requiritur consensus saltem interpretativus, situs in positione causæ sine sufficienti ratione, vel in negatione resistantiæ positivæ, saltem per actum internum, absque iusta causa.

De his *agitur infra ex professo* Tomo 2. part. 3. Cap. 6. de *sexto Præcepto Decalogi.*

Ignorantia invincibilis non datur primorum principum juris naturæ, quale est, quod tibi non vis fieri alteri ne fereris: neque *conclusionum* ex illis evidentissime deductarum, cujusmodi sunt, juxta *Vasquez*, contenta in Decalogo: quod de jure prohibente simplicem fornicationem negant *Tannerus* & *plures alii.*

Datur tamen, etiam in fidelibus, ignorantia invincibilis de variis *obscurioribus juris naturæ præceptis.* Ita *Albertus, S. Thomas, & Scholastici communissimè.* Quia sunt multa juri naturæ contraria, quorum inordinatio naturalis agrè probatur, etiam à viris doctis, & consequenter facile ignoratur, ut à *Cassiano, Marulo, & aliis*, ignorata fuit inordinatio mendacii officiosi, & ab aliis malitia fornicationis simplicis, quando adhibita diligenti cautione de honesta educatione prolis satis prospicitur. Et hæc multo facilius ignorantur ab infidelibus, qui nihil audierunt de Deo, nec de virtutibus & vitiis instructi fuerunt.

Jus naturæ violantes ex *ignorantia invincibilis*, non peccant formaliter: alioqui omnes qui post adhibitam moralem diligentiam errant circa jus naturæ, errarent vincibiliter, & contra illud peccarent formaliter: unde communiter peccarent Doctores, Consilarii & quorumvis ferè bonorum possessores. Quia illi exponerent se periculo per ignorantiam culpabilem violandi jus naturæ, si forte in re bona illa sint juris alieni.

De hac *ignorantia sensus infra* Tomo 2. *Tract. 1. Princip. 1. &c.*

Obijciunt aliqui loca quædam ex S. August. Hieron. & D. Thoma, quæ videntur indicare ignorantiam invincibilem non excusare ab omni peccato.

Sed Resp. intelligenda esse loca illa de ignorantia *vincibili* quæ non excusat, vel de ea quæ culpabilis est in sua causa, vel quod non excuset à peccato materiali, aliquando etiam loquuntur de sola præsumptione *fori externi*, non verò quod illa ignorantia ad peccatum imputetur à Deo, qui omnia habet perspecta: quæ omnia maximè comprobantur ex eo, quod loca illa indifferenter loquantur de ignorantia etiam facti, & legis positivæ, quam tamen à peccato excusare omnes omnino admittunt.

Quæres porro, 1. An rectè dicatur in omni peccato ignorantiam intervenire, cum Scriptura sæpe peccata ignorantias appellet?

Resp. non intervenire ignorantiam propriè sumptam, sed tantum improprie pro *inconsideratione*, quod scilicet totalis peccati malitia non penetratur, & omnia damna peccatum comitantia, & consequentia.

Quæres 2. Quomodo peccatum in Spiritum Sanctum dicatur non remitti in hoc aut futuro seculo, ut *Matthæi cap. 12.*

Resp. Id tantum dici ex eo quod illud *difficillimè* remittatur, & quod ex illius peccati natura & enormitate non habeat excusationem infirmitatis humanæ, cum committatur, ex sola malitia: quamvis sit *absolutè* remissibile per retractationem, & penitentiam consequentem.

CAPUT V.

De Peccato Habituali, Originali, & Immunitate
D. V. ab illo, & Parvulorum à pena ignis.

Peccatum habituale est quod actu transacto permanentè constituit peccatorem, de hoc *Joan. 8.* dicitur, *in peccato vestro moriemini.* Habituale non consistit in peccato præcisè ut præterito & non retractato, neque in reatu *pena* saltem formali, neque in *privatio- ne gratiæ*: Quia posset istis manentibus tolli peccatum habituale per hoc quod Deus remitteret jus quod habet ratione peccati ad aversionem à peccatore.

Consistit igitur peccatum habituale *præcisè* in peccato ut non condonato, atque ita moraliter perseverante, in ordine adtribuendum Deo jus ad istius aversionem: & sic juxta S. August. consistit in peccato præterito in oculis Dei adhuc remanente.

Macula peccati positivæ, est ipsum peccatum habituale, *privativa* est gratiæ privatio, quæ tamen ad illud non concurrat ut ejus pars, sed ut removens prohibens, ex hypothesi, quod illius condonatio non fiat sine gratiæ sanctificantis infusione.

Peccatum originale, quæ tale est, quod ipsa origine ex Adamo contrahitur, omnesque ejus posteros constituit verè peccatores. Est omnium Catholicorum, contra Pelagium, & juxta S. August. fundamentalis fidei veritas à Scripturis clarè tradita. Originale juxta Script. PP. & Tridentinum est verè peccatum, & propriè constituens hominem Deo odibilem, quamvis non ut est actuale Adami, quia sic non est à posterorum voluntate propria.

Omnes (exceptà V. Deipara) peccaverunt in Adamo, juxta

rsde
kintheo-
logiaD. IV
-5

juxta illud ad Romanos 5. *in quo omnes peccaverunt.* Quia omnes viâ ordinariâ ab ipso descendentes continebantur in eo, non solum ut in capite physico, sed etiam ut in capite morali, virtute decreti quo Deus in voluntate Adami constituit voluntates omnium ejus posterorum, in ordine ad actum à quo voluit dependere transfusionem justitiæ, aut injustitiæ originalis. Hoc decretum *factum* appellat S. Augustinus scilicet virtuale, ad quod requisitus non est consensus Adami, cum ad ejus effectum sufficiat voluntas Dei supremi omnium Domini: fuit tamen declaratum Adamo Gen. 2. *in quacumque die comederis &c. Transfunditur autem in posteros per hoc quod viâ ordinariâ, & gratiâ destituti ex Adamo descendant, ut patet ex Trid. Sess. 6. Can. 3. additur, viâ ordinariâ &c. propter Christum, & Deiparam.*

Originale non consistit in substantiali corruptione imaginis Dei, ut erravit Iliricus: Neque in concupiscentia, cum hæc remaneat in renatis in quibus ex Apostolo, & Trid. nihil remanet damnationis.

Non etiam consistit in *qualitate* quadam morbida, aut entitate morali, aliisque excogitatis à Gabriele & aliis. Nec in reatu pœnæ, qui est effectus peccati, non peccatum. Nec ut voluit Pighius, in peccato Adami ut extrinsecè ejus posteris imputato, sic ut non insit unicuique proprium, cujus contrarium expressè declarat *Trident.* supra.

Nec denique consistit in privatione gratiæ propter peccatum ab Adamo commissum. 1. Quia ista privatio est effectus peccati: 2. Quia posset tolli originale, remanente istâ privatione gratiæ. Ergo in eâ non consistit nequidem partialiter, sed in solo peccato ab omnibus commissio in Adamo ut moraliter perseverante per non condonationem illius à Deo factam. Ad illud tamen aliquo modo concurrens ista privatio, per modum conditionis sine quâ non perseveraret, quantum est ex vi præsentis providentiæ, in quâ Deus decrevit mortale sine infusione gratiæ non remittere.

Dices, S. Anselmus asserit peccatum originale esse ipsam justitiæ nuditatem quod videtur solam privationem indicare.

Resp. Solum velle privationem gratiæ, modo jam explicato, concurrere ad peccatum originale, eamque solam esse parvulis intrinsecam & quali physice inexisteret, cum per se nihil aliud physicum, sed tantum morale in parvulis constituat, cujus subjectum immediatum censetur ipsa voluntas.

Solum Adami peccatum transit ad posteros, & quidem illud dumtaxat, quo violavit præceptum de non edendo pomo, non autem transit peccatum Evæ: Quia solus Adamus constitutus est caput morale posterorum, & solum in ordine ad observationem istius præcepti primi de fructu vetito. Hinc etiam posterius solum contrahunt peccatum Adæ, secundum malitiam inobediëntiæ, & gula. Quia sub hac solum ratione Adam illud commisit, ut erat posterorum caput morale constitutus.

Si Adamo fuissent filii ante ejus peccatum suscepti, non contraxissent peccatum Originale; quod certius est, si ante istud peccatum habuissent usum rationis. Quia tunc fuissent sui juris: Contraxissent tamen horum filii, Quia pro tunc fuissent contenti in Adamo peccante ut in capite morali, per suam scilicet generationem ab illo jam mediâte profectam.

Beata Virgo MARIA fuit concepta sine macula Originali. Hæc sententia Pontificum judicio Pia est: juxta varios ex communissimo Ecclesiæ sensu quasi pro certa habetur. 1. Quia Ecclesiæ hanc solum permittit publice sustineri. 2. Juxta illam præcipit festum Conceptionis Immaculatæ celebrari. Quod constat ex *Sixto IV.* & irrefragabiliter ex *Alexandro VII.* declarante festum hoc celebrari juxta piam Sententiam, id est, de Sanctificatione animæ B. V. primo instanti creationis & infusionis in corpus: & sub gravissimis pœnis vetante omnem in contrarium interpretationem, quâ negetur Pontifices favere præ sententiæ, vel ut illa quovis excogitabili modo in disputationem revocetur, ac prohibente omnes Libros in quibus præ sententiæ, & cultus secundum illam exhibitus in duobus revocatur.

Hinc maximè piæ sententiæ favent Scripturæ, Gen. 1. *ipsa conteret caput suum,* & expressius PP. Petrus Damianus, Laur. Justinianus, Ildophonus, &c. Item, licet minus expressè, S. Hier. Chrysostomus, & in variis locis Augustinus, qui de *Natura & Gratia C. 36.* ait, dum agitur de peccatis, B. V. Mariam esse excipiendam.

Alibi S. Augustinus solum vult, ejus carnem esse carnem peccati, scilicet parentum per concupiscentiam, & ipsius B. Virginis quoad debitum peccatum illud incurrendi, de quo S. Augustinum ipse Cajetanus intelligit.

Videtur probabilius B. Virginem in Adamo contraxisse *Debitum* peccati Originalis, etiam proximum, situm in eo quod ejus voluntas fuerit contenta in voluntate Adami peccantis, quamvis ipsa præservata fuerit. Hoc indicant universales Scripturæ, & Patrum locutiones: Nec est ratio ab iis excipiendi B. V. quæ hoc Supposito melius intelligitur indiguisse, & gratia fuisse Christi Redemptione præservativa. Scripturæ & PP. solum Christum ab Originali excipientes, loquuntur de dicto Debito, non de Macula actuali peccati originalis.

B. Virgo non fuit obnoxia *Mortis*, ut pœnæ peccati se contracti, sed ut defectui communi expugna naturali contrariorum secundum ordinem nature, & ex congrua cum morte Christi conformitate.

PARVULI sine Baptismo mortui patiuntur pœnam *Damni.* Est de fide ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Non tamen patiuntur pœnam *Sensus*, sive ignis. Ita PP. & DD. communius, quibus variis locis consentire videtur S. Augustinus cum ait, in damnatione levissima futuros, non esse tanta pœna plectendos, ut eis non nasci expediret: quæ vera non essent cum pœna ignis æterni.

Obijcies 1. Scripturas oppositum declarantes, de locandis ad solam dexteram & sinistram &c.

Resp. *Scripturas* quæ contrarium in speciem sonant, loqui de solis judicandis ex operibus, adeoque de solis Adultis, non de Parvulis aliquid in oppositum provinciare.

Obijcies 2. S. Augustinum ut contrarium sentientem, ut aliqui volunt.

Resp. S. Augustinum, dum subinde videtur favere contrariæ sententiæ, solum velle, contra Pelagianos, non futuros parvulos in loco voluptatis medio inter Paradisum & infernum, sed futuros in inferiori quodam carcere, non tamen ignis supplicium passuros.

Dolor sensibilis parvulorum in hac vita non est propria pœna in ultionem peccati, sed pœnalitas resultans

ex subtractione donorum status innocentia, quæ sunt deperdita per peccatum originale.

Parvuli exiguum si quam patientur *tristitiam* ex privatione beatitudinis: Quia eam non magis apprehendent quam viatores in hac vitâ exiguum certè beatitudinis originalis amissæ notitiam habentes. Ita *Belharminus*, cum pluribus qui tristitiam inde nullam habituros asserunt.

Quæres, Quænam sint porro *Pœnalitates temporales* ex peccato Originali provenientes.

Resp. quod sint variæ, ac primò, mors corporalis, quia in pœnam istius peccati excidit homo privilegio immortalitatis à Deo destinato. Deinde, vitæ hujus labores, & dolores, ac animalium brutorum rebellio, quæ alias Adamo & posteris despoticè subiecta fuissent. Item, privatio quietis, pacis, & peculiaris doni quo immoderatas appetitus passionis facillè refrænassent. Denique, carentia Providentiæ divinæ singularis adversus Dæmonum insidias, quibus in hoc statu naturæ lapsæ homines multum sunt expositi.

CAPUT VI.

De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subiecto, & modo desinendi.

DE Legibus, earumque Principiis practici tractatur infra accuratè in hujus Operis Tom. II. Tract. I. post initium & in decursu: Ac de Præceptis, Tractatu 5. ab initio. Quæ possunt etiam speculativè desiderari, hic subiunguntur.

LEX definitur, rationis ordinatio ad bonum commune: Lex æterna est ordinatio Dei ab æterno in ejus mente: temporalis fertur in tempore ab habente potestatem. Naturalis est naturæ rationali insita: positiva ab extrinseco posita: affirmativa actum imperat: negativa actum ponendum prohibet.

Legis ratio obligatoria requiritur in legislatore voluntatem obligandi subditos, & actum intellectus illam practicè intimentantem per verba imperativa. Utrumque actum pro lege accipiunt Scripturæ, dum leges modò voluntates divinas, modo illarum indicia appellant.

Promulgatio per exteriorè intimationem imperativam, est essentialis legi, ut est proximè obligativa. Quia sine illa promulgatione non innotescit legitime, notitia autem ad legis aut præcepti obligationem in conscientia requiritur.

Unde *lex æterna* ut sic, non est propriè lex, sed solum ut connotat promulgationem in tempore faciendam; sub hac tamen ratione transit in temporalem, naturalem, vel positivam ex supposita ejus debita notitia.

Ad *rationem Legis* insuper requiritur, ut sit honesta, justa, possibilis, secundùm naturam, secundum patriæ consuetudinem, bono communi conveniens, & manifesta, non perpetua; cum mutatis circumstantiis, possit revocari, atque ita desinere prout est obligatoria, quamvis possit retinere vim directivam, sed in hac ratio legis non consistit.

Lex naturalis, quæ absque signo externo est ipsi naturæ impressa, consistit in rationis dictaminibus de agendis, aut fugiendis tanquam naturæ rationali conformibus, aut difformibus. Quæ quidem *dictamina* sunt physicè ab intellectu creato, moraliter tamen ab Auctore naturæ: suntq; ejus imperia formaliter dirigentia, obligantia, ac moraliter permanentia, à Deo inscripta cordibus nostris, juxta Apostolum.

R. P. Arfdek. Tom. II.

Antecedenter ad hæc *Dictamina* non datur bonitas aut malitia *formalis*, sed solum *fundamentalis* per ordinè ad naturam rationalem, non ut legem, sed ut terminum convenientiæ, vel disconvenientiæ actus, quem lex imperat aut prohibet: sic Deus est sibi mensura honestatis suarum actionum, non lex, cum Deus sibi legem nullam habeat, sed sit ipse omnis rectæ legis principium, ac originalis rectitudo.

Dispensatio divina non cadit propriè in Legem naturæ, faciendo ut illa absque variatione in ejus materiâ non obliget. Quia non potest Deus facere ut quod est intrinsecè malum, nullâ factâ mutatione, desinat esse malum.

Impropriè tamen potest dispensare in quibusdam ejus præceptis, faciendo mutationem in eorum materiâ, sic ut desinat esse eorum objectum, v. g. dando alicui Dominium bonorum alienorum, potestatem in vitam innocentis, uri Israëlitis, Abrahamo, & aliis in quibusdam concessit.

Non potest tamen sic dispensare in omnibus legis naturæ præceptis: Cum nullâ ratione odium Dei possit reddi licitum similiter nec mendacium, quod talis est malitia & naturæ ut ex nullis circumstantiis possit honestari.

Principes Ecclesiastici possunt ferre Leges ligantes etiam in Conscientia. Est de fide ex Scrip. &c. Contra hæreticos, *Wicelsum*, *Lutherum*, *Calvinum* &c. damnatos in Conc. *Constant.* & *Trident.* Sess. 7. *Can. 8.* Scripturæ in oppositum ab hæreticis objectæ, solum improbant mandata hominum injusta. Eodem sensu queritur *August.* de multitudine præceptorum Ecclesiasticorum, *Epistola 119. cap. 19.*

Principes laici eandem habent potestatem legislativâ Est etiam de fide ex Patribus, & Scripturis, *Prov. 8. per me Reges regnant* &c. *Apostolus* quidem ad *Cor. 3.* docet Ecclesiam Christi esse liberâ, scil. à servitute peccati &c. non à lege humanâ, quæ ex Scrip. ad *Rom. cap. 13.* potest obligare etiam sub reatu mortalis peccati.

Ratio est quod lex illa à lege æternâ derivatam habeat obligandi potestatem, proportionatè ad suam materiâ: unde eam violans, mediatè violat legem naturalem: cujus Deus uti est auctor, ita & vindex.

Dices, Illam potestatem non habent à Deo Hæretici, & Infideles, cum sint peculiariter Dei inimici.

Resp. Possè Deum etiam per inimicos suos amicis justa præcipere, quod etiam ab eo fieri, patet ex *Matth. 23.* Super Cathedrâ Moysi sederunt Scribæ & Pharisei &c.

Promulgatio est legi essentialis & necessaria ut causet obligationem, scil. per publicam legis intimationem. Deficiente hujusmodi promulgatione lex non obligat, saltem sub ea ratione, sub qua non est sufficienter promulgata ut ad notitiam publicam pervenire possit.

Unde etiam deduces, legem non obligare ad illa, de quibus *probabiliter* controversatur inter DD. utrum sint præcepta, aut in lege contineantur. Quia respectu istorum non est sufficienter promulgata, nec manifesta: quod probe notandum pro solutione plurimorum dubiorum in variis materiis, & casibus particularibus de lege aut præceptorum obligatione.

Leges Cæsareæ debent promulgari in Provinciis, ut in iis obligent, jure ita disponente: non tamen Pontificiæ, nisi hoc in illis diserte requiratur. Constat hoc ex Natura Legis, & Bullâ Pii IV. id declarante. Probabilius est Pontificias statim obligare in loco ubi sunt promulgatæ, nisi declaretur contrarium.

D

Accipra-

rs de
Kin

theo-
logia

Acceptatio populi non requiritur ad legis valorem; Quia bonum commune exigitur in legislatore sit potestas obligandi subditos etiam invitos. Sed Legislator præsumitur nolle ut lex obliget. si à majori parte non acceptetur, potest tamen id velle absolute loquendo.

Leges Pontificias non requirere universaliter placet Regium in Belgio, sed verius solum requiri ad provisiones super Beneficiis, docet *Zypaus*, aliique.

Lex humana etiam Ecclesiastica non potest directe imperare actus merè internos. Quia licet Christus potuerit dare istam potestatem Ecclesiæ, eam tamen non dedit, cum id ex nullo Capite probari possit, nec sit comaturale ut Legislator de iis ferat legem, de quibus non potest cognoscere: & contrarium ab Innocentio III. infinetur. Ita Theol. communiter.

Dices, Ecclesia punit hæresim quæ est interna, reservat etiam aliquando peccata merè interna, Prælati præcipit orationem mentalem: Atqui actus illi sunt merè interni, ergo &c.

Resp. Punit quidem Ecclesia hæresim internam, sed solum exterius manifestatam: reservat peccata merè interna, tantum indirectè, scilicet limitando jurisdictionem externam absolvendi. Prælati obligat Religiosos ad orationem mentalem, non vi potestatis legislativæ, sed ratione voti obedientiæ. Ad Ordines sacros admitte-ndis Ecclesia vorum castitatis internam non præcipit, sed tantum declarat se nolle, nisi sub conditione istius voti interni, illos ad ordines admittere.

Denique, cum possit Ecclesia præcipere actus externos, ut sunt actus certæ virtutis, consequenter potest indirectè præcipere actus internos ad hoc requisitos ut actus externus sit humanus, ut sit talis virtutis, religionis, orationis, &c. quod sine actu interno fieri non potest.

Ut Legis obligatio sit *sub mortali*, requiritur in legislatore intentio graviter obligandi, & materiæ gravitas, quæ desumenda est ex gravitate finis per se intenti, & ex conducentia ad finem Legis. Hinc superior Ecclesiasticus potest sub mortali prohibere rem de se levem, ut ingressum in popinas, egressum nocturnum, & similia ex se levia, sed gravia in ordine ad finem ritè intentum.

In materiæ gravi potest esse obligatio solum *sub veniali*, si nempe legislator tantum obligationem venialem intendat. Quia sicut ab ejus voluntate proximè pendet obligatio, ita & ejus quantitas intra capacitatem materiæ.

Lex in materiæ gravi expressa verbis strictè præceptivis, aut sub pœnâ gravi, graviter obligat: Nisi aliunde alia, aut dubia appareat, mens legislatoris. Ratio, quia illis suppositis nihil deest ad gravem obligationem, juxta principia hæcenus tradita.

Violatio legis, etiam in materiæ levi, ex formali contemptu Superioris ut sic, vel legis ipsius, est mortalis. Quia etsi materiæ sit levis, gravis est ille contemptus, cum ex ipsa natura exigatur Superioris legitimi observantia.

Lex potest impleri per actum peccaminosum materialiter: Quia talis actus potest esse substantia rei præceptæ, ut auditio Sacri sine attentione. Non tamen per actum peccaminosum formaliter quæ talem: Cum enim repugnet, legem obligare ad peccatum, etiam repu-

gnat satisfieri ejus obligationi per actum formaliter peccaminosum.

Leges pœnales sub gravibus pœnis v. g. mortis, aut excommunicationis, regulariter obligant sub mortali. Quia supponuntur in materia, aut sine gravi fundate.

Lex obligans ad observationem, vel ad pœnam subeundam (qualis datur in variis religionibus) est merè pœnalis, adeoque non obligans sub peccato, & pœna quam infligit est mera pœnalitas, non pœna strictè; cum hæc culpam supponat. Lex tamen pœnalis lata verbis strictè præceptivis, obligat in conscientia, nisi aliunde appareat contraria intentio Legislatoris.

Invincibilis ignorantia Legis excusat à pœnâ: sed non vincibilis, aut solius pœnæ, ut fufius exponitur infra, hujus Tomi 2. Tractatu primo sub initium.

Principes supremi suis legibus non tenentur proprie, sed solum ex quadam æquitate naturali. Est Theol. sententia communior.

Peregrini non tenentur legibus suæ patriæ: quia sunt affixæ territorio cujus bonum spectatur. Tenentur tamen legibus loci in quo existunt: Quia hoccegit bonum commune, ne illi sint in delinquendo à pœna immunes.

Clerici indirectè & quoad vim directivam, obligantur, etiam in conscientia, legibus R. ep. eorum statim non disconvenientibus, non directè, & coercitivè. Quia utrumque requirit bonum commune tam civile quam Ecclesiasticum.

Consuetudo rationalis, inducta cum voluntate obligandi à majori parte communitatis, de consensu Principis, habet vim legis. Quia in tali consuetudine reperitur tota ratio obligativa legis, uti consideranti ex dictis satis patet.

Legislator, & ejus in potestate legitimus successor dispensare potest in lege, etiam secum: non tamen inferior in lege superioris sine ejus consensu: quia in superioris voluntate vis legis consistit.

Dispensatio sine causa facta à Superiore, est valida, sed juxta *Suarem* graviter illicita in re gravi; at juxta *Alvarum* tantum venialiter illicita, lecluso scandalo.

Dispensatio censetur *subreptitia*, 1. Per expressionem falsi, aut reticentiam veri requisiti. 2. Per insufficientiam causæ. 3. Per celerationem v. g. unius ex impedimentis matrimonii, dum plura concurrunt. 4. Per celerationem copulæ quando præcessit inter consanguineos dispensationem postulantem.

Quando Pontifex in *Litteris Dispensationis* apponit, ex motu proprio, docet *Sanchez*, *Bonacina*, &c. valere dispensationem, quamvis celetur veritas cujus expressionem jura requirunt. Quia per illos terminos, ex motu proprio significat Pontifex se habere voluntatem dispensandi absolutam independentem à juris existentia.

PRIVILEGIUM dicitur quasi lex privata, & definitur, Gratia permanens concessa à Superiore ad agendum contra, vel præter legem. Differt privilegium à dispensatione, quod hæc, cum sit restricta ad actum particularem, non sit permanens sed transiens cum actu, vel actibus, ad quos conceditur, non ita privilegium.

Cessat Privilegium, 1. Elapso tempore ad illud determinato. 2. Cessante ratione illius adæquatæ. 3. Per legem revocatoriam sufficienter promulgatam. 4. Per illius abusum, accedente tamen judicis sententia. 5. Per

f. Per non usum spatio ad præscriptionem sufficienti.

Plura de Legibus hic reperiuntur, ubi infra in Tomo II. Tract. V. agitur de PRÆCEPTIS, præter ea quæ in Tract. I. de Legibus contineri supra indicavimus.

CAPUT VII.

De Gratia, Justificatione, Merito.

§. I.

De Gratia Divina Actuali, & quorundam circa eam censuris.

DE Gratia, & controversiis singulis illam hoc tempore concernentibus in hoc Opere accurate tractatur supra Tom. I. Tract. II. pag. 59. ubi referuntur & refutantur errores modernorum Hereticorum de gratia. & pag. 61. refelluntur de ea 5. propositiones Jansenii. Et in eodem Tomo I. Part. II. Controversia 4. pag. 121. & seq. de Gratia, explicatur illius natura, divisio, errores Pelagianorum &c. status puræ naturæ, & controversia omnes de gratia sufficienti, efficaci, viribus naturæ siue gratiæ, &c. Uti & in hac materia Diplomata Pontificum circa Doctrinam Basi, & Jansenii pag. 141.

Tantum hic restat notandum, 1. Quam evidenter auctoritate Apostolica refellantur illi qui audent per contumelias aut censuras infectari sententiam, quam supra explicuimus Tomo. I. Part. II. Contr. 7. pag. 128. de gratiæ efficacia, prædeterminationi phyticæ, & quibusdam aliis contrariis, & scientiæ Mediæ innata.

Infectatur eam præ multis Jansenius Ipten. Tom. I. de hæresi Pelagiana cap. 9. dicens, illam esse Massiliensium, & non esse gratiæ prædicationem, sed proditio-nem. Et Xantes Mariales Tomo 4. relect. 15. sect. 1. scribens, non esse Jesuitarum, sed Pelagii inventum: & relect. 16. sect. 2. esse novum figmentum, novum & hæreticum monstrum. Ac recentius Pseudophilalethes in suo Thomistarum triumpho &c. asserens, esse fucatam, deformem, museipulam pedibus insipientium, & zizaniam in medio tritici.

Contra hunc scripsit Duaci Franc. Fourmestraux in sua justa defensione adversus convicia &c. Et contra alios Impugnatores, Annatus, de scientiæ mediæ disp. 4. cap. 1. &c. Petrus à S. Josepho in Concordia suavi disp. 4. sect. 4. Paulus Leonhardi part. 1. sect. 1. 2. & 3. Ripalda, de ente supernaturali disp. 113. sect. 9. & seq. Gabriel de Hen-tao, in scientiæ mediæ historice propugnata, Event. 1. 2. & seq. in edit. 2.

Quin etiam contra infectiones aut censuras hujus scientiæ apud Auctores prædictos aliosque, profertur gravissima Pontificum Decreta. In edicto Sixti V. per Calatinum anno 1598. præcipitur sub anathemate, ne quis in controversia de prædeterminatione & gratiæ opinionem suæ contrariam ullâ censurâ notet.

In Decreto Clementis VIII. permittitur ut ambarum partium Magistrum suam liberè opinionem de gratiæ prædeterminatione, & prædeterminationis efficacia cum libertate concilianda tradant, ac defendant, sic tamen, ut nisi graviter plecti velint, à notanda adversâ opinione abstineant. Quod fuit utrique parti intimatum anno 1598. De hoc Decreto sic testatur ac scribit Andreas Duvallius Doct. Tom. 1. in 1. 2. Tract. de gratiæ, 9. 4. Cum à Clemente VIII. Doctorum examini reli-

R. P. Arjdek. Tom. II.

cta sit hæc controversia cum moderamine quâ neutra opinio hæresis, erroris, temeritatis, alteriusve qualificationis arguatur, ab omni asperiori dicto sedulo abstinebimus. Idem tradit Petrus Ledesma, in Præfat. ad Tractatum de Auxiliis.

In Decreto Pauli V. anno 1606. quod etiam accuratè adducit Spondanus in Historiæ Ecclesiæ prosecutione ad eundem annum his verbis. Paulus V. dissertationes de Auxiliis conticescere jussit, sanxique postmodum, ut utrisque, dum aliud decerneretur, liberum esset suam sententiam in Scholis modeste tueri, sed sine damnatione alterius partis. Decretum hoc confirmasse etiam Urbanum VIII. testatur fufius Joannes à S. Thoma Tom. 1. in primam 1. partem disput. 20. art. 6.

His etiam cum aliis consonat Sylvius Doctor Duacenus, in sua Præfatione monitoria ad primam partem S. Thomæ. Sita, inquit, Sanctitas præcepit ne quis in posterum, oblatâ de prædictis rebus tractandis occasione, contrariam sententiam sustinentes in censuram vocare, vel dictis perfringere ullo modo auderet.

Huc etiam facit Declaratio Innocentii X. ad calcem sui Decreti contra Augustinum Jansenii, quæ incipit, Caterum, cum tam Roma, quam alibi circumferantur quadam asserta, alia, manuscripta & forsan typis excusa Congregationum habitatum coram sal. record. Clemente VIII. ac Paulo V. super questione de Auxiliis &c. ubi decernit, dictis assertis, nullam omnino fidem adhibendam, neque ab alterutra parte, siue quocumque alio allegari posse vel debere, sed super questione prædictâ, observanda esse Decreta Pauli V. & Urbani VIII. suorum prædecessorum.

Notandum 2. Decretis Pauli V. Urbani VIII. &c. prohibitum esse in lucem edere Libros tractantes questionem illam de auxiliis, illam, inquam, non eam quæ contra hæreticos in ea materia disputatur. Pater hoc authentice ac compendiosè ex Decreto Alexandri VII. Romæ publicato anno 1657. 15. Septembris, in quo post prohibitas Epistolas Montalti &c. in calcem additur. Insuper cum hac occasione & prætextu in lucem prodeant plures libri continentes & tractantes materiam de auxiliis, nullâ prorsus petita, vel obtentâ licentiâ ab hac sacra Congregatione contra formam Pauli V. & Urbani VIII. prædec. suorum (quæ quatenus opus sit Sanctitatis suæ deniq. confirmat, innovat, & inviolabiliter observari mandat, sub censuris & poenis in iisdem contentis) ideo illis inherendo dictos libros editos, & in futurum quomodolibet edendos, absque eo quod fiat de illis specialis mentio, ipso facto, & absque alia declaratione, pro expressè prohibitis haberi voluit, & decrevit.

Ex his aliisque toties, & tam graviter repetitis Pontificum Decretis, satis innotescit, quid judicandum sit de illis qui his non observatis audent in persequenda illa sententia talibus dictis, & censuris liberius indulgere.

Notandum denique breviter, circa hanc questionem de gratiæ efficaci, quod specialiter tractatur à Gregorio del Rio in libello cui titulus, Jansenismus per seipsum everfus. Si admittantur ut principia Jansenii quæ ibi proferuntur de Gratia Adami in statu innocentie, ejusque immunitate à concupiscentia, & natura gratiæ necessariò victricis absente omni concupiscentiâ: Inde sequi neque dari peccatum originale, neque ea quæ ad illud consecuta esse fides docet, quæ haud dubiè ipse Jansenius, & si qui sint in hoc se-

rs de
kin

theo-
logia

D. IV

ctatores fideliter admittunt : pro cuius rei distincta consideratione studiosum Lectorem ad dictum Tractatum utiliter remitto.

§. II.

De Justificatione, gratia Habituali, & Merito.

DE his singulis agitur Tomo I. Part. II. Controversia 8. & 9. pag. 131.

Ad Justificationem Fides requiritur, sed non sufficit. Utrumque est de fide, & definitur in Tridentino sess. 6. cap. 8. & can. 9.

Fides requisita ad Justificationem non est Fiducia de peccatis sibi per Christum remissis, ut volunt Lutherani & Calvinistae. Talis fides de peccatis remissis, sine peculiari revelatione, est impossibilis: idque à Tridentino declaratur sess. 6. Can. 12. 13. & 14. De quo plura Tomo I. Part. I. Tract. II. cap. 2.

Homo non potest esse physice certus de sua iustitia, potest potius de aliena, ut Baptizans de iustitia infantis à se legitime baptizati. De sua iustitia tantum potest habere aliquam certitudinem moralem, fundatam in testimonio bonae conscientiae, quam ad Rom. 8. Apostolus agnoscit.

Meritum augetur per ea quae augent actus nostri bonitatem, ut excellentia quae oritur ex objecto meliori, ex circumstantiis intentis, ex actus exercendi difficultate, ex majori actus liberi intentione, & longiori duratione. Quia haec reddunt actum moraliter nobiliorem, & pluribus actibus distinctis equivalentem.

De merito inter Bajanæ damnatur 1. Vita aeterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturae ad illam consequendam per se sufficiunt. 2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis aeternae meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitae aeternae meritorium. 3. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia. 4. Pelagii sententia est, opus bonum citra adoptionis gratiam factum, non esse regni caelestis meritorium. 5. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bona operatur habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum quod obedit divinae legi. Ita Constitutio Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. quae integra hic refertur supra Tomo I. Part. II. pag. 138.

§. III.

De auctoritate S. Augustini in materia de Gratia, & aliis.

VALDÈ magnam, & praeter ceteris singularem esse S. Augustini auctoritatem cum aliis tradit Suarez de grat. prolog. 2. cap. 6. quem ait tantam sapientiam scripsisse, ut ejus sententia semper sit praeferrenda, nisi cum major Patrum aut Ecclesiae auctoritas obstare videtur, quod raro, vel numquam continget. Quia verò Theologo maximi momenti est, haec in singulis solide discernere, ipsa Pontificum Decreta de illius Scriptis hic proferemus.

Constat ejus auctoritatem esse irrefragabilem, quoad Puncta quae sunt à Conciliis & Pontificibus approbata ut vera, quae habentur in Epist. Celestini primi ad Episcopos Galliae apud Prosperum in fine operum ejusdem.

Primum est, In praevaricatione Adae omnes animae naturalem possibilitatem, id est, facultatem expeditam ad salutaria.

2. Neminem esse per se bonum, nec posse perseverare sine gratia.

3. Neminem bene uti Libero arbitrio nisi per Christum; adeoque omnia bona opera referenda esse ad Deum.

4. Omnes motus bonae voluntatis esse à Deo.

5. Anathemati subesse eum, qui asserit gratiam Dei solum valere ad remissionem peccatorum, non ad ea vitanda.

6. Item, eum qui dixerit gratiam Christi solum juvare illuminando intellectum, non movendo immediate voluntatem, & etiam eos, qui dicunt gratiam solum dare facile, non simpliciter posse.

Quoad alia varia habetur non simpliciter irrefragabilis: Hoc significat Caesellinus supra c. 12. ubi ait: Ne non alterere profundiores partes questionum quis pertractarunt Augustinus & alii, qui Haereticis restiterunt. Hoc ipsum profitemur ipse August. L. de divo persev. c. 21. ubi sic habet: Neminem velim sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in iis in quibus me non errare perpexerit: nam propterea nunc facio Libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrarem.

Hinc ita deducit Tostatus defensorii pag. 2. c. 17. Non ergo necesse est nobis quaecumque Augustinus dixit concedere. Et Melchior Canus de locis Theologicis C. 3. ait, stultum esse libris canonicis Augustini Opuscula aquare.

Hinc 2. Absque sufficiente fundamento Jansenius Iren. Tom. 2. L. proam. c. 13. 14. 15. generaliter omnibus Augustini Libris & assertionibus tribuit irrefragabilitatem contra sensum communem caeterorum DD. qui saepe in interpretatione Scripturarum aperte recedunt ab Augustini sententia, v. g. de creatione mundi unico instanti.

Gelasius quidem Papa, dist. 15. c. 3. approbat omnia opera S. Augustini, sed solum generaliter, sicut etiam approbat opera Cypriani, in quibus tamen continetur error de rebaptizandis ab haeretico baptizatis; cuiusmodi approbatio (inquit Tostat.) est solum commendatio Doctrinae alicujus Doctoris, ut eruditae, prae, & Catholicae, hoc sensu, quod non repugnet iis, quae erant definita ab Ecclesia quando illa scribebatur. Martinus I. in Conc. Lateran. solum damnat eos, qui contradicunt communi Patrum sensui, non unius aliquando aut alterius in causa particulari.

Hec, inquam, ex probatis auctoribus eo tantum consilio simpliciter annotamus, ne quis in alterutra partem nimum detrahendo aut attribuendo à Doctorum sensu aberret, nihil volentes ab his alienum auctoritate nostram constitui.

Hereses.

CONTRA hanc Secundam Theologiae totius Partem, adducuntur singulae, & ex Conciliis Ecclesiae, cum suis Auctoribus, refertuntur in fine Tomi I. pag. 145. sub hoc Titulo, Notitia generalis dogmatum ab Ecclesia damnatorum, ordine alphabetico sub his titulis, Beatitudo, pag. 147. Lex, Gratia, Peccatum, Meritum, &c. Item, pag. 135.

SECUNDA SECUNDÆ PARTIS THEOLOGIÆ

DE FIDE, SPE, CHARITATE, JUSTITIA
ET JURE.

CAPUT I.

De FIDEI objecto, veritate, evidentia, credi-
bilitate, & obscuritate.

DE Fide supra in Tomo 1. & infra in Tomo 2. tradun-
tur fult sequentia locis infra notatis.

Tomoi. p. 1. De Deo ut est Objectum generale Fidei:
De illius Demonstratione & credibilitate tam quoad A-
poc. quam Hæreticos, & huius temporis Libertin: De
Fide vera. Anafsi: De vera Fide in sola Ecclesia Romana:
De Noris veræ Ecclesia: De Scriptura, Concilio, Pontifice
omnia hoc tempore controversa: De cæteris in Fide Contro-
versis modernis: De singulis Sectis particularibus, eorum-
que distinctis erroribus: & alia pertinentia ad Praxim ex-
pediam Sectarios in singulis convincendi. &c. Traduntur
hæc singula ex professo toto Tomo 1. pag. 1. ab initio, &
deinceps, usque ad eusdem Tomi Partem 2. pag. 108. Alia
etiam ad Praxim, de Dubio in fide, professione fidei exter-
na, agnoscatione, restrictione, aliisque plurima ad fidem
& Hæreticos in omni materia pertinentia, traduntur in
Tomo 2. Tractatu 6. per totam. Hæc tantum quedam,
quæ maxime ad Doctrinam Speculativam pertinent
subijcienda erunt.

FIDES proprie, ut est virtus Theologica, definitur,
Assensus certus, & obscurus, propter Dei testimonium.

Objectum Fidei adequatum in actu primo remoto,
est omne revelabile; in actu primo proximo, omne
quod actu revelatum est. Objectum Fidei primum,
& attributionis, ad quod cætera referuntur, est ipse De-
us sub ratione suæ Deitatis: secundarium est Christus.
Quia Deus uti est primum Ens, ita etiam est primum
Credibile, & reliqua Mytheria credita ad illum refe-
rentur, quatenus ad manifestandum aliquas ejus per-
fectiones conducunt, ut Fides de Incarnatione ad ma-
nifestandam Dei bonitatem, Fides de Inferno ad Dei ju-
stitiam &c.

Prima veritas revelans et si sit extrinseca objecto re-
velato, habet tamen necessariam connexionem cum il-
lius veritate. Quia cum testimonium Dei de se sit infal-
libile, repugnat illud existere, & non existere veritatem
objecti circa quod testimonium illud versatur, & sic
fundat assensum certissimum.

Dices, Cur non potius dicatur, Fidem attingere
solum veritatem mysterii revelati, & non testimo-
nium Dei extrinsecum, quod videtur tantum se habe-
re per modum conditionis ut mysterio per se assentia-
mur?

Resp. Et si possit absolute dari talis assensus, de facto
tamen, cum fides nostra sit virtus Theologica, debet
pro objecto formali principali habere Deum, idque sub
ratione summæ veracis, cum sub hac ratione mereatur
fidem summæ certam. Hinc quidam Catholici, qui o-
lim docuerunt Deum posse mentiri, illi in actuali fidei
exercitio revocabant practicæ errorem illum, quem
speculativè docebant.

Revelatio divina sumpta proprie, fit per productio-
nem signi ex instituto, quo Deus exterius significat id
quod habet in mente. Dicit illa in Deo cognitionem
objecti, & volitionem illud manifestandi per signum
extrinsecum: estque revelatio illa Pars motivi for-
malis, non sola illius applicatio ad intellectum no-
strum: Pater hoc ex Scripturis quæ comparant testi-
monium Dei testimonio hominum, quod constat si-
gnis externis, & per se est nobis ratio credendi id quod
ab homine asseritur, prout simul est informata veracita-
te interna asserentis.

Per quamlibet Dei revelationem externam, impli-
cite nobis revelatur ista divina veracitas. Nam pro-
pter hanc Deus nos obligat ad certissime credendum,
se veraciter revelare. Non enim potest illa veracitas
nos movere ad assensum certissimum, nisi prius, saltem
ratione, cognoscatur ipsa certissime, quod supponit
in assensu Fidei certissimo à Deo nobis imperato.

Dei Existentia lumina natura nota, credi potest
propter revelationem adhuc certius, quamvis obscu-
rius notam per lumen Fidei. Sic possemus certius cre-
dere nos vivere, quod nobis sine revelatione est evi-
dens, si Deus id nobis revelaret. Hoc etiam admittit
Philosophia, docens circa idem objectum scientiam
cum opinione consistere.

Propositio Ecclesia, prout ea habet auctoritatem di-
vinam, ratione assistentiæ divinæ ne erret, in Scripturis
illi promissa, integrat objectum formale Fidei, tam-
quam locutio Dei mediata per Ecclesiam facta. Ratio
est, quia Ecclesia sic spectata est Dei organum, sive in
loquendo instrumentum. Ergo ejus locutio. Quia
quod Deo inspirante & dirigente dicitur, est verè ver-
bum Dei.

Propositio Ecclesia per se eatenus tantum prærequi-
ritur ad assensum Fidei, quatenus requiritur ad pru-
dens illius assensus imperium. Proinde facit illa res Fi-
dei proximè credibiles, non ut motivum formale, etiam
partiale, sed ut conditio illud applicans; & in eam sub
hac solum ratione Fideles, etiam simpliciores, fidem
suam resolvunt. Quia satis sciunt saltem confusè, cre-
dendum esse propter solum Dei testimonium. Quod si
sistant in sola propositione Ecclesie, non eliciunt ac-
tum Fidei divinæ, sed tantum humanæ. Probarur et-
iam ex Scripturis pro motivo Fidei adducentibus au-
thoritatem divinam, excludendo humanam, ut Mat-
thæ 16. Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater me-
us qui in cælis est. Et ad Theosal. 2. Accepistis illud,
non ut verbum hominum, sed ut verè est verbum Dei.
Ita Ariaga, aliique, contra Lugo, aliosque volentes ad
motivum formale Fidei intrinsecè spectare etiam pro-
positionem Parochi, Parentis, aut Magistri articulum
Fidei docentis.

Dices, Luca cap. 10. Christus discipulis dixit, Qui vos
audit me audit. Ergo locutio instructoris est etiam lo-
cutio Dei.

Resp.

rsde
kin

theo-
logia

Resp. Neg. conseq. Quia probabilius videtur Christum ibi agere tantum de obedientia erga Superiores ipsius nomine aliquid præcipientes. Adde, aliam tuisse rationem Apostolorum, quibus ibi locutus est, aliam nunc Parochi, nam Apostolis specialiter aderat Christus ne docendo errarent, quod de Parocho dici non potest.

Quamvis *Mendacium* secundum se non implicet in alio, implicat tamen relativè ad essentialem Dei veritatem: cum hæc debeat esse summè perfecta. Nec refert quod peccator inferno dignus mereatur etiam penam deceptionis. Quia etsi mereatur, deceptionem permissivam, quâ Deus permittat peccatorem ab alio decipi, non tamen positivam, quæ cum sit per se inordinata non potest à Deo in penam infligi.

Ad Scripturas aliquando insinuantes Deum aliquos *Decepisse*; Respondendum est, illas intelligendas de deceptione tantum *permissiva*.

Si dicas, Deum nullam habere legem quâ mendacium aut deceptio ipsi prohibeatur.

Resp. Ipsum Deum sibi legem esse, hoc sensu, quod per suam summam perfectionem sit determinatus ad nihil faciendum suæ naturæ disconveniens, quale esset positiva deceptio, quâ Deus numquam egere potest, cum aliter omnia possit.

Idem dicendum respectu Dei de *Restrictione* purè mentali, ob eandem rationem, quia illâ Deus numquam indiget, quam etiam respectu hominum inordinatam & illicitam esse ostendimus infra in *Tom. 2. Part. 3. Tract. 1. cont. part. quest. 1.*

De *articulo falso*, non potest elici assensus Fidei infusa per motiva credibilitatis cum aliis veris articulis proposito: quamvis tunc possit voluntas affectu prudenti, ac supernaturali, illum assensum imperare: Ut si Pastor per motiva respectu audientis prudenter efficaciam proponat Verbum esse incarnatum, & quidem ab æterno, audiens ille credit actu Fidei Verbum esse incarnatum, non tamen id factum ab æterno, quamvis & hoc credendo in tali casu actum eliciet non verum, tamen meritorium. Quia procedit bona fide, & ex sincero affectu credendi revelationi divinæ, quamvis in hoc à parte rei non existenti.

Fides quidem docet, *Hostiam* sacram quæ in Missâ adoranda proponitur esse adorandam, sed non prorsus absolute, sed sub hac tacita conditione, si sit legitime consecrata. Quia assensus Fidei, qui debet esse prudens, omnibus consideratis talem tantum actum requirit.

Virtus Prudentia infusa, est etiam essentialiter vera. Hinc v. gr. dationem elemosinæ illa non dirigit huic pauperi, speculativè iudicando hunc esse pauperem qui verè non est talis, sed iudicando hic & nunc honestum esse pauperi succurrere. Quia hoc postremum omninò verum est, etsi pauper in re esset tantum fictus.

Mysteria Fidei non sunt *metaphysicè evidèntia*, Fide divina supernaturali, etsi essentialiter determinata ad verum. Quia aliàs essent evidenter vera, quod non requiritur, cum sit evidens nihil posse ejusmodi assensum metaphysicè evidenter terminare quod non sit verum. Sunt tamen *evidenter credibilia* Fide divina, evidèntia magna *moralis* excludente omne dubium rationabile de opposito; juxta *Psalmum 92.* Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, id est, valdè credibilia.

Ad actum Fidei non prærequiritur iudicium credibilitatis evidens *evidèntia absolute* respectu omnium. Quia aliàs soli docti essent capaces assensuum Fidei, cum soli sint capaces penetrandi vim motivorum credibilitatis absolute evidèntis. Sufficit ergo *evidèntia respectiva*, sive cujusque captui ita accommodata ut in unoquoque sit sufficiens ad prudentium voluntatis ad credendum, qualis respectu rudiorum aliquando sufficere potest ea quæ fundatur in dictis Parochorum vel Parentum. Quia Deus ab homine in agendo tantum requirere potest iudicium prudens & sincerum juxta personæ inquirentis capacitatem.

Actus Fidei ex se est *essentialiter obscurus* saltem permissimè, sicut nempe ut non exigit evidèntiam in suo objecto. 1. Quia dicitur in Scripturis fides *argumentum non apparentium*: 2. Quia alioqui fides non esset meritoria, nec prærequireret imperium voluntatis, quod est contra illud S. Augustini, *Homo credere non potest, nisi volens*. Nec refert quod 2. *Corinth. 3.* fides dicatur *claritas*, quia hoc intelligitur tantum comparativè ad legem Mosaicam. Quando de Fide dicitur Joan. 1. *quod vidimus* &c. tantum significatur Apostolos fuisse testes oculatos miraculorum quæ coram viderunt à Christo patrari.

Actus Fidei consistit cum naturali *cognitione evidenti*, saltem abstractiva, ejusdem objecti. Quia alius vir doctus non posset fide Theologicâ credere Dei existentiam lumine naturali sibi evidenter & demonstrabilem, quod tamen requirit Apostolus ad *Hebræos 11.* Accedentem ad Deum credere oportet quia est, &c.

Hinc actus Fidei & *scientia* simul in eodem intellectu nullam involvit superfuitatem. Quia prior tribuit illi actui plus certitudinis, posterior plus claritatis, adeoque uterque simul actum magis perficit, & intellectui utilior evadit. Idem sit de naturali cognitione intuitiva, sensitiva, & experimentalis ejusdem objecti, ob rationem assignatam.

Connaturaliter tamen & de lege ordinaria non consistit fides cum *visione beatifica* circa idem objectum, ut colligitur ex 1. *ad Corinth. 13.* Quia imperfectio & obscuritas Fidei non decet statum clarè videntis Deum: quæ tamen est repugnancia tantum moralis, non physica & absoluta.

Fides consistit cum *opinione* virtualiter tantum formidolosa circa idem objectum, non cum formidine formali ab intellectu certitudinem excludente. Quia formido illa virtualis, non hæc, stat cum firmitate assensus ad fidem requisita. Nec potest tali opinioni subesse error; quia hic repugnat perfectioni actus supernaturalis.

Evidèntia in *Attestante* est evidèntia rei revelatæ in revelatione evidenter cognita, vel sic cognita ex signis & effectibus clarè manifestantibus eam esse Dei locutionem. Evidèntiam talem habuit primus & supremus Angelus de revelatione Trinitatis; quia advertit suum intellectum per illius revelationem immutari ab aliquo se superiore, & simul noveat nullam creaturam esse se Superiorem; sed solum Deum. Cum tali evidèntia in attestante stat actus Fidei: quia potest præcindere ab illius evidèntia, eliciendo assensum Fidei præcise ut est Dei testimonium.

Non potest *objecti evidèntia* esse *partiale motivum* credendi, aut firmius credendi. Quia fides ex se debet esse

esse rerum non apparentium, ad Hebr. II. Nec refert quod Joannis 12. S. Thomas dicatur credidisse, quia Christum vidit. Quia vidit; ibi tantum denotat motivum illud credibilitatis quo inductus fuit ad credendam Christi divinitatem, non ipsum motivum formale & intrinsecum assensus Fidei quo illam credidit.

Apostoli habuerunt evidentiam verborum Christi, & Propheta evidentiam signorum quibus illis locutus est Deus, non tamen evidentiam in Atresante proprie dictam. Quia non habuerunt in illis evidentiam locutionis Dei prout est summè verax.

Articuli Fidei, sumpti pro mysteriis quæ debent ab omnibus credi, non creverunt successu temporis post Apostolos, nisi quoad explicationem eorum quæ in eis implicite continentur. Creverunt tamen si fuman- tur late pro quavis propositione nobis revelata. Quia jam multa sunt nobis revelata, ut Concil. Tridentinum esse legitimum, S. Franciscum esse in caelo, quæ tempo- re Apostolorum sic revelata non fuerunt.

CAPUT II.

De Fidei Regulis, certitudine, supernaturali-
tate, & libertate.

Regulæ Fidei sunt quinque, Ecclesia, Concilium, Pontifex (quæ dicuntur Regulæ Fidei Animarum) Scriptura & Traditio, quæ dicuntur Inanimata.

De his singulis, & omnibus circa eas Controversiis in hoc Opere agitur sive Tomo I. Part. I. Cap. 3. & deinceps usque ad Partem Secundam. Hic Principia quadam, maxime speculativa, & alia quadam particularia cum suis fundamentis breviter subjiciuntur.

Ecclesia est cæterus fidelium sub uno capite Christo, ejusque in terris Vicario. Non soli justis & prædestinati sunt de Ecclesia. Comparatur enim à Christo Arca, in qua cum tritico sunt etiam paleæ, Matth. 3. Justi qui postea finaliter erunt reprobi, sunt de Ecclesia, & verè filii Dei, veritate formæ nunc constituuntis filium Dei, quæ est gratia & charitas, non veritate finis ultimo intenti, quæ est vita æterna.

Non sunt de Ecclesia Hæretici, etiam occulti; Nam de his intelligit Augustinus illud Joan. 1. erant inter nos, sed non erant ex nobis. Idem dicendum de Schismaticis. Quia sunt separati à capite Ecclesiæ, ergo non sunt hujus membra. Excommunicati etiam non sunt de Ecclesia: juxta illud Matth. 8. Si Ecclesiam non audierit sit tibi tamquam ethnicus & publicanus: quod intellige de excommunicatione majori. Catechumeni sunt de Ecclesia potentia proxima, non actu, per fidem charitate formatam, & votum baptismi, quamvis non strictè per ipsum Baptismum actu susceptum.

Vera Ecclesia debet esse visibilis, sive ex suis notis certò cognoscibilis: quia jubemur eam intrare, ut susus loco supra citato.

Nota veræ Ecclesiæ sunt, 1. Quod sit Una, unitate Fidei, capitis &c. 2. Sancta, sanctitate Doctrinæ, & finis, & præcipuorum ejus membrorum. 3. Catholica sive universalis quoad locum & tempus. 4. Apostolica origine, propagatione, & constantia in Doctrina ab Apostolis accepta. De quibus actum Tomo I. cap. 3. & seq. ubi ex his notis, aliisque ostensum, solam Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Ubi & postea de Primatu Ecclesiæ in Pontificibus Petri successoribus: Et illius infallibilitate in definiendo, &c.

S. Paulus non constituit simul cum S. Petro unum Caput Ecclesiæ. Est Fidei: & confirmatur recentius ex Decreto Innocentii X. damnantis ut hæreticum Arnoldi dogma contrarium. Neque Paulus usquam dicit se parem fuisse Petro, sed se ab illo nihil accepisse, scilicet, potestatis ad exercenda Episcopalia per orbem universum, sed immediatè ab ipso Christo. Dum S. Epiphanius, aut alii videntur adversari, tantum volunt Paulum Petro collaborasse in fundando exordio Ecclesiæ Romanæ: & eodem sensu S. Irenæus Petrum & Paulum Collegas appellat.

Primatus Pontifici Romano competit jure divino: sic ut Ecclesia non possit illum alteri Episcopatu annectere. Prima pars est de Fide: & secunda Pars, quæ est maximè probabilis & communis, probatur ex Anacleto, Marcello, aliisque Pontificibus, & ex Concilio Lateranensi docentibus, Sedem Petri jubente Domino Romam esse traslatam: Ecclesiam Romanam à Christo primatum obtinuisse: Domino dissonante esse cunctorum fidelium matrem & magistram. Hinc porrò sequitur, Pontificem suam potestatem non accipere ab Electoribus tamquam eam conferentibus, sed ut ponentibus conditionem electionis sine qua non possit ea potestas illi competere.

Pontifex est infallibilis in definiendo, etiam extra Concilium. Quæ sententia habetur adeo communis & certa, ut Bellarminus, Bannez, & quidam alii censeant esse Fidei proximam: De qua, & nupera in Galliis controversia diffusè supra in Tomo I. inter Controv. recentiores Quæst. 2.

Ad Argumenta Vitiora quæ in contrarium adducuntur.

Resp. Summatim; Patres Conc. Africani dum præferunt Concilium Provinciale Pontifici, tantum agere de quæstionibus facti particularis.

S. Cyprianus restitit quidem Stephano Papæ in quæstione de rebaptizandis, sed hoc factum cum nondum illa quæstio esset definita.

S. Petrus cogendo Gentiles judaizare erravit tantum errore conversationis & facti, non errore Doctrinæ: sicut Aaron permittendo adorationem vituli aurei.

Zepherinus Pont. non approbavit Doctrinam Montani, sed falso & privatim putavit non esse hæreticam, quam opinionem melius informatus postea revocavit.

Liberius Pont. Arianismum non approbavit definitivè, sed ex metu contra Athanasium subscripsit.

Vigilius Pont. erravit quidem ante suam electionem, non cum esset actu Pontifex. Gelasius Pontifex, tantum voluit Eucharistiam sub unica specie, Sacerdoti celebranti sacrilegam esse. Innocentius III. ait Baptismum in adulto formaliter hæretico Spiritum Sanctum non conferre, quod verum est de Spiritu gratiæ ritè intellectum. Gregorius XIII. cum dicit posse virum ob infirmitatem aliam ducere, loquitur de infirmitate impotentia perpetua quæ mulier laborat.

Alii Pontifices quos errasse objiciunt, errarunt tantum in quæstionibus facti particularis, vel ut Doctores privati, non ut Definientes aliquod dogma Fidei aut inorum pro Ecclesia univerfa.

Hinc rectè Facultas Theologica Lovaniensis anno 1544. cum aliis, inter articulos ad occurrendum Hæresi hunc constituit: Unus est Ecclesiæ summus Pastor, ad cujus judicium controversia de FIDE & Religione sunt referenda.

rs de
kin

theo-
logia

P. IV

referenda. Item, *Recta Fide tenenda sunt quae super Fidei & Morum negotiis definita sunt per Cathedram Petri, vel per Concilia.*

Requisita ad definitivam Pontificis locutionem sunt, 1. Ut objectum definitionis non sit factum particulare nullam habens cum revelationis connexionem. 2. Ut Pontificis assertio sit responsio directa ad quaestionem quaesitam, non aliquid per accidens in explicatione, probatione, aut aliter adjectum. 3. Ut sit expressa verbis definitionem indicantibus. 4. Ut definitio sit Ecclesiae promulgata more requisito.

Questio peculiaris est, An Pontifex possit errare in Fide saltem ut Persona privata. Negat sic posse pertinaciter errare Bellarminus, Suarez, & alii. Affirmat Bannez, Sotus, alique, utrimque probabiliter. Fundamentum Prioris sententiae praecipuum est, quod infallibilitas in definiendo connaturaliter requiritur indefectibilitatem in credendo. Quae in contrarium obijciuntur, non aegre intelliguntur de errore externo absque formali haeresi interna, vel de errore etiam interno in factis particularibus, non in aliquo puncto in Fide determinato.

Fide credendum est Pontificem Romanum legitime electum & ab Ecclesia pro tali receptum, esse verum Christi Vicarium. Est contra paucos qui admittunt certum, sed non Fidei.

Et probatur 1. Ex eo quod Ecclesia, quae est columna veritatis, non possit universaliter decipi illum pro tali recipiendo. 2. Ex decreto Martini III. id declarantis. 3. Quia in hac universalis revelata, *Omnis legitime electus est verus Petri successor*, continetur haec particularis, *Innocentius XI. legitime electus, est verus Petri successor.* 4. Quia credere tenemur hanc Ecclesiam visibilem, cui praest hic Pontifex, esse veram Ecclesiam; ergo & hunc esse legitimum Pontificem, per notas debite electionis moraliter evidentes, quae ad fundandum Fidei assensum sufficient.

Pontificatu privari potest Pontifex, 1. Per voluntariam abdicationem. 2. Per haeresim externam notoriam. 3. Per amentiam perpetuo durantem.

Definitiones & Decreta Pontificis censetur tota Ecclesia acceptare, quando ea acceptat maxima & sanior illius Pars, quamvis resistent aliquot Episcopi, uti resisterunt damnationi Arianorum quatuor Episcopi recusantes ei subscribere.

Certitudo actus, est infallibilis veritas istius assensus, firmaque ejus adhaesio ad objectum, qua virtualiter & exercite judicatur quod objectum non possit aliter se habere. Haec firmitas assensus in rebus per se notis necessario resultat ex objecti evidentia, adeoque non est libera, & consequenter excludit omnem formidinem de opposito. In obscuris, oritur ex prudenti imperio voluntatis seipsam & intellectum determinantis ad assensum, sic ut proinde sit libera, & solum excludat formidinem actualem. Quando ista firmitas imperatur ex levi fundamento, non est certitudo, sed pertinacia, ut in haereticis.

Actus Fidei est absolute certus. Est de Fide, aut Fidei proximum, contra Abailardum. Quoad infallibilitatem, est certior quovis assensu naturali quantumvis evidenti; Quia essentialiter nititur testimonio Dei reipsa existente, summe infallibili. Unde hac certitudine aequat visionem beatam: & superat assensum naturalem nitentem divina revelatione reipsa existente: Hic enim, quantum est de se, potest elici ejus

objecto non existente, adeoque esse falsus. Quoad certitudinem adhaesionis, certior est quovis assensu naturali elicto ab eodem homine, non aestimato tamquam Fidei: Quia est proportionata infallibilitati objecti formalis, quae cum sit summa, exigit adhaesionem appetitativam majorem omni adhaesione fundata in evidentia naturali: Est tamen adhaesio incertior visione beatifica per se infusa, & aliis supernaturalibus etiam formidandi potentiam excludentibus. Est nihilominus absolute & spectata etiam ejus infallibilitate certior omni actu naturali, etiam (ut recte August.) quo quis experitur se vivere: Ili enim Scripturae 2. ad Cor. 10. in captivitate redigentes intellectum in obsequium Christi, & PP. Chrysol. & August. majorem tribuunt certitudinem, quam scientiae & experientiae qua per sensus aliquid certo cognoscimus.

Cum per motiva credibilitatis proponatur objectum Fidei ut evidenter credibile propter Dei testimonium summe infallibile, potest voluntas prudenter imperare, assensum praecise propter istud motivum, eique proportionatum, adeoque super omnia certum, & consequenter elicere assensum certiorum certitudine omnium motivorum credibilitatis collectivae, quippe quae talem assensum suadent, & ad eum obligant. Unde intellectus per fidem adheret firmius objecto credito, quam motivis credibilitatis, sic ut potius haec negaret, quam illud, si stante Fide hoc esset possibile.

Neque excessus ille certitudinis supra certitudinem motivorum credibilitatis caret motivo credibilitatis: Quia hunc excessum persuadent, motiva credibilitatis, eo ipso, quo probant hic & nunc Dei testimonio summe infallibili debitum esse assensum summae in adherendo certitudinis.

Assensus Fidei non est formaliter discursivus. In plures ex consensu communiori D. Thomae, aliorumque Doctorum, quibus favent communius S. Ambrosius, alique Patres. Ratio, quia alioqui non esset certior, sed incertior, iudicio naturali de bonitate consequentiae, a qua bonitate consequentiae ut a motivo partiali penderet, & acciperet suam certitudinem. Oppositum tamen est probabile: & spectata sola ratione forte probabilis: Cum enim assensus Fidei sit mediatus, adeoque discursus virtualis, non apparet, cur ei omnino repugnet ratio discursus formalis.

Dices, Inde sequitur quod certitudo assensus Fidei dependebit saltem partialiter a motivo mere naturali, scilicet a bonitate consequentiae juxta leges discursus naturalis, ac dialectici.

Resp. Sic non dependere a bonitate consequentiae tanquam a partiali motivo assensus Fidei, sed solum tanquam ab applicatione motivi, sive objecti formalis Fidei, scilicet veritatis, & revelationis divinae, quae per discursum & bonitatem consequentiae objecto materiali ab intellectu applicantur.

Conclusio objectiva legitime deducta ex duabus praemissis revelatis credi potest Fide divina, si nempe spectetur, non mere ut deducta, sed ut nititur revelatione &c. Unde talis conclusio sic deducta ex duabus praemissis revelatis, juxta Scotum, Suarez, & alios communius, est simpliciter de Fide. Quia cum identificetur realiter saltem in adaequate praemissis revelatis & in his contineatur, saltem confuse, est in eis sufficienter revelata, ut ex voluntatis imperio cre-

datur

datum præcisè ut revelata. Hinc de fide est, conclusio hujus Syllogismi: Omnes Apostoli acceperunt Spiritum S. Mattheus fuit Apostolus; Ergo Mattheus accepit Spiritum sanctum.

Conclusio deducta ex universali revelata, & *subsumpta non revelata, sed metaphysicè aut physicè certa*, est etiam de Fide. Quia quod revelatur de subiecto universalem sumpto revelatur de quovis, quod sub sumitur sub illo, seu quod in eo continetur, certò certitudine metaphysica aut physica. Hinc potest quis credere, infantem quem certò certitudine experimentaliter novit à se legitime baptizatum, esse in gratia: se verò extra gratiam, si sibi concius sit peccati mortalis non retrahenti. Ita Suarez, Tannerus, Lugo, alique, Contra Ariagam, Coninck, aliosque.

Dices, Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis, quæ hic est propositio physicè tantum certa.

Resp. Id intelligendum esse de conclusione quatenus deducta ex præmissis, non autem de conclusione tantum materialiter spectata, & contenta in præmissis.

Deductam etiam ex universali revelatâ, & subsumpta solum certâ certitudine magna morali, esse Fide divinâ credibilem probabilius videtur. Quia certitudo magna moralis revelationem sufficienter proponit, ad inducendam credendi obligationem. Hinc, quia revelatum est, Filium Dei descendisse de cælis pro omnibus hominibus, tenemur credere illud Symboli Nicaeni: *Qui propter NOS homines & propter nostram salutem descendit de cælis*: licet non sit revelatum nos existerè, aut esse homines, sed solum certum certitudine magnâ morali, quæ est sufficiens applicatio revelationis ad inducendam obligationem credendi.

Ut si Deus revelaret, omnes urbes Italiae intra annum everterendas, possemus Fide divina credere Romanam tunc everterendam, eo quod certitudine magnâ morali constet eam esse urbem Italiae. Ita Tannerus, Amicus, Oviedo, Lugo, alii communius, Contra Molinam, Ariagam, Coninck, &c.

Adultus non potest Fide divina credere se esse justificatum per *suscceptionem Sacramenti*: Quia de legitima ejus susceptione non potest habere certitudinem, id est, excludentem omnem formidinem prudentem de opposito, qualis requiritur de existentia revelationis ad prudens imperium assensus fidei, & ad obligationem credendi, ut docet Lugo, &c.

De propositione tantum *probabiliter revelata*, sive notitia tantum probabiliter revelationis qualiter sentiendum, declarat Innocentius XI. referendo hanc inter prohibitas Prop. 21. *Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabiliter revelationis; imò cum formidine quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.*

Actus Fidei *Justificativa* est supernaturalis, saltem quoad modum quo fit. Patet ex Scrip. ad Philip. vobis donatum est ut credatis: & ex Tridentino, si quis dixerit, sine Spiritus sancti adjutorio hominem credere posse sicut oportet ut justificetur, anathema sit.

Est etiam supernaturalis quoad *substantiam*, sic ut secundum suam entitatem superet omnem naturæ existentiam activam & passivam. Ita Sorus, Suar. & alii communius, contra Scotum, Cajet, & alios apud Ripaldam.

P. R. Arsdæ. Tom. II.

Prob. ex Scrip. CC. & PP. docentibus absolute actum Fidei esse donum Dei, & superare vires naturæ. Ratio est, quod actus Fidei sit dispositio ad gratiam supernaturalem in substantia, cui proinde debet proportionari etiam in substantia ipse actus.

Pia affectio credendi elicitur à speciali habitu credulitatis, estque *entitativè supernaturalis*: uti & iudicium *practicum prudentia* illam immediatè dirigens non tamen iudicium *speculativum* de credibilitate. Quia illa pia affectio &c. ex Conc. Arausicano art. 5. est initium Fidei, adeoque donum gratiæ: non autem iudicium istud speculativum, cum actum supernaturalem non dirigat, nisi remotè, & per accidens: unde potest absolute iudicium illud speculativum de credibilitate falsum esse.

CAPUT III.

De Fidei necessitate, habitu, infusione, subiecto, & de Hæresi, infidelitate, blasphemia.

DE bis ex parte in Tomo I. Part. I. Cap. I. & sequentibus.

Fides Dei ut existentis, & quidem sub ratione unius primi principii, & ut *remuneratoris*, est & semper fuit, necessaria necessitate mediæ, nec solum disjunctivè in re, vel in voto, ut Baptismus, sed in ipsa re, sive actu formali. 1. Quia non est in quo alio actu æquali aut perfectiori dici possit fides illa contineri virtualiter, aut eminenter. 2. Quia nullum est fundamentum illud dicendi de Fide illa, sicut de Baptismo, quem ex Scrip. & PP. constat posse suppleri per dilectionem, martyrium, &c. non autem potest sic aut alio modo suppleri fides illa Dei, & remuneratoris.

Dices, Non est cur antecedenter ad istam fidem non possit Deus cognosci sub ratione solius *causæ primæ*, & sic amari super omnia actu justificativo.

Resp. *Amorem Dei* super omnia non esse possibilem ante fidem Dei ut *remuneratoris*, non quidem absolute, sed ex hypothesi præsentis providentiæ, de auxilio ad actum proximè justificativum non dando, nisi mediante hac Fide remuneratoris, ut Scriptura declarat ad Hebr. 11. &c.

Est quidem probabile, *fidem explicitam Incarnationis, & Trinitatis*, post Evangelium sufficienter promulgatum ut toto orbe obliget, necessariam esse necessitate mediæ: Probabilius est tamen apud plures illam solum esse necessariam in re, vel in voto contento in Fide remuneratoris, & in voluntate credendi omnia ad salutem nostram revelata. Quia non apparet sufficiens fundamentum necessitatis universalis credendi mysteria capti & crediti adeò difficilia. 2. Quia possunt omnia Scrip. & PP. loca ei faventia explicari, vel de necessitate præcepti, vel de necessitate in re, aut in voto, contra eos qui asserunt necessitatem in re; vel de necessitate Fidei Christi, id est, ex merito Christi; vel de fide Christi implicitâ, vel explicitâ. 3. Quia ista fides de qua supra, multis est impossibilis, ut furdus, & mutus à nativitate, educatis inter Barbaros, & valdè stupidis. Ita docet Sorus, Medina, Suarez, Coninck, Ripalda, Contra Lorcam, Maldarum, Valentiam, Saucher, Granadum, Tannerum, Amicum, qui sustinent istorum mysteriorum fidem

E

necef-

rsde
kin

theo
logia

P. IV

necessariam esse necessitate mediū: unde patet saltem ad securitatem illa esse inculcanda, cum hanc necessitatem si à parte rei subsit, probabilitas supplere non possit.

Credenda sunt necessariò *necessitate præcepti* mysteria Trinitatis, Incarnationis, & omnia in symbolo contenta, & quidem hæc sunt explicite credenda. Unde est obligatio sciendi ista, & ex præcepto Ecclesiæ orationem Dominicam, præcepta Decalogi, Tria Sacramenta maximè necessaria ad salutem. De his *Confessarum*, & maximè Parochus interrogare debet penitentes, dum apparent valde rudes, eosque instruere, aut instru curare.

De Fide externa: Licitum est ex gravi causâ uti *veste infidelibus propriâ*, eorumque distinctiva, modo non sint ex sua institutione, seu usu recepto, signa protestativa falsæ religionis: Uti etiam potest *Ecclesiasticus* uti veste laicorum, non ex intentione simulandi se esse Laicum, sed celandi se esse Ecclesiasticum: Quia hoc non est simulare quod non est, sed dissimulare quod est, in quo nihil est mendacii.

Inter Hæreticos licet tunc *vesti carnibus* ad occultandam suam religionem, quando hoc est necessarium ad vitanda gravia damna. Quia illud non est hæresim profiteri, nec Ecclesiæ præceptum obligat cum tanto incommodo: non tamen uti *ceremoniis* institutis ad professionem vel exercitum falsæ religionis, v. g. sumendo cœnam hæreticorum, assistendo eorum concionibus, quando princeps id imperat tamquam professionem falsæ religionis, &c. De his aliisque *plura præctica* & *particularia* in hoc Opere infra Tomo II. Tract. VI.

Datur *habitus Fidei* per se infusus, qui est principium elicivum assensus fidei, estque in intellectu, sicut habitus spei & charitatis in voluntate. Constat ex *Trid. Sess. 6. cap. 7.* ubi ait, in justificatione, hæc omnia simul infusa accipit homo, Fidem, Spem & Charitatem: Quæ non possunt intelligi de *actibus* Fidei, &c. Cum hi actus justificationem præcedant, ex Apost. ad *Heb. 9. & ad 1. Corinth. 13.* & ex communissimo DD. sensu è quibus *Suarez*, & *Granadus* volunt esse de Fide. Et favet ratio, quia connaturalius est ut homo in viâ constituatur in actu primo sufficienti ad actus supernaturales & meritorios per dona permanentia, quam per auxilia transeuntia: sicut in Patria elevatur anima ad Dei visionem per lumen gloriæ permanentem & habitualiter illi inhaerens.

Ultra illum habitum *intellectualem*, à quo procedit immediate actus Fidei, datur in voluntate *habitus pie affectionis* per se infusus, ut actus Fidei fiat modo perfectiori & magis connaturali: Est autem iste habitus virtus specialis Fidei subserviens, distincta à studiofinitate & obedientiâ. Quia pro objecto formali habet specialem honestatem distinctam ab honestate, quam spectant aliæ virtutes, quæ reuocet in eo, quod est intellectum suum *submittere primæ veritati*, aliquid, licet obscure, revelanti. Non est illa virtus Theologica, cum non habeat aliquam Dei perfectionem pro objecto formali, sed virtus moralis Fidei subordinata, e jusque actum causans, non eum eliciendo, sed imperando ex pia & antecedente voluntatis imperantis affectione.

Habitus Fidei non infunditur *prius tempore*, quam habitus *Charitatis*. Favet *Trident.* docens in Justificatione hominis infidelis simul infundi fidem, spem, & Charitatem ubi istud *simul* significat simultatem tem-

pore, ut indicat etiam istud in *justificatione*. Favet etiam S. Thomas, docens fidem & spem præcedere charitatem secundum actus, non secundum habitus: Unde cum alibi contrarium innuit, intelligendus est, uti & August. de Fide actuali. Ratio est, quod saltem in eo qui peccavit peccato infidelitatis, dispositio sufficiens ad habitum Fidei, quæ debet esse expulsa a mortali peccato infidelitatis, sufficiat ad habitum charitatis, cum hic sufficiat ad expellendum omne peccatum mortale, quod solum charitati repugnat. Ita docet *Scotus, Bonaventura, Lugo, Ariaga, Ripalda, Contra Cajetanum, Sorum, Suarez, Valentiam, Vasquez*, quorum sententia probabilis censetur.

Fides habitualis est, vi præsentis providentiæ, *principium radicale resurrectionis spiritalis* à statu peccati, quæ ratio est cur potius conservetur in peccatore fidei, quam spes & virtutes morales: Quia nempe Deus hominem necdum à se totaliter sive finaliter aversum pro sua bonitate noluit destituere intrinseco justificationis principio. Habitus etiam *pie affectionis* credendi, quia est virtus Fidei subserviens, ad eum actus saltem imperativè concurrentem, cum habitu Fidei conservatur in peccatore, licet sine charitate non infundatur.

Angelus & Homo in prima sui creatione habuerunt *fidem*. Quia, cum essent viatores, debuerunt se disponere ad beatitudinem per actus Fidei, spei, &c. *Dæmones* & cæteri *damnati* non habent fidem proprie dictam; quæ dicit assensum, quo credens se submitit testimonio Dei, & in ejus obsequium captivatur suum intellectum: cum enim eis desint auxilia ad hujusmodi actus, habitus eorum actuum productivus in eis esse superfluous. Habent tamen aliquam speciem *Fidei naturalis* ortæ ex evidentiâ motivorum credibilitatis, de qua intelligit, *Dæmones* credunt & contremiscunt. *Jacob. 2. v. 19.*

Habent fidem iusti in *Purgatorio*, cum adhuc certo modo sint viatores, quibus proprium est ambulare per fidem ex *Apost. 2. ad Corinth. 5.* Non tamen *Beati in celo*, ubi ex *Apost. 1. ad Cor. 3.* remanet sola charitas, ut interpretantur Patres. Ratio est, quod imperfectio obscuritatis & formidinis Fidei propriè dedecet statum beatificum.

Dicit, Apost. ad Hebr. 11. dicit; sine Fide impossibile est placere Deo: & Patres subinde lumen gloriæ *fidem* vocant.

Resp. Apost. ibi loqui de viatoribus, qui vi præsentis providentiæ non possunt se ad gratiam & salutem disponere nisi per fidem. Patres autem lumen gloriæ subinde vocant fidem, sumendo fidem latè, pro quavis cognitione infallibili conjuncta cum firmissima adhesionem, qualem habent in celo Beati.

Fides habitualis supernaturalis, de lege ordinariâ, non potest esse in *heretico formaliter*. Patet 1. ex *Apost. 1. Tim. 1. v. 19.* ubi de Hymenæo errante in unico articulo fidei dicit, illum à *Fi de naufragasse*, id est, juxta *Chrysostomum* Fidei habitum perdidisse. Patet 2. ex *Trident. Sess. 6. c. 5.* ubi ait: infidelitate fides amittitur. 3. Ex *August. Enchir. 6. 5.* docente Hæreticos nomine tenus in Christum credere. *Peccatum infidelitatis* expellit etiam *habitus pie affectionis credendi*, quæ est pars Fidei sumptæ moraliter, ut est libera & meritoria, & per quam præcipuè à voluntate imperante dependet: pertinacia enim hæretica, & formalis, cum pia credendi affectione simul non consistit.

Dicit,

Dices, Hæreticus non rejicit infallibilitatem divinæ revelationis, sed tantum negat illam existere in articulo particulari: ergo non caret pia affectione erga auctoritatem divinam.

Resp. Et si hæreticus non neget infallibilitatem divinæ revelationis, sed solum ejus existentiam de articulo à se rejecto, eo ipso tamen, quo negat hoc particulare objectum esse *revelatum*, præsupposita ejus *sufficiens* propositione, ut revelati, est injurius divinæ Auctoritati. Quia revelationi sufficienter sibi propositæ non vult deferre cultum intellectualem supremum illi ratione suæ omnimodæ infallibilitatis summo jure debitum.

HÆRESIS propria & Fidei repugnans est, *Error & pertinax*, & contra fidem in proficiente Christianissimo: Hinc tenens veritatem Fidei putans esse contrariam doctrinæ Ecclesiæ, aut cum voluntate non dissentiendi, errori, licet oppositum definiatur, ibi præcisè sistendo, non est propriè hæreticus: Quia sic non habet judicium erroneum contra fidem. Perinacia illa ad hæresim requisita ex S. August. *Epist. 12.* est formale constitutum hæresis, cujus materiale est error, & rectè definitur, obstinata voluntas non assentiendi revelatis ut talibus sufficienter propositis. Dissentiens *revelationi privata*, est infidelis, & quidem infidelitate fidem pellente, non tamen hæreticus strictè. Quia non rejicit revelationem publicam, sive, ab Ecclesiâ propositam, ideoque subjectus non est penis hæreticorum.

Probabilis videtur errantem in Fide ex ignorantia *evincibili* esse formaliter hæreticum, ut pote ex neglectu imputabili &c. ut diximus supra *Tom. 1. pag. 16.* Oppositam tamen sententiam, quæ est benignior, probabiliter docet *Lugo* cum variis. Quia et si talis habeat errorem culpabilem, illum non teneret nisi opinaretur non esse disformem doctrinæ Ecclesiæ, quam pio credendi affectu in omnibus vult amplecti, & ideo affectat eam in quibusdam ignorare, ne cogatur suum errorem aut quodpiam vitium deserere. Unde in eo non patet ista pertinacia sine qua hæresis stare nequit. Ita *Durandus*, *Bañez*, *Suarez*, *Lugo*, *Contra Sotum*, *Lorcam*, *Saurum*, *Canum*, qui sic exponunt.

In alijs materijs peccatum ex ignorantia culpabili est ejusdem speciei cum peccato ex certa scientia commissio. Ergo etiam in materia Fidei.

Resp. alij, dispensationem esse, quod ignorantia, et si graviter culpabilis, tollat ab errore in materia Fidei *perinaciam*, & negationem formalem infallibilitatis Dei aut Ecclesiæ, quibus error constituitur in esse hæresis, fidemque expellens: At verò ab actu in alia materia gravi non tollit voluntarium, adeoque nec malitiam gravem, quæ quodvis mortale pellit charitatem, quæ est civis mortali opposita in quavis materia.

Dubium retinens circa misterium *sufficienter* propositum ut revelatum, sive positivè judicando non esse certum, sive negativè circa illud metu errandi suspendendo assensum, est formaliter hæreticus. Quia vel formaliter per actum positivum, vel æquivalenter per suspensionem assensus judicat divinam revelationem, vel Ecclesiæ propositionem non esse infallibilem. Idem dicendum, de eo, qui circa ejusmodi articulum opinatur opinionem formidolosâ, non de opinante opinione solum formidolosâ permissivè,

R. P. Arsdck. Tom. II.

sic enim infallibilitatem non negat. Ita *D. Thomas*, *Cajet. Suarez*, &c. & videtur certum ex *cap. 1. de heres.* ubi dicitur, *Dubitans de Fide est infidelis.*

In materia Fidei per *Propositionum censuram*, alia dicitur propositio *hæretica formaliter*, quæ opponitur revelationi aliquo modo notæ, alia *materialiter*, quæ opponitur revelationi ignotæ; alia *erronea & hæresis proxima*, quæ opponitur propositioni certæ certitudine Theologica; alia *hæresim sapiens*, quæ ex circumstantiis præbet occasionem suspicandi, quod profertur sensu hæretico; alia *scandalosa*, quæ præbet occasionem sinistrè agendi aut sentiendi; *temeraria*, quæ temerè assertur ut certum: quod est valde dubium, vel contra; *impia*, quæ probabilitate carens fidelium pietati detrahit.

INFIDELITAS propriè dicta, nempe Deo aut Ecclesiæ negans infallibilitatem, & consequenter absolute repugnans Fidei actuali, est maximum peccatum, quoad nocentum: Quia tollit radicem omnis justitiæ, nempe fidem; non maximum quoad malitiam, cum eo gravius sit odium Dei. *Triplex* est infidelitas nempe *Paganismus*, quo doctrina Fidei totaliter rejicitur. *Judaismus*, quo admittitur in figura, seu ut est in veteri testamento, & rejicitur in veritate: & *Hæresis*, quæ admittitur in figura, in veritate autem partim rejicitur, partim admittitur. *Apostasia* est defectio à Fide quæ præsupponitur suscepta per baptismum Ecclesiæ.

Ad fidem vi cogere non licet *Infideles* Ecclesiæ aut Christianis Principibus *non subjectos* temporaliter. Est *S. Thomæ*, & aliorum communis ex *Apost. 1. ad Cor. 5.* quid mihi de iis, qui foris sunt: quem locum *Chrysostr. Augustin.* & cum iis *Trident. Sess. 14. cap. 4.* intelligunt ad nostrum sensum: Ratio est, quod Fidei susceptio, ejusque per Sacramenta professio debeat esse voluntaria, alioqui esset ficta & sacrilega. Unde ad eam cogere esset indirectè causare sacrilegia. Aliud est de *Hæreticis*, qui possunt cogi ad id, quod in baptismo promiserunt, habendo se permissivè ad mala inde fortassis per accidens secutura: de his intelligi potest illud *Luc. 14.* *Compelle intrare*; vel de compulsionem ex prædicationis Evangelicæ vi sive efficaciam.

Imò et si infideles Christianis Principibus temporaliter subjecti sint, ad fidem suscipiendam vi cogi non posse docent plures cum *D. Thomæ*, contra *Scotum*, &c. Quia cum foris sint, ex *Apost. & Trident. supra*, Ecclesiæ in eos nullam habet potestatem: illa verò, quam habent Principes sæculares, est merè politica, adeoque non se extendit ad supernaturalia. Hinc *Conc. Toleranum* prohibet ne tales ad fidem cogantur, quod non faceret, saltem generaliter, si id per se & directè licitum foret. Potest *Princeps* cogere suos subditos ad servandam *legem naturæ*, quatenus conducit ad commune bonum Reipublicæ, non quatenus conducit ad ipsorum salutem, cujus ipsis invitis procurandæ Principibus non ostenditur potestas à Deo data. Possunt tamen *indirectè* ad fidem inducere, verbi gratia, justis tributis illos gravando, ad audiendum doctrinam sacram convocando, aut domicilium in certa quadam ditione illis non concedendo nisi velint prædicationi aliquando interesse. Ita *Valentia* contra *Majorem*.

Dices, jure divino ipsi infideles tenentur fidem in Deum & Christum suscipere. Ergo possunt compelli ad id quod tenentur.

E 2

Resp.

rsde
kin

theo
logia

P. IV

Resp. neg. confeq. Quia Principis temporalis non est compellere ad supernaturalia, cum hæc non debeantur Principi, sed Deo, qui non reperitur in hoc talem sui juris executionem illis demandasse.

Jus naturæ prohibet *Libros hæreticorum*, iis quibus essent occasio ruinæ, ut rudioribus, quibus annumerat Sylvius unius aut alterius anni Theologiæ auditores. Jus verò Ecclesiasticum in Bulla Cænar omnibus etiam DD. Episcopis, & Cardinalibus eos prohibet, idque sub pœna excommunicationis; à quâ tamen, & à gravi peccato excusat parvitas materiæ, sive ejusmodi libros exiguo tempore apud se retinendo, sive in iis paucas lineas legendo. In Germania ubi multi sunt hæretici viro docto aliquando non esse illicitum illorum libros legere ad refutationem tradit *Layman*. De his plura infra Tomi II. Tract. VI.

Blasphemia est verbum contumeliæ in Deum, vel in Sanctos sic ut redderet in Deum. Consistit ut hæresis in actu intellectus supponente pravum voluntatis affectum formalem aut virtualem Deum inhonorandi, à quo imperatur, & consummatur accidentaliter verbis, aliisque signis externis. *Enuntiativa* seu hæreticalis blasphemia fit 1. Deo aliquid tribuendo, quod ipsi non convenit. 2. Illi negando, quod illi convenit. 3. Tribuendo creaturæ, quod Deo proprium est. *Enuntiativa duplicem* continet malitiam moralem, scilicet contra fidem, & contra religionem. *Simplex* unicam, & fit imperativè, optativè, irrisoriè, Christi, ejusve mortem nominando irreverenter v.g. in rixa, aut vehementi iracundia.

Non potest autem esse formalis blasphemia, nisi intellectus advertat ad verba quæ proferuntur.

Virtuti Fidei opponitur etiam Apostasia quæ est defectio voluntaria à fidei veritate, uti & obstinatio & cæcitas mentis, quæ solet à passionum perturbatione provenire.

Dona autem intellectualia Fidei, dictis contraria, sunt, sapientia, intellectus, scientia, consilium, quæ etiam Spiritus sancti dona nuncupantur. De blasphemia &c. plura practica infra Part. III. Tract. V. cap. II.

DE SPE THEOLOGICA.

CAPUT UNICUM.

De Spei natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.

Quomodo actus spei per se, & ex suo objecto, & sine amore sit bonus & meritorius tractatur in hoc opere infra Tomo II. Part. III. Tract. I. Quaest. XXI. & seq. de Attritione, Spe, Amore &c.

Spei Theologica definitur, desiderium efficax boni supernaturalis, absentis, ardui, & probabiliter obtinendi. Huic responder *Spei habitus*, sive, habitus infusus per modum principii ad eliciendos actus Spei prædictos.

Materiale objectum principale Spei Theologiæ est Beatitudo sumpta completè pro complexo ex objectiva & formali, Deo scilicet, & ejus possessione, sic ut ille sit principale, hæc minus principale. Patet ex Scip. 1. Tit. 2. Expectantes adventum gloriæ Dei: Ex August. dicente, præmium virtutis erit ipse Deus.

Spei materiale objectum adequatum completitur

omnia sive supernaturalia, sive naturalia, quæ ad beatitudinem conducunt ad eamque obtinendam à Deo ordinatè peti, & meritò expectari possunt, qualia sunt, juxta S. Augustin. omnia contenta in oratione Dominicâ: unde Beatitudo est objectum primum, cetera pertinent ad secundarium, juxta illud *Matt. 9.* quærite primùm regnum Dei.

Spei est virtus Theologica: quia immediatè attingit Deum ut objectum principale, ejusque visionem minus principale, & ut applicationem principalis. Sic fides Theologica respicit ut formale objectum principale primam veritatem, ut minus principale revelationem exterius debite propositam.

Bonitas Dei respectiva ad creaturas est objectum formale Spei, ut est desiderium tendens in Deum ut nobis bonum; cum ut sic pertineat ad amorem concupiscentiæ, qui ex essentia suâ respicit objectum ut amanti bonum, non ut bonum in se, in quo etiam à charitate, sive amore benevolentia distinguitur.

Amor concupiscentia inclusus in Spe, spectat quidem ad quemdam amorem proprium, cum per illum sperans sibi velit suum bonum proprium & quidem summum; non tamen est vitiosus, sed ordinatissimus. Quia per illum homo se in actu exercitò refert ad Deum, ut finem ultimum in coque sistit. Neque est amor naturalis, quia per illum sperans amat seipsum non ut contentum intra limites naturæ, sed ut evehctum ad finem supernaturalem, idque ex directione Fidei divina, & ex motione gratiæ supernaturalis ad illuminationem impellentis.

Sicut nobis incerta est salus nostra, ita eâ ex parte effectivè defectibilis est Spes nostra: Hæc tamen est certissima affectivè, sicut fides nostra cognitivè: Quia sicut hæc nititur testimonio Dei summe infallibilis, ita illa nititur virtute Dei auxiliatrice infinite efficaci per promissionem summe fidelem nobis addictâ: quod sufficit ad mediū, & Spei nostræ certitudinem, licet non ad infallibilitatem eventus, sive gloriæ æternæ.

DESPERATIO Spei opponitur per defectum, *Præsumptio* per excessum: hæc consistit in immoderantiâ Spei, quæ quis inordinatè innititur, vel propriæ virtuti, præsumens obtinere beatitudinem virtus naturæ, vel divinæ misericordiæ, præsumens eam obtinere sine bonis operibus. *Desperatio* consistit in dejectione animi adversantis beatitudinem, ut consequentiam ob ejus impossibilitatem, aut nimiam difficultatem, ad eam perveniendi.

Desperatio censetur majus peccatum, quam *præsumptio*. Quia divinæ bonitati minorem injuriam facit, qui sperat aliquid quod sperare non debet, quod fit per præsumptionem, quam qui non vult sperare id quod ab ea sperare deberet, uti patet in exemplo optimi Principis, cui per talem desperationem major injuria irrogatur.

Habitus Spei expellitur, 1. Peccato infidelitatis fidem destruentis. 2. Per peccatum mortale desperationis, quod Spei, ejusque objecto formali directè opponitur. 3. Per actus odii & contemptus beatitudinis, alioque similes Spei oppositos: non tamen per præsumptionem nullâ infidelitate permixtam, nec per alia mortalia quæ objectum formale Spei non destrunt.

Damnatio sua absoluta non potest revelari homini viatori de lege ordinariâ, sic nempe ut revelatione credat, ejusque recorderetur dum sperandum est. Quia Deus viatori præsen-

presentis providentia vult omnes homines, quamdiu sunt in via Spe præmiæ æterni excitare ad virtutem, & peccatores Spe veniæ ad pœnitentiam. Atqui is, cui facta esset suæ damnationis revelatio, habens se antecedenter ad ejus deliberationes, non posset ista Spe excitari, ergo &c.

Dices, Revelaciones suæ damnationis fuerunt Judæ & alius in Scripturis factæ.

Resp. illas vel solum fuisse comminatorias, vel non creditas ab iis ad quos pertinebant; sicut ab Antichristo revelaciones factæ in Scripturis de illius damnatione non credentur.

De potentia tamen absoluta non repugnat etiam justo sic revelari suam damnationem. 1. Quia nulla est repugnancia in tali revelatione secundum se, nec etiam respectu Dei, cum non sit mala intrinsicè, nec ullius mali moralis causativa, nisi per accidens ex malitia hominis: nec impeditiva ullius boni, ad cuius omissionem non possit Deus habere se permittivè. 2. Quia potest revelare omnia sibi nota, adeoque negationem gratiæ ad retrahendum, si peccet. Neque talis revelatio esset justo pœna propter culpam inflicta, sed mera pœnalitas supponens prævisionem culpæ finaliter & liberè ponendæ. Ita cum *D. Thoma, Vasquez, Lugo, Oviedo, & alii communitur.*

Supposita revelatione damnationis antecedenter se habente licita esset desperatio negativa, seu Spei omissio; Quia Spes reddita esset impossibilis: eo enim casu beatitudo cognosceretur esse impossibilis impossibilitate consequente, & certò non futura, adeoque non posset representari ut possibilis & probabiliter futura, quod tamen necessariò requiritur, ut aliquid possit esse objectum Spei. Ita cum *D. Thoma & communi Suarez, Malderus, Amicus, Oviedo, Coninck, &c.*

Juxta aliquos eo casu etiam licita esset aliqua desperatio positiva v. gr. volitio cessandi à prosecutione beatitudinis ex dejectione animi propter certam ejus non futuritatem: Quia hæc volitio tunc nullo modo esset injuriosa Deo, ut esset desperatio importans odium beatitudinis, ejusve contemptum, quæ est intrinsicè mala. Ita contra *Suarez* docet *Turrianus, Coninck, aliique.*

Effectus ex Habitu Spei, sunt 1. Desiderium beatitudinis tanquam ipsius actus primarius. 2. Amor & complacentia in ea sperata. 3. Gaudium de illa obtenta. *Dirigitur* spes 1. actibus fidei de beatitudine nobis summe bona, de infinita Dei misericordia, & de ejus auxiliis nunquam defuturis. 2. Testimonio bonæ conscientie de peccato mortali nunquam, aut à pluribus annis sinceræ conversionis ad Deum, non admisso scienter & deliberatè: hoc testimonio maximè roboratur Spes, & morali certitudine firmatur. 3. Actu prudentie de necessitate aut honestate hic & nunc sperandi, & quod certò salvabor si cooperer gratiæ divine.

Remanet Spes in peccatoribus, qui non admiserunt peccata Spei opposita, ut est desperatio. Manet etiam in animabus *Purgatorii*, cum beatitudinem magno desiderio expectent per istius pœnæ tolerantiam. Remanet quoque in *Beatis* quoad habitum, & varios actus ab illo procedentes. Quia licet non possint sibi sperare beatitudinem, utpote jam certò possessam, possunt tamen elicere actus amoris Dei ut sibi boni, gratulationis & gaudii de beatitudine

obtenta, & actus beatitudinis pro aliis viatoribus sperandæ, quo fit ut habitus Spei non possit dici in *Beatis* otiosus.

DE CHARITATE THEOLOG.

CAPUT I.

De Charitatis naturâ, objecto formali in via & patria, incremento, decremento, & amissione.

De hac Charitate, ejusque Præcepto, in hoc Opere agitur præcipue in Tomo II. Part. III. Tract. . Cap. I. & seq. Item ubi tractatur de Attritione Part. III. Tract. I. Quæst. 21. & seq. Pauca hic ad totius materie Complementum restant adjicienda.

Definitur *CHARITAS ACTUALIS*, amor amicitie, quo Deus propter se diligitur super omne bonum, quod non est Deus, hoc est, Deo propter se bonum velle. Hoc quoad bona Deo extrinseca maxime à nobis fit submissione voluntatis nostræ voluntati Divine aliquid præcipienti, aut consulenti. Differt à Spe quod per hanc Deum nobis concupiscimus in hoc sistendo, secus in Charitate Deum diligimus propter seipsum.

Triplex est amor Dei super omnia, sive appetitativè summus: *Primus* appetit Deum super omnia ipsi graviter displicentia; *Secundus* super omnia ipsi venialiter displicentia; *Tertius* super omnia ipsi minus placencia. *Primus* amoris gradus excludit peccatum mortale, secundus etiam veniale, tertius omnem imperfectionem deliberatam, & hic ceteris est perfectior in quantum Deum super *plura* excellentius appetit.

Primus tantum gradus, sive modus Deum amandi super omnia, est *Præcepti* suo tempore obligantis sub mortali, ac proinde est ad salutem necessarius & sufficiens. *Tertius* est *Consilii* uti & secundus: quamvis enim sit præcepti vitare omnia venialia: non est tamen præcepti illa vitare ex motivo Charitatis; cum vitari possint ex motivo aliarum virtutum, ut obedientiæ, timoris, justitiæ &c.

Charitas HABITUALIS, est habitus à Deo infusus, gratiæ sanctificanti inseparabiliter annexum actuum amoris, jam explicatorum, elicivus: quia habitus ille Charitatis habet se per modum principii respectu actualis dilectionis.

Deus etiam amat homines amore amicitie. Quia licet ipsis velit bona non propter ipsos ibi sistendo, sed propter se ut finem ultimum: ea tamen non vult propter suam, sed propter ipsorum utilitatem. Quod sufficit ad amorem amicitie, cui non repugnat relatio ad Deum ut finem ultimum: alioqui omnis amor amicitie erga creaturam esset inordinatus, cum & hic ut perfectus sit ulterius in finem ultimum referatur.

Charitas habitualis non est Spiritus Sanctus, ut voluit Magister sentent. sed *Donum* Spiritus Sancti, ut patet ex *Scip. 1. Cor. 13. Rom. 3. ex CC. & PP.* præsertim *August. de Spir. & lit. c. 32.* ubi ait, Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non quâ nos diligit, sed quâ nos facit dilectores suos.

Non sola bonitas, sed *singula Dei perfectiones intrinsicæ*, abstrahendo ab aliis, possunt esse objectum formale actus Charitatis justificativi. Cum enim singule sint infinitæ, potest Deus propter singulas ut ab aliis præci-

rsde
Kin

theo-
logia

D. IV

præcisè amari super omnia amore supernaturali efficaciter excludente omnem affectum ad quodvis peccatum mortale, v.g. dum amatur præcisè propter solam infinitam sapientiam, aut iustitiam. Ita *Ariaga*, & *Oviedo*, contra *Gasparem Hurtadum* volentem amari debere propter omnes perfectiones nullâ omisâ, sed immerito, cum amor ille sit in suo genere perfectissimus, quamvis non in omni genere. Datur enim amor alius alio perfectior etiam specificè, propter tendentiam essentialem ad plures aut pauciores Dei perfectiones quibus simul ad amandum movemur. Per beneficia divina ad illius amorem movemur tantum ut motivum extrinsecum, quod ad perfectiones Dei intrinsecas percipiendas deducit.

Non repugnat Deum esse objectum formale dilectionis *supernaturalis* ut est auctor bonorum *naturalium*: & amoris *naturalis*, ut est auctor bonorum *supernaturalium*. Quia utraque perfectio, quâ nempe est auctor naturalium, & quâ est auctor supernaturalium est Deo intrinseca, adeoque infinita & supernaturalis, & utraque potest proponi cognitione naturali, & supernaturali: Ergo utraque potest amari propter se amore proportionato cognitioni, quâ proponitur: adeoque naturali & supernaturali. Et quidem quod amore naturali, patet. Quia nulla fingi potest probabilis ratio cur voluntas viribus naturæ non possit amare super omnia perfectionem sibi propositam ut super omnia amabilem. Ita *Ariaga*, *Oviedo*, *Coninck*, *Ripalda*, *Lugo*, cum *Scoto* & *Gabriele* apud *Ripaldam*, contra *Cajetanum*, *Bañez*, *Suarez*, *Ruiz*, &c.

Neque ideo *Bajus* prop. 37. est damnatus, Quia docuit amorem Dei ut auctoris naturæ posse esse *supernaturalem*: sed quia docuit non posse esse *naturalem*: adeoque amorem Dei naturalem esse omnino impossibilem, ut fufius *Ripalda*, aliique.

Charitas actualis *Patria* differt à Charitate actuali *Via* etiam quoad *substantiam*. Ita *S. Augustinus* dum ait *dilectionem Dei in alterâ vitâ fore incomparabiliter maiorem illâ, quæ nunc est: fore longè supra quam petimus & intelligimus*: quæ indicant maiorem perfectionem non solum intensivam, ut vult *Lorca*, sed substantialem & specificam. Ita *Scotus*, *Gabriel*, *Cajetanus*, *Capreolus*, *Ariaga*, *Coninc*, *Amicus*, *Lugo*, Contra *Bonavent.* *Durandum*, *Suarez*, *Vasquez*, *Turrianum*, *Oviedum*.

Neque obstat, quod *Charitas Habitualis* sit eadem specie & numero in viâ & in patria: Quia cum hæc sit proprietates coæva gratiæ Sanctificantis, quam constat esse omnino eandem in viâ & in patria, idem dicendum est de Charitate habituali, quæ cum det simpliciter posse, adeoque habeat se instar potentia, potest producere in patria actus specie diversos ab iis, quos producit in viâ. Adde, quod etiam in viâ eliciat actus specie diversos, nempe aliquos nitentes ut motivo formali sola Dei sapientia, alios sola ejus potentia, ut supra dictum est.

Homo iustus, sive, in statu gratiæ, per *quosvis actus* virtutum infusarum etiam meretur physicum gratiæ, & *Charitatis augmentum*. Cum enim jus ad gloriam immediate fundetur in gratia, quæ ideo ex *Scip.* & *PP.* est Semengloria: non potest iustus de lege Ordinaria mereri jus ad *Physicum* gloriæ augmentum, nisi mereatur simile augmentum gratiæ, & consequenter Charitatis, quæ est illi inseparabiliter annexa, ut docet *D. Thomas*, vel à gratia illa non distinguitur, ut vult *Scotus*.

Confertur autem istud gratiæ & Charitatis augmentum illo ipso instanti, quo elicitur actus meritorius: Hoc clarè significat *Trid.* dum ait *Sess. 6. cap. 10.* *Iusti die in diem in iustitiâ bonis operibus crescunt, & magis iustificantur.* Nec aliunde assignari potest ulla probabilis ratio dilationis istius augmenti gratiæ, & Charitatis habitualis.

Continuatio actus meritorii auget ejus meritum, minus tamen, quam ejus repetitio, quæ importat novam libertatis & virtutis applicationem. Unde non sequitur quod actus bonus continuatus per horam constantem infinitis partibus proportionalibus, sit æquè aut magis meritorius, quam forent infinitæ repetitiones instantaneæ ejusdem actus, ut obicitur adversarij, qui eandem incurrunt difficultatem in augmento pœnæ æternæ, quam volunt crescere per continuationem actus mali, item in continuatione actus boni per aliquod tempus crescentis in intentione. Caterùm quamvis actus naturales physice casent in intentionem suorum habituum, supernaturales illam causant tantum meritorie.

Cum augmento Gratia & Charitatis augentur *cetera virtutes infusa*, quæ sunt inseparabiles gratiæ proprietates, sicut Charitas, adeoque eam comitantur quoad infusionem, conservationem, & augmentationem, uti fit in Charitate. Idem ex *Tridentino Sess. 6. cap. 10.* dicendum est de fide, & spe, quæ etiam sunt proprietates gratiæ numquam exstent sine illis, licet hæc sine illa per accidens subinde sint in peccatore. Ita *Suarez*, *Coninc*, *Ripalda* *Disputat. 18. Sect. 6.* Contra *Vasquez*, *Turrianum*, *Malderum*, qui volunt habitum fidei, & spei tantum crescere per actus proprios, cujus contrarium colligi potest ex *Tridentino Sess. 6. cap. 10.*

Charitas habitualis cuiusvis *Beati* v. gr. infantis à baptisimo mortui, non excedit intensiorem charitatem cuiuslibet *viatoris*, sed subinde exceditur, v. gr. dicitur infantis exceditur à Charitate habituali *S. Petri* in viâ. Aliàs enim sequeretur maximam partem gloriæ non esse coronam Iustitiæ, sed donum gratuitum, quod videtur repugnare his verbis *Matth. 6. tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Unde probabilius est Beatos non habere intensiorem gratiam & Charitatem in patria, quam habuerint in viâ. Ita *Suarez*, *Azorius*, *Granadus*, *Malderus* &c. Contra *Lorcam*, *Tannerum*, aliosque.

Charitas actualis *Beatorum* in patria est ordinariè in eodem homine intensior, quam fuerit in viâ, non tamen semper. Prima pars patet, Quia *Beatus* in patria semper operatur ex tota latitudine sui habitus, qui cum augeatur per actus omnium virtutum, ordinariè est intensior actu intensissimo, quem elicit in viâ, 1. Pars probatur ex eo quod actus Charitatis non mereatur habitum gratiæ tot gradibus intensum, quot constat ipse actus. Ita *Suarez*, *Coninck*, aliique.

Gratia & Charitas habitualis non potest de lege ordinaria directe diminui. Non enim per mortalia, Quia illam totaliter destruunt neque per venialia multiplicata, Quia aliqui possent ita multiplicari ut illam totaliter destruunt, atque ita fieri mortalia, quod repugnat. Ita cum *D. Thomas* docet sententiâ communis, contra *Alfissidorensem*, paucosque.

Venialia tamen minuunt gratiam *indirectè*: 1. Quatenus remouent, abundantiam gratiarum actualium à mortali

mortali præservantium, & impediunt frequentiam ac fervorem Charitatis: 2. Quatenus intendunt habitus pravos inclinantes ad malum: atque ita disponunt ad mortale, juxta illud *Eccles. 19.* Qui spernit modicam paulatim decider: Hoc solum volunt August. aliique PP. dum dicunt, multa peccata levia facere unum grande, id est, disponendo ad peccatum grave ex causis jam dictis.

Certum est contra Jovin. & Calvinum charitatem in viâ amitti posse per peccatum mortale, quo perditur Gratia. Pater ex Script. *Ezech. 18.* cum averterit se justus &c. morietur: & ex *Trid. Sess. 2. can. 30.* Ratio est, quod Gratia & Charitas habitualis per se immèdiatè non firmet in bono, nec habeant sibi insalubriter annexa auxilia ad vitiationem peccati mortalis efficaciam.

Nec refert quod dicatur Joannis 3. Natus ex Deo non potest peccare, scilicet in sensu composito, & sequendo motionem Charitatis, secus in sensu diviso. Quando S. Augustinus aliique PP. dicunt Charitatem, quæ deseri potest non esse veram, solum volunt non esse veram comparativè ad firmam & constantem Charitatem. Sicut amicitia facilè mutabilis dici solet non esse vera amicitia.

Quærit. An actus Charitatis possit consistere cum motivo aliarum virtutum moralium circa idem objectum?

Resp. affirm. ut cum idem opus fit ex Dei amore, & simul ex motivo misericordiae, obedientiae, aut justitiae: quia hæc motiva suam etiam habent propriam honestatem, imò dum in eodem actu cum motivo amoris concurrunt, illius meritum adaugent.

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, Correctione fraterna, Bello, duello & scandalo.

Præceptum AFFIRMATIVUM Charitatis non obligat sub mortali, imò nec sub veniali, ut statim primo instanti usui rationis, etiam sumpto moraliter pro spatio aliquot horarum, eliciatur amor Dei super omnia. Quia est moraliter impossibile, ut tunc habeatur sufficiens Dei notitia ad tam sublimem ejus amorem: Obligat tamen & quidem per se, ut habitæ tali notitiæ non differatur diu v. gr. ultra annum integrum.

De hoc Præcepto susius agitur hujus Operis Tomo II. Parte II. Tract. 5. cap. 1. infra.

ORDO Charitatis requirit, ut nos omnibus aliis præferamus in iis quæ pertinent ad observantiam mandatorum, nostram sanctificationem, & salutem. Unde non licet admittere unum veniale quantumvis leve, pro obtinendo quantovis bono, aut impediendo quantovis malo: Quia, cum veniale quovis casu sit intrinsecè malum, & à Deo nobis prohibitum, non potest esse medium quod à nobis honestè ad ullum finem eligi possit, cum nullus finis possit honestare illud quod per se est inhonestum.

Possumus, non tamen tenemur, præferre salutem proximi propriae perfectioni, & juxta *Vekenum*, liberationi nostræ à pœnis Purgatorii. Ratio est, quod procuratio majoris perfectionis non sit præcepti, sed consilii, adeoque possit licitè omitti, & ejus omisso ad bonum finem referri tamquam medium ex se non malum.

CORRECTIO FRATERNA ordinatur ad bonum correcti: differt à *judiciali* pertinente ad justitiam vindicativam, in eo quod hæc spectet bonum communitatis, illa bonum delinquentis, qui ex Charitate corrigitur. Est illa præcepti subinde graviter obligantis etiam subditum respectu Prælati, & Peccatorem ad sui ipsius correctionem: ut cum non potest aliter proximus efficaciter corrigi in re magni momenti, præsertim vergentis ad communitatis damnum aliquod grave ab illius malo exemplo.

Conditiones hæc requiruntur, ut præceptum correctionis obliget, 1. Moralitudo delicti ab alio commissi. 2. Probabilis spes fructus prævalens justo metu incommodorum ex ea monitione orientium. Quæ conditiones cum sæpe deficient, rarò illi qui nullam habent superioritatem obligantur saltem graviter ad correctionem, ad quam faciendam sæpe obligantur Superiores, etiam subinde de veniali, ex quo nasci potest grave damnum communitatis, & de peccatis ex ignorantia vincibili, & invincibili admisis: Quia etiam hæc possunt vergere in grave damnum communitatis.

Ordo correctionis præscriptus *Matth. 18.* ut prius privatim moneatur delinquens, quam deferatur ad Superiorem, est præcepti per se graviter obligantis. Quia Charitas & Justitia exigunt ut non infametur proximus sine necessitate: subinde tamen per accidens inverti potest & debet iste ordo, ut quando aliter vitari non possunt gravia damna & scandala: aut quando Religiosus, uti in Societate, in hoc jure suo cessit.

Hujus constitutionis in Societate justitiam olim impugnavit *Lorca* aliique perpauca, sed eam tueri ut olim *Bonaventura*, recentiores communissimè, & quidem ita ut *Duvallius*, & alii negativam censeant esse temerariam, quod efficaciter probant auctoritate Pauli III. aliorumque Pontificum, qui omnes Societatis Constitutiones approbarunt, ac præsertim *Gregorii XIII.* his verbis: Constitutiones Societatis & statuta omnia Apostolica auctoritate approbamus, quibus addit: præcipimus in virtute S. obedientiæ, sub pœna excommunicationis lætæ sententiæ, ne quis constitutiones Societatis Jesu directè vel indirectè impugnavit audeat.

BELLUM est dissensio hostilis, quæ una republica contra aliam arma movet. Supposita potestate illud indicendi, causæ justitiæ, & intentionis rektitudine, est certò licitum: Ita omnes Catholici contra Manichæos aliosque, tam ex Scripturis *Luc. 3.* quam ex Patrum sensu; quamvis licere bellum saltem inter Christianos perperam negent Anabaptista.

Potest *Princeps supremus* ad bonum Reipubl. indicere bellum. *Causa justa* belli est gravis injuria Principi, aut ejus subditis certò illata, & aliâ vià irreparabilis. Potest bellum esse utrimque justum *formaliter*, ut cum utraque pars putat se habere jus: non *materialiter*, cum re ipsa, non possint dari jura in idem sibi repugnantia.

Licitum est in Bello justo interficere hostes, etiam *innocentes*, non quidem per se & directè, cum jus gladii solum sit datum contra nocentes, sed per accidens & *indirectè* ut cum sunt ita permixti nocentibus, ut hi non possint necari sine aliis innocentibus.

Licet etiam in Bello justo, & ex causâ rationabili, civitatem dare in prædamm. 2. uti *insidiis.* 3. pugnare die festo

rsde
kin

theo
logia

P. IV

fecto aut Dominico. *Non licet* 1. Clericis manu propria pugnare. 2. infideles v.gr. Turcas aut Judæos in Societatem Belli adsciscere. 3. Hostem fallere mendacio, sed bene alio stratagemate indifferenti.

DUELLOM, quasi duorum bellum, definitur duorum vel paucorum pugna ex condicito suscepta. *Licetum* est quando illud honestat causa rationabilis, ut est necessitas ad sui meram defensionem, vel auctoritas Principis, aut Ducis exercitus illud mandantis, aut permittentis ad bonum commune v.gr. ad retundendam hostium jactantiam, ad propriorum Militum animos excitandos necessarium, quale fuit duellum Davidis cum Goliato quod in Scripturis laudatur.

Illicitum est duello certare, 1. Ad tuenda fortunæ bona, pro quibus non licet certo periculo exponere vitam, quæ est bonum Superioris ordinis. 2. Ex mandato etiam judicis illud damnatis ad mortem imperantis. 3. Non licet provocato sistere se in loco condicito provocanti ex intentione se cum illo reconciliandi, & nullo modo pugnandi nisi ad vitæ defensionem cogatur, sic enim lex contra duellantes facile eluderetur. 4. Non licet ad virium ostentationem. 5. Ad veritatis indagandam. 6. Ad vitandam infamiam ex stulto mundanorum judicio in reculando duello consistentem.

Pœna Ecclesiastica sunt, in duellantes, Excommunicatio, & privatio sepulturæ in loco sacro: *Civiles* pœnæ sunt, Bonorum confiscatio, Exilium, Supplicium mortis juxta leges infligendum.

SCANDALUM est, quod præbet occasionem peccandi: *Activum* est, quod procedit ab actu scandalizantis: *Passivum* est, quod ab activo illo oritur: *Datum* scandalum, quod de se præbet occasionem peccati: *Acceptum* est, quod accipitur ex actione de se non nata illud causare, sed potius ex alterius infirmitate non rectè judicantis. Certum est *scandalum activum* esse grave & speciale peccatum *Matth. 18.* &c. Ratio est, quod sit intrinsicè malum & Charitati repugnans, præbere se alteri causam peccati, sive hoc intendatur formaliter, sive solum interpretativè peccati alieni causam ponendo.

Peccatum scandali ad peccatum inductivi *duplicem* habet *malitiam*; unam contra virtutem illam cui repugnat peccatum quod causatur; alterum contra Charitatem proximè: utraque malitia est in confessione explicanda cum numero & conditione personarum quæ in scandalum inducuntur.

Non censetur tamen in scandalum inducere qui alteri *determinato* ad grave peccatum suadet ut potius peccatum aliud levius, sive *minus noxium* committat, sinequeat alter à graviori averti; uti docet *Vasquez, Sanchez, Turrianus, Contra Cajetanum, Layman, Valentiam*. Quia sic non tam malum, quam recessum à majore malo suadere censetur.

QUÆRES specialiter, Primò Quinam sunt *Effectus* Charitatis quoad *actus internos*?

Resp. Tres communiter assignantur. 1. *Gaudium* internum, de præsentè bono, cultu, gloria, propagatione divini honoris in quocumque genere *materiae*. 2. *Pax*, sive *confermitas* interna voluntatis nostræ cum divina. 3. Consistit in *miseriordia*, sive displicentiâ interna miseriæ alienæ ex motivo Charitatis. Sunt etiam alii Charitatis effectus interni, v. gr. *odium* cuiusvis mali quod Deo opponitur: *Tristitia* de eodem: *Boni* divini desiderium, zelus, spes, & ad pro-

movendum audacia. Horum enim singula à veræ Charitatis motivo & habitu procedunt.

QUÆRES 2. Quinam sint Charitatis *Effectus externi*? Resp. Assignari Charitatis effectus sive opera, *Septem corporalia, & Septem spiritualia*, quæ his duobus versibus aptè comprehenduntur, primo versu corporalia, secundo spiritualia.

Visito, Poto, Cibo, Redimo, Tego, Colligo, Condo, Confule, Castiga, Solare, Remitte, Fer, Ora.

DE JURE ET JUSTITIA,

DE præcipuis hujus materia *Questionibus tractatur* in hoc Opere Tomo II. Tract. I. De Possessione quomodo faveat dubitanti: Et præcipuè Tract. V. cap. 7. De homicidio, mutilatione, furto, rapina. Item, de contractibus in genere & specie, ibid. cap. 8. & seq. De restitutione cap. 14. De iudice, avvocato, teste, ibid. *Juris Canonici & civilis Regula, Ordo, Materia, & Antiquitates* in singulis. Tomo II. in fine. Pauca alia, præsertim speculativa, quæ porro desiderari possint, ordine Scholarum consueto hic suppeditantur.

CAPUT I.

De Juris & Justitiæ Natura, Divisione, objecto, subjecto, Dominio, Prescriptione.

JUS, pro lege, est præceptum permanens auctoritate legitima latum ad bonum commune. Dividitur in *Jus naturale*, quod natura omnia animalia docuit, *Jus gentium*, quo gentes humanæ utuntur, & in *Jus civile*, quod quisque populus sibi constituit, vel immediatè & per se, vel mediatè per suum Principem, sive suæ communis legitimum legislatorem.

Jus sumptum pro potestate, est potestas legitima, hoc est, aliqua lege concessa, ad rem aliquam obtinendam, vel ad aliquam functionem, aut qualifunctionem, cujus violatio injuriam constituit: qualis explicatur per varios titulos injuriam constituentes, si potestati legitime aliquid constituenti non satisfiat.

Jus in re, dicitur, quod adhæret rei sic ut res ipsa sit obligata & pariat actionem realem, id est, ad rem à quocumque possideatur sibi vindicandam. *Jus ad rem* non obligat ipsam rem, sed personam ad aliquid tradendum, vel præstandum, adeoque solum parit actionem ab ipsa persona, non autem rem sibi vindicandi.

JUSTITIA prout est virtus moralis, una ex quatuor Cardinalibus, de qua hic, est voluntas jus suum cuique tribuendi constans & perpetua, non quoad effectum seu durationem, sed quoad affectum extendentem se ad omne tempus. *Objectum* ejus *materiale* est justum strictè, sive commensuratum juri alterius; *objectum formale* est honestas relucens in redditione debiti ad æqualitatem: omnis enim virtutis moralis motivum formale est honestas relucens in ejus objecto materiali ut conformi commercio, regulæ, sive dictamini naturæ rationalis.

Differt igitur Justitia ab aliis *virtutibus moralibus*. 1. Quod illa hominem ordinet ad alterum, aliæ verò, hominem ordinant ad seipsam: 2. Quod illa versetur præcipuè circa actiones externas, aliæ primariò, & per

& per se circa passiones ordinandas. 3. Quod illa spectet *medium rei*, id est, aequalitatem cum jure alterius, alia *medium rationis*, quod petitur per ordinem ad conditionem personæ operantis, ut temperantia quæ variam præscribit potus & cibi mensuram pro varia hominum complexione & dispositione in particulari, quæ in omnibus non est eadem, aut æqualis, ut in objecto justitiæ.

Justitia strictè dicta dari potest *patri ad filium* in ordine ad filii bona, ut est fama, & alia patris potestati non subiecta: datur etiam *filii ad patrem*, *Dominii ad servum*, si spectentur non formaliter quæ tales, sed materialiter præcisè, quatenus sunt homines. Non datur justitia *Dei ad hominem*: Quia omne jus hominis subest potestati ac dispositioni divinæ: unde si per impossibile Deus promissa homini non servaret, peccaret tantum contra fidelitatem, & veracitatem.

Dividitur Justitia in *legalem* seu generalem, & *particularem*: Hæc subdividitur in commutativam, & distributivam: *Legalis* inclinatur hominem, qui est pars communitatis, ad præstanda omnia, quæ sunt legibus constituta ad bonum commune. Est hæc virtus specialis ab aliis distincta, cum habeat pro objecto formali honestatem specialem relictam in eo, quod pars communitatis ei præstet, quod à parte quæ tali debitum est ad bonum commune debite conservandum.

Justitia *commutativa* dirigit partes communitatis in commutationibus & cæteris actionibus, quibus inter se communicant, ut in eis ponatur æqualitas rei ad rem. *Distributiva* est, quæ totum bene disponit ad partes in ordine ad distributiones commodorum & honorum communium, ut in iis servetur æqualitas proportionalis, id est, proportionis rei distribuendæ ad personarum dignitatem, aut aliam qualitatem. Utrique dicitur Justitia *particularis*, quia respicit bonum particulare privatorum. *Legalis* à contrario dicitur generalis: Differunt in eo, quod commutativa respiciat jus strictum, distributiva minus strictum. Justitia *vindicativa* inclinatur Judicem & Principem in quibus ea residet ad puniendos malefactores pro ratione delicti commissi in foro præsertim externo.

DOMINIUM est jus reale gubernandi, vel disponendi de re aliqua ut suâ. Aliud est *Dominium jurisdictionis*, quod est potestas gubernandi suos subditos, vel in temporalibus & dicitur politicum, vel in spiritualibus, & dicitur Ecclesiasticum. Aliud est *Dominium Proprietatis*, quod est jus disponendi de re aliqua tamquam suâ in proprium commodum: Subdividitur in *perfectum*, quod à Juristis definitur jus perfectè disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur; à Theologis jus in re ad omnem ejus usum nisi lege prohibeatur; & in *imperfectum*, quod habet vel proprietatem rei sine emolumentis, & dicitur *diversum*; vel emolumenta sine proprietate & dicitur *utile*. Tale habet usufructuarius, eo quod. v. g. fundi, domus, aut alterius rei usum & fructum habeat sine Dominio, quod remanet penes illius rei Dominum directum.

Dominium *Altum* est Principis in bona subditorum ad bonum commune: *Bassum* est civium in sua bona subordinatum Dominio Alto Principis, aut Reipub. legitimæ.

R. P. Arflek. Tom. II.

Ut *acquiratur Dominium rei*, quæ antea nullius erat, sufficit sola ejus apprehensio. Nam quod nullius est, occupanti jure conceditur; Si alicujus erat, requiritur titulus, & ordinariè traditio; quæ cum non requiritur jure naturali, juxta quod sufficit mutuus consensus signis externis expressis, sed solum jure civili, non est traditio requisita in variis casibus jure expressis, uti 1. in beneficiis Ecclesiasticis solâ collatione & acceptance, etiam absenti, sine traditione. 2. Hæres sola additione hereditatis fit aliorum bonorum Dominus, & Legatarius Dominium rei legatæ determinatè acquirit. 3. In donatione aut venditione facta Ecclesiæ, Civitati, aut Pii locis.

Usum est, jus utendi re alienâ, sine jure percipiendî ejus fructum ab illius usu distinctum. Hinc qui habet usum v. g. equæ, eâ uti potest ad arandum, non tamen de ejus pullo sibi vel alteri disponere.

Usum fructus est, jus rationabiliter utendi re alienâ salvâ ejus substantiâ, & percipiendî fructus ejus; quales in fundo sunt segetes, & in animalibus lac, lana, fetus, pretium locationis &c. Non potest usus fructus alteri *vendi* aut *donari* absque consensu proprietarii, sic ut alter propriè fiat usufructuarius; potest tamen alteri *vendi* omnis ejus utilitas. Constituitur ordinatione, & dicitur *legalis* ex privatâ dispositione, & inde conventionalis.

Finitur usus fructus. 1. Morte naturali usufructuarii, 2. Morte civili, 3. Destructione rei, 4. Prescriptione, 5. Cessione usufructuarii, 6. Si usufructuarius in hæresim sit prolapsus, ut jura declarant.

Usum juris læi, distinguitur à Dominio in rebus unico usu ad suum finem proprium consumptibilibus, qualia sunt alimenta: Imò de facto in Franciscanis à Dominio separatur.

Id convincit Pontificum auctoritas, præsertim Nicol. III. qui ait, Franciscanos nihil posse sibi aut Ordini acquirere, & Dominium rerum ipsis donatarum, vel retineri à concedentibus, vel transferri in Pontificem. Idem manifestat ratio. 1. Quia non est cur repugnet talem usum separari à Dominio. 2. Quia re ipsâ separatur in singulis Religiosis cujusvis Ordinis, & in conviviiis, ubi singuli habent usum cibi ipsis appositi, non tamen Dominium, ut de illo in ordine ad alios disponant.

Ad *objectiones* in oppositum de Joanne XXII. aliisque.

Resp. Joannes XXII. docuit quidem contrarium, sed tantum ut Doctor privatus. S. Thomas non adversatur, solum enim vult in mutuo non posse separari usum à Dominio rei mutuatæ in ordine ad recipiendum aliquid supra sortem, scilicet accipiendo pretium æquale forti pro ejus Dominio, & auctarium pro illius usu. Donans Franciscanis privatè propter Christum omni commodo rerum donatarum, ac proinde, etsi illis non det rei Dominium, sed solum usum, non minus meretur, quam donans aliis Religiosis, sed potius amplius, eo quod donet illis qui ex illo titulo, & suo instituto sunt pauperiores.

POSSESSIO est, detentio rei corporeæ, corporis, animi, & Juris adminiculo. *Possessio Facti* est actus possidendi; *possessio Juris* est jus insistendi rei ut suæ. *Possessio Naturalis* est quæ res corpore & animo retinetur, ut dum quis insistit corporali detentioni alicujus rei tamquam suæ: *Civilis* possessio est, quæ res corpore & animo retinetur. Dicitur *retinetur*, quia

F requi-

rsale
kin

theo-
logia

P. IV
P. 5

requiritur adminiculum corporis ad possessionem inchoandam, non ad eam continuandam, quia illa continuatur etsi alteri possidenda committatur.

Acquiritur possessio apprehensione *verâ*, id est, manibus, aut pedibus; *fiat*, id est, traditione signi indicantis Titulum possessionis. *Amititur* possessio voluntate possessoris, rapinâ, furto, diuturnâ absentia, ut si in quibusdam per decennium possessor, nec per se, nec per procuratorem insistat rei sibi vindicande.

Possessio *Bona Fidei* adfert varia legitimi Juris comoda: Quia 1. parit præscriptionem. 2. Jus in dubio rem retinendi, quia melior est conditio possidentis. 3. Tribuit possessori jus rem suam quamdiu possessionem retinet, contra invidiosos etiam armis defendendi, ex jure prævalente ratione Tituli possessionis.

Natura intellectualis omnis & sola, est capax Domini, seu potestatis moralis de re ut suâ liberè disponendi. *Deus* habet Dominium omniū creaturarum perfectissimum, utpote fundatum in ratione primi principii, adeoque à se inabdicabile, & creaturis incommunicabile. *Angeli* habent Dominium suarum actionum liberarum. *Homines* insuper rerum externarum suæ potestati subiectarum. *Pueri* & *perpetuo amentes*, sunt capaces Domini, saltem proprietatis: Quia quantum est ex naturâ suâ, habent potestatem de rebus, ut suis disponendi, licet per accidens impeditam ab usu exercendo per seipos, quamvis per alios capaces eam exercere possint.

Filii familias, id est, subiecti patris potestati, habent plenum Dominium bonorum *castrensiū*, id est, acquiritorum ratione militiæ, & *quasi castrensiū*, ratione officii publici, v. g. advocati, medici, &c. *adventitiorum*, id est, acquiritorum v. g. inventione thesauri, ratione operis extraordinarii, donatione, non intuitu Patris, solum habent proprietatem, non usum fructum: *profectorum* verò, id est, ex bonis patris quovis modo proficiscentium, nec Dominium habent, nec proprietatem.

Egrediuntur filii familias è *Patria potestate*, 1. Per mortem patris naturalem aut civilem. 2. Per emancipationem coram iudice. 3. Per lapsum patris in hæresim. 4. Per promotionem filii ad certas dignitates. 5. Per matrimonium, & variis locis per ætatem 25. annorum, & pro varietate legum particularium.

Potest homini competere Dominium in alterum hominem, non solum jurisdictionis, sed etiam proprietatis. Constat ex Scriptura approbante jus Domini in servum *Exodi 21. Levit. 25. ad Ephes. 5.* Unde servitus est tantum contra naturam hoc sensu, quod homo seclusis extrinsecis nascatur liber, non verò hoc sensu, quod Dominium in hominē sit contra legem naturæ. Dominium tamen hominis in hominem non est tam *plenum*, quam in res alias ab homine distinctas: alias enim res potest absque ullius injuriâ destruere, non hominem. Quia tamen Dominus habet jus in omnia servi externa opera, & in ejus personam pro libitu retinendam vel alienandam, dicitur simpliciter Dominus sui servi ratione istius potestatis.

Homini non competit Dominium suæ vitæ, & membrorum; Ita *Lessius aliique*, contra *Ledesma* &c. Quia vita, utpote substantia hominis, est fundamentum omnis Domini, adeoque non cadit illa sub Dominium hominis, sed solius Dei, qui est principium omnis substantiæ.

Habet tamen homo *Dominium utile* suæ libertatis, vitæ, ac membrorum: Quia eorum est custos à Deo constitutus, & velut usufructuarius, ac proinde potest de illis in suam & alterius utilitatem disponere, etiam per venditionem. Est Dominus etiam *sua sua*: *Malderus, Lessius*, Contra *Cajetanum* &c. Quia per se loquendo potest seipsum ex causa rationabili infamare, licet per accidens subinde id non possit absque peccato, etiam mortali: quando nempe ejus infamia redundaret in grave detrimentum tertii. *Malderus, Sylvest. &c.* putat esse mortale suam famam prodigere: solum esse veniale censet *Sorus, Navarrius, aliique*.

Quoad *Dominium in animalia*, &c. sic Theologistunt communiter.

Animalia fera & *Sylvestria*, quæ antea nullius fuerunt, vel si alicujus fuerint, naturalem libertatem recuperarunt, sunt primò occupantis, sive in proprio fundo capiantur, sive in alieno: Non tamen animalia de se *mansuetæ* & *domestica*, & fera usu mansuetata; hæc enim licet longius aberrant, quamdiu retinent consuetudinem redeundi, sunt sui Domini, quæ restituenda si capiantur. Hinc suppositâ gravitate materiæ, qui alienas columbas occidunt, aut illicebitis ad sua columbaria alliciunt, peccant graviter, & ad restitutionem obligantur, si ipsa materiæ sit gravis.

In *venatione*, si fera ab uno *vulnerata* sit adeò leviter ut fugere possit, est alterius eam capientis: si tamen ita *laqueo* sit irretita, ut evadere non possit, naturalem amisit libertatem, adeoque non est alterius illam eximentis, sed illius qui laqueum posuit. Quia hæc per suum instrumentum illam quasi manu apprehendit: uti etiam patet ex *l. in laqueum. ff. de acquir. Dominio*.

Licita est, simpliciter loquendo, *venatio in fundo alieno aperto*: Quia cum fera non sint pars fundi, ut arbores, nec in eo amiserint naturalem libertatem, non pertinent ad Dominium fundi: adeoque nullius sunt, & consequenter, primò occupantis: nisi obsteat Principis aut Dynastiæ justa prohibitio. Si injusta sit venationis prohibitio ad nihil obligat.

Fodinae salis, carbonum &c. sunt Domini fundi: Quia sunt fundi pars. *Venas metallicas* sibi servant Principes pro necessitatibus publicis. *Thesaurus*, qui definitur verus depositio pecuniæ, cuius non extrat memoria, jure naturali est inventoris, uti & jure communi si invenitur in fundo proprio: si in alieno ex dimidio est inventoris, & Domini ipsius fuit. Colligitur ex *Sylvestris, insit. de rerum divisione* in jure civili.

PRÆSCRIPTIO, seu usu capio, est acquisitio Domini per continuationem possessionis temporis lege definiti. In rigore Juris *Cæsarei* est eadem quæ exceptio, quæ est oppositio quæ auctori litem intendenti, manente litis fundamento, quidpiam opponitur ad ejus actionem repellendam donec exceptioni satisfaciatur.

Legitima præscriptio transfert rei Dominium, etiam in conscientia, id est, sic ut tibi liceat rem retinere, quamvis finitâ præscriptione deprehendas eam prius fuisse alienam. Fit quidem hæc Domini translatio cum alterius jactura, sed absque ullius injuriâ. Ejus honestas & justitia fundatur in potestate Reipub. habentis jus disponendi de bonis privatorum ad bonum commune, uti in præfenti casu, ut obvietur litibus, confu-

consulatur paci, & ne rerum Domina ferè semper maneat incerta propter titulorum allegandorum varietatem que contingere potest post longum temporis decursum.

Dices, res quæ per sententiam materialiter injustam alicui adjudicata est, non potest retineri post deprehensam sententiam injustitiam: Ergo nec per dictam præscriptionem, si res postea deprehendatur aliena.

Resp. Disparitatem esse, quod iudex sententiam ferendo non conferat jus, sed tantum declarat quis videatur jus habere: at Princeps legibus præscriptionis verè conferat jus præscribenti propter causas boni communis jam assignatas.

CONDITIONES ad præscriptionem legitimam requisita sunt, 1. Possessio civili, & talis fuit. 2. *Bona Fides*, quæ est credulitas, quæ quis putat rem esse suam, aut saltem nescit esse alienam. Requiritur illa toto tempore quo currit præscriptio, sic ut interrumpatur desinente bona fide, quæ non desinit etiam post tempus præscriptionis deprehensas rem fuisse alienam, ut dictum est. Quia tunc certus est rem legitime factam esse tuam. 3. Requiritur *Titulus*, in est ratio iusta, sine quo stare non potest bona fides, non tamen re ipsa iustus: quia hic per se transferret Dominium. 4. *Tempus lege statutum* quod varium est, scilicet. *Breve*, id est, 10. annorum; *longum*, vel longissimum, id est, 30. aut 40. annorum; vel *immemorabile*, id est, cuius initium non extat memoria etiam apud illos qui senes sunt, quorum memoria ad anteriora tempora magis extenditur.

Dubius an res sit sua, non est possessor bonæ fidei, adeoque non præscribit, nisi dubium supervenerit possessioni inchoatæ bonæ fide, cum persuasione, quod non obstante tali dubio sibi liceat illam retinere, ex eo quod sit melior conditio possidentis. Si verò dubitet, an sic possit eam retinere, eò ipso desinit esse possessor bonæ fidei: Cum non liceat operari ex conscientia dubiâ perseverante, si verò titè deponitur.

Mobilia privatorum præscribuntur triennio: *immobilia* longo tempore. Contra *Ecclesiam*, *Civitatem*, *Fiscum* præscribitur Tempore longissimo: *Servitutibus* merè personales, ordinariè præscribuntur ut res immobiles. Libertas à *Servitute mancipii* præscribitur saltem annis 20. *Beneficium Ecclesiasticum* sine titulo non præscribitur; cum titulo colorato præscribitur certo tempore. Quælibet *Debita* præscribuntur annis 30. Si res *hypothecata* bona fide possideatur à debitore, actio hypothecaria extinguitur post annos 40. si verò ab extaneo, post 10. annos inter presentes. Res *fisci* & *furiæ* non possunt præscribi præscriptione ordinariâ; Res *lacræ* nullo modo præscribi possunt: Horum singula in iuribus fundantur, & ad *Juristas* præcipue pertinent.

CAPUT II.

De CONTRACTU in genere, requisitis ad valorem illius, Promissione, Donatione, Devotio, &c.

CONTRACTUS est pactum mutuum obligationem pariens; *Pactum* autem est duorum plurimve in idem consensus signis externis expressus. De quorū resolutiones particulares hic traduntur Tom. II. Tract. V. cap. III. Et in reliquo decursu ibidem.

R. P. Arjdek Tom. II.

Contractus dividitur, 1. Ex parte modi quo perficitur in quatuor species: Prima perficitur *traditione*, ut mutuum. 2. *Scripturâ*, ut emphyteusis. 3. *Certâ verborum formulâ*, ut stipulatio. 4. *Solo consensu reciproco* exterius expresso, ut emptio &c.

Dividitur 2. in *gratuitum* & *onerosum*, hic utriusque, ille ex una solum parte obligat. 3. In contractum *nominatum*, qui habet in jure nomen specificum, ut emptio; & *innominatum*, qui caret nomine proprio, ut permutatio. 4. In contractum *bonæ fidei*, & *stricti juris*: 5. In *nudum*, qui nullum à jure civili habet firmamentum quo pariat actionem in foro externo, ut simplex promissio acceptata, & in *vestitum*, qui habet ejusmodi firmamentum, ut emptio. *Pactum nudum* obligat in conscientia, quia licet jus civile illi non assistat ei tribuendo actionem, illud tamen non irritat, adeoque retinet vigorem, quem habet ex natura rei, inducitque obligationem in conscientia, ad quam sufficit consensus mutuus externis signis sufficienter expressus, quorum singula ex *Textibus Juris* fufius confirmantur.

In Contractibus, *Error* vel *dolus*, qui non versatur circa rei substantiam, nec est antecedens, nullo jure contractum irritat, nec debet inde rescindi. Item, si error, vel dolus dans causam contractui non sit à parte contrahente, sed ab aliquo tertio, vel à propriâ simplicitate ejus qui decipitur, Contractus est quidem validus jure naturæ, cum habeatur consensus substantialis, est tamen rescindibilis. Quod si in casu *Doli* aut *Erroris* circa rei qualitatem contrahens solum consentiat sub hac conditione, si non decipiatur in rei qualitate, Contractus est jure naturæ nullus; Quia non habetur consensus absolutus, sed solum conditionatus, ideoque conditione illâ non subsistente, Contractus censeri debet invalidus.

Contractus *de re turpi* nondum impletâ, non est absolute validus, sed rescindi debet. Quia nemo potest teneri ex jurtitâ ad peccatum.

Impleto tamen opere turpi jure naturæ obligare in conscientia probabilis videtur: quia opus malum quatenus est vel ementi utile, vel facienti laboriosum, est pretio æstimabile, licet non quâ malum. Ejusmodi tamen contractus *jure civili* sunt invalidi, quo non obstante retinent vim obliganti in foro *conscientiæ*. Quia leges civiles, quando nihil obstat, ita sunt intelligendæ, ut non derogent juris naturalis dispositioni.

Non esse tamen obligationem solvendi pretium etiam post opus turpe præstitum, docent *Navarrus* C. 17. n. 4. *Durandus* in 3. d. 39. *Joan. Medina* Cod. de restitutione: *Comitolus* responſionum moralium q. 5. *Joan. Valerius* in differentiis utriusque fori Verbo *promissio*: quos refert & sequitur *Diana* 1. Tom. 2. P. Tract. 2. Miscellaneo resolut. 40. dicens esse sententiam probabilem, & practicè tutam. Citat eosdem accurate *Lugo* de justitia Disp. 18. Sec. 3. N. 68. & 59. unde non est sententia solius *Navarræ*, uti *Vasquez* indicare videtur.

Illi omnes & soli possunt contrahere, qui habent liberam rei administrationem, quæ in contractibus præcipue spectatur. *Infantes* in jure dicuntur qui sunt septennio minores, qui necdum expleverunt annum pubertatis, id est, respectu masculorum 14. respectu feminarum 12. *Puberes* verò qui illos annos expleverunt, idque ex juris dispositione constitutum est.

F 2 Pupilli

res de
kin

theo-
logia

Pupilli sunt impuberes, qui deserunt esse sub patria potestate, sive emancipatione, sive morte parentis. *Minor* dicitur, qui nondum explevit ann. 25. *Major*, qui eum explevit: *Filius familias* qui est sub patria potestate. Pupillo datur tutor etiam invito; minori datur curator, sed non illi invito, sicut datur pupillo etiam si sit invitus.

Et si contingat ut *Minor careat Curatore*, valide tamen contrahit tam ex parte sua, quam ex parte alterius, tum civiliter, tum naturaliter: ei tamen, si laesus sit, conceditur restitutio in integrum. *Minor habens curatorem*, & pupillus pubertati proximus, contrahentes absq; tutoris, aut curatoris auctoritate, valide contrahunt in suum commodum, non in suum incommodum: alterum sibi obligant civiliter, & naturaliter, se verò non civiliter: an autem naturaliter controversatur utrimque probabiliter: unde licet in praxi sententia sibi magis faventi se conformare. Hinc illud juris axioma, *Contractus reciproci non claudicat*, id est, obligat utrumque, patitur exceptionem in contractu pupilli cum majore.

Juramentum non firmat Contractus jure naturæ invalidos; quia nequit illud firmari, quod in se non existit: inducit tamen, per se loquendo, obligationem servandi contractum ex virtute Religionis. Confirmat quoque contractus invalidos jure positivo, non directe illis proprie ac perse tribuendo vim obligandi ex justitia, sed indirecte ex legum dispositione, tollendo remedium juris, vi cujus contractus illi erant rescindibiles, quo sublato eorum obligatio redditur firma, & irrevocabilis etiam respectu fori externi. Ita *Molina*, *Conradus*, *Sa*, & *Sanchez* plures alios referens, Contra *Marianam*, & paucos alios.

PROMISSIO formaliter est signum practicum exercitè declaratorium voluntatis efficacis se obligandi: per quod differt à simplici proposito solum dicente voluntatem faciendi, non ad id se obligandi. Differt à *Stipulatione*, quod hæc sit pactum vestitum includens certam verborum formulam; & à *Pollicitatione*, quod hæc non includat acceptationem, quam includit promissio strictè sumpta; & à *Donatione verbali*, quod hæc de se det jus in re, promissio autem solum jus ad rem concedat, ut promissarius possit de ea promittentem convenire.

Si promissio sit *merè interna* homini facta, nullo jure obligat ex pacto, Quia cum non sit exterius declarata non potest acceptari, quod necessarium est fieri ut promissio obliget. Neque obligat ex veracitate aut fidelitate, cum ex eo quod promissio interna non fervetur, nulla sequatur falsitas respectu hominis; quamvis obliget facta Deo, utpote cordis, & actus interni inspectori. Promissio igitur etiam interna supra nudum propositum, addit radicem & inchoationem obligationis, non ipsam obligationem.

Dicit, Tota vis in contractibus oritur à voluntate internâ, ergo per se illa obligat.

Resp. ab ea oriri radicaliter & principaliter, non tamen totaliter. Promissio enim interna est quasi lex privata, quam quilibet potest sibi imponere, sed directiva tantum, non alteri obligatoria. Ita *Sanchez*, *alique communiter*.

Promissio *merè Externa* absque animo se obligandi, nullam inducit obligationem ex justitia. Quia hoc onus non potest suscipi, nec jus in alium transferri absque advertentia & perfecto consensu ad alienandum

requisitis: inducit tamen obligationem ex veracitate & fidelitate. Verba quidem infamatoria sine intentione infamandi, imò inadvertenter prolata, habent suum effectum, scilicet lesionem famæ, secus verba promissoria, quæ præter intentionem prolata nihil efficiunt. Ita *Lugo*, *Sanchez*, *alique*, contra *Turrianum*.

Externa etiam talis promissio non obligat jure naturæ ante acceptationem, 1. Quia omne pactum essentialiter est duorum aut plurium consensus. 2. Quia omnis promissio fit sub hac tacita conditione, si alter acceptet, non obligat etiam jure civili, aut canonico, saltem regulariter, quod additur, quia sunt quædam pollicitationes jure civili irrevocabiles, quales sunt factæ Civitati, Ecclesiæ, &c. Ita fufius de his, *Sanchez*, *Lessius*, *alique communiter*, contra *Sylv.* & *Molinam* quod jus naturæ.

Promissio facta *presenti*, debet in *continenti*, vel quasi in *continenti* acceptari: quia promissor, non potest prudenter censerè velle suum consensum tenere suspensum. Facta *absenti* debet acceptari coram nuntio verbis ad ipsum nuntium directis, vel litteris ad offerentem destinatis, ut sic eorum voluntates in rem eandem moraliter concurrere cognoscantur.

Non acceptatur promissio valide *post revocationem offerentis*, si promissionem nunciando habeat se metè ut nuntius: si tamen habeat se ut procurator, aut mandatarius, id est, sic ut habeat curam, non solum annunciandi promissionem hic factam, sed illam istic faciendi coram promissario, nomine promissoris, valida est acceptatio post revocationem, modò hæc nec nuntius, nec ipsi promissario innotuerit: si enim innotuerit acceptatio pro nulla habeatur. Fundantur hæc in jure, *lege*, *si mandatum 15. ff. mandati*, &c.

Valide acceptat *pro absente*, 1. Qui ad id specialem habet commissionem, 2. Qui ita est sub promissarii potestate, ut non sit sui juris, 3. Qui illius curam gerit, ut parens filii, 4. Qui ex promissione commodum reportat, 5. Quilibet privatus pro Ecclesiâ.

Promissio facta *absenti* legitime acceptata, etiam promissore vel promissario ante ratificationem mortis, valida est: unde non potest revocari per hæredes promissoris, sed contra potest ratificari per hæredes promissarii; quia obligatio illa promissoris transit ad hæredes.

Simplex etiam promissio suæ naturæ relicta, legitime acceptata, obligat ex justitia, & quidem in materia gravi sub mortali. Ratio est; quod per promissionem detur promissario verum jus ad rem. Potest tamen ex intentione promittentis solum obligare ex fidelitate, vel ex justitiâ solum sub veniali, Quia obligatio promissoris, potest pro ejus libitu limitari, cum ab ejus voluntate dependeat. Ita *Navarrus*, *Lessius*, *alique communiter*.

Invalidæ sunt jure naturæ promissiones quæ præsentibus præbent occasionem peccandi, ut si volenti peccare promittas non ipsum accusare. Item, quæ tollunt libertatem de rebus suis disponendi, ut si promittas te non facturum aut non revocaturum Testamentum, & similia quæ in jure dicuntur contra bonos mores, nempe civiliter.

DONATIO est datio liberalis. *Antidotalis* donatio dicitur remuneratio ex gratitudine, inter vivos est absoluta, & irrevocabilis: *causâ mortis* non est absoluta, sed condi-

conditionata & revocabilis. Donatio perfecta est, quae fit cum rei traditione, imperfecta quae fit solum verborum officio. Donatio pura est quae caret modificatione, secus qualificata, quae est quintuplex, scilicet donatio in diem, conditionalis, modalis, cautalis, & demonstrativa.

Uxor, & filius familias, & minor annis, regulariter loquendo, non possunt donare propria auctoritate; possunt certis casibus, v. gr. uxor potest dare de bonis propriis ut de paraphernalibus; & de communibus facere largitiones moderatas; imo & extraordinarias ad sustentationem propriorum parentum, aut liberorum ex altero conjugio egentium: plus potest maritus, cum habeat bonorum administrationem: si tamen excedat cum notabili damno uxoris peccat mortaliter cum obligatione restitutionis.

Praelati Regularium possunt moderatas facere Elemosynas, donationes in causis piis, & remuneratorias largitiones moderatas, non tamen in usibus profanos v. gr. ad dirandos parentes: quod si faciant in re gravi regulariter, peccant mortaliter, & donarii tenentur ad restitutionem: Quia bona Monasterii non sunt Praelatorum, sed Communitatis, quae in eiusmodi largitiones nullo modo consentit, imo nec consentire potest, cum in hoc resistent Canones, & specialiter Bulla Clementis VIII. edita anno 1594.

Religiosi, quibus ratione officii v. gr. Procuratoris competit aliqua administratio, ordinarij possunt modicas facere donationes; quia pro his praesumitur facultas ex tacito Superiorum consensu.

Donatio simplex & liberalis inter Conjuges jure communi est invalida, & revocabilis pro arbitrio donantis: firmatur tamen juramento, & morte donatoris si res sit tradita ante illius mortem. Donatio Patri facta filio familias regulariter est invalida, matris valida, quia filius non est sub potestate Matris.

Donatio Filii facta Patri & Matri de bonis castrensibus est valida. Donatio inter vivos omnium bonorum est invalida jure civili l. 4. cod. de inutil. Quia donatorem privat potestate testandi. Item, donatio ultra 500. solidos, qui aequivalent 700. vel 800. scutis aestimando securum 50. assibus nostratibus; sed hoc jure civili, & pro illo tempore quo tunc pecunia erat ratio.

Donatio casualis non subsistente causa principali propter quam fit, est invalida, adeoque donatarius tenetur ad rei donatae restitutionem; Quia talis donatio non fit nisi sub hac conditione, si causa subsistat: secus si solum deficiat causa secundaria & impulsiva, Quia eo casu stat absolutus donatoris consensus in substantiam donationis. Ita Auctores communiter. Sed de donatione plura practica & particularia traduntur infra de Contractu Tract. V. cap. 9.

DEPOSITUM pro contractu, est contractus gratuitus quo quidpiam alteri custodiendum traditur donec repetenti reddatur: sumptum pro re, est id quod custodiendum traditur &c. Sequestrum est species depositi quo res litigiosa apud tertium deponitur; quod subdividitur in voluntarium, quod fit ex compromisso litigantium, & in necessarium, quod fit auctoritate judicis. Precarium pro re est id, quod precibus petenti, utendum conceditur, quamdiu concedenti libuerit, pro contractu est ipsa concessio gratuita.

Culpa in praedictis, alia est Theologica & est peccatum,

alia Civilis seu juridica, estque omissio diligentiae, quae ab homine adhiberi potest, quamvis ex sola inadvertentia absque omni peccato accidat. Culpa civilis lata, seu crassa, est omissio diligentiae ordinariae; levis, est omissio diligentiae exactissimae. Nulla ex his tribus culpis, utpote in sola omissione consistentibus, est verus dolus, qui dicit malitiosam voluntatem nocendi, sive calliditatem ad nocendum vel decipiendum adhibitam.

Alia de Deposito practica vide infra Tract. V. cap. 10.

CAPUT III.

De Mutuo, Usura, Simonia, & Montibus
Pietatis.

DE his pleraque Resolutiones practicae traduntur infra hujus Operis Tomo II. Part. III. Tract. V. Cap. 10. n. &c.

Mutuum est datio rei, pondere, numero, vel mensura constantis, ut statim fiat accipientis, cum obligatione tantundem postea reddendi. Unde materiae mutui sunt solae res quae functionem in suo genere recipiunt, id est, quae in eodem genere sunt ita similes, ut in commutationibus & solutionibus una alterius vice fungi possit, ut triticum, pecunia, &c.

Mutuator tenetur, tradere rem absque vitio occulto, & non repetere ante tempus praefixum. Mutuarius, 1. Tenetur rem reddere tempore praefixo. 2. De omni casu rei fortuito. 3. Cum sit rei Dominus, rem absque gravi mutuatoris demno restituere debet.

USURA sumpta pro re, est lucrum ex mutuo; sumpta pro contractu, est mutuatio cum pacto lucri praecise ratione mutui. Lucrum hic est aliquid pretio aestimabile, quod praecise ratione mutui supra sortem, id est, summam mutuo datam, accipitur tamquam debitum ex justitia, &c. Realis Simonia, sive externa est, in qua mutuator quovis signo externo intentionem usurariam mutuuario declarat. Interna seu mentalis est, in qua illam non declarat, verum vel usuram intendit, vel de facto aliquid usurariae accipit. Aperta usura est, quae solum formalis mutui Titulum praese fert. Palliata est, quae falso alterius contractus Titulo, veluti pallio regitur, ut si vendas carius praecise oblationem pretii solvendi pro re vendita.

Illicitas esse usuram constat ex fide, contra Judaeos, in Conc. Viennensi id definiente: sunt etiam prohibita jure Divino Luc. 6. mutuum dare nihil inde sperantes: jure Canonico l. 5. & 6. decretal. Tit. de usuris, &c. denique jure etiam Naturali: Quia injustum est in commutatione plus accipere, quam valeat id quod datur, quod fit recipiendo sortem cum actuario: quod dici nequit accipi pro usu sortis, cum enim Mutuum sortis dominium transferat in mutuarium, pro illius usu aliquid exigere esset Mutuatio rei suae usum vendere: Aliud est de locatione, & concessione pecuniae ad ostentationem, Quia istis contractibus non transferitur rei dominium, sed manet penes locantem, &c. sed in Mutuo manet penes Mutuarium donec rem acceptam in aequivalenti reddat.

Nec refert quod Deus Deut. 23. & 28. Judaeis permiserit usuram respectu Gentilium; quia eorum bona sic accepta in Judaeos transtulerat. Jus Civile ff. & Cod. de usuris, tantum approbat usuram compensatoriam laboris, aut damni emergentis: si forte etiam usuram lucrativas probaverit, dicendum est, corre-

isole
kin

theo-
logia

P. IV

correctum esse à jure Canonico in quantum tales admiserit.

Illicitum est dare auctarium ratione *obligationis non repetendi* sortem ante certum tempus. 1. Quia cum ista obligatio sit intrinseca cuilibet mutuo in particulari, istud auctarium acciperetur præcisè ratione mutui, quod est injustum. 2. Quia ista obligatio sufficienter compensatur per redditionem sortis cum facultate ea utendi in perpetuum; pecunia enim, uti & quælibet res vendibilis, vetustate non decrescens, cum tali utendi facultate tanti æstimatur post 10. annos, quanti tempore præsentis.

Ex variis Titulis licitum est, citra usuram, aliquid exigere supra sortem; 1. Ratione *damni emergentis*. Quia hoc non est aliquid accipere præcisè ratione mutui, sed ratione damni mutuo per accidens annexi, quod mutuans non tenetur subire gratis, ac proinde non est lucrum ex ipso mutuo acceptum. 2. Ratione *lucris cessantis*, quod mutuator probabilissimè percepisset ex sua pecunia negotiationi destinata si non fuisset in mutuum expensa: Patet tum ex ratione jam allata, tum ex eo quod pecunia pluris valeat ut est negotiationi destinata, quam secundum se, ut agnoscit etiam S. Thomas. Quantitas auctarii hoc titulo dati determinatur juxta æstimationem lucris sperati. 3. Ratione *periculi sortis*; pro hoc titulo citatur etiam D. Thomas Opusc. 22. c. 10. & Innocentius X. in responsis datis à Congr. de Propag. fide ad missionarios Chineses anno 1646.

Licita est *pœna conventionalis* proportionata, id est, pactum de auctario, si mutuatar⁹ tempore præfixo non restituat: non tamen pactum *legis commissoria*, quo pignus eodem casu cadat in commissum, id est, fiat mutuantis. In usura datur *parvitas materia*, quia non habet aliam malitiam, quam injustitiæ, sicut datur in furto, aliisque ad justitiam pertinentibus.

Usurarius acquirit *Dominium* usurarum, sed *debile*, id est, cum obligatione restituendi, quale Dominium transfert etiam contractus dolo, aut metu extortus. Ratio est, quod mutuatar⁹ verè ac simpliciter earum dominium à se in mutuantes transferat, cum eas voluntate absoluta persolvat.

Ex *causa gravi licet* petere mutuum sub usura, ad hanc habendo se permissivè, Quia quod in re petitur est aliquid licitum, quod autem illud detur modo illicito, oritur ex sola mutuantis malitia, quam mutuatar⁹ non tenetur impedire cum suo gravi incommodo, cum non possit pecuniam accipere modo licito sine usuris quod erat in potestate concedentis.

Plura de Usura, & ex professo de SIMONIA tractantur infra Tract. V. cap. II. de usura, & Cap. 12. de SIMONLACA emptione ac venditione.

MONS PIETATIS intelligitur certus pecuniæ acervus publicè deputatus, ad mutuandum indigentibus. *Purus* dicitur in quo nihil accipitur. *Mixtus*, in quo aliquid accipitur supra sortem ad montis indemnitatem conservandam. Censetur igitur ille Purus in quo summa capitalis ex pia aliqua fundatione habetur, ut in Italia, ubi tantum exigitur parvum auctarium ad expensas in ministros &c. magnum verò requirit mons mixtus, in quo summa capitalis habetur ex pecuniâ ad censum, ut in Belgio locis pluribus.

Primo: *Liciti censentur illi montes Italici*. Patet 1. ex Bulla Leonis X. in *Cons. Lateranensi*, in qua Concilio

approbante *Sess. 10.* absolute declaratur & definitur ejusmodi montes nullo modo improbandos, & pœna excommunicationis in eos decernitur, qui verbo, aut Scripto contrarium docere præsumpserint.

Patet 2. Quia in iis accipitur tantum aliquid modicum, idque non præcisè ratione mutui, sed ad indemnitatem & conservationem Montium erectorum in favorem mutuatariorum, quorum proinde est subire expensas pro illorum conservatione necessarias. Plus exigitur ab eo qui sortem diutius detinet, non ratione carentis pecuniæ, sed ratione damnorum & expensarum diutius factarum in ejus gratiam. Hinc homo privatus montem sua auctoritate erigens, solum peccaret contra charitatem ratione scandali orti ex præsumptione usure sine Titulo exactæ.

Secundo, *Liciti etiam sunt Montes Belgici*: Constat hoc 1. Ex consensu Archiepiscoporum, Episcoporum, ac DD. utriusque Universitatis Belgicæ. 2. Quia nihil in iis accipitur nisi ad suam indemnitatem. Quia iis etiam aliqui similes sunt in Italia à Pontificibus approbati, teste *Navarro, Filiuco, &c.*

Montes quidem Belgici plus exigunt à mutuatar⁹ quia eorum capitale constat ex pecunia ad censum, qui fundatur. 1. in communitate indigentium, 2. In jure quod illa communitas habet exigendi indemnitatem à mutuatar⁹ in quorum favorem gravata redditibus, in bonis ejus dominio subjectis tum immobilibus tum mobilibus, quæ possidet in se, vel inæquivalenti, scilicet in pignoribus. Omne autem lucrum est in commodum mutuatariorum, in quorum favorem auctaria paulatim minuuntur. Sic possunt auctoritate principis gravari præsentis pro suis successibus ad extructionem v. gr. Pontis deinceps valde utilis futuri; quæ ratio in prædicto etiam casu valere videtur.

CAPUT IV.

De Emptione, Venditione, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, & Feudo.

DE Emptione, Venditione, & Simonia agitur infra Tomo II. Tract. V. cap. 12. *Licitantum quæ in singulis Speculativa sunt, vel non adjecta, præcipue suppleantur.*

Licitum non est probabilius, *res novas & raras quævis vendere*, Et certum est, non licere mercatori vendere pretio infimo, sic ut occulta mercis diminutione illud pretium ad summum reducat: quia sic non ponitur æqualitas istius mercis & pretii.

Licitum etiam non est, *vendere pluris supra dimidium*; quod fit quando excessus superat dimidium justii pretii.

Non licet in foro interno pluris vendere, aut minoris emere quam res valeat, Quia alioquin etiam in hoc non servaretur æqualitas inter mercem & pretium. In foro externo civili & canonico licet pluris vendere, & minoris emere citra, non supra dimidium, sed intra latitudinem justii pretii hoc intelligendo.

Licet *pluris vendere* quam res in se valeat, 1. Propter officium mercandi. 2. Propter damnum ex venditione emergens: 3. Propter penuriam mercium, & multitudinem emptorum. Propter rationes easdem aut similes, etiam rem minoris emere quam in se valeat pariter aliquando licebit.

In Venditione, *injustum* est, 1. cogere indigentem ut à te emat summo pretio, & statim tibi *revendat infimo*.

Quia

Quia ista obligatio emptori imposita, est aliquid pretio æstimabile supra summum justum pretium. 2. Emere Chirographa, id est, debita activa in futurum minoris quam contineant. Quia in hoc committitur usura palatiata, aliquid accipiendo præcisè ratione mutui virtualis.

Quando res est *absoluit vendita*, etsi nondum tradita, nec soluta, emptori perit, eique fructificat, Quia re empta cõempta sunt omnia in ejus virtute contenta. Deinde, licet emptor nec dum sit rei Dominus, ad eum tamen pertinet omne damnus & periculum: unde cum sustineat incommoda, æquum est ut sentiat & commoda. Leges in contrarium, quia favent usuris in solutionis dilatione fundatis, abrogatæ sunt jure Canonico.

Evictio est, rei suæ ab altero possessæ legitima recuperatio: differt à vindicatione & conditione, quod prima sit actio realis, secunda personalis, & hæc evictio sit earum effectus.

Monopolium, seu conspiratio specialis Mercatorum ut soli, aut certo pretio aliquid vendant, graviter repugnat charitati, & justitiæ legali; non justitiæ communitivæ, nisi summo justum pretium excedant. Hoc enim secluso, nulli faciunt injuriam, & ex causa rationabili licitum reddi potest auctoritate Principis. Ita *Perrus Navarra, Molina, Lessius, Contra Covar. Sylvestrum, & Valentiam.*

Locatio rem ad usum pretio concedit, *conductio* accipit. *Locator* tenetur 1. Aperire vitia nociva rei locatæ, & ad damna si ea claverit. 2. De rei evictione. 3. Ad expensâs pro rei conservatione &c. *Conductor* tenetur, 1. Re uti juxta boni viri arbitrium. 2. Pro eâ conservanda eam adhibere curam, quam vir prudens pro suis adhibet. 3. Solvere pensiones tempore suo: uterque sibi invicem obligantur de dolo, culpâ latâ, & levi, non autem regulariter de levissima, aut casu fortuito.

Quando contingit ut *res conducta casu fortuito* absque ulla conductoris culpa reddatur *inutilis*, non tenetur conductorolvere pensionem, nisi pro ratâ temporis quo re illa usus fuit. *Sterilitas* tanta ut colonus nihil recipiat, illum liberat à pensione: si sterilitas sit parva hic non attenditur, si sit magna, dat jus minuendi pro ratâ pensionem. Similiter, si *ubertas* absque ulla coloni industria sit extraordinaria, dat jus augendi pensionem, quæ si sit pecuniaria solvenda est in fine anni, si in fructibus, iis collectis solvi debet. Potest *conductor* ante tempus *expelli*, quando re conducta *abuteretur*, aut per *duos annos* solutionem debitam non præstat.

Si *eadem opera*, labor, aut industria pluribus ex pacto præstita æque singulis est utilis, meretur à singulis integrum stipendium valori suo proportionatum. Quia ut supponitur, pro singulis seorsim susceptæ sunt obligationes ab invicem independentes, unde opera ejus est æquivalenter multiplex in utilitate & valore.

Famulus debetur cum sustentatione stipendium justum saltem infimum. Non licet illis uti occultâ compensatione propter exiguitatem stipendii minoris justo infimo, cum de eo convenisse stipendio supponantur.

Emphyteusis est contractus quo quis rei suæ immobilis Dominium utile transfert in alterum, retento sibi Dominio directo cum jure pensionis realis annuæ. Qui accipit Dominium utile dicitur *Emphyteusis*, qui

dat dicitur Dominus directus seu proprietarius.

Feudum dicitur, concessio rei immobilis sub onere fidelitatis & obsequii personalis exhibendi domino directo. Differt ab *emphyteusis*, quod in hac debeatur pensio realis, in illo fidelitas & obsequium personale. Concedens dicitur Infeudator, Dominus fundi & feudatarii: Accipiens dicitur feudatarius, vasallus, beneficiarius. *Regale* feudum confertur à supremo Principe cum Titulo, v. gr. Ducis; non regale nihil adfert dignitatis: *Ecclesiasticum* ab Ecclesiastico, Laicum à Laico confertur: *hereditarium* transmittitur ad hæredes, gentilitium ad liberos, masculinum ad solos masculos, femineum etiam ad feminas deficientibus masculis: Dicitur *Ligium* si fidelitas juretur contra omnes, non Ligium si excipiat Princeps supremus. Amittitur Feudum expiratione temporis concessi, neglectu obsequiorum, & crimine Folloniæ, id est, belli contra Dominum gesti.

CAPUT V.

De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.

DE TESTAMENTO &c. agitur plenè infra Tomi II. Tract. V. Cap. 13. Hæc suppleantur ea quæ possint in singulis desiderari.

CENSUS est jus percipiendi pensionem annuam ex re, aut persona alterius: qui illud jus pendit dicitur *Censuarius*, qui emit dicitur *Censualista*.

Dividitur *Census*, 1. In *reservativum*, quo quis in alterum transfert rei suæ dominium, super eadem re sibi reservato jure pensionis annuæ: & in *consignativum* quo solum jus pensionis consignatur. 2. In *realem*, *personalem*, & *mixtum*. 3. In *pecuniarium*, & *fructuarium*, hic in Belgio & in Castella sublatum est à Philippo II. ob nimium incrementum tritici & aliorum fructuum. 4. In *perpetuum*, & *temporalem*: Perpetuus subdividitur in *irredimibilem*, & *redimibilem*, vel ab uno tantum, vel utroque contrahente. Temporalis alius est ad tempus certum, alius ad incertum v. gr. qui usque ad mortem censualistæ constituitur & durat.

Licita est *emptio novi Censu consignativi, realis*, & *perpetui* tam redimibilis ex parte venditoris, quam irredimibilis. Patet 1. Ex approbatione Pontificum Martini V. Pii V. & Calixti III. 2. Ex eo quod sit vera emptio facta iusto pretio juris veri præexistentis in Censuario, non quidem sub ratione Censu, sed ut inclusi in pleno jure, quod habet Censuarius in rem suam, & omnia ejus emolumenta. Ita *Covar. Molina, Lugo, alisque communissimè, contra paucos.*

In *emptione Censu* non datur pecunia præfens pro pecunia in futurum, ut in mutuo, sed emitur jus non ad certò recipiendam summam simul & semel sine periculo damni & molestiarum, sed ad pensiones successivas per longa intervalla, adeoque moraliter non sine periculo, incertitudine, & molestiis recipiendas, ideoque usuram non involvit.

Et quamvis hoc jus sit ad pensiones in *infinitum*, non tamen æstimatur nisi pretio finito, sicut Dominium fundi frugiferi, quod continet jus ad annuos fructus in infinitum. Ratio est, quod pensiones successivè in infinitum recipiendæ non augeant valorem illius juris incremento æquali, sed proportionali in infinitum

isole
kin

theo-
logia

P. IV
P. 5

in infinitum decrefcenre. Quia quanto magis crefcunt in multitudine, tanto funr in fpe remotiori, & confequenter tanto magis decrefcunt in æftimatione morali, adeoque non poffunt facere jus valoris infiniti, licet partes proportionales in infinitum decrefcenres continuum actu infinitum conftituere nequeunt.

Dices, idem elle emere jus ad penfiones, ac emere ipfas penfiones.

Resp. Difparitatem elle, quod jus ad rem, non nifi poft longa intervalla adæquatè recipiendam, non fit ipfa res, nec prudenti iudicio tanti æftimetur, propter lapfum & incertitudinem diuturni temporis & alia fuperius affignata.

Emptio Cenfus personalis etiam perpetui eft licita. Pater 1. Ex ufu Belgii, Germaniæ, Galliæ à DD. Theologia & Juris approbato; & à Nicolao V. Pont. 2. Ex eo quod etiam hic interveniat vera emptio juris percipiendi penfiones ex perfona alterius ratione fuæ induftriæ, & aliarum qualitarum quæ cenfentur fufficienter frugiferæ ad fundandum tale jus iufto pretio æftimabile, cum iftud jus poffit donari, & à donatario iuftè vendi. 3. Quia tale jus poteft fundari fuper jumentum & fervum, adeoque etiam fuper perfonam liberam, quod tamen jus vendi non poteft ob defectum penfionum; quia hoc leges vetant. Dum Martinus V. alique Pontifices folùm approbant cenfum realem, per hoc perfonalem non improbant, quem Pius V. prohibuit non abfolutè, fed ob fpeciem & periculum ufuræ, & quidem prohibitione quæ hic & in Germania recepta non cenfetur. Ita *Gabriel, Medina, Bannez, Valencia, Lefsius*, Contra *Navarrum, Rebllum, Lugo, &c.*

Cenfus temporalis incerti temporis, ut *vitalitius*, eft licitus, modò ematur pretio iufto, per legem, aut prudentis arbitrium taxato. Quia cum uterque contrahens parem fubeat aleam plurium, aut pauciorum penfionum, pro pluribus aut paucioribus annis vitæ, in eo fervatur æqualitas.

Licitus etiam eft cenfus *Temporalis certi temporis* v. gr. ad 20. aut 30. annos; Quia cum jus ad penfiones per longa intervalla recipiendas non tantum valeat, quantum cumulus omnium penfionum fimul, iuftè emi poteft minori pretio quàm valeant penfiones fimul fumptæ: fi tamen emeretur ad breve tempus, ut ad 2. vel 3. annos, ufura palliata cenferetur uti colligitur ex fundamentis fuprà affignatis.

Cenfus redimibilis tam ex parte ementis, quàm vendentis, fic ut emens poft aliquot annorum penfiones poffit vendentem cogere ad redimendum, videtur fpeculativè loquendo, licitus. Quia non apparet cur non poffit fieri pactum retrovenditionis in hac emptione fic in emptione aliarum rerum, & quare hoc pactum fieri non poffit cum cenfuario in contractu cenfuali, fic in contractu cum uno tertio, & cum illo poft initum cenfualementum contractum: Non eft tamen in praxi tutus, aut licitus. Quia eft meritò fufpectus de ufura palliata, ac proinde fcandalo obnoxius. *Cenfus irredimibilis* ex parte venditoris, faltem conflagrati, funt quidem à Carolo Quinto in Belgio prohibiti, non tamen ufurarii, nifi ex præfumptione fori externi, & ne bona maneant perpetuè onerata. Ita de his *Gabriel, Medina, Valencia, Lefsius, Malderius*, Contra *Covar. Sotum, Aragonium &c.*

CAMBIVM eft permutatio negotiatoria pecuniæ pro pecunia. Ille à quo cambium petitur, dicitur Cam-

pfior, qui petit, *Campfarius*. Dividitur in *Reale, & Locale*; hoc cambium ficcum eft vera ufura folam fpeciem cambii habens, ut fi tantum habeatur ratio diftantie temporalis &c. Illud autem *Reale* eft legitima permutatio pecuniæ fervata æqualitate inter datum & acceptum. Dividitur in *Mannale* feu minutum, quod eft permutatio pecuniæ præfentis pro præfente, & *Locale*, quod eft permutatio pecuniæ præfentis pro abfente.

Cambium minutum eft reale, & dicitur illud quod confiftit maximè in monetæ minutæ cum majori commutatione.

Licitum eft lucrum ex *cambio minuto* variis titulis, fcilicet, ratione lucri ceffantis, officii cambiendi, generis quærendi & habendi pecunias diverfi generis ad utilitatem communitatis femper paratas, easque numerandi &c. Taxatur à Principe *valor monetæ* quatenus eft menfura rerum venalium, non quatenus eft commoda ad permutationem negotiatoriam, fub qua ratione una fpecies monetæ alteri fæpè multum præftat, licet fit æqualis in ratione pretii rei venalis. Ita *paffim Theologi, Contra Ofsienfem, & paucos alios.*

Lucrum ex cambio Locali, quo campfor hic petat accipit ut alibi reftituat, eft licitum, modò fit prudenti peritorum iudicio iuftum. 1. Quia eft approbatum à *Pio V.* apud *Navarrum num. 300.* 2. Quia accipitur iufto Titulo virtualis fcilicet translationis, & locationis, qua campfor operam fuam locat campfario ad transferendum ejus pecuniam fufcepto in omni periculo: quod fi hoc fiat abfque omni ejus incommodo, hoc tribuendum eft ejus induftriæ & bonæ fortunæ, qua non obftante poteft lucrum accipere, ratione periculi, & laboris in fe fufcepti.

Cambium quod Francofurtense dicitur, in quo campfor dat prior pecuniam campfario, ut ab eo eadem recipiat in nundinis Francofurtensibus cum cârario proportionato diftantie temporalis, & localis, feclufis Titulis extrinsecis, periculi fortis &c. iuftum & ufurarium elle cenfetur. Quia in eo nulla intervenit virtualis translatio, aut locatio operæ ad translationem, ac proinde campfor nullam campfario navat operam pretio æftimabilem: unde cârarium accipit præcifè propter diftantiam temporalem inter dationem fuæ pecuniæ & ejus in æquivalentem receptionem, quod eft ufurarium. Ita, ut dixi, feclufis Titulis extrinsecis, docet *Cajetan. Sotus, Suarez, Valencia, Malderus, Lugo, alique communius*, Contra *Molinam, Lefsiun, Filiuc. Layman, &c.*

Cambium Bezuntinum, five Placentinum, eft quo campfor respondentem Bezuntii vel alibi campfario procurat, fuum fcil. factorem, qui tunc duas perfonas repræfentat, nempe respondentis campfariæ, & factoris campforis, & quatenus respondens campfarii debitum ex accepta à campfore pecunia fibi ipfæ, quatenus factori campforis, folvit folutione virtuali, nempe per acceptationem & relationem in libros rationum, &c. Hoc, inquam, Cambium, licet uftatum cenfetur plerumque ficcum, & non fubfiftens: Quia cum contrahentes fciant totam folutionem fic fieri iftis cambii & recambii Titulis artificiali fè quaeritis, aliud intendere non cenfentur, quàm lucrum ex mutuo, Cambii fpecie palliatum, ac proinde in praxi à Theologis plerumque omnino reijciendum cenfetur, ut de ufura merito fufpectum &c. Et ita fentit *Sotus, Molina, Tannerus, Roder. Rebllus, &c.*

aliis communibus, quamvis illud excuset Sylvester, Navarrus, Salas, Diana, &c.

SOCIETAS NEGOTIATORIA, est conventio conferentium aliquid ad commune lucrum, & damnum. Ut sit licita requiritur, 1. Ut fundetur in negotiatione honesta, 2. Ut servetur aequalitas proportionalis lucrorum & damnorum pro rata eorum, quae conferuntur, 3. Ut fors fiat omnium, nisi lucri tantum sit communio, ex pacto instituta.

Dissolvitur illa Societas, 1. Socii renuntiatione, 2. Ejus morte, aut egestate, 3. Elapso tempore, ad quod inita fuerat, 4. Cessante negotiatione.

Quando unus de sociis confert solam pecuniam, & alter solam operam, potest fieri communio fortis & lucri, 1. Sic ut in fine ex aequo dividatur pro rata pecuniae ab uno, & aequationis operae ab altero collatae, 2. Sic ut conferens solam operam non sit particeps fortis, sed solum aliquotae partis lucri, ejus spes aequivaleat operae ab ipso posita: hoc enim utroque modo servatur aequalitas utrimque requisita.

CONTRACTUS TRIPLEX, est quo conferens in Societatem a locio assecuratur de sorte integra cum certo lucro, sed minore eo, quod ex negotiatione speratur. Unde in eo sunt virtualiter tres contractus, scilicet Societatis, assecurationis, & venditionis majoris lucri sperati. Hunc contractum esse licitum sciunt, 1. Leges, & institutiones ei aperte faventes. 2. Haec ratio: est certus contractus ille triplex licitus si fiat divisim cum diversis; adeoque etiam cum eodem simul & semel; cum per hoc nullam contrahat injustitiam, nec mutet naturam, adeoque non transeat ad rationem mutui. Ita Sylvester, Gabriel, Major, Navarrus uterque, Toletus, Lessius, Sylvester, Abulensis, &c.

Objectiones contra contractum Triplicem ex sequentibus solvuntur. **Dominium pecuniae** in ejusmodi contractu in Societatem depositae non est penes solum negotiatorem, cum non possit de illa, sicut de mutuo accepta, pro suo arbitrio disponere, sed teneatur eam vel aequivalentem suo & deponentis nomine negotiationi applicare. Huic quidem soli perit, at non ratione dominii ut mutui formalis aut virtualis in ipsum translati, sed vi contractus assecurationis adjuncti. Hoc contrahendi modo pecuniam conferens non sentit lucrum, nullum potens sentire incommodum, quod non esset aequum, quandoquidem patiatur damnum majoris lucri quod sperare potuit.

Secundo, Bulla Sixti Pontificis hunc contractum non prohibet ut illicitum jure naturae, sed tantum ut scandalosum ex praesumptione usurae palliat, quae non intervenit si contractus in eo inclusi fiant serio, verè, & non fictè, unde in Germania, & Belgio, illa non habetur à pluribus pro recepta.

SPONSIO, quae certantes de alicujus rei eventu sibi invicem aliquid spondent, dandum ei qui veritatem fuerit assecutus, est licita, si absit fraus, par sit utrimque periculum, nec sit de re turpi &c. **Sortes** ex quarum eventu aliqua decernuntur, aliae sunt **divisoriae** quibus de re communi disponitur, aliae **electoriae** quibus alii aliis praefertuntur in ordine ad officia vel secularia, quae licent, vel Ecclesiastica, quae sunt prohibita. **Consultoriae** & divinatoriae sunt superstitiosae.

TESTAMENTA privilegiata quoad solemnitatem sunt, 1. Militum in castris. 2. Facta coram Principe. R. P. Arjdek. Tom. II.

cipe. 3. Belgica juxta consuetudines variis locis usitatas. 4. Ad pias causas, quae deficiente solemnitate obligant in conscientia, modo adsint jure naturae requisita ad translationem Domini; ad profanas etiam causas valent in conscientia, sed validitate infirma per judicium rescindibili, non firma & irrescindibili; quo sensu exponenda & inter se concilianda sunt Leges ac juris utriusque DD. in speciem pugnantes in his de testamentis privilegiatis.

Testari prohibentur jure naturae amentes: positivo jure partim Civili, partim Canonico, impuberes, surdi simul & muti, prodigi, damnati ad mortem, carcerem perpetuum, aut exilium, haeretici, servi, filii familias, & usurarii manifesti, &c. Testamentum de se **revocari** potest à testatore validè & licitè, 1. Per factum contrarium, ut si testator illud laceret, 2. Per alterum Testamentum legitimum. Ita habent **jurium dispositiones**.

Per Testamentum **Haeredes instaurati** possunt, qui non sunt lege prohibiti, ut sunt haeretici, spurii, id est, orti ex parentibus inter quos tempore vel conceptionis, vel nativitatis erat aliquod impedimentum dirimens, non legitimum, etiam deficiente prole legitima, non succedunt illi parentibus ab intestato, neque ex Testamento, nec ullam partem hereditatis accipere possunt etiam in conscientia: secus naturales, id est, orti ex parentibus sic non impeditis; illi enim possunt à Patre instaurati haeredes si deficiant legitimi, & ascendentes; quamvis ei non succedant ab intestato, nisi ex sextante, succedunt tamen matri, tum ex Testamento, tum ab intestato pari jure cum legitimis; de quibus fufius juxta leges Belgicas Lessius de jure & just. Zyepus, aliique.

Reliqua de **TESTAMENTO** in hoc Opere traduntur infra Tomo II. Part. II. Tract. V. cap. 13.

CODICILLUS, est sequela, & velut supplementum Testamenti. **Legatum** est donatio in Testamento praestanda ab haerede. Factum absolute legatum debetur statim à morte testatoris: Factum sub conditione debetur ea impleta. **Fidei commissum** est, quod alteri ita relinquitur, ut illud non possit alienare.

Non potest haeres ita legatis gravari ut haereditas reddatur **inutilis**, alioqui potest detrahere Falcidiam, id est, quartam partem hereditatis ex legatis detrahibilem, aut Trebellianicam, id est, quartam partem ex Fidei commissis detrahibilem, ut haeres habeat saltem quartam partem bonorum defuncti.

Si Legatum aut Fidei commissum sit ad **pias causas**, nec Falcidia, nec Trebellianica detrahi potest. Sola Parochia aut Confessarii depositio de ultimà voluntate defuncti ad pias causas haereditatem obligat in conscientia, dum constat de horum probitate. Ita **Layman hic, aliique**.

CAPUT VI.

De Restitutione, ejus Radice, Causis eam excusantibus, &c.

DE Restitutione in ordine ad Praxim agitur accuratè in hujus Operis Tomo II. Part. III. Tract. V. cap. 14. infra.

Ne quid aliqua ex parte desit in materia tam necessaria, quaedam hic ad omnimodam Theologi institutionem subjiciuntur.

AD

isde
kin

theo
logia

P. II

Ad notitiam fundamentalem *Obligationis restituendi*, sciendum est, quod illa oritur ex iniustitia, quæ fit contra jus alterius. Jus autem alienum dicitur *mobile*, quod abdicari potest à Domino: Jus verò *immobile*, quod abdicari non potest, quale habet Clericus ne percutiatur. Quoad jura mobilia, non potest iniuria fieri volenti, potest quoad immobilia, ut fit marito consentienti in abusum suæ uxoris. Idem est de percussione Clerici, licet ipse in eam consentiat, uti patet ex jure Canonico *Cap. Contingit de sent. excom.* ubi ea percussio dicitur iniuriosa, etiam non violenta. His tamen non debetur satisfactio, quia consentiendo illam remisit.

Obligatio restitutionis oritur ex violatione solius *justitiæ commutativæ*, non distributivæ. Quia illa sola respicit jus strictum: distributiva enim solum respicit jus fundatum in ratione partis alicujus communitatis, quod non est strictum. Hinc, per se loquendo, non obligatur ad restitutionem qui confert beneficia aut officia digno relicto digniori. Dixi, per se loquendo, quia si tactus sit concursus cum promissione digniores præferendi, tenetur ad restitutionem ex violatione *justitiæ commutativæ* orta ex pacto præcedenti. Similiter si Princeps dignis prætermittis confert officia publica indignis, violat *justitiæ commutativam*, non adversus dignos prætermittos, sed adversus communitatem, cui strictè obligatur de dignis illi providere. Ita Suarez, Lessius, Rebellus, Lugo, Maldernus, alique, Contra Cajet. Vasquez, Molinam, & Aragonium.

Radices generales restitutionis, duæ assignantur, scilicet, iniusta acceptio, seu damnificatio, & res accepta, id est, res ex *justitia* Domino suo restituenda. Ambæ concurrunt in fure detinente rem furtivam; separantur in eo qui rem furtivam emit bonâ fide, eamque nesciens esse furtivam detinet absque ullâ damnificatione activa ex parte sua Domino illata. Pro iniuria *transiente*, id est, non damnificante, nulla debetur restitutio, sed tantum aliqua satisfactio, ut pro irrisione, verbis contumeliosis, &c. Obligatus Titulo rei acceptæ, 1. Ad nihil tenetur si res pereat. 2. Tantum tenetur ad fructus extantes, & quatenus ex iis factus est ditior. At verò obligatus Titulo *iniuste acceptiois*, tenetur restituere rem aut ejus æstimationem, quomodocumque perierit, 2. Omnes fructus ex ea perceptos. 3. Compensare omnia damna inde secuta. Unde mensura restitutionis ratione rei acceptæ, est quantitas possessionis; ratione iniustæ acceptiois, est quantitas alieni damni. Ita cum D. Thoma, Layman, alique.

Possessor bonæ Fidei, ubi adverterit rem non esse suam, tenetur Domino comparenti eam statim restituere, nec potest pretium à se pro ea datum exigere, nisi datum sit animo rem restituendi Domino suo, ejusque negotium utiliter gesserit. Si bonâ fide rem *consumpserit*, aut alienaverit, ad nihil tenetur, nisi quatenus ex ea factus est ditior; si vendiderit, tenetur Domino comparenti, contractu venditionis rescisso, emptori pretium restituere, ei enim tenetur venditor de evictione, non tamen rei Domino si res vendita reperiri non possit, nisi quatenus ex ea factus est ditior. Quia Dominus rei non est Dominus pretii. Tenetur etiam fructus naturales, ut fœtus animalium, & mixtos, id est, partim à re, partim ab industria provenientes, ut segetes; & fructus civiles, ut re-

ditus &c. restituere, subductis expensis. Quia res qualibet Domino suo fructificat, non tamen fructus industriales. Rem alienam Titulo gratuito à fure acceptam tenetur, per se loquendo, Domino restituere, nisi certus sit fore, ut furi justam ab causam redditam, Domino restituatur: quia in hoc casu Dominus non potest esse rationabiliter invitus.

Potest emptor *bonæ Fidei*, ad recuperandum tantum pretium, *rem furi reddere*, licet sit moraliter certus eam Domino perituram: Quia secluso contractu nec delicto, nemo tenetur rem alienam cum proprio suo damno apud se conservare ut restituatur suo Domino, quia ad id nullum habet jus.

Neque refert, quod emptor rem furi reddendo eam reducat in pejorem statum. Quia hoc non fit directè & positivè, sed tantum negativè, quatenus scilicet ad vitandum damnum proprium, rem delinuit in meliori statu conservare. Emptor tamen *bonæ Fidei*, ratione iniustæ acceptiois, probabiliter eo casu tenetur rem Domino suo restituere, uti docet probabiliter, Navarrus, Lessius, alique, contra Sylvestrum, Alensum, Dianam, & alios. De emptore bonæ Fidei assertionem nostram tenet Navarrus, Sylvester, Vasquez, Lessius, Bonacina, Maldernus, Turrianus, Lugo, &c. contra Cajetanum, Sotum, Medinam, Layman, Durium, &c.

Mala Fidei possessor obligatur ad restitutionem rei si extet, & ad ejus valorem si perierit, etiam fortuito, & absque ejus culpâ; idque etiam apud Dominum per injuriam alicujus tertii erat peritura: quia hunc præveniendi ipsius obligationem in se suscipit. Si tamen res casu perierit apud iniquum possessorem, eodem modo absque ullius iniustitia apud Dominum peritura, probabiliter ad nihil obligatur in foro interno: Non enim ex re accepta, quia perit: non ex iniustâ acceptioe, res enim æquè erat peritura, adeoque ille non fuit efficax causa damni. Communiter tamen dicitur imponenda ei restitutio in foro externo in pœnam criminis. Ita Navarrus, Lessius, & alii, contra Paludanum.

Fur ad nihil obligatur probabiliter, qui sciens & volens rem alienam consumpsit eo loco & tempore quo aliâ citram iniustitiam erat certò peritura: Quia in illis circumstantiis res Domino suo nullius erat peritura, ac proinde ejus destructio non est illi damnosa: Secus si fur illam transfulerit in locum ubi erat servanda: Quia tunc erat alicujus pretii Domino suo. Ita Vasquez, Amicus, alique.

Res quæ apud iniquum possessorem *meliorata* est, aut *fructificavit*, cum omni melioratione suâ restituenda est, & cum omnibus fructibus non solum perceptis, sed etiam percipiendis à Domino si rem suam habuisset: quia res Domino suo melioratur & fructificat, ideoque cum his tanquam ad Dominum pertinentibus restitui debet.

Pro *debitorum solutione* servandus est ordo juris prioris. Hinc 1. Si res extat in specie reddenda est Domino. 2. Debita Titulo oneroso præferuntur debitis Titulo gratuito. 3. Debita certi creditoris præferuntur debitis creditoris incerti.

Causa excusantes à restitutione traduntur infra hujus Operis Tomo II. Part. III. Tract. V. cap. 14. §. 4.

CAPUT VII.

De Injuria in Corpus, & Famam, & de Furto, iudice, Teste, Reo, Advocato.

De his agitur in hoc Opere infra Tract. V. superius citato: hic pauca restant adjicienda.

Occisio sui directæ, licita non est ullâ auctoritate humana. Quia illa repugnat charitati erga se, justitiæ erga Rempublicam & erga Deum, qui est Dominus vitæ humanae.

Licet tamen ex justa causa, v. g. ad vitæ conservationem seipsum mutilare, & *indirectè* ad sui necem concurrere, ut abstinendo ab esu carnis humanae, aut idolo sacrificare, item ignem navij injiciendo, aut pulverem nitratum ad nocendum hosti &c. Debent tamen ista fieri ex causâ gravi & conducente ad finem independentem à morte directè adhibita. *Sui interfector* jure Canonico privatur Ecclesiæ suffragis, & sepultura, nisi ante mortem dederit signa poenitentiae, vel dubium sit an à se ipso, aut alio fuerit occisus. Ita de navincenâ &c. *Lessius, Malderus, aliique*, qui eâ ratione factum Sampsonis excusant.

Pro tuendis *fortune bonis magni momenti*, alioqui amittendis irreparabiliter, licitum est in valorem injuriam in actu in aëtionis defensivè occidere. Quia bona illa honeste sustentationi necessaria, reductivè pertinent ad vitam tuendam. Idem in pari causâ de defensione pudicitiae, & honoris tradunt DD. communius.

Qui virginem corrupit, illâ consentiente, non tenetur ad compensationem ipsi faciendam. Quia liberè consentiendo cessit jure suo; nec ejus parentibus, quia nulla illis fit injuria; etsi enim puella sit sub eorum potestate, sicut potest illis invitis nolle nubere, ita & nuptias suas reddere difficiliore. Tenetur autem si per fraudem, metum, aut vim eam ad crimen induxerit, ad omnia damna inde ipsi puellæ, ejusque parentibus provenientia; Quia corruptor eorum fuit causa injusta: hæc si non possit compensare aliter quam inito cum eâ matrimonio, tenetur in conscientia eam ducere: & ad hoc determinatè obligatur si sub conditione copulæ matrimonii illi absolutè promiserit: Nisi fortè mala valdè gravia ex tali connubio sequerentur. Ita *Sorus, Vasquez, Diana, aliique* communius.

Adulter & adultera, si non fuerit proles ex copula secuta, solum tenentur ad satisfactionem honorariam si innotescat marito. Prole certò secuta uterque tenetur ad compensationem damnorum marito & legitimæ proli inde obvenientium, si fieri possit. In dubio tenetur pro ratione dubii, id enim æquitas postulat. Tenetur autem adulter ad prolem alendam ab anno tertio exclusivè, adultera verò usque ad annum tertium inclusivè, ex l. 9. Cod. de patria potestate.

Licitum non est, *seipsum falso infamare*, nec de vero crimine, ratione scandali, neque etiam de falso, ut si quis ad vitanda tormenta fateatur crimen venefici quod non commisit, atque ita se ipsum mendaciter infamem infamiâ gravissimâ in totam ejus familiam redundante: quod fieri nequit absque peccato saltem veniali mendacii, & mortali detractionis, ideoque tenetur ante mortem id retractare.

Iustas ob causas *licita est revelatio peccati gravis occulti*, 1. Ad petendum consilium vel auxilium. 2. Ad alterius correctionem idoneam. 3. Ad avertendum

R. P. Arsdæk, Tom. II.

malum commune. 4. Ad propriam defensionem. 5. Ad vitanda gravia tormenta. *Sine causa* verò mortale est illud vel uni aperire, etiam non nominatâ personâ, sed solâ ejus communitate v. g. religiosâ. Quia per hoc injustè fama aliena graviter lædi æstimatur. Ita *Theologi communiter*.

Per *singula furta levia* multiplicata tunc peccas mortaliter quando per ea intendis etiam à diversis tibi comparare summam notabilem: Tunc enim singula furta sunt executio voluntatis mortaliter malæ circa rem totalem gravem. Imò etiam quamvis id non intendas peccas mortaliter, quando summam gravem complex ad eam advertens: Quia tum causas damnium notabile. Completâ autem summâ notabili teneris eam sub mortali totaliter restituere. Plus tamen requiritur ad summam notabilem quando per majora intervalla, aut à diversis accipitur.

Compensatio occulta, quamvis rarò, aliquando tamen est licita; ut si debitum omninò certum absolutè non possit aliter obtineri, aut non nisi ægerimè cum multis molestiis & gravibus incommodis, & sic ut creditor occultè sibi compensans prospiciat ne iterum à debitore idem debitum postea solvatur. Ita de debito certo *Theologi communiter*.

JUDICI licet, quando crimen est *notorium*, auctor autem *occultus*, inquirere de auctore in genere: accusatio sufficit ad interrogandos testes ab accusatore productos: ad reum autem de se ipso juridicè interrogandum prærequiritur vel semiprobatio per unum testem, vel infamia, vel indiciorum sufficientia. Judex tamen de uno crimine infamatum non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, nisi sit cum illo priori crimine connexum.

Judex inferior, imò & superior, debet indicare secundum leges, nisi in aliquo casu particulari prudenter judicetur Legislator aliud voluisse: quia alias periculum esset ne privatis affectibus locus concederetur. Ita Jura communiter.

Tenetur judex publicus se conformare regulæ iudicis publici, quæ sit, scientia publica, hoc sensu, quod non possit *contra* eam judicare, non quod semper debeat *secundum illam* etiam quando habet *certitudinem de contrario*: Obstat enim Superior regula juris divini vetantis ne directè occidatur innocens. Tenetur quidem inferior obedire suo Superiori non evidenter mala præcipienti; sed Respublica non potest imperare Judici ut eum damnet ad mortem, quem judex certò & evidenter scit esse innocentem, & per calumniam oppressum. Quia alioquin ejus præceptum esset manifestè injustum. Unde Respublica non imperat, ut judex procedat secundum allegata & probata, nisi ex præsumptione veritatis, ac proinde quando Judici constat de contrario, præsumptio debet cedere veritati. Opposita tamen multorum *Thomistarum* sententia cum *D. Thoma* ut probabilis admittitur, Contra *Petrum Navarrum, Adrianum, Panormium, Lyranum, Lessium, Sylvium, Malderrum, Lugo, &c.*

Si judex *culpabiliter* tulit sententiam injustam, tenetur eam revocare, & damna compensare. Si verò *inculpabiliter*, eam solum tenetur retractare si potest sine suo gravi incommodo: *ita communis*.

De *JUDICE, TESTE, ET ADVOCATO*, & quando ad restitutionem teneantur agitur Tomo II. Part. III. Tract. V. post cap. 14.

G 2

ACCE-

rsde
kin

theo-
logia

P. IV

ACCEPTIO PERSONARUM, qua dignior postponitur, est iniustitia mortalix ex genere suo; quia per eam violatur, vel iustitia commutativa, ut in iudiciis, & distributionibus beneficiorum: & officiorum per concursum; vel distributiva & fidelitas in dispensatione bonorum communitatis. Hinc juxta *Rebellum* est mortale in distributione locorum in *promotionibus Academicis* præferre minus dignum digniori, cum ista distributio fiat per oppositionem, sive concursum formalem.

REVS interrogatus, sed non iudicè, non tenetur aperire veritatem; tenetur si iudicè, id est, à iudice legitimo cum præviâ infamiâ, & semiplena probatione. Sunt tamen qui probabiliter dissentiant quando agitur de capite, & est spes evadendi; Quia præceptum de positivè dicendo vero videtur eo casu excedere vires conditionis humanæ. Certè ei licet infirmare auctoritatem accusatoris & testium, aperiendo occulta eorum crimina, fugere è carcere; ejus fores effringere; non tamen inficere vim custodibus. Ita *Theologi communius*.

DE RELIGIONE ET ACTIBUS ILLIUS.

CAPUT PRIMUM.

De Religionis virtute, Oratione, Horis Canonicis, Votis, & Religioso statu.

DE *Horis Canonicis* agitur hic infra Part. III. Tract. IV. cap. 4. de *Votis & Juramento* Tract. V. cap. II. §. 3. De *superstitione, & vitis oppositis* Tract. V. cap. I. §. 2. Hic principia, speculativa præcipuè ordine suppletur.

Religio est virtus quæ debitum Deo cultum exhibet. Hinc objectum ejus *materiale* est Dei cultus, *formale* hujus cultus specialis honestas.

Religionis *actus eliciti* sunt volitiones cultus Dei: *imperati* sunt, ipsi actus divini cultus, scilicet adoratio, oratio, votum, sacrificium, & similes, qui sunt objectum simul & effectus actuum elicitorum quibus constituntur in esse virtutis istius speciei scilicet Religionis.

OFFICIUM DIVINUM tenentur recitare Ecclesiastici, etiam Regulares secundum ritum Breviarii Romani reformati, exceptis Ecclesiis & Conventibus in quibus constat aliud officium recitari ex consuetudine 200. annorum, quibus licet tamen Romanum assumere. Omnes etiam obligantur legere Officium Defunctorum die animarum, & Litanias die S. Marci, & triduo Rogationum; non autem legere Officium Defunctorum ut notatur in rubricis, nisi ubi id usum receptum est. Qui nulli Ecclesiæ est adscriptus, sed ordinatus Titulo patrimonii, probabilis tenetur ad ipsum Officium Romanum.

Reliqua practica de Officio sive Horis Canonicis traduntur infra Tract. 4. cap. 4. de Horis Canonicis.

VOTUM est promissio Deo facta de meliori: ad hujus valorem requiritur, 1. Voluntas se obligandi. 2. Advertentia quanta requiritur ad mortale. 3. Libertas. 4. Ea rei promissæ notitia ut non erret circa ejus substantiam, aut principale motivum. 5. Rei promissæ possibilitas, & honestas. Unde non potest esse

materia voti res mala, res indifferens, & res bona quatenus melioris impeditiva. 6. Denique in votente requiritur potestas se obligandi. Hinc vota professionis emissa ante annum ætatis 16. ipso jure sunt irrita.

Qui vovet rem *ab alterius voluntate* sive factio dependente, tantum tenetur, quantum in se est, procurare executionem: non tamen tenetur iste alteri æquari. Hinc liberi non obligantur votis parentum eorum Religioni offerentium. *Votum conditionale* obligat purificatâ conditione etiam turpi, non antecedente. *Voti impletio* faciendâ est statim moraliter, vel juxta intentionem votentis: Si tamen quidpiam pro nullo determinato tempore absolute voveris, teneris illud exequi cum primum commode poteris: sic tamen ut ad breve tempus illud differre non debeat mortale censeri.

Obligatio voti definit, 1. Definitione materiæ. 2. Defectu conditionis adjectæ. 3. Irritatione, id est, ablatione obligationis voti ab alterius consensu dependente. 4. Commutatione. 5. Dispensatione. Unde potest simpliciter & directè irritare vota liberorum impuberum gubernationi familiaris officientia, non alio, ut sunt votum castitatis, religionis &c. *Prælati regulares* potest irritare omnia vota à suis subditis emissa post professionem religiosam, excepto voto strictioris ordinis. Item, vota à suo prædecessore, imò & à seipso approbata. Non tamen vota Novitiorum, quæ suspenduntur ante professionem, per quam extinguuntur. Unde si non emittatur professio reviviscunt, nisi de vota dimissorum è Societate ante ingressum emissa.

Potestas irritandi vota subditorum, etiam convenit *Abbatissis*, cum ea potestas non sit jurisdictionis, sed gubernationis. Item, *Maritus* potest irritare vota uxoris repugnantia juri, quod habet in ejus corpus; quia in istis mulier viro est subjecta. *Pantifa* non potest irritare omnia vota Fidelium, cum eorum voluntates non habeat in omnibus sibi subjectas: Potest tamen ex justa causa cum iis dispensare in votis de facto emissis, cum sit circa res sacras supremus in terris arbiter.

Quilibet potest propria auctoritate, etiam ab ipse causa, vota sua *mutare in evidentior meliora*, si non sint vota reservata: Hæc etiam reservata potest mutare in votum religionis. Mutare autem in æquale, aut in minus bonum potest solus Superior: Quia talis commutatio est partialis dispensatio, quæ est actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, sed absque aliqua causa, nec licitè, nec validè fieri potest.

Persona in cujus favorem facta est commutatio in æquale vel minus, potest, si velit, *redire ad prius votum*, non tamen, si propria auctoritate commutaverit in melius. *Votum reale factum uni Ecclesiæ*, & hujus nomine ab aliquo acceptatum, non potest à votente commutari in melius faciendum alteri Ecclesiæ quia prior Ecclesiæ acquisivit jus ad rem voto promissam per illam acceptationem. Si opus in quod facta est commutatio reddatur *impossibile* non tenetur ad prius votum redire.

Plura practica traduntur infra de VOTO Tract. V. cap. 2. §. 3.

STATUS RELIGIOSUS est status perfectionis per tria vota perpetua acquirendæ ab ecclesiâ approbatus. Ad eum requiruntur, 1. Vota substantialia, ea quæ perpetua castitatis &c. 2. Traditio sui à votente irrevocabili-

line

littera Superiori. 3. Approbatio Pontificis ad talem statum in Ecclesia constituendum.

Solemnitas votorum, non est de essentia Religionis. Constat hoc ex Decretis Pontificis Pauli III. Pii IV. & ipsius Tridentini approbantium Societatis institutum, ac præcipue ex Bulla Gregorii XIII. edita an. 1584. quæ incipit *Ascendente Domino*, definitentis, vota simplicia Societatis constituere verè ac propriè Religiosum, æquè ac facit professio. Quia illos, qui ea emittunt æquè ligant religioni, licet non æquè hanc illis obligent. Idem olim viguit in ordine S. Basilii, August. & Benedicti, quod doctè probat *Basilii P. nrius* Augustinianus l. 7. de *Matrim. à C. 12. ad 22.* ubi dicit temporibus Apostolorum omnes Religiones solis votis simplicibus constituisse, & Religiosos votis solutos à suis Prælatiis dimitti potuisse, ut sit in Societate, cujus proinde instituti modus non est novus in Ecclesia.

Illam autem *solemnitas* voti religiosi, consistit in forma quadam fovendi ab Ecclesia præscripta, & reddita efficaci ad varios effectus morales, qui sunt, 1. Votentem adstringere religioni, vinculo utrimque insolubili. 2. Inhabilitare ad matrimonium subsequens, & præcedens ratum dirimere. 3. Reddere incapacem omnis Domini. 4. Solvere cætera vota simplicia. Ex *jure Cap. Scriptura 4. de voto.*

Professio ipsa Religiosa, est emissio voti solemnitis in Religione approbata. Ad ejus valorem requiritur, 1. *Ætas* 16. annorum ex Trid. 2. Annus probationis integer. 3. Libertas à coactione, fraude &c. 4. Animus profitendi. 5. Consensus Superioris. 6. Ut profitens sit sui juris, liber, &c. Eadem requiruntur ad valorem votorum simplicium Societatis.

Qui emisit professionem invalidam potest juxta *Trid. Sess. 15. c. 10.* reclamare intra quinquennium à die professionis, non post, nisi prius defuerit reclamandi potestas. Professio Religiosa ex Declaratione varia, delet omnia peccata ante commissa quoad penam, quod extenditur ad vota simplicia Societatis: De quo *Salus Suarez de Relig. Pellicariis &c.*

Pontifex dispensare potest in voto solemniti castitatis Religiosæ, quia tota vis & solemnitas quam habet professio, est ab Ecclesia. Patet 1. ex Bonifacio VIII. & ex Bulla Gregorii XIII. 2. Quia Pontifices in hoc voto sæpe dispensarunt, ut cum Ramiro Rege Aragonie monacho alisque apud Lessium, Malder. &c. & recentius cum Duce de Joicense Capucino. Non potest tamen dispensare cum monacho in sensu composito, quod solum volunt *Innocentius III. Cap. cum ad monasterium* de statu Monachorum, & alii doctores rem Deo consecratam non posse defacrar. *Charakter Sacerdotalis* est indelebilis, & ideo initiatus Sacerdotio auctoritate Pontifici fieri nequit ex Sacerdote non Sacerdos. Ita ex Theologis Societatis, aliisque docent plurimi de voto solemniti, Contra *Sotum, Capreolum, Sylvestrum, Estium, Sylvium, & alios favente his ut videtur D. Thoma Quæst. 189. Art. 3.*

Per votum *Obedientia* Religiosus obligatur, 1. Ad servandam Regulam in sua religione receptam. 2. Ad obediendum Superiori, & quidem sub mortali dum utitur his terminis; præcipio tibi in nomine Domini, in virtute S. Obedientie, aut similibus. In dubio præsumptio stat pro Superiore, adeoque illi obediendum est.

Per votum *Castitatis* tenetur abstinere ab omni a-

ctu castitati repugnante, idque sub mortali ex vi voti. Per votum *Paupertatis* tenetur nihil habere, & absumere, etiam extra suum monasterium, tamquam proprium, seu independentè à Superiore, & hoc etiam sub mortali peccato Sacrilegii in materia gravi. Per se loquendo, illud censetur grave in materia voti, quod est grave in materia furti. Varia repugnant paupertati in una Religione, quæ non in aliis, pro consuetudinum varietate. Religiosi professi successione in hæreditates jure communi sunt incapaces, & monasteria eorum nomine ex jure Belgico.

Plura præctica traduntur infra DE VOTO Tract. V. Cap. II. §. 3.

CAPUT II.

De Beneficii Ecclesiastici Natura, Acquisitione, amissione, Dominio, &c.

ECCLESIASTICUM BENEFICIUM definitur, ejus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter aliquod officium spirituale auctoritate Ecclesiæ constitutum. Unde ejus defectu Castellorum capellania non sunt Beneficia, nec, per se loquendo, obligant ad Horas. *Seculare* beneficium est, quod secularibus, *Regulare* quod regularibus ex sua institutione confertur, unde nec *Seculare* Regularibus, nec contra conferrè potest absque dispensatione: in dubio præsumitur *Seculare*. *Simplex* dicitur, quod nullam habet præminentiam, nec jurisdictionem, ut *Canonicatus*: *Duplex* quod hæc omnia aut eorum aliquid habet, ut *Papatus, Episcopatus &c.* *Titulare* quod in Titulum perpetuum confertur, unde non potest auferri absque gravi causa, tale ferè est quodlibet beneficium sæculare.

Olim Clerici per modum unius communitatis simul in communi vivebant sub Episcopo sibi, & singulis necessaria distribuentè: unde tunc nullum habeant Dominium reddituum sui Beneficii. Nunc habent Dominium bonorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, id est, acquisitionum tamquam stipendium celebrationis &c. item illius partis proventuum sui Beneficii, quæ ipsis est necessaria ad honestam sustentationem. Probabilius videtur eos etiam esse Dominos partis *superflue*, cum jura absolute eis tribuant dominium fructuum sui Beneficii, nihil distinguendo inter partem necessariam & non necessariam. Deinde, Pars illa non est quoad Dominium, Ecclesiæ in communi, nec Pauperum; ergo Beneficiorum. Ita recentiores communiter, *Sotus, Covarr. Azor, Molina, Lessius, Sylvius, Wigers, Malderus*, Contra plures *Canonistas & Theologos antiquiores*.

Clerici tamen *Beneficiati obligantur* sub mortali partem fructuum congruè sustentationi superfluum Pii causis applicare; non tamen ex Justitiâ, sed ex Charitate, & obedientia, ex qua non oritur obligatio restitutionis in Beneficiatis de ea aliter disponentibus, nec in eorum hæreditibus: Quia ejusmodi obligationem Ecclesia numquam declaravit, nec imponenda est, nisi de ea constet, cum in dubio melior sit conditio possidentis. Unde cum Concilia & PP. dicunt bona Ecclesiastica esse res Dei, Patrimonium Christi, &c. loquuntur de illis ante eorum divisionem,

vide
kin

theo
logia
P. II
P. 5

nem, & de immobilibus, & mobilibus quæ sunt Ecclesiæ in communi, ut sunt vasa argentea, &c. Cum vero S. Augustinus, Hier. alii PP. expressè dicunt, Clericos esse fures aut Sacrilegos si illis ultra necessitatem utantur, vel loquuntur de obligatione charitatis ad usus Pios, vel per exaggerationem, qualiter S. Hier. loquitur etiam de Secularibus cleemosynas non erogantibus. *Ita plurimi hic apud Dianam, & favet D. Thomas* Quæst. 185. Art. 7.

Ecclesiastica bona immobilia, & mobilia pretiosa, alienari non possunt sine justa causa, & solemnitate. Causa justa hujusmodi alienationis sunt, 1. Urgens necessitas. 2. Pietas. 3. Evidens utilitas. Solemnitas ad eus valorem requisita consistit in his, 1. Debet eâ de re tractatus fieri in Capitulo. 2. Debet accedere consensus majoris partis Capituli. 3. Debet intervenire consensus Episcopi, vel Pontificis, ac Regis, quibus deficientibus invalida est etiam in foro externo, nisi sit res modica, ac pertinens ad mensam Prælati, qui absque solemnitate potest alienare mobilia non pretiosa, & renunciare juribus acquirendis, non tamen acquisitis. Papa non potest prohiberi alienare bona Ecclesiæ, cum non sit eorum Dominus, sed solum administrator. Ita ex variis Juris Canonibus deducit prædicta Lessius, Layman, alique.

Si Beneficiatus omittat Horas Canonicas post 6. menses à possessione, tenetur ad restitutionem, secus si ante: Tunc tamen peccat mortaliter contra Religionem, non contra Justitiam; Quia non videntur fundatores voluisse obligare sub tanto onere. Horas negligens per 6. menses à possessione, Beneficio privandus est: Habens plura Beneficia ad horas seorsim sufficientia plura peccata committit, & tenetur ad restitutionem fructuum, pro rata temporis, fabricæ, vel pauperibus loci faciendam: Potest tamen sibi retinere partem proportionatam officiis non omittis, v. gr. Sacramenta ministrandi, Beneficio annexis, præsentia in Choro &c. Ita hic docet Layman, alique.

Residentia, est assiduitas commorationis in loco beneficii animo præstandi alicujus servitii Ecclesiastici. Ad eam tenentur habentes curam animarum ex præcepto divino à Pontifice indispensabili: Possunt tamen ex causa Episcopi singulis annis abesse ad 3. menses, non ultra, aliâ per se loquendo, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem: Parochi verò per duos, Canonici possunt abesse per tres menses, sic tamen ut distributiones non faciant suas. Privantur si absint diutius, primo anno dimidiâ parte fructuum: Secundo omnibus istius anni fructibus. Omnia Beneficia de jure communi ad residentiam obligant, sunt tamen quedam ex fundatione aut consuetudine libera ab ista obligatione. Colliguntur prædicta ex Trident. Sess. 24. Cap. 12. aliisque.

Beneficia acquiruntur 6. modis, 1. Præsentatione & institutione: Præsentatio etiam à Laicis fieri potest & confert jus ad rem; institutio à solis Ecclesiasticis. 2. Electione quæ propriè locum habet in Prælaturis, & parit jus ad rem. 3. Postulatione, ad quam consentire debent duæ partes tertiæ: non tribuit jus ad rem, adeoque est revocabilis: & Confirmatione, quæ est beneficii collatio in eum, qui electus, vel postulatus est. 4. Collatione libera, id est, quæ procedit ex mero conferentis arbitrio. 5. Resignatione in favorem secuta collatione. 6. Permutatione, dum accedit Superioris approbatio.

Jus Patronatus est jus præsentandi aliquem ad beneficium vacans; tribus modis acquiritur, 1. Fundatione, seu donatione fundi, in quo ædificata est Ecclesia. 2. Eiusdem ædificatione. 3. Donatione ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ. Ex his Titulis, possunt ejusdem beneficii plures esse Patroni, qui conveniant de præsentatione alternatim faciendâ. Tituli illi rectè exprimuntur hoc versiculo.

Patronum faciunt, jus, ædificatio, fundus.

Patronatus Ecclesiasticus convenit personæ Ecclesiasticæ, Laicus personæ laicæ. *Jura Patroni sunt, 1. Præsentandi. 2. Honoris in processionibus. 3. Defensionis Ecclesiæ. 4. Alimentorum in casu inopie. Transferitur hoc jus, 1. Successione hereditariâ. 2. Donatione. 3. Permutatione. 4. Venditione Domini cui annexum est jus patronatus.*

Episcopus est ordinarius collator omnium beneficiorum suæ diocesis, tam patronatorum, quam liberorum; sæpe tamen ex privilegio hoc jus competit aliis. Pontifex verò cum sit supremus Princeps & dispensator bonorum Ecclesiasticorum, est collator omnium Beneficiorum tribus modis, 1. Jure preventionis, id est, quando alicui confert gratiam expectativam ad Beneficium primò vacaturum. 2. Jure concursus, id est, quando confert aliquod Beneficium vacans, etiam nullâ interveniente Ordinarii negligentia. 3. Jure devolutionis, id est, quando ex juris dispensatione ob aliquam collatorum culpam jus conferendi ad Papam devolvitur. Rarò jure illo concursus vitur Pontifex, ad vitandam confusionem; sed ejus loco in variis Ecclesiis sibi servavit certos menses, ceteri Ordinarii relicti.

Capitulum regulare, & seculare, seclusis censuræ impedimentis, habent jus electionis, in qua servanda est forma Canonica, juxta quam vocandi sunt habentes jus eligendi etiam absentes, præsentium qui ob justam causam accedere non possunt, exigendum est suffragium.

Tribus modis fieri potest electio, 1. Per scrutinium, id est, collectionem suffragiorum, in qua necesse est ut major ac sanior Pars Capituli in eundem consentiat. 2. Per compromissum, id est, per potestatem eligendi uni vel pluribus commissam à Capitularibus. 3. Quasi per divinam inspirationem.

Ad capacitatem beneficii requiritur, 1. Thorus legitimus. 2. Clericatus. 3. Ætas competens. 4. Celibatus. 5. Libertas à censuris. 6. Probitas, scientia &c. Dispensatio Pontificis illegitimos reddit capaces cæcivis Beneficii. Episcopus solum potest cum illis dispensare ad minores ordines, & ad Beneficia simplicia, quibus non est annexus ordo Sacer. Constant hæc ex juriis dispositione, De quibus nos plura supra Tomo II. Part. III. Tract. I. in fine, circa Ecclesiasticis Munia, Beneficia, &c.

Clericatus seu primatonsura est necessaria, sic ut si deficiente collatio Beneficii sit nulla. Ordo quem Beneficium ex suâ institutione requirit, debet suscipi intra annum, quod si beneficiatus omittat, peccabit mortaliter, poteritque ab Ordinario privari Beneficio. Ad Episcopatum requiruntur, 1. Ætatis anni 30. 2. Subdiaconatus. 3. Ut eo suscepto intra tres menses fiat consecratio, sub poena jacturæ fructuum & Episcopatus, si ultra tres alios menses negligatur. Ad Abbatiam, Decanatum, & similes dignitates requiruntur anni 25. saltem inchoati, uti ad Beneficium

etiam parochiale. Ad Beneficia *simplicia* requiritur Annus 14. saltem inchoatus: & ad Canonicatum Ecclesie Cathedralis ordo sacer, & annus 21. Ut *Monialis* sit capax Abbatie requiritur ut habeat annos etatis 40. & 8. annis a professione in monasterio laudabiliter se gesserit. Ipso jure vacant Beneficia per *matrimonium* valide contractum, & per *professionem*, id est, per vota religiosum constituenta: Unde eorum resignatio ante finem Novitatus ritè facienda est.

Quaestiones alia circa acquisitionem, amissionem, permutationem BENEFICII Ecclesiastici, traduntur in hoc Opere infra Tomo II. Part. III. Tract. I. & precedentibus. De SIMONIA circa Beneficia Ecclesiastica, & alias res sacras agitur ex professo hujus Operis Tomo II. Part. III. Tract. V. Cap. 12. in fine.

Hareses & Errores.

Contra hanc Secundam Secundae Theologiae partem, recensentur cum suis Auctoribus, ac Refutatione, in fine Tomi I. hujus Operis sub hoc Titulo, *Notitia Generalis Dogmatum ab Ecclesia Damnatorum*, ordine Alphabeticò, sub his Titulis in particulari. *Concilium, Fides, Deus, Christus, Ecclesia, Evangelium, Apostoli, Haereticus, Papa, Sacerdotium, Scriptura sacra, &c.*

Item, de Fide, Spe, Charitate supra Part. II. pag. 144. Item, de Justitia &c. in Titulis *Bellum, Inimicus, Injuria, Index, Juramentum, Lex, Mendacium, Occisio, Restitutio, Simonia, Tyrannus, Usura*, supra in *Notitia Generali* inchoanti pag. 144.

Item, de Jure & Injuria, supra Part. II. pag. 140.

Isde
kin

theo
logia

TERTIÆ PARTIS PARS PRIMA

DE INCARNATIONE VERBI DIVINI.

§. I.

Incarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates &c.

DE hoc Incarnationis mysterio, Querit D. Thomas in summa Part. 3. Art. 1. *An fuerit conveniens verbum divinum incarnari?* Respondet affirmativè, uti & alii Theologi. Quia per Deum in carne visibilem cognoscuntur attributa divina per se alias invisibilia, v. g. Dei bonitas, justitia, sapientia, &c.

Neque dicas assumendo naturam humanam assumi etiam ejus imperfectiones, adeoque peccabilitatem.

Resp. enim, posse assumi imperfectionem sive malum pœnæ, non assumendo malum culpæ, cum culpa à malo pœnæ separabilis sit, & Dei infinitæ sanctitati repugnet.

Querit idem art. 2. *An necessarium fuerit Verbum Divinum incarnari?*

Resp. Non fuisse necessarium simpliciter. Quia potuit alius viis ac modis Deus finem suum assequi, fuit tamen necessarium secundum quid, scilicet ut melius eum assequeretur, ad fidem, spem, charitatem, sui que communicationem, & malorum remotionem. An sine peccato originali Verbum incarnatum fuisset, infra dicemus.

Purus homo non potuit satisfacere pro tota natura humana. Quia peccatum est malitiæ infinite.

Querit art. 4. *An incarnatio facta sit principaliter ad delendum peccatum originale, an ad delendum peccata actualia?*

Resp. Ad originale principaliter, quia peccatum illud est majus *extensive*, scilicet ad omnes; quamvis actualiale sit majus *intensive*, quia est magis voluntarium, utpote propria singulorum peccantium voluntate commissum.

Querit art. 8. *An Unio Verbi sit idem quod assumptio?*

Resp. negativè. Quia natura divina rectè dicitur unita, non tamen assumpta. Nam unio importat relationem, sed assumptio denotat actionem vel passionem.

Hinc Pater & Spiritus Sanctus uniunt, sed non assumunt, Filius unit, & assumit. Item, Natura Divina est unita, non tamen assumpta.

Queritur ulterius. An unio Verbi divini ad humanitatem, facta sit in Natura sive essentia, an in Persona divina?

Respondent cum D. Thoma *Quest. 2. Art. 2.* Theologi, factam non esse in Natura; sed in Persona. Quia Natura significat essentiam speciei, Persona totum habens naturam tamquam partem formalem, & sui perfectivam: ideoque ad hanc dicitur immediate facta unio hypostatica, unaque esse in Christo persona, unumque suppositum.

Persona, hypostasis, subsistentia non distinguuntur conceptu intrinseco, sed tantum connotato.

Assumi potuit à Verbo hypostaticè natura Angelica. Item, natura irrationalis v. gr. leonis assumi potuit in unitatem suppositi, etsi ea non videret Deum. Potuerunt etiam assumi duæ humanitates, aut una humanitas cum natura Angelica. Non ideo tamen necessariò dicerentur illæ duo homines, sed unus cum duplici humanitate, uti docent Theologi communiter.

Non potest hypostaticè assumi natura habens, & simul retinens propriam subsistentiam, uti nec ab humanitate Christi ea retinetur.

Quoad *Meritum Incarnationis*. Nec humanitas Christi, nec ipse Christus de facto illam meruit, etsi absolute potuit per opera subsequenta. Nec Patres eam meriti sunt, aut potuerunt mereri de condigno: quamvis poterant mereri de congruo illius circumstantias ut fieret tali tempore &c.

Virgo etiam *Deipara* non meruit de condigno, sed tantum de congruo *maternitatem* Christi. Ita de merito communiter Theologi.

Quoad *Gratiam in Christo*. Fuit in illo gratia habitualis, & ejusdem speciei cum gratia nostra. Illa de lege ordinaria magis augeri non potuit: quamvis potuerit absolute. Ex vi istius gratiæ non potuit Christus dici filius Dei Adoptivus: quia non erat Persona divinitati extranea, quod requirit ratio adoptionis.

Fides

Fides non erat in Christo, ut illa dicit assensum obsecurum rebus à Deo revelatis præstitum; fuit tamen fides in Christo alio sensu multiplici.

Gratia excitans & adjuvans de facto in Christo non fuit: cum illa non egerit: etsi ad actus supernaturales indigerit concussu generali ejusdem ordinis supernaturalis.

Scientiam beatificam in hac vita habuit, quamvis non habuerit gloriam corporis nisi post resurrectionem. Per illam scientiam non videbat in Deo omnia possibilis: quamvis per illam videret quidquid novit Deus scientiâ visionis, non tamen eadem claritate. Habuit etiam scientiam per se infusam supernaturalem à beatifica distinctam. Cognitocebat quoque cogitationes cordium, & futura contingentia ab hominum libertate dependentia, uti sæpius in Scripturis indicatur.

Voluntas in Christo duplex admittenda est, divina scilicet & humana. Nec non liberum arbitrium tam quoad potentiam, quam quoad actum. *Præceptum* etiam moriendi liberè acceptavit: quamvis non posset illud absolutè omittit, supposito quod præceptum fuerit absolutum: quod cum illius libera implementatione fuisset conciliant Theologi.

Meritum in Christo propriè fuit per varios actus, uti per actum amoris Dei qui sequebatur scientiam illius infusam.

Meritis sibi gloriam corporis, nominis sui exaltationem, impassibilitatem animæ, resurrectionem, ascensionem, adventum ultimum, & quidquid in laudem illius factum est aut fit à creatura rationali. Non tamen meruit gloriam animæ, aut gratiam sanctificantem: quia necessariò illi competeabant ratione unionis hypostaticæ.

Fomes peccati à Christo aberat tam in actu primo quam secundo. Uti & *ignorantia* positiva, aut *error* in intellectu: quia non consistebant cum statu corporis & animæ divinitati unitæ. Nec refert quod in Scriptura aliquando dicatur quædam admirari: hoc enim non importat quod simpliciter ea ignoraret, sed quod essent ipsius experientiæ insolita.

Christus fuit verè *Rex*, sic ut habuerit regiam potestatem, & Dominium radicale in omnes res mundi in actu primo, quamvis in actu secundo illam non exercuerit, nisi in paucis. Hanc enim potestatem ratio filiationis Dei per unionem ad Verbum verè importat.

Non rectè dicitur Verbum divinum *prædestinatum* ut esset homo, sed bene esse prædestinatum sive decretum ut fieret homo: nempe per unionem ad naturam humanam.

Adorari potest *Humanitas* Christi eadem adoratione latriæ quoad substantiam quâ adoratur ipsum Verbum divinum. Sed cum hoc discrimine, quod Verbum ratione sui adoratur, *Humanitas* autem ratione Verbi sibi per unionem communicati.

Quo modo Imago Christi possit adorari, & imagines Sanctorum possint coli, traditur supra in Tomo I. Tract. II. Cap. 12. pag. 79.

§. II.

Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, &c.

Primò dicendum, per Unionem hypostaticam duas esse in Christo naturas in Persona Verbi subsisten-

tes, naturam scilicet divinam & humanam, sine ulla Naturarum, Voluntatum, aut Operationum confusione: remanentibus etiam post unionem Proprietatibus utriusque naturæ. Quod constat ex Concilio Calcedonenſi sub Leone Magno anno 451. ubi definitur *Filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum esse, nunquam sublati à differentiâ naturarum propter unionem, juxta illud Joannis primo: Et verbum caro factum est.*

Secundò, Unionem Verbi incarnati factam esse in Persona, sic nempe ut compositum resultans ex utraque natura sit una Persona, adeoque in Christo unicum esse Suppositum. Ut definitum est in Concilio Ephesino sub Cælestino Pontifice.

Tertiò; ex eodem dicendum, *Humanitatem* Christi fuisse propriè, physicè, & personaliter unitam Verbo, & non tantum habuisse cum eodem conjunctionem extrinsecam, moralem, aut accidentalem per amorem, & concordiam voluntatum, & operationem rerum mirabilem, ut volebant Nestoriani.

Quartò, quoad Sanctitatem & impeccabilitatem naturæ humanæ in Christo: Certum est inter Theologos; primò Christum de facto numquam peccatum qualecunque admisisse: & hoc de fide est et illo Petri 2. *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolens in ore ejus.* Secundò certum est etiam Christum non potuisse peccare in sensu composito, id est, remanente unione. Tum quia fuit beatus à primo conceptionis suæ instanti, cum beatitudine autem non consistit peccatum. Tum quia ex vi unionis hypostaticæ communicatur humanitati Christi sanctitas Verbi infinita, exclusiva omnis peccati.

Porrò, *Quæstio Theologica* est, An potentiam absolutè in sensu diviso unionis humanitas peccare: quod fieri non potuisse docet communis consensus Patrum & Theologorum apud Suarez hic *Disputat. 32. Sect. 2.* & Valquez *Disputat. 61. Capite 3.*

Quintò, Dicendum cum D. Thoma, & meliori parte Theologorum, Unionem hypostaticam esse aliquid realiter distinctum à natura divina, & humana. Ita docet etiam Scotus, Suarez, alique communiter, Contra Nominales, & aliquos Recentiores, Quamvis ipse Occamus Princeps Nominalium ab illis in hoc dissentiat in Tertium, *Dist. 1. quæst. 1. Dico, inquit, quod unio addat aliquid ultra extremam unitatem, quæ hic non potest evadere per negationes, & connotationes.* Rationem assignat D. Thomas, *Quia potest esse Verbum, & hæc Christi humanitas, sic tamen ut humanitas non sit unita Verbo: ergo illa duo esse inter se unita importat aliquid ultra humanitatem & Verbum.*

Sextò dicendum, *Actiones* Christi meritorias habuisse vim merendi & satisfaciendi in actu primo extensivè infinitam, sive valorem sufficientem ad præmium & satisfactionem infinitam. Ita cum alius Suarez hic *Disp. 1. Sect. 4.* qui docet vim illam infinitam provenire à Sanctitate increata Verbi, quæ cum sit infinita, & humanitati unita, actiones Christi infinitè dignificat. Quantò autem persona est dignior, tantò majus præmium ipsius actioni, & obsequio respondet. Hinc sequitur Christum pro peccatis humani generis non tantum condignè, sed etiam copiosè, & abundè satisfecisse. Et patet ex Apostolo ad Ro-

ad Rom. 5. *Non fecit delictum ita & donum . . . ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*

Septimò, quoad causam sive motivum cur debuerit Verbum divinum incarnari; Dicendum, causam principalem fuisse Reparationem generis humani, & Dei gloriam ex ea convenientem. Patet ex Symbolo Nicæno, *Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cælo.* Probabilis est sententia Scoti cum pluribus aliis, Christum venturum etiam Adam non peccasset, sed in carne impassibili, ut etiam in illo statu esset Caput, & causa meriti omnium electorum. Sed communior est opinio D. Thomæ, venturum non fuisse nisi dependentem à peccato. Quia Scripturæ passim insinuant peccatum, & maximè originale, fuisse motivum principale Incarnationis.

Cæterum, cum peccatum mortale, Contra Deum infinite dignitatis, sit aliquo modo malitiæ infinite, pro condigna illius satisfactione necessaria erat Persona dignitatis infinite qualis erat Christus cum esset homo, & simul Deus. Et hinc ulterius sequitur, nullam potuisse dari puram creaturam, quantavis supernaturali gratiâ ornatam, cui possibile foret pro peccatis humani generis ex rigore justitiæ satisfacere.

Porò supra Tom. I. Tract. I. cap. 5. demonstratur, quamam sit vera Christi Ecclesia in qua salus per eum potest obtineri, ex ipsius Christi promisso infallibili, Ecclesie Romanae antiquitate, unitate, amplitudine, sanctitate doctrinæ, & gloria Miraculorum, qua in Ecclesia Romana, non alibi persistunt.

§. III.

Communicatio Idiomatum.

Communicatio hæc Idiomatum est prædicatio re-ctæ proprietatum & actionum humanarum Christi de Deo, ac vicissim divinarum de homine. Est certè maximi momenti talium prædicationum notitia in hoc mysterio admodum sublimi, in quo si quis in docendo, aut prædicando propositionem aliquam imperite proferat, summæ inlicitiæ faciliè redarguitur.

Dicendum igitur primò, Communicationem Idiomatum in Christo necessariò admittendam. Quia cum Verbum sit unitum Humanitati, sequitur etiam naturam divinam & humanam unitas esse in Verbo in unitate personæ, uti supra in §. 1. & 2. ostendimus. Unde fit ut de eadem persona duæ naturæ, & earum proprietates in concreto prædicentur. Hinc resultat in Christo duplex idiomatum prædicatio.

II. Ex prima illa duplicis naturæ Communicatione in unica persona, vera est hæc propositio, *Verbum est Deus*, & illa, *Verbum est homo*. Item, quia Verbum est Deus, vera est illa propositio, *Deus est homo*, in qua etiam nomen Deus videatur supponere indeterminatè pro subsistente in natura divina, non tamen verificatur nisi de Verbo.

Illà propositio, *Deus est homo*, differt ab his, *Jesus est homo*, & *Christus est homo*. Quia Deus, Jesus, & Christus significant quidem ibi personam, sed diversimodè, quatenus scilicet Deus significat Verbum ut suppositum naturæ divinæ, Jesus ut suppositum naturæ humanæ, Christus verò ut suppositum utriusque. Unde etiam sequitur primam istarum propositionum esse contingentem, & duas aliasse necessarias.

Vera etiam est hæc propositio, *Deus factus est homo*, non tamen admitti solet illa, *Homo factus est Deus*. Quia vox, *homo*, supponit pro persona, in Christo autem nulla alia est Persona præter Verbum, quod nunquam incepit habere divinitatem, hinc propriè dici non potest, quod homo factus sit Deus.

Altera est Communicatio Idiomatum ex *Proprietatibus* utriusque naturæ divinæ & humanæ. Hinc veræ sunt hæc propositiones, Christus est æternus, & temporalis, & finitus, & infinitus, &c. Nempe ratione diversarum naturarum, scil. divinæ & humanæ.

Dicendum non est simpliciter, *Christum esse creaturam*, sed tantum cum addito, secundum humanitatem.

Dici tamen simpliciter potest, *Christum esse passum, mortuum, ac sepultum*. Quia periculum non est quod de Christo ratione Personæ divinæ propositiones istæ intelligantur.

Dicendum porò, Etiam Prædicata quæ conveniunt naturæ divinæ communicentur cum humana in propositionibus illis in *Concreto* expressis, Non ideo quæ conveniunt Divinæ dici possunt de natura humana in *Abstracto*, aut contra. Unde etiam ob unitatem suppositi subsistentis in natura divina & humana rectè dicatur, Deus est homo, & Homo est Deus: Item certo sensu, *Deus est passibilis, Homo est impassibilis*, Non tamen ideo dici potest, divinitas est humanitas, aut, divinitas est passibilis, aut humanitas est divinitas, aut humanitas est impassibilis.

Errant in his magnopere Lutherani dum docent, proprietates naturæ Divinæ esse formaliter communicatas humanitati, uti dum dicunt, sicut Verbum, ita & Christum esse *ubique*, undè & dicti Ubiquistæ. Sed præter alia absona, inde sequeretur Christum non potuisse ad alium, aliumque locum moveri, cum supponatur esse ubique. Atque ita nec natus fuisset in præsepio, nec suspensus in Cruce, nec fugisset in Ægyptum, nec è terris ascendisset in cælum, &c.

Quædam huc conducentia traduntur hic supra de mysterio Trinitatis §. 1. & 2. pag. 13.

Hæreses & Errores.

Circa totam Incarnationis materiam declarantur variae Hæreses in hujus Operis Tom. I. Part. II. post Controversiam X. §. 5. 135.

Item supra in Notitia Generali Hæresum Verbo Christus, &c. pag. 148.

Porò, Christum pro omnibus etiam Reprobis mortuum esse & orasse: Item pro omnibus gratiam & auxilia ad salutem sufficientia impetrasse, fufius probatur in eodem Tom. I. Tract. II. pag. 65. §. 2. Et de Gratia sufficienti, Controv. 5. pag. 124.

inde
kin

theo-
logia

D. IV
P. 13

TERTIÆ PARTIS

PARS SECUNDA

DE

SACRAMENTIS.

DE singulis Sacramentis in genere & specie tractatur ex professo in huius Operis Tom. II. Part. III. à Tractatu II. usque ad Tractatum V. qui est de Præceptis: & Tract. I. fusi de Atritione in Sacram. penitentiæ. Item, de Sacramentis singulis contra Hæreticos, sive Sektas varias, in Part. I. Tract. II. cap. II. pag. 67. pag. 72. pag. 78. & sequentibus. Cap. 3. &c. de Eucharistia, Missa, Communione sub utraque specie, & Confessione Sacramentali, pag. 70.

Hic tantum restant addendæ in singulis quædam Quæstiones præsertim speculativæ ad perfectum Theologiæ universæ complementum, servato materiæ consuetu in Scholis decursu.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

IN statu Naturæ integræ, sive Innocentiæ defacto nulla fuerunt Sacramenta. Est Theologorum sententia communis. Ratio est, quia Deus prævidit statum Innocentiæ in Adamo & Eva brevissimo tempore duraturum; ergo non est credibile pro illo statu instituisse Sacramenta quorum nullus futurus erat usus: cum etiam in Genesi ubi agitur de primorum Parentum creatione ac statu, talium Sacramentorum mentio non reperitur.

Dices, matrimonium Adam & Evæ vocari videtur Sacramentum ad Ephes. 5.

Resp. Sacramentum ibi latius sumi pro quovis signo rei sacræ; nec ullam sanctitatem per se tunc attulit matrimonium, nec postea usque ad Christum, unde nec Sacramentum fuit, quod est signum suo usu sanctificativum.

Sed queritur porro, An fuisset institutio & usus Sacramentorum in statu naturæ integræ si status ille perdurasset?

Resp. Probabilius illa non futura, etsi hominum genus in eo statu perseverasset. Ita D. Thom. q. 61. a. 2. pluresque Theologi, quos citat & sequitur *Amicus disp. 3. n. 14.* Contra *Suarez, Lugo &c.* Probat, quia licet Deus possit velle quod est minus conveniens, v. g. non creare mundum, quamvis creare sit bonitati ejus convenientius; ex eo tamen quod nunc sciamus Deum in isto statu daturum fuisse ordinariè homini alia dona spiritalia supernaturalia independenter à rebus corporeis, probabiliter inferimus illum ad hoc nunquam usurum fuisse Sacramentis illis sensibilibus.

Dices, Permanente in statu Innocentiæ toto humano genere potuissent aliqui in particulari peccare; ergo pro his fuisset institutum aliquod remedium, quo resurgerent, ergo aliquod Sacramentum: illi enim per peccatum excidissent jam è statu Innocentiæ, & incidissent in statum illi similem in quo nunc homines versantur.

Resp. Concessio ant. (cum gratis asseratur Adamo

non peccante omnes homines confirmandos fuisse in gratia, contra auctoritatem *D. Thom. 1. part. q. 96. a. 2.* ac ferè omnium Theologorum) negando tamen consequentiam. Quia posset esse in illo statu remedium peccati absque Sacramento, nam & Adam post peccatum sine Sacramento justificatus fuit, & multi alii in natura lapsa, absque usui Sacramenti per solum actum contritionis justificantur, quale remedium potuissent & lapsis illis sufficere.

In statu naturæ lapsæ, suppositâ voluntate Dei de illa salvanda per fidem Christi redemptoris necessariam, vel omninò convenientius fuit institui Sacramenta.

Probat, quia in hoc statu fides Christi redemptoris sine aliqua externa revelatione facta per res corporeas haberi nequit: in statu verò innocentie Deus independenter à rebus corporeis, scientiam, alia que dona spiritalia infundebat hominibus, sicut & Angelis, de hoc enim statu ait Apostolus ad *Rom. 10.* quomodo credent ei quem non audierunt? Ergo convenientissimum erat ut ceremoniæ huic fidei obediendæ conjuncta esset singularis aliqua utilitas obeuntis; utilitas autem illa debuit esse non corporalis, quia res sacræ non debent ordinari ad quæstum aut commodum corporis; ergo utilitas spiritalis, consistens in aliquo Sanctitate usu Sacramentorum conferenda.

Tempus legis naturæ dicitur illud, quod fuit à peccato Adami usque ad legem Scriptam, quæ data est per Moysen, non quod homines illo tempore nullam aliam legem, aut præceptum à Deo quam ipsam naturam rationalem accepissent (statim enim post diluvium præcepit Deus hominibus *Genesios 9.* ne carnem cum sanguine comederent, quæ erat lex positiva) sed quod nulla esset Dei lex scripta, homineque regerentur solis naturæ legibus, paucisque præceptis divinis, retentis per memoriam, ac traditionem.

Pro justificatione parvulorum in statu legis naturæ, non requirebatur applicatio aliqua externa, quæ haberet, verbo vel facto, sed sufficiebat fides ab aliis illis applicari actu interno. Ita post *Bonaventuram, Richardum, Dominicum Sotum, & alios, Vasquez, Disp. 165. Cap. 3. & Huviado, Disp. 3. difficultate. 4. q. 2. a. 9. quæstiuncula 2. & in 3. parte q. 7. a. 4. ad 2.* Quia Patres, ex quibus solis habemus ea quæ de justificatione parvulorum in lege naturæ novimus, non requirunt signum externum, sed sola tali fide parentum ajunt eos solitos justificari. *Gregor. lib. 4. moralium cap. 30.* quod, inquit, apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii. Ita & Patres alii.

Dices, Fides adulti non potuit prodesse parvulo, nisi illi applicaretur; atqui hæc applicatio fieri debebat per ceremoniam externam circa ipsum parvulum, ergo &c.

Respon-

Respondeo, negando minorem, applicari enim fidem huic parvulo, nihil est aliud quam per fidem determinari Deum ad dandum huic gratiam remissionem peccati; ut autem determinetur ad hoc Deus, non est opus caeremonia externâ, sed sufficit actus internus determinatè versans circa hunc parvulum, cum Deus actum internum videat, & ab eo possit moveri ad conferendum gratiam justificationis.

CIRCUMCISIO, quae fuit post legem Mosaicam, sive scriptam, per se, sive vi institutionis suae, non habebat vim justificandi, ut jam habet Baptismus, sed solum instituta erat ut esset signum sensibile eorum qui erant de populo Dei. Ita *D. Thom. q. 90. a. 7. Ingo disp. 5. n. 4. Hurtado disp. 3. difficultate 9. Lessius de Sacram. q. 70. art. 9. Contra Scotum, Henricum, Bonacinam aliosque.*

Sed *infantes masculi* Hebraeorum communiter justificabantur per Circumcisionem, sumptam materialiter, prout scilicet illa signo justificativo legis naturae successit. Circumcisio autem illa die octavo infantibus conferebatur. Ita *D. Thomas alique Scholastici.*

Unde colligi potest, si ante diem octavum periclitaretur infans, non debuisset praeveneri tempus Circumcisionis, sed fide v. g. parentum iis applicatâ potuisse salvari, sicut feminae omnes, quae non circumcidebantur: adultos verò justificatos formaliter tantum per actum charitatis docet *Lugo hic disp. 5. num. 73. Sc. contra Scotum, Durandum aliosque.*

Baptismus Joannis aliquo modo extraordinarium fuisse Sacramentum, non ut Baptismus Christi, doceat communiter Theol. Quia institutus à Deo, ut testatur ipse *Joannes*, qui misit me baptizare &c. scilicet ad figurandum Christi baptismum. Quod saltem aliquid sanctitatis externae causaret, quemadmodum ablutione aliae ante à Deo per Moysen instituta, dubium non videtur, cum particularis fuerit Dei missio ad illum conferendum.

Septem sunt LEGIS NOVAE Sacramenta, & neque plura, neque pauciora, contra Hæreticos recentiores, qui ferè præter Baptismum & Eucharistiam, nullum agnoscunt. Probat autem ex consensu totius Ecclesiae tam Graecae quam Latinae in Concilio Florentino &c. *De quibus supra hujus Operis Tom. I. Tract. II. cap. 11.*

Sacramenta illa causant gratiam & characterem in instanti sui terminatio. Quia isto instanti, non ante, habent completam significationem, & sunt totaliter in facto esse. Hoc porro instans, ex communi Philosophorum doctrinâ de inceptio, & desitione entis successivi, dicitur *extrinsecum*, sufficitque ad causalitatem moralem, quae non requirit actualem existentiam causae dum causat effectum suum, scilicet gratiam in suscipiente.

Neque ex eo quod Sacramentum non causet gratiam, nisi quando totum est in facto esse sequitur, formam illius in praesenti expressam non posse verificari: Quia ad hoc sufficit moralis coexistentia causae & effectus, sive quod producatur effectus immediate postquam prolata est forma istius effectus causativa.

Dices, quid si suscipiens Sacramentum in illo instanti extrinsecò quo conferenda esset gratia, moriatur? Respondeo, non esse absurdum admittere Sacramentum illo casu carere effectum, cum desit conditio requisita ad operationem Sacramenti, nempe status via-

R. P. Arsdok. Tom. II.

toris pro illo instanti, quo Sacramentum debet operari: Adde, hunc casum esse moraliter impossibilem, aut pertinere ad divinam providentiam non permittere ut posito Sacramento eo præcisè instanti moriatur.

REVIVISCIT Baptismus informis, & probabilius alia Sacramenta obice remoto, ad remissionem culpae. Colligitur ex verbis *D. Augustini*, Sacramentum & in homine justo, & in homine injusto semper sanctum est, quod neque aequitate alicujus augetur, neque iniquitate minuitur. Et sanè aliàs justificatio aliquando nec per Baptismum, nec per illius votum fieret, cujus oppositum ex Tridentino colligitur.

Reviviscit etiam ad remissionem *paenae*, quod necessariò admittendum est quando baptizatus sine attritione de venialibus statim moritur post Baptismum, cui vi Baptismi poena post mortem remitti debet, testante *Florentino*, quod baptizati morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum Caelorum & Dei visionem perveniunt. Unde etiam sequitur quod reviviscat ad remissionem *venialis culpae*, sine qua nunquam remittitur illius poena: hæc tamen remissio habitualis venialium in reviviscencia fit sine sacramentali gratiae infusione, cum obex venialium remissionem impediens, non sit etiam obex gratiae.

Porro, ex ratione *D. Augustini* pro Baptismo supra allata colligitur, quod ad omnem effectum reviviscant etiam *Sacramenta cetera informia*, quod in multis credibilius fit ex eorum interabilitate aut absolutâ, aut saltem pro tempore aliquo, ne semel indignè suscipiens semper effectu illorum carere debeat. Reviviscunt verosimiliter ad *majorem* gratiam in homine tunc *magis disposito*; sic enim fit in prima susceptione, adeoque convenientius dicitur sic fieri in reviviscencia consequenti.

Dispositio necessaria ad reviviscendum pro Sacramentis merè *vivorum*, est status gratiae. Pro Sacramentis *mortuorum*, si obex sit *negativus*, requiritur illa quae ab initio sufficiens flet, adeoque saltem attritio: aliàs enim nunquam se solis ad gratiam primam reviviscerent. Si ad obicem negativum accesserit peccatum post susceptionem commissum, opus est contritione vel confessione: cum nullum Sacramentum peccatis futuris tollendis subserviat. Eadem opus est, si obex in susceptione fuerit *positivus*, quale est peccatum prius naturâ vel concomitanter in susceptione commissum: non potest enim tale peccatum per istud Sacramentum remitti: Quia forma non videtur cadere super peccata, respectu quorum tunc impossibile est retractatio.

Dum Sacramentum *mortuorum* per *contritionem vel confessionem reviviscit*, gratia confertur duplex, & quidem simul naturâ: licet enim contritio & confessio prius naturâ existant, non tamen prius agunt, quam reviviscat Sacramentum, eò quod hujus effectus non prærequirit in suscipiente statum gratiae, sed tantum dispositionem in actu primò talem, ut peccatum remittatur simul ex vi dispositionis, & Sacramenti reviviscantis.

CAPUT II.

De Baptismo, Martyrio, Confirmatione, Eucharistia.

§. I.

Baptismus, Martyrium, Confirmatio.

Institutio Baptismi probabilius tunc primum fuit, cum Christus per discipulos baptizaret in Judæa, uti refertur, *Joan. 4.* H 2 Ob.

vide
kin

theo-
logia

D. IV

Obligatio tamen suscipiendi Baptismum tantum caput post adventum Spiritus Sancti quando Apostoli ceperunt promulgare legem Evangelicam: Ideo Judæus ante Christi passionem sufficienter instructus de Doctrinâ, obligabatur quidem ad credendum in Christum, & Doctrinam ejus admittendam ut veram: Non tamen ad deserendam legem Mosaicam; Quia necdum erat à Christo abrogata, imò & à Christo tunc observata fuit.

Infirmis Christus Baptismum inchoativè, & velut in exemplari, quando baptizatus fuit à Joanne: Completè autem cum discipulos misit ad baptizandum. Primam partem tradunt Patres apud Vasquez & Suarez, hic de hoc agentes, Secunda verò suadetur ex eo quod institutioni Baptismi nullum tempus aptius appareat.

Ad *valorem Baptismi* requiritur expressa invocatio SS. Trinitatis, nec valet collatus in nomine *solius Christi*: nam *Matth. ultimo* expressè dicitur baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: idque declarat praxis Ecclesiæ tres personas semper exprimentis. Probabilius etiam est nunquam sic fuisse collatum: idque colligitur ex *Canone 49. Apostolorum*, ubi præcipitur invocari SS. Trinitatis.

Dices, in *Actis* Apostolorum dicuntur aliqui baptizati in nomine Christi.

Resp. id eo id dici, vel quia hoc nomen inferebatur etiam formæ Baptismi v. g. dicendo, & Filii Jesu Christi: vel dicendo in nomine Christi, idem esse, quod Baptismus in fide & auctoritate Christi conferatur.

MARTYRIUM est testimonium Fidei Divinæ vel in se, vel in opere alicujus virtutis morte confirmatum. Requiritur tormenta de se mortis illativa, & causa supernaturalis: & prout Martyrium *adultis* proprium est, requiritur etiam acceptatio voluntaria.

Infantes per solum Martyrium, sine Baptismo aquæ salvati possunt: ut patet perpetuâ traditione Ecclesiæ, quæ à temporibus Apostolorum infantes Christi causa ab Herode occisos semper ut veros Martyres coluit.

Neque dicas cum *Armacano*, infantes illos fuisse ante mortem justificatos per *circumcisionem*: Cum haud dubiè multi Ethnici Judæis permixti fuerint, & multi ante octavum vitæ diem, quo fiebat circumcisio, interfecti fuerint. Neque hoc, si verum esset, vim argumenti nostri elideret: cum infantes illi non tantum colantur ut Sancti, sed etiam ut Martyres, adeoque ut participes status gratiæ virtute Martyrii.

Martyrium in adultis habet vim remittendi omnem culpam & pœnam ex privilegio, & velut ex opere operato. Constat ex communi fidelium sensu, & verbis Christi apud *Matthæum*, qui perdidit animam suam propter me inveniet eam. Habet autem hanc vim etiam secluso actu charitatis, ut patet in pueris qui sine ullo actu per Martyrium justificantur. Deinde, alioqui malè distinguerent Theologi tria baptismata: cum sic baptismus sanguinis non distingueretur à baptismo flaminis, sive amoris Dei super omnia, qui vim justificandi per se, & solitariè obtinet.

Dices, 1. Apostolus asserit, nihil prodesse Martyrium sine charitate.

Resp. tò sine contrariè, non privativè accipiendum esse, ita ut sensus sit, nihil prodest Martyrium, si habueris odia, dissensiones, cupiditatem vindictæ, &c. quæ Martyrii vim impediunt.

Dices 2. S. Augustinus, docet Martyrium sine Charitate non esse verum Martyrium, nec prodesse posse.

Resp. intelligendum esse de charitate, non quæ Deus diligitur super omnia, sed quæ fidelis quisque uni tenetur cum verà Christi Ecclesiâ: explicari etiam possit in sensu supra assignato.

In *adulto* etiam requiritur, ut mortem acceptet ex *motivo aliquo supernaturali*. Unde qui mortem etiam ex Christi odio sibi illatam sustineret, ex solo vanæ gloriæ motivo, non esset verè martyr, ex defectu motivi ad fidem, aut virtutem Christianam pertinentis.

Acceptatio mortis non debet esse necessariò *voluntas actualis*, sed sufficit *habitualis*, id est, præterita non retractata: Quia satis est quod verè mors fuerit volita. Debet tamen illa excludere omnem voluntatem se defendendi: alioqui Martyr non satis conformaretur Christo, qui instar Agni coram tendente se, obmutuit: Hinc milites, qui ex vera intentione Religionem tuendi pugnantem occidunt, non sunt verè Martyres. Ita Doctores communiter, & praxis Ecclesiæ, quæ merè tales martyribus non annumeravit: quinimò Phocæ Imperatori & aliis tale Martyrii genus inducere volentibus semper refertur teste *Baronio* in Notis ad Martyrologium Rom. ad diem 19. Aprilis.

In *peccatore* autem requiritur necessariò aliqua *pœnitentia*, Patet ex *Tridentino* docente iis, qui actualia peccata commiserint, pœnitentiam quovis tempore fuisse necessariam ad justificationem etiam per Baptismum obtinendam. Videtur tamen sufficere pœnitentia *virtualis* inclusa in voluntate moriendi pro Christo, concepta ex motivo universali repugnante cuilibet peccato mortali, cujuscumque virtutis illud fuerit.

Ad *effectum Martyrii* non requiritur *Contritio* in peccatore sed sufficit *Attritio*: Quia hæc sufficit ad Baptismum, cui non cedit Martyrium quoad vim justificandi, juxta Patres, & nominatim Clementem Romanum *Lib. 5. Constit. Apost. cap. 7. S. Cyprianum Epist. 73. S. Augustinum Lib. 13. de Civ. Dei cap. 5. & 8.* Quia, inquit, qui dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, dixit, & qui me confessus fuerit, &c.

Confertur gratia Martyrio respondens ex opere operato, non in instanti mortis extrinseco, quia tunc aliquis posset salvari, qui in vitâ nunquam habuisset gratiam habitualement: Nec confertur in *ultimo vite instanti* reali; Quia probabilius est non dari instantia realia indivisibilia. Confertur ergo paulò ante mortem, quando Martyr eo adductus est, ut absque miraculo non possit amplius uti ratione & sensibus, quia tunc Martyrium est moraliter consummatum, & Martyr postur pro Christo quidquid in humana vita est summè æstimabile.

QUÆSTIO est singularis, & maximi momenti ac solati pro Missionariis, & aliis qui inter hæreticos aut Infideles in periculis & ærumnis versantur: *Quæ, & qualis passio ad verum Martyrium requiritur?*

Resp. cum *Suare* de Relig. &c. Primò, Martyr est cui Religionis causâ mors immatura acceleratur misericors, inopiâ, fugâ, &c.

Secundò Martyrii palmam magna ex parte confertur qui usque ad mortem in tribulationibus, & laboribus pro Catholica fide constanter perseverat.

Tertiò in omni proprietate, & veritate Martyrii

consummatur, & ita solet Ecclesia eos colere, quibus, navigatione, penuria, gravibus incommoditatibus ita corpus extenuatur, ut verè mors inde finaliter acceleretur. Horum singula probat fuisse *Suarez* ex *S. Cypriano Augustino, Chrysostomo, alisque.*

Illos etiam qui in obsequio peste infectorum ex charitate vitam ponunt ut Martyres à Fidelibus haberi docet *Baronius in Martyrologio Romano*, de quibus fuisse *Raynaudus.*

Idem tradit de vero Martyrio illorum qui hoc seculo in persecutione Anglicana enecantur et si persecutores alios fingant pretextus, *Baronius in suis Annalibus* ubi agit de *S. Thoma Cantuariensi.*

PARVULIS sive pueris extra Martyrium, ante sufficientem usum rationis necessarius est Baptismus re ipsa susceptus: ut constat ex generali regula, Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. & Ecclesiae traditione, quam huc ex *S. Augustino, alisque Patribus Suarez, & Vasquez* fultus adducunt.

Possunt adulti sine Baptismo aquae per Baptismus fluminis, sive contritionis perfecte justificari. Constat ex Scriptura *Proverb. Cap. 8.* ego diligentes me diligo &c. *Joan. 14.* qui diligit me diligitur à Patre meo, Item ex *PP. Amb. August. Bernarda,* & aliis passim.

Dicitur, ex dicto generali Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* colligitur ipsum aquae Baptismus omnibus ad salutem esse necessarium.

Resp. illud intelligendum de Baptismo in re, vel voto Baptismi incluso in contritione sive amore Dei perfecto. Cum autem Ananias dixit Paulo, *Baptizare & abluere peccata tua*, non significavit Paulum non fuisse antea per charitatem justificatum, sed tantum justificatum fuisse sub onere Baptismi postea suscipiendi.

Extra periculum mortis certò imminenti, non licet Infantibus infidelium principibus infidelibus subjectorum baptizare. Quia Baptismus ille vel deberet exponi periculo prophanationis: vel deberent infantes illi abstrahi à parentibus: neutrum autem licitum est: Christus enim noluit religionem suam vi propagari, sed libero vel baptizandorum, vel Parentum consensu. Neque satis est quod parentes infideles consentiant in Baptismum infantium suorum, nisi etiam eorum educationem Christianam promittant, aut congruè fieri permittant.

Dicitur, Parentes infideles abutuntur suà patrià potestate nolendo proles suae Baptismum à Deo ad salutem institutum: ergo possunt ad hoc à Principe cogi.

Resp. abusum patriae potestatis circa supernaturalia non subjacere vindictivae Principum potestatis: nisi etiam repugnet legi naturali, aut bono Reipublicae, quod non fit in casibus praedictis. Nec refert quod aliqui Principes tulerint leges spectantes ad supernaturalia. Quia id fecerunt ex commissione Ecclesiae vel expressa, vel tacita, vel praesumpta: idque tantum respectu fidelium subditorum.

Si tamen infantis Parentes infideles mortui sunt, Principes fideles curare possunt ut baptizetur infans & suo tempore in fide instituat.

Infantes Mancipiorum infidelium possunt, & debent invitari etiam parentibus baptizari, si subsint Dominis Christianis: Ratio est, quod possunt abstrahi à parentibus absque parentum injuria, ad procurandam eis educationem Christianam, cum jure mancipii ad Principem pertineant.

Quaeres, Quid si unus parentum sit fidelis, an possit infans altero parente infideli in viro baptizari?

Resp. posse, si spes sit ut Christianè educetur. Et ita statuitur in jure, *Can. Judaei, causa 18. Quest. 1. & Cap. ex litteris, de convers. infidelium.*

CONFIRMATIONIS Sacramentum, fuit à Christo immediatè institutum, idque in ultima coena, Quod expressè docet *Fabianus Papa Epist. 2. Cap. 1.* his verbis: In illa enim die Dominus Jesus, postquam cenavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut à SS. Apostolis praedecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Christum conficere docuit.

Ad valorem Sacramenti Confirmationis requiritur, ut Christum benedicatur ab Episcopo: ita ut nequidem ex commissione summi Pontificis censeatur simplex sacerdos validè Christum conficere. Neque contrarium bene inferitur ex eo quod ex tali commissione possit Simplex Sacerdos hoc Sacramentum ministrare: Quia haec duo diversa sunt. Ita cum *S. Thoma, Suarez, Henriquez, alique communius, Contra Scotum, Cajetanum, Valentiam, &c.*

Materia proxima hujus Sacramenti est, unctio Christum in fronte facta per modum crucis: & frons inungenda est immediatè ipsius Episcopi manu; Quia hoc Sacramentum debet perfici per aliquam manus istius impositionem. *Forma* illa Graecorum, *signaculum donationis Spiritus Sancti*, certò valida est, 1. Quia ante schisma Graecorum forma eadem usurpata fuit. 2. Quia in secunda Synodo generali eadem forma tradita fuit, neque in Concilio Florentino, aut alibi ab Ecclesia reprobatur, quod pluribus confirmat *Amicus hic disp. 13. num. 76. alique.*

De Confirmatione **PRACTICA** traduntur infra Part. III. Tract. IV. Cap. 3.

§. II.

Eucharistia Sacramentum.

DE hoc Sacramento, *Sacrificio Missae, & Horis Canonis, quae sunt PRACTICA* traduntur infra Part. III. Tract. IV. Cap. 4. & seq. Hic quae portò speculative sunt apponuntur.

EVCHARISTIA NON CONSISTIT in solis speciebus etiam ut connotantibus corpus & sanguinem Christi: neque in solo corpore & sanguine, sed utrumque intrinsecè importat. Quia utriusque simul sumptis tantum convenit esse signum sensibile sanctificans animam per modum cibi & potus spiritualis. Ita *Cajetanus, Suarez, Vasquez, & recentiores communius.*

Species Eucharistica dicuntur Sacramentum tantum, quia significant, & non significantur, *Gratia Sanctificans* dicitur Res tantum, quia significatur, & non significat. *Corpus autem & sanguis Christi* dicitur Res & Sacramentum; quia significant & significantur: haec enim significantur per species, & spirituales anima refectionem significant.

Eucharistia dicit essentialiorem ordinem ad verba consecratoria, ut sui causam, non ut sui partem. Quando autem Florentinum assignat verba consecrationis pro forma hujus Sacramenti, non est intelligendum de forma intrinseca & permanente, sed extrinseca & transeunte, à qua scilicet species consecratae denominantur constitutae in ratione hujus Sacramenti.

Eucharistia sub utraque specie est unicum specie Sacramentum: Quia sub utraque specie ordinatur ad unum & eundem finem, videlicet ad spirituales refectionem

scle
kin

theo-
logia

IV

tionem animæ. Sicut enim ex cibo & potu corporali fit unica perfectio corporalis, sic ex spiritali unica refectio spiritalis constituitur.

Probabilis videtur quod *Aqua* vino mixta immediate convertatur in sanguinem Christi. Ita recentiores communius, contra Thomistas. Prob. 1. ex *S. Ambrosio lib. 4. de Sacram. cap. 4.* Ante, inquit, verba Christi, calix est vino & aqua plenus, ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur. Et *S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 14.* sic ait, Nonne potest panem suum ipsius corpus efficere, & vinum & aquam sanguinem? Prob. 2. ex usu Ecclesiæ veteris, quæ multum aquæ solita fuit admiscere, uti etiam fecit Christus more regionis calidæ: Non est autem verosimile tunc aquam mutari in vinum. 3. Quia verius videtur nunquam aquam vino mixtam converti in vinum: experiunt enim constat posse illam etiam post longum tempus à vino separari. Hanc sententiam fuisse propugnata a *Aresio* Episcopo in libro de hoc specialiter edito.

Auctores antiqui agnoscentes tantum mediatam conversionem aquæ in sanguinem, scilicet post transitum aquæ in vinum, explicari possunt de prævio aquæ transitu in vinum, non physico, sed morali, eo quod aqua modica mixta vino, appareat esse vinum sensui externo.

In forma consecrationis pronomen, *hoc*, non demonstrat panem, nec speciem panis: alioqui enim falsa esset forma: falsum enim est quod panis, aut speciem panis sit corpus Christi, sed demonstrat id quod continetur sub specie panis, videlicet corpus Christi: non quidem sub explicitâ ejus ratione; alioqui enim esset propositio identica: sed sub confusa ratione, contenti sub specie panis in fine verborum. Idem de pronomine, *hic*, in forma calicis cum eadem proportionem dicendum.

Vi verborum solum Christi corpus immediate & directè ponitur sub specie panis: & solus sanguis sub specie vini: Quia id tantum requiritur ad illorum verificationem. Per concomitantiam autem ponitur etiam sanguis sub specie panis, & corpus sub specie vini: & sub utraque anima & divinitas Christi, propter naturalem connexionem quæ est inter corpus, sanguinem, & animam, & eorum unionem cum divinitate prout in Christo existunt.

Quoad passionem à causis extrinsecis. Corpus Christi, prout existit in Eucharistia, non potest naturaliter pati ab agentibus extrinsecis, ut igne, aqua, ictu, &c. Quia cum agentia illa sint corporea, non possunt habere alium influxum, quam quantitativum: non potest autem hic influxus recipi in subiecto indivisibiliter existente, qualiter ibi existit corpus Christi.

Effectus alios Eucharistia recenset Trident. Sess. 13. Cap. 2. videlicet, liberationem à venialibus, & præservationem à mortalibus. Et primum quidem causat ex opere operato, modò non inveniat in recipiente actualem aut habitualement affectum ad venialia: alterum autem mediantibus gratiis actualibus, quæ intuitu communionis prius factæ, dantur ad vincendam tentationem præsertim quæ in peccatum mortale inducat.

Sumptio utriusque speciei simul non confert majorem gratiam. Unde, *Sacerdos sumens sanguinem* non accipit novam gratiam ex opere operato: gratia tamen quæ datur in sumptione corporis, confertur etiam pro-

pter sumptionem sanguinis mox futuram, quæ cum sumptione corporis constituit unicum Sacramentum. Ita Theologi communius, Contra *Alensem, Vasquez, Prapositionem, Maratum, Lugo, &c.* Colligitur ex *Trid. Sess. 21. Cap. 3.*

Nec refert, quod *Clemens VI.* dans *Regi Gallie* potestatem communicandi sub utraque specie, dicit debili id concedere ad majus augmentum gratiæ: Quia vel loquitur ut Doctor privatus sequendo opinionem oppositam: vel certè intelligendus est de augmento gratiæ ex opere operantis, ratione majoris devotionis quæ in sumptione simul calicis exercetur.

SACRIFICIUM MISSÆ, sumptum formaliter pro actione sacrificandi, consistit essentialiter ad præteritè in consecratione, vi cuius ponitur corpus & sanguis Christi sub speciebus panis & vini. Quia per consecrationem ut talem immolatur hostia Deo, in quantum vi illius ponitur sub specie panis corpus Christi vel totum separatim à sanguine: & sub specie vini sanguis velut effusus. Unde hæc corporis & sanguinis, quantum est ex vi verborum, separatio, dicitur à Patribus, Mystica quædam Christi occisio & immolatio, quæ vera illius in Cruce immolatio representatur.

Neque ex eo quod Ecclesiæ curet ut nullo casu Sacrosanctos omittat communionem sequitur, eam esse de essentiali sacrificii: hoc enim facit, quia est aliquod ejus extrinsecum complementum, & velut consummatio quædam istius Sacrificii, quam proinde sacrificanti non liceat omittere.

Sacrificium illud est simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium. Est Latreuticum in quantum offertur Deo in agnitionem & præmi ejus in omnes Dominii. Eucharisticum, in quantum fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis. Propitiatorium, in quantum offertur in remissionem peccatorum; & satisfactionem peccati eis debita. Impetratorium denique, in quantum tendit ad beneficium aliquod impetrandum pro illius sacrificii virtutem singularem à Deo illi annexam.

In quantum sacrificium Eucharisticum est Propitiatorium, habet vim remittendi peccata, & peccata temporales peccatis debitas. Et hæc quidem peccata saltem partialiter remittit immediate ex opere operato, si nihil obstat ex parte subiecti: peccata autem mortalia tantum mediate, mediantibus scilicet gratiis actualibus, quæ ejus intuitu conferuntur, quibus peccator, pro quo sacrificium oblatum est, perducitur ad penitentiam. Quia verò istæ gratiæ non sunt semper efficaces, ideo non semper vi sacrificii remissionem mortalium consequitur is pro quo offertur. Quantum atinet ad remissionem venialium, probabile est Missæ sacrificium hunc effectum immediate operari in eo pro quo oblatum est, si nullum affectum actualem aut habitualement erga ea retineat. Idque conforme est Tridentino Sess. 22. Cap. 1. asserenti per hoc sacrificium remitti ea quæ à nobis quotidie committuntur &c.

Hujus sacrificii virtus impetrativa est infinita in actu primo, sive quoad sufficientiam, quandoquidem contineat Christi merita. Non est tamen infinita in actu secundo, sive, non movet actu Deum infinite ad concedendum id quod petitur: alioqui enim postulatio esset semper efficax, & infallibilis, cuius constat oppositum.

Minor est vis impetrandi in actu secundo, quo plurimè

fiunt beneficia quæ primario petuntur, & plures persona pro quibus primario postulantur. Quia alioqui Sacerdos stipendium accipiens non teneretur primario Missam Deo offerre ad illud obtinendum, quod intendit qui stipendium dedit. Id autem non oritur ex defectu virtutis ad id sufficientis, sed ex libera Christi voluntate merita sua limitatè applicantis. Idem dic de virtute hujus sacrificii ad satisfaciendum pro peccatorum pœnâ temporali.

Pro dispositione illius pro quo sacrificium offertur, ut gratias actuales, aliave beneficia accipiat, non requiritur status gratia; ut patet ex eo quod istæ gratiæ sæpe dantur ad recuperandum gratiæ statum: hic tamen status gratiæ requiritur, ad remissionem pœnæ temporalis obtinendam: quia non est æquum, ut Deus aliquam pœnam remittat illi qui actu manet illius inimic⁹.

CAPUT III.

De Pœnitentia, extrema Unctione, Ordine, Matrimonio.

§. I.

Pœnitentia, & extrema Unctio.

Practica de his suis traduntur infra, toto Tractatu II. & sequentibus.

De lege Dei ordinaria, non potest peccatum actuale remitti absque Pœnitentia. Est de fide ex Scriptura, ut Luca 13. v. 5. si Pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. Et declaratur in Tridentino Sess. 14. Cap. 1.

Pœnitentia tamen formalis non est absolute ad hunc effectum necessaria, sed sufficit virtualis inclusa in actu Charitatis. Patet 1. ex Scriptura hanc vim isti actui tribuenti, Proverb. 8. ego diligentes me diligo. Et Luca 7. remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. 2. Ex Bullis Pii V. & Gregorii XIII. damnantibus hanc Baji propositionem: Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro &c. potest esse sine peccatorum remissione. 3. Ratione probatur, quia vis contritionis ad delenda peccata, oritur ex actu Charitatis, quem includit aut præsupponit: Dicitur autem actus Charitatis pœnitentia virtualis, in quantum continet votum pœnitentiæ debitæ peragenda, & de facto vi istius Charitatis pœnitentiam formalem imperat, dum peccata actu occurrunt memorie pœnitentis.

Neque obstant loca Scripturæ requirentia pœnitentiam formalem, quia intelligenda sunt de ejus necessitate in re, vel voto; propter alia loca fat clara supra relata quibus vis justificandi tribuitur actui Charitatis. Pro hac sententia loca etiam Patrum Chryostomi, Hieronymi, &c. Vasquez hoc loco fusius adducit.

De potentia Dei absoluta potest remitti peccatum absque ulla pœnitentia seu formali, seu virtuali, per hoc solum quod Deus velit peccatori offensam remittere. Quia in eo nulla apparet implicantiæ: sicut homo homini quamvis non pœnitenti potest offensam remittere ex pietate Christiana.

Si obiiciatur S. Thomas dicens id esse impossibile. Respondetur, intelligi debere de lege ordinaria, uti & Tridentinum, dum Sess. 6. Cap. 7. dicit justificationem esse renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ; quia scilicet in præsentibus rerum statu illa voluntatis actualis renovatio in peccatore ad justificationem requiritur.

CONTRITIO non debet esse intensivè summa, ut suf-

ficiat ad remissionem mortalium extra Sacramentum. Vel enim deberet esse absolute talis, quod repugnat: Vel tantum respectivè, quanta scilicet haberi potest hic & nunc respectivè ad præsens Dei auxilium: quod etiam dici non potest: alioqui enim peccator cum auxilio ut duo eliciens contritionem intensam ut duo justificaretur, & eliciens intensam ut quatuor cum auxilio intenso ut quinque non justificaretur, quod videretur esse ab omni ratione alienum.

Nec certus aliquis gradus intensiois requiritur in contritione ut justificet extra Sacramentum: ut volunt aliqui recentiores post Estium, Lupum &c. Prob. 1. ex Scripturis veniam promittentibus omnibus verè pœnitentibus: Vera autem pœnitentia non requirit certum gradum intensiois, sed sufficit quod sit appetitivè summa. Prob. 2. ex Trid. Sess. 14. C. 4. simpliciter tribuente contritioni vim justificandi, dum Charitate perfecta est, hoc est, dum nititur motivo Charitatis, nulla facta mentione intensiois istius actus. 3. Ex damnatis Baji propositionibus in hac materia.

Probatur idem ratione, 1. Quia Charitas habitualis, licet remissa, non stat cum mortalit: ergo nec actualis. 2. Quia in certis casibus datur præceptum de justificatione per contritionem procuranda: atqui non datur præceptum de re ignota, qualis est contritio cum tot, aut tot gradibus, quorum intensio à nullo potest dignosci, aut quot sufficiant designari.

Dices contra, S. Augustinus Lib. de nat. & grat. sic loquitur: Charitas inchoata, inchoata justitia est: Charitas provecta, provecta justitia est: Charitas perfecta, perfecta justitia est: Ergo requirit Charitatis gradus intensos.

Resp. non velle peccatorem necdum justificari, cum incipit Deum diligere super omnia, & tantum tunc cum jam pervenit ad intensam Charitatem: sed solum vult crescente Charitate, crescere vitæ justitiam seu sanctitatem, quod bene consistit cum eo, quod ante illud incrementum homo fit verè justificatus.

Contritio nullam temporis durationem exigit, ut justificet peccatorem: Quia tota ejus vis in eo consistit, quod sit perfecta conversio ad Deum: ergo illo instanti quo habetur ista conversio, justificat peccatorem: idque aperte tradunt Scripturæ, & Patres; cum D. Thoma & Theologis communiter.

Nec refert quod instantanea pœnitentia non sit quidè proportionata ad plenè satisfaciendum Deo quoad pœnam, aliosq; effectus: est tamen proportionata ad recuperandam ejus gratiam: sicut enim gratia Dei amittitur per instantaneam aversionem à Deo; ita convenit ut recuperetur per instantaneam conversionem peccatoris ad Deum.

MERITA bonorum operum per peccatum mortificata reviviscunt per pœnitentiam. Colligitur ex Apost. ad Hebr. 6. non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri: & ad Gal. 3. tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa. Ratio est, quod merita per peccatum non deleantur, sed tantum impediuntur: ac proinde sublato impedimento reviviscunt: Cur autem potius peccata absolute deleantur per actum Charitatis, quam merita per peccatum, id refundendum est in Dei bonitatem pronioris ad miserendum, quam ad puniendum. Est Doctrina ita communis ut oppositam temerariam ac periculosam censeat Suarez, Amicus, Bannez, & priores alii.

Peccata semel remissa non reviviscunt per sequentia, si-

side
Kin

theo
logia

re quoad culpam, sive quoad pœnam. Colligitur ex Scripturis asserentibus peccata per pœnitentiam absolute condonari. Idque disertè docet Gelasius Papa relatus de pœnitentia dist. 4. c. ult. his verbis: Divina clementia remissa peccata ad ultionem ulterius venire non patitur. Est cum D. Thoma communis, & certa, Contra Gratianum de pœnit. dist. 4. Hugonem à S. Victore, &c.

Scripturæ quæ sonant Deum recordari peccatorum remissorum, intelligendæ sunt de pœna eorum temporalium, quorum videtur oblivisci, dum differt ea punire, recordari verò, dum ea punit mensura pœnæ actu infligendæ per sequentes lapsus impleta, ultra quam decrevit punitionem non differre.

Sacramentum Pœnitentiæ non potest esse validum & informe ex parte absolutionis, ut satis constat. Neque ex parte confessionis: Quia vel est formaliter integra, vel non: si primum, sufficit ad valorem & effectum Sacramenti: si secundum ad neutrum sufficit. Neque etiam ex parte doloris, quod magis controversum est, Quia non potest dolor sufficere ad essentiam hujus Sacramenti, nisi pariter sufficiat ad ejus effectum: cum enim hoc Sacramentum sit essentialiter reconciliativum, exigit dolorem qui sit sufficiens dispositio ad reconciliationem. Ita Vasquez, Layman, Coninck, Amicus, cum Gabriele, Adriano, &c. Contra Thomistas plerosque quos sequitur Suarez, Toletus, Valentia, Lugo, &c.

Neque eadem est ratio Pœnitentiæ & Baptismi qui potest esse validus & informis. Quia Baptismus, pro dispositione ad effectum suum non includit aliquid requisitum ad suam essentiam: sicut includit hoc Sacramentum, videlicet dolorem de peccatis, quod de pœnitentia agnoscit D. Thomas Dist. 23. q. 1. art. 4. q. 2.

CONFESSIO SACRAMENTALIS est legitima accusatio pœnitentis de peccatis propriis facta Sacerdoti, ut ab eis absolvatur. Est jure divino præcepta: ut constat, 1. Ex his Christi verbis, Quorum remisistis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta sunt. Hæc enim potestas retinendi peccata non posset ad usum redigi, si non esset necessaria confessio. 2. Ex pluribus Conciliis, usque antiquissimis in quibus hæc veritas definita est. 3. Ex unanimi PP. consensu apud Bellar. 4. Denique ex perpetuo usu Ecclesiæ non solum Latine, sed etiam Græcæ; qui usus numquam fuisset inductus, nisi confessio fuisset jure divino præcepta. De quo plura in Controversiis hæc supra Tomo I. Tract. II. cap. VI. pag. 72.

Confessionis præcepto obligantur omnes, qui post Baptismum mortaliter peccaverunt. Quandonam autem præcisè urgeat extra mortis articulum, aut grave ejus periculum, difficile est determinare. Unde merito Ecclesia præcepto suo determinavit, ut non differatur ultra annum.

Alia de Confessione traduntur infra ad praxim diffusè Tomo II. Part. III. Tract. III. Cap. I. & sequentibus.

SATISFACTIO Sacramentalis non causat gratiam sanctificantem ex opere operato: Quia ante satisfactionem habetur tota essentia Sacramenti pœnitentiæ: Ergo & totus effectus gratiæ Sanctificantis: nec refert quod sit pars Sacramenti, quia est tantum pars integralis, non essentialis.

Illam tamen satisfactio causat ex opere operato aliquas gratias actuales adversus relapsum: Quia non tantum imponitur in vindictam peccatorum, sed etiam in remedium, in eum autem finem opus est gratis actualibus. Causat quoque ex opere operato aliquam re-

missionem pœnæ temporalis peccatis debita: Quia pœnitentia saltem in eum finem imponitur. Ut tamen istum effectum habeat, debet fieri in statu gratiæ: Quia inimicus Dei indignus est, ut ejus satisfactio ad illum effectum à Deo acceptetur.

Satisfacit tamen obligationi pœnitentiæ impositæ qui satisfactionem injunctam implet in statu peccati. Quia Confessarius imponens satisfactionem pœnitenti, hoc tantum intendit, ut pœnitens opus in satisfactionem injunctum exequatur, abstrahendo à statu gratiæ. Ita communis.

EXTREMÆ UNCTIONIS Sacramentum institutum fuit à Christo post resurrectionem simul cum Sacramento Pœnitentiæ, cujus est quaedam confirmatio, ut ait: *Trid. Sess. 14. in præmio de extrema Unctione.* Itaque in loco *Jacobi* de hac Unctione non habetur prima institutio hujus Sacramenti, sed tantum illius promulgatio. Et unctio illa infirmorum, de qua *Marci 6.* fuit tantum figura extremæ Unctionis quæ postea instituenda, & ad vim Sacramenti elevanda fuit.

Benedictio olei per Episcopum facta probabiliter non est de essentia hujus Sacramenti: Quia, teste Acudio, Presbyteri Græci ex antiqua consuetudine benedicunt oleum infirmorum: nec unquam de hac reprehensi sunt ab Ecclesia Latina: Et in hac sententiâ dicendum est Florentinum & Tridentinum pro materia hujus Sacramenti assignare oleum ab Episcopo benedictum, quia ista benedictio est ad minimum necessaria necessitate præcepti in Ecclesia Latina in qua à solis Episcopis ea exercetur.

Dispositio ad hoc Sacramentum in homine juxta requisita, tantum est intentio seu voluntas saltem interpretativa illud recipiendi. Censetur autem hæc voluntas interpretativa includi in vita Christianæ acti. In illis autem qui sibi conscii sunt peccati mortalis prærequiritur confessio, aut contritio, si desit copia confessarii. Non potest alius quam Sacerdos esse minister extremæ Unctionis: quod certum est ex Florentino, & Tridentino Sess. 14. Cap. 3. & Can. 4.

Cetera de hoc Sacramento traduntur infra Tomo II. Part. III. Tract. IV. Cap. 6.

S. II.

Ordo, & Matrimonium.

ORDINEM esse verum Sacramentum, de fide constat ex Concilio Calcedonensi, Florentino, & Tridentino Sess. 23. Can. 3. Et fufius probatur supra in Controversiis Tomo I. Tract. II. Cap. 11. §. 3.

Quamvis admittatur quod Christus usus fuerit determinata materia & forma dum Apostolos ordinavit; non sequitur, quod non reliquerit Ecclesiæ determinationem materiæ & formæ in particulari. Quia non omnia quibus determinatè usus est, sunt propterea de essentia Sacramenti. Sic in consecratione panis determinatè usus est vel azymo, vel fermentato pane: & tamen neuter determinatè necessarius est ad validam consecrationem, cum admittamus Græcos in fermentato validè consecrare.

Episcopalis Ordo jure divino major est simplici Sacerdote, non tantum dignitate, sed etiam ordinis potestate. Habetur de fide ex Trid. Sess. 23. Can. 6. & Can. 7. item ex PP. apud Bellar. dicentibus Episcopos successivè Apostolis: Presbyteros autem 70. discipulis: illos

illos posse generare Patres per ordinationem Sacerdotum : hos tantum filios per Baptismum, quæ cum aliis prerogativis fufius demonftrant.

Epifcopus per fe eft folus *Minifter ordinarius* cujuslibet ordinationis. Ita exprefse Florentinum in *Decret. de Sacram.* & quidem refpectu Epifcopatus & Presbyteratus fic eft *Minifter*, ut abfolutè nullus præter ipfum poffit validè iftos ordines conferre. Alios autem Ordines poteft etiam fimplex Sacerdos conferre, ex commiffione fummi Pontificis. *Reliqua de Ordine traduntur infra fuo ordine cum cæteris Sacramentis.*

Quoad *MATRIMONIUM*, illicita eft in *Lege Evangelicâ Polygamia*, five pluralitas uxorum. Est de fide ex *Trid. Sefs. 24. cap. 2.* deduciturque ex *Matth. 19.* fi enim ut *Chriftus* illic afferit, mœcharus, quidam illâ priorè uxore, alteram ducit, multò magis mœcharus qui priorè retentâ adjungit alteram uxorem.

In lege etiam *Natura* illicita fuit polygamia ab ipfo initio mundi, jure faltem divino positivo. Patet ex primâ *Matrimonii* celebratione *Gen. 1.* ubi *Deus* primo homini unicam dedit uxorem, dixitque ut vir adhaereret uxori, non uxoribus; eſſentque duo in carne unâ, non plures, quibus dictis pluralitatem uxorum fans elatè exclufit.

Dices, In antiquâ lege *Sanctiffimi Patriarchæ* leguntur habuiſſe ſimul plures uxores.

Reſp. Id factum eſſe ex ſpeciali *Dei* difpenſatione, qui poteſt faltem indirecè difpenſare in jure naturæ, tribuendo jus aliquod, ex cujus defectu aliquid erat jure naturæ illicitum. Sic quamvis homicidium, vel occupatio rei alienæ ſunt jure naturæ illicita; poteſt tamen *Deus* utrumque licitum reddere dando alicui jus in vitam, aut bona alterius, tanquam ſupremus eorum *Dominus*. Sic ergo potuit polygamiam lege naturæ illicitam, reddere *Patriarchis* licitam, dividendo jus in plures uxores, quod ex naturâ rei uxoruna in corpus mariti totaliter obtinebat.

Matrimonium ut eſt *Sacramentum*, rectè definitur, ſignum ſenſibile gratiæ *Sanctificantis*, quo vir & mulier conſenſu perpetuo conjunguntur. Quod ſit propriè *Sacramentum* fide certum eſt, 1. Ex *Florentino* in *Decr. de Sacram.* recenſente matrimonium inter ſeptem legis novæ *Sacramenta*: & ex *Trid. Sefs. 24. Can. 1.* dicente anathema contrarium aſſerentibus. 2. Ex communi conſenſu *Eccleſiæ*. 3. Ex *PP. Ambr. Chryſoſt. Auguſt.* & aliis apud *Bellarminum* in *Controverſis*, de *Matrimonio*: & hic ſuprà in *Tom. I. de eodem Sacramento contra Hæreticos modernos*, pag. 84.

Inſtitutio hujus *Sacramenti* facta fuit à *Chriſto*, vel in *Cana Galilea*, dum præſentia ſua nuptias honoravit *Joan. 2.* vel dum indiffolubilitatem matrimonii ſtabilitavit *Matth. 19.* vel denique poſt *Reſurrectionem*, uti de tempore inſtitutionis varii variè opinantur.

Matrimonii *Minifter* non eſt *Parochus*, ſed ſunt ipſi contrahentes. Ita cum *S. Thoma Theologi communiter*. Colligitur 1. Ex *Flor. in Decr. de Sacram.* ubi dicit, cauſam efficientem *Matrimonii* regulariter eſſe mutuum conſenſum per verba de præſenti expreſſum: atqui contrahentes ponunt conſenſum & illo mediante efficiunt *matrimonium*: Ergo & *Sacramentum*, quod non diſtinguitur ab ipſo contractû elevato ad eſſe *Sacramentale*. Colligitur 2. efficaciter ex *Trid. Sefs. 24. Can. 1.* definiente abſque ulla exceptione ma-

R. P. Arſdek. Tom. II.

rimonium *Chriſtianorum* eſſe *Sacramentum*: debuifſet enim excipere *matrimonium* *Clandefinum*, ſi *Minifter* hujus *Sacramenti* eſſet *Parochus*. Et *Cap. 1. de reſor.* docet *Clandefina* *matrimonia* libero contrahentium conſenſu facta fuiſſe rata & vera *matrimonia* quamdiu *Eccleſia* ea irrita non fecit: Atqui *matrimonia* dicuntur rata ratione *Sacramenti*, ut declaratur *Cap. quanto de divorſis*: Ergo *Minifter* hujus *Sacramenti* ſunt ipſi contrahentes, non *Parochus*.

Neque refert, quod *Evariftus Pont.* ſcribens ad *Epifcopos Africanos* dicat conjugia aliter præſumpta quam cum benedictione *Sacerdotali* non eſſe conjugia, ſed adulteria: Nam dicendus eſt loqui ſecundum præſumptionem fori externi reputantis *matrimonium* illud eſſe invalidum, quod probari non poteſt. Tum etiam fuiſſe irrita *matrimonia* *Clandefina*, *Pontius de matrim.* pluribus argumentis probare conatur.

Mutuus contrahentium conſenſus neceſſarius eſt ad valorem *Matrimonii*. Ratio eſt quod *matrimonium* conſiſtat in contractû: de eſſentia autem contractû ſit mutuus conſenſus. Porrò conſenſus ille debet eſſe verus & non fictus. 2. Plenè deliberatus. 3. Signis exterioribus expreſſus, quia debet ab altero acceptari. 4. Liber à coactione ſeu metu gravi cadente in vitium conſtantem, nam hic metus inter impedimenta *matrimonium* dirimentia reputatur.

Conſenſus conditionatus ad valorem ſufficit ſi conditio ſit de præſenti, vel præterito, eaque ſubſiſtat. Si autem ſit de futuro contingenti ſuſpenditur valor *Matrimonii* uſque ad eventum conditionis, quem tenentur contrahentes expectare. Adveniente autem conditione probabilis videtur, quod *matrimonium* reddatur validum abſque novo conſenſu. In praxi tamen ad majorem ſecuritatem curandum eſt, ut renovetur conſenſus ille ad *matrimonium* requiſitus.

Si conditio adjecta repugnet *naturæ* aut fini *matrimonii*, irritum eſt *matrimonium*, ex *Cap. ſi conditiones, de conditionibus adjectis*. Si autem non repugnet, ſed ſit turpis aut impoſſibilis habetur pro non adjecta, *Cap. eodem*. Id tamen intelligendum eſt ſecundum præſumptionem fori externi: alioqui enim, ſi quis intendiſſet nullo modo contrahere niſi ſubſiſtente tali conditione, non valeret *matrimonium* defectu conſenſus debiti, & non completi.

Quando *baptizatorum* *matrimonium* eſt *conſummatum*, nullo caſu diſſolvi poteſt quoad vinculum. Eſt de fide ex *Florentino* in *Decr. de Sacram.* Et ex *Trid. Sefs. 24. Can. 7.* Et ex perpetua praxi *Eccleſiæ*. Dixi, quoad vinculum; Quia quoad thorum & cohabitationem ſolvi poteſt per divorſium ex variis cauſis.

Baptizatorum *matrimonium* *Ratum*, ſeu non conſummatum diſſolvitur per ſolemneſſem profeſſionem in *Religione* approbatâ. Eſt de fide ex *Trid. Sefs. 24. Can. 6.* Idem antea decretum fuerat ab *Alexandro III. Cap. verum, & Cap. ex publico, de converſione conjugatorum*. *Religioſa* autem profeſſio vim habet ſolvendi *matrimonium* *ratum*, non jure *naturali*, nec *divino* ſed *Eccleſiaſtico*: alioqui enim idem præſtarent ſimplicia vota *Societatis Jeſu*, cum verè & propriè *Religioſum* conſtituant ex *Pontificum* declaratione.

DIVORTIUM eſt ſeparatio conjugum quoad thorum & habitationem manente vinculo conjugii. Licitum eſt ob conjugis ſive viri, ſive ſæminæ adulterium. Non ſufficit

vide
kin

theo-
logia
P. IV
P. 11

sufficit tamen suspicio, aut etiam probabilitas, sed requiritur moralis aliqua certitudo adulterii commissi.

Licet est divorcium, non tantum ob adulterium, sed etiam propter *alias causas*, v. g. ob compartis sævitiā, furorem, lepram, aut alium morbum contagiosum, apostasiam à fide, &c. Non potest tamen id fieri privatâ auctoritate, sed opus est auctoritate legitimi iudicis Ecclesiastici. Patet ex *Cap. finali, de conversione conjugatorum*. Et *Cap. illa, de divorciis*.

Consensus mutuus conjugum sufficit ad separationem non tantum quoad *thorum*, quod certum est, sed etiam quoad *habitationem*. Ad hoc tamen postremum opus est Ordinarii iudicio & approbatione.

Moraliter certus de nullitate matrimonii sui non potest debitum petere, aut reddere. Qui autem contraxit cum dubio de valore matrimonii *manente dubio*, non potest debitum petere: tenetur tamen reddere comparti petenti quæ bonâ fide contraxit. Patet ex *Cap. Dominus, de secundis nuptiis*. Quod si uterque cum tali dubio contraxerit, neuter potest petere aut reddere: Quia manente tali dubio exponeret se periculo peccandi.

Si quis post matrimonium bonâ fide contractum incipiat *dubitare* de ejus valore, tenetur ad diligentem veritatis inquisitionem, & durante dubio non potest debitum petere: tenetur tamen reddere ob periculum faciendi contra jus alterius. Ita statuitur *Cap. inquisitioni tua, de sent. excom.* Quod si post debitam inquisitionem nondum sint rationes sufficientes ad iudicandum matrimonium esse probabiliter validum, idem dicendum ut supra: si autem tales adsint, potest etiam debitum petere, quia stat pro illo possessio bonæ fidei.

Qui tunc cognovit *consanguineam uxoris suæ* in primo, aut secundo gradu, non potest debitum petere ob novam affinitatem contractam, potest tamen, & debet reddere. Idem dic de conjugè obstricto castitatis voto, donec à voto suo liberetur. Qui autem contraxit matrimonium obstrictus voto suscipiendæ Religionis, aut Ordinis facti, graviter quidem peccavit sic contrahendo & matrimonium consummando: sed post consummationem potest petere, & reddere debitum, quamdiu compars jus retinet illud petendi, Ita Doctores communiter.

Dispensatio non cadit in impedimenta jure naturali

dirimentia, ut sunt etior circa personam: Ligamentum prioris conjugii: amentia: impotentia ad copulam, &c. in quibus non potest etiam Papa dispensare. In iis autem impedimentis, quæ solo *jure Ecclesiastico* matrimonium dirimunt, potest dispensare, non tamen licitè absque iusta causa. Et in hoc casu censenda est invalida dispensatio, utpote subreptitia, cum non sit præsumendum voluisse Pontificem facere, quod ei licitum non fuit.

Causa legitima dispensandi hæc potissimum ab auctoribus numerantur: Extinctio magnæ litis, pax sanguineorum, evitatio scandali, conservatio illustri familiæ in eodem semine, excellentia meritorum potentis dispensationem: & his deficientibus supplere potest multa pecuniaria proportionata in causas pias, aut bonum publicum.

Episcopus etiam ob gravem causam potest ex tacita Pontificis licentia post contractum matrimonium dispensare in prædictis impedimentis, si adsint sequentes conditiones. 1. Si impedimentum sit occultum, matrimonium autem publicum. 2. Si denunciations aliaque solemnitates non fuerint culpabiliter omisse. 3. Si bonâ fide initum fuerit matrimonium. 4. Si separatio non possit fieri absque scandalo. 5. Si nimis difficilis sit recursus ad Pontificem, aut ejus Nuntium, aut alium habentem expressam dispensandi facultatem. Ita Auctores communiter.

Cetera Præctica de Matrimonii impedimentis, resolutione, dispensatione, etiam Penitentiaria Romana traduntur fuscè infra Tract. IV. Cap. VIII. usque ad finem.

Hæreses & Errores,

Contra hanc Theologiæ Partem Tertiam de Sacramentis, adducuntur cum suis Auctoribus ac refutatione in fine Tomi I. hujus Operis sub titulo, *Novi æ generalis Dogmatum ab Ecclesia damnatorum*, ordine Alphabeticò, pag. 144. & seq. sub his titulis particulæribus, *Sacramentum, Baptismus, Aqua, Absolutio, Confessio, Contritio, Confirmatio, Eucharistia, Missa, Nuptia sive matrimonium, Ordo, Penitentia, Sacerdotium, Unctio Extrema.*

Item, *suprà Part. II. Contr. 10. §. 6. pag. 135. De Sacramentis & eorum effectibus.*

COLLECTIO BREVIS

CONTROVERSIARUM THEOLOGICARUM MODERNARUM, quæ etiam in Belgio inter Partes varias in Scholis aut libellis præcipuè sunt agitatæ, & quarum materiæ suis locis hic annotatis tractantur.

DE PRÆDESTINATIONE ET GRATIA. *An Prædestinatio sic facta sit, ut Deus ex massa damnata, ante omnem prævisionem meritorum, unum elegerit ad gloriam, & alium in Massa damnata reliquerit. Et sic ut Doctrina opposita dici possit censurata? Vide supra Part. 2. Controversia 3. pag. 120.*

An etiam sic, ut aliquibus ex his Deus neget etiam gratiam sufficientem. Vide supra Part. 2. controversia 5. §. 3. pag. 124.

An rectè dicatur Christum pro omnibus non esse mortuum? Tract. 2. Capite 2. pag. 65. 66. & seq.

An GRATIA quæ datur in statu naturæ lapsæ ad singulos actus salutares debeat esse per se & intrinsicè efficax & victrix, per hoc quod major sit hic & nunc delectatio gratiæ, quam concupiscentia opposita? Suprà pag. 63 & pag. 128.

Et an porro rectè & propriè dicatur, in hoc statu non dari gratias mere sufficientes? Suprà pag. 123.
Et hinc Gratiam quæ est sufficiens v. g. ad conversionem semper convertere, quæ verò non convertit, non esse sufficientem?

Item, fieri non possent ex duobus gratiâ equaliter interioribus exterioribusque præventis unus convertatur, alius minime? ibid.

De Libertate. An libertas in eo solo consistat, quod voluntas ex advertentia rationis se determinet ad agendum ex quocunque id oriatur principio?

Et hinc rectè dicatur, maximam esse in Beatis ad Dei amorem quem in cælo exercent libertatem? Suprà pag. 63. & alibi.

An potentia quam importat libertas requisita ad actus supernaturales Fidei, Spei, & Charitatis, sit naturæ, non gratiæ?

De Ignorantia invincibili juris naturalis. An hæc in nullo detur: an si detur sit inexcusabilis, & quod sit ex tali ignorantia sit verè & formaliter peccatum? Infra Tract. I. sub initium, Principio primo.

De Probabilitate. An rectè, verè probabile cum dubio confundatur. Infra Tract. I. Principio 16.
An regulariter in dubio pars tutior eligenda? Infra Tract. I. Princip. 3. & seq.

An rectè dicatur, quod Probabilitas in nullo ferè casu sit recta regula conscientia ex ea ulterius formanda. Infra Tract. I. Cap. 2. de probabilitate opinionum. §. 3. & seq.

De Charitate & Attritione. An omnes actiones nostræ liberae aut morales sub peccato referri debeant in Deum per Charitatem aut perfectam, aut saltem per Charitatem imperfectam, sive per amorem benevolentiam prædominantem Dei propter se dilecti? Infra Tract. I. Cap. 3. quæst. 21. §. 2. & seq.

Hinc alterius, an rectè asseratur, quod Attritio nulla ex timore gehennæ, seclusâ omni tali Dei dilectione, sit dispositio sufficiens ad justificationem etiam cum Sacramento sive Baptismi, sive Pœnitentiæ? Ibidem §. 3.

Et quod in Sacramento ne quidem ad justificationem sufficiat aliquis amor Dei propter se dilecti, nisi pœnitens habeat talem dilectionem Dei prædominantem, etsi non per se justificativum?

Et quod actus v. g. conjugalis sit peccatum quoties exercetur ex alio quovis motivo quantumvis bono absque casta Dei propter se dilectione? Ibidem.

De Confessione, Absolutione, cæterisque. An post integram Confessionem peccatorum non liceat Sacerdoti pœnitentem absolvere, nisi prius satisfactionem injunctam expleverit? Suprà Tom. I. Part. II. post Controvers. 10. in fine punct. 4.

An extra casum necessitatis, differenda sit Absolutio, nisi de interna pœnitentis conversione sufficienti Sacerdos habeat iudicium moraliter certum? Ibidem punct. 6.

An peccatori habenti consuetudinem peccandi, etsi in cæteris dispositio, differenda sit Absolutio nisi ad sit casus necessitatis, aut signa conversionis omnino extraordinaria? Ibidem, Et infra Tom. II. Part. II. Tract. I. Quæst. XV.

Et an dilatio illa sit necessario continuanda donec integra pœnitentis emendatio consequatur? Ibid. supra puncto 7. & seq. item infra Tom. 2. Part. 2. Tract. 4. Cap. 5. de Pœnitentiæ.

An dici possit non satisfacere Parochianos qui Confessionem Paschalem instituunt apud Regulares: aut qui Dominicis & Festis Missam non in sua Parochia sed alibi audiunt? Infra Tract. 1. cap. 3. Quæst. xxiii. & xxiv.

An Infantes non Baptizati cruciandi sint pena ignis æterni? Suprà Tom. 2. Part. 1. pag. 25.
An Pontifex censendus sit fallibilis in questione Facti definienda, ut de sensu Auctoris, aut Sancti Canonizati gloria adepti? Suprà Tom. 1. Part. 1. pag. 37. 40.

An sufficiat admittere propositionem à Pontifice definitivè damnatam, esse falsam in aliquo sensu forte incerto aut indeterminato? V. supra, & pag. 67.

An Recentiorum auctoritas in Moralibus questionibus condemnanda? Infra Tract. 4. Cap. 1. in fine.

Sunt & aliæ Quæstiones aliquæ modernæ cum prædictis Controversiis Scholasticis ferè connexæ, aut minùs communes, quæ etiam in hujus Operis Indice generali suis locis facile reperiuntur.

sede
kintheo-
logia

Oliv

D E C R E T A , E T B U L L Æ

Doctrinæ Theologicæ, maximè Modernæ, in Tomo præcedenti, & sequenti suis locis integrè expressè.

Bulla dogmatica Leonis X. Pontificis, contra singulos Articulos Mart. Lutheri & sequacium &c. *Supra in Tract. 1. Tract. 3. Artic. 5. pag. 105.*

Bulla Martini V. Pont. damnans articulos Ioannis Wiclefi &c. Ibidem, pag. 107.

Decretum Sixti V. per Calatinum Nuntium Apostolicum de sententia docente prædestinationem prævisâ merita, expressum ex parte supra pag. 205.

Bulla integra Urbani VIII. anno 1641. confirmans Constitutiones Pii V. & Gregorii XII. contra Propositiones Michaelis Baij: supra Tom. 1. pag. 138.

Constitutio Alexandri VII. & Innocentii X. contra Propositiones Jansenii, supra Tom. 1. pag. 141.

Decretum Alexandri VII. Clero Gallicano de sensu ab Auctore ibidem intento, &c. supra Tom. 1. pag. 143. Declaratio facta Deputatis Acad. Lovan. pag. 142.

Litteræ, Postulatio, & Subscriptiones Episcoporum Gallia ad Innoc. X. Pontif. de Jansenii Doctrina, supra Tom. 1. pag. 54.

Bulla Alexandri VII. de Immaculata Deiparæ conceptione, Tom. 1. pag. 141.

Decreta in Gallia recenter circa Puncta quædam auctoritatis Pontificiæ: supra Tom. 1. pag. 51.

In Tomo 2. Tract. 1. & sequentibus infra.

Decreta duo integra Alexandri VII. prohibentis propositiones 45. Tract. 1. Cap. 1. post Principia præctica.

Decretum integrum Innocentii XI. prohibens propositiones 65. Ibid.

Bulla Cœnæ, & Casus illius, Tract. 4. Cap. 4.

Ex Decreto, Decretalibus, Clementinis, Extravagantibus, & extra corpus Iuris, Excommunicationes, & Casus Pontifici reservati: Ibid. §. 2. & seq.

Decretum Alexandri VII. vetans censurâ notari sententiam docentem sufficientiam Attritionis ex metu gehennæ in Sacramento &c. infra Tract. 1. Quæst. 21. §. 3. in fine.

Decretum Innocentii XI. declarans in particulari Indulgentias abrogatas, & subrogatas: Tract. 3. Cap. 7. in fine.

Facultates Missionum aliæque declarata Part. 3. Tract. 2. Cap. 5. §. 1.

Declaratio Sixti IV. aliorumque contra impugnantem privilegia Regularium, Tract. 1. Quæst. 15.

Declaratio Praxis & Facultatis Pœnitentiariæ Romanæ, infra Tract. 4. Cap. 8. §. 5.

Declaratio & Regulæ Tridentinæ circa Libros prohibitos in quavis classe, in Tract. 6. circa med.

Bulla Pii V. exponens formam professionis Fidei pro convertendis ab Hæresi &c. Tract. 3. Cap. 8.

Innocentii XI. Decretum circa Communionem quotidianam: formam deferendi Eucharistiam, & confessionem venialium Sacerdoti non approbato, infra Tract. 4. Cap. 4. §. 4. in fine.

Vide alia Diplomata singularia & selecta ad calcem hujus Operis apponenda.

TOMI SECUNDI PARS II.
R. P. RICHARDI ARSDEKIN
SOC. JESU SAC. THEOL. PROFESSORIS.

THEOLOGIA PRACTICA UNIVERSA

COMPLECTENS BREVI AC CLARA METHODO, ACTUUM
Humanorum Principia, Resolutiones Practicas, ac Modernas, etiam Pa-
storales, ac Regulares: De Religione, & Virtutibus: De Sacramentis, &
Censuris: De Jure & Justitia: De Peccatis & Vitiis: De Legibus, & Præ-
ceptis, cum omnibus novis Decretis, ac cæteris in omni Parte Theo-
logiæ, Missionariis etiam Apostolicis, ac Curatoribus
Animarum apte accommodatis.

QVIBUS IN FINE ACCEDIT JURIS CANONICI, CIVILIS, ALIARUMQUE
Scientiarum Idæa, Regulæ, Auctores, ac Fori Ecclesiastici Praxis multiplex: Item, Scripto-
res Selectissimi Theologiæ, Controversiarum modernarum, Interpretes Scripturæ, Histo-
rici Sacri, Concionatores, Ascetici, Scriptores moderni, ac singuli prædicti cum
suis Scriptis in omni genere materiæ distin-
ctè expressi.

*Ac in Tomo III. sequenti, Apparatus Practicus pro omni proprus Functione, etiam materia
Concionum, Catechesis, Conversationis &c. Missionarii Apostolici ac
Curatoris animarum.*

*Cum Grat. & Privil.
Et facultate*

*Sac. Cæs. Majest.
Superiorum.*

D I L I N G Æ,

Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Academici.
ANNO M. DC. LXXXVII.

Ar-
sde-
kin

Theo-
logia

Handwritten characters, possibly 'A' or 'H', in black ink on the left edge of the page.

Handwritten characters, possibly 'T' or 'U', in black ink on the left edge of the page.

Faint, ghostly text visible through the paper, likely bleed-through from the reverse side, including the word 'BIBLIOTHECA'.

INDEX BREVIS TRACTATUUM

Hujus II. Theologiæ Partis, quæ est Operis tertia.

TRACTATUS PRIMUS.

DE *Alumnum Humanorum PRINCIPIIS, CONSCIENTIA, RESOLUTIONIBUS* Particularibus, ac Modernis.

CAP. I. IN *ACTIBUS HUMANIS, Damna Laxitatis & Rigoris in formanda Conscientia.*

Principia Practica ad Conscientiam ritè, & securè formandam.

De Ignorantia invincibili, vincibili, Conscientia perplexa, scrupulosa, dubia, probabili, & practicè certa &c.

De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu, opinionum delectu, &c.

Decreta recentiora & integra Alexandri VII. circa Prop. 45. & Innocentii XI. circa 65. Propositiones prohibitas.

CAP. II. *Controversiæ generales Recentiorum, de opinionum Probabilitate.*

CAP. III. *Controversiæ particulares modernæ, de probabilitate variarum opinionum in particulari, per Questiones 25.*

CAP. IV. *Resolutiones particulares: Ad Pastorale Munus, Personam, & Privilegia præcipue pertinentes, per Questiones 13.*

CAP. V. *DE RELIGIONE. Questiones præcipue circa Munia, & Beneficia Ecclesiastica, electionem dignioris, valorem collationis, beneficiorum acquisitionem, remissionem, permutationem &c.*

De Resignatione Beneficii, & sub onere pensionis, &c.
De Ecclesiasticorum immunitate à vœdignibus, aliisque oneribus, &c.

De Decimis Ecclesiasticorum.
De Afilo, privilegio Fori, Canonis, &c.

CAP. VI. *DE REGULARIBUS, Resolutiones singulares.*

De Regularium Novitiatu, Professione religiosa, Obligatione votorum Paupertatis: Castitatis, Obedientiæ & aliis Regularium Constitutionibus.

TRACTATUS II.

DE *SACRAMENTIS* in Genere: eorumque Materia, Forma, Ministro, Suscipiente, Valore, Effectibus, Charactere, &c.

CAP. I. *De Absolutione in Sacramento Penitentia.*
De Jurisdictione requisita: Approbatione Confessorum, &c.

CAP. III. *De Impedimentis absolutionis per Reservacionem, Censuram &c.*

CAP. IV. *Casus Episcopis Reservati, ac singulorum Expositio, Casus & Excommunicationes reservata Pontifici in Bulla Cane, Decreto, Decretalibus, Clementinis, Extravagantibus, extra corpus Juris, &c. ac potestate Episcopi in prædictis.*

CAP. V. *Pro Facultate absolvendi à Reservatis, Censuris, aliisque Casibus ad quos debeat aut possit Confessorius, aut Penitens recursum habere.*

Ubi peculiariter adducuntur Facultates Missionum singularum Angliæ, Hiberniæ, Hollandiæ, aliarumque: quoad ipsos Casus, loca, & personas in particulari.

Facultates etiam extra Missiones Regularibus concedi solite.

Summula Casuum à quibus etiam Privilegiati ut sic absolviere nequeunt.

Casus in particulari quos Regularium Superiores sibi possunt reservare.

TRACTATUS III.

CAP. I. II. **D**E *CONFESSIOE* Sacramentali, *SATISFACTIONE, INDULGENTIIS, Jubileo, ac Indulgentiis particularibus MISSIONUM, &c.*

De Indulgentiis Abrogatis, & Subrogatis recenti Decreto Innocentii XI. Cum Praxi speciali Hæreticos disponendi, & per Fidei Professionem illic expressam reconciliandi, &c.

TRACTATUS IV.

CAP. I. II. **D**E *Sacramentis reliquis in specie. De Baptismo, ejusque materia, Forma, Unitate, Dispositione suscipientis, Ministro, Patris, &c.*

CAP. III. *De Sacramento Confirmationis, cum ceteris eo pertinentibus.*

CAP. IV. *De Sacramento Eucharistiæ, ejusque Materia, Forma, Ministro, Dispositione, Præcepto, &c.*

De Sacrificio Missæ, Stipendio, & aliis ad hoc Sacrificium spectantibus. Cum Decreto recenti de frequenti communione, de modo Eucharistiæ ad agros deferendi, &c.

De Horis Canonicis per singula.

CAP. V. *De Sacramento Penitentia.*

CAP. VI. *De Extrema Unctione.*

CAP. VII.

vide
kin

theo
logia

- CAP. VII. De Sacramento Ordinis, ejusque materia, Forma, Conditionibus requisitis, Privilegiis, Irregularitatibus, Impedimentis.
- CAP. VIII. De Matrimonio, & Sponsalibus. De matrimonii valore, Ministro, Usu, Impedimentis. Et de illo revalidando & contrahendo in partibus Hæreticorum. De illius dispensationibus, & illarum praxi in Pœnitentiaria Romana.

TRACTATUS V.

DE JURE, PRÆCEPTIS, PECCATIS, ET LEGIBUS.

- CAP. I. De Primo Decalogi præcepto. De Charitate Dei, & Proximi, ejusque Præcepto, obligatione, & peccatis Charitati oppositis.
- CAP. II. De pertinentibus ad Secundum præceptum Blasphemiam, Juramento, Poto, &c.
- CAP. III. De Tertio præcepto, Festorum observatione, Jejunio Ecclesiastico, &c.
- CAP. IV. De Quarto præcepto obligatione liberorum erga Parentes, & Parentum erga liberos, &c.
- CAP. V. De Quinto præcepto, Homicidio, Mutilatione &c.
- CAP. VI. De Sexto præcepto, Luxuria, & variis illius speciebus.
- CAP. VII. De Septimo, Octavo, Nono, Decimo præcepto, sive de JURE & JUSTITIA, de Furto, Rapina &c.
- CAP. VIII. IX. &c. De Contractibus in genere, De Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo, Usura, Emptione, Venditione, &c.
- De Simonia, ejusque natura, & specie multiplici.
- De Testamentis, eorumque valore, ac conditionibus.
- CAP. XIV. De Restitutione, possessore, & Damnificatore bona, aut mala Fidei.
- Qualiter restituendum pro Homicidio, Stupro, Adulterio, Fama lesione, &c.
- De Titulis à Restitutione excusantibus.
- Quomodo & quando ad Restitutionem tenetur Judex, Advocatus, Testis: & de eorum Forma in Jure procedendi &c.

TRACTATUS VI.

RESOLUTIONES SINGULARES ad Hæreses, & Partes Hæreticorum, ac Curatores animarum ubique pertinentes.

Deducuntur Resolutiones illa per Quaestiones plurimas, & nunc exquisitissimas in omni genere Materia.

De Missione etiam Castrensi ac Navali Resolutiones maxime singulares exponuntur ac resolvuntur.

APPENDIX. Praxis varia, ad brevem faciliorem Directionem Confessarii, & Dispositionem Paenitentis.

TRACTATUS VII. sive APPENDIX.

IDEA SCIENTIFICA, Complectens Juris Canonici, ac Civitis, scientia Philosophica Mathematica, cum annexis. Principia, Regulas, Axiomata, Axiomas, ac fori Ecclesiastici Notitiam ac Normam multiplicem.

Accedit nunc, 1. Notitia & Catalogus Scriptorum selectissimorum etiam hujus Seculi Controversiarum omnis generis contra Hæreticos modernos. 2. Interpretum in totam, & partes sacra Scriptura. 3. Scriptorum Historia sacra, sive Ecclesiastica. 4. Concinatorum verbi divini in singulis Dominicis, Festis, &c. Asceticorum selectorum in omni genere materia. Denique Scriptorum Anglicæ editorum in quarum facilitate ac materia.

IN TOMO III. sequitur Apparatus practicum Materia ac Forma ad omnes prorsus Functiones Missarum Apostolicæ, aut Curatoris animarum, etiam in Concione, Catechesi, Meditatione, Conversatione cum omni hominum statu, Assistentia agris, moribundis hæreticis &c. Documentis & remediis contra singula peccata in particulari. Adduntur etiam in forma Ecclesiæ Ritus necessarii pro singulorum Sacramentorum administratione: cum aliis recentius adhibitis in hac Editione.

THEOLOGIAE PRACTICAE AC MORALIS TRACTATUS I.

De Actuum Humanorum Principiis, & Conscientia ex illis formanda, cum Resolutionibus Particularibus ac Modernis in vario ac præcipuo genere Quæstionum.

SVMPLA Materiam, & Ordinis hujus Tractatus primi, *Laxitatis ac Rigoris damna in actibus humanis. Ignorantia invincibilis, vincibilis &c. Conscientia scrupulosa, Dubia, practice certa. De Probabilitate opinionum in formanda conscientia, diffusæ. De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu &c. Decreta integra Alexandri VII. & Innocentii XI.*

Controversia generales Recentiorum de Probabilitate. Controversia particulares moderna, per Quæstiones 25. in quavis materia selectissima.

Resolutiones ad munus Pastorale pertinentes: Quas sequitur materia de Religione, Beneficiis, Decimis, Privilegiis Fori, Canonis &c. Ac de Regularibus eorumque Statu Fori, Constitutionibus, &c.

SPECVLATIVA Principia de Actuum humanorum natura, libertate, bonitate, malitia, divisione, &c. Traduntur supra in prima secundæ cap. 1. pag. 18. & seq.

CAPUT I.

Principia, sive Dictamina generalia, & Conscientiæ directiva pro Resolutionibus particularibus ritè formandis, vitato Laxitatis ac Rigoris excessu.

De Laxitate, ac Rigore, eorumque damnis in usu Principiorum moralium.

Principiis rectè formandæ conscientiæ duo extrema summoperè obsistunt, quæ hoc potissimum tempore multum agitantur. Primum est, studium nimie Laxitatis, alterum, studium nimii Rigoris in Regularum morum vel statuendis, vel applicandis. Utriusque damna & incommoda hic paucis declarantur. Deinde traduntur Principia in quibus illa extrema devitantur, & viæ mediæ ac securæ insistitur.

Damna & Indicia nimie Laxitatis in usu Principiorum formandæ conscientiæ.

INDICIUM nimie Laxitatis est, recessus ab obligatione quam Patres, aut præbati Theologi, aut Fideles communiter admittunt. Quod fit dum Theologus quispiam, aut Curator animarum in casu particulari excogitat leves ratiunculas ad eximendum ab aliquo præcepto, à vitis probatis usu & consuetudine passim recepto, ut est, abstinentia ab ovis in quadragesima; restitutio summæ notabilis per modica furta ablata, &c. Talis enim extendit immunitatem obligationis ultra limites à præcepto ex communi iudicio constitutos: in qua extensione indebita, Laxitas, uti Physica, ita & moralis propriè consistit. Damnatur illa in Scripturis sub nomine *via lata*; & de ea præscribitur Proverbiorum cap. 22. v. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

II. Signum est Laxitatis, sectari singulariter opinari. *R. P. Arzdek. Tom. II.*

niones carni, & sanguini, & cupiditati faventes quantumvis tenui rationis, vel auctoritatis fundamento subnixas. Sic enim procedentes non se legi, sed potius legem sibi conformare student.

III. Indicium & causa nimie in opinando Laxitatis, uti & sæpè Rigoris, est affectatio inordinata Novitatis. Sunt enim qui à via trita, sicut alii à detritis vestibus, abhorrent: neutrum est sinceræ modestiæ, aut moderationis argumentum.

IV. In hos etiam scopulos non raro impellit, studium partium, sive contradicendi illis Auctoribus quibus ex causa aliqua minus afficiuntur: ideoque statunt in partem illis oppositam sibi totis viribus incumbendum esse: quos animo jam præoccupato vel nimis laxos, vel nimis rigidos facile imaginantur, ut habeant quod oppugnent. Unde fit ut qui tales sunt, potius cæco voluntatis impetu, quam rationum ductu ferantur; ideoque in alterutrum extremum facile impingant.

INCOMMODA verò per hanc opinandi Laxitatem incurruntur maxima. 1. Periculum enervandi Leges sive divinas, sive humanas, & ab earum scopo sapius aberrandi. Si enim ad executendam legis, sive præcepti obligationem, sufficeret levis aliquis ratio, vel auctoritatis prætextus, rari essent qui ea serio & constanter implerent.

II. Illa viâ incurritur periculum non tantum transgressionis materialis, sed etiam formalis, sive mala fidei. Qui enim id unum agit, ut quarat levia & straminea obligationis effugia, arguitur ille non habere serium animum obtemperandi sive in se, sive in aliis quorum conscientias dirigit: uti de servo pigro & infideli in Evangelio exprimitur.

III. Qui alios docendo, affectant extremam in opinando licentiam, vereri debent ne se, aliosque pedetentim in majora præcipitia inducant. Sic enim naturâ comparatum est, ut qui audeat magis quam

K fidenter

side
Kin

theo
logia

fidenter plurimas legum obligationes pro levibus, aut nullis ducunt, paulatim etiam in gravioribus eas immodicè laxent aut contemnunt, juxta illud. *Qui spernit modica paulatim decidit.* Neque verò existimandum est Hæreticos in materia fidei aut morum, aut alios quibz instituto suo deficiunt, subito sibi id faciendum censuisse; sed cum cœpissent primò in aliquibus judicio suo frana indebitè laxare, paulatim ad extremam errorum perniciem pervenisse. Sic de Manichæo refertur, qui negabat Deum substantiæ corporeæ auctorem esse, cum primò cuidam Christiano persuasisset, Deo indignum esse pulicem creare, animalculum tam vile & homini molestum: hoc impetrato, ulterius progressus facile persuasit, idem dicendum esse de musca, quæ pulicem parum excedit: & hoc concessio, idem sentiendum esse de passerulo, & sic gradatim obtinuit ut Christianus ille demum admitteret, Deum nec etiam elephantis, nec ullius animalis auctorem esse.

IV. Damna alia Laxitatis in opinando, eaque plurima præ aliis nervosa brevitate pridem perstrinxit Goussinus Nihil Societ. Jesu Generalis agens de perniciæ laxiorum opinionum in præcepto voti religiosæ pauperatis, in sua Epist. i. Instituti pag. 540. Ut, inquit, non omni probabilitatis specie careant istiusmodi opiniones, an eas operæ pretium est passim dissimulare, ut error & serupuli paucis extimantur, plurimis ingerantur? Neque ejus incutiendæ sunt omnes ut non satis intelligant quàm incertò duci abducendos se committant à recta & regia via, cum in paupertatem audent quidpiam eorum, quæ certis quibusdam ratiunculis fieri impunè posse audiunt: videntque stare ex adverso & contradicere, non modò sapientum virotum consensum, & vocem; sed verò etiam Præpositorum Generalium decreta, qui hæc commentitias & noxias opiniones procul à Societate ablegarunt. Et post plura inculcat cum S. Augustino Serm. 22. de verbis Apostoli, *Melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia.* Decreta Societatis de fuga laxarum opinionum, generatim patent ex Congregat. Gen. II. Decreto 22. & sapius alibi.

Hanc veri nominis Laxitatem multum adversati sunt alii viri sancti, & verè perfecti. Quæ tamen detorquenda non est ad illam *Benignitatem* opinandi, atq; animas dirigendi, quam viri maximè sancti semper præ oculis habuerunt. Ut de hac sana, ac probata *Benignitate* præteream innumeros, instar omnium erunt Constitutiones S. Dominici, Fundatoris toto orbe celeberrimi ac sapientissimi Ordinis Prædicatorum, in Glossa prologi ad litteram L. *Declaramus quod tria sunt præcipue, quæ salutem animarum impediunt. Tertium est austeritas in consiliis & opinionibus, terrentur enim homines in tantum, ut salutem propriam negligant; quapropter relaxanda est, quantum fieri poterit Rigiditas, & austeritas in consiliis, ac homines benignè tractandi sunt.*

Damna nimii Rigoris in usu Principiorum formande conscientia.

Nimius Rigor hic intelligitur, qui Leges, & Principia formandæ conscientia ita extendit ut obligationes indebitas, sive passim incertas hominibus imponat: moderatus enim rigor utilis est.

Nocet Rigor ille plurimum, I. Per repugnantiam

cum lege Christi, graviora scilicet Christianæ legis onera inducendo, quàm à Christo fuerint intentæ, qui apertè pronunciat *Matth. II.* Jugum meum suave est, & onus meum leve. Idemque de lege Christi dicitur *1. Joan. 3.* Mandata ejus gravia non sunt.

Gravissima verò illa præcepta forent, sumpta cum aliis hæcenus secutis, si accederet forte obligatio in omnibus ferè quæ circa illa in questionem veniunt exigentiora & tutiora ex præcepto sequendi & exequendi. Quia quo rigidior est interpretatio, eo lex evadit gravior, nam per eam extenditur illius obligatio ad plurimos casus particulares de quibus incomperum est sub lege comprehendi.

II. Rigor ille tot præcepta multiplicaret, quot sunt opiniones, aut suspensiones falsæ præceptum existeret, quando verè non existit in facto particulari. Illæ item opiniones, dubia, & suspensiones sunt assidue plurimæ.

III. Tot etiam nova onera per se injungeret, quot sunt opiniones à parte rei falsæ circa interpretationem de mente, sensu & obligatione legum singularium: tales verò opiniones esse innumeras nemo dubitat, cum nemo quantumvis doctus, de mente legis, & legislatoris sit interpres infallibilis. Similia incommoda sequi in officio judicis, advocati, & actorum in materia justitiæ facile deprehendes.

IV. Nemo etiam audeat securè judicio sui Confessarii, aut Parochi acquiescere, dum illum ad aliquam obligationem v. g. restitutionis, aut jejunii hic & nunc exemptum declararet. Quia rigidius & securius esset etiam tunc obligationem subire & exequi, cum possit Confessarius in judicando errare: plura prætereò hujusmodi incommoda particularia considerati obvia.

V. Si denique hoc onus sequendi rigidiora passim extaret, multum superaret vires imbecillitatis humanæ, atque inde peccata formalia multiplicarentur innumera. Quia conjeeret homines in mortalem necessitatem committendi plurima peccata aliis non committenda. Necessitas enim hæc manifestè conjungitur cum onere gravissimo vitandi omnes actus & omissiones in quibus aliqua peccati formido appareret. Cum autem hujusmodi occasiones forent innumera insistendo tali rigori, fieri moraliter non potest, in hominum imbecillitate communi & promiscua, quin inde peccata formalia magnoperè multiplicentur. Quanto enim frequentior occasio & persuasio peccati, tanto difficilior est resistentia, & inde lapsus crebriores.

Unde ulterius colligitur, rigorem talem divinæ legi non conformari, cujus finis est peccata in nominibus imminuere, potius quam ea multiplicari.

Quin & nimio Rigori indulgendo, plurimæ etiam Hæreses & errores in Ecclesiam inductæ fuerunt. Quales ex multis sunt hæ: Relapsos ad penitentiam non recipiendos. Baptizatos ab hæreticis necessariò rebaptizandos, ut voluit S. Cyprianus. Aliqua peccata esse irremissibilia ab ullo Sacerdote, ut Armeni. Item hæ: Non peractâ penitentia confessiones absolvi non debent, Petrus de Osma. Quilibet timor gehennæ facit hominem hypocritam, & magis peccatorem, Lutherus. Motus concupiscentiæ etiam involuntarii sunt vera peccata, Calvinus. Non licere carnibus velci, Manichæi. Solos bonos esse in Ecclesia, Donatistæ.

Non licere Ecclesiasticis habere possessiones. *Wiclefius*. Et neminem salvari nisi sit pauper. Episcopum peccantem hoc ipso amittere Episcopatum, idem *Wiclefius*. Fidem amitti quovis peccato mortali, *Lutherus*. Illicitum omnino esse Christianis jurare, *Waldenses*: Item, Bellum gerere, *Anabaptista*. Illicitas esse secundas nuptias, *Novatiani*. Illicitum Christianis coram Judice petere reparationem injuriarum, *Lutherus*.

Addi etiam possint dogmata quadam recentiora in Jansenio damnata quae deprehenduntur in errore impedito per immodicum sentiendi rigorem. Scilicet haec, Aliqua Dei praecepta etiam justis esse impossibilia: Ad peccandum sive demerendum in hoc statu naturae lapsae non requiri libertatem à necessitate: Christum pro omnibus mortuum non esse. Eadem ratione damnatae variae propositiones Bajanae, exempli tantum causa: Nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed sic mereri poenam aeternam: Omne quod agit peccator, vel servus peccati peccatum esse: Omnia opera infidelium esse peccata: Hominem peccare damnabiliter in eo quod necessarium facit: & alia quae singulas considerant facile occurrunt.

Damnati sunt etiam in hoc genere Libelli varii, ut à Clemente IX. Rituale Alerense &c. qui inducere volebant antiquam, ut aiebant, poenitentiae canonum severitatem, aliosque sentiendi, & exequendi rigores.

Haec, aliaque plurima, quamvis in nimio sentiendi Rigore consistant, non ideo illa minus erronea, & ad animarum noxam tendentia merito semper censuit Ecclesia, quam omni aeo horum singula vehementer turbant. Unde porro patet Ecclesiam non tantum à nimia Laxitate, sed etiam à nimio Rigore posse perturbari, quamvis Rigor apud viros perfectos magis gratum nomen obtineat, sed qui in *observando*, non *opinando* praeceptum consistit.

Ut autem clarius appareat, per viam istius immodici rigoris, quanta Fidelibus obligationum moles, quamque portatu difficilis accrescere possit.

Notandum sedulo est, ab initio Ecclesiae Christianae, quam leve censeri possit fidelium onus in legum numero, si cum praesenti conferatur. Ultra legem naturae in Decalogo omnibus communem, Legum à Christo & Apostolis latarum summa ferè consistebat in quinque praeceptis Ecclesiae, & susceptione quorundam Sacramentorum. Quantum contra aliquos decernunt Apostoli, ne vel una lege circumcisionis, semel tantum in vita, Christi fideles gravarentur? Ab illo autem tempore expende, quanta accesserit Legum & praeceptorum multitudo. 1. In quindecim vastis Tomis Conciliorum. 2. In tot voluminibus Bullarum Pontificiarum. 3. In omnibus Tomis sive Oceano juris Canonici. 4. In tot vastis voluminibus juris Civili, cujus etiam Leges plerumque in conscientia obligare agnoscimus. His adde tot Leges particulares Anathematum in sua dioecesi, Principum in suo regno, aut territorio, Praelatorum, Capitulorum, & Superiorum Regularium, pro omnibus personis sibi subiectis. Quanta haec quamque multiplicia conscientiae vincula ac gravamina.

Nunc porro adverte, nullam esse harum omnium Legum ac Praeceptorum de qua in actionibus & circumstantiis particularibus non possint centena obligationis dubia exoriri. Si ergo in his omnibus judicandum esset in Rigore pro obligatione tamquam tutiori, quae sepe à parte rei nulla subest, inducerentur obliga-

R. P. Ardeke. Tom. II.

tiones indebitae multo plures quam sit numerus omnium illarum legum ac praeceptorum quae supra recensui. Quam immensa forent haec fidelium gravamina, & conscientiarum vincula pro tota communitate hominum, ex illo Rigore orta, nemo non videt. Dixi, pro tota communitate hominum, barbaris, rusticis, plebeis, &c. nam quod dentur aliqui viri perfecti, quibus nullus gravis est Rigor, huc non pertinet.

Unde in praedictis valde observandum est, hic Rigorem pia ac studiosae observantiae, quae ad voluntatem praeceptum pertinet, minimè improbari: Imò nec ullius Auctoris aut Scholae doctrinam in particulari re-dargui, nam omnes in vitando illo extremo rigoris excessu qui hic solus exprimitur, libenter consentire existimo.

Ex his igitur omnibus tantum intendo declarare, quantum Theologo incumbendum sit, ut in formandis, & applicandis Regulis sive principiis conscientiae & morum, uti à nimia Laxitate, ita etiam à nimio Rigore sedulo caveat. Huic nos documento insistentes, & ab utroque extremo declinantes, viam mediam, tutam, ac probatam in sequentibus principiis ac Resolutionibus retinere studiosè conabimur.

Principium primum.

De dictamine Conscientiae, & Ignorantia invincibili.

Semper tenetur quilibet sequi dictamē suae Conscientiae, quamdiu, re examinata, nulla in oppositum dubitandi ratio occurrat. Hoc est. Si homo sine sua culpa absolute judicet hic & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti iudicio non conformet; & non peccabit, si conformet; quamvis aliàs à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquà lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à Lege divina & aeterna, ut docet *S. Thom. 1. 2. Quae. 19. Art. 3.* Ergo qui agit secundum dictamen Conscientiae, naturali regulae, à Deo sibi constitutae, se conformat.

Hinc fit ut omnino existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibis vetitis abstinere. Et contra, judicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet si carnibus vescatur, quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Ignorantia invincibilis.

Sunt quidam hoc tempore qui regent hoc Principium valere in actibus qui procedunt ex Ignorantia invincibili juris naturalis, ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, ajunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam tradidit Jansenius in suo *Augustino Tom. 2. de statu Nat. lapsae lib. 2. c. 2.* illam suscepit cum paucis defendendam Sinnichius in *Saule Exegete lib. 1. cap. 96.* Eadem fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, ambigendo an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

Sed contra, ignorantiam illam dari, & à peccato formali excusare, probat invicta ratio, communis auctoritas, & ipse *S. Augustinus lib. 3. de libero arbit.*

vide
kin

theo
logia

cap. 19. *Non, inquit, tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum Augustino docet, in eo quod caveri non potest deesse voluntarium, sive liberum sine quo nequit peccatum admitti: caveri autem non potest malitia quæ sic ignoratur ut de ea nulla profusus animus subeat cogitatio. Frustra autem opponitur, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velis nobis ad peccatum imputari ea quæ contra legem naturæ ex caritate, amantia, aut concupiscentiâ ex peccato Adami profluente nolentes incurrimus: quod nemo sanè admiserit, qui noluit hinc in alium errorem devolvi, qui negatlibertatem à necessitate ad peccandum requiri, quod in Propos. 3. Jansenii, & aliis pridem damnatum est. Nec unquam ostenditur, cur minus à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, & ex ea gesta, quàm ea quæ est juris divini, aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit, quàm tamen adversæ doctrinæ defensores à delicti reatu omninò eximunt. Suedemus tamen & nos à Deo postulari illuminationem cordis &c. ad eam præveniendam.

Denique, si doctrina illa vera foret, sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas necessariò statueris peccati reus. Ut si invincibiliter iudices ad liberandum innocentem te hic & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat, ut ipsi volunt: si non pejeres, peccas contra conscientiam dicentem te nunc ad pejerandum teneri.

Sequeretur secundo, Aliquos Sanctos Patres qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando secuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debite non retractarunt. Tertio, cum in quæstionibus juris naturæ aliter in multis opinetur ac doceat rota Scholæ Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra tanta quanta est, in formali peccato continuo verfabitur. Neque minus illis injurius eris, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi tot, talesque istorum Ordinum viri integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam recentior qui ostendit se hunc bolum tam crassum velut culicem facile deglutire, quidni & camelum.

Ex dictis satis liquet, Eam quæ sunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam asserentium eam à peccato non excusate, principium esse dirigendæ conscientie non magis idoneum, quàm sitistud: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem quas habent vires, sunt impossibilia: quod omninò damnatum est, ac supra testatum Tom. I. Tract. II. cap. 2. §. 2.

Principium II. Ignorantia vincibilis.

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolute à peccato operationem aut omissionem, quæ ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cum sit in hominis potestate constitutum prævio veritatis examine errorem illum vincere & deponere, operatio malâ quæ inde sequitur,

scilicet in sua causâ, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illam depellere, quam tamen amovere neglexit. Ignorantia enim vincibilis est quæ depelli potuit, & debuit; invincibilis quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D. Thoma tradit *Wiger. 12. Quest. 7. Art. 1. Malderus, alique Theologi.*

Hinc fit, ut quis peccet attestando rem falsam, quam putat esse veram, si antea neglexerit veritatem inquirere? Item, ut delinquat omitendo Sacram, etiam si judicaverit diem non esse Festum, si noluit in cognitione Festorum debitam curam adhibere. Et sic de cæteris.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vincibilis non semper committere novum peccatum formale distinctum à præterita omissione inquisitionis debite. Ut, si quis pridem suâ culpâ neglexerit inquirere, an tali die soleat esse jejunium, & postea ignorans jejunii isto die carnes comedat, non incurrit ille tunc novum & formale peccatum contra præceptum jejunii, de quo ipsi illo tempore nihil in mentem venit. De ignorantia vincibili in punctis Fidei, an, & quomodo constituat hæreticum, vide supra de Fide pag. 35.

Conscientia perplexa, & scrupulosa.

Qui ita perplexus est, ut utrumque oppositorum putet esse peccatum, eoque errore nec per se, nec per alium expedire se possit, eligere tenetur quod ipsi minus malum appareat. Quia in illo casu alia non suppetit via, bonâ fide conscientiam formandi. Ut si aliquis die festo solus assistens moribundo; existimet se peccare si ve ægrum deserat sive sacrum omitat, debet eligere potius Sacrum omittere, si judicet illud præceptum minus obligare, sicut verè minus obligat, quàm præceptum charitatis proximi.

Quod si nec hoc ipsum determinare possit, quid ex duobus appareat minus malum, quidquid operis peccatum non incurret. Quia cum absolute necessarium sit rem vel facere vel omittere, si sic constitutus peccaret, ex necessitate peccaret, quod omninò repugnat.

Licetum est operari cum conscientia scrupulosa, in aliquo sit peccatum, manente etiam scrupulo, dummodo iudicetur esse scrupulus, & tanquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inherere apprehensio peccati, si in die jejunii moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde ortâ anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum subest. Atqui cum illa apprehensione consistit prædens iudicium, quod illa non obstante licitè operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti iudicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit iudicium prædicum, & ritè fundamentum de licita operatione.

Ut autem hoc iudicium magis in particulari fundetur, juvat tam penitentem, quàm ejus Confessorium reflectere ad notas & signa conscientie scrupulose, 1. Quod aliorum iudicium acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia iudicium de eadem frequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod advert-

advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse nimis inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sapius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientia satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosa ad rectam normam reducat. 1. Assuescere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium audacter operari: sic enim clavus clavo pelli debet. 2. Nihil judicare mortale, nisi id certò sciat. 3. Cavere otium, & vagas cogitationes quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eligere vitum probum & prudentem cuius iudicio firmiter adhaereat, nec illud apud se in examen inducat. 5. Advertere quod possit se conformare communi iudicio & consilio Theologorum, Quod scilicet, dum angit scrupulus nec suppetit aliunde consilium, possit se ad quam vult partem liberè resolvere, nisi certò illi constet esse peccatum. Item, quod ex Confessionibus præteritis nihil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, & se illud ritè confessum non esse: quod certò illi constare non potest quamdiu dubitat. Ratio horum est, quia periculum aliquod remotum peccati materialis, vel integritatis in confessione, non debet evitari cum tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate perpetua, aliisque malis quibus homo multum scrupulosus involvitur: cum ab illis difficultates etiam minores aliquando excusent.

Quinimo potest actus esse virtutis veræ, Deo grata, ac meritoria prædictis modis scrupulis resistere. Quia possunt scrupuli plurima impedire bona, & plurima procurare mala tam in se, quam in proximo, nisi illis resistatur. Imò ex his potest fieri, ut *major sit scrupuli materia, scrupulis non resistere.*

Itaque tenentur plerumque illi perito Confessario acquiescere, & sua apprehensione postposita illius se iudicio conformare. Quod conforme est ipsi S. Augustino, qui Paulino suadet, ut illiusmodi *hæreticorum animi* cum perito spirituali medico communicet. Et exploratum satis est, plerisque scrupulosos etiam doctissimos (quorum imple aliquos novi) hoc unico remedio potuisse curari.

Quin & ego addo, ut bonas illas & ægras animas ad illam curationem efficacem magis impellam, *Tales volendo sic evitare peccata, in plura peccata incidere.* Quod breviter declaro. Illi ad innumera non præcepta tamquam ad vera præcepta & peccata hærent. Et tamen obnoxii sunt fragilitati humanæ: ad labendum, sicut sunt omnes homines. Ergo sic exponunt se frequentioribus formaliter peccandi periculis. Quia illis ex suis scrupulis centeni peccandi casus & persuasiones occurrunt, à quibus alii homines iudicii recti, & non scrupulosi, sunt omnino immunes. Hoc saltem motivum solidè consideratum debet illos, etiam ex suo genio, efficaciter adigere, ne dictum remedium respicendo, dum vitant stulti vitia in contraria currant.

Cetera quæ de his supra tradidi conformia sunt communiori Doctorum sententiæ apud *Navarrum in prælud. n. 9. Sanchez i. moral. cap. 10. Fillincium, Resantium, Valenciam, Bresserum,* & alios qui hanc materiam latius tradiderunt.

Principium III. In DUBIO quomodo agendum.

Quæ operatur cum Conscientia practice dubia, committit peccatum ejusdem speciei cum eo de quo dubitat. Dicitur autem *practice dubia* quando pergit dubitare, non tantum de bonitate objecti, sed etiam de honestate sue actionis hic & nunc exercende. Exempli gratia, si quis dubitans an sibi licitum sit hic & nunc in die festo studere, pergit nihilominus studio incumbere, incurrit idem peccatum quod ex Festi violatione contraheret.

Ratio est, quia talis exponit se periculo peccandi, cum non habeat determinatum iudicium quod operatio sua sit licita potius quam illicita. Teneatur proinde actionem suam suspendere, donec re ulterius examinata dubium deponat, & licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat.

Quibus autem Regulis homo in Dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licitè agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intelligitur.

Principium IV. Dubitanti favet possessio.

In dubio melior est conditio possidentis. Hanc *Regulam* plurimi Theologi intelligunt non tantum de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est: Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti modis infra explicandis. Quia per solum dubium nemo censetur de consueta possessione & usu suæ libertatis deturbari. Quod si è contra, possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere suam libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dicitur *Regulæ* sive axiomatis est, quod cuius licitum sit uti sua libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum ea potestate esse privatum: sicuti licitè retinet alia sua bona quamdiu non probatur ea alteri esse devincta; hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda,* rectè notat cum aliis *Doc. Lovanii Wigerus l. 2. q. 19. art. 3. n. 50.* Regulam illam sine limitatione acceptam non semper esse præcepti: & aliquando tantum esse consilii docet *Navarrus, Bonacina, Sanchez, Laym.* & plures alii.

Sed quia aliquando dubium est, pro qua parte stet ipsa possessio, an pro lege, aut voto, aut libertate &c. ut hoc resolvatur statui potest hæc Regula: In dubio, quid, vel quis sit in possessione, judicandum est possessionem pro eo stare pro quo est præsumptio juris: si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio, judicandum stare pro eo qui onus probandi rejicit in alium, ut est Reus, cui sufficit crimen, vel obligationem negare, quam Actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte, prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque æquales, ita judicandum est, ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris*, suspicio quedam verosimilitudinis à jure approbata, ut in dubio eam tamquam assensum verum & prudentem sequamur, donec veritas aliunde innotescat.

Addo hic ultteriores rationes, quibus ostenditur prædictum principium tam in materia Justitiæ, quam omnium

vide
kin

theo
logia

omnium aliarum Virtutum locum habere, & in hoc eandem esse de illis rationem.

Primo, Ideo in materia Iustitiæ potior est conditio possidentis, sic ut sequi quis possit partem minus tutam, rem sibi retinendo, Quia jus dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem, & insuper pro possidente accedit quod jus actualis possessionis sit certum, adeoque hoc potiori jure vincit jus dubium alterius non possidentis. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuslibet alterius virtutis, ut in materia dubii præcepti, voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est.

Minor probatur: Quia in dubio, v. gr. præcepti, est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur, & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur; & insuper supra hoc jus utrimque dubium, ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quæ per obligationem utrimque dubiam privari non potest: adeoque sua illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioqui deberet pro obligatione prorsus dubia, & quæ nullo modo probari potest, spoliari sua certa & naturali libertate, & cogi ad subeundum totum onus, quod tunc subeundum esset, quando obligatio esset certa & manifesta; quod non videretur æquum, aut rationi consentaneum. Jus etenim certum hoc est, Volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandæ, quæ numquam per dubium probari potest.

Secundo, Quia judicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo, quando externum non innitur alicui falsæ præsumptioni cognita, uti tradunt passim Doctores, etiam Juris, cum Baldo, Navarro, Covar. Mart. Ledesma, Suare, Salas &c. apud Sanchez in præcepta lib. 1. cap. 10. Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem, nemo ad eam adstringitur, sed pro libertate & jure possessoris judicatur. Quia favorabilior est causa Rei, quàm Actoris: & actor non probante plenè, reus absolvi debet. Ergo idem in foro interno judicandum est dum agitur de obligatione conscientia.

Hanc doctrinam fufius tradunt Doctores plurimi apud Sanchez supra num. 11. 16. & 36. qui docent, Dubium an voverit, aut juraverit, aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri: & solius Consilii esse hic sequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez 3. part. disp. 40. sect. 5. & 6. ubi ait, incredibile sibi esse, quod in dubio juris, & in omni dubio facti necessarium sit amplecti partem tutiorem: & num. 15. ait falsum esse, & sine fundamento, possessionem in sola iustitiæ materia suffragari.

Quædam quæ in contrarium adducuntur maxime depromi ex aliquibus locis Juris non ritè explicatis, ostendit Sanchez supra, ubi ea dissolvit n. 15. Cæterum in jure nihil frequentius occurrit quam hujusmodi Regule; In pari causa, possessor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustus, quam tutius est. Cum sunt partium jura obscura, reo potius favendum est, quam actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati sæpius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc *Principium* Theologo valde reflectendum

est. Nam viam oppositam tenendo, imponeret ipse hominibus centies plura præcepta, quam sint omnia præcepta quæ constat à Deo, aut Natura, aut Ecclesiâ, aut Republica illis imponi. Mirum hoc prima fronte videbitur, sed clarum esse demonstro. Quia circa quodlibet Præceptum aut legem, in actionibus particularibus possunt Dubia Centum & multò plura variis passim hominibus suboriri, ut assidue occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi universi quoties dubitant, debeant obligationem certam subire, & tutius sequi, manifestum est quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & incompetas sustinere, quam sit numerus omnium præceptorum aut legum generalium certò obligantium. Porro ut ex prædictis principiis particulares casus solidè deducantur, ad sequentia advertendum erit.

Principium V. Dubium, an Lex sit lata.

Quæ dubitat de aliqua Lege, an sit lata, vel de Voto, an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex, vel votum obligationem inducant, debent sic proponi ut prudenter præsumatur ea verè existere; cum autem in casu id præsumi non possit, dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc, si cras sit jejunium, & dubites an sit hora duodecima noctis, potes carnibus vesci. Quia non constat legem jejunii pro illa hora esse latam, adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrii ut istà horà carnibus utatur.

At si constat legem, aut votum existere, sed tantum dubitetur an illis satisfeceris, ad satisfaciendum obligaris: Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc fit ut indubitatus Sacerdos plenè dubitans an Horas legerit, eas persolvere teneatur: Illi & alii casus particulares ab illo principio dependentes, quod tunc lex sit in possessione, & melior sit conditio possidentis.

Principium VI. Dubium, an casus particularis sit Lege comprehensus.

Quæ certum est de Lege lata, sed dubium est an Casus occurrens lege illa comprehendatur, rectè resistit se quoad illum casum non obligari.

Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege, cum post diligens examen maneat dubium, an in lege casus ille contineatur. Exempli causa, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili: dubium manet an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

Si autem constet casum lege contineri, sed dubium sit an illi satisfactum, teneris satisfacere. Hinc certus de peccato, dubius de confessione, ad confitendum tenetur: quia sic lex confitendi est in possessione.

Principium VII. Dubium, an Lex acceptata, aut abrogata.

Quando constat de Lege, sed dubium est an fuerit acceptata, aut postea abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existere, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti, eam ab initio non esse acceptatam.

utatur, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quam cum dubius exhibere non possit, manet ea lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis Acceptatione probabile sit eam non obligare, cum plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, ut tenent plerique Canonistæ, *It. Navar. Azor. aliisq. citati à Laym. l. 1. r. 4. c. 3.*

Principium VIII. De Fine Legis cessante.

Quando constat finem adæquatam legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti cum communi docet *Suar. Covar. Ariaga de leg. d. 27. Sect. 6.* Ratio est, quia lex ordinatur tamquam medium ad procurandum bonum aliquod publicum, vel privatum, vel malum avertendum: ergo quando observatio legis ad hæc nullo modo conducit cessat habere rationem talis medii.

Exempli causa: si lex lata sit ut nemo egrediatur civitate ob metum hostis, desinit obligare, si constet hostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui probabile esse, apud *Ariaga supra*, aliosque. Cessante fine adæquato legis in casu particulari, probabile esse pro eo casu cessare legis obligationem. Quia quando ratio adæquata legis ex toto cessat, desinit etiam tota ejus obligatio, ergo dicendum est illam in uno casu desinere, in quo adæquatus ejus finis evanescit. Et hinc inferunt, cessare in casu individuo legem correctionis fraterne, quando ex alterius admonitione nulla correctio speratur.

Principium IX. Dubius de Debito, de Solutione, & aliis.

Quæsi. Vi dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeatur, nihil tenetur solvere. Quia iniqua esset solutio certa pro debito incerto, ut habet consensus communis.

Verum, qui certus est de debito, & tantum dubius est an persolverit, à solutione non eximitur, *Suar. Vasq. Dian. p. 2. Tr. 6. res. 49.* Eo enim casu pro debito stat possessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta solutione dubitaret, opinantur alii, debitorem ad nihil teneri, *Tanner. 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4. &c.* Alii docent pro qualitate dubii ad partem obligari, *Laym. Dian. p. 4. Tr. 3. resol. 32. &c.* quod haud dubie tutius est.

Hinc si depositarius, aut commodatarius dubitet an culpâ suâ acquiserit rem quam depositam aut commodatam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea præstandam. Quia uterque est in possessione libertatis, neque lex ullarestitit, neque culpa præsumitur, nisi casus sit talis in quo culpa intervenire solet: quod etiam docet *Scilder de conscientia pag. 442. & Bardi pag. 594.*

Si mutuatarius aliquid mutuantis dederit supra sortem, sive valorem rei mutuatæ, & dubium sit an gratuito donaverit, non licet mutuantis illud accipere. Quia lex pro mutuo nihil accipiendi, nisi gratuita donatione, est in possessione; non præsumitur autem donatio: ut etiam docet *Lessius, Bardi, aliisque, contra Cajetanum.*

Dubitans an Censum debeat, non tenetur solvere, nisi creditor antea sit in possessione exigendi: Quia alter est in possessione libertatis non solvendi, nec in tali dubio præsumitur censum deberi: ita etiam *Scilder supra pag. 464. &c.*

Qui dubitat de *etate, doctrina, aut de alia simili conditione requisita ad Ordinem factum, aut aliquid Officium, non potest licite illum Ordinem, vel Officium postulare. Quia Lex requirens talem conditionem est in possessione, & conditio non præsumitur postulanti inesse, nisi id ab eo probetur, quam dubius probare non potest. Aliud est de quibusdam conditionibus quæ quasi naturaliter insunt, ut innocentia, quæ præsumi solet. Hoc pluribus ritè confirmat *Scilder supra*, quamvis ex principiis à nobis non-nihil diverfis.*

Principium X. Dubium Possessori Super-veniens.

Nihil obest dubium superveniens bona fidei possessori.

Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei possessio favore. Hinc si emisti equum bona fide, & postea dubites an fuerit Petro ablati, retinere potes, si nihil certius occurrat. Contraxisti matrimonium bona fide, exoritur dubium de valore, post diligentem veritatis inquisitionem si dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bona fide petenti: licere etiam tibi petere, cum multis docet *Thom. Sanchez, & Dicastillo de Just. lib. 2. Tract. 2. disp. 5. d. 8. n. 221. & Diana p. 3. Tr. 3. resol. 15. citans 8. Auctores valde probatos, qui ibi apud eum videri possunt.*

Principium XI. Dubius de Legis Iustitia.

IN dubio de sola Legis Iustitia subditus ei parere tenetur. Quia legislator possidet Jus præcipiendi, à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiam si contra legis justitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet hic *Suar. cum pluribus.*

Principium XII. De LEGVM interpretatione.

IN Legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi: Reg. juris 15. Hoc est, quæ odiosa & pœnalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum: secus, quando leges gratiam aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo an verbis legis comprehendatur, judicandum est potius eum comprehendi. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pœnas esse propensior. Hinc in dubio an Censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt varix *juris utriusque Regulæ*, quas circa finem hujus 3. Partis simul collectas adduco.

Reliqua Principia de LEGIS aut Præcepti obligatione.

LEX à præcepto distinguitur, quod Lex definiatur, Recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi: Præceptum vero sive mandatum tendat tantum ad personas singulas, & cum illis extingui solear.

I. Lex ut obliget debet esse honesta, justa, possibilis, pro communi utilitate lata, constans ac perpetua. Hæc enim legis figem, & naturam constituunt.

II. Potestas Legis obligationem tollendi illius est, cuius est legem instituere: ut legislator, & illius in eadem potestate successor.

III. Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per consuetu-

vide
kin

Neo
logia

suetudinem legitime præscriptam in ea non observanda. Præscriptio illa compleri solet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Ecclesiastica recepta.

IV. Ut lex sub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legislatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit ut legislator possit rem gravem sub levi culpa præcipere.

V. Lege humana non censetur per se præcipi aut prohiberi *actus merè interni*: sed tantum quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit ut dum hæresis anathemati subijcitur, non censetur comprehendi hæresis merè interna, sive quæ non prodit in illum actum externum, ut fufius infra Tract. VI.

VI. Finis sive intentio præcepti, non cadit sub præceptum. Hinc etsi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, satisfit tamen præcepto quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio sequatur.

VII. Qui ob solum Metum opus præceptum exequitur censetur tamen præcepto satisficere. Ut si servus piger adigatur ad Sacrum die festo audiendum, alias non auditurus.

VIII. Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate postea constat. Quia præsumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præsumptione, cujus formale motivum & conditio intrinseca est præsumptio de alicujus rei veritate. Ut si lex instituitur ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum esse, aut fore deprehenditur.

IX. Leges positivæ ordinariè non obligant cum periculo vitæ, mutilationis, gravis infamiae, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præceptum Jejunii Ecclesiastici, ad Sacrum in die festo, ad Confessionis integritatem, &c.

Dixi, *ordinariè*, nempe nisi ex neglectu legis majus Reipublicæ incommodum timeatur, quam æstimari debeat periculum, aut jactura privata. Item, nisi transgressio legis cessura sit in contemptum Potestatis legislatrix, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt, ipsa lex naturæ exigit ut legis positivæ observatio damno proprio præferatur. Hinc, non obstante gravi periculo, illicita est comestio carnis die jejunii, si in præcepti Ecclesiastici, aut Religionis contemptum illa postuletur. *Ex quibus Principis facile alia plurima in particulari deducuntur.*

Principium XIII. & XIV. De iis que ex METU sunt.

I.

Metus alius est justè incussus, alius injustè. Item, Alius est metus cadens in *virum constantem*, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis est metus mortis, magni cruciatus, exilii, diuturni carceris, gravis infamiae, amissionis magnæ partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius est metus cadens in *virum non constantem*, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus causis, consideratâ simul personæ qualitate, sexu, ætate &c. ex cujus dispositione & imbecillitate metus potest judicari gravior, qui in aliis meritò levior censeretur.

I. Ad evitandum culpam formalem nullus metus censetur justus, aut cadens in virum constantem, si propter illum aliquis in peccatum etiam veniale consentiat: sed sæpe in ordine ad evitandum obligationem ex promissione, aut contractu excusat metus cadens in virum constantem. Ut si quis ob talem metum, debitum incipienti remittat, aut illi promittat matrimonium.

II. Metus non tollit voluntarium: quia non solet tollere considerationem malitiæ, aut honestatis retinenda aut omittenda: minuit tamen peccati malitiam, & penam: quia minuit in agendo libertatem.

III. Vis & coactio propriè & simpliciter dicta quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & sic Patres dicunt per violentiam stupri animam nequam maculari.

IV. Contractus & promissiones ex Metu qui ab extrinseco incussus non sunt, sed tantum ab intrinseco conceptus, omni jure valere censetur: Ut si sponsum Religionem profiteri, ut decretum jure mortis supplicium, vel in mari naufragium effugas, sponcione illi obligaris.

V. Promissiones verò & contractus directè extorti per Metum gravem ab extrinseco proveniente, valent quidem jure naturali & civili, cum in illis non desit consensus absolutus: attamen secundum æquitatem arbitrio Metum passi rescindi possunt. Unde si latroni gravem Metum ad hoc incurrenti penam, aut equum promittas, potes à promissione liberari.

II.

Metus in violatione Præcepti negativi.

Nullus Metus excusat à violatione præcepti naturalis negativi prohibentis rem intrinsece malam. Hinc ob Metum mortis non licet unquam mentiri, aut aliquo signo fidem negare. Repugnat enim rem esse intrinsece malam, id est, à malitia inseparabilem, si possit in aliqua circumstantia honestari.

III.

Metus in violatione Præcepti positivi.

Metus gravis sæpe excusat à præcepto positivo tam divino, quam humano.

Hinc cum periculo vitæ, aut gravis infamiae, non tenetur observare integritatem Confessionis, aut explorare votum, aut succurrere proximo in extrema necessitate corporali.

Verùm in extrema necessitate spiritali non obstante mortis metu, teneris v. gr. baptizare infanrem certò moriturum, aut absolvere peccatorem moribundum, quando constat aliâ viâ non posse juvari. Ad hæc tenetur etiam in gravi necessitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

Principium XV. Violatio Præcepti indirecta quomodo sit peccatum.

Non violat præceptum, qui ponit causam, sive actionem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & æquè immediatè bonus, quando hujus bonitatis, illius malitiam elidit.

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indirectè.

indirectè in sua causa, cum illius causam assumat tantum in ordine ad effectum bonum, & solum permittit se habeat ad effectum malum per accidens securitatum, quem non tenetur cum omissione aequalis boni, & suo incommodo impedire. Esset enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nemis onerosa, uti fufius declarat *Sanch. in precepta l. 1. cap. 7.*

Hinc 1. Licita est Mercatori venditio gladii, etsi timeat inde securitatem injustam alterius lesionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

II. Licitum quoque est Duci in bello iusto turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

III. Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè in famulos gravis indignatio, aut percussio, quæ efficitur malum ex eorum actione securitatum ipsi non imputetur.

IV. E contra, ad peccatum imputatur effectus malus, qui prævidetur securitatus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat, vel quando actio hæc & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale iudicium hominum intendere istum malum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violari jejuniium, quando ad hoc nullus urget Metus incommodi gravioris: Non licet etiam alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsumitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de cæteris. Confirmanatur hæc ex propositione 31. ab Innocentio XI. reprobata, *Famulus qui somnissus humeris &c.*

Quæres: Quomodo possit Confessarius violationem præcepti mortalem, à veniali peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optimè discerni per Regulas sequentes. *Primo, ex gravitate materie* prohibita: aut præcepta colligitur gravis obligatio: materia autem gravis censeri debet quam prudentes solent multam æstimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legislatore intentum; v. g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei festi, non autem per unam horam. *Secundo, si legislator utatur verbis gravior prohibentibus in materia non levi, v. g. mandamus, districte prohibemus, vel precipimus:* potest enim, si velit, & id declaret, materiam gravem leviter prohibere. *Tertio, mortalis est violatio præcepti cui additur gravis poena, aut censura Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur, in virtute sanctæ obedientiæ.* *Quarto, ex parte penitentis;* censentur Rudes mortaliter peccasse, quando ostendunt se dum peccarent rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientiæ turbationem, & remorsum habuisse: vix enim norunt hi rudes alio indicio formalem peccati sui malitiam explicare.

REGULÆ porro annotandæ, de Deliberatione intellectus, & Consensu voluntatis ad mortale, aut veniale, equisitis.

L. Ad peccatum quodcumque incurrendum requiritur aliqua malitia moralis consideratio, id est, ad R. P. Arsdok. Tom. II.

eam advertere, aut adversionem debitam sponte non impedire. Hinc etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpatè nihil cogitet de malitia suæ actionis, nullum omnino peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas, nequit autem esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione, deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam quamdiu hæc non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen cenam sibi jucuudam & utilem, nullum peccatum cenando committit.

II. Si insit subjecto duplex malitia, & tantum ad unius speciei malitiam advertatur, circa hanc solum peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti; non autem sacrilegi, solum furti peccatum committet. Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

III. Ad peccatum mortale plena consideratio malitiae gravis requiritur. Vel, consideratio malitiae in genere, quando absque debito examine malitiae levis aut gravis ad agendum aliquis temerè se resolvit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primum ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitiae divinae, & poena æterna debeat, alienum est à recta ratione credere, tanto & tam pleno supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundum etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantundem facit ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter sive leviter offendar.

Dixi in primò, plena consideratio, non enim sufficit ad mortale semi-plena & imperfecta consideratio malitiae etiam in se gravis: qualem habent qui nondum à somno plenè excitati in motibus veneris, aut pollutione malitiam tantum imperfectè & confusè animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum æquam habet de illis homo jam plenè & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpè in praxi difficilem, explicat *Cajetanus* in Summa, verbo, Delectatio, & *Vasquez* Disp. 107. Cap. 4.

IV. Ex parte voluntatis, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. E ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia, & poena æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinities levioris momenti, frequenter soleat consensus ille perfectus considerari. Hinc posita etiam plenà consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures iudices ordinati, sententia finalis ipse stat ad iudicem supremum. Ratio autem superior est in anima supremus Iudex, & consensus plenus ad mortale requisitus, est sententia finalis in tribunali conscientiae. Ita etiam *D. Thomas, Cajet.* alique hic cap. 2. q. 15. art. 4. Ut autem hæc in praxi & actibus particularibus clarius discernantur, notandæ porro sunt Regulæ sequentes.

V. Quando rei pravæ appetitum advertens, se ita dispositum sentit, ut quamvis facile eam rem actu exequi possit,

de
Kin

theo
logia

posset, non exequeretur, metu peccati, signum habet ex quo iudicet, aut consensum nullum, aut tantum imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

VI. Quando *motus pravus* in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primùm occurrit cum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium iudicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis saltem breve ad deliberandum requiritur, cum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

VII. Non satis colligitur *consensus in peccatum* ex sola delectationis sensibilis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus quo delectamur, non est plene subditus voluntati ut ipsa imperante statim desistat, sicut ipsi subiectus est motus manus, lingua, & similibus membrorum.

VIII. Quando quis dubitat, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenè deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impeditur, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque si plenus ille usus rationis tunc adfuisse, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hoc argumentum tantò certius est, quanto magis qui dubitat, peccatum timere & abhorreere solet. Sicut qui morbum multum timet, etiam longius distans, facilius apprehendit se infici, quam alius audentior infecto propius assistens.

Ex his principiis multum lucis hauriet tam pœnitens, quam prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis, cum nulla censeantur reservata quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

Principium XVI. DE PROBABILITY, & quomodo Dubium à Probabili distinguendum?

Valdè accuratè notandum est, magnam esse differentiam inter dubium (de quo supra actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem, quam differentiam non satis etiam nunc aliqui discernunt.

Dubium est suspensio iudicii circa rem propositam, sic ut nequeat intellectus affirmare ita esse vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cum dubitatur, an Stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate aliqua rationum pro utraque parte concurrentium, unde fit ut intellectus nequeat se ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas stante illa motivorum æqualitate, aliquando possit aliunde intellectum ad unius tantum partis assensum inclinare.

Opinio autem probabilis est, quæ nititur ratione, vel auctoritate gravi, quamvis ex se non certa, ex qua scilicet homo prudens in rebus magni momenti concludere solet.

Unde patet primò, opinionem dici probabilem *intrinsecè*, quando pro motivo habet rationes ab auctoritate distinctas: probabilem verò *extrinsecè*, quando sola auctoritas movet ad assensum.

Patet secundò, Opinionem verò probabilem debere nitì motivis, quæ per se sufficiant ut intellectus possit determinari ad eliciendum pro una parte iudicium prudens, quamvis incertum, & inevidens, eo quod motiva istius iudicii non sint tam evidentiæ ut possint intellectum de rei veritate certum reddere. In dubio autem motiva tam sunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut si inter se conferantur, nequeant pro ulla parte assensum generare, aut conscientiam ad prudentem actionem per se dirigere.

Itaque *ulterius examen*, quod diximus adhibendum, dum conscientia hæret dubia, ad hoc plurimum servit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ sufficiant ad formandum opinionem probabilem, quæ possit homo se à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè resolvere.

Principium XVII. & XVIII. OPERATIO, quando licita ex Opinio verè probabili, & minus probabili.

Licita est plerumque operatio, vel omisso qua præditur ex opinione verè probabili. Dixi, plerumque, quia ad hoc quædam in sequentibus sunt observanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipsa definitione, & natura opinionis probabilis, & ex communi hominum estimatione. Nemo enim operationem illam vituperò dignam existimat, quam ex gravi rationis, vel auctoritatis fundamentò licitam esse iudicavit, quando post diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viti prudentes in rebus magni momenti procedere solent.

De communi illo Prudentium iudicio in omni genere hominum ritè dispositorum, patet primò ex communi consensu Doctorum, qui in hac sententia omni tempore conveniunt, quorum ultra centum & septuaginta adferri possunt qui in suis Scriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci sunt qui repugnant moderni.

Secundò. Idem consensus reperitur in tota Republica Hierarchia. Nam clarum est pleraque Principum, Superiorum, ac Magistratum præcepta imponendis gabellis, sive aliis obsequiis, & legibus, fundari sæpè in sola probabilitate de honestate in hic & nunc præcepta. Quod si hæc non sufficerent, sequeretur illos non posse licitè præcipere ulla alia, quam quæ omninò certò scirent objectivè esse honesta, & legitima: adeoque paucissima possent licitè præcipere: Quia ex illis quæ per se certò honesta sunt, pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur insuper, Subditos non posse obtemperare quæ directè certum non esset, honesta omninò esse quæ à Superioribus præcipiuntur. Et sanè curiosum esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullo modo possent licitè probabilitate de objecti honestate se conformare.

Tertiò. In omni tribunali, nullus Causidicus, aut Advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo Causas propter rationes quæ probabile iudicium generant de earum iustitia, aut honestate.

Quartò. Medici omnes, si non habeant medicinam quas iudicant certò profuturas, (quod rarissime contingit)

tingit) non dubitant adhibere medicamenta quæ judicant probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamvis non sine formidine partis oppofite. Neque sunt qui in hac praxi sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & navigationibus, Artifices & Agricola: in suis Commercialibus judicant se prudenter operari, quando probabilem tantum habent spem lucri, etsi nulla adit certitudo lucri obtinendi, sed potius formido non levis de opposito. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & perverfi judicii esse contendas, receptos orbe toto mores, & inditum passim hominibus rationis dictamen abolere necesse est.

Siguitur hæc probabilitas communi hominum judicio ad prudentem operationem sufficiat in rebus illis, ex quibus etiam illorum fortuna, salus, & status dependet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut actiones humanae prudentes, & moraliter honestæ, & rationi conformes censentur? Quod latius exponitur paulò infra inter Controversias recentiorum Cap. 2.

Licitum est sequi opinionem verè probabilem, relictâ etiam aliquando opinione oppositâ *probabiliori* & *tutiori*: seclusâ tamen certâ injuriâ, periculo proximi, vel lege, aut conventionione in contrarium, aut periculo gravioris mali, & ex causa, & aliis de quibus cap. 2. infra. Hæc sententia est communis, & à longè maxima Theologorum parte semper recepta ad eò ut pro eacum S. Antonino, Maldero, Wigero, supra centum Auctores citari possint, ut infra ostendam.

Ratio hujus clara est. Primò, quia qui sequitur sententiam gravi auctoritate, vel ratione non levis momenti innoxiam, non agit temerè, sed prudenter procedit, agendo communi more hominum prudentium: Atqui opinio minus probabilis nititur auctoritate gravi, vel ratione non levis momenti; de tali enim sententia minus probabilis hic agimus: Ergo qui juxta illam operatur, non agit temerè, sed ut solent procedere in suis rebus viri prudentes: prudenter autem operando nemo censetur peccare.

Secundò, Constat multò probabiliorem esse auctoritate Doctorum hanc sententiam, quod liceat aliquando sequi minus probabilem, minùque tutam, quam opinionem, quæ id negat, Ergo omnibus expensis amplectendo opinionem minus probabilem, relictâ sequor sententiam probabiliorem, quæ docet licitum esse sequi opinionem minus probabilem.

Tertiò, quia esset onus parùm conforme infirmitati humanae, si cuius sub reatu peccati incumberet in rebus agendis semper inquirere, Ultra duarum opinionum sit probabilior & quoad omnia tutior. Imò sepius cogerentur homines actionem rectè inchoatam interrompere, quoties scilicet de novo se offerrent aliqua rationes, quæ *facerent* opinionem, quæ antea videbatur minus probabilis, modò apparere probabiliorem. Rationes hæc fusiùs deducuntur infra *Tract. I. Cap. 2. & sequentibus*.

Hinc etiam probabilis sit legem purè penalem in materia gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis docet Suarez, licitè tamen sequeris opinionem contrariam cum Navarro, & 7. aliis probatis auctoribus, sic sententibus. Undè similia resolves plurima.

Dixi supra, seclusâ certâ injuriâ proximi aut lege, aut conventionione in contrarium, aut periculo gravi ma-

R. P. Arsdæ. Tom. II.

li, &c. Quia illa impediunt usum opinionis speculative probabilis, eo quod efficiant ne tunc possim habere judicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse non hominem quam video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabile sit esse hominem, non possum me licitè ad jaculandum in eam resolvere; idque propter periculum gravioris mali, quod in adimenda hominis vita consistit.

Principium XIX. De Conscientia Practicè certa.

Qui operatur cum opinione verè probabili, potest reflexe sic procedere ut habeat conscientiam practicè certam, quod licitè operetur.

Ratio est. Quia potest esse certus quod opinio, quâ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & secuta, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: Et quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Undè si probabiliter jejunus, judices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi aliàs spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non fatis nota, communio illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principiis, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola dum hæret incertus, an propter periculum pluvie liceat hic & nunc in die festo fenum, aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro captu suo resolvit id licere, quamvis à parte rei periculum pluvie tam magnum non sit ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se ut credat Parocho, quamvis motivum illi credendî multis de causis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolæ dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Licitum est mihi omne objectum quod post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fenum sit prohibitum, prudenter judico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fenum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientie, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectè conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam Agricola à quopiam interrogetur: quomodo ausus fuerit in die festo fenum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à vero non aberrare. Sed dicet, quia posito illo probabili pluvie periculo, & Pastoris responso,

L 2 certò

vide
Kin

Theo-
logia

certò iudicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fœnum colligere. Ecce certitudo conscientia non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientia de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porro simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguuntur; ex ipso rationis dictamine hanc excusationem tamquam legitimam depromunt: Omnibus ut potui consideratis, & motivis non levibus inductus, conclusi sic mihi faciendum esse; si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientia; tam ipsi, quam alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad iudicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quam prudens dictamen conscientia nostræ: & secundum hoc à Deo iudicabimur, non secundum objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti sæpe aberrant, etiam dum meritorie operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter iudicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulæ nobis à Deo constitutæ rectè conformari, ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et hæc est unica certitudo conscientia quæ ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quæ ritè elucidata facile amover lapidem offensionis, sive suspitionis de modo minus folido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur infra de Controversiis generalibus, Cap. 2. §. 1. pag. 91. & sequentibus.

Principium XX. Quid in probabili de Administratione Sacramentorum.

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam speculativè probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiore.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosacæ, aut nivali, quando aliter fieri potest: et si speculativè, id est, consideratâ ratione vel auctoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem probabiliter tantum valituram, quando certior impenditur potest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & religionis materia dignissima. Inde fit, ut si Sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantum probabilem absque necessitate violat virtutem religionis, exponendo eatenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus religionis, ut sit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hic idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quod in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantum

de operatione nostra, ut fiat citra culpam formalem, etsi fortè non vitetur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quam quando incurritur periculum rei tantum materialiter malæ; quia licet opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen Sacramentum facere validum, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat claritati conferre Sacramentum incertum; quando certum commodè conferri potest: etenim sic proximum exponitur, cum suo gravi damno, præsentis periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma, & valore dependent: De quo periculo spectat ad Ministrum admonere suscipientem, si cum opinione merè probabili extra necessitatem Sacramentum sibi administrari desideret.

Ex dictis etiam patet, quam merito ab Innocentio XI. damnata sit propositio 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Principium XXI. Quid possit in probabili Index, Advocatus, Medicus, Ius incertum &c.

Respondeo ad primum: Quando circa ius litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Iudex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet *Sotus, Valencia, Bard, Bannez, Thomas Sanchez, Scildere* de conscientia pag. 147. Contra *Juanem Sanchez, Orvedum, Salas*, & alios qui tradunt, saltem licere Iudici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & questione juris, nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio cur Iudex teneatur sequi probabiliorē, hæc est. Quia non habet potestatem aliter iudicandi quam voluerit Respublica, aut alii à quibus suam potestatem accepit: Atqui illi omninò censendi sunt voluisse ut iudicaret juxta id quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maxime expediebat, ne locus esset largitionibus, aut acceptationi personarum. Vix enim de aliqua causâ litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Iudices promittere quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Quæ non novam*, apud *Scildere supra*. Unde etiam prescripta est ab Innocentio XI. *Propositio 2.* in Decretis quod post paucas paginas infra inserimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ iusta probabilior, debet Iudex vel rem inter litigantes æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi fortè alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra actorem faveret possessio. Excipi etiam solent causæ quæ vocantur *piz*, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus iudicandum est, cæteris paribus, etiam contra reos: quia sua positivum ita disponit.

Respon-

Respondeo ad secundum: *Advocatus* potest licite defendere causam quæ ipsi videtur minus probabilis, modo spes affluat fore ut ea causa Judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariae injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. *Advocatus* enim controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem merito supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono judicaturum.

Respondeo ad tertium: *Medicus* tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relicta aliâ probabiliter tantum profutura, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia primò Charitas ad hoc obligat, ut consideranti facile patet. Secundò, obligat Justitia, si sit *Medicus* mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hic ergo intercedit conventio, quam supra *Princ. 19.* diximus posse ob stare istius sententiæ speculative probabilis.

Quod si non inveniatur remedia certa, tenetur *Medicus* adhibere illud quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim merito importat tacita conventio qua quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi *Medici* quando ægrotant idem volumine sibi ab alio præstari. Nec frustra addidi, *omnibus spectatis*, tenetur enim *Medicus* considerare non tantum suas rationes & experientias (quæ nimis sepe ultra communem potuinculam, & lanceolam parùm procedunt) sed etiam auctoritatem & experientiam aliorum peritiorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico quem conducit suo jure expectat.

Quando autem contingit *desperatam* esse vitam ægri, nisi applicetur medicina de qua æquè incertum est, an sit profutura, an nocitura, potest ea adhiberi, ut docet cum communiori *Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscientia.*

Respondeo ad quartum: Non licet homini privato auctoritate propria occupare rem ab alio *bona fide possessam*, quamvis probabile, vel probabilius sit rei Dominium ad illum pertinere. Ita habet sententia communis, *contra Joan. Sanchez, disp. 33. num. 42.* Ratio est: Quia bonæ fidei possessor justè rem possessam defendit contra privatam eam eripere volentem, non minus quàm sciens rem certò esse suam: quod verum est, etiam si inceperit dubitare an verè res esset sua: idque constat ex juris *Reg. 36. digest. de reg. juris: Bona fides tantundem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inliberent, incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuo obnoxia.

Docent plerique, idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod regnum, vel provinciam. Contra tamen adferunt Auctores non pauci. Res igitur decidi potest per judicium; vel arbitros: quod si altera pars judicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi potest.

Principium XXII. Regule pro Opinione delecta.

PRO notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securius procedatur, magni momenti erunt Regule sequentes.

I. Si duo tresve Scriptores sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alii passim censent improbabilem, non debet illa probabilis æstimari.

II. Etsi reperitur auctor unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis, præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Auctor aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam quæ primâ fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citer, non rectè eam sententiam judicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes, talem Auctorem pro suo genio magis novitati, quam veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos tresve Auctores citatos reperies apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sepe in citando parum esse fidelis: ideoque consulendi sunt alii ut formetur judicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando auctor doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in terminis affirmat, sententiam aliquam omnibus consideratis esse probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam esse talem; eumque ea de re Doctorum judicia maturè examinasse; eoque magis si ipse sententiam contrariam doceat; tunc enim vel maxime apparet, illum ex privato erga suam doctrinam affectu non judicare.

IV. Quando auctor, qui solet esse in citando & examinando valde accuratus, adducit quatuor vel quinque probatos, aut magni nominis auctores pro aliqua sententia, prudenter judicas illam esse probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum judicio in asserendo fidem adhibere potes, cum supponantur esse graves, & probati auctores. Quod alii etiam de paucioribus admittunt. An, & quando possit unicus Auctor sufficere, dicam infra *de prob. opin. cap. 2. §. 4.*

V. Notandum porro pro iis, qui libris destituuntur, pro quibus potissimum scribimus. Quando à viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi absque scripto serio affirmatur, sententiam aliquam esse probabilem, rectè & prudenter judicas illam esse talem. Illius enim auctoritas respectu tui est omnino gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, sit ritè instructus, & informatus. Sic rusticus rectè credit, & acquiescit suo Parocho, aut Confessario, dum sententiam aliquam probabilem esse affirmat.

de
Kin

theo
logia

Principium XXIII. An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles, possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.

Dicendum primò, Prælatos Ecclesiasticos tam Seculares, quàm Regulares posse ob justas causas suis subditis prohibere, ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant, etsi non desint alii probati Auctores qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem, ut in materia etiam indifferenti ferant leges eorum directioni conducentes, qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ, quæ prudenter judicatur illis nocitura, etsi ea non sit aliis interdita.

Dico Secundò, Hujusmodi prohibitio, aut censura, alios præter eorum subditos obligare non potest, quominus doctrinam ab iis prohibitam doceant; eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio, doctrinæ veritatem non attingit, sed tantum vim habet alicujus præcepti ut alios ab ejus usu coerceret, præceptum verò Prælati ultra ejus subditos extendi non potest.

Dico tertio, Eadem ratio est de censura alicujus Doctores, aut Academiæ, quæ istius tantum Facultatis Academicæ ad obtemperandum obstringit: doctrinam verò per se non reddit improbabilem, sed vim habet privatæ auctoritatis, qualem obtinent alii Auctores paræ dignitatis, & eruditionis, qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc sicut Sedes Apostolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctores sententias damnat aut interdicit, sic ipsas Prælatorum aut Academiarum censuras non raro graviore censura castigat, & erroneas esse declarat, ut probant non parca quæ præsto sunt superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiæ Lovaniensis in Justificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. anno 1588. ubi pag. 6. sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis auctoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantum ferentes judicium sententiamque nostram dicentes, aut ut verius loquamur, non aliud quam fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus Auctoribus visæ sunt probabiles, aliquando fieri omninò improbables: nempe si constet illas, non ab homine tantum privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliqua Censura notatas esse, aut prohibitas omninò doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ritè proscriptas ad communem utilitatem & doctrinam hinc unà cum Decretis appono, ut omninò sciat etiam in Missionibus, ubi occasiones occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum esse.

Censeo tamen easdem propositiones non fuisse certò & practicè probabiles, imò varias ex illis, etiam ante prohibitionem, fuisse omninò improbables. Sed de his latius infra, ubi respondemus ad objectiones moveri solitas contra veram & practicam probabilitatem. Decreta ipsa integra Alexandri VII. & Innocentii XI. hic fideliter subjicimus.

ALEXANDRI VII.

Decreta duo contra Propositiones 45.

Feriâ V. die XXIV. Sept. M. DC. LXX. in Congregatione Generali S. Romanæ & universali Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. ALEXANDRO Arcina Providentia Papa VII. Ac Eminentissimis ac Reverendis Dominis S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplina relaxativas, & animarum perniciem inferentes; partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam indes magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modis opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fidei in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatare, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi ipsiosâ, lataque, per quam itur ad perditionem, viâ, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in sacri Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus serò commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & maturè discussi usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur obere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestræ ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentinæ, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio sacra Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientia absolvere quoscumque seculares ab hæresi occultis, & ab excommunicatione propter eam incursum.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarum qui in Sacramentali Confessione tributa

pani-

penitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denuncianda sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest illum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebrantis correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missa celebranda traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenti.

10. Non est contra iustitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque, etiam est contra fidelitatem, etiam si promissam promissione etiam iuramento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instantiâ vite periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confiteatur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo iniuste reprobat.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Penitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Penitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non superest, uti supplicare non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposta beneficiatis non recitantis, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pena.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit sue obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra iustitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficium, sed veluti pro emolumento temporalis, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones aque pro-

habiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pro alio.

27. Si Liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similibus propositionum examini cura & studium impenditur, inter eadem Sanctissimus re mature considerata statuit, & decrevit, prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publice aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis ac status etiam speciali, & specialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis Not. & c. Loco sigilli.*

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1665. indictione tertia die vero 2. Mensis Octobris. Pontificatus vero Sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Alexandri divina Providentiâ Papa VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis, per me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papa & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feriâ V. Die XVIII. Mart. M. DC. LXVI. in Congregatione Generali S. Romanæ & universalis Inquisitionis, ut supra.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die xxiv. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo, & accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragessimis quinque numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, & etiam si iter unius diei consistant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova & lacticia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum supplere potest

scilicet

Theologia

potest per quascumque elemosinas, quas ante beneficium de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmatum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præfati & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientia uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentia concessa Regularibus, revocata à Paulo V. hodie sunt revalidata.

38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, consistit quam primum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, quam primum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinaris ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinaris, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis egrè ageret vitam, & alia epula tedio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile invenitur.

42. Licetum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientia, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censura.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm, tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Not. Loco † Sigilli.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 65.

Feria Quinta Die II. Martii M. DC. LXXIX.
In generali Congregatione S. ROMANÆ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. INNOCENTIO

divina Providentia Papa XI. Ac Eminentissimâ & Reverendissimâ Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, à Sancta Se. de Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictarum sibi à Deo creditarum salutis sedulo incumbens, & salubre opus in fegrandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxii à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter inventas, Theologorum plurimum examini, & deinde eminentissimis & reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo, & accuratè læpius discussis, eorundem eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum vota per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimùm tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressè à Sanctitati Suae quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas, ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, vel illa ratione, nisi id veteri lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinsicâ, sive extrinsicâ quantumvis tenui, modo à probabilitate finibus non exeat, confissi aliquid agimus, semper præter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non creditus ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Desmet tantum in vita eliceret, condemnare non audeamus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquaginta per se obligare præceptum caritatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justitiam, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obste valetudinis, quæ licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum contra penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad elemosinam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus trahere, & de illius morte non

tuales gaudere, illam inefficaciter affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licetum est absolute desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum capientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.

15. Licetum est filio gaudere de parricidio Patris, si se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutus.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consilio, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum firmidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides nimis Dei necessaria videatur necessitate mediæ, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio Creaturarum similivè merito ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si veritas sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio sine iuret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa iusta utendi bis amphibologus est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis alium, ita ut veritatis occultatio censetur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere in vasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hoc ignominia vitari nequit, idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fustem, ut iurat, & post impallam alapam, vel idem fustem fugiat.

31. Regulariter occidere possunt fures, pro conservatione vini aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiua, quæ actum possidemus, sed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos possessores speramus.

33. Licetum est tam heredi, quam legatario contra injuste impediendam, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se caliter defendere, sicut & ius habenti in cathedra vel præbendâ contra eorum possessionem injusto impediendi.

34. Licet procurare abortum ante animationem factus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem factum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famule domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retroventionis præviò inito, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tanquam ex iustitia debitum.

43. Quidam non nisi veniale sit detractentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiam si finis ipsius rei spiritualis, sicut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesiam promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo propositivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities iure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus qui submissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservis deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id

vide
Kin

theo
logia

si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festi non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad seminorem.

55. Præcepto Communionis annua satisfacit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentilitur vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus Penitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna alicujus Festivitatibus, aut Indulgentiæ.

60. Penitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè & ex proposito querit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri IESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujuscunque conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem lætæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ, notâ dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque impostero se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, aut manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censurâ, & notâ, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc

inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ; & universali Inquisitionis, Notarius. Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. IESU Christi 1679. Indictione secundâ, die verò 4. Mensis Martii, Pontificatus auctoris Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providentiâ Papa II. anno tertio, supradictum Decretum assixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, & per me Franciscum Perinum.

NOTA I.

PROPOSITIONUM istarum ferè singulas in Operibus hæc de cursu tractari. Monet autem S. Congregatio accipiendam esse unamquamque ipsarum, sicut iacet: licet enim sufficere potest una particula vitiosa ut aliqua propositio mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula adjecta, omissa, vel limitata, efficere potest ut eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

NOTA II.

AD questionem quæ à pluribus movetur: Quando supra prohibeatur in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii (quæ est formula peccatum mortale semper importans) ne quis opinionem prædictas, aut aliquam earum ad praxim deducat. Quandoquidem aliqua ex dictis aliquando materiam tantum venialem continere possint, ut in propositione 8. comedere aut bibere ad satietatem, &c. & prop. 9. opus conjugii exercere, ob solam voluptatem: & prop. 27. de amphibologia in materia levi; & prop. 37. quando famulus succiperet rem levem ad compensationem salarii, &c.

Respondendum videtur: In his, & similibus mortale illud peccatum non consistere in eo simpliciter, quod quis aliquid istorum in praxim deducat, sed quod simul velit in eo hujus Decreto prohibitionem aut declarationem contemnere, aut tamquam invalidam repudiare, quod ad materiam levem accedens constituit peccatum grave, & sic aptum prohiberi in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione divini judicii.

NOTA III.

SÆPIUS queri: An inter prædictas propositiones variae quæ sunt Copulativæ, censentur censuræ secundum omnes partes istius copulativæ? Censurabiles enim essent etiam una tantum pars esset fallâ, aut illicita. Exemplum sit, in hac prop. 32. prohibita: Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Damnabilis enim erat ista copulativa etiam primum membrum esset verum, imò & secundum, sed tantum tertium membrum esset falsum.

Respondendum tamen videtur, Regulariter in similibus singula membra censurari aut prohiberi, nisi ex aliis signis constet de alia mente Legislatoris, ut fieri possit, si ex aliquo Auctore fuisset talis propositio verbatim desumpta, & prius de illo solo membro ipse, aut alius fuisset accusatus, aut notatus. De puncto similibus speciatim controvertitur, consulti solent præbati Theologi, aut sacra Congregatio.

CAPUT II.

CONTROVERSIÆ GENERALIS RECENTIORUM, DE PROBABILITYTE OPINIONUM.

§. I.

Exponitur status controversiæ, & communis Auctoritatis pro recto ac licito usu Probabilitatis.

Controversia de licito usu opinionis probabilis, crederet etiam probabiliori (quam supra definitivimus & explicuimus) vix ante hæc tempora mota, aut nota fuit: de illo usu passim antiqui dubitationem aut disputationem non instituerunt. Placuit tamen quibusdam, doctrinam illam, tanquam aliquibus Scholis modernis præ aliis propriam, multis modis insectari. Inter primos Scriptores Societatis nostræ extitit *Gabriel Vafquez*, hic tamen disertè notat 1. 2. disp. 62. cap. 4. n. 14. doctrinam illam in Scholis longè antè sua tempora communem fuisse. Antè illum idem notavit *Michael Saloni* Tom. 1. de iust. q. 63. ar. 2. cont. 2. conclus. 4. asserens, Multos ac gravissimos Doctores ita sentire, ac maxime ex discipulis S. Thomæ. Et verò ante Societatem pridem eam doctrinam tradidisse reperitur ex Schola Thomistica *Barthol. Medina* 1. 2. q. 19. art. 6. concl. 3. Lud. Lopez p. 1. Instruct. c. 120. concl. 3. agens de Confessario absolute juxta pœnitentis opinionem minus probabilem. Fran. Victoria in summa de Confess. num. 177. Thomæ Mercado de Contradict. l. 2. c. 5. Dom. Sotus in 4. d. 18. q. 2. a. 5. ad 5. ubi resolvit, Confessarium licitè procedere cum omissione opinionis probabilioris & magis tutæ. Barthol. de Ledesma in Summario de pœnit. diff. 14. concl. 5. Cui forte inter antiquiores accenseri possit Petrus Ledesma in Summa p. 2. tract. 8. cap. 22. ubi ante concl. 12. asserit etiam hanc sententiam tenere Medinam, & Orellanam, & multos alios Doctores, ac præcipuè discipulos S. Thomæ.

His consentiunt passim hodie ex eadem Schola viri eruditione eximii, & nobis notissimi. Nec non ex Schola amplissima Doctoris Subtilis Scriptores celeberrimi, quibus non leve pondus recentius adjecit auctoritas gravissima Reverendissimi P. Herinx, uti & P. Van Siehem in Belgio Provincialis, qui in Thesibus celeberrimis Lovanii defensis 10. Septembris anno 1669. hanc de probabilitate doctrinam plurimum testimonio solidè confirmat, & postremò thesi 33. adducit *Alexandrum Alensem* qui in sua summa Theologica sæpè sententiam probabilem, etiam minus tutam sequitur, ac proponit. Illam autem Summam jussu *Alexandri IV.* Facultas Parisiensis examinavit, & appensis septuaginta duorum Magistrorum sigillis approbavit. Ipsæque *Alexander IV.* Pontificis diplomate confirmavit. Quomodo confirmavit securè, si sententiam probabilem & minus tutam nunquam securè sequamur?

Ut verò rem hanc ex aliorum testimonio, ac disertis verbis summatim perstringam: *Barthol. de Ledesma* de Sacram. Pœnit. d. 14. conclus. 5. pronunciat hanc doctrinam esse verissimam, & probari ex usu universi.

R. P. Arsdck. Tom. II.

sali omnium. Stephanus Spinola opuscul. de libera & prudenti electione agibilibus, in præfatione asserit esse, *Recentiorum omnium calculo, & universali panè populorum usu confirmatam.* Hier. Garcias in Summa tract. 1. diff. 5. dub. 2. n. 5. docet, tam communem & securam esse istam conclusionem, ut solus Machado pro se alleget 45. recentes Auctores. Nec pauciores profert *Paqualigus Theatinus* decisione 5. judicans: Hanc sententiam esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Neque hæc unius Gentis, aut Scholæ vox est: Cum pluribus ex *Gallia Yfambertus*, ex *Hispania Montelimus*, ex *Italia Bonacina*, uno ore pronunciant, hanc esse Communem Theologorum Sententiam. Adeo ut *Angelus Bossius* Clericus Regularis Tom. moral. variot. ad tit. 1. in appendice, non dubitet affirmare: *Apud quoscumque doctos & si, mul probos in toto orbe Christiano nihil magis decantatum, quam licitum esse in operando sequi, quameunque opinionem probabilem, dummodo sit probabilis, etiam minus tutam, ubi non agitur de valore facti, vel de damno insequendo, &c. sed de sola honestate operationis.*

Denique ut summatim procedam, pro hac sententia, quam ex *Bossio* jam expressi, adducere possim cum nostro *De Champs* in lib. de questione Pacti, extra Scriptores Societatis, *Episcopos* decem, Doctores *Sorbonicos* quatuor, nec plures ex illis nostro seculo de hac questione scripserunt. Adde ex aliis Ordinibus Religiosis simul sumptis Auctores omnino sexaginta. Et ex cæteris orbis Christiani Doctoribus clarissimis, viginti duos. Quod si velimus omnium simul Auctorum etiam Societatis numerum inire, pro nostra sententia centum quinquaginta novem adducit *Sarasa* in part. 2. nec pauciores pro ea recenset *Terilus* in quest. 22. qui ut fidus, & oculatus sit testis, illos à se lectos affirmat, auctor eximie doctus, & religiosus, & pro illustranda re litteraria longiori ævo dignissimus.

Mirum sanè paucos Recentiores, qui contra probabilitatis usum insurgunt, ex tot Scriptoris, unum sibi vel alterum tanquam probabilitatis Auctores exagitantos suscepisse, ac si in cæterorum omnium Scriptis peregrini fuissent.

Atvolvenda illis erant saltem Pontificum oracula, ne nimis incautè per auctoris privati latus supremæ Sedis auctoritas aliquid pateretur. Licitum esse amplectendi opinionem probabilem omiſſa tutiore saltem minus probabili, sentierunt illi Pontifices, qui in voto solemnî Castitatis de facto dispensarunt, scilicet, *Alexander III.* *Honorius II.* *Celestinus III.* *Clemens II.* &c. Quia tantum est probabilis opinio quod Pontifex habeat potestatem dispensandi in solemnî voto Castitatis. Hanc tamen sententiam sequi non dubitarunt, omiſſa tutiori quam docet *D. Thomas*, & plures alii, nimirum non posse Pontificem in solemnî Castitatis voto dispensare. Tutius sanè foret Pontificem, negando dispensationem, se non exponere periculo usurpandi potestatem sibi indebitam, & Religiosum non collocare in periculo deinceps peccandi contra votum castitatis; quod fiet, & quidem in materia quæ est contra legem naturæ, si forte probabilis opinio quam secuti sunt illi Pontifices à parte rei non subsistat.

Possim quoque hic adducere auctoritatem, & exemplum in luce Ecclesiæ notissimum, illorum Pontificum

M 2 tificum

tificum, qui non dubitarunt in matrimonio rato dispensare; quod tamen per Pontificem solvi non posse, opinionem esse probabilissimam, & eam Theologos communiter tenere, affirmat Sanchez lib. 2. de matrim. d. 14. n. 1. citatque pro ea Scotum, & Scotistas, pluresque alios, cum Domin. Soto, qui lib. 7. de Just. q. 2. a. 5. eam haberi certam, ut vix velit oppositam esse probabilem. Unde manifestum est primò: Opinionem quam in dispensando secuti sunt Pontifices tantum esse probabilem: secundò illam esse minus tutam, cum multò tutius foret non dispensare in matrimonio quod constat fuisse ratum & validum, & per omissionem dispensationis nullum erat periculum alicujus legis violandæ. Dispensationem verò in matrimonio rato concessisse reperitur Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. Gregorius XIII. Pius IV. & Pius V. Idemque fecisse Adrianum VI. olim Lovanii Doctorem fatetur Sinnichius in Saul. Extr. c. 17. pag. 227. quamvis ipse Adrianus aliquando docuerit illam potestatem Pontifici non competere.

Neque dicas: Fortè hunc, & alios existimasse sententiam minus probabilem quam in praxi sequebantur, fuisse revera probabiliorum. Illud enim forte, non forte, sed valdè imbecillum est effugium. Solent enim Pontifices in istiusmodi gravis momenti Resolutionibus etiam præcipuæ notæ ac doctrinæ Theologos consulere. Quomodo ergo nisi temerè affirmabimus, neque hos, neque Pontificem ex illis sententiam magis, minusque probabilem cognovisse, & in hoc post maturam inquisitionem actu errasse?

Facile foret eandem sententiam probare ex jure Canonico Cap. *Laudabilem*. de frigidis & maleficiatis, ubi Cælestinus III. naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, si frigiditas prius probari non poterat, concedit ut cohabitent ad triennium; atqui post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est *sub finem* triennii subesse impedimentum impotentia, adeoque matrimonium esse nullum; & multò tutius foret à thoro conjugali abstinere, & utrimque castè vivere, idque in materia juris naturæ, in qua Pontifex nequit dispensare. Et tamen in casu illo conjuges licitè se mutuo tangunt, & copulam tentant, idque à Pontifice positivè permittitur: non aliam certè ob causam, quàm quia usque ad finem triennii manet probabilitas potentia ad copulam, quamvis illa sit multo minor quàm probabilitas impotentia, appetente sine triennialis experimenti.

Declaratio hujus Doctrinæ ex sacris *Litteris*, & sanctis *Patribus* maximè hic proluxa foret. Ut tamen utrumque brevissimè conficiam, aliqua Scripturæ loca juxta antiquorum Patrum & Doctorum expositionem hic adjicio.

Proverbior. 3. 5. Ne innitaris prudentia tua. Locus hic ex S. Hieronymo sic habet. Ne innitaris prudentia tua. Prudentia tua, inquit, innititur, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur Patrum decretis præponit. Eodem modo interpretatur S. Dorotheus ferm. 5. Item S. Antoninus 1. Part. Tit. 3. Cap. 10. §. 10. Qui & addit locum Ecclesiastici, *Noli esse nimis iustus, qui perit in iustitia sua*. Quomodo verò, hoc sensu prudentia tua non innititur, &c. si quis hoc ævo repugnat communi Doctorum consensui asserentium licitum esse sequi opinionem directè minus pro-

babilem minusque tutam, juxta modum quem ex illis supra ostendimus.

Rursum illud Christi Matth. 25. *Alligant onera gravia & imposita, & imponunt ea humeris hominum &c.* In quem locum Hugo de S. Richardo sic oppositè pronuntiat. Si erramus, nonne melius est propter misericordiam dare rationem, quam propter crudelitatem deficere penitentem.

Adde si placet ex *Genes. cap. 10*. Quomodo Abimelech non peccavit formaliter uti patet ex contextu adducendo Saram uxorem Abraham &c.

Et 4. *Reg. cap. 5*. Eliseus rogatus à Naaman, ut curvante se Rege in templo Remmon, liceret & filium regem sustentanti se incurvare &c.

Denique *Lib. Judith à cap. 8*. illa quæ egit Judith circa Holofernem, in quibus juxta Scripturas non peccavit.

Proluxum foret hic plura alia Scripturæ & Patrum loca recensere. Frivolum autem foret, porro repetere, ut hi disertè profireantur, se non nisi ex sententia minus probabili & incerta processisse; cum è contra ad ipsam operationem non nisi ex conclusione prædictæ certè processerint, agendo secundum nostram præcipua superius explicata, pag. 84.

§. II.

Elucidatur ex dictis ulterius, Quo modo aliquis possit prudenter, adeoque licite operari aliquando, ex sententia minus probabili, minusque in speciem tuta.

Demonstratur viâ maximè clarâ, & facili; ex prudentia & honestate talis operationis tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Qui ut voluntas prudenter intellectui imperet assensum intuitu assequenda *veritatis*, quod est proprium bonum intellectus, non requiritur major cura & persectio, quàm ab eadem voluntate exigitur in ordine ad proprium objectum, quod est *bonum*. Atqui ut in electione proprii objecti voluntas prudenter agat, necesse non est semper ut eligat bonum quod cognoscit esse præstantius, sed sufficit ut eligat illud quod verè bonum est. Ergo ut voluntas prudenter determinet intellectum ad assensum, non tenetur illum ad partem probabiliorem alligare, sed sufficit si ad partem minus probabilem suo imperio illum determinet. Sic enim magis promovet bonum intellectus, quàm si illum ab omni judicio suspendat: & cum magna spe obtinendæ veritatis sic procedit, cum supponatur pars illa, etsi minus probabilis, effectum verè & certò probabilis, hoc est, illis motivis innixa, quæ per se virum prudentem ad assensum mentò movere possint. Nam etsi eligeret partem quæ apparet magis probabilis, non nisi etiam cum aliqua formidine illi assensum præbere possit, cum hæc sit certis assensui probabili intrinseca.

Et verò quis est qui illos peccati aut imprudentia arguat, qui etiam cum juramento ritè se determinat ad amplectendum vel tradendum doctrinam sui Magistri, ut doctoris Angelici, etsi forte quando ipsi in suis Magistris appareant aliqua sententia opposita minus probabiles, quia hoc magis conducit ad Doctoris alicujus præstantissimi doctrinam, & Scholam promovendam.

Declaratur ulterius hæc doctrina in ordine ad quæstiones morales. Quæstio sit, an licitum sit pingere in die festo. Probabilis est id non licere, minus probabile id licere. In hoc casu voluntas spectato suo fine, sive bono sibi proprio prudenter determinat intellectum ad probabile assensum, quod liceat pingere in die festo. Quia sic ex una parte plurimum promovet suum bonum, & libertatem in pingendo si velit, & ex opposita parte nihil patitur detrimenti; quia adhuc retinet suam libertatem etiam ad non pingendum, tamquam ad opus Consilii sub peccato non obligantis. Quod autem per hoc plurimum promoveat bonum suum patet, quia sic auferat se obligationem abstinendi ab illo opere: atque ita removet periculum peccandi, cui aliàs subiaceret: & cui se ultro exponeret, si intellectum ad oppositum assensum determinaret, quæ etiam omnino ad prudentiam pertinent.

Quod si insuper reflectat, quàm incerta sit major rei probabilitas in ordine ad determinatam objecti veritatem: & quàm difficile sit motiva omnia tam extrinseca, quàm intrinseca utriusque partis æqua lance sic ponderare, ut major probabilitas certò attingatur: item, quàm sæpe contingat id postea verius deprehendi, quod minus probabile apparebat, facile profectò judicabit se non imprudenter agere, si opinioni, etsi minus, verè tamen probabili se conformet. Certum autem est, Deum neminem violatæ legis reum habere, qui prudenter judicat illam hic & nunc suæ actioni non adversari, quod per opinionem etiam minus probabilem aliquando justa ex causa fieri posse hæcenus demonstratum est.

Quidquid huic demonstrationi *objicietur*, non potest aliud concludere, quàm quod *perfectius* aget voluntas imperando assensum, & usum partis probabilioris, quod tamen semper verum non esse ex dictis, & infra dicendis facile colligitur. Sed ut omnino verum id esset, quomodo sic inferes: Istud est *perfectius*, ergo nunquam licebit voluntati imperare aut sequi sententiam minus probabilem, quia hoc est minus perfectum. Manifestum autem est nullum dari præceptum semper amplectendi perfectiora aut tutiora, aliàs opera quæ sunt Consilii sic in Præcepta vesterentur.

Porro, Radicem præcipuam, ex qua pullulant aliæ impugnationes hujus sententiæ, conemur breviter & clarè detegere, hoc modo. Dicunt: *Prudentis est eligere tutius*. Hoc sanè non rectè: sed sic: Prudentis est eligere tutum, & Prudentioris vel Prudentissimi est eligere tutius vel tutissimum. Ad omnem autem Prudentiam non datur præceptum: sed simpliciter ad operationem Prudentem, & hæc sola hic exigi potest: Nonne hoc manifestum? Nunc quero ulterius: Quare electio opinionis minus probabilis in concussu probabilioris non possit esse tuta? Quia, inquis, *Opinio probabilior est tutior*, ergo probabilis non est tuta: Obedientia est melior quam victima, ergo victima non est bona. Nonne defectus hujus sequelæ facile percipitur?

Progredior porro, & inquirò: An opinio probabilior sit *absolutè* tutior minus probabili, uti supponis? Manifestum est non esse: sed tantum in hoc unico tutior apparet, quod magis videatur attingere veritatem objecti, etsi fortè in re eam nullo modo attingat. Aliunde verò electio opinionis minus probabilis est

certò tutior: nempe ex eo, quod eligendo minus probabilem, in exigenda obligatione præcepti, vitentur pericula plurima formalis peccati, quæ passim fierent ex persuasione obligationis sub peccato circa innumera præcepta, forte etiam in re non obligantia. An ergo tutius non est vitare frequens periculum formalis peccati, quo Deus certò offenditur, quàm periculum aliquod materialis peccati, quo Deus certò non offenditur, & cujus periculum non tenentur homines quovis modo vitare, ut eligendo statum religiosum, vel abdicando officia, & beneficia, quod per se notuum est: Et ob has considerationes in titulo addidi, *in speciem* minus tuta. Ex quibus satis patet, nihil obstare quo minus electio illa prudens & tuta censeatur, præsertim cum non sistatur in hoc iudicio *directo* de probabilitate objecti, sed in conclusione *practica* & certa de honestate actionis, quæ jam magis explicabitur.

Itaque ex his ita stabilitis de prudenti assensu partis minus probabilis circa honestatem objecti, nunc ulterius facile ostenditur quomodo inde perveniatur ad *certitudinem practicam* de honestate nostræ actionis, & de ea conscientia omnino certa formetur. Nicitur enim hoc evidenti syllogismo. Certum est hanc opinionem minus probabilem, v. gr. quod liceat pingere die festo, esse verè probabilem, adeoque verè prudentem. Supponitur enim niti motivis ad fundandum assensum sufficientibus, nam aliàs probabilis non esset. Atqui prudenter agendo certò non possum peccare. Ergo certum est licitum mihi esse, pingere in die festo. Ultraque præmissa est clara, ergo certa est consequentia in debita forma ex illis deducta. Atque hoc est ultimum dictamen certificans intellectum de honestate suæ electionis & operationis terminatæ ad partem speculativè quidem minus probabilem, sed quoad honestatem operationis practicè certam. Nec alia certitudo directæ ad operandum, in rebus utrimque probabilibus, ulla ex parte inveniri poterit.

Ex his quæ deduxi existimo meritò posse observari: Inter hæc doctrinam, & illam quam tradunt alii qui eam studiose oppugnant, valde modicum, & forte nullum in re fore discrimen, si velint ad eam animo sat pacato attendere: 1. Docent illi ad formandam in praxi conscientiam, iudicium certum esse necessarium: idem admittit hæc sententia, quæ requirit iudicium ultimum certum de honestate actionis, uti jam in priori syllogismo ostendi. 2. Admittere etiam debent illi, opinionem minus probabilem fundare posse iudicium prudens de objecti veritate, non obstante formidine quæ opinioni inest de opposito: nam hanc ipsam formidinem involvit definitio omnis opinionis verè probabilis, etsi motivis ad prudentem assensum sufficientibus niti debeat. Quod si in formando de objecti veritate prudenti iudicio illa formido obesset, nulla opinio, etiam probabilior, imo nec moralis certitudo sufficeret, quia hæc etiam aliquam formidinem & fallibilitatem admittit. 3. Necessarium est etiam illos distinguere inter iudicium de veritate objecti, & iudicium de honestate actionis: ad illud formandum illi, qui Probabilistæ vocantur, dicunt probabilitatem minorem posse sufficere, non verò ad iudicium practicum de honestate nostræ actionis. Certum autem & aliis esse debet, quod iudicium prudens & certum de honestate actionis possit consistere cum objecti directi falsitate à parte rei: aliàs nec moralis quidem certitudo ad honestam & prudentem actionem sufficeret. Nam falsitas objecti-

scde
Kin

theo
logia

objectiva stare potest cum morali etiam iudicii certitudine, cum hæc quoque admittat aliquem gradum fallibilitatis.

Ex quibus patet, inter utramque partem in re ipsa, & in praxi agendi, non subesse quantum prætendunt discordiam, sed potius in modo loquendi: atque in actionibus particularibus plerisque probabilitatis defensores nihil sibi licitum censere, quod alii non æquè in praxim reducant.

Has igitur concordie mutue leges statuamus. Primo, ut dicatur utrimque, ad licite operandum requiri dictamen conscientie moraliter certum; in quo de facto Partes consentiunt. 2. Ut in operando, pro morali certitudine, non accipiatur major probabilitas, quod aliqui faciunt, qui volunt sic persuadere se non nisi certa complecti. 3. Ut minor probabilitas in concursu majoris, agnoscat esse vera probabilitas distincta à dubio, quod iuxta prædicta, sic manifestè declaro. Si enim major probabilitas semper tolleretur minore probabilitate sibi oppositam, sequeretur etiam minorem probabilitatem sæpe tollere majorem probabilitatem oppositam, quod neutra pars admittet. Statuamus enim majorem probabilitatem involvere sex gradus apparentie de veritate objecti, & oppositam minorem probabilitatem. Quatuor gradus apparentie veritatis ejusdem objecti. Si major probabilitas debeat tollere illos quatuor gradus tamquam sibi oppositos, ergo etiam minor probabilitas, quæ constat quatuor gradibus, debet elidere quatuor gradus majoris probabilitatis sibi oppositæ, quæ sex gradibus constat; ergo tantum relinquit duos gradus, qui soli non sufficiunt ad constituendum iudicium probabile de objecti veritate. Ergo si nullo modo admittendum sit, quod minor probabilitas tollat oppositam majorem, pari ratione admitti non potest quod major probabilitas semper elidat minorem, & in intellectu ex ea parte tantum dubium relinquat. Quomodo verò quodvis iudicium, etiam minus probabile, à dubio distingui debeat, dilucidè ostenditur supra in *Tract. I. in Princip. 16.*

Denique pro veritate & usu hujus doctrine sufficere adducere breviter communem praxim Ecclesie, quæ clarè patet primò, ex jure Canonico in cap. *Laudabilem* de frigidis & maleficiis: Ubi conjugibus naturaliter frigidis, si id prius probari non poterat, conceditur experimentum triennale, in quo post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est subesse impedimentum impotentie, adeoque matrimonium nullum esse, ac tutius à copula tentanda abstinere: de quo in §. precedenti.

II. Idem manifestum est in eo, quod illicitum non sit se determinare ad formandum iudicium internum de Conceptione non-immaculata Virginis Deiparæ, quamvis illa opinio jam apertè minus probabilis censetur.

III. Omni ævo Sancti Patres, & Ecclesie Prælati docuerunt & inculcarunt, quod Religiosus, ut perfectus sit, debeat Prælato obedire in omnibus quæ manifestè non repugnant legi divinæ, aut Ecclesie determinationi. Ac proinde si Superior ordinet rem probabilitè licitam subditus debet obedire, etsi oppositum ipsi appareat in se probabilius & tutius; quod etiam extendunt ad Ordinationes sub præcepto non obligantes. Certum autem est, præceptum vel ordinationem Superioris non reddere licita, quæ ex se es-

sent illicita. Ac proinde alios etiam in agendo posse prudenter formare Conscientiam practicè certam circa ea quæ apparent directè minus probabilia, minusque tuta.

IV. Idem ostenditur in Pontificibus Romanis quod ut diximus in §. superiori, in praxi sæpe sententiæ sunt minus probabilem minusque tutam, dum dispensant in voto solenni castitatis, quod minus probabiliter licere, cum Divo *Thoma* docent passim Thomistæ, & alii non pauci agnoscunt. Neque per hoc illi Pontifices opinionem minus probabilem reddiderunt certam aut probabiliorem. Nam S. *Thomas* qui postea vixit, & eorum gesta non ignoravit contrariam docuit, & alii posteriores. 1. Pontifices plurimi, ut Pius V. Gregorius XIII. alique varii dispensant sæpius in matrimonio rato, quod fieri non posse *S. Bonaventura*, *Scotus*, & *Scotistæ* communiter cum pluribus docent, & non pauci probabiliter admittunt, & haud dubie tutius opposito: De quo plura supra in §. 1.

V. Eadem doctrina declaratur recepta in materia Justitiæ, in qua etsi opinio sit minus probabilis, quod res ad me pertineat, non ideo teneor illam alteri tradere pro quo stat opinio magis probabilis. Quia, inquiunt, non deo præstare solutionem certam pro debito incerto. Quod non minus locum habere videtur, quando obligatio legis est incerta, & pro ea solutio sive executio certa exigitur, dummodo conscientia practicè certa formetur, juxta normam supra assignatam.

Sed in prædictis semper observandum: Usam opinionis minus probabilis locum non habere, ubi agitur, non tantum de honestate actionis, sed insuper de valore operis, ut in administratione Sacramentorum extra necessitatem, vel ubi intercedit certa alterius injuria, aut lex, aut conventio procedendi ex certioribus, ut in Judice, ac justa causa, & aliis, quæ magis declarantur intra solutionem objectionum præsertim in §. 4.

Ex his patet, tam ratione, quam praxi in omni genere hominum prudentissimorum, sententiam hanc, quam vocant benigniorem, semper locum & usum habuisse: & cum illa consistere viam prudenter formandi conscientiam in operando practicè certam & securam.

Via veritatis objectivæ unica est, & in tramite indivisibili consistens, quam certò attingere paucis datum. Nonne igitur æque laxitatis arguendus, tam qui ad sinistram per nimium sentiendi rigorem, quam qui ad dexteram per nimiam benignitatem ab hoc indivisibili tramite declinat? Nonne æquè injustum, legere ad indebita, quam à debitis absolvere? Ut ergo licitum non simus, utrumque cavemus.

§. III.

Dissolvuntur aliquorum Theologorum argumenta.

Objicies primò: Qui sequitur opinionem minus probabilem, minusque tutam, incurrit magis periculum peccandi, quam si amplecteretur opinionem probabiliorem, ac tutiorem. Hoc verò existimari debet illicitum, ut quis sciens, volensque se violantem legis periculo exponat.

Respon-

Respondeo, negando antecedens, & id quod gratias supponit. Nego inquam, illum qui opinioni si-ve magis, si-ve minus probabili adhæret, juxta prædicta, ullum peccandi periculum adire: Frustra igitur de majori periculo disputatur, ubi nullum incurritur. Certus enim est se prudenter, adeoque licite agere, quando procedit ex opinione quam constat esse verè probabilem, si-ve niti ratione vel auctoritate non levis momenti: qui autem prudenter agit non potest formaliter peccare, etiam si contingeret ob-jectum circa quod versatur, esse materialiter malum, si-ve aliqua lege prohibitu. Nullum igitur hic incurritur periculum peccati formalis, omne autem peccatum peccati materialis semper evitare nulla lege jubemur, uti etiam ex resolutione, & dispensatione summorum Pontificum supra demonstravi.

Instat tamen iterum Wendrochius hoc Syllogismo, ut ipse arbitratur, gravissimo; sed nullius ponderis, si rectè libretur. Ille, inquit, contra conscientiam agit, qui id facit quod conscientia judicat non esse faciendum. At cum aliquis probabilis esse censet, aliquid esse illicitum quam licitum, utique etiam probabilis esse judicat fugiendum id esse, quam faciendum. Ergo qui sic affectus operatur, procedit ille contra lumen ac judicium suæ conscientie.

Respondeo, admittens majori, falsam esse minorem quæ subsumitur, nec minus fallacem esse consequentiam quæ inde deducitur. Falsum, inquam est, quod probabilis censetur id sibi fugiendum esse, quam faciendum: imo certò statuit actionem suam, hic & nunc licite exercendam, dum probabili ratione, adeoque prudenter judicat legem non obstringere, nec eam sibi fati innoscere. Itaque imperitè supponit Wendrochius hæc duo semper esse connexa: obiectum quocumque modo judicari malum, si-ve lege prohibitu, & actionem quæ tendit in obiectum semper judicari illicitam: cum tamen sæpe contingat legis prohibitionem tam imperfecto judicio innoscere, ut prudenter concludere possim me illà non obligari.

Objicit idem tertio, argumentum desumptum ex sequela in materia fidei periculosa. Si licet alicui, contra propriam opinionem quam judicat probabilem, sequi alienam sententiam æquè aut minus probabilem, eique tutò acquiescere: ergo etiam Hæreticus, qui eo devenit ut veritatem Ecclesiæ Romanæ judicet esse probabilem, poterit nihilominus suæ hæreticæ adhærescere, & immori; quam nempe ob auctoritatem suorum Ministrorum æquè, aut etiam minus probabilem esse decernit.

Respondeo, negando consequentiam. Quia Hæreticus ille non potest bonâ fide sistere in ista opinione probabili, quia potest, ulterius investigando notas veræ Ecclesiæ, veritatem fidei certò deprehendere: adeoque imprudenter acquiescit opinioni tantum probabili illius rei, in qua potest certitudinem attingere, dummodo in veritate investiganda moralem diligentiam adhibeat. Insuper, in materia fidei peculiare est, quod ipse error materialis, annexa habeat incommoda maxima, in carentia Sacramentorum, aliorumque mediolorum ad salutem conducendum. In aliis autem actionibus merè ad humanos mores & commercium pertinentibus, cum non detur via ad certam rei veritatem perveniendi quocumque

studio inquiratur, prudenter acquiescit animus veritati probabiliter inventæ, cum non possit morali diligentia veritatem certam & indubitam attingere.

Fateor autem in quavis materia, si cum morali & moderata diligentia promptum sit ad certam rei veritatem penetrare, licitum non esse sistere in opinione tantum probabili: atque ita consequenter assero, in die jejuni fas illi non esse vesci carnibus qui ex diverso pulsu campanarum probabile judicat nondum adesse horam noctis duodecimam, si ex instrumento mathematico quod in promptu habet, certò possit horam noctis explorare. Nihil igitur ex hac sententia incommodi redundat, in quo vel ipse Wendrochius, vel ejus affectæ aliquam laxitatis, aut mala fidei speciem redarguant.

Objicies quarto, cum Sinnichio, dictum Christi, *Ego sum veritas*, non autem dixit, *ego sum probabilitas*. Ergo non licet sequi opinionem merè probabilem.

Respondeo in simili forma: Dixit Christus, *Ego sum ostium*, non verò, *ego sum fenestra*. Ergo necesse est semper intrare per ostium, numquam per fenestram. Dico igitur, hanc objectionem posse in ipsum auctorem retorqueri. Si enim ex eo quod Christus dixerit, *Ego sum veritas*, illicitum sit amplecti opinionem probabilem, netas etiam erit sequi sententiam probabiliorum, aut moraliter certam; sæpe enim contingit illis non subesse veritatem, cum judicium quod nobis apparet moraliter certum, possit falli, & omni veritate destitui.

Instat tamen ex auctoritate S. Augustini lib. de util. credendi cap. 11. Quod intelligimus debemus rationi, quod credimus auctoritati, quod opinamur errori. Ergo opinio ad nihilum valet nisi ut à veritate aberremus. Quia, inquit Sinnichius, opinantem latet veritas etiam dum adest, adeoque sic agit ac si veritas semper abesset.

Respondeo, S. Augustinum loqui de opinione longè diversa à judicio probabili, de quo hoc loco disceptamus, uti patet ejus verba attentius expendenti eodem cap. 11. Tria, inquit, alia hominum genera profectò improbanda ac detestanda, primum, est opinantium, id est, eorum qui se arbitrantur, scire quod nesciunt. Ubi disertè ostendit se agere de opinione quæ adjunctam habet estimationem falsam, eorum scilicet qui putant suam opinionem esse perfectam scientiam, quod semper est erroneum: opinioni autem de qua hic agimus, nemo nisi fatuus ejusmodi persuasionem adjungit, cum agnoscat omnes opinionem esse assensum incertum, & à scientia omnino diversum. Neque verum est quod adjungitur, *opinantem sic agere ac si veritas semper abesset*. Quia et si ille judicet se opinando posse falli, non existimat tamen suæ opinioni falsitatem actu subesse, imò probabile judicat suam opinionem veritati conformem esse, sequè cum probabili veritatis notitia prudenter procedere. Quæ ergo veri specie dici potest, illum qui opinatur, falsitatem implicite semper amplecti, atque ita agere ac si veritas omnino abesset?

Objicies quinto, cum Mercero. Si licitum foret sequi sententiam merè probabilem, Adam & Eva manducando pomum vetitum immunes fuissent à violatione præcepti divini: quia poterant pro se obtinere sententiam probabilem, quæ docet legem penalem non obligare in conscientia, cum Navarro, Lessio, Valentia, aliisque: præceptum autem primis paren-

sole
kin

theo-
logia

parentibus impositum, prolatum est in forma legis pœnalis: *In quacumque die manducaveritis mortemini.* Ergo excusandi sunt primi parentes à peccato formali, & posteri ab originali, si norunt sibi formare conscientiam artificio sententiæ probabilis.

Respondeo, negando illud Assumptum, quod pluresciculum præfert salis, quam scientiæ. Siquidem ignorat Adamum & Evam nullam habuisse opinionem sive probabilem, sive improbabilem in primo illo statu innocentia, ut disertè docet *D. Thomas Q. 18. de veritate art. 6.* ubi sic concludit: *Ex quo patet quod solum in eo (primo homine) nulla falsa opinio fuisse, sed penitus nulla opinio in eo fuisse, & quid, quid cognovisset secundum certitudinem cognovisset, in statu scilicet illo innocentia perseverans.* Quinimo tam clare constabat illis de voluntate divina, ut persuasio illa, quæ pertrahente de fructu vitæ comederunt, censetur etiam formalis infidelitas, ex plurium Patrum sensu, ut tradit *Bellarminus* in Tomo 4. de amiss. gratiæ & statu peccati Cap. 6. Corruit igitur tota basis hujus Machinæ contra usum probabilitatis jam inde ab Adam, frustra quæsitæ.

§. IV.

Objectiones particulares contra usum sententiæ probabilis in concursu sententiæ æquæ aut magis probabilis.

Nonnulli modò sunt, etiam ex illis qui docent licitum esse usum prædictum sententiæ probabilis, qui tamen negant illum subsistere in concursu sententiæ oppositæ æquæ, aut magis probabilis. Nos autem, principiis jam positis insistenti, omnino existimamus & hic demonstramus, Doctrinam illam sic generaliter sumptam, veram non esse, ac solidis fundamentis destitui, uti patere poterit ex dissolutione & explicatione principalis fundamenti istius sententiæ.

Opponunt igitur *Primo*: Major probabilitas, uti & probabilitas utrimque æqualis, elidit oppositam probabilitatem minorem, aut etiam æqualem. Ergo non licet in operando sequi sententiæ minus aut æqualiter probabilem in concursu sententiæ magis, aut æquæ probabilis.

Respondeo negando assumptum, prout patet ex dictis §. præcedenti. Porro pro majori elucidatione dico, Raro admodum hunc casum in praxi locum habere: quia valdè rarus est & singulariter doctus, qui ex principiis intrinsicis potest sufficienter discernere, quatenam ex duabus sententiis probabilibus sit probabilior, sive, an rationes sint verè tales quæ elidant probabilitatem sententiæ oppositæ: Quod à fortiori dicendum de sententiâ utrimque æquæ probabilis. Videmus enim experientiâ assiduâ inter doctiores, id quod uni probabilius apparet, alteri minus probabile videri. Unde patet quam esset ipsis etiam doctis onus intolerabile, sententiâ magis probabilem investigare, & certò invenire, antequam possint licitè operari. Cum igitur hoc sit tam incertum, difficile non est iudicium de majori probabilitate suspendere, & uni parti verè probabilis prudentè accommodare, delinente actu *Comparativo*, ut infra pag. hæc.

Sed ponamus virum doctum rationibus utrimque

studiosè ponderatis, unam partem iudicare probabiliorem, sic ut oppositam probabilitatem elidat. Vel id iudicat evidenter, vel tantum probabiliter. Si evidenter, sic ut oppositam probabilitatem totam manifestè elidat, & tollat, jam ea pars est illi moraliter certa, eamque sine dubio præferre debet.

Si autem iudicat esse probabiliorem, & oppositam probabilitatem elidere, iudicio tantum probabile, adeoque incerto, potest prudenter iudicium illud suspendere, & iudicare se fortè errare, uti etiam inter doctos sæpe contingit; atque ita iudicium resexum formare, se prudenter acturum etiam si alteram partem quæ passim probabilis habetur, in operando sequatur. Et hoc locum habet etiam quando opinio apparet extrinsecè probabilior, quia adhuc non constat quod illa quæ majori fultur auctoritate melioribus rationibus stabilietur, cum alii has, alii illas præferant.

Rationes autem suspendendi iudicium de majori alterius partis probabilitate, & sequendi aliam minus probabilem, possunt esse sequentes.

Primo, quia neque constat, neque credibile est, esse præceptum generale investigandi & sequendi partem probabiliorem, propter difficultates multas quæ inde sequerentur in commercio humano. Quando enim postea occurreret nova ratio contra sententiâ quæ antea videbatur probabilior, oportet rescindere contractum ex sententiâ probabiliori initum: revocare consilium ex illa datum: restituere restitutionem ob maiorem probabilitatem piden factam, aut non factam &c. uti notavi supra Tract. I. Princ. 14. Imo ferè hæc præstanda essent quoties prodit novus Auctor qui ostendit partem illam non esse probabiliorem: aut quando peritus Iudex in parti causa fert sententiâ contra opinionem quæ tibi in agendo aut consulendo via est probabilior. Certum denique est, nullum dari præceptum generale sequendi semper tutiora, ut in consiliis Evangelicis, & aliis innumeris ostendi potest.

Secundo, si pro sententiâ probabiliori daretur talis obligatio, sæpe tolleretur in Republ. omnis subordinatio, ac recta gubernatio. Dum enim Superior imperabit aliquid probabiliter licitum, & oppositum subdito videbitur esse probabilius, & rationes oppositas elidere, non licebit illi de majori probabilitate suum iudicium suspendere, aut suo Superiori obtemperare conformando se illius sententiæ minus probabili, si illicitum sit in concursu probabilioris, qui sententiâ minus probabilem. Quod quam perniciosum foret, & omnis disciplina laxativum nomen non videt: uti etiam insinuatum est supra.

Tertiò, si per maiorem probabilitatem semper datur minor, sic ut non liceat dicto modo præferre, & minus probabilem amplecti: Inde sequetur, non licere etiam sequi sententiâ magis probabilem: Probatur sequela, ex dictis §. Superiori post medium.

Ubi notandum, illos Auctores huic doctrinæ non adversari, qui nolunt licere sequi minus probabilem ut tale, sive in eo sistendo: sed statuunt, suam eamque opinionem esse probabiliorem, aut verè probabilem non esse. Sic enim, ajunt, accedente in super proprio iudicio aliunde de objecti istius probabilitate, potest aliquando opinio quæ aliàs videtur minus, vel æquæ probabilis intrinsecè, reddi probabilior respectu talis personæ: Unde consideranti patet illos qui

sic procedunt potius in aliqua speculatione aut modo, quam in re & praxi discedere à doctrina supra explicata, & utrumque procedendi modum, si ita fiat, optime consistere, & ad resolutionem practicæ certam deducere.

In talibus: Quando pro utraque parte apparent motiva æqualia, pro neutra parte sunt motiva sufficienter gravia ut eliciatur assensus directè probabilis. Ergo non potest intellectus uni parti prudenter adhaerere.

Resp. dist. antecedens. In tali casu non sunt motiva sufficienter gravia pro una parte, *stante in intellectu isto actu formaliter Comparativo istorum motivorum, transeat: desinente isto actu formaliter Comparativo, & intellectu considerante motiva unius partis Dissparata, cum rationibus extrinsecis in ordine ad formandum iudicium ultimò practicum, nego: juxta modum, & rationes ad superiorem objectionem explicatas. Fateor etiam, excessum majoris probabilitatis posse in tantum excrescere, ut minor probabilitas opposita tandem evanescat: sed de isto casu hic non agimus, uti supra sæpius monuimus.*

Opponunt secundò: Prohibita est ab Innocentio XI. propositio hæc 3. *Generatim dum probabilitate, si-ve intrinsecà, si-ve extrinsecà quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, consi- si aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Ergo non licet sequi sententiam probabilem relicta probabiliori.

Respondeo, negando consequentiam: quæ sic concludit: Non licet sequi probabilitatem quantumvis tenuem: Ergo non licet sequi ullam probabilitatem quantumvis non tenuem, relicta probabiliori. Vide quæso, an consequens illud in antecedente contineatur. Certè non magis quam hic: Pater præcepit filio (ob periculum lapsus) ne ambulet in extrema crepidine ripæ fluminis: ergo præcepit filio ne usquam ambulet in ripa fluminis.

Dico igitur, nusquam nos docere (ut ex ante dictis liquet) quod generatim liceat sequi sententiam probabilem: varios etenim excipimus casus, v. g. quo agitur de valore Sacramenti extra necessitatem, vel quo certa injuria, periculum proximi, lex, aut conventio in contrarium adest. Et ratio est, quia in similibus quamvis opinio quædam sit speculativè probabilis, non tamen est practicè talis.

Adde, dici non posse juxta communioem & à nobis assignatam notionem probabilitatis, dari aliquam opinionem quantumvis tenuem, id est, tenui prorsus fundamento subnixam, & tamen à probabilitatis finibus non exire.

Quinimò hæc doctrina ex superiori objectione videri potest potius novum robur assumere. Quia declarando licitum non esse operari ex probabilitate quantumvis tenui, satis insinuat, probabilitatem certam, & minime tenuem nullo modo improbandam esse: ad hoc enim limitatio illa deservit. Quin etiam cautum fuit, ne actio ex illa ipsa tenui probabilitate censeretur reprobanda, nisi addendo, quantumvis tenui, & nisi dicatur, generatim, ac etiam semper cum ea prudenter agi. Vide an exceptiones illæ non potius firmant regulam doctrinæ quæ oppugnatur, & superius exposita est.

Opponunt tertio: Propositiones ab Alexandro VII. & Innocentio XI. prohibita, erant ante prohibitionem probabiles, quamvis opposita essent probabili-

R. P. Arsdék. Tom. II.

res & tutiores; & tamen omnes & singulæ prohibentur tanquam scandalosæ & in praxi perniciosæ: ergo signum est, non licere sequi sententiam probabilem, relicta probabiliore & tutiore: quia alioqui ille propositiones non potuissent eatenus prohiberi.

Resp. primo, propositiones illas non fuisse certò & practicè probabiles: quia, ut consideranti patet, non nitebantur motivo gravi, ex quo vir prudens & circumspectus in rebus magni momenti concludere solet: & nos quoque in decursu hujus Tomi illud ipsum de quibusdam ostendimus. Imò variæ earumdem propositionum, etiam ante prohibitionem, fuerunt omninò improbabiles: manifestè enim discrepant à Sacris litteris, Conciliorum, Pontificumque decretis, & Sanctorum Patrum ac Theologorum placitis. Præterea responsum hoc nostrum supponunt aperte dicti Pontifices, præcipuè Alexander VII. in præmio Decreti sui: neque enim ea, quæ objectio illa tantopere exaggerat, locum habent in propositionibus certò & practicè probabilibus.

Resp. secundò, dissimulatio antecedente negando sequelam: nam inde tantum sequitur, opiniones, quæ sunt probabiles, reddi posse omninò improbabiles, si ab Ecclesiâ vel Pontifice prohibeantur omninò doceri aut in praxim deduci; uti etiam supra insinuatum est. Imò sententia quædam efficitur absolutè improbabilis, si quis etiam privatus inveniat novam & solidam rationem, quæ manifestè elidat rationem oppositam. Ad probationem dico, opiniones quæ antea non sunt scandalosæ, reddi tales, dum incipit constare eas à Sacris Scripturis, aliisve de quibus in responso anteriori, alienas esse: prout constat præcipuè, dum Ecclesiâ aut Pontifex, prævio examine eas aliqua censura notat, & taliter notatas prohibet. Ex quo tamen univèrsaliter non rectè inferes propositionem illam antea non fuisse probabilem & tutam, imò & probabiliorem, imò & communem. Nonne fat notum est Philosophiæ peritis axioma Aristotelicum: *Falsa sæpè sunt probabiliora veris?* Nemo certè peritus supponit probabilitatem esse prædicatum objecto intrinsicè & inseparabile: norunt omnes illam se tenere ex parte nostri intellectus tali motivo instructi, uti in omni Dialectica docetur.

Neque ex responsione hac posteriori inferas, similem prohibitionem obesse salutem fidelium, quin potius prodesse: quilibet enim tenetur, pro reverentia legi divinæ debita, allaborare, ut assequatur rerum agenda veritatem, non tantum speculativam, sed etiam (si fieri possit) objectivam, imò Deus subinde etiam ob materialia peccata homines punit, id est, ad hoc affligit, ut ipsi, ac præsertim Principes & Prælati, ea non negligenter indagent, & extirpent: uti patet in Abimelech Gen. 20. &c.

Annotatio.

Hinc æquo Judici statuendum relinquo, quam parum recta sit hodie quorundam in Scholæ unius Auctores præ aliis accusatio. Si nempe horum aliquis sententias aliorum aliquas etiam meritò impugnaverit, v. g. Bajanas aut similes, hoc ipsum in displicentiam non modicam trahitur, uti ex præteritis nimis notum est. Si è contra, aliquam aliorum Auctorum sententiam, postea improbatam, cum multis agnoverit probabilem, statim illi uni, non aliis, sententia ista imputatur, & adscribitur, quamvis etiam multis

N

scle
kin

theo
logia

multis modis illam limitaverit, aut etiam contrariam tradiderit. Hoc, inquam, quam rectum & sincerum sit nihil statuo, sed equo lectori in rebus passim modernis utiliter considerandum committo.

Postremo congeruntur varia loca, partim ex jure Canonico, partim ex auctoritate Patrum & Doctorum deprompta, quæ contra usum sententiæ probabilis frustra intorquentur: eo quod non pertineant ad statum hujus controversiæ, in multis ab aliquibus non satis examinata, qui sæpè inter probabile, & dubium non discernunt, & consilium amplectendi tutiora cum præcepto confundunt. Hæc autem summo perè cavenda sunt in hac quaestione, qua nulla est per Theologiam univèrsam ad praxim magis necessària, ideoque hic paulò latius deducenda sunt.

§. V.

An & quomodo assertio unius Auctoris possit reddere sententiam probabilem, sic ut eam practice liceat amplecti?

Hæc quaestio magnâ contentione utrimque agitata, non adeò videretur peregrina, si illi qui tultinent partem negativam, satis attenderent quid alii asserunt. Certum est primò: Non satis esse ad probabilitatem opinionis, quod contineatur in libro alicujus junioris aut moderni Scriptoris, etsi non constet eam à Sede Apostolica rejectam esse ut improbabilem. Constat hoc ex propositione 17. ab Alexandro VII. damnata 24. Septemb. an. 1666.

Non sufficit etiam opinionem aliquam obiter aut ex incidenti traditam esse ab uno Auctore sive antiquo, sive recenti, præsertim si alii oppositam ex professo docuerint, præter alia superius annotata.

Dico tamen primò: Censeri debet opinio omnino probabilis quæ ab unico Auctore multum perito, ac probò traditur, in re quam nemo omnino præter illum tractavit, si ipse judicet eam non repugnare sensui communi, & aliis nihil in ea appareat quod absurdum judicetur.

Et probatur: Quia quod nititur motivo plerumque connexo cum veritate, illud merito & prudenter censetur probabile. Atqui Auctoris multum periti, ac probi assertio dicto casu est tale motivum. Quia vir probus raro mentitur, & pollens doctrinâ sapius veritatem attingit, rarius in errorem labitur: Ergò illius assertio in casu prudenter censetur esse certò probabilis. Cumque solus rem ex professo examinaverit, nulla est opposita auctoritas, quæ elidat vim hujus motivi, quod ab istius viri assertione & judicio defumitur. Et hæc ratio videtur non minus evidenter id quod assumpti probare, quam uni artifice prudenter credendum in arte quam ipse unus exercet, nisi constet ipsius resolutionem ex sinistro affectu procedere; quod de Auctore probò non præsumitur, nisi aliunde probetur.

Sed quid si Auctor ille in dicto casu tantum dicat Resolutionem quam tradit, sibi videri omnino probabilem, non verò absolute certam & evidentem?

Respondeo, hoc etiam casu eam ut probabilem prudenter recipi posse. Id enim evincit ratio jam tradita, de ipsius asseveratione cum veritate potius quam falsitate connexa: eoque magis quod facile sit de probabilitate judicium certum proficere; quod nempe assertio nitatur ratione vel auctoritate non levis momenti, quæ prudentem assensum mereatur.

Quæres, quid si Auctor ille, vel alii, tantum asserant, sibi probabile videri assertionem aliquam esse probabilem?

Respondeo, quaestione hanc, si termini perentur, nodum non habere adeò difficilem quam alii qui apprehendant. Quid enim est aliquid probabiliter videri probabile, quam omnibus expensis possè judicari adesse sufficientem rationem vel auctoritatem, ex quibus mereatur determinatum assensum? Hæc autem si adsint, objectum apparet reflexè saltem probabile, hoc est, mereri prudentem & determinatum assensum, & intellectum non debere circa illam probabilitatem dubium, aut suspensum hæcere.

Quod si contingat intellectum hæcere & sistere solo judicio de probabilitate probabilitatis partis minus tutæ, illicitum esse inde procedere ad operationem merito docet Card. Lugo de fide disp. 1. sect. 1. Honoratus Fabri in Dial. de Opin. probabili citans Bressanum de conscientia lib. 3. cap. 5. Merulam, Masfrum, Spallam, Medinam. l. 2. quest. 19. art. 6. Quibus accedit Baidellus lib. 4. disp. 10. n. 5. nec non P. Ant. Tenet in fundam. Theol. Mor. pag. 300. Non desunt tamen qui sententiam prædictis oppositam tradunt, & diserte consentirent plures, qui negant requiripiendum tamen ultimum moraliter certum, ut quis absque formali peccato opinioni probabili se conformet, quam sententiam tenet Vasquez l. 2. disp. 62. c. 9. Anton. Perez certam. 10. cap. 2. Vericelli Tom. 1. Quest. Mor. Tract. 2. q. 11. n. 2. Petrus de Tapia in Cæm moral. lib. 1. q. 8. art. 12. Neque D. Thomam aliter sentire de eo qui probabiliter & cum formidine iudicat, sed tantum de eo qui dubitat, censet Bark. Medina l. 2. q. 19. a. 6. §. si quis: Sed illa opinio nobis in praxi laxior apparet, qui non tenuem & incertam, sed solidam, & certam probabilitatem requirimus. His obiter notatis, ad quaestione in titulo propolatam.

Dico secundo, Potest unus Auctor sententiam aliquam reddere probabilem, contra communem aliorum opinionem, si rationibus in contrarium alios solidè respondeat, & pro sua parte novas adferat rationes, quæ tantum habeant moventi, ut apte sint movere virum peritum & probum absque passione adcedendum à communi, & novam unius opinionem recipiendum.

Probatur ratione satis evidenti: Quia in re noni consensus Auctorum communis non est adeò certus, quin absolute falli possit: Supponimus enim rem non esse per se evidentem, aut à Deo revelatam. Ergo fieri potest ut aliquis sagaci ingenio rem investigando latentem errorem deprehendat, eumque refutet, & verà solidamque ratione oppositam veritate confirmet, ac in lucem proferat. Hoc si forte aliquis recipi præstiterit, nova illa unius Doctoris sententia contra communem, digna erit ut probabiliter assensu ab intellectu bene disposito recipiatur. Et verò multæ de factò sunt sententiæ in Theologia, Philosophia ac Mathematicis quæ olim communi consensu receptæ, postea errore per novum Auctorem sufficienter detecto, à Scholis evanuerunt. Quod etiam facile deprehendes locum habere in ipsis qui communem hactenus de probabilitate doctrinam rejiciunt. Non alia certè de causa, quam quia sibi persuadent futurum aliquem capisse detegere communem illam Casuistarum errorem, eumque solidè

refutasse, & argumenta in lucem protulisse quibus opposita doctrina illi omnino præterri debeat.

De cætero, sufficere quandoque posse unius Doctōris auctoritatem ad constituendum opinionem quam in praxi sequi liceat, tradunt auctores plures, quorum plerique multo minori quam nos limitatione utuntur. Ex his viginti quatuor adducit *Vericelli* Tom. 1. Quæst. Moral. Tract. 2. singularium q. 5. inter quos est Angelus, Sylvester, Sanchez, Vasquez, Molfesius, Paqualigus, Rolandus, Villalobos, Clavis Regia &c. Accedit Thomas Hurtadus Resol. Moral. Tract. 4. cap. 8. n. 911. affirmans unum Doctōrem classicum sufficere quandoque ad constituendum opinionem probabilem, pro se adducens insuper Baldellum, Martinez, Bonacinam, Reginaldum, Curielem, Suarium, Paqualigum, à quo refert alios innumeros in eandem sententiam citati decif. 360. His addit idem Hurtadus in Append. ad Tract. 10. cap. 3. n. 33. Magistrum à S. Thoma, Pontium, Torrez, Malderum, Sylvium &c. Ex quibus saltem patet non esse peregrinum, incidere posse calum, quo politaliquis, re debet ponderatâ, se unius Auctōris opinioni conformare, quamvis id rarissimè contingat quando plures auctores utrimque concurrunt.

Ex dictis porro colligitur, posse evenire ut, nec quinque, nec decem Auctores sufficiant, ut opinio aliqua sit practicè probabilis. Quando præterea plures & melioris notæ Auctores communi consensu, & absque passione, aut partium studio pronunciant, istam opinionem absolutè, & in praxi esse improbabilem. Aut quando deprehenditur talem opinionem alicui Pontificum Decreto omnino adversari. Sicut ex utroque capite nunc improbabilis est sententia docens, absolutionem Sacramentalem absenti collatam esse validam, quam ante declarationem Clementis VIII. Auctores multi, & graves docuerunt. Quia in his & similibus deficit tunc fundamentum prudentis assensus.

Hinc quoque manifestum est, probabilitatis defensores non metiri opinionis licitum usum, aut probabilitatem, ex solo Auctōrum numero. Multò minus passim docere. Illud omne esse practicè certum, quod est speculativè probabile, quod aliqui ipsis imperitè non affingerent, si Theologorum modernorum doctrinam communem satis intelligerent.

§. VI.

Qui & quales sint pauci recentiores Scriptores, qui communem de probabilitate doctrinam impugnant.

Magno impem in probabilitatis Auctores inter primos insurrexit *Montaltius* in suis Epistolis, quas vocat Provinciales; *Wendrochius* in Notis ad Epistolas Provinciales, quibus disputationem de probabilitate annexuit; ac *Paulus Irenæus* in suis Disquisitionibus. Sed quam parum felix fuerit horum trium conatus, eventus docuit. *Montaltii* Epistole Provinciales condemnatae sunt, ac legi aut retineri prohibita per Bullam Alexandri VII. datam 6. Septembris anni 1657. quæ etiam Lovanii publicata fuit. *Wendrochii* liber, cum opere dicti *Montaltii*, ac *Irenæi*, flammis publicè traditus est decreto Regis Gallia edito Parisiis 23. Septembris 1660. Decretum illud antecessit, contra hos trium viros, Censura plurium Episcoporum, Doctōrum, ac Professorum Facultatis Parisiensis 7. Septembris 1660. quæ declarat in eorum scriptis propugnati erro-

R. P. Arsdex. Tom. II.

res in Jansenio ab Ecclesia damnatos, eaque passim scateri maledicentiâ, quâ nulli hominum conditioni parcunt: Ac proinde decernit Opus illud esse dignum penâ libellis famosis à Jure constitutâ.

Scriptit quoque *Vincencius Baronius* librum; qui inscribitur Theologia moralis, adversus Probabilistas. Contra illos etiam stylum armavit *Thomas Hurtado* in suis Resolucionibus Moralibus. Sed quàm hi parum solidis nitantur principiis, vel inde satis prodiderunt, quod uterque in plurimas ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis impegit, ut aperte detexit *D. Nicolaus du Bois* in Tractatu pererudito quod dictas propositiones elucidavit, & suis quamque Auctōribus adscripsit. His accessit gallicè Theologia quædam moralis edita sub nomine *Curatorum Francia*, quæ adeo ab ipso Controversiæ statu aberrat, ut nec sibi, nec prædictis Auctōribus satis cohereat. Multa quoque contra probabilitatis usum suo Sauli Exregi inferuit *Eximius D. Sinnichius*, sed ista *D. Guilielmus le Maire* fusè eventilavit. Inter Jurisconsultos pridem, illustrissimus *Prosper Pagnanus* adversus probabilitatis usum calamum strinxit, Antonius quoque *Merenda* Jurisconsultus, in suo libro de Consilio, eandem doctrinam vehementer impugnat. Quamvis non videatur *Pagnanus* omni probabilitati absolutè adversari, dum num. 448. sic resolvit: Auctōritas unius gravis Doctōris reddit opinionem probabilem, & est fundamentum sufficiens eam tenendi, & ad praxim deducendi, si in contrarium nullus occurrat Doctōr, & utrimque sint rationes aequè probabiles.

Postremò, Benignam sententiam oppugnavit *Julius Mercorus* Mantuae Inquisitor in sua Basi. Theologiae Moralis, qui in hac Controversia discutienda sedulus & moderatus fuit, nec in praxi à sententia communi multum recedere videtur. Adeo ut apud *Wendrochium* illi objiciatur, totum ex illius assertis efficaciter stabiliri, quod in aliis reprehendit, ac proinde illum in *Appendice de probabilitate*, ex professo impugnat. Sed nec *Wendrochii* doctrinam ferre potuit ipse *Vincencius Baronius*, quam insectatur part. 2. a. p. 340.

His aquâ lance perpenfis, facile est judicare, hos paucos Scriptores, nec omnes sibi constantes, nec inter se in oppugnando probabilitatis usu coherentes fuisse: Nec videri quempiam eorum habere conditiones à nobis supra requisitas, ut unus Auctōr novus reddat opinionem suam probabilem contra communem aliorum sententiam.

Veniemus nunc ad particulares quaestiones, de quibus etiam in ordine ad praxim hoc tempore singulariter disputatur aut disputatum fuit, ut etiam de statu & ratione controversiæ utrimque constare possit.

CAPUT III.

CONTROVERSIÆ AC
Quaestiones maximè singulares, etiam modernæ, in vario genere materiae moralis.

SMMULA materiae Quaestionum hujus Cap. 3. Quæst. 1. 2. 3. Restrictio mentalis. Negatio criminis in iudicio. Carentia omnis attentionis in Foris Canonici. Quæst. 4. 5. 6. Desiderium mortis, aut morbi alieni. Navis incenso in pugna navali. Necessitas qualis subveniendi proximo. Quæst. 7. 8. 9. Simonia ex pacto gratitudinis. Exercens copulam conjugalem solâ causâ sedanda libidin-

N 2 nis

sole
kin

theo
logia

nis. Furta modica in ordine ad restitutionem. Quæst. 10. 11. 12. 13. Excusatio à jejuniis in causâ non necessaria. Contrahens matrimonium cum voto castitatis. Inebriatio ad grandis mali preventionem. Testamentum aliud priori substitutum. Quæst. 14. 15. 16. Absolutio Coniugundinarii, item Recidivi, Sigillum Sacramentale in ordine ad officium & pralaturam. Quæst. 17. 18. 19. 10. Approbatio in una diocesi an valeat in ordine ad alias. Approbatio iniuste negata quid valeat. Peccata dubia in ordine ad confessionem. Communio sine confessione conscientii mortalis.

Quæst. 21. 22. 23. 24. 25. Attritionis sufficientia ad Sacramentum, fust. Amoris benevolenti necessitas. Parochiani obligatio in ordine ad Sacrum confessionem, communionem in parochia. Approbationis Regularium qualiter per Episcopum valeat restrictio, &c.

QUÆSTIO I.

Quinam Auctores, & qua ratione docuerint licitum usum Restrictionis purè, aut non purè mentalis, & de aliis eò pertinentibus?

Restrictio dicitur purè mentalis, quando nec verba secundùm se sumpta, nec simul cum circumstantiis externis sensum verum recipiunt, sed tantùm conjuncta cum aliis verbis quæ solâ mente subintelliguntur. Ut si benè pransus dicam, me hodie nihil comedis, in mente intelligendo, nihil carni.

Hanc restrictionem illicitam esse docent plerique Auctores nostræ Societatis, ut *Layman* Lib. 4. Tract. 3. cap. 13. n. 7. *Coninck* de actib. supern. l. 1. disp. 10. dub. 3. *Card. Lugo* de fide, *Ripalda* & passim alii: nec ullum vidi nostrorum Professorum multis annis quibus Lovaniæ docui, qui illi contrarium tradiderit. Unus fuit à pluribus annis P. Leonardus Lessius qui in Opere celeberrimo quod edidit de Jure & Justitia lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 47. secutus est *Navarrum*, & illos tantùm qui docent licitum esse aliquando, & iusta de causa, uti restrictione purè mentali. Neque ipsius doctrina in praxi dissidet à communi ac vera sententia, quæ agnoscit licitum esse uti restrictione non purè mentali, quando scilicet circumstantiæ externæ consignificant id quod in verbis prolatis non exprimitur: sed tantùm differt ab illis in explicatione & probatione suæ sententiæ. Nam in omni casu quo *Lessius* docet licitam esse restrictionem mentalem, eo quod verba exterius prolata possint conjungi & sensum integrare cum aliis verbis solâ mente intellectis, alii admittunt eadem verba licitè proferri, eo quod sensum verum faciant, non cum verbis solâ mente occultatis, sed cum circumstantiis externis loquentis, aut interrogantis, & aliâ iustâ causâ, propter quam licitum sit verbis non exprimere, quod externis circumstantiis sufficienter importatur. Hanc autem iustam causam *Lessius* semper requirit, & hæc ipsa est circumstantia externa propter quam licitum sit verbis restrictis uti ex sententia communitatem plurius qui *Lessium* vehementer impugnant. Ut si Confessarius interrogatus de Petro homicida dicat, Petrum confessum non esse homicidium: Alii dicent id licitum esse propter iustam causam, quæ facit ut persona confessarii loquentis æquivalcat his verbis, sic ut tibi debeam dicere; *Lessius* autem docet licere sic loqui, quia adest iusta causa ut solâ mente intelligantur eadem verba, sic ut tibi debeam dicere.

Hinc patet quam iniquè aliqui *Lessii* doctrinam

traducant tanquam in praxi perniciosam, & destructivam commercii humani. Quod præ cæteris magno ardore, sed viribus exiguis contendit *Juanes Barnesius* natione Anglus, Ordine Benedictinus, qui non tantùm *Lessio* injurius, sed etiam Ordini suo rebellis fuit, contra quem infami libello debeat chatus est, & carcere punitus. Alter *Lessianæ* doctrinæ hostis præcipuus est *Thomas Hurado*, Ordinis Regularium Regularium minorum in Resol. de vero Martyrio resol. 70. digress. 6. sect. 2. qui imperitè affirmat, nullum ante tempora *Lessii* restrictiones purè mentales defendisse, quod quam aperte falsum sit non parebit. His utinam locum se non adjunxisset *Jonichius* in suo Saule Exrege lib. 1. c. 104. §. 392. ubi contra *Lessium* præ cæteris, tanquam magnum Restrictionum mentalium patronum, ut loquitur, multa diffusè conglomerat, qui tamen, si alios Auctores studiose expendisset, facile reperisset plures ante & post *Lessium*, qui multò magis huic doctrinæ patrocinati fuerunt.

Restrictiones liquidem purè mentales, quas *Lessius* paucis tradidit, pridem ex professo defendit *Navarrus* Commentario in Caput. *Humane aures*. Eius sua Summa Cap. 12. num. 8. 9. 14. 18. &c. Citat quoque *Lessius* pro licito earum usu, se multò antiquiorem, *Sylvestrum*, *Angelum*, *Adrianum* postea Pontificem, *Joannem Majorem*, deinde *Toletum* & *Valentium*. Quod si voluisset esse magnus Restrictionum mentalium patronus, poterat in eandem sententiam adducere, *Faludanum*, *Capreolum*, *Almainum*, *Greg. Armonensem* &c. Quibus, ex recentioribus, accessere *Pænitius*, *Rodriguez*, *Salonius*, *Philarchus*, *Ludov. Lopez*, *Sayrus*, *Porrel*, *Gazæus*, *Bonacina*, *Barth. Medina*, & alii, qui vel universim, vel in particulari casu referunt iustam ob causam licitam esse restrictionem, quam non aliunde quam ex verbis mente subintellectis constat, & probatam esse volunt.

Ex quibus facile colligas qui sint, & ab initio fuerint Auctores istius sententiæ: & quam iniquè imputetur illa Scriptoris Societatis, qui ad cæteros comparati exiguo profus numero eam tradiderunt. At, inquires, quorsum Societati præ aliis obtrahatur doctrina tam invidiosa? Malo ego hujus causam ab aliis excogitari, qui libenter suum cuique relinquunt.

Cæterum restrictio, quæ est purè mentalis ut à nobis passim rejecta, ita nunc ab Innocentio XI. eo modo reprobatur qui exprimitur supra in propositione 26. Ratio est. Quia & debite sinceritati, & commercio humano variis modis merito inimica reputatur, ut fufius cum aliis supra nosser *Layman*, *Coninck*, *Azor*, *Rebellius*, *Ripalda* de fide disp. 4. num. 11. *Card. Lugo* de fide disp. 4. sect. 5. num. 62.

Qui & ritè ostendunt quo modo ex iusta causa licitè quandoque usurpari possit restrictio illa non purè mentalis, quæ sita est in circumstantiis externis quæ verbis æquivalent, & cum iis consignificant, & verum sensum efficiunt, ut hic supra explicui, addito exemplo v. g. Confessarii qui de conspiratione Pœnitentis in Principem à Principe interrogatus possit dicere, nescio. Sunt tamen aliqui, sed pauci, modernæ qui id licitum negant, sed volunt interrogatum à Principe præsertim non Catholico debere dicere, non posse se ad illud interrogatum respondere. Sed certum videtur responsum illud suspicionem non me dicam ingenerare de confessione istius conspirationis, adeoque cum confessionis sigillo non consistere.

Quæst. An licitum esset Missionario inter Chineses infideles more Gentis adhibere Idolo externam adorationem, sed intentione clam directa ad Deum ut represententur in Imagine Crucifixi penes ipsum floribus connecta, aut prope idolum occultata.

Respondeo negativè: Nam in professione fidei, ob gravia quæ redundant incommoda, omnis simulatio, restrictio, & æquivocatio interdicta esse debet. Gravis est accusatio Thomæ Hurtado, & aliorum qui post illum hanc praxim quibusdam apud Chinas Missionariis affinxerunt. Illam abundè detestatur Decretum generalis Inquisitionis Romane editum Anno 1656. quod extat apud P. Theophilum Rainaudum de Missis Sinensibus, ubi fabulam illam apertè refutat. Exat quoque Lovanii dum hæc scribo, testimonium authenticum Dominici Mariæ Sarpetri Ordinis Prædicatorum, qui præsens apud Sinenses Missionarium egit.

QUÆSTIO II.

An debeat censurari, aut improbabili haberi hæc propositio, Reus & Testis non obligatur ad mentem Judicis respondere, si dubitent an legitime à Iudice interrogentur?

Respondeo, Nullam saltem extare legitimam istius doctrinæ censuram. Illam diserte tradit apud Dianam Part. 3. Tract. 5. Resol. 91. Sotus, Bannez, Medina, Salas, Lessius, Henriquez, quibus addit Villalobos Tom. 2. Tract. 16. dif. 1. n. 6. Cajetanum, Adrianum, Aragonium, Salonium, & alii alios. Et sequitur ex Principio à pluribus admisso, non teneri subditum obedire Superiori cujus dubia est jurisdictio aut potestas, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis suam libertatem.

Porrò Malderus 2. 2. cap. 3. dub. 1. absolute affirmat probabile esse, Reum non teneri crimen capitale futuri, si non sit in eo deprehensus, aut convincendus, & spem habeat evadendi. Et minori limitatione Petrus à Navarra l. 2. de rest. cap. 4. n. 142. sic pronunciat: Piè & probabiliter existimo in causa criminali, præcipue capitis, posse Reum in conscientia veritatem secluso mendaciorum contigere. Idem cum Reginaldo, Joanne Sanchez & Lessio docet Rodriguez, Spatarius, Portel, Salzedo, Peyrinus, apud Dianam Part. 2. Tract. 15. Resol. 27. Accedit Cardinal. de Lugo de Just. Tom. 2. D. 40. Sect. 1. n. 14. qui ait Turrianum immeritò hanc sententiam improbabilem dixisse. Multoque acrius in hoc Turrianum, & Texedam castigat Diana Part. 10. Tract. 13. Texeda, inquit, & Turrianus nimis audeacter se gerunt in censurandis Doctorum virorum opinionibus.... Opponiturque, Texedæ judicium gravissimum M. Serra 2. 2. q. 69. art. 1. dub. 1. Ego, inquit, absolute hanc sententiam ob auctoritatem auctorum citatorum, & argumenta facta, probabile esse judico: Eandemque recentius Franc. Bone Spei admittit communiorem esse Theologorum doctrinam, de justitia d. 4. dub. 3. n. 57.

Quæst. porro. An hæc sententia quam Auctores omninò probabilem agnoscunt, de Reo negante crimen capitale semiplenè probatum, intelligi debeat de solo periculo vitæ, an etiam de quovis damno multum gravi, ut est exilium, triremes, gravis jactura bonorum, aut famæ? de Fide hic non agitur.

Respondeo, etiam in his casibus probabilem censeri à Navarra l. 2. de restitut. cap. 4. n. 137. referente etiam pro eadem Panormitanum, Sylvestrum, Angelum, Armillam, &c. Illamque docet Em. Rodriguez in Summa, ac probabilem asserit Suarez, Sa, Lessius, Vega, & plures alii. Non ita tamen ut aliquis horum existimer licitum esse mediante mendacio crimen contigere. Præmissis non obstantibus, arbitror doctrinam illam haud temerè tradendam populo præsertim rudiori, ob incommoda ex ea non satis intellecta facile secutura.

QUÆSTIO III.

Quid censendum de sententia qua tradit, non requiri attentionem internam, ut satisfaciat præcepto recitandi Horas canonicas?

Auctoritatem sufficientem huic sententiæ conciliare nititur assertio variorum Scriptorum, qui censent attentionem internam non spectare ad substantiam Horarum ab Ecclesia præceptam: modò non exerceatur aliud opus externum quod per se excludat omnem attentionem internam. Non negant tamen intervenire peccatum veniale, aut etiam mortale si adsit gravis irreverentia, aut contemptus officii divini. Ita docet S. Antoninus P. 3. Tit. 13. Cap. 4. §. 7. citans etiam Hostiensem, & Umbertum. Item Sylvester in Summa v. Horæ q. 1. n. 13. Angelus verb. Horæ n. 27. Evagatio, inquit, quæ est advertentis, & solum secundum actum interiorem, licet sit temeraria & gravis, non tamen est mortale, nisi propter contemptum. Durandus in 4. d. 15. q. 12. n. 6. Valerius in Differ. utriusque fori V. Horæ. differ. 1. ubi pro se citat plurimos. De hac quæstione agens Herinx Tract. de Relig. d. 2. q. 4. n. 40. & referens non suam sed aliorum sententiam, Censeo, inquit, valdè probabile ab Ecclesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam. Denique Leander à SS. Sacramento Tom. 2. de Sacram. Tract. 6. d. 13. q. 13. citans insuper pro eadem Joan. Medinam, Archidiaconum, Agidium, Dianam: Sine metu, inquit, probabile esse affirmo cum Lessio, Henriquez, Victorello, Layman.

Verum, et si hæc sententia spectata forte sola auctoritate probabilis alicui videri possit, & idonea ut scrupulos subveniat, qui facile imaginantur se in recitatione Horarum nullam habuisse attentionem: existimo tamen spectata ratione illam non subsistere. Negari enim non potest quin Ecclesia divinum Officium præcipiat prout est oratio sive precatio, non ut est sola verborum recitatio sine ulla mentis ad Deum elevatione. Atqui oratio necessàriò involvit aliquam mentis applicationem, vel ad sensum verborum, vel ad eum cui oratio persolvitur; nemo enim dicit illum orare Deum, qui sola voce recitans Psalmos Davidicos curat sibi prælegi aliquam historiam, ad quam totam mentis attentionem convertit. Ergo qui magna parte Officii divini sponte caret omni profusus attentione internâ, non persolvit orationem quam præcipit Ecclesia, adeoque etiam inde reus est gravis peccati, propter officium divinum non debitè persolutum.

QUÆ-

sede
Kinleo
ogia

QUÆSTIO IV.

An licitum sit, saltem probabiliter, in animo desiderare, aut à Deo postulare mortem, aut morbum alterius, si damna ab illo iniquè inferenda non possint aliter evitari?

Respondeo, non paucos esse qui eam doctrinam admittunt, modò hæc duo accedant; *Primò*, ut illud desiderium non oriatur ex affectu inimicitia, quo alteri optetur malum ut ipsi malum est, sed tantum ex desiderio propriae & alienae incolunitatis, aut utilitatis ab alio iniquè impediendæ, sine alia cooperatione externa. *Secundò*, ut damnum avertendum tanti sit momenti, ut possit cum alterius morte equiparari. Et hanc sententiam docet *Sotus* de Just. lib. 5. Quæst. 12. *Petrus Hurtado* in 2. 2. Tom. 2. de Char. Disp. 13. Sect. 4. item *Joannes de la Cruz* in Direct. Part. 1. de homicidio Dub. 3. *Zanardus*, *Conradus*, *Cajetanus*, & ipse *D. Thomas* 2. 2. Quæst. 76. Art. 1. Corp. sic loquitur: *Si autem aliquis imperet vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo. . . . . Contingit autem, malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplici boni: quandoque quidem sub ratione iusti: & sic iudex &c. quandoque verò dicitur aliquod malum sub ratione utilis; puta cum aliquis optat, aliquem peccatorem pari aliquam aegritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocimento cesset. Similiter idem in 3. d. 30. q. 1. art. 1. ad 4.*

Ratio autem hujus est, quia motivum propriae utilitatis aut incolunitatis conservandæ non est per se malum, & affectus mortis alienæ procedere potest non ex vindicta, sed ex motivo honestatis, & justitiæ, ne scilicet alter peccet, & Deum ulterius offendant gravia damna injustè inferendo. Sic, si quis furorem amentis declinare non possit, licitum est hominis illius mortem optare: nulla in hoc desiderio intercedit inimicitia. Ex quo patet hujusmodi votum posse tendere in solam indemnitate propriam, & ab omni vindictæ labe defecari.

Decet tamen ab hujusmodi desiderio homines dehortari, ob periculum, ne dilabantur ulterius ad affectum inordinatum odii, aut vindictæ. Habent interea ex hæc doctrina quod timeant viri potentes, ne iniqua vexatione, pauperum suspiria, & iustas ad Deum preces in se commoveant, nam, desiderium pauperum exaudit Dominus.

Dices, Doctrina hæc videtur proscripta ab Innocentio XI. in propositione 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus trahere, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia persone, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

Respondeo, negando assumptum. Non enim admittunt Theologi prædicti probabilem sententiam tam indefinitam, ut continetur in propositione damnata, neque ob temporale emolumentum: moderationes adhibent (quemadmodum in principio infirmitati) magnâ dignâ consideratione. Quæ omnes neque explicitè neque implicitè adhibentur in ista propositione: Non explicitè, quia tantum cavetur ne fiat ex displicentia persone; non implicitè, videlicet per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias, quia*

expressè dicitur (quod dicti Theologi non admittunt) fieri id posse ob aliquod temporale emolumentum, illud non exponendo ulterius, quod tamen necesse fuisse, & quidem magis, quàm excipere affectum inimicitia: de hoc quæ sit malus, dubitare nemo potest; aliquid autem propriae utilitatis an, & quousque permissum sit intendere, non ita passim notum. Itaque si actor quicumque propositionis damnatæ capere eam voluisset in sensu illorum Theologorum, usque etiam usus fuisset illdem expressè modificationibus, quibus hi utuntur: quod cum non fecerit, figuram est per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias, tantum caveri, ne fiat cum immoderato ardore, vel periculo prolabendi in actionem externam: & propter hæc, aliaque, digna fuit illa prohiberi.*

Cæterum ex dictis manifestè sequitur, nequaquam licere filio expetere mortem patris sui ob hereditatem opimam inde sibi obtenturam: Etenim patrem iniquè non impedit utilitatem illius, utendo bonis suis quamdiu vivit. Præterea dedecet vel maxime hominem, optare mortem illi, à quo post Deum vitam accepit, emolumento quocumque temporali, quod se de consequeretur non obstante, &c. Unde etiam damnata est ab Innocentio XI. Propositio 14. hujus doctrinae contraria.

QUÆSTIO V.

An in prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri nitrico injicere, & se mari committere, ne ipsi, cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant?

Respondeo, probatis Auctoribus videri id licitum esse, si hæc conditiones observentur: *Primò*, ne id fiat ea intentione ut quis seipsum directè occidat, sed ne hostis iniquus præda ditetur, & si fieri possit, propria vita servetur. *Secundò*, ut nulla sit spes navium, aut vitam aliter conservandi, nec in eo statu sit ut de animæ salute desperetur. Hanc sententiam docet *Lessius* de Just. & jure lib. 2. cap. 9. Dub. 6. sed & probabilem censet *Marchantius*, *Trullench*, *Frab.*, *Velasco*, *Wiggers*, de Just. Tract. 2. cap. 2. Dub. 8. *Malderus*, & *Diana* Part. 5. Tract. 4. Resol. 26. & debi: Contra plures qui existimant hanc esse directam occisionem, quæ nunquam licita est.

At contrarium probatur, quia sine directâ intentione licitum est adhibere ignem pulveri tormentato ad evertendam arcem aut mœnia hostilia, etsi quis videat se arcis ruinâ, aut alio modo interimendum, et admittit *Cajetanus*, & *Sylvester* verbo bellum. Quæst. 3. Item in naufragio qui arripuit tabulam, quâ possit vitam suam servare, licitè eam concedit viro principi, aut etiam insigni amico, esto videtur fluctibus absorbendum, uti docet *Vitoria*, alique apud *Dianam* Part. 5. Tr. 4. Resol. 24. Laudat quoque *S. Ambrosius* Lib. 1. de Offic. cap. 40. factum Eleazari lib. 4. Machab. cap. 9. qui ut turrim ligneam hostibus electam & elephanti impostam everteret, elephanti se suspensit, eumque gladio confodit, cujus tamen lapsum quoque obruendus erat.

Nec leve pondus huic sententiæ adjicit mandatum Philippi IV. Regis piissimi, quo præcepit Ducibus navium Indicarum, ut si nequeant aliter hostes evadere, naves perforent, ut submergantur, ne prædatam opulenta in hostium potestatem deveniat, quibus suas vires contra Regem multum roborarent.

Hoc

Hoc verò Rex iustissimus haud dubiè non praecepisset, nisi ea de re viros doctos ac sapientes consulisset.

Unde patet, etsi hæc sententia ob periculum abusus faciendæ non sit, non esse tamen omninò damnandos, si qui, cum conditionibus initio appositis, eam improbare noluerint.

QUÆSTIO VI.

Quæstio multum agitata est: An, & in qua necessitate teneatur dives ex superfluis sui status proximo subvenire?

Rerò locum ullum habebit hæc quæstio, si per se perflua, cum quibusdam, intelligas ea quæ non requiruntur ad meliorandum statum præsentem, aut acquirendum novum, ut v. gr. ex mercatore fiat nobilis, aut ex Canonico Decanus, ex Decano Episcopus &c. Per superflua igitur hic intelligo ea bona, sine quibus præfens vite status in quo jam constitutus es, sat commodè ducitur.

Respondeo ad quæstionem: Primò, quemlibet graviter obligari, ex superfluis statui præfenti, succurrere gravi necessitati sui proximi. Hoc enim ad minimum requirunt Scripturæ illæ quæ graviter exprobrant, divitibus neglectum misericordiam, in sublevandâ fame, siti, & nuditate proximi.

Dico etiam secundo, graviter peccare divitem cui decerum esset ex superfluis suo statui, in *Communibus pauperum necessitatibus nullam elemosinam erogare*. Hanc quoque assertionem probant eadem Scripturæ, & communior Doctorum consensus.

Sunt tamen aliqui Auctores qui negant in hoc casu gravem obligationem incumbere. Nec desunt alii qui pro hac subventionem nullum præceptum, sed tantum consilium admittunt. Pro hæc doctrina adducit *Diana* Part. 2. Tract. 16. Resol. 26. Sylvestrum, Alensem, Armillam, Paladanum, Gabrielem, Navarrum, nec non D. Antoninum, Molfesum, Medinam, Toletum & Malderum. Huc etiam adduci possunt illi qui negant incumbere gravem obligationem subveniendi in gravi necessitate, ut est *Gabriel & Alensis*, eamque doctrinam probabilem vocat *Malderus* apud *Dianam* loco citato. Quamvis illud sustineri videatur absque motivo sufficienti, ob rationes supra assignatas.

Quæres, An probabile sit, in extrema etiam proximi necessitate præcepto subveniendi satisfacere eum, qui egentium mutuum concedit, cum obligatione reddendi si ad lautiorum fortunam perveniat? Doctrinam hanc in praxi probabilem absolute censet, & docet *Martinus Navarrus* in Summa c. 24. n. 5. & fusius cap. 17. n. 61. *Adrianus* postea Pontifex illius nominis VI. in 4. de Rest. pag. 64. col. 4. *Covarruvias* in Reg. Pecc. Part. 2. §. 1. n. 4. citans *Almainum*, & *Medinam*. Denique auctor recentior *Franciscus Bona Spei* approbat doctrinam illam ut rationi consentaneam, quando dicta necessitas moraliter certò prævideretur non nisi aliquo tempore duratura.

QUÆSTIO VII.

Quid sentiendum de opinione quæ docet, Non esse Simoniam, obligare se pacto expresso conferendi spirituale pro temporali ex gratitudine, vel alio titulo non involvente commutationem iustitiæ?

Respondeo, opinionem illam esse improbabilem, præsertim post damnatas ab Innocentio XI. Propositiones 67. inter quas *Propositio 42. 45. & 46.* favore videtur isti opinioni.

Adde, nisi in quæstione sub mortali id prohiberetur, facile eluderetur lex Ecclesiæ prohibens simoniam vitium: tradens enim vel accipiens temporale occasione spiritualis, excusari sic semper posset ab omni peccato mortali, cum facile ultra æquitatem propria cupiditas impellat. Alia ratio, quæ communiter à Doctoribus adfertur, habetur infra Part. 3. Tract. 5. c. 12. in fine. Et pluribus hanc doctrinam confirmat *Suares Tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. cap. 45. n. 9. Layman lib. 4. Tract. 10. cap. ult. §. 2. Azorius, Filiucius*, alique reprobandes pactum illud, do, ut te obliges ex gratitudine daturum.

QUÆSTIO VIII.

An & qui Theologi admittant, excusandum esse ab omni culpa etiam veniali, qui exercet copulam conjugalem ex sola causa sedanda libidinis?

Respondeo, plures id admittere, si copula illa sit moderata, & alios fines positivè non excludat, ut est procreatio proles, aut persolutio debiti conjugalis. Quamvis enim videantur aliqui moderni cum *Simmichio* hanc doctrinam novæ laxitatis accuare, pridem tamen pro ea *Sanchez* de Matrim. l. 9. d. 9. adducit plures, & præstantes Theologos, *Cajetanum, Durandum, Richardum, Majorem, Almainum, Nider, Pbilarchum, Anglezium, Palacios, Perezium, Navarrum, &c.* Negari enim non potest quin usus matrimonii institutus sit etiam ad sedandam libidinem, & ad vitandum hoc modo periculum incontinentiæ, ut colligi potest ex verbis *Apostoli, Melius est habere quam iri.*

Secundò quæres porro: An usus conjugii propter solam delectationem sit necessariò peccatum saltem veniale?

Respondeo, prohibitam esse partem negativam ab Innocentio XI. Propositione 9. Ratio est, tum quia delectatio non rectè statuitur homini causa integra exercendi illum actum, qui præcipuè ordinatur ad alios fines honestos, quos excludit, per affectum illum immoderatum: Tum quia illa voluptas carnalis plurimum perturbat corpus, ac destituit mentem sustententis, ut proinde à ratione alienum omninò sit eam sic per se instar bruti appetere. Itaque, omittis aiorum opinionibus, tradunt hanc doctrinam, ad mentem illam Pontificis, *S. Gregorius Magnus* in Resp. ad 10. Interrog. *Augustini* Anglorum Episcopi, & l. Pastor. curæ P. 3. Admon. 28. *S. Augustinus* citatur pro eadem lib. de bono Conjug. c. 6. 10. n. 1. 3. contra. Jul. c. 21. l. 1. de Nupt. & Concup. c. 4. *S. Petrus Damiani* l. 1. Epist. 15. & *S. Thomas* 4. Sent. d. 31. q. 2. a. 3. in Corp. Quos passim sequuntur Auctores nostræ Societatis, ut *Card. Toletus, Præpositus, Comnec, Tannerus, Amicus, Di Castillo, Henriquez, Fagnandez, Sanchez*, alique, qui accuratè citantur apud *Wilhelmum Sandaun* in Confut. triumvir ad Propositionem 9.

QUÆSTIO IX.

An, aut quomodo admitti possit, illum qui interpolatus vicibus per furta modica & tantum venialia ad summam notabilem pervenit, non obligari sub mortali ad totius summa restitutionem?

Ut autem illa furta sint tantum venialia, requiritur, ut dum minuta quantitas surripitur, non sit

scde
kin

leo
gia

fit intentio progrediendi ad aliam, & aliam, quæ simul sumpta compleat summam notabilem: requiritur etiam, ut in illa ultima acceptione non advertat surripiciens se complere materiam gravem.

Respondeo igitur ad quæstionem, id simpliciter admitti non posse. Ratio est, quia qui graviter læsit jus alterius, debet illud etiam sub gravi peccato reparare: sicut enim natura dicitur non posse alteri inferri injuriam, ita quoque dicitur eam si illata sit, esse compensandam. Jam autem ille de quo hic, graviter læsit jus alterius, perveniendo eatenus ad summam notabilem; cum per hanc, licet paulatim acceptam, damnum verè magnum intulerit proximo rationabiliter invito; adeoque moraliter illa furta minuta dici possunt una summa totalis. Sic docent & probant fultus nostri passim, *Suarez, Azor, Rebeckus, Valentia, Salas* eisdem citans in r. 2. q. 88. d. 16. *sect. 27. Sanchez l. 1. in decal. c. 4. Reginaldus Tom. 2. c. 1. q. 4. Vasquez Tom. 1. disp. 146. c. 2. alique.*

Dices primò, Summa notabilis simul, longè majoris æstimationis est & magis utilis ad usus humanos, v. gr. ad emendam pro opportunitate rem notabilem, quam eadem summa accepta per partes post certa intervalla, uti patet in censibus & in solutione, quæ præstari debet diversis terminis v. gr. post singulos annos pars tertia, vel quarta: ergo etiam lex naturæ magis prohibet acceptionem rei notabilis simul, quam ejusdem per partes: Ergo is in casu non obligatur ad restitutionem sub mortali.

Respondeo, inde tantum sequi, quando minuta successivè accipiuntur, eò majorem quantitatem requiri ad materiam notabilem, quò majus est intervallum temporis inter singulas acceptiones: nos verò supponimus per minuta furta & tantum venialia ablatam esse materiam notabilem in ratione damnificationis, proportionatè ad intervallum. Quòd quidem si valde exiguum aut non adeò magnum sit, non requiritur ad materiam gravem major quantitas, dum paulatim accipitur, quam dum simul; eò quòd tum illa ejusdem sit æstimationis aut æquè plerumque utilis ad usus humanos: Aliud est dum intervallum multum notabile intercedit.

Dices Secundò, cum in qualibet acceptione surripiciens non peccaverit nisi venialiter, non videtur obligari posse ad reparationem omnimodam sub gravi peccato: pœna namque debet esse proportionata culpa.

Respondeo Primò: subinde aliquis obligatur sub mortali ad restitutionem rei alienæ, qui antecedenter ne quidem venialiter peccavit, uti patet v. g. in eo, qui comperit se detinere summam notabilem alterius in se vel in æquivalenti: hic enim sine dubio peccaret graviter, si eam non restitueret. Neque obligatio ista propriè est pœna, sed potius onus quòd vi damni iniquè illati oritur, non ut obligato male fit, sed ut damnificato satisfiat.

Respondeo Secundò, negando assumptum: ad obligationem sub gravi restituendi summam notabilem, etiam per partes acceptam, sufficit, quòd qualibet ejus pars ablata fuerit deliberatè: nam sic æquè læditur proximus (uti suppono) in bonis suis, quam si eadem summa ablata fuisset simul. Ad peccatum autem mortale insuper requiritur, ut summam istam intenderit auferens vel saltem præviderit: Deus namque in irascendo seu puniendo respicit potissi-

mum qualitatem voluntatis prave; in obligando ad compensationem, qualitatem noxæ alteri illata. Insuper pro magnitudine damni iniquè illati, gravis vel levis obligatio necessariò exurgit, non pro magnitudine peccati: aliàs qui rem pravam alteri abstulisset cum peccato mortali, vel quia putabat esse magis valoris, vel quia habebat intentionem auferendi successivè plura usque ad summam gravem, teneretur sub mortali rem illam parvam restituere, quòd tamen à vero alienum est.

Ex dictis colligitur primò, illum de quo in quæstione, obligari similiter ad redditionem, etiam quantitas sic accepta consumpta fuerit: nam manet tunc equidem verum, quòd intulerit proximo per injuriam grave nocumentum; ad quòd parum referre solet, si res ipsa sic accepta consumpta sit, si non. Si tamen ea extaret, teneretur is sub mortali ad restitutionem, non tantum ratione injustæ acceptionis, sed etiam ratione injustæ detentionis quantitatis notabilis ex minutis conflata: proximus enim utroque modo graviter damnificatur.

Colligitur secundò, non exurgere obligationem magnam, quando illa minuta furta sic accepta sunt, ut in morali æstimatione una summa totalis, aut notabilia damnificatio censeri aliquo modo nequeat; prout fit, dum inter quodlibet furtum, per se leve, spatium longi temporis intercedit. Quòd etiam specialiter locum habere potest in talibus furtis levibus domesticorum circa ea quæ aliàs in usu communi sic consumerentur ut perirent ut Dominus levem ex iis jacturam sustineret, adeoque non censetur plerumque rationaliter esse graviter invitus.

Cæterum sententiam prædictis oppositam tradiderunt multi; sed hanc rectius probari patet ex prædictis, uti & ex iis quæ habentur infra Part. 3. Tract. 6. cap. 7. n. 7.

Quæres porrò: An licitum sit, non tantum in extrema, sed etiam in gravi necessitate furari, aut potius surripere quantum necesse est ad sublevandum necessitatem?

Respondeo, partem affirmativam etiam pro gravi necessitate, prohibitam esse ab Innocentio XI. Propositione 36. Ratio est, quia licet alius teneatur per se proximo in gravi necessitate subvenire, non tamen et justitia, uti tenetur in extrema necessitate. Colligitur hoc ex ipsa divisione bonorum in principio mandati: illa namque à Deo ad usum hominum condita, dividi non potuerunt nisi hac conditione, ut quilibet in extrema necessitate ex illis accipere posset quantum necesse esset ad eam sublevandam: ex lege enim naturali obligatur homo vitam suam conservare, quantum potest. Hoc autem non habet locum in quæstione, siquidem ibi non agitur de periculo saltem propinquo mortis.

Præterea, facultas surripiedi in gravi necessitate, noxia valde foret generi humano: daretur enim occasio furandi, cum frequenter fingerent sibi necessitatem gravem pauperes ad accipienda aliena, quale inconveniens non ita occurrit in facultate accipiendi in necessitate extrema.

Attaque censeo, illum qui tantum per accidentem incidit in gravem necessitatem, & aliunde potens est, vel erit pro re in necessitate ablata facile satisfacere, posse auferre quantum eo tempore indiget, cum voluntate

luntate compensandi prima opportunitate, si indigentiam manifestare nequeat abique notabili incommodo. Ratio est, quia Dominus esset irrationabiliter invitus circa istam ablationem, in talibus circumstantiis, & citra suum singulare incommodum.

QUÆSTIO X.

An censeri ritè possit, illum excusari à jejuniis, qui posuit causam non necessariam v. g. lufum pile, aut etiam causam illicitam, ex qua prævitet securum gravem corporis defatigationem?

Partem affirmativam, saltem ab auctoritate, probabilem reddit consensus plurimum Auctorum, qui tradunt sic defatigatum excusari à præcepto jejunii post fatigationem ex tali labore contractam, adeoque posse comedendo vires reparare: quamvis videatur peccasse in causa, assumendo laborem cum jejuniis non consistentem. Tradit enim in primis Pasquellus *decisione* 230. hanc esse doctrinam communem; idemque colligitur ex iis quæ notat Diana Part. 10. Tract. 14. Resol. 11. & Leander de 5. præceptis Tract. 5. d. 8. q. 156. denique Sylvester idem docet V. jejuniis n. 14. Addit, inquit, Petrus de Palude, quod si peregrinatio non est necessaria, peccat illam aggrediens indifferetè... eâ tamen aggressâ, licet impossibile jejuniis frangere, sicut infirmo ex sua culpa, durante infirmitate. Quibus in hoc accedit Escobarus, ac Filiucius.

Sed neque peccare contra legem jejunii ponendo causam defatigationis aliunde illicitam, ex qua prævidebatur securum impedimentum jejunii disertè docet Bonacina Tom. 2. d. 2. q. 8. p. 1. n. 16. ac Leander supra, agens etiâ de labore querendi concubinâ, citatq; pro se Medina, Dianam, Filiucium, Petrum de Ledesma, & alios. Existimant enim hi nihil fieri contra hujusmodi præcepta positiva, per hoc quod aliquis velit se ponere in eo statu aut circumstantia ad quam vis præcepti se non extendit; ut licitum est se transferre ad locum ubi jejuniis non obligat, etiam eo fine ut quis à jejuniis eximatur, & genio liberius indulget.

Verum his non consentio, quia existimo hæc præcepta non tantum exigere ut quisvis non impeditus ea observet, sed etiam ut quis sine debita causa eorum observationi impedimentum non apponat. Quamvis admittam, impedimento jam illicite posito, per ipsam comestionem subsequentem nullum peccatum admitti. Et idem est de violatione Festi per omissionem Sacri quando aliquis labore illicito, aut crapula ita se gravavit, ut tempus Sacri somno aut infirmitati insumere necessariò debuerit.

Quæres porro: An eximatur à jejuniis, qui nocturnè quiescit nisi sumpta cœnâ?

Respondeo talem non eximi, etsi magnam noctis partem cum notabili incommodo insonnem ducat, dummodo possit juvari alio modo, nempe si differat refectioem usque in vespem, sumendo in prandio (quamvis præter usum) solam collationem: Ecclesia enim permittit tantum, cuiusvis non impedito, unicam cibi refectioem in die jejunii, non determinando præcisè illius tempus. Sin autem tamdiu jejunare nequeat absque gravi detrimento, tunc juxta generalem intentionem Ecclesiæ eximitur à jejuniis. Ratio depro-

R. P. Arsdok. Tom. II.

mi potest ex D. Thoma in 4. d. 15. q. 3. a. 2. ubi docet, Bonum statum virtutis consistere in conservatione vite, & valetudinis, sufficientis ad opera quæ quis facere debet. Et postea docet generaliter, Omne id excusare à lege jejunii, cum quo simul & jejuniis prædictis status conservari non potest.

Plures quidem Auctores, quos adducit Diana P. 1. Tr. 9. Resol. 51. docent præfatum absolute liberari præcepto jejunii, adeoque non teneri in prandio ad solam collationem, ex eo quod nemo teneatur (ut ipsi dicunt) invertere ordinem refectioem ab Ecclesia constitutum. Verum hoc non tam est probare, quam supponere ut certum id, de quo agitur in quaestione. Deinde negamus (uti prædictum) ordinem refectioem ab Ecclesia constitutum esse: solum ille habetur ex generali jam consuetudine, à qua recedere licitum est ob justam causam. Sic mercatores, alique in simili causa ut negotia sua peragere possint, differunt sæpè & bene comestionem ordinariam in vespem, sumentes circa meridiem tantum collationem.

QUÆSTIO XI.

An satis probabile videatur, ligatum voto simplici Castitatis, si contrahat matrimonium sine dispensatione, peccare mortaliter in primatum petitione debiti, non sequentibus.

Ratio dubitandi est, quod consummato matrimonio per primam petitionem debiti, non possit amplius servari castitas, ac teneatur alteri parti petenti debitum reddere, quod videtur non minus castitati adverteri quam debiti petiti; ergo deinceps se habet erga conjugem ac si castitatem non vovisset, cum jam sit in eo statu constitutus in quo non possit castitatem servare. Atque hinc non pauci Auctores hanc sententiam docent, ac probabilem censent apud Mendon in altera opin. disert. 5. quæst. 21. &c.

Respondeo tamen, etsi forte dicta opinio à Doctorum auctoritate non sit improbabilis, nihilominus spectata ratione dicendum videtur, obstructum voto castitatis si matrimonium contrahat, non posse aut primâ vice, aut deinceps sine gravi peccato postulare debitum conjugale, nisi prius voti dispensationem obtineat, ut nobiscum docet Card. Toletus lib. 4. sum. cap. 18. Valentia, Henriquez Em. Sa, Coninch, Reginaldus, Layman, & alii passim Societatis auctores apud Thom. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 33. n. 5. Et probatur, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum promittat abstinere ab omni actu venereo; præceptum autem negativum pro omni tempore & statu durare censetur; ergo etsi tali voto adstrictus, ratione vinculi fortioris, ac juris à comparte per matrimonium acquisiti, comparti petenti debitum reddere, non poterit tamen illud postulare, cum sit ipsi liberum ab hac postulatione abstinere nec ad eam per matrimonii vinculum adstringatur. Et confirmatur ex Cap. Quanto, de iurejurando, ubi declaratur juramentum observandum esse in quantum potest; cum ergo castitas, ex parte votantis servari possit, saltem per abstinentiam à petitione debiti, urget semper obligatio voti ut ab eadem absteineatur. Hinc qui in casu debitum petit, debet id distinctè in confessione explicare, cum sit circumstantia Sacrilegii, quæ continet malitiam specie diversam.

o

QUÆ-

scde
kin

leo
ogia

QUÆSTIO XII.

An cenleri possit, licitum esse inebriare aliquem qui decrevis magnum aliquod malum patrare, si nequeat alio modo impediri?

Responder, cum aliis, Lessius de iustitia lib. 4. c. 3. dub. 4. n. 33. his verbis: *Hoc casu videri licitum provocare ad æquales haustus, & alterum inebriare, hoc est, potum consopire.* Idque probat hac ratione: Licitum est suadendo alium inducere ad minus malum, ut impediatur à graviore malo quod admittere decrevit, ut docet communior opinio: Sed in hoc casu nihil aliud fit quam suadere & inducere ad talem ebrietatem ut gravius malum evitetur: ergo hæc inducchio non est illicita. Favet huic responso *Cajetanus* in 2. 2. quæst. 150. art. 2. & *Sylvester* in Summa, verbo *Ebrietas*, ubi docent non peccare eum qui per modum medicinæ necessariæ alium inebriaret ad corporis ægritudinem depellendam, quia is non tendit in potum ut delectabilem, ideoque non peccat contra temperantiam. Unde inferendum videtur à fortiori idem licere ne anima in statum multo deteriorem prolabatur. Repugnat verò huic sententiæ *Layman* Tom. 1. Lib. 3. Sect. 4. n. 6. negans licere alium inclinare ad minus malum, si non sit pars mali majoris ad quod alius se de facto determinavit. Responderi tamen possit minus malum semper in majori eminenter contineri, ideoque non desunt qui putant sententiam illam posse probabilem iudicari.

Sed potius existimo oppositum dicendum, præsertim de ebrietate formali. Moveor: quia formalis Ebrietas censetur esse intrinsicè mala, ac proinde nunquam licita: cum per eam homo contra naturam reddatur similis bruto in actionibus suis, etiam dum vigilat. Dum dormit, similis quidem est, at juxta naturam: quia somnus tam uni quam alteri necessarius ad vitam conservandam, utriusque consequenter naturalis censetur.

Dices, homo privatur æquè usu rationis per somnum ac per ebrietatem, ergo sicut licitè potest etiam arte procurare illum, ita & poterit hanc procurare.

Respondeo, negando antecedens: per soporem enim sic capitur quis mente, ut nihilominus queat ad eam quovis momento redire, nempe si expergiscatur, aut ab aliquo excitetur, quod locum non habet in ebrio.

Instabis, minus malum est privatio ad tempus rationis, quam patratio v. g. homicidii, ergo ad hanc avertendam licitum erit inebriare eum, de quo in quæstione.

Respondeo, negando sequelam: privatio rationis quamvis secundum se non sit peccatum, tale tamen est efficere eam per intemperantiam, aut modum à natura alienum: nam per ebrietatem (ut ex antedictis patet) redigimur ad talem statum, ut pro aliquot horis absolute nec salutem nostram operari, nec actionem ullam humanam, quantumvis necessariam, ritè exercere valeamus. Non sunt autem faciendæ mala, ut eveniant bona.

Adde, quod scelus ab alio designatum, videatur in casu impedi posse, offerendo illi potionem somniferam, absque eo quod hoc advertat.

QUÆSTIO XIII.

An qui Testamentum aut aliud instrumentum publicum & legitimum amisit v. g. de sua nobilitate, patrimonio, &c. possit privatim aliud simile conficere?

Illum per hoc non peccare saltè graviter, cum pluribus docet *Mendo* in *Statera* disert. 13. quæst. 17. *Navarrus* in summa lat. c. 17. n. 168. Et favent alii qui admittunt non esse fallarium qui mutat *Scripturam* in aliqua re dummodò veritati innitatur, ita *Petrus Clarus*, *Alciatus*, *Menochius* de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 20. n. 53.

Ratio est, quia neque hic intercedit dolus, neque ulli iactura inferitur, siquidem aliud instrumentum simili simile & legitimum antecederet extabat, quod sicut amissum fuit, ac proinde nullum jus novum et secundo confertur: ergo novi instrumenti substitutio, cum nulli obstat, & profit conficenti, non potest ex ea parte esse injuriola.

Fatendum tamen est; in foro externo illum fore puniendum qui tale instrumentum confecisse deprehenderetur; quia forum externum non præsumit illud instrumentum in locum alterius substitui, sed de novo subornari, ideoque actionem hanc tamquam per leges prohibitam puniret. Hic autem agitur de foro conscientiæ, in quo, secluso scandalo, aut abincommodo extrinseco, asserunt hanc actionem nullam injuriam continere.

Dixi in resolutione, non peccare, *saltem graviter*: Quia non pauci in confectioe & usu istius instrumenti admittunt incurri peccatum veniale contra veritatem, siquidè illud proferens intendit ut falso credatur esse instrumentum quod primò auctoritate publicè confectum fuit. Alii verò ajunt illam deceptionem sequi tantum per accidens, & præter intentionem conficentis novum instrumentum, quæ per se non tendit ad deceptionem, sed ad conservandum suas fortunas aut famam, alias sine sua culpa, sed casu fortuito amittendam, idque cupit fieri per illud instrumentum non tamquam primum, sed tamquam conformem veritati, & æquitati, quæ in eo continetur.

QUÆSTIO XIV.

Quid agendum in Missione, ubi raris est præsentia Pastoris, de absolutione Sponsi, qui ipso die Nuptiarum deprehenditur vage libidinè affectus, in Confessione qua se ad Sacramentum matrimonii suscipiendum disponit?

Resolvere videtur contra alios passim novus Actor in sua *Methodo remittendi & retinendi peccata* p. 15. differendam esse istius Sponsi absolutionem donec tandem ipso actu constet secutam esse vitæ emendationem, nisi forte præbeat signa penitentis extraordinaria. Quia in consuetudinariis vix reperitur conversio vitæ repentina. Et quidquid ex illa dilatione sequetur turbarum, aut incommodorum, non poterit Pastori imputari.

Respon-

QUÆSTIO XV.

Quid dicendum in communi de aliis Consuetudinariis qui more ordinario confitentur se ex pravo habitu in idem peccatum sæpè relapsos fuisse?

Respondeo, Etsi aliquando possit esse res consilii aut talis benignè differatur, nihil tamen vetat sine delatione tales absolvi, si sincerè asserant se ex animo de peccatis dolere, ac spondeant emendationem, nec recitent media congrua contra illam peccandi consuetudinem; nisi apud eundem Confessarium eadem promissa nimis sæpè sefellerint. Quamvis huic praxi nova quorundam Methodus & doctrina reclamet, de qua alibi. Interea advertant illi, Sacramentum pœnitentiæ institutum esse propter hominem, non autem hominem propter Sacramentum, ac proinde Christum male alicui periculo exponi Sacramenti valorem, quam hominis Salutem æternam: hæc autem, dilatâ absolutione, discrimen incurrit, si ve ex morte improvîsa in statu peccati, si ve ex desperatione pœnitentis non facile ad Confessarium redituri, si experiantur post confessionem cum robore & pœnituntine institutam, se in eodem statu relinquere, & absolutionis beneficium frustra implorare.

Advertant etiam, lucrum ingens ex merito & fructu bonorum operum, & indulgentiarum & Eucharistiæ, quibus pœnitens privatur, quamdiu in statu peccati sine absolutione relinquitur. Denique huiusmodi se veros animarum Curatores interrogo, An ipsi, aut alii Confessarii non sint homines, qui possint subinde pravâ aliquâ peccandi consuetudine laborare? Id nemo inficiabitur. Quid in hoc casu illis fiet? An absolutio deneganda donec tandem forte se emendaverint? Interea remanebunt in pacis licitè baptizandi, celebrandi, absolvendi, & alia Sacramenta conferendi suo populo, cui tenentur inservire. Necesse igitur erit, ut vel gregem suum debito animarum subsidio destituant, vel illis per alios deserviant, vel certè ut absolutionis beneficium, quod aliis negant, sibi velint sine tali dilatione conferri. Unicum his malis superest remedium, ut deposito errore ac rigore noxio, iuxta legem charitatis & iustitiæ, alios in tribunali pœnitentiæ eo modo tractent quo seipsum tractari cuperent.

Sed quid de *Recidivo*, qui aliquoties promisit emendationem, v.g. concubinam dimittere, nec tamen promissa ut potuit implevit? Respondeo, talem dimittendum tamquam indispotum, nisi nova, & extraordinaria seriæ emendationis signa exhibeat.

Cæterum, ut supra dixi, non esse lege ordinariâ differendam Consuetudinariis absolutionem donec actu vitam emendent, docent tanto numero Theologi, ut ex iis possim omninò triginta rectè lectos & examinatos ex variis Scholis proferre, inter quos est *Suarez de Religione Tom. 2. Lib. 3. de Juram. Cap. 8. Lugo de Pœnit. Disp. 14. Sect. 10. Dicastrillo de Pœnit. Disp. 10. num. 575. Sylvius celebris Doctor Duacenus 2. 2. q. 13. art. 2. ad 2. Basiliensis Tom. 1. verbo, Juramentum, num. 2. Leander à SS. Sacramento Disp. 7. Tract. 5. q. 34. Candidus Disquis. de Pœnit. 24. Art. 27. Dub. 7. 8cc. Quibus accedit recens & doctus auctor *Ioannes Bosco de Pœnit. Disp. 7. Sect. 4.* & ex eadem Recollectorum Schola Lovaniensî *Guilielmus Herinx* qui præclaris meritis Insulam Iprensensem decoravit.*

Respondeo tamen, hanc dilationem non esse conformem communi praxi, aut sententiæ Doctorum passim receptæ ac probatæ, nisi præter subitanam istiusmodi conversionem, adsit in pœnitente specialis ratio cur de præfenti illius dispositione prudenter dubitare oporteat. Nam absque huiusmodi ratione imprudens est Confessarii dubitatio, dum pœnitens affirmans se ex animo & seriò de peccatis dolere, firmumque habere propositum emendationis, ac paratum esse remedia in hunc finem à Confessario præfribenda amplecti. Neque præter hæc aliud à Tridentino ad legitimam pœnitentis dispositionem requiritur. Quod si aliquid horum in pœnitente minus perfectum appareat, pro idoneo remedio non est statim differenda absolutio, sed proponenda sedulo alia motiva quibus illa dispositio perficiatur. Si verò nihil istorum desideretur, quorsum cum tantis incommodis in tempus futurum & incertum proroganda absolutio?

Si præterdus periculum relapsus: An non vides periculum illud dilatâ absolutione magis invalescere? Sic enim pœnitens advertens se in pristino statu relictum, & nondum gratiæ restitutum multò facilius peccatis suis nova peccata accumulabit, sperans omnia simul unica absolutione abolenda: qui si ab initio absolutus fuisset, majorem cautelam adhiberet, ne novo flagitio acceptum gratiæ statum amitteret. Quin & ipsa gratia Sacramenti, ad resistendum tentationi, majores ei vires suppeditaret.

Denique praxis contraria, præsertim in casu proposito, manifestè adversatur consilio Apostoli, qui pro remedio contra relapsum in libidinem hortatur 1. ad Cor. 7. *Si se non continent, nubant*; cum è contrario praxis illa novitiam præscribat, ut prius discant se continere, quam nuptiis pro incontinentiæ remedio utantur. Quid verò aliud hoc est, quam velle ægrum prius à morbo integrè convalescere, quam ipsi liceat pharmacum sanando morbo idoneum adhibere?

Huic omninò contraria videtur methodus absolvendi quæ traditur in Tridentino sess. 14. cap. 2. ubi docet, Christum voluisse lapsos in peccata se sistere tamquam reos in tribunali pœnitentiæ, *ut per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties de admisso peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possint liberari.* Declarat igitur universum, & sine exceptione, pœnitentes etiam relapsos posse toties rite converti, & toties à Sacerdote absolvi, quoties de peccatis verè pœnitentes ad ipsum confugerint. De hac autem pœnitentia sufficienti non potest aliunde certus esse Confessarius, nisi ex verbis, & testimonio ipsius confitentis, futuram vitæ emendationem toto animi affectu promittentis. In tribunali enim pœnitentiæ peccator non solum agit partes rei, sed etiam accusatoris & reus: ideoque illi credendum, non tantum quando se accusat ut reus, sed etiam quando affirmat ut testis se de peccatis dolere, & emendationem seriò proponere, nisi ex signis moraliter certis constet contrarium.

sede
Kinleo
ogia

QUÆSTIO XVI.

An possit verè probabile censei, Confessarium, qui in Sacramentali confessione novit Penitentem ad officium vel praelaturam indignum esse, posse illi in electione gratuita & secreta suum suffragium denegare?

Partem affirmativam Auctores non pauci omnino ut probabilem in praxi sustinere non dubitant. Docent eam cum *D. Thoma* quodlib. 5. q. 6. art. 13. *Paludanus* dist. 31. quaest. 3. *Sotus* de Secreto quaest. 4. post concl. 4. *Petrus de Ledesma* in summa cap. 22. dub. 3. post concl. 5. *D. Antoninus*, *Negnus*, *Deza*, *Medina*, *Mart. de Ledesma*, *Tabiena*, & *Sylvestre*, apud *Thomam Hurcado* Tom. 2. Tract. 12. cap. 1. n. 1369. Pro eadem sententia ferè quadraginta Auctores refert noster *Sanchez* de matrim. lib. 3. disp. 15. n. 2. Hos sequitur apud *Dianam* 3. p. Tr. 4. Ref. 76. *Porcel*, *Navarrus*, *Gutierrez*, & alii quos recenset & sequitur *Leander à SS. Sacramento* de Pœnit. Tom. 1. Tract. 5. Disp. 10. Quaest. 84. Quia, cum suffragium sit occultum, censent neque violari sigillum confessionis, neque Sacerdotem privati suo iure quod habet extra Sacramentum denegandi indignum suum suffragium. Quinimò aliqui apud *Sanchez* supra, docent ad denegandum teneri, si id iudicet bono publico expedire.

Nihilominus, sepositâ auctoritate istorum Theologorum, & considerato sine Sacramenti Penitentiae, hanc opinionem ut per se probabilem non admitto. Manifestum namque est confessarium non solum obligari ad servandum secretum, sed etiam non posse sic uti scientiâ confessionis, ut usus cedat vel in apparens nocumentum penitentis; cum sic ipsa confessio redderetur perquam suspecta & odibilis. In quaestione autem, usus iste cederet in nocumentum penitentis: & per eum usum sibi suspectum, æquè ac per fractionem sigilli, fideles retrahi possint à plena & candida peccatorum suorum confessione.

Hinc pro regularibus universim decrevit *Clemens VIII.* anno 1594. Ne superiores eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerant, ad exteriorem gubernationem utantur. Non parum fortè conduceret, si idem pro Secularibus decerneretur. Intereâ non licet nobis generatim sententiam dictorum Theologorum hinc sustinere ob Decretum *P. N. Claudii Aquavivæ* anno 1590.

QUÆSTIO XVII.

An rectè censeatur Regularem approbatum ab Ordinario ad confessiones secularium in una diœcesi, valde posse ubique confessiones audire, sine approbatione Ordinarii ipsius loci in quo versatur?

Pro parte negativa breviter respondeo infra Part. III. Tract. II. Cap. 2. pro qua nunc inferius adduco *Suares* de Pœnitent. Disp. 28. Sect. 6. *Vasquez* Quaest. 93. Art. 3. Dub. 4. *Granadum* Disp. 5. num. 12. *Layman* lib. 5. Tract. 6. cap. 11. num. 8. *Lugo* Disp. 2. n. 29. ubi adducit Decretum *Urbani VIII.* Et *Diana* Part. 10. Tract. 13.

Refol. 23. ubi recenset *Bieve Innocentii X.* in causa *Angipolitana* novæ Hispaniæ, impressum Romæ anno 1648. in quo ad dubium nonum, negat Regularibus illam potestatem competere sine approbatione Episcopi diœcesani, cum clausula irritante privilegia in contrarium.

Docent tamen pridem varii, Regularem in una diœcesi approbatum posse ubique confessiones excipere, ut *Leander* de Murcia in cap. 6. Regulæ S. Francisci q. 8. *Corduba*, *Propositus*, *Colestus*, quos refert *Diana* P. 6. Tr. 7. Refol. 59. *Baumi* 1. p. Tract. 4. q. 4. & *Bruno Chassaing* de Privilegiis Regularium Tract. 5. cap. 11. Prop. 2. Sed ab his adeo generatim plerique jam & merito recesserunt.

QUÆSTIO XVIII.

An Sacerdos Regularis manifestè idoneus, cui approbatio ab Ordinario injustè negatur, possit valde in illius diœcesi confessiones excipere?

Negativè resolvo ut infra Part. III. Tract. II. Cap. 2. Quia negatio approbationis non est approbatio, quam Tridentinum expressè requirit. Et ita docent *Leander*, *Vasquez*, *Filiucius*, *Coninck*, *Mendo*, *Dicastillo*, *Lugo*, de Pœnit. Disp. 21. Sect. 5. n. 53. & plures apud *Dianam* P. 8. Tract. 1. Refol. 85. Quia Tridentinum Sess. 24. Cap. 15. videtur in hoc derogare cuilibet iuri antiquo, & privilegio Regularium, dum asserit, Nullum Regulum absque Episcopi approbatione posse confessiones secularium deinceps excipere, non obstantibus, quibuscumque privilegiis.

Pro parte affirmativa stant Theologi non pauci, auctoritatis exiguæ, quos sequitur *Chassaing* de Privilegiis Regularium Tract. 5. cap. 11. & in eadem sententiam tamè, quam alii adducunt *Rodericum*, *Peitinum*, *Porcel*, *Layman*, *Fagundez*, *Villalobos*, *Zanardum*, *Finedam*, *Cochier*, *Mirandum*, *Grassis*, *Angelum*, & plures alios citat & sequitur *Leander* Disp. 11. Quaest. 85. Et hoc privilegium vigere post Tridentinum supra citatum debet doceri *Navarrus* in Manuali c. 27. num. 264. Et alii moderni quos refert *Casropalao* hic Punct. 18. §. 3. n. 7. Cum his sentit *Henriquez* asserens hanc sententiam festineri à Doctoribus *Salmanticensibus*, & *Complutensibus*, & in Academia *Parisiensi* fuisse publicè propugnata, & à Congregatione Cardinalium declarata. Pro eadem doctrina refertur etiam *Diana* cum quibusdam Auctoribus quos citat *Gama Chau* in Tom. 4. Tract. de Pœnit. cap. 18. & eandem fusè tæctur *Pelizarium* in Resp. Reg. Tom. 1. pag. 492.

Fundamentum hujus resolutionis petunt primò *Clementina Dudum de sepulturis*. Ubi decernitur Regularem ad confessiones Ordinario debere presentium admitti debere. Si verò (inquit) iidem Presbiteri Fratibus ad audiendas Confessiones, ut praerogatur, electis ejusmodi licentiam exhibere reculerint; Nos ex nunc ipsis ut confessiones, sibi confitentium, liberè licetque audire valeant gratiorè, concedimus de plenitudine potestatis Apostolice. Nec admittunt huic decreto derogatum esse per Concilium Tridentinum Sess. 15. cap. 15. de reform. dum statuit, ut non possit Regularis audire confessiones secularium, nisi approbatione obtineat: non obstantibus privilegiis &c. Quia ut docet *Navar.* in caput. *Placuit* de Pœnit. Lex posterior generalis saepe limitatur per specialem antiquam. Lex autè illa Tridentini potest cum dicta *Clementina* sic conciliari, ut patiatur hanc exceptio-

nem, Nisi Regulari manifestè idoneo, & presentato approbatio fuerit injustè negata. Nam hoc non est novum in administratione Sacramentorum, ut licentia petita, & non obtemperata in certis casibus concessa habeatur, ut patet in administratione Eucharistiae, & Extremæ unctionis in eadem Clementia *Dudam*. Et in Extravag. *Inter cunctas*. Et ex Cap. *Licet*. de Regularibus. Nec credendum videtur (inquit) mentem Concilii fuisse, frustrare Regulares suo privilegio pridem ab Ecclesia & Jure concessio: aut ita fovere passiones quæ possint esse Prelatorum ut pro libitu valeant personas manifestè idoneas à functione tam necessaria impedire, ut loquitur *Petrinus* de Privilegiis Minorum. Pro quibus refert *Bruno Chassain* supra pag. 224. speciale Indultum in Constit. Clementis VII. Ut confessores Ordinis Minorum semel presentati alicui Episcopo pro confessionibus audiendis (de more) post unam presentationem non teneantur amplius presentari, etiam si ad aliam transierint diocesim.

Ita illi: nostram verò sententiam supra relata, judicamus in praxi sequendam esse, præsertim post prohibitam ab Alexandro VII. (de confessione saltem annua) Propositionem 13. *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo injustè reprobat*. Ratio enim hæc propositio prohibeatur videtur esse tum casu proposito à rationis paritate communis, de quo etiam infra *Quest. 24.*

QUÆSTIO XIX.

Anvete afferatur, Peccata negativè dubia non esse necessario in confessione exponenda?

Peccatum dicitur negativè dubium, quando non occurrunt rationes sufficientes ut aliquis iudicet se peccatum aliquod lethale commississe, neque ut iudicet se non commississe: sicut dubitamus, an arena maris sint numero pares, an impares.

Contra partem negantem obligationem confitendi peccata negativè dubia sæpius disceptavi, propter communem sensum Doctorum, & consuetudinem Fidelium talia peccata clavibus subijciendi, & adhuc pro obligatione illa sententiam fero, eamque communioem esse satis constat.

Nihilominus consultis Auctoribus qui recentius scripserunt, negandum non videtur partem negativam censeri posse saltem ab auctoritate probabilem. Non admittunt hujus sententiae assertores consuetudinem illam communem confitendi peccata etiam negativè dubia unquam fuisse obligantem, sed tantum piam, & pro majori securitate usurpatam. Negant etiam ex natura rei pro delicto dubio subeundam esse obligationem certam, qualis est confessio peccatorum. Ad Tridentinum *Sess. 14. cap. 15.* respondent, tantum requiri confessionem omnium peccatorum, quibus peccator se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit. Qui autem sic dubitat de peccato, non meminit se Deum offendisse, neque potest interrogatus absolute dicere se peccasse, aut sui peccati meminisse, aut illius veram & propriè dictam conscientiam habere. Reliqua etiam argumenta quæ suadere possint istiusmodi obligationem fufius dissolvit *Moja* Tract. 3. de Sacrament. Pœnit. Disp. 1. *Quest. 5.* quamvis ipse communiori sententiae adhaereat.

Adfertur autem pro parte negante istam obligationem, quando dubium de peccato commisso & non commisso est æquale, *S. Antoninus* apud Tabienam Verbo Confessio 2. num. 12. cui ipse *Tabiena* adheret, uti & *Paludanus* ut videre est apud *Henriquez* ex eodem Ordine Prædicatorum lib. 8. de Eucharist. cap. 45. lit. p. ubi agens de communi opinione obligante ad confitendum peccata dubia ante communionem, sic subjungit: Addunt *Paludanus*, *Antoninus*, & *Tabiena* id verum esse, quando magis declinat id fuisse peccatum mortale, aut non fuisse illius confessionem: aliàs in dubio æquali, ut non tenetur ad votum, & onus præcepti, ita neque ad confessionem illius. Et hic nonnulli observant, plures antiquiores qui obligationem illam asserunt, per *Dubium* intelligere iudicium probabile de mortali admissio, in eo merè sistendo.

Inter Recentiores, qui negant extare præceptum confitendi peccata negativè dubia, recensetur *Cominck* de Sacrament. Tract. 2. Disp. 7. Dub. 8. *Josephus de Januario* in Resolutionum Moral. Tom. 1. Resol. 2. *Petrus Marchantius* in Tribunali Sacrament. Tract. 4. Tit. 6. *Quest. 5.* *Caramuel* in Theol. Moral. Lib. 2. Disp. 4. Art. 1. & in Theol. Fundam. pag. 671. & pag. 691. contendit eam opinionem spectata ratione esse probabiliorem. *Angelus Bossius* censet eam esse probabilem Tom. 1. Num. 1754. Eandem in casu æqualis dubii tradit *Philibertus Marchinus* de Sacram. Ordinis Tract. 2. Part. 3. cap. 1. n. 17. Et probabilem iudicat *Martinus de San Joseph* in Monitis Confessar. Tom. 1. de Pœnit. Tract. 6. n. 1. Nec non *Ferrantinus* de Scandalo *Quest. 77. n. 31.* ubi alios adducit viros doctissimos qui huic sententiae ut probabili subscribere, & inter alios addit *Revisores*, qui ab ea doctrinâ prius alieni, postea censuerunt posse permitti, ut ipse refert. Quibus adjungi potest *Leander*, de Eucharist. Tract. 7. Disp. 7. q. 11. & plures apud *Moja*, qui hanc quæstionem fufè tractat. Denique *Præpositus* in 3. Part. *Quest. 5.* asserit hanc sententiam semper sibi vilam esse speculative probabilem cum *Lessio*, & aliis quibus eam communicavit. Refertque *Guimenius* in Universitate Complutensi in disputationibus publicis illam inoffenso pede quotidie defendari: & pro eadem *Theses Lovanii* defensas citat *Caramuel* supra lib. 3. d. 4. art. 1.

Non iudico tamen consultum hanc doctrinam, non satis exploratam, indoctis proponere aut prædicare, qui inter conscientiam dubiam & non dubiam satis discernere nequeunt, & facile sibi persuaderent se habere dubiam, quando non habent omnino certam: quinimo si rem Consilii spectes, dubitandum non est, quin in his, & similibus, cuivis in praxi consultius sit viam tutiorem capessere.

An & quomodo exponi debeant peccata dubia negativè, habetur infra Part. 3. Tract. 3. cap. 2. §. 3.

QUÆSTIO XX.

An probabiliter doceant aliqui Recentiores, illum qui post confessionem rite institutam tendit ad communionem, & recordatur peccati lethalis quod per oblivionem inculpabilem omisit, non teneri illud peccatum confiteri anteaquam communionem percipiat?

Communis sententia est illum teneri à communionem recedere, donec peccatum sic prætermittum confiteatur.

sde
kin

leo
ogia

conferatur, nisi obstat grave scandalum, aut infamia. Docent tamen non pauci ex Recentioribus talem non teneri etiam cum minori suo incommodo à communione recedere, modo peccatum illud post communionem tempore oportuno clavibus subjiciat: Idque fusè defendit Ferrantinus Disp. Quæst. 80. citans etiam Henriquez, & Petrum Cornejo, quamvis teste Thoma Hurtado Tom. 1. fol. 105. Inquiritio Hispanica hanc illius sententiam exponerit. Favet tamen Pasqualigus quando per omissionem communionis amittendum esset Jubilatum, citatur etiam Præpositus & Tamburinus quando quis ad linteum communicaturus expectat, etsi possit sine tali infamia recedere. Verùm hoc in praxi non admitto, ubi neque infamia, neque aliud grave incommodum intervenit.

Ratio istorum auctorum est, quia talis non tenetur abstinere à communione ob defectum debitæ dispositionis, est enim in statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè remissum per priorem confessionem in qua per oblivionem omisum fuit. Ergo non ostenditur ullum præceptum præmittendi novam confessionem præcisè ratione communionis, modò peccatum illud postea suo tempore semel directè clavibus subjiciatur. Et hanc doctrinam probabilem censet Fabri Tomo 1. Apolog. pag. 384. Cum eodem tamen monendum judico, non esse eam in praxi proponendam, nisi in ordine ad scrupulosos qui memoria suæ nimium diffidunt, & repetendis peccatis, ac confessionibus supervacaneam operam impendunt.

QUÆSTIO CELEBRIS XXI.

De Attritione, & Amore.

An Attritio concepta ex metu gehennæ sufficiat in Sacramento penitentiae, sic ut non requiratur in Deum Amor benevolentiae.

§. I.

Proponitur status, & progressus controversiæ.

HÆC controversia, quæ omnes fideles concernit, antiquioribus parum dubia, mirum quantum plures nostro ævo Scriptores fatigat. Postquam enim graviore de Gratia & Libertate quæstiones circa annum 1642. Sedis Apostolicæ auctoritas præcidit, non multò post ex eadem radice hæc, aliæque disputationum reliquæ pullulare cæperunt. Illis in lucem provehendis primùm in Gallia manum admovit Montaltius, cui operæ ibi commodarunt alii parùm opportuna. Apparuerunt brevi tempore in Belgio doctrinæ istius Gallicanæ traduces in levi folio, edito nomine Parochorum Gandensium contra sufficientiam Attritionis ex solo metu gehennæ conceptam in Sacramento penitentiae, cui accessit Facultatis Theologiæ Lovaniensis approbatio. In hujus doctrinæ gratiam, ad robur illi conciliandum, ad annum 1666. in lucem prodiit Dissertatio dogmatica Eximij P. Christiani Lupi, & Quæstio quodlibetica de Attritione Eximij P. Francisci Farvacques ex Ordine S. Augustini. Contra libellos illos scripsit accuratè R. P. Maximilianus Le Dent Soc. Jesu S. Theol. Lovanii professor. Ad varias postea Republicas Eximij P. Farvacques prodierunt semper Re-

iponfa solidè elaborata ejusdem P. Maximiliani Le Dent, & P. Aegidij Eltrix S. Theol. ibidem Professoris, cujusdem Libellus ultimus, sine replica in hac scribitur alternatione etiam postremus fuit.

Status controversiæ maximè versatur circa mentem Concilij Tridentini Sess. 14. Cap. 4. ubi ait Attritionem ex metu gehennæ, ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandam dissonare. Contra vero pro Amoris benevoli necessitate præcipue opponunt alij ejusdem Tridentini Sess. 6. Caput 6. ubi requirere videtur, ut accedentes ad Sacramentum penitentiae, Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant: negantque eam inesse vim attritionis ex metu gehennæ, ut possit per se voluntatem peccandi positivè excludere. Sed de amore Dei benevolo quem hi in Sacramento requirunt non parum laboratur, qualis ille debeat esse. Si velint sufficere amorem imperfectum, quæstio erit, an, & quomodo constet dilectionem illam esse efficacem, si non contineat amorem Dei super omnia: si admittant requiri amorem qui Deum appetit super omnia, non satis capitur quomodo amor ille non sit perfectus: si concedant esse actum charitatis perfectæ, multò minus intelligitur quo pacto amor ille non justificet per se, & extra Sacramentum: atque remissio peccati semper amori prævio, nunquam ipsi Sacramento adscribenda erit.

Postquam hæc quæstio non tantum scribentium utrimque calamos, sed etiam penitentium mentes non parum exagitavit, tandem ad Alexandri VII. summum tribunal delata fuit. Vetuit ille in suo Decreto 5. Maji anno 1667. in virtute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi Apostolicæ reservato, ne ququam auderet ulli parti censuram theologiam intinere: non tamen de rei summa lata est decretoria sententia. Hic singulas controversiæ partes & rationum utrimque militantium momenta, pro commo Missionariorum, in lucem proferemus, & quantum licet brevi methodo resolvemus.

§. II.

An Attritio que concipitur ex solo timore gehennæ possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus, ac super naturalis?

Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi omnia opera ad Deum ex puro motivo Charitatis benevolæ.

DOCENT nonnulli, Merum illum gehennæ non posse animum cohibere à pravo affectu, quinvis illum retrahere possit ne in peccatum externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in Disputatione Lipsica Eckio respondens; nec non scribens adversus Leonis X. articulum 6. Sentio, inquit, perniciosum esse genus docendi, quo intuitu peccatorum, peccatorum, docentur penitere; his enim doctrinis, coërcetur quidem ab opere &c. Nec dissentit Jansenius Tomo 3. Lib. 5. Cap. 35. enumerans inter fructus timoris gehennæ, quod quamvis à peccato animum non contineat, manum tamen, carere, que coërcet membra ne in facta profiliant: Ita illi.

Existimat quoque Exim. P. Lupus dissertatione dogmatica pag. 61. timorem servilem à S. Augustino

stino distingui penes factum animum quo quis à consuetudine peccatis ob annexi illis mali pœnalis metum abstinet. Nec minus sentire videtur Auctor Tyrocinii Tr. 1. cap. 6. & quidam alii in hac questione. Verùm etiam doctrina hæc locum habeat plerumque in timore servili pœnæ à iudice humano constitutæ, qui solum actus externos cognoscit & punit, non potest sine erroris periculo transferri ad timorem gehennæ à Deo pro peccatis etiam internis infligendæ.

Dixi, Existimat quoque, &c. quod refertur ad sequentem expositionem S. Augustini, non ad Scriptores præcedentes. Nolim enim quis, nisi perperam, censere me velle sequentes præcedentibus consociare, nisi merè in eadem chartæ pagella: quid quæso in controversiis magis commune & innoxium. Videre potest ille Scriptor candidus (cui doleo uni, præ omnibus, non placuisse Modestiam nostram, quam tamen ipsam omnes, & ipsa libri Censuræ singularem esse testatur) an non longè aliter in pagina sua 7. de fide, viros minime malos associet Zuinglio, Erasmo, Pelagio, & pluribus; quod nolim ego redarguere, vel Lincolnâ unicâ perstringere, nam & ipsum Scriptorem, & operam meam, & typos plus facio: imo potius quæ vel umbram offensionis generare viderentur in sequentibus elimino, aut elucido reliquam crambem illam apud alios Scriptores toties, & ad nauseam pridem recoctam, videre volenti licet. Quin & fideliter declarare possim Scriptori qui illam à quadragennio aut amplius suis inseruit, me de Adversariis illius, tanto tempore prorsus non intellexisse nisi semel, & obiter, & ab homine unico, idque usque in hodiernum diem. Unde utrimque discamus quam parvi ista fiant, & quanto consilius illa sint illic omittere, juxta instructionem decreti Alex. VII. & Innoc. XI.

Respondet igitur ad questionem, & dico primò: Necessè non esse ut detestatio peccati ex metu gehennæ annexam habeat voluntatem peccandi, sive inefficacem, sive conditionatè efficacem, si nempe abesset pœna gehennæ.

Probatur primò: Non ignorat pœnitens hunc actum, Peccarem si pœna abesset, à Deo prohibitum, æternoque supplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu illius pœnæ excludere istum affectum internum conditionatè peccandi, sicut admittunt adversarii ex timore gehennæ cohiberi posse peccatum externum, quod sæpe arduum ac difficile est.

Et verò quis audeat affirmare, quemlibet averfantem furtum ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actus velit furari, si sola infamia, aut alia levior multa incurrenda foret? Neque facis alii ostendent, cur detestanti peccatum ex metu gehennæ potius debeat adesse voluntas peccandi, si pœnam non timeret, quam illi qui averfantur delictum ex Dei amore, debeat inesse affectus admittendi flagitium, si actu Deum non amaret, vel si Deus nullus existeret.

Probatur secundò: Quia si dolor conceptus ex timore gehennæ sibi necessariò adjunctum haberet pravam affectum admittendi peccatum, perperam verbi divini præcones, perperam ipse Christus futura gehennæ supplicia peccatoribus intentaret, & ad eorum timorem incitaret Matthæi 1. v. 28. Dico vobis, timete eum qui potest Corpus & animam perdere in gehennam. Quid enim aliud hoc esset quam homines ad peccatum invi-

tare, dum impelluntur ad timorem, quo non possunt per se sine adjuncto peccato commoveri?

At, inquis, necessarium est ut metus causet involuntarium saltem secundum quid, circa illud quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid involuntarium hoc sensu, quod voluntas minus propense feratur in id quod actu amat & operatur, quam si metus mali per opus incurrendi non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tempestate imminenti, merces quibus navis gravatur projicit in mare; metus damni eventuri ex mercium jactura facit, ut voluntarium in earum ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu quo quis peccat, dum pœna ex peccato securura animo observatur: tunc enim actum peccaminosum elicit minori voluntatis propensione, & majori cum luctu, quam si animus esset liber à timore pœnæ ex delicto incurrendæ. At verò ad peccatum fugiendum & detestandum, metus gehennæ potius impellit & invitat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille ut animus tantò propensius se resolvat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pœnam evitandam. Multum ergo abest ut metus barathri imminuat voluntatem averfandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi si pœna abesset, cum homo fidelis non ignoret per hunc pravam affectum ipsam pœnam quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulterius patet, illam velleitatem peccandi si possit impunè, quam malè supponunt aliqui cum timore gehennæ permanere, non majorem habere connexionem ut permaneat cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pœna patibuli à iudice intentata: tantum autem abest ut patibulum ad furta invitet, ut falluti sint ipsi latrones, numquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis inquit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimo voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit cum quibusdam Auctor Tyroc. Tr. 1. Cap. 6. ea quæ ex solo metu fiunt non bene fieri. Nec juvat quod existiment pravam hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari: ostendi enim non potest cur timor ille non possit esse adeo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat quo minus concupiscentia obsecundet, ut magis ex sequentibus patefceret.

Dico igitur secundò, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positivè omnem peccandi voluntatem excludat.

Probatur ex Tridentino Sess. 14. cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei, additque infra, & ad gratiam disponere in Sacramento pœnitentiæ impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, apertè supponit dari posse attritionem quæ istam voluntatem excludat; alias pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quandam quæ in rerum natura non reperitur. Nec minus mirè damnaret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantum falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu quo voluntatem peccandi excluderet, quam

sede
Kinleo
ogia

quam tamen censeret numquam per ipsam attritionem excludi. Quin & eadem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturae; *si volueris servare mandata servabunt te*, et si simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquid mandatum sine statu gratiae.

Mentem suam rursus exponit Concilium Sess. 6. *Can. 8.* cum ait, per Gehennae metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amoris adjunctum: agitur enim de metu qui dilectionem antecedit, nam illum eundem metum *Cap. 6.* docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinentiam à peccatis externis, nisi velis eadem licentia, *propositum non peccandi de caetero*, ad peccata tantum externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinae cultor admittet.

Eadem est S. Augustini (quem Adversarii sibi Patronum vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi saepe, tum disertè in *Psalmum 127.* ubi agens de *verme qui non moritur, & igne qui non extinguitur*, subdit: *Audiunt hæc homines, & quia vera futura sunt impiis, timent & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ. Hic aliud effugium non invenit Lutherus, quàm ut rursus ad peccata externa recurrat. At dissentit illi doctrinæ Augustinus, qui per peccatum verum & pœnâ dignum, non externum, sed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apostoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externum igitur & peregrinum est sensui S. Doctoris, quod existimaverit Timorem à peccatis tantum externis, non verò ab internis coercere.*

Ex his quæ hæcenus diximus de Timore pœnæ à Deo infligendæ, simul constat. Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim est ratio de actibus aliarum virtutum quæ ex solo motivo propriæ honestatis exercentur, ut Spei, justitiæ, misericordiæ &c. quos actus etiam per se honestos esse sequens assertio docebit.

Dico ulterius *tertio*. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, est actus per se honestus, & supernaturalis. Negavit hanc assertionem Lutherus, tum quia sensit omnem actum liberi arbitrii sine charitate peccatum esse, tum quia de dolore ex solo metu gehennæ expressè docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Jansenius timorem illum, culpæ obnoxium esse, si voluntas in eo sistat. Quamvis enim *Tom. 3. Lib. 5. Cap. 21.* in titulo dicat timorem gehennæ secundum se bonum esse, sic tamen se explicat ut velit malum esse si in Deum actu per amorem non referatur. Si quis, inquit, in pœna fugienda velut in termino hæreat, per quam tamquam viam transire debuisset, non illa timoris, sed timentis culpa est. Horum verborum sensum exprimere videri possit Auctor qui *pag. 179.* tradit timorem quidem bonum, sed eum qui serviliter timet in hoc malum esse. Quia, inquit, non ideo ille malus est quia vehementer timet pœnam, sed quia non vehementius timet culpam; quod autem non vehementius timeat culpam, non oritur ex timore pœnæ, sed ex defectu

charitatis, qui defectus non timori, sed timentis imputandus est. Nescio ego (videat alius) quid aliud velint hæc verba, quàm timorem sine charitate, tamquam focium individuum secum trahere peccatum: aut qua ratione timorem illum bonum nuncupabimus, qui talis est, ut numquam possit per se sumptus bene & honeste elici, aut se solo hominem rectè agentem denominare.

Dixi, *Nescio ego &c.* Caveo enim rigidissimè me sinam per me illum ad præcedentem ullatenus appropinquare: quamvis non videam cur approximitio illa hic displicere debeat ulli sustinenti præcedentem in hoc puncto rectissimè censuisse.

Probatur itaque Thesis asserta, primò, ex *Tridentino Sess. 6. Can. 8.* Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus peccatum esse, anathema sit. Hunc autem *Verum & utilem esse dolorem*, Sess. 14. *Can. 5.* disertè definit. Quis autem est actum aliquem esse bonum & honestum, quàm quod verus sit & utilis ad salutem. Unde & ulterius conficiendo dolorem ex metu gehennæ, de voluntatem peccandi excludit, actum esse *supernaturalem*, cum à *Trid. Sess. 14. Cap. 4.* dicatur etiam esse *donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus.*

Probatur secundò, ex mente S. Augustini dilucide expressa *Enarrat. in Psalmum 127.* Timore, inquit, facit quidquid boni facit, non timore amittenti bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, bonus est & utilis, mor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petitum demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur, & ad illud evitandum Dei offensam averſari, cui actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga pro fine habeat amorem & commodum proprium; Dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur *Ecl. 30. Misere anima tua, placeat Deo.* Monet quoque frequenter ut intuitu patrii cælestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut *Matthæi 6. Primum querite Regnum Dei, & justitiam ejus.* Et *1. ad Corinth. 9. Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinere, & illi quidem ut corruptionem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respectu profitetur Regius Propheta *Psalmo 118. Inclina cor meum ad faciendum justificationes tuas propter perturbationem.* Nec refert quod Scriptura saepe monet, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim ut conitatur ad motivum perfectissimum, non negat dari alium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facile perspiciunt adversarii. Sed unum est quod hic precipuè obtendunt, unum quod hic perpetuò ingeminant: Tutiora semper, scilicet in hoc, esse sequenda; tutissimam verò esse doctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse in hoc non errare, &c.

et, & doctrinam eam aliis non predicare, persuadendo toties admitti novum peccatum, quoties opera in Deum non referuntur ex pura Charitatis motivo, plerisque hominum maxime arduo ac difficili.

Suadenda omnino, & super omnia, est Charitas, sed maxime cavendum erroris periculum, ex quo cum detrimento animarum toties peccetur, quoties in operando charitas omittitur. Quarto enim, si predicandum, quod tutissimum, cur ad singula opera actus Charitatis perfectissima non requiritur? Hæc certe Charitas operis bonitatem multo reddit securiorem.

Ajo igitur Theologo præcipue inquirendum, non quid tutius, sed quid verius: Displicet hoc? rationem cape: Quid enim sit *Tutius*, ut obligationem præcepti etiam incertam certo persolvere, quisquam non Theologus facile novit: Inquisito autem firmiter de notis, sed de ignotis: sic amicus amico occurrens non inquit, ubi es? sed, qui vales? quia penum novit, alterum ignorat: quid hoc lucidius? Placuit tamen eidem Scriptori hic irrito labore extra nostrum sensum aliquid verbulum arripere quod redargui possit; atque ita redarguendo procedere, ac si, *Non inquirere*, idem nobis esset quod, *non curare*: absit. Certè parens præsentiam filii sibi adstantis non inquit, curat tamen plurimum: obvia sunt hujusmodi sexcenta: imò & nos ad majorem elucidationem particulam, præcipue, in calce prioris editionis apposuimus; & sæpius in decursu hujus Operis, Tutius studiosè inculcati, ipse non ignorat: & tamen verbulum innoxium verbis bene multis vapulare debuit. Nota igitur bene, utinam satis breviusculam, clarissimamque verbuli nostri rationem: *Si inquirendo attingat Theologus quid sit objectivè Verius, hoc ipso attinget quid sit tutius: non tamen in contrarium ex eo quod aliquid sciatur esse tutius inde constat esse verius.* Quis queso perpicax hæc non videat, aut cabigatione ista digna esse censat: nisi qui singulari affectu Opus nostrum plusquam limatissimum esse cupiat. Ita me sentire docet illa ipsa mihi chara *Securitas*, & *secura Charitas*.

Retinenda igitur est firmiter prædicta annotatio in pluribus horum temporum controversiis, de attritione in Sacramento, de abolitione differenda, de usu probabilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari argumento ista securitatis species assumitur. Sic in simili notat etiam doctissimus *Navarrus* verbo *Confessio num. 3. q. 2.* Licet, inquit, sit tutius statim (habita opportunitate) confiteri, quam differre, non tamen est tutius tenere, quod sic obligemur, quia veri timorati habent maximas occasiones peccandi. Sic quoque *S. Ambrosius* in Psalmum 118. Octon. 5. v. 6. *Sunt, inquit, etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, qua non possit humana conditio sustinere.*

Denique maxime tutum & necessarium est, necessitatem charitatis non extendere ultra limites Apostolicæ auctoritatis: damnavit autem Apostolico diplomate Pius V. & Gregorius XIII. inter Articulos Bajanos hunc art. 16. *Non est vera legis obedientia qua sit sine charitate.* Et art. 38. *Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amat.* Hic autem Bajum non intellexisse solam charitatem perfectam, satis apertum est ipsum

R. P. Arfdek. Tom. II.

legenti *lib. 2. de peccat. meritis cap. 1.* Neque effugium quaerendum, existimando aliquas Baji propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab auctore intento, supra ostensum ubi eadem Bulla exprimitur Tom. I. pag. 141. Ut tamen porro plusculum satisfaciam Lectori candido ulteriorem hic elucidationem breviter instituo.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevole.

PRIMO, quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantum ex motivo timoris gehennæ non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatitudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo, quod alii peccaminosum esse volunt. Ergo si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

II. Idem satis apertè faciunt decreta Pontificum, qui generalius doctrinam oppositam reprobarunt in Baji articulo 16. & 38. supra recitato: quibus accedere potest ejusdem articulus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles qua tales qui Deum ignorarunt, non potuerunt operari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non necessariò peccabant agentes ex solo motivo aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, temperantiæ &c. Adde recentius Decrerum Alexandri VII. quo vetat censurari doctrinam de sufficientia Attritionis ex metu gehennæ sine amore in Deum benevole in Sacramento Penitentiae. Ex quo sic liceat argumentari: Si talis actus per defectum amoris esset peccaminosus, jam Pontifex consequenter declarasset, non esse censurandum qui diceret, dolorem sic peccaminosum ad Penitentiae Sacramentum sufficere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo per hoc indirectè declaratur dolorem conceptum ex timore gehennæ per defectum amoris peccatum non inducere. Quo posito, idem de aliis actionibus ex suo motivo moraliter honestis necessariò admittendum erit. Hæc sanè omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ satis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum cæterorum toto orbe sensus viâ clarâ demonstratur. Si ad singulos actus morales daretur tale amoris præceptum, illud esset præceptum *Legis naturæ*, sive, dictamè hominibus à natura insitum circa primum & maximum mandatum dilectionis Dei: uti etiam admittunt & inculcant qui illud exigunt. Atqui percurrendo omnes partes orbis, non est ex millibus unus, qui ex sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus operibus hanc sibi obligationem gravissimam sub peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè afferitur. Probatur minor à partium distributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. PRIMO, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorum notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium quatenus ad Deum

P non

de
kin

leo
gia

non relata peccata sunt, & pœnis à Deo plecenda? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam admirandam, castimoniam etiam cum iactura vitæ defensionem summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas æstimare? Quinimò S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cælum mereri non possint, orbis imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent legi naturæ adversa, & pœnis à Deo plecenda, tantæ laude, & tanto præmio digna censuissent?

Neque sufficere dicere, opera illa ex Officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolo. Nam quid hoc in præxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quero, de quovis homine sive inter fideles sive infideles. Cur in homine jam primum affecuto usum rationis, primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericordia erga egenos sine relatione in Deum, quem inculpatè nondum novit? Actus illi ex officio suo mali non sunt, ut admittit: nondum etiam ex sua culpa, caruit ille notitiâ Dei, cum ante illos actus, quos supponimus primos post usum rationis, nullam contra Deum culpam formalem admisisset. Quomodo ergo in illis actibus peccatum contrahetur? Idem à fortiori valet, si primus actus fuerit agnitio & timor Dei quatenus tantum est vindex peccatorum, sine perfectiori notitia bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ. Quo pacto per illum primum actum, motivo amoris destitutum, peccati reatum incurret: cum alia Dei attributa ad amorem benevolentiae necessaria nondum cognoscatur? Quod si agnoscat actum vel unicuique moralem absque amore Dei elici posse sine peccato, hoc ipso concidit totum illud præceptum naturæ quod prætidetur de singulis actibus humanis ex motivo amoris benevoli in Deum referendis, quod accuratè notandum est. Neque hic aut alibi prætidere possunt alii, talem non peccare, propter præcepti illius ignorantiam: nam ex illorum principiis, vel non datur ignorantia invincibilis juris naturalis, vel certè si detur à peccato non excusat.

Porro, quantum fidelium consensus illud naturæ præceptum ubique hæcenus ignoraverit, patet vel ex eo, quod passim Ecclesiæ Prælati, Pastores, Confessarii, Ascetici, quamvis relationem talem omnium operum in Deum omni conatu, voce, & scriptis tamquam rem maximæ perfectionis, & consilii semper inculcaverint, non tamen sub reatu peccati proposuerint aut præscripserint: neque fidelium usus obligationem talem agnoverit. Quod tamen vel maximè inculcandum foret in hoc negotio singulas ferè hominum actiones concernente, si præceptum tale subesse judicarent. Ceterum nos, neminem impugnantes, per hæc aliud non optamus, quam ut omnes in singulis operibus amore benevolo, Deo placeant, & si quando sic non amant, Deo non displiceant.

§. III.

Offenditur Attritionem ex timore gehennæ, seu proposito de cetero non peccandi, & Spe veniæ, dispositionem esse sufficientem in Sacramento penitentiae ad peccatoris justificationem.

Illis qui hanc doctrinam impugnant accessit D. Laurentius Neelsen in Theologia Christiana pag. 104. Scriptor alius in Tyroc. Theolog. pag. 168. num. 10. quia existimat in penitentia quia peccator delectatur peccatum ex solo metu gehennæ, sine amore Dei sive justitiæ, intervenire (ut loquitur) involuntarietatem saltem habitualement. Quantum momenti habent variorum rationes, & responsa ad argumenta quæ proferemus, breviter expendendum erit.

Primum itaque argumentum pro sufficientia hujus attritionis in Sacramento Penitentiae, desumitur ex Conc. Tridentino Sess. 14. cap. 4. ubi declarat attritionem illam, quæ vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, donum esse Dei, & impulsus Spiritus sancti. Et, quamvis, inquit, sine Sacramento Penitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandam disponit. Hic Concilium satis declarat attritionem ex metu gehennæ tanquam partem Sacramenti disponere ad gratiam in eo percipiendam, nec ullam facit mentionem charitatis alterius motivi, cum tamen profiteatur se velle hanc tradere exactam & perspicuam doctrinam de requisitis ad Sacramentum penitentiae. Ergo manifestum facit alium dolorem non requiri.

At, inquit, Concilium tantum asserit attritionem illam, disponere ad gratiam. Atqui dispositio locat aliquid prævium, & extrinsecum, non verò partem intrinsecam Sacramenti. Respondeo, Concilium non dicere attritionem esse dispositionem in ordine ad constituendum Sacramentum, sed tantum in ordine ad impetrandum gratiam; huic gratiæ attritio est extrinseca, etsi sit intrinseca Sacramento. In eadem forma retorqueo suum in Adversarios argumentum, Dolor ex motivo charitatis disponit peccatorem ad gratiam in Sacramento impetrandam. Ergo etiam ille dolor non est pars, sed dispositio Sacramento extranea.

Instabis primò. Non asserit Concilium attritionem proximè disponere ad gratiam. Ergo supponit insuper intervenire actum charitatis tanquam dispositionem proximè requisitam. Respondeo, imane videri, Concilium hic velle tradere accuratam de Sacramento penitentiae doctrinam, & tamen prætermissa parte illius necessariâ & proximâ, scilicet charitate, dispositionis tantum remotæ meminisse: quinimò contrarium apertè prædicat, dum hic de charitate dictum fuit.

Instabis secundò. Satis meminit charitatis, dum vult excludi voluntatem peccandi, quam attritio formidolosa per se sumpta nunquam eliminat.

Respondeo, hoc effugium à nobis supra factis præclusum esse in §. 2. nisi velis contra communem sensum tueri, ex sola consideratione ardentis rogi, aut patibuli

buli, nunquam vinci affectum furandi. Maluit D. Neesfen pag. 107. hoc ipsum admittere, quam dimittere doctrinam ex qua consequitur.

Instabis tertio. Tridentinum loco citato statim subdit, Eodem timore concussos Ninivitas plenam terroribus penitentiam egisse, & misericordiam à Domino impetrasse. Atqui non impetrarunt misericordiam per solum timorem gehennae absque actu charitatis, quae justificat extra Sacramentum. Ergo Tridentinum loco citato agit de timore charitati conjuncto.

Respondeo, hoc argumentum, quod visum est alicui recentiori invictum, plus habere boni coloris, quam solidi roboris, in singulis enim membris fatiscit. Ad Majorem, dicuntur Ninivitas eodem timore concussas, tantum genericè; non enim narratur concepsisse timorem ex metu gehennae, sed ex eversione suae civitatis intra 40. dies, quam Jonas praedicavit. Neque docet Concilium illos ex vi istius timoris ac penitentiae misericordiam illam obtinuisse quae in justificatione consistit, sed etiam potius quae sita est in suspensione sententiae de urbis eversione, quae poterat per dolorem & emendationem vitae, ex solo temporali poenae à Deo infligendae terrore conceptam, impetrari: & ex hoc responso vel unico tota vis concidit argumenti. Ad minorem, ipsi aequè adversario incumbit solutio. Non enim poterant Ninivitas obtinere gratiam justificationis nisi per actum charitatis perfectae, quae justificat etiam extra Sacramentum, quo tunc Ninivitas carebant. Ergo contra tuam sententiam, cui sufficit in Sacramento charitas imperfecta, necessaria jam erit charitas adulta & perfecta, qualis est ea quae justificat extra usum Sacramenti. Atque ita non magis argumentaris contra attritionem ex solo metu gehennae, quam adversus attritionem quam ipse requiris ex amore Dei benevolenti, sed non ita perfecto ut per se & absque Sacramento peccatorem justificet, qualis etiam cum metu gehennae non sufficeret ut Ninivitas ad justitiam perduceret. En quam facile everti possint machinae illae quae attritioni fatales credebantur.

Instabis quarto. Mentem Tridentini oportet colligere ex Sessione 6. cap. 6. ubi ad penitentiam ab adultis ante Baptismum peragendam requirit, ut Deum tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiant: & eadem est penitentia quae Baptismo & absolutioni Sacramentali praemitti debet. Actus autem penitentis his verbis proponit. Disponuntur, inquit, ad justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes... & divinae justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum propitium fore: illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam penitentiam quam ante Baptismum agi oportet. Ita Tridentinum.

Respondeo, Nihil hic dici determinatè de amore benevolentiae, eaque imperfecta, quam adversarii saltem in Sacramento requirunt. Dico itaque Concilium dum ait, omnis justitiae fontem diligere incipiunt, loqui indeterminatè sive de amore concupiscentiae qui in spe veniae continetur, & Deum ut sibi bonum de-

siderat, sive de quovis alio amore qui peccati commiffi detestationem contineat. Et quidem pro amore concupiscentiae determinatè facit, quod Concilium dicat peccatorem incipere Deum diligere, non alio modo, quam tamquam fontem justitiae, sive justificationis nostrae, quae nobis bona est, & ut talis amore concupiscentiae diligitur, & desideratur. Nihil ergo hic determinatè exprimitur de amore Dei propter se dilecti, quod possit parti adverfae favere. Deinde dilectio loco citato expressa, aequè commodè intelligi potest de ea quae disponit peccatorem ad justificationem extra Sacramentum. Neque huic obstat quod addatur, hoc est, per eam penitentiam quam ante baptismum agi oportet, nam ante Baptismum necesse est tantum disjunctivè praecedere vel contritionem perfectam, quae extra Sacramentum per se justificat, vel attritionem, quae non confert justitiam nisi cum actuali Sacramenti susceptione. Porro cum haec attritio ex metu gehennae debeat esse conjuncta cum spe veniae à Dei clementia obtinendae, facile admitto semper intervenire amorem concupiscentiae, quo peccator Deum ut sibi clementem & propitium diligit: imò existimo vix fieri posse quin erga ipsam Dei clementiam & bonitatem, veniam penitentis ultro offerentem, complacentiam aliquam habeat; sed nego hanc ad valorem & fructum Sacramenti esse absolutè necessariam, aut per se semper efficacem, aut sufficientem.

His ita dissolutis, Mens Tridentini pro attritionis formidolosa sufficientia novo ac validissimo argumento roboratur. Synodus Tridentina illum contritionis modum defendit quem oppugnabat Lutherus, contra quem Tridentini Patres hos canones condidèrunt. Atqui Lutherus impugnabat illam attritionem quae non erat ex charitate, sed ex timore gehennae. Ergo hanc attritionem astruit & defendit Tridentinum, dum tradit attritionem ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere, idque proximè, cum hoc ipsum Lutherus negaret, & proximam dispositionem ad gratiam in Sacramento obtinendam soli charitati attribueret. Sic enim de dolore peccati ex spe praemii aut timore poenae, quem fuscè describit, tandem pronunciat *Sermone 2. de Poenit.* „Hac autem contritio, facit hypocritam, imò magis peccatorem, quia solum Timore praeccepti, & dolore damni id facit. Et tales omnes indignè absolvuntur & communicantur. Et si liberè deberent, remoto praeccepto, & minis poenarum, confiteri, certè dicerent sibi non displicere eam vitam praeteritam, quam sic coguntur displicere confiteri; imò quò magis timore poenae, & dolore damni sic conteruntur, eò magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quae coguntur, non autem volunt odisse. Et haec est illa Contritio quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam, alii vocant attritionem proximè disponentem ad Contritionem, sic enim ipsi opinantur, quam opinionem, errorem ego judico: ita ille. Ex quibus manifestum est, Lutherum damnasse illam Attritionem quae concipitur ex solo timore praeccepti, & dolore damni & poenae securae, ac docuisse peccatorem cum hujusmodi attritione absque charitate in Deum indignè absolvi. Unde certum apparet Tridentinum agens contra dogmata Lutheri voluisse tradere doctrinam illis è diametro oppositam, ac proinde declarasse attritionem ex solo metu gehennae honestam esse, &

sede
xinleo
gia

dispositionem per se sufficientem ut peccator dignè absolvi possit. Idque facile elucescet conferenti hæc Lutheri verba cum decreto Tridentini quod in probatione prima adduxit ex Sessionis 14. Cap. 4.

His rationibus informati aut convicti agnovere Auctores plerique qui post Tridentinum scripserunt, hunc fuisse Concilii sensum & sententiam, dum pro attritionis sufficientia communi consensu suffragium tulerunt; quod minimè fecissent, si vel in speciem existimassent Concilii mentem huic sententiae refragari. Ex his sunt plures etiam ex Academia Lovaniensi cum Tappero, Mercero, Cunero Petri, Stapletono, Lindano, Latoro, & aliis, quorum nonnulli, etiam rebus in Tridentina Synodo gestis interfuerunt.

Agnoscit & ipse Alexander VII. in suo Decreto, ea de re dato 5. Maji anno 1667. quod mox infra inferitur, hanc esse nostro tempore communiorem inter Scholasticos sententiam, eamque Apostolicâ auctoritate sic confirmavit, ut sub gravibus penis vinceret ullam ei Theologicæ censuræ notam iniri. Atqui Pontifex & Ecclesia non satis salutem fideliū consuluisset, tantum auctoritatis hæcenus attribuendo huic doctrinæ unde valor Sacramenti & justificatio peccatoris maximè dependet, nisi hoc ipso agnovisset eam esse satis certam & in praxi securam. Neque refert quod nolit etiam Pontifex censurâ notari sententiam quæ adstruit necessitatem charitatis, quia per se satis constat dolorem efficacem ex motivo charitatis non posse in praxi obesse valori Sacramenti, & justificationi peccatoris.

Nihilominus contra hæc rationum momenta maximè ex Tridentino deprompta, & communem Theologorum consensum ad Antiquitatis præsidium appellat pars adversa, dum fidenter pronunciat: Antiquitatis nullum ferè pro hac doctrina de attritione formidolosa sententiam tulisse. An igitur illis qui ita sentiunt, nullus erit *Joannes Fisserus* Episcopus Rossensis, qui pluribus annis ante coactam Tridentinam Synodum mortuus, contra errorem Lutheri de attritione ex metu sic scribit *Art. 5. col. 308.* Verùm si dixerō, sine dolore qui ex charitate nascitur neminem ad suscipiendam absolutionem idoneum esse, quis jam de Sacramenti fructu securus esse potest, cum nemini certum sit dolorem ex charitate proficisci? Tutius est igitur ut dicamus fidem cum nonnullo dolore sufficere ut quis per Sacramenti susceptionem confidat se prorsus ab omni peccatorum reatu jam liberum esse factum. Ubi *dolorem nonnullum* apertè opponit dolori qui nascitur ex charitate.

Nullus etiam erit *Joannes à Davenportia* qui ante decreta Tridentini anno 1537. in Exegesi contra Confessionem Augustanam ad Art. 5. prolatis Lutheri verbis quibus tradit poenitentes ex timore præcepti, & dolore damni indignè absolvi, post multa tandem contra Lutheri asseclas concludit pag. 30. *Sic absolvere non est irretire, quod ubique fere nobis objiciunt adversarii.* Nullo etiam loco erit *Gabriel Biel* Tridentino antiquior, qui ex sua & aliorum sententia sic loquitur in 4. *Dist. 14. Quæst. 2. Art. 1. Opin. 3.* Quandoque dispositio illa prævia non est sufficiens sed dispositio quasi à remotis, & hæc hanc vocant Attritionem seu poenitentiam in formam, & illa non sufficit ad peccati remissionem: sed superveniens Sacramentum supplet imperfectionem illius, Attritionis, &

conferit peccatorum remissionem & gratiam. Explicit autem illius Attritionis insufficientiam sine Sacramento, per hoc quod non fiat propter Deum tanquam nem ultimum, sed propter amorem sui, quia peccata sunt inductiva pœnæ, aut impeditiva gloriæ.

Ignotus esse potuit *Kuwardus Tappers* nobilis Doctor Academiæ Lovaniensis? qui suum opus absolute debuit ante Tridentinum, licet postea vulgaretur cum Tridentini mentionem non faciat, sed solum Tridentini. Is autem ad Art. 4. Attritionem quam dicitur dispensantiam peccati ex timore pœnarum pag. 111. apertè tradit idoneam esse dispositionem ad Sacramentum Baptismi & Poenitentiae, ac si doctrina esset satis eo tempore communis. Et ne hic prolixissimè, videri potest in eandem sententiam Altitulerensis in 4. Tr. de Sacram. Poenit. pag. 265. Hervani in 4. *Dist. 14. q. 1.* Et ante annos circiter trecentos Guido de Monte Rocherii Tract. 2. de Contrit. cap. 1. Denique non est cur Lutherum illam doctrinam coavis sibi Theologis sine causâ exprobrasse dicamus, & ante illum vix unus alterve extiterit famulosius istius sententiæ patronus, uti aliqui nobis persuasum capiunt.

Quinimò ex ista paucitate Scriptorum, quæ præceditur fuisse pro hac doctrina ante Tridentinum, proviter enervo omnem vim quam illi Moderni proponunt in ejusdem Concilii interpretatione ex historiæ Cardinalis *Palavicini*, contra sufficientiam attritionis formidolosa. Nam si tam pauci ante Tridentinum pro illa sententia suffragium tulerunt, & tamen post eorum Concilii decreta, teste Alexandro VII. cepit illa de communior inter Theologos, quorum aliqui etiam Synodo interfuerunt, necessarium profecto est illorum Actis Concilii omnino collegisse, pro Attritionis formidolosa sufficientia in eo absolute pronuntiantem fuisse.

Si quæras, quàm sit certa aut evidens ista collectio? Dico Scriptorum non paucis visam esse adeo evidentem, ut non dubitaverint (ante decreta Alexandri VII.) articulis definitis illam annumerare. Alia enim apertè pronunciant doctrinam hanc pro attritione formidolosa à Tridentino declaratam esse *Sess. 14. c. 4.* Alii oppositam videri Tridentino apertissimè reprobare, &c. Denique ipsa Generalis Inquisitio Hispaniæ hanc propositionem, *Confessio ex solo poenitentia metu facta, & non etiam ex amore Dei, nulla est, absolvi iteranda*, graviter reprobavit, non sine intermissione censure. Ego censuras sive illas sive alias minimè attingo, aut accepto, & aliud non addo, quam doctrinam pro sufficientia attritionis formidolosa ex dictis videri adeo securam, ut amplius de ea penderet dubitari non possit, ex fundamentis supra designatis.

Sed nolim me, aut alios qui idem sentiunt propterea dici aut haberi *Hostes charitatis*, ut aliqui non maximè benevolâ charitate exprobrant. Hortamur assiduo, consulimus, suademus, totâ laterum contentione ubique predicamus, ut quisque in quovis opere, & multo magis in Sacramento poenitentiae totis animi viribus ad Charitatem conmitatur. Non tantum ad illam dilectionem dilutam, remissam, & imperfectam quam alii requirunt, sed etiam ut Charitatem perfectam, imò perfectissimam, ac Seraphicam habere contendant. Quorum ergo nos *Hostes Charitatis*? Quia nolumus illos ad tarta-

num damnare, qui cum solo timore ac tremore iustitix divinae, aut caelestis gloriae amittendae, aut gehennae à Deo infligendae, cum spe veniae, & sincero emendationis proposito, ad poenitentiae Sacramentum accedunt. Hostes, inquam, fumus Chauratis, quia censuram non recedendum à veritate doctrinae quam ipse Christi Vicarius Alexander VII. disertè pronuntiat esse nunc inter Theologos communior, & non accedendum ad paucos qui hactenus viam aliam, & minime tritam ingrediendam malunt. Ad plenioris huius doctrinae notitiam hic oportune subijcio ipsum decretum in hac materia ab Alexandro VII. editum.

Decretum S. D. N.

Alexandri Divina Providentia Papa VII. quo venit Censuram notari sententiam de sufficientia Attritionis ex metu gehennae, alteramque de necessitate aliquantis dilectionis ad sufficientiam Attritionis. Feria V. die V. Maji. M. DC. LXVII.

S. D. N. Alexander Papa VII. cum acceperit non sine gravi animi merore Scholasticos quosdam accitum, nec absque fidelium scandalo inter se contendere, an illa Attritio, quae concipitur ex metu gehennae excludens voluntatem peccandi cum spe veniae, ad impetrandam gratiam in Sacramento Poenitentiae requiratur insuper aliquem actum dilectionis Dei, asserentibus quibusdam, negantibus aliis, & invicem adversam sententiam censurantibus. Sanctitas sua enim cupiens pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuram fomitem extinguere, auditis votis eminentissimorum ac reverendissimorum DD. Cardinalium adversus haereticam pravitatem generalium Inquisitorum, nec non Dominorum Consultorum, & Qualificatorum sacrae Congregationis ejusdem generalis Inquisitionis, hoc praesenti Decreto, in virtute sanctae obedientiae & sub poena excommunicationis latae sententiae huic sanctae Sedi reservatae, aliisque poenis ejusdem sanctae Sedis arbitrio taxandis, praecipit cunctis, & singulis fidelibus quocumque gradus, ac dignitate etiam Episcopali, & majori ordo, & Cardinalitia fulgentibus, ut si deinceps de materia Attritionis praefatae scribent, vel libros, aut scripturas edent, vel docebunt, vel praedicabunt, vel alio quovis modo poenitentes, aut Scholares, caeterove erudiant, non audeant alicujus Theologicae censurae, alteriusve injuriae, aut contumeliae nota taxare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliquantis dilectionis Dei in praefata Attritione ex metu gehennae concepta, quae hodie inter Scholasticos communior videtur; sive asserentem dictae dilectionis necessitatem, donec ab hac sancta Sede fuerit aliud hac in re definitum. Statuitque praeterea Decretum hoc, seu illius exemplum ad valvas Basilicae Principis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi Florae affixum omnes ubique existentes arere, & afficere, ac si unicuique personaliter fuisset intimatum.

Franciscus Sicutardus Sanctae Romanae & Universalis Inquisitionis Notarius. Locus et Signum.
Anno à Nativitate D. N. IESU CHRISTI 1667. Indictione quinta, Die vero 7. Maji, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Alexandri divina providentia Papa VII. anno decimo tertio,

supradictum Decretum affixum
valvas Basilicae Principis Apostolorum
Florae, ac in aliis locis solitis & con-
Carolus Melanum ejusdem Sanctiss.
sanctiss. Inquisitionis Cursores.

atum fuit ad
in acie Campi
his, per me
S. N. Papa &

QUESTIO XXII.

De variis obligationibus Fidelium erga propriam Parochiam.

Obligaciones praecipuae & indubitatae.

PRIMO, tenetur qui ibet intra suam Parochiam à proprio Parocho Baptismum suscipere, & non ab alio extra necessitatem: ideoque parentibus incumbit liberis suis illis baptizandos tempestive offerre.

Secundò, obligantur Communionem Paschalem à proprio Pastore percipere, nec satisfaciunt tunc alibi communicando, nisi cum illius facultate.

Tertiò, tenetur suo tempore extremam Unctionem ab eodem procurare, uti & Viaticum, nisi sit in loco ubi alteri illa administratio ex certo privilegio conceditur, uti in Missionibus aliquando contingit.

Quartò, idem dicendum est de celebratione Nuptiarum. Ad eundem non alios recurrere tenentur pro benedictione nuptiarum, & puerperii.

Quintò, ad proprium Parochum ejusque Ecclesiam pertinent jura sepulturae, ac funeris ducendi, nisi quis in altera Ecclesia sibi sepulturam legitime constituit, uti apud varios Regulares fieri contingit.

Sextò, de jure ordinatio tenentur Parochiani suo Pastori ejusque Ecclesiae frugum suarum, aliorumque fructuum Decimas persolvere, aliasque primitias, & oblationes, juxta loci consuetudinem. Quod si illa deficiant, aut non sufficiant, debent Parochiani congruam sui Parochi sustentationem aliunde supplere, juxta Apostolum docentem, ministranti spiritualia debere temporalia suppeditari. Debent quoque parentes liberis suis in Doctrina Christiana instruendos Parocho offerre, nisi id per se, aliove sufficienter praestari curent.

His ita constitutis, quaestiones speciales in hoc genere aliquando controversas hic paulo latius deducemus.

An teneantur nullo Praecepto Parochiani diebus Dominicis & Festis inter esse Concioni in propria Paroquia, sic ut non satisfaciat qui tunc solas Regularium Ecclesias frequentat.

Hae controversia nostro tempore magnam partium contentione disceptatur, aut disceptata fuit. Agitur imprimis de Cleri secularis templis, & officiis; litigatur de Regularium praecipuis munitis, ac privilegiis. Disceptatur denique de totius populi Christiani immunitate à vinculo praeepti, quo aedes Parochiales ad verbi Dei praedicationem frequentare cogantur.

Hinc est quod haec quaestio saepius excitata, saepius sopita, nuper Lovanii, ex tenui scintilla, in novum repente literariae contentionis incendium eruperit. Fomit huius contentioni subiecit Concionator in templo D. Jacobi, qui auditores suos admonuit de reatu peccati, quem illi incurrunt, qui in templo propriae Paroeciae verbum Dei audire omittunt. Non leviter offendit

de
cin

leo
gia

fendit ea den- *no* pleraque Regularium familias, atque extremi *tra* hanc doctrinam excusa Pontificum diploma ac decreta valvis affixerunt, suaque jura ac privilegia ac deo populo præ rostris exponere ceperunt. Contra hos prodit sine mora libellus inscriptus, Obligatio audiendi verbum Dei in parochiis, clarè demonstrata. Huic Demonstratori opposuit vir eximius ex ordine S. Augustini, Exhibitionem Canonum, quibus obligationem illam doctissimè oppugnavit. Non multo post tempore idem Demonstrator sub nomine Christophori Philalethis reposuit libellum quem inscribit, Justam defensionem contra illam Canonum exhibitionem. Sed contra hunc Philalethem aperta fronte suam Canonum Exhibitionem novo Responso stabilivit idem Exim. P. Christianus Lupus ex ordine S. Augustini, edito mense Decembri anno 1674. Verùm nec pedem è campo retulit Philalethes, qui pro sua causa postea divulgavit, Deductionem Juris Parochialis &c. anno 1675. Atque ita mutuis partium & argumentorum conflictus, ad hujus causæ cognitionem omnium parè animos ac studia concitavit. Hic præcipua tantùm utriusque partis argumenta breviter proponens, causæ judicium, prout debeo, aliis integrum relinquo.

Affertores obligationis confluenti ad Concionem propriæ Parœciæ præcipuum causæ suæ momentum petunt ex verbis Concilii Tridentini Sessione 24. cap. 4. de Reformatione. *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochia sua interesse, ubi id commodè fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Contendunt enim Concilium dum pronunciat, unumquemque teneri, præcepti vinculum imponere voluisse, unde inferunt nemini licere sic aliena templa frequentare, ut absit à concione suæ Parœciæ.

Respondent ex adverso Regulares, per illa verba nullam importari obligationem conscientie, sed tantùm aliquam decentiam & honestatem, ut aliquando ad verbum Dei audiendum quisque in propria parochia compareat, præceptum verò incumbere ne quis ex contemptu eam adire negligat. Idque confirmant primò, quia nulla veritatis specie dici potest, quod voluerit Concilium generaliter unumquemque fidelium stricto præcepto adstringere, ut verbo Dei audiendo intersit, multò minus ut debeant omnes in unum Parœciæ suæ templum compingi, quod sæpe nec mediam gregis sui partem simul intra sua repagula complecti potest.

Confirmant secundò, quia Concilium disertè addit, *ubi id commodè fieri potest*, quo declarat fidelium opportunitati ac devotioni relictum esse, sive Regularium, sive aliorum conciones frequentare. His autem neque commodum, neque opportunum est, relicto templo viciniore, aut concionatore aliquando præstantiori, aut magis forsan ad animæ suæ profectum accommodato, ad unicum in tota urbe præconem, & templum adstringi. Neque refert si dicas, liberum esse, ubi suæ obligationi in parochiali satisfecerint, alia etiam templa frequentare; nam hoc ipsum, cum plerisque nec commodum, nec integrum esse soleat, satis demonstrat illam obligationem neque verbis, neque menti Concilii contentaneam videri.

Confirmant tertio, ex declaratione suam Pontificis Pii V. in Bulla, *Esti Mendicantium*, datâ post Tridentinum anno 1567. 17. Kal. Junii, quæ sic habet. Fratres mendicantes Missas, & divina officia hujusmodi, etiam in diebus Dominicis vel Festis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere; & quando eis videtur; etiam tunc in Ecclesia Cathedrali prædicentur, prædicare; ac etiam quoscunque utriusque sexus fideles totius anni tempore illas, & illa, in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint; ipsique Christi fideles ullatenus desuper molestari, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum, aut alios quoscunque illis pacto, causâ, vel occasione non valeant, seu debeant: sed præfati Christi fideles audiendo Missas, & alia divina officia in Ecclesiis Fratrum, hujusmodi diebus Dominicis aut Festis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis fatistecisse censentur. Ita hæc tenent Bullæ verba.

Declarationi addeò manifestæ nihil videbatur posse opponi. Non dubitant tamen aliqui contendere ipsum Pium V. in Constitutione sua, *Romani Pontificis, &c.* Diploma illud revocasse. Respondent Regulares, id nullam habere veri speciem. Siquidem in ea aliud non decernit quam, *Decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium antiquis confessionibus secularium præpositorum faciendis, observari debere ab omnibus Regularium quorumvis Ordinis etiam Mendicantium: Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis ac nostris literis prædictis &c.* Hic vocat Pontifex suam Constitutionem, quoad Confessiones secularium, statuens non audiendas sine Ordinarii examine, & approbatione. Nihil hoc habet commune cum præfati quæstione, quæ est de Concione, & Missa in Parochiali templo audienda. Adducunt tamen adversarij aliam istius diplomatis revocationem per Pii V. successorem Gregorium XIII. quæ incipit: *In tanta.* Sed hanc fuisse publicam negat Auctor Analectorum cap. 13. affirmat fuisse Philalethes in Obligatione audiendi &c. cap. 5. pag. 33.

Constitutioni *Piane* addunt Regulares in eadem sententiam alia Pontificum diplomata: & illud Pauli III. *Licet debitum*, anno 1549. concessum Societati Jesu, ubi decernitur, ut omnes Christi fideles in Sociorum Ecclesiis Conciones, Missas, & alia divina officia audire, & Ecclesiastica Sacramenta recipere liberè & licitè valeant: *nec ad id, ad proprias Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Huic verò Constitutioni ne dicas derogatum esse per Concilium Tridentinum, obstat Bulla Gregorii XIII. *Assistente Domino*, data anno 1584. ubi de Apostolica potestatis plenitudine dicæ Societatis quæcumque privilegia, facultates, exemptiones, immunitates, gratiæ, & indulta à prædecessoribus (inter quos disertè Paulum III. nominat) concessa, approbantur ac confirmantur.

Accedit denique communis Doctorum, qui post Tridentinum scripserunt, sensus & interpretatio, ut *Hesseli* in Decalogum cap. 14. *Molani* ad Decal. Cap. 9. *Bonacine* Disp. 5. Punct. 2. n. 27. *Suarez* Lib. de Relig. cap. 16. n. 6. *Azorij*, *Trullenchi*, *Mollesij*, *Leandri* Part. 3. Tractat. 2. Disp. 2. q. 73. apud quem alios longo ordine citatos invenies. Quibus addo Theses in ipsa Academia Lovaniensî præfente Doctore

Bajo, qui interfuit Tridentino, publice defensas anno 1580. & 1569. 24. Martii his verbis: Etsi melius sit audire sacrificium Missae in Parochia propria, quam aliena, ad has tamen conditiones Ecclesiae praeepto non adstringimur: & quamquam de Concione sacra audienda non habeamus expressum *Ecclesia mandatum*, videndum tamen est ne pia consuetudini, vel legi naturae contra veniatur. Ad extremum adverte Auctorem exhibitionis Canonum sic Tridentinum interpretari ut *Parochiam propriam* intelligat prout opponitur alienae Parochiae, atque ita contra Ecclesias Regularium nihil omnino actum, aut cogitatum fuisse contendit.

Ex his aliisque concludit ille pro Regularibus, communem fidelium praxim ac consuetudinem tam validis argumentis innixam, & ubique locorum tam diuturno usu roboratam, omnem oppositae probabilitatis, aut dubitationis umbram dissipare; nec aliam de verbo Dei in Parochia audiendo relinquere stricti juris obligationem, quam illam quae est legis-naturalis, quando alicui in fide, aut moribus necessaria est instructio, quam alibi commodius adipisci nequit. De his iudicare alterius fori est: haec nobis expositionis, non defensionis causa in his & sequentibus adduxisse sufficiat.

QUAESTIO XXIII.

An Fideles satisfaciunt praeepto Ecclesiae audientes Missam Dominicis & Festis diebus extra templa Parochialia, v. gr. in solis Ecclesiis Regularium?

De hac quoque quaestione novam litem suscitaverunt, ac partem negativam recenter sustinuerunt quidam Pastores, praesertim in urbe Lovaniensi. Contra hos Analeceta Privilegiorum pro Regularibus edidit Doctor eximius ex ordine Praedicatorum in eadem Academia.

Argumenta pro parte negativa congeruntur in causa Pastorum ex iure tam antiquo, quam novo, & praesertim ex auctoritate Concilii Tridentini Sessione 22. in decreto de celebratione Missae: *Moneant* (Ordinarii) *etiam eundem populum ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis accedant.* Quod referendum volunt ad Missae auditionem, cum in maxima parte illius Capitis de Missa agatur.

Idemque volunt pridem constitutum à Sixto IV. Extravag. *Vices illius*. de Treuga & Pace. *Quod*, nempe, Fratres Mendicantes non praedicent, populos Paroecianos non teneri audire Missam in eorum Paroecias diebus Festis & Dominicis, cum iure sit caurum illis diebus Paroecianos teneri audire Missam in Parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absterrent.

Respondent Regulares, semper honestam causam esse, majorem devotionem, aut commoditatem audiendi Missam in aliis Ecclesiis: adeoque per hanc clausulam fidelium libertati relictum esse, ut eligant sibi locum opportuniorem. Neque alia de causa prohibitum esse hoc praedicari, quam ut lites & discordiae, quae ex tali praedicatione suscitatae fuerunt, deinceps sopiantur. Saepe enim ipsa doctrina integræ & intactæ permanente, concordiae causa, prohibetur eam publice docere, aut praedicare.

Quod si quis pugnaciter urgeat verbis allegatis vim aliquam inesse majorem, quae Parochianis praeepti vinculum imponat: Reponunt facile Regulares, etsi talis obligatio verbis illis intenta fuisset, dudum illi derogatum esse per contrariam consuetudinem toto orbe receptam; & per declarationem Clementis VIII. aliorumque Pontificum decreta, quae mox in medium proferuntur. Atque ita de praeepto Missae audiendae tractantes docent *Barbosa, Porsel, Navarrus* citans S. Antoninum, ac Sylvestrum, & in eandem sententiam plures adducit *Card. Lugo*, & passim alii.

Jam verò contra obligationem frequentandi Missam in templo Parochiali proferunt Regulares aperta Pontificum diplomata: Omissis antiquioribus, manifestam ajunt esse declarationem Leonis X. sancitam 13. Novembris anno 1517. Nos auctoritate Apostolica tenore praesentium notum facimus, omnes Christi fideles utriusque sexus, qui (non contempto proprio, Sacerdote Parochiali) in Ecclesiis Fratrum Ordinum, Mendicantium Dominicis & Festis diebus Missam audiunt, satisfacere praeepto Ecclesiae de Missa audienda, nec in aliquam labem mortalis peccati, poenaeve incurere: In contrarium facientibus non obstantibus, quibuscumque &c.

At opponunt Adversarii, hanc Constitutionem Leonis revocatam esse per locum ex Tridentino supra citatum, aut Bullam subsequenter Gregorii XII. Verum supra ostendunt alii, ipsa Tridentini verba pro Missa Parochiali nullum praeeptum importare, quo possit declarationi Leonis adversari. Ad Constitutionem Gregorianam respondent, quod, neque meminit illa decreti Leonis, neque ullam continet clausulam quae illi derogatur.

Quin & hanc esse mentem sensumque Ecclesiae, declarant ex posteriori Decreto Clementis VIII. edito 22. Decembris anno 1592. ad terminandam litem quam Parochi Duaceni Regularibus intentabant, & ibidem hoc tenore publicata fuit. Praesenti nostro Decreto sancimus, licere secularibus Christi fidelibus universis, liberè Missas diebus Dominicis, & aliis Festis, audire in Ecclesiis tam fratrum Praedicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non Collegii Societatis Jesu juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.

At, inquiunt, in Decreto Clementis nulla extat mentio Tridentini, requiritur autem expressa mentio ut derogetur decreto Concilii Generalis. Sed contra primo, verba Decreti satis declarant Tridentinum nihil statuisse quod in hac parte aboleret Regularium privilegia, sed potius ea post Concilium in suo vigore permanisse, dum in eo disertè declaratur, licere diebus Dominicis & Festis Missas audire in templis Regularium, *juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.* Secundo, Valida esse Pontificum indulta, etiam sine mentione aut clausula expressè derogatoria Concilii, declaravit sacra Congregatio in quaestione mota contra valorem Privilegii cujusdam, concessi Congregationi Oratorii S. Mariae in Vallicella à Sixto V. anno 1586. defectu clausulae quae derogaretur Tridentino, cui privilegium illud erat contrarium. Congregatio Concilii censuit, si hujusmodi privilegium fuit, ut proponitur, à Sede Apostolica concessum, utique esse omnino observandum, quamvis nullam derogationem, aut mentionem Concilii Tridentini contineat. Refertur autem haec declaratio in Compendio

de
sin

leo
gia

pendio Privilegii Fulien. Verbo, Absolutio, quoad seculares §. 9. Idemque ex professo docet *Portel* in *Addit. V. Trident. & Rodrig. Tom. 3.* Quaestio Regularium Quæst. 46. Art. 1. citans Archidiaconum, ac Innocentium. Neque volunt de hoc dubium moveri Universitates, & Capitula dum de suis Privilegiis agitur, quorum aliàs non pauca vacillarent.

Alià etiam viâ Clementinam hanc constitutionem labefactare conantur, dum volunt eam agere de Missa libera, sive non præcepta, sicut insuper aliam ex præcepto fideles in suis Parochiis audire teneantur.

Sed reponunt Regulares, istam expositionem ab omni veri specie abhorre. Nullis enim opus erat privilegiis Apostolicis, ut fidelibus præter Missam præceptam, alias pro arbitrio ubivis locorum audire liceret: neque Pastores pro re tam frivola litem moverunt. Omnem denique in hac parte, totaque controversia dubitationem tollit Constitutio Leonis X. & Pii V. definiens omnes Christi fideles in Ecclesiis mendicantium Missam audientes per hanc Ecclesiæ præcepto satisfacere, ut supra retulimus.

At contra graviori tono assurgunt aliqui, ac contendunt, ipsam absentiam à Sacro Parochiali conjunctionem esse cum contemptu propriorum Sacerdotum, & Parochialium Ecclesiarum, quod in Bulla Leonis expressè prohibetur.

Hoc si ita esset, fateri oporteret, peccare non tantum populum, sed etiam alios, qui venerandos Pastores, & de suo grege bene meritos per Regularium privilegia contemptui, aut ludibrio exponerent. At videant illi, ne se nimis facile laesos putent. Non illico contemnuntur qui alteri in omnibus non præponunt. Placent Regularium templa, mores, vel modestia; nec ideo displicent Pastorum Ecclesiæ, ritus, & officia. Habent hi suam gratiam, habent Regulares suam. Non sine causa in domo Dei mansiones multæ sunt, ut ea multorum pietati se latius expandat. Si populi pietas, ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, Parochialium templorum angustiis coercenda fuerit, mirum pluribus videtur, quorsum pro Regularibus omnino, tot populorum ac Principum impensis, tam amplæ sedes toto orbe extructæ, totque altaribus, ac paramentis exornatæ: An ut chorus tantum saxi caneret, & melius in vacuo templo Psalmus resonaret? Adeo denique plerisque apparet illa obligatio tam à populorum consuetudine, quam à Doctorem sententia abhorre, ut præter plures quos contra eam adducit *Card. Lugo, Barbosa, & Pasquilinus*, etiam novissimè *Leander* Tract. II. de Præcept. Eccles. Disp. 20. plusquam triginta Auctores classici enumeret, qui si ad eantur, æquo rerum aestimatori abundè satisfaciant.

QUÆSTIO XXIV.

An satisfacias præcepto annuæ Confessionis, qui quovis tempore, etiam Paschali, Regulari approbato confitetur?

Negavit olim Joannes de Poliac, sed à Joanne XXII. citatus, tam hunc articulum, quam alios suos errores revocavit, uti patet ex Pontificis ejusdem

Extravagante inserta corpori Juris canonici, *Vas electionis*, de Hæreticis. Ut verò ille Regulares contra tales insultus deinceps tutos redderet, Ordinem Prædicatorum, ac Minorum, & eos qui cum illis in privilegiis communicant, ipsi Patochis, quoad potestatem omni tempore confessiones audiendi, æquiparavit. Eandemque *Extravagantem* insurgentibus de novo dissidiis *Eugenius IV. Nicolaus V. & Sixtus IV.* innovavit.

Instauratæ nihilominus sunt nostro seculo antiquæ lites, quibus pridem opposita est nova Constitutio in Concilio Lateranensi sub Leone X. quæ incipit, *Dum intra*. In qua postea sic decernit: *Postquam illi (Regulares) per Episcopos & Prælatos super sufficienti literatura examinari: Talibusque presentibus, admittis, vel etiam indebitè recusatis confitentibus, Constitutioni quæ incipit, Omnis utriusque scilicet, quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse censentur.*

At lapsu temporis perripit hos obices novus aliquorum imperus, & in urbe primùm Duacena Belgicæ invaluit. Sed illum validè repressit Clemens VIII. in *Devi superiori* Capite citato, quod decernit *Seculares Christi fideles, Privilegiatis idoneis & ab Ordinario approbatis peccata sua etiam quadagesimali, & paschali, & quovis alio tempore confiteri licite posse.*

Instant tamen alii, acriterque contendunt hæc intelligenda esse, ut juxta Caput, *Omnis utriusque sexus*, omnis secularium confessio, & maximè annuæ, possit fieri Regularibus, tantummodò de licentia proprii Sacerdotis; alioqui ut Ecclesiæ præcepto satisfiat iterandam; idque juxta Decisionem quandam Martini V. quam refert *Major disp. 17.*

Opponent Regulares Bullam contrariam Alexandri IV. *Non sine multa*: quam refert Bzovius ad annum 1257. n. 5. ubi expressè additur id fieri posse, *Sacerdotum Parochialium assensu minime requirito*. Diploma verò Martini V. quo hæc licentia requiritur, receptum fuisse negat *Sylvius* in Supplemento q. 3. 2. Quæst. 3. Quidquid de eo sit, respondent Regulares, limitationem illam ab aliis Pontificibus Martini Successoribus, & à generali Concilio Lateranensi sub Leone X. penitus ablatam esse, & privilegia cum clausula derogatoriæ plenum robur accepisse.

Idque confirmant ex eo, quod quoties deinceps hæc controversia mota est, sacra Congregatio Interpretum Tridentini pro Regularibus sententiam tulerit. Inter alias extat illa quæ lata est pro Patribus Societatis discipulis Lingonensis, ab Episcopo ejus promulgata 22. Septembris 1624. Oratores semel approbati ad confessiones secularium audiendas, possunt omnium confessiones audire, etiam infirmorum, quolibet anni tempore, etiam Paschali, absque eo quod Parochi, & Canonicorum licentia habeatur.

Postea anno 1644. cum turbæ fuissent concitatae à Burdegalesibus adversus Regulares, de Confessione ac communionem Paschali, & ab utriusque administratione tempore quinquenæ paschalis illos omnino prohiberi contendissent; Congregatio sine dubitatione Regularibus causam adjudicavit in hac forma: *Instantibus Regularibus civitatis Burdegalesis die 9. Julii, anno 1644. Sacra Congregatio Em. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, post maturam discussionem, nem censuit Archiepiscopum Burdegalem non potest, se prohibere Regularibus habentibus privilegia Apostolica.*

Apostolica, ut à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè administrare non valeant personis secularibus Sacramentum Confessionis. Et ne quid porrò contra hanc sententiam attentari possit, nam ad verbum suae sanctioni quae incipit, *Exponimus fecerunt* anni 1645. 7. Februarii inseruit Innocentius X. subdicens: *Decretum praesertim Apostolica auctoritate, tenore praesentium confirmamus, & approbamus, &c.* Similem decisionem Sacrae Congregationis, in lite à Salernitanis de eadem quaestione mota, refert *Fagnanus* ad Cap. *utriusque sexus*. Jam verò, inquit Regulares, quid videri potest magis à ratione alienum, quam quod possit Episcopus, aut ipse Parochus cuivis approbato potestatem dare, excipiendi annuam Confessionem quae praecepto satisfiat, & interea controversiam moveri, an ad eundem effectum sufficiat à summo Christi Vicario facultatem Regularibus concedi, & vices proprias illis delegari? Nam ut docet *S. Thomas* Opusc. contra Impug. Relig. Cap. 4. Sacerdos proprius non solum est Parochialis, sed etiam Episcopus, vel Papa, ad quos etiam magis pertinet cura ejus quam ad Sacerdotem.... Unde qui confessus est Episcopo, vel habenti vices ejus, confessus est proprio Sacerdoti.

Colligunt igitur ex Angelico Doctore, non debere Pastores, sibi tantum *Proprii Sacerdotis* nomen vindicare, sed per hoc intelligi etiam quemlibet cui supremus in terris Pastor suas vices delegavit. De hoc si quis fuit edoceri velit adeat *Rebussum* in Cap. *Omnis utriusque sexus*. *Calderinum* Concil. 7. *Majorem*, *Gabrielem*, *Almamam*, *Vivaldam*, *Gomachaum*, *Ysamberium*, & inter recentiores consultat *Chassaigne*. Tract. 5. Cap. Prop. 3. & 4. qui plures adducit auctores qui in eo quem tradidi sensu *Proprii Sacerdotis* nomen usurpandum docent.

Sed ut hi silerent universi, pro sua reverentia audiendus esset solus Clemens X. qui in Decreto quod incipit: *Superna*. edito anno 1670. item omnem aperte diremit dum decernit, Religiosos ad Confessiones secularium semel simpliciter approbatos, posse in diocesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. Et eos qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni quae incipit, *Omnis utriusque sexus*, quoad Confessionem duntaxat satisfecisse censendos.

QUAESTIO XXV.

An validè, aut licitè possit Episcopus Regularis ad secularium Confessiones absolutè Approbatus, propria auctoritate pro libitu ad novum examen sub pana suspensionis adigere, aut approbationes à Praedecessore legitime concessas revocare?

Non desunt pauci ex multis Praelati, qui hanc sibi potestatem vindicarunt, & inde non modico R. P. *Arfack*. Tom. II.

cas in sua diocesi turbas concitarunt. Nituntur hi clausulà Bullae Pii V. quae incipit, *Romani Pontificis*, ubi ita decernit, Volumus eos (Regulares Mendicantes) qui semel, ab Episcopis suis praevio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum, non examinari: Ab Episcopo autem successore pro majori conscientiae suae quiete examinari de novo, poterunt. Est quoque ejusdem tenoris constitutio *Urbani VIII. Alias à nobis*, quae legitur apud *Barbosam* lib. 1. Jur. Eccl. Cap. 43. Ex his, & aliis ejusdem formae Pontificum decretis conficiunt, dictam potestatem Episcopo, saltem Successori, suo jure competere.

Verum ex adverso demonstrant Regulares, per has Constitutiones, ad instituendum novum examen, aut approbationem pro arbitrio successoris revocandam, nihil omnino potestatis acquiri. Id enim juri allegari Canones tunc tantum Episcopo concedunt, quando constat examen pro majori conscientiae quiete illi necessarium esse. Requirit igitur justam causam, & defectum aliquem satis exploratum ex parte personae approbatae, qui Episcopi conscientiam merito eximulet, non solum ejus voluntatem, aut causam merè imaginariam. Quod si aliunde constare possit, personam antea absolutè approbatam, ad Confessiones excipiendas satis idoneam esse, non est justa Episcopi inquietudo, nec subest causa legitima ut possit Confessarius ad examen revocari. Cum enim habeat Sacerdos Regularis ad Sacramentum poenitentiae jurisdictionem à Sede Apostolica concessam, & approbationem Ordinarii à Tridentino requisitam, jam ipsi acquisitum est jus omni ex parte absolutum ad exercendum potestatem legitime possessam: ac proinde ab illius exercitio absque legitima causa, solo praetextu pacandae conscientiae, sine injuria deturbari non potest. Non enim habet se approbatio per modum gratiae arbitrariae, sed est legitima Judicis sententia, quam non potest is qui eam tulit, aut alius, sine nova causa revocare. Hinc non tantum injustam sed etiam invalidam esse in casu nostro hanc approbationis ritè concessae retractationem, docet *Card. Lugo* de Poenit. Disp. 21. Sect. 3. num. 64. *Bossius* de Jubil. Sect. 3. Cap. 2. §. 4. *Portel*. V. Confess. Praesent. *Bordonus* Tom. I. Resol. 36. num. 8. *Leander* de Poenit. Tract. 5. d. 11. q. 8. *Lezana* Consult. 40. num. 1. ubi in eandem sententiam adducit *Peyrinum*, *Suarez*, *Pasqualigum*, *Paluum*, & plures ex antiquioribus.

Roboratur haec doctrina ex pluribus Summorum Pontificum declarationibus ac Decretis, quae vetant imprimis Episcopo Conventionem aliquem integrum propria auctoritate à confessionibus secularium audiendis suspendere, aut ad aliud examen absque nova causa compellere: imò etiam ullum Regularium in particulari à se absolutè approbatum ad hoc adigere, nisi nova causa, & ad confessiones spectans potestea intervenit.

Nec alia est ratio de Episcopo successore, nisi quod hic facilius possit dubitare, an approbatio non à se, sed à suo praedecessore concessa, fuerit legitima, & persona ad confessiones excipiendas satis idonea. Constant verò ea quae disserui de Episcopo appro-

de
xin

leo
gia

Q

approbante ex Bulla Pii V. *Esti mendicantium* n. 41. & Bulla, *Romani Pontificis*, cum adjuncta Sacrae Congregationis declaratione, nec non ex alio ejusdem Congregationis Decreto, expedito 20. Novembris anno 1619. quo statuitur Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, ad quos Confessores approbandi jus spectat, Confessarios Regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere post hac minimè licet, nisi ex nova causa, eaque ad Confessiones ipsas perinente, aut ob non servatum Interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Eiusdem tenoris est Bulla Innocentii X. *Cum sicut accepimus*, data 16. Maji anno 1648. quæ decernit, Regulares aliàs liberè ab Episcopo prævio examine approbatos ad audiendas confessiones personarum secularium, ab eodem Episcopo suspendi non posse sine nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente.

Quinimò, quoad Episcopum successorum, *Gonzales* ad Regulam 8. Cancellariæ, refert Declarationem Cardinalium in hæc verba. Episcopus non potest examinare approbatos à suo Antecessore, nisi post promotionem aliqua nova causa superveniat: quod si data sit causa Successori dubitandi de capacitate antea, approbati, non potest eum de quo dubitat suspendere ante examen, cum sit in possessione, sed debet illum ad examen revocare. Præterea plura alia decreta & decisiones, quas hæc controversia, mirum quam sæpè renovata, pro Regularibus extorsit. Quæ fuit pridem illa contestatio inter Episcopum Brugensem & Regulares suæ diocesis; quos à prædecessore simpliciter approbatos, cum ad novum examen adigere vellet, præcepit illi auctoritate Apostolica illustrissimus tunc in Belgio Pronunciatus, ut Regulares à suorum privilegiorum usu non impediret, ac tergentem ad gravem multam condemnavit, per sententiam datam 16. Augusti anno 1600. Donec tandem Episcopus, destitit, & Regularium privilegia agnovit per transactionem Concilii Regii diplomate Bruxellis expedito confirmatam.

Hanc litem è Belgio tunc præscriptam, Tornacum nuper rexit Episcopus ex Gallia illi diocesi impositus, qui suo edicto 24. April. an. 1671. citavit omnes regulares ad confessiones secularium approbatos, ad subeundum novum examen à die 20. mensis Maji, revocans eo elapso omnes approbationes administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, sive per suos prædecessores, sive per Vicarios generales concessas: sed conatus ille novus majorem molestiam, quam profectum habuit. Nec alibi hujusmodi procellæ pacatiorem exitum retulere.

Declaratur generaliter quas pœnas incurrant, qui concessa Regularibus privilegia impugnant: aut qui violant debitam Episcopis reverentiam.

AD demonstrandum Pœnas in hac parte ab Ecclesia constitutas, pauca tantum ex multis Conciliorum ac Pontificum decretis in medium proferenda. Satis disertè eas pœnas ac censuras exprimit

Bulla aurea quæ incipit, *Sacro Predicatorum*, edita à Sixto IV. Kalendis Augusti anno 1479. quæ sic pergit. Inhibentes districtius ipsis locorum Ordinariis sub interdicto ingressus Ecclesiæ, & suspensionis atque gimine, & administratione suarum Ecclesiarum, & Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, & aliis quibuscumque, sub Excommunicationis lætæ sententiæ, & privatione earundem Ecclesiarum Parochialium, & omnium aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent, nec non inhabitationis ad illa in posterum obtinenda, Pœnis, eo ipso qui contra fecerint incurrendis, ne personis quibuslibet Ecclesiasticis vel secularibus, in genere vel in specie, directè vel indirectè aliquid inhibeat, præcipiant, ordinent, vel statuant, quo minus Ordines prædictos, illorum domus, & professores prædictis gratias concessis liberè uti possint. Gratas autem illas prius recensuit, scilicet, Concessionem, indulgentias, & peccatorum remissiones, immunitates, exemptiones, facultates, privilegia, & indulta spiritualia & temporalia, qualiacumque sint, à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus prædictis, & à nobis, aut aliis auctoritatem habentibus concessa.

Pœnas eandem renovat, & alias adjungit Leo X. in solemnibus diplomate quod incipit, *Exponi nobis fecerunt*, cujus authenticum apud Recollectos Burgale servatur. In quo postquam recitantur molestiæ modernis non dissimiles Regularibus, ac præsertim Recollectis illatæ, mandat Pontifex distictè Ecclesiæ Prælati, aliisque, ut ipsis sua privilegia integra, & inviolata conservent, atque ita pergit. Constitutiones prædictas, & dictorum Fratrum privilegia eis inviolabiliter observanda, sub pœnis & censuris in dicti SIXTI prædecessoris inhibitione contentis, moneatis, & præcipiatis. Inobedientes verò, legitimis super hoc habendis processibus; censuris & pœnas prædictas incurrille declaretis, & declarios publicè nunciatis, aut nunciari faciatis, ut tales ab omnibus aliis evitari mandetis, & alia faciatis que in præmissis fuerint quomodolibet opportuna, invocato etiam ad hoc quando opus fuerit auxilio brachii secularis. Reliquas verò personas tam Ecclesiasticas quam seculares, cujuscumque status sit conditionis existant, qui Rectoribus Parochialium Ecclesiarum in præmissis contra Fratres prædictorum, auxilium, aut consilium præbere præsumpserint, per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, monitione præmissa, districtius cœditeatis, & ut à talibus in futurum caveant, prohibeatis.

Qui hæc cupit fusius deducta, innovata, extendi, legat diplomata Pauli III. *Cum inter cunctas*, anni 1545. Et, *Exceat debitum*, anni 1549. Adeat Bullam Pauli IV. *Ex clementi*, anni 1557. Consular Constitutionem Pii V. *Dum indefessa*, anni 1571. Expedat Sanctionem gravissimam Gregorii XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, anni 1584. ubi contra impugnatores Instituti, & privilegiorum Societatis Jesu fiuntur plures pœnæ, ac censura Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ.

Nec est quod aliquis existimet se ab his censuris, & pœnis immunem esse, ex eo quod ipse interceptetur Apostolicæ privilegia suo facto non adversari.

Advertat ille per Canones Ecclesie legitimam privilegiorum interpretationem soli Sedi Apostolicæ reservatam esse. Id statuit pridem inter alios Clemens IV. in diplomate quod incipit, *Ordinis vestri*, quod alii postea Pontifices Paulus III. Urbanus VIII. ac Clemens X. eodem tenore sanxerunt. Decernit autem Clemens IV. in his terminis, Ne Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati alii, indulgentias, seu privilegia vobis ab Apostolica Sede concessa, sive clara quæ interpretatione non indigent, sive dubia contineant, de cætero interpretari præsumant, auctoritate præsentium distinctius inhibemus, volentes, ut cum ejus sit interpretari, cujus est concedere, super hujusmodi dubiis, & obsecris, dictæ Sedis judicium requirant. Eandemq; legem, ac legis rationem exhibent sacri Canones, ut illud Innocentii III. Cap. *Cum venissent*, de Judic. Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ causa verferatur, nolumus de ipsis per alios judicari. Rationem subdit Glossa 25. q. 1. Ipsi namque soli valent Canones interpretari, qui jus condendi eos habent. Denique postremus Pontifex Clemens X. prædecessorum suorum vestigiis insistens, in Bulla, *Superna magis*, anni 1670. decernit fore, Irritum & inane quicquid secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Norunt scilicet universæ Ecclesie Moderatores super premi (quod forte alii non æquè advertunt) quam gravibus ex causis Religiosos Ordines Apostolicis indulgentiis, ac privilegiis muniendos esse censuerint. Non ignorant quanto labore, ac zelo in omni orbis parte Ecclesiam excoluerint, quanto Martyrum Sanguine, quam copioso Apostolorum virosu sudore eam irrigaverint; quantis studiis, ac vigilis pro Ecclesie propagatione, hæresum extirpatione, & animarum salute, non tantum in Europa, sed in remotissimis Orbis regionibus omni ævo se totos impenderint, hodieque impendant. Illi sanè haud satis benè de Deo, & Ecclesia merentur, qui horum privilegia enervare, functiones opprimere, animos infringere, sibi decorum esse existimarent.

Neque minùs improbandi forent Regulares illi, qui religiosæ summisionis immemores, non dubitant ultra Facultatum suarum limites cum Pastoribus, & Prælatibus Ecclesie quasi ex æquo contendere. Pauci hujusmodi, Spiritu non sancto impulsæ, sæpius improvidè destruant, quod alii multo labore ædificant, dum ausu temerario utriusque Cleri pacem perturbant. Degenerant ceterè illi à præclaro majorum suorum exemplo, quibus nihil antiquius erat, quam cum omnibus Ecclesie membris, præsertim cum Prælatibus, & Pastoribus etiam privatis, institutam à Christo pacem, ac harmoniam conservare.

Quam verò graviter universim delinquant, qui debitam Episcopis observantiam violare præsumunt, constat aperte ex Constitutione 26. Leonis X. quæ incipit, *Dum intra*: & sic pergit: Eisdem insuper fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ monemus, ut eosdem Episcopos loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, præ debita & nostra, & Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur. Ex quibus verbis gravis delicti pœnam colligit *Peyrius* in dictam Constitutionem §. 24. num. 44.

Horum verò Episcoporum potestatem & facultates amplissimas, præsertim in Missionibus, recensemus inferius Tract. 2. Cap. 5. ubi de variis Missionariorum Facultatibus tractamus: item Tract. 3. Cap. 4. §. 4. in fine, de potestate Episcoporum in casibus Pontifici reservatis.

CAPUT IV. DE RELIGIONE.

Religio hic non sumitur pro Fide de qua fuit Tomo 1. sed pro Virtute qua Deo debitum cultum exhibet, de qua speculativè supra Tom. II. Part. I. pag. 52. hic practicè. Pertinet ad Religionem materia de Votis, Juramento, Blasphemia, Fæstorum observatione, &c. quæ traduntur infra Tract. 5. ad 2. Præceptum. Et de Horis Canonis infra post Sacram. Eucharistia, Missam, &c. De Statu Clericali infra ad Sacram. Ordinis.

Hic porro traduntur Resolutiones Pastorales, &c. De Beneficiis Ecclesiasticis, Decimis, Asylis, Immunitate, Privilegio Fori & Canonis, &c. item de Statu Regulari, & jusque votis, statutis, &c.

RESOLUTIONES PASTORALES

De Pastoribus Ecclesia, Persona, Residentia, Officiis, Juribus, Decimis, Privilegiis, Beneficiis Ecclesiasticis &c. quæstiones in praxi, & iure singulares.

QUÆSTIO I.

An Ecclesia Parochialis una, possit duos simul Parochos habere?

Respondeo negativè. Quia etsi contingeret plures ad munia unius Ecclesie peragenda præfici, ille tantum esset Parochus qui suo nomine & independentè ab aliis curam illius Ecclesie administrat. Et constat ex jure Canonico, Cap. 1. de sponsa duorum: & Rotæ decisione 489. n. 3. Part. 1.

Sed quæres? An Episcopus non possit unam Ecclesiam Parochialem habenti alteram conferre?

Respondeo, id posse quidem, sed post pacificam possessionem secundæ Ecclesie, statim vacat prima. Sic declaravit Sacra Congreg. Concilii, & tradit Barbofa in summa Apostolicæ. Decil. verbo, *Parochialis Ecclesia*. Collect. 552. n. 54.

Sed excipe apud eundem num. 12. Nisi per consuetudinem, quæ 40. annis vigerit, Ecclesie duæ tamquam unitæ, semper uni, sine dispersione, collatæ fuerint: ita etiam censuit S. Congreg. apud Zerolam declar. 50.

QUÆSTIO II.

An censeatur Parochialis Ecclesia vacare si promoveatur illius Parochus ad Episcopatum titulatam in partibus Infidelium, & in alicujus Episcopi Suffraganeum?

Respondeo negativè. Sic enim resolvit S. Congregatio Concilii, die 14. Decembr. 1601. quam refert Barbofa Collect. 552. his verbis. Parochialis obtenta ab eo qui à Sede Apostolica ad Episcopatum in partibus Infidelium existentem promotus est, ac eodem tempore alicui Episcopo in Suffraganeum deputatus fuerit, non intelligitur vacare.

QUÆSTIO III.

An possit Episcopus dispensare, ut quis ante annum 25. inceptum, obtineat Parochialem Ecclesiam?

Respondeo negativè, cum communi. Quia Concilium generale Lateranense Cap. *Cum in cunctis*. §. *Inferiora*, requirit annum 25. saltem inchoatum: Episcopus autem contra Concilii generalis decreta dispensare non potest.

de
cin

leo
gia

potest. Ita etiam Azor Part. 2. Lib. 6. Cap. 5. q. 9. Navarrus, Barbosa, alique. Totidem anni requiriti solent in Adjutore qui Parocho datur: item in eo qui ad concursum Parochialis admitti possit.

QUÆSTIO IV.

Si ad concursum, qui fieri debet pro conferenda Ecclesia Parochiali, unus solus accedat tempore statuto, an debeat ille examinari, & si reperitur idoneus Parochia illi conferri?

Respondet affirmativè ad utrumque membrum Sacra Congregatio Concilii apud Nicolaum Garciam de Benefic. Part. 9. Cap. 2. num. 214.

Notat tamen idem Garcia supra num. 220. quando Beneficium Parochiale esset valde tenue, illud absque concursu conferri posse, ex eadem Congreg. Concilii.

QUÆSTIO V.

An in Parochialibus beneficiis quæ Regularibus conferuntur concursus institui debeat?

Respondet negativè: Quia de his non loquitur Tridentinum ubi ad Beneficia curata concursus requirit. Et ita censuit S. Congregatio his verbis: Hoc decretum de concursu, non habet locum in Beneficiis Regularibus, quæ Regularibus conferri consueverunt. Et de hoc Breve Sixti V. adducit Rodriguez in Privil. Regul. Bulla 25.

QUÆSTIO VI.

An in Parochialibus juris patronatus Laicorum requiratur examen per concursum, unius aut plurium qui præsentantur?

Respondet negativè, dum tantum unus præsentatur, sed tantum examinandus est ab Ordinario, & si fuerit capax admittendus. Patet ex Tridentino Sess. 24. Cap. 18. his verbis. Quod si juris patronatus Laicorum fuerit, debet qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus reperitus fuerit admitti. Ubi de requirendo concursu non fit mentio.

Quod si plures fuerint præsentati, tunc requiritur examen per concursum inter solos præsentatos. Sic expressè censuit Congreg. Concilii, apud Garciam; de Benef. Part. 9. Cap. 2. n. 256. assert etiam decisionem Rotæ 30. Junii 1587.

QUÆSTIO VII.

Parochus tenetur de more facere Professionem fidei coram Episcopo aut saltem ejus Vicario intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Queritur*, an si professionem illam omittat, incurrat pœnam amissionis fructuum?

Respondet affirmativè, ex præscripto Conc. Tridentini Sess. 14. de Reform. Cap. 12.

Queritur 2. an Ordinarius possit illi condonare fructus sic amissos?

Resp. negativè: Quia Ordinarius non potest dispensare in decretis Concilii, nisi in casibus sibi expressè permissis.

QUÆSTIO VIII.

Parochi tenentur ad Residentiam juxta Trid. Sess. 23. cap. 1. de Reform. *Queritur*, an qui tenuem habet Parochiam, aut si in ea habitent tantum tres, quatuor, aut paucissimam personam, teneatur etiam ad Residentiam?

Respondet in utroque casu affirmativè. Quia tenuitas, aut personarum paucitas non tollit curam officio annexam, idque de secundo casu declaravit Congreg.

Cardinalium apud Garciam de Benef. Part. 3. Cap. 2. num. 179.

QUÆSTIO IX.

Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, *Queritur*, utra erit, in qua debeat residere?

Respondet, teneri residere in Ecclesia digniori: quod si dubitetur quæ sit dignior, residendum est in ea quæ populum habet frequentior: si autem una sit Ecclesia intra, & altera extra urbem, oportet residere in ea quæ intra urbem continetur. Ita casum hunc superius controversum resolvit Castropalaus Tom. 2. Tract. 13. d. 5. Puncto 2. cum Garcia Declar. 14. & Barbosa de officio Parochi Part. 1. Cap. 8. num. 9. & 10. qui referunt sic etiam decisum esse à Sac. Congreg. Concilii Tridentini.

Insuper addunt ex eadem Congregatione, si comparat duas Ecclesias ita videri pares, ut una præ altera neque sit dignior, neque frequentior, liberum esse Parocho pro sua residentia quam velit eligere.

QUÆSTIO X.

Quanam cause Parochum à residendo excusent? Respondet cum communi: Illas causas excusant Parochum, quæ Episcopos à residentia pro tempore excusant, quæ tamen debent à proprio Episcopo in scriptis approbari, ut disponitur in Tridentino Sess. 23. de Reform. cap. 1. Sic tamen ut ovibus suis ita provident, ut quantum fieri potest ex illius absentia nullum detrimentum accipiant.

Quatuor verò sunt cause quæ solent excusare. 1. Christiana charitas, ut est juvare aliam privatam Ecclesiam, lites dirimere, odia componere &c. 2. Urgens necessitas, ut est curatio suæ aggritudinis, fuga hostium, aut alterius gravis injuria inferenda. 3. Debita obedientia, ut si ipsi aliquid justum obsequium imperet Pontifex, ejus Legatus, aut Episcopus. 4. Utilitas evidens Ecclesie aut Republicæ; ut si pro necessaria reformatione conferat se ad superiorem, vel Synodum &c. de quibus supra Azor p. 2. l. 7. c. 4. & Barbosa supra Cap. 8.

Extra causas prædictas Tridentinum Sess. 23. Cap. 1. indulget Parochis, ut per duos sive continuos, sive interruptos menses possint abesse, etiam ad honestam animi relaxationem, modo id fiat absque ullo grævi detrimento.

QUÆSTIO XI.

An attento novo Jure Tridentini, possint abesse Parochi studiorum causa, ut olim licebat per quinquentium ex Cap. fin. de Magistris &c.

Affirmant Navarrus, Toletus, Valentia, & quidam alii. Sed probabilior apparet responsio negativa, nec Episcopum posse illam facultatem concedere. Quia absentia ex causa studiorum, non videtur esse hoc tempore causa gravis, cum Parochi assumantur per concilium, adeoque censeantur satis habere doctrinam pro suo officio. Et in hac sententiam plures Concilii declarationes adducit Garcia Num. 81. inter quas hæc est quarta Congregatio die 22. Februarii 1590. censuit Parochi causa studiorum non esse dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi per concilium magis idonei fuerint judicati. Et ita docet Riccius, Gonzales, Sanctarel, Alzedo, Candidus & Barbosa de Offic. Par. Part. 1. cap. 9. num. 27. &c. Admittunt tamen plerique licet abesse ad docendum publicè Theologiam aut

aut jus Canonicum in aliqua celebri Univerſitate, gregi providendo.

QUÆSTIO XII.

An Epifcopus poſſit obligare Parochos ſub pœna excommunicationis aut ſuſpenſionis, ut doceant ſuos ſubditos doctrinam Chriſtianam?

Reſpondeo, poſſe, ut doceant per ſe, vel ſaltem per alios: idque tam ex Jure divino, quam ex Tridentino colligit Rodriguez Tom. I. Sum. Cap. 18. Sanchez lib. 2. Sum. Cap. 3. Caſtopalans, Barboſa, Riccius in Decif. Curie Archiep. Neapol. Part. 1. Decif. 22. ubi ait, de factò quemdam Parochum ſuſpenſum fuiſſe ab officio ſuo per ſex meſes, eo quod ſuos Rudimenta fidei non docebat.

Addunt non pauci, poſſe etiam Epifcopum per cenſuras & pœnas compellere pueros & rudes capaces, ut ad rudimenta fidei caſcenda accedant. Ita ſuſus Fagundez, Perez, Sanchez, Rodrig. Palauſ, Barboſa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 15. N. 6. contra Zerolera. 1. p. praxi Epifcop. Verb. doctrina Chriſtiana.

QUÆSTIO XIII.

De aliis Parochorum Facultatibus.

Quid poteſtatis & privilegii habeant Parochi circa diſpenſationem in Feſtis, & Jejunii, & de aliis eorum Prærogativis.

Primo, Parochus poteſt concedere ſuis Parochianis licentiam laborandi in diebus Feſtis ad tempus, & ex cauſa legitima, quando Epifcopum, vel Ordinarium facile adire nequeunt. Hæc eſt communis Doctorem ſententia, quam tradit Suarez, Azor, Fagundez, Palauſ, Machado, & Barboſa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 16. q. 6. Qui addit n. 7. quando cauſa laborandi dubia eſt, Parochum poſſe mutare hoc opus ſervile in aliam largitionem quæ cedat in opus pium.

Secundo, Parochus habet poteſtatem, ex juſta cauſa, & abſente Epifcopo & ejus Vicario, diſpenſandi in lege Jejunii, uti admittunt paſſim Auctores, contra Tabernam, Butrium, & Hoſtienſem.

Tertio, Probabile etiam eſt, Parochum poſſe, præſente Epifcopo, juſta de cauſa, cum aliquibus in jejunio diſpenſare: ſic contra plures docet Cajetanus, Durandus, Richardus, aliique, quos citat & ſequitur Leander Part. 3. Tract. 5. de jejunio Diſp. 10. q. 10.

Quarto, Docet idem Quæſt. 12. cum Thoma Sanchez, Paſqualigo, Joanne Sancio, aliſque, non ſolum Parochos, ſed etiam eorum Vicarios poſſe ex legitima cauſa in jejunio diſpenſare, niſi à Parochis id iſtis prohibeatur.

Quinto, Parochi habent præcedentiam ante Ordines Regulares in Proceſſione, Funeribus, & actibus hujusmodi publicis, ut ſuſus oſtendit Barboſa in Sum. Apof. Decif. Collect. 557. ex Conſtit. Clementis VIII. quæ incipit. Decet Romanum Pontificem, & ex pluribus aliis Pontificum decretis. Addit idem Barboſa, Parochos certo modo gerere vices Epifcoporum in cura animarum, quod tamen de jurisdictione fori externi, & pluribus aliis non intelligitur.

Ad hæc Parochorum privilegia ſive facultates, addi poſſunt alia quæ Theologi communiter tradunt.

Primo, quod Parochus habeat jurisdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ non tantum circa omnes

fideles, ſed etiam circa Sacerdotes ſux Parœciæ, ut docet Navarrus, Barboſa, Suarez, Vaſquez, & Egidius, Leander à SS. Sacramento, affirmans eſſe omnium communem, Part. 2. Tract. 67. Quæſt. 5. Quia hæc jurisdictione non eſt contentioſa, adeoque non terminatur locis, ſed perſonis.

Secundo, illos etiam extra ſuam diœceſim ubique poſſe audire confeſſiones ſuorum ſubditorum: Ita Navarrus, Sylveſter, Armilla, Gomez, Suarez, Lugo, Azor, Bonacina, Toletus, Covarruvias, Leander, & plures citati apud Barboſam de Offic. Paroc. Cap. 19. Num. 5.

Tertio, Parochos poſſe ubique locorum audire Confeſſiones etiam extraneorum abſque nova Epifcopi approbatione, dummodò Parochus proprius non contradicat, quod ut probabilius tradit Leander ſupra Tr. 7. Quæſt. 9. citans pro ſua ſententia Sancium, Vaſquez, Ochagaviam, Suarem, Ludovicum de S. Joanne, & Arboledum. Negat verò Barboſa, de officio Epifcopi. Part. 2. c. 25. n. 8. & de officio Parochi Cap. 19. Num. 3. allegans etiam ſic à S. Congregatione reſolutum, cum Homobono in examine Eccleſ. P. 1. Tract. 5. Cap. 4. Quæſt. 15. Fagundez Cap. 2. Num. 35. Piſac. in praxi Epifcopi. Part. 2. Cap. 1. Num. 10. Squillante de Privileg. Clericorum Cap. 1. Num. 37.

Quarto, docent plures, Parochum poſſe exponere alium quemcumque Parochum ad confeſſiones ſuorum ſubditorum in ſua Parochia audiendas: Ita Leander ſupra Quæſt. 12. & apud eundem Diana, Toletus, Suarez, Fagundez, Filucius, Hurtado, & Egidius, & Candidus: Contra Gutierrez, & Petrum de Leone, quos hic breviter retuliſſe ſufficiat.

Quinto, Poſſe Parochos eligere ſibi ad proprias Confeſſiones quemlibet Sacerdotem approbatum, communis eſt ſententia Doctorem, uti patebit ex ſequentibus.

Eandem facultatem eligendi ſibi quemlibet Sacerdotem approbatum, locum habere etiam in aliis Sacerdotibus ſecularibus, docent communiter tam antiqui, quam recentiores, ut Valentia, Emanuel Sa. V. abſolutio Num. 8. Fran. Suarez de Pœnitentiâ Diſp. 27. Sect. 3. ubi hanc doctrinam ſuſe examinat, & probat, pro ea adducens ex antiquioribus Hoſtienſem, Raymondum, Altenſem, Gerſonem, Guil. de Monte Lugduno, Navarrum, Cajetanum & Sorum: oſtenditque Suarez ibidem, facultatem hanc non jure, ſed conſuetudine, conſenſu ſaltem tacito approbatâ, inductam eſſe: nec non voluntate proprii Sacerdotis poſſe revocari: in quibus autem illa conſuetudo vigeat ad facti quæſtionem pertinere. Valere illam in Belgio uſus videtur indicare, quantum quidem aſſequetur: quo ſuppoſito, clauſula illa quæ apponitur in Approbatione, *accedente conſenſu illorum quorum intereſt*, intelligenda eſſet in hoc caſu de conſenſu illo per conſuetudinem conſeſſo, non contradicentibus illis quorum intereſt in ſua Eccleſia.

Alia huc pertinentia inferius traduntur, ubi agimus de varia Jurisdictione in Abſolutione, & ſingulorum Sacramentorum adminiſtratione: **TRACTATU SECUNDO**
Cap. 2. &c.

CAPUT V.

De Beneficiis Ecclesiasticis, Desimis, Asylis, Immunitate, Privilegiis Fori & Canonis Personæ Ecclesiasticæ.

ARTICULUS I.

QUESTIO 1. An licitum sit, omiſſis dignioribus, ad Beneficia eligere, postulare, aut præferre personam dignam quidem, sed minus dignam?

Respondetur, Ad Beneficia habentia curam animarum id illicitum esse sub gravi delicto. *Dignior* autem dicitur, qui omnibus consideratis, speratur multo melius functurus isto officio pro quo instituitur electio.

Probatum hoc ex Concilio Tridentino Sess. 24. Cap. 1. de Reform. ubi declarat. *Omnes & singulos qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint: non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus; sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Quamvis autem loco citato Tridentinum agat de Episcopatus, nihilominus idem tenendum esse de Paroeciis satis patet ex eadem Sessione Cap. 18. post medium, ubi tam habenti jus patronatus Ecclesiastici, quam Episcopis præcipit, ex dignis præferre, & eligere digniorem, ut fufius ostendit Lessius de jure & Just. Lib. 2. Cap. 34. Dub. 14.

Hinc rectè ab Innocentio XI. Propos. 47. reprobatur sententia docens, *Tridentinum per digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loqui tertio, quando sit concursus.*

In cæteris Beneficiis non habentibus annexam curam animarum, ut in Canonicatibus, aut Capellis, sunt plures qui docent non videri peccatum mortiferum semel aut bis præmittere digniorem, modò conferatur verè digno, cum Soto, Halensi, Angelo, Gabriele in 4. d. 15. a. 9. quos sequuntur plures recentiores. Quia in hujusmodi beneficiis id semel iterum fieri, censent non cedere in detrimentum notabile Ecclesiæ, eò quod paucorum mediocritas aliorum virtute facile compenſetur: Nec fieri propriè injuriam digniori, quia non est illi debitum stricto jure; sicut debetur præferato, vel electo. Hinc admittunt illi, quod si beneficium ex sua institutione habeat, ut debeat conferri digniori, vel per oppositionem, tunc semper esse peccatum mortale.

Quod si quis id sæpius faceret, aut rarò curaret ut digniores præferantur, in beneficiis etiam non curatis, censeretur graviter peccare. Quia graviter violaret fidelitatem Ecclesiæ debitam, ejusque bonum omitteret in re singularis momenti: sunt enim hæc beneficia ex fundatorum institutione non solum stipendia ministeriorum, sed etiam præmia virtutum.

Dices, Jura antiqua, atque etiam Tridentinum Sess. 7. Cap. 3. de Reform. tantum requirit ut beneficia dignis conferantur, citans etiam Constitutionem Alexandri III. & Gregorii X. qui idem statuunt, ut habeant etiam nonnulli Canonistæ.

Resp. Concilium, cæterosque, hoc solum requi-

tere, non ut collatio fiat absque gravi peccato, sed ut illa non sit irritanda in foro externo, quod colligitur ex eo quod Concilium postea subdat, *aliter facta collatio omnino irritetur.*

QUESTIO II. An qui, prætermissis dignioribus, vel alteri minus digno procurat beneficium, teneatur ad aliquam restitutionem digniori faciendam, vel etiam Ecclesiæ?

Resp. Communiorem esse Doctorum sententiam, talem ad restitutionem non teneri, dummodo illi verè idoneus, & beneficium non fuerit per oppositionem conferendum. Ita docet Scotus, Richardus, Adrianus, Sotus, Covar. Navarrus cap. 17. num. 72. & plures alii, contra Paludanum, & Cajetanum, qui tamen addit, eum non teneri, qui sibi procurat non intendens impedire digniorem.

Ratio est, quia primò non tenetur digniori, quia ille non habet jus strictum ad illud beneficium, sed tantum jus aliquod largum, consistens solum in aliqua majori aptitudine, quod non fundat injuriam propriè dictam. Secundò, non tenetur Ecclesiæ, quia hæc non censetur intendere collatores, & patronos sub onere restitutionis obligare ad procurandam semper majus illius bonum, neque illi censent se talis onus subire, cum frequenti perplexitate, quæ inde oriretur: uti in simili ad restitutionem non obligatur æconomus Principis, qui operarios non optinios sed tantum idoneos conduxit.

Notandum denique circa valorem collationis beneficii, quod tradit Lessius de Just. Lib. 2. Cap. 24. Dub. 16. Omnis collatio seu institutio facta præter formam Tridentini Sess. 24. Cap. 18. &c. censetur irreperita & nulla; & collatio, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Sedem Apostolicam: ut hoc postremum statuit Pius V. in Bulla, quæ incipit, *in conferendis Ecclesiis*, edita anno 1567. Ubi insuper decernit: Si Episcopus minus habilem, postpositum magis idoneis, post examen elegerit; possunt in eum rejecti sunt à mala electione hujusmodi ad Metropolitanum, vel si elector Metropolitanus aut exoptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, ut Apostolicæ Sedis Delegatum, vel aliàs ad Sedem Apostolicam appellare, & electum ad novum examen eoram appellationis Judice provocare, ut dignior datur. Interea tamen electio prior executioni mandanda est, & provisus non potest amoveri, nulli beneficii alteri debito modo collatum fuerit.

QUESTIO III. Quenam conditiones ex jure requiruntur, ut aliquis ad Beneficium censetur idoneus?

Resp. Conditiones decem requiri. 1. Legitimitas: est enim illegitimus incapax Episcopatus, & cujuscumque alterius beneficii habentis curam animarum, nisi per Pontificem cum eo dispensetur: est etiam incapax simplicis beneficii, sed in hoc plerumque potest Episcopus cum eo dispensare: ut habetur ex cap. 1. de filiis Presbyt. in 6. 2. Requiritur Clericatus vel ordo prævius, ex Cap. cum a deo. 17. de rescriptis. 3. Certa ætas ad singula beneficia necessaria: Ad Episcopatum 30. anni exacti, Ad alias Dignitates vel Personatus sine cura animarum, ut non sit minor 22. annis, quos requiri completos, indicatur ex Tridentino Sess. 24. Cap. 12. Ad beneficium Parochiale 25. anni inchoati: in qua ætate Episcopus non dispensat. Ad alia beneficia quæcum-

que requiruntur 14. anni saltem inchoati: Ita Trident. Sess. 23. Cap. 6. ut, Nemo ante 14. annum beneficium possit obtinere.

4. Requiritur Cœlibatus, sic ut omnis collatio beneficii facta junctis matrimonio sit irrita, nisi cum mutuo consensu debito modo separentur. 5. Condicio est, ut non sit irretitus aliquâ censurâ, vel irregularitate: aliâs non tantum collatio, sed etiam electio, presentatio, & postulatio in ejus favorem est irrita: quamvis probabile sit, illum qui est suspectus ab officio, vel beneficio, si in suspensione novum beneficium obtineat, non teneri sponte dimittere ante sententiam Judicis, ita censet Lessius, Suarez, aliique.

6. Morum probitas, ut scilicet non sit deditus gravibus peccatis, nec infamis: Collationem tamen factam criminoso non esse ipso jure irritam, sed irritandam, docet Navarrus in Cap. si quando, Exceptis. 16. 7. Scientia debita: talis autem scientia requiritur, quæ ad munus beneficio annexum ritè obeundum est necessaria, ita statuit Concilium Lateranense Cap. Cum in curiis, de Elect. 8. Habilitas ex parte Corporis, quæ nempe necessaria est ad officium decenter præstandum, Trid. Sess. 22. Cap. 4. Si tamen postea debilitas superveniat per quam reddatur ineptus ad officium, non ideo privari debet, sed si habeat curam animarum providere debet ut per vicarium administraretur. 9. Intentio status Ecclesiastici, quæ si sincera sit, non vitatur per propositum resiliendi, si causa aliqua iusta incidit, v. gr. si frater primogenitus moriatur, vel obtingat matrimonium inagnopere conducens ad conservandum decus familiaræ.

10. Ut non habeat aliud beneficium incompatible: sic ut habens beneficium cum cura animarum, vel dignitatem, vel Personarum, vel Officium, si secundum hujus generis acceperit cum pacifica hujus possessione, penam vacare debeat. Eiusdem generis sunt Præbendæ uniformes sub eodem recto, ut sunt duo Canonicatus, vel duæ Sacellanæ ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia, ut patet ex Cap. littera 9. de Consec. præbendæ. Quædam sunt alia incompatible beneficia, quæ simul quidem licitè retineri non possunt absque dispensatione, non ita tamen ut altero obtento aliud vacare debeat: de quibus fusius Lessius, aliique. Et plura de impedimentis præsertim ex irregularitate colligi possunt infra de Sacram. Ordinis in fine.

QUÆSTIO IV. Quibus modis Beneficia jam possessa amittantur?

Resp. Quatuor potissimum modis amitti. 1. Per mortem Beneficiarii. Ratione verò diuturnæ absentie, non privatur ipso jure, sed requiritur sententia, quæ tamen ferri non potest nisi absente prius citato. Quod si negligatur ubi versetur, post edictum triæ citationis in Ecclesia ista publicatum, si ultra sex menses redire distulerit, poterit suo beneficio spoliari. Si verò sine tali citatione beneficium fuerit alteri collatum, revertenti non oberit collatio, ex Cap. Tua de Cler. non residentibus.

Secundus modus est, ex dispositione Juris: sive propter alterius beneficii impossibilis consecutionem, de quo in Quæstione præcedenti: sive per professionem Religiosam: sive per contractum matrimonii: sive ob commissionem Criminis cui ex jure amissio beneficii ipso facto annexa est, ut est Hæresis, Schi-

sma, Sodomia sæpius exercita. Tertius, per sententiam judicis. Quartus, per liberam resignationem. Adde, si quis per vim possessionem beneficii sit ingressus, Cap. cum qui 18. de præbendis l. 6.

Porro ut resignatio beneficii sit valida, præter alia, requiritur ut illa fiat in manibus ejus qui potest eam admittere: & ut resignatio ab eo actu admittatur, ut est Pontifex, vel Ordinarius collator, & fiat consensu Patroni, si sit juris patronatus. Si Resignans sit infirmus, requiritur ut supervivat ad 20. dies post factam resignationem: item ut capiatur possessio ante mortem resignantis: de quibus plura in Articulo sequenti.

QUÆSTIO V. Qualiter fieri possit Commutatio beneficiorum?

Resp. Illam fieri quando duo beneficiarii unum vel plura sua beneficia, Pontifici non reservata, resignant in manus Ordinarii, vel alterius Episcopi auctoritate ad hoc præditi, cum conditione ut ille postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Hoc aliquando exigente necessitate Episcopus instituere potest, sed vocatis illis quorum interest, ut Patrono, & Collatore in favorem. Talis autem permutatio ut valeat, debet esse libera, id est, fraude, aut metu non extorta. Requiritur etiam duæ postremæ conditiones supra de resignatione, ut supervivat ad 20. dies post factam commutationem, & ut ante mortem commutantis capta sit possessio, aliâs beneficium vacare censetur.

QUÆSTIO VI. An licitum sit permutare beneficia inæqualia, adhibita fructuum compensatione, sic ut beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, cum tenui commutetur?

Resp. Talem compensationem per se non licere: potest tamen peti compensatio ob talem commutationem à Pontifice, propter incommodum temporale quod alter suscipit, spoliando se proventibus amplioribus sui beneficii. Quia talis compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum annexorum, sed sola conditio quæ se indemnem conservet, sine qua nollit se beneficio spoliare cum suo detrimento.

ARTICULUS II.

An, & qualiter fieri possit Resignatio beneficii in gratiam tertii, & cum onere Pensionis?

Respondeo ad Primum: Resignationem licitam Resse, & Simonie labe carere, modò pensio sit moderata, & legitima auctoritate constituatur: uti docet sententia communis: & patet ex Cap. ad quæstiones de rerum permutatione. Ratio est, quia uti potest Pontifex titulo alicujus beneficii plures fructus annectere, ita potest eidem titulo partem fructuum detrahere, & alteri jus ad illos fructus concedere; vel etiam ipsi titulo imponere onus certam portionem ex fructibus solvendi, idque ad vitam resignantis: & in hoc casu, ad quem transit beneficium, ad eundem solvendæ pensionis onus transibit.

QUÆRITUR II. Quinam possint Beneficio Pensionem imponere ratione simplicis resignationis?

Resp. Id posse Pontificem, cum illi competat plenaria beneficiorum dispositio. Idem posse Legatum à latere

de
cin
leo
gia

latere docet *Rebuffus §. de resign. conditional. num. 12.* Huic tamen non est concessum ut admitat resignationes in favorem tertii, ut idem tradit supra. An idem possit Episcopus major quaestio est. Affirmant varii si subit causa iusta, v. gr. ad alimentum Parochi non valentis amplius servare: Ita *Felrus, Olaradus, Immola, Gigas*, plures citans hic *Quaest. 6.* Negant tamen alii communius cum *Lessio Lib. 2. Cap. 35. Dubit. 15. num. 91.* Quia censent pensionum constitutionem per stylum curiae Romanae reservari summo Pontifici. Ac proinde Episcopum, sive Ordinarium, id non posse, nisi quatenus id illi specialiter privilegio, vel consuetudine concessum est. Stylus enim Curiae jus constituit, quod peculiariter locum habet in pensionibus, quarum ferè totum jus in consuetudine situm est.

Pensio autem, à quocumque constituatur, debet esse moderata, Ita ut beneficiario relinquatur quantum sufficit ad sustentationem, maxime si sit beneficium conjunctum cum cura animarum: consuetudo autem est, ut non excedat tertiam partem fructuum, ut habet *Cacialupus Tract. de pensionibus Quaest. 7.* Possit tamen Pontifex constituere majorem.

Ad constituendam pensionem non est necessarius consensus Patroni, etsi beneficium sit juris patronatus laicorum, ut aliqui requirunt. Quia id nullo jure cavetur: & per impositionem pensionis nullum fit patrono praedictum, quia illius tantum est praesentare instituendum, quod ei per pensionem non adimitur. Aliud est in permutatione, & resignatione quae fit in favorem, in qua debet ordinariè ejus consensus intervenire: in literis tamen pensionis debet fieri mentio & derogatio patronatus si sit Laicorum, ut habet stylus Curiae, ut tradit *Gigas Quaest. 24.* non tamen si sit Ecclesiasticorum: Pontifex enim beneficia Patronatus Laicorum quam Ecclesiasticorum difficilius onerat.

Denique pensio non est perpetua uti beneficium, sed morte pensionarii extinguitur, sicut ususfructus morte usufructuarii.

QUAERITUR III. Quomodo debeat procedere qui vult resignare in favorem tertii sub onere pensionis?

Resp. Posse illos inter se de hoc tractare, non tamen absolute concludere, sed tantum sub beneplacito Pontificis futuro: aliàs absolute concludendo simoniam admitterent. Quando autem coram Praelato habente potestatem comparent, debet beneficium in manus illius prius resignari, non cum pacto, sed cum deprecatione ut in illius tertii favorem cedat. Postquam verò pensio per legitimam auctoritatem imposita est, tunc jure debetur & exigitur.

QUAERITUR IV. An licitum sit resignare vel conferre beneficium in Confidentiam, ut vocant Jurista?

Resp. Si quis resignet, vel procuret alteri beneficium in confidentiam, id est, confidens ipsum aliquando beneficium illud v. gr. vel nepoti, vel amico suo resignaturum: modo nullam illi obligationem imponere intendat, non erit simonia: quamvis possint concurrere aliae circumstantiae quae rem reddant illicitam. Ita cum aliis docet *Navarrus Cap. 23. Num. 109. Vvaldus de Simonia Num. 28. Hugolinus Tabula 1. Cap. 22. Lessius Lib. 2. Cap. 35. Num. 16.* Quia nullum hic intercedit pactum, vel

aperta aut occultata conventio, vel intentio obligandi, quae Simoniam constituent. Quod si talis intentio obligandi adesset, incurteretur Simoniam mentalis, quae tamen poenas juris non habet annexas.

Si verò aliquis beneficium alteri procuret, sive id fiat eligendo, praesentando, postulando, resignando in favorem, sive conferendo, instituendo, confirmando, aut commendando, cum pacto addito ut ille qui beneficium istud accipiet, illud idem sibi, vel alteri aliquando resignet, vel relinquat, vel pensionem ex eo, vel fructus aliquos alteri praebcat, in hisculis illis actibus erit Simoniam externa confidentiam, quae poenas juris adjunctas habet. Constant haec ex Bulla *Pii IV. & praecipue Pii V.* quam refert hic *Navarrus Cap. 23. Num. 110.* in qua exprimuntur variis modis quibus in foro externo praesumi debeat Simoniam illam esse commissam. In foro autem conscientiae committitur duobus praecipue modis: si quis alteri procuret beneficium, ut illud sibi, vel alteri aliquando renunciaret: vel si procuret ut ex eo fructus vel pensio percipiatur.

QUAERITUR V. An Pensiones jam constitutae possint postea vendi, aut redimi?

Prima sit, Pensio quae datur Parocho seni non valet amplius deservire, ut se sustentet, beneficio ejus aliam collato. 2. Quae Clerico pauperi ad sustentationem conceditur. 3. Quae datur ad litem componendam. 4. Quae attribuitur resignanti in favorem alterius, vel beneficium suum cum altero vicissim commutanti.

Respondet *Toletus Lib. 3. Cap. 92. Lessius hoc Cap. 35. Dubit. 22. Cajetanus Tom. 1. Opusc. 31.* cum pluribus Canonistis in Clementin. unica §. *Eadem quoque* &c. Non esse Simoniam si ille qui aliquam ex his pensionibus debet, illam redimat praesenti pecunia, consentiente pensionario: additq; *Toletus ad hoc cap.* non esse alia facultate. Ratio est, quia talem pensionem redimere, non est emere aliquod jus spirituale, sed extinguere aliquod onus temporale contractum, solvendi scilicet certam summam in pensionem annuam, per unam summam totalem semel praestitam.

Dum tamen aliquis primò resignat beneficium sub onere pensionis annuae, non potest sine Simonia hunc contractus, sive pactum ut pensio constituta redimatur. Quia onus inde resultans est pretio assumendum, uti notat *Toletus, Lessius, Cajetanus*, supra.

Aliquam etiam ex his pensionibus emere, aut vendere, non esse Simoniam, spectato jure antiquo, ut probabilis docet *Lessius supra* citans *Cajetanus, Cassius, &c.* Quia pensio v. gr. Parochi senis, non datur ad obeundum aliquod munus aut officium spirituale, sed tantum ad alimenta: ac proinde est merè temporalis, concessa titulo gratitudinis aut misericordiae à talium bonorum dispensatore legitimo.

Idem, ob eandem rationem, de reliquis ejusmodi pensionibus docet *Lessius supra* cum *Soro q. 7. art. 2.* quia ejusdem esse rationis quis videtur, vendi, & redimi.

De his tamen notat *Lessius*, ubi Bulla *Pii V.* de pensionibus est recepta, per illam, pensionem evadere in rem spirituales; quia peculiariter statuit, ut omnes pensionarii ratione pensionis teneantur recitare officium B. Virginis: qua ratione pensio reddatur quoddam beneficium. Sed addit, hanc Bullam plerumque locis non videri receptam: quia à plurimis ignoratur, vel etsi sciatur non est unquam in praxim deducta.

dicta. Sed et si Bulla illa Pii V. recepta alicubi non sit, tamen aliunde pensiones hujusmodi vendi non possunt abique Pontificis facultate: quia id stylo Curiae est prohibitum, quamvis redimi permittantur, ut testatur *Toletus Lib. 5. Cap. 92.*

ARTICULUS III.

De Ecclesiasticorum Immunitate à vectigalibus, &c.

Dicendum primò, Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, & res illarum à vectigalibus solvendis exemptas esse. Patet 1. ex Jure Canonico *Cap. Quamquam de censibus in 6.* ubi, Bonifacius VIII. etiam Excommunicat privatas ipso facto, que ralia ab Ecclesiasticis exigunt, & communitates subicit interdicto, à quibus panis non possint absolvi nisi facta restitutione. Ibidemque contrariam consuetudinem declarat esse corruptelam. Unde etiam patet, hoc jus contra Ecclesiasticos usurpaci non posse. Idem quoque prius statutum fuit in Concilio magno *Lateranensi* sub Innocentio III. Horum singula, & bona exempta distinctus exprimuntur in *Bulla Cœna Domini*, ubi, Excommunicantur omnes qui absque speciali expressa summi Pontificis licentia imponunt collectas, decimas, tallas, presantias, aut alia onera personis Ecclesiasticis, aut eorum bonis, sive Ecclesiarum aut Monasteriorum ipsorum: aut imposta exigunt, aut à sponte dantibus recipiunt, aut his actibus quoquo modo cooperantur. Quod hic dicitur de sponte dantibus, intelligitur, quando exactor recipit ab eo qui ideo sponte dat, quia Ecclesiasticis sunt imposita, vel qui dat antequam exigantur, uti hic notat *Lessius*.

Patet etiam 2. ex *Jure Civili*, in Novella *FridERICI Imperatoris*, que incipit, *Item nulla*, de Episcopis & Clericis *Nulla*, inquit, *communitas, vel persona publica, vel privata, collectas, exactiones, angarias, vel per angarias Ecclesiarum, vel alius piis locis, aut Ecclesiasticis personis imponere presumat.* Et. Item in *Leg. Sacerdotum 2. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, immunitas ista omnibus piis locis conceditur.

Hæc Ecclesiasticorum exemptio à multis dicitur esse certâ ratione juris divini. Primò, propter dignitatem status, quo rebus divinis mancipantur & consecrantur: ac proinde contra reverentiam Deo debitam foret, quod Deo consecratum est, more profano tractari. Secundò, quia sunt Patres, & Judices secularium à Deo constituti: in rebus maximis, quæ salutem æternam concernunt. Tertio, quia Principibus & populis per sacramenta, & doctrinam salutiferam maxima beneficia rependunt. Quin & in antiquo Testamento *Genesis 47.* Joseph in Ægypto cum totam terram in quintam partem fructuum fecisset Regi tributariam, excepit terram Sacerdotum, quibus & ex publico cibaria concessa. In novo Testamento cum ab initio Ecclesiastici essent sub dominatu infidelium, sub Constantino Imperatore, & Justiniano, & aliis deinceps cepit maximè, lege latâ, ista immunitas in praxim deduci.

Illam immunitatem à successoribus non posse revocari, tradit cum aliis pluribus *Lessius Cap. 33. Dub. 5.*

Dicendum II. Bona etiam patrimonialia, & alia secularia, quæ ad Ecclesiasticos, Ecclesias, aut Monasteria deveniunt, sunt à Novis tributis imponendis

R. P. Arjdek. Tom. II.

immunia. Ita Doctores communiter, *Sylvester, Ver-*
Immunitas, Lessius supra, aliique. Patet ex *Constit. Bonifacii supra citata*, ubi dicitur, non tantum personas Ecclesiasticas, sed etiam, *res earum exemptas esse.*

Dixi autem, à novis tributis: quia si antequam bona ad tales Personas, Ecclesias, vel Monasteria devenirent, annexum habebant onus aliquod, certum & invariabile, v.g. censum, vel servitutem Principi debitam, hoc etiam onus ab illis præstandum est: quia res quælibet cum suo onere transit: uti constat ex *Cap. Cum non sit: & Cap. Pastoralis, de decimis.*

Dicendum III. In certis casibus Ecclesiasticos à prædictis tributis &c. non esse exemptos. Primò, si negotiationem exercent: nam ex eo quod isto intuitu emunt, vendunt, aut deferunt, vectigalia licitè exiguntur, uti patet ex *Cap. Quamquam* hic ab initio citato: quod Ecclesia concessit in odium negotiationis per Clericos, quos ea dedecet, iisque prohibetur. 2. Si bona illa habebant prius onus aliquod invariabile, quod supra excepimus. 3. Si contributio quædam facienda sit æque primario in utilitatem tam Clericorum, quam Laicorum v.g. reparatio aggeris ne flumen utrorumque agros inundet. 4. Quando contingeret facultates Laicorum non sufficere ad succurrendum publicæ necessitati, posset etiam contributio aliqua Ecclesiasticis imponi, sed accedente Pontificis consensu, præsertim post *Bullam Cœna*, quem consensum etiam requirit *Innocentius III.* in *Concl. Lateranensi, Cap. Adversus, de Immun. Eccles.* Si esset periculum in mora, sufficere consensum Episcoporum Clero pro gravandis sibi subjectis, notat *Sylvester supra.*

Pro reparatione viarum publicarum, pontium, murorum urbis, & similibus, quæ principatim spectant ad communitatem, Clerici contribuere non tenentur, ut docent communiter Canonistæ: quamvis non desint aliqui Doctores præsertim juris Civili qui in his contrarium sustineant.

Dicendum IV. Gaudent exemptione prædictâ à tributis, omnes Clerici in sacris ordinibus, & Beneficiarij, & Religiosi, ac Religiosæ. Et saltem ex jure antiquo, Clerici etiam Minorum ordinum, & primæ tonsuræ, si non sint conjugati; uti colligitur ex *Cap. Quamquam*, supra: & ex *Cap. Finali*, de vita & Honest. Clericorum &c. Sed ex consuetudine contraria, & diuturna, Clerici primæ tonsuræ, & minorum ordinum videntur hanc exemptionem amisisse, quando nec beneficium habent, nec ulli Ecclesie deserviunt. Contra hos ut valeat illa consuetudo sive præscriptio, consensus Pontificis ob justas causas datus præsumi debet.

Clerici illi conjugati neque jure Canonico, neque consuetudine sunt exempti à vectigalibus. Quia tantum illis conceditur Privilegium fori, & Canonis: & hæc duo non conceduntur nisi in casu quo duxerint virginem, eamque unicam, & defertant tonsuram, & vestes clericales: quibus addit Tridentinum, *ut privilegio fori non gaudeant, nisi ab Episcopo alicujus Ecclesie ministerio sint deputati.* Alias Clericorum immunitates vide infra *Part. III. de Sacramento Ordinis.*

ARTICULUS IV.

De Decimis Ecclesiasticorum.

DICENDUM primo: Certum esse Decimas certarum rerum in Ecclesia determinatarum Ecclesiasticis Jure, & ex iustitia deberi. Contra *Wicelsum* asserentem Decimas non esse ullo jure Sacerdotibus debitas, sed esse meras elemosynas, qui in *Conc. Constantiensi* damnatus est, etiam in hoc errore *Sess. 18.* Ratione etiam probatur, quia jure divino, & naturali ministrantibus populo spiritualia sustentatio debetur. Decimas autem tales tam in antiquo, quam in novo Testamento Sacerdotibus attribui debere, passim ex Scripturis patet.

Quaestio est, An decimae jure etiam divino debeantur? Affirmant passim Canonistae. Negat verò melius communis consensus Theologorum, qui docent illas nunc deberi tantum jure Ecclesiastico, sed antiquissimo jam inde à temporibus Apostolorum, uti patet ex *Constit. Clementis Lib. 7. Cap. 29. 38. &c.* Ita *D. Thomas Quaes. 87. art. 1. Hallensis, Henricus, Antoninus, Sotus, Navarrus, Lessius Lib. 2. Cap. 39. Dub. 1.*

Hinc patet Parochos decimas ex iustitia deberi, & per actionem ex Canone posse eas à quovis earum possessore expetere; & contra fructuum non decimatum destructorem actionem instituire.

DICENDUM II. Personae omnes, & solae, quae in spiritualibus subditae ex manu Sacerdotis Sacramentum suscipere debent, ad Decimas persolvendas personali debito obligantur. Quia Decimae praebentur tamquam stipendium pro isto ministerio, & cura quae fidelibus exhibetur. Si quando Judaei, aut alii non fideles ad Decimas adiguntur, id non fit ratione personae, sed ratione praediorum quae inter fideles possident.

Episcopi, & Parochi non solent per se obligari ad Decimas: quia nullà consuetudine id constitutum ostenditur: quamvis à Pontifice ad hoc adigi possint.

Clerici tamen seculares non Curati debent ex propriis novalibus, non tantum ratione terrae, sed etiam personae, Parochis suis decimas persolvere: non tamen ex Ecclesiasticis redditibus si quos habeant, quos Ecclesia vult illis integros relinqui.

Ad Decimas praediales, tenentur etiam Monasteria, & pia loca, nisi vel Privilegio, vel praescriptione, vel compositione, vel transactione exempta sint. Patet ex *Cap. Nuper. de Decimis*, & alibi. Quod verò Privilegio possint eximi patet ex *Cap. Ex parte*, ubi dicitur, *Romanos Pontifices ante Innocentium III. fere omnibus Religiosis decimas laborum suorum concessisse*: nempe ut non solverent decimas praediorum quae ab ipsis colebantur. Postea etiam quibusdam Ordinibus concessum est, ut de nullis praediis aut aliis bonis ab ipsis possessis teneantur ullam decimam etiam Papalem persolvere.

De his in particulari, uti & gabellis, subsidiis &c. si opus fuerit, videri potest *Bulla Pauli III. pag. 45. Pii IV. pag. 90. Gregorii XIII. pag. 181. pro S. I. ubi in hoc derogat dispositioni Cap. Nuper. de Decimis. Item Eugenii IV. pro Monialibus Sallarae, in Monum. Minorum fol. 40. pag. 2. Et ejusdem Eugenii pro Dominicanis, de quo in Supplem. Min. fol. 80. Item Cle-*

mentis VII. pro Ordine S. Joannis Hierosolymitani Et alia pro Congregatione Canonicorum S. Salvatorum in Manuscript. fol. 63. Haec & alia in hoc generalibus quorum interest sunt satis nota. Qui tantum coloni sunt agrorum Religiosorum solent nunc ad Decimas obligari. Non item teneri Religiosos ex novalibus, id est, praediis de novo cultis & antea non colebantur, cum ea modicum fructum ferant, sic à Laymanno notatur.

DICENDUM III. Decimae praediales solvenda sunt illi Ecclesiae Parochiali intra cujus limites praedia constituta sunt. Quia cum necesse fuerit saepe Parochias dividere crescente numero fidelium, oportet etiam singulis terminos suos eo modo designare vitaretur confusio, & Parochos, ejusque cooperatores sustentatio provideretur.

At quando fideles in una Parochia Sacramenta percipiunt, in alia autem ejusdem diocesis praedia habent constituta, non est jure communi determinatum utri Parochiarum Decimae praediales debeantur; sed in hoc retinenda cujusque loci consuetudo.

Decimae quae sunt mixtae ex fructibus, & fructibus pecorum, debentur illi Parochiae intra cujus limites pecora pascentur, nisi consuetudo aliud obno-

scat. Spectato jure communi, quarta pars Decimarum Episcopo debetur, uti olim Decimae Levitarum à Sacerdotibus iterum decimabantur *Numer. 18.* Sed hoc multis locis jam non obtinet, eo quod ipsius titulis satis provideatur.

Sed quandoque etiam hodie integræ Decimae Episcopo debentur: si nempe ipsi sint Curati suae Ecclesiae Cathedralis, vel Parochialis, saltem per Vicarium. Vel si praedia intra Episcopi diocesim nulli sunt Parochiae attributa. Parochus non potest sanctam Decimas solvere, Ecclesia prohibet, cum non habeat jurisdictionem forensis; sed deferendus est ad Ordinarium, à quo post trinam Canonice mentionem excommunicandus est, juxta *Cap. Omnes de Cap.*

DICENDUM IV. Jus Decimarum ab Ecclesiasticis personis acquiri potest per transactionem, interveniente Episcopi auctoritate. Potest etiam eodem jus Decimarum unius Ecclesiae permutari cum jure aliarum Ecclesiarum.

At jus illud quatenus in spirituali titulo sive officio fundatum nequit vendi, aut permutari cum re temporalis, absque labe Simoniae: Unde etiam patet illud quod tale Laicis nullo titulo, ne donatione quidem, potest competere.

Verum utilitas sola Decimarum, quae est ad fructus percipiendos, spectata rei natura, posset aliquando Laicis vendi, concedi, aut locari. Quia inter sub hac consideratione jus ad illos redditus est tantum temporale, adeoque non datur nisi temporale pro temporali. Hinc Pontifex, ut supremus talium administrator, potest ex causa justa ad Ecclesiam bonum pertinentem Laicis v. g. Principibus, redditus aliquorum Decimarum in perpetuum concedere, sive pro remuneratione beneficiorum, sive pro onere donationis alicujus Ecclesiae: sicut ab eo Ferdinandus Rex Hispaniae, & Elisabetha, Regni Granatensis Decimas acceperunt.

Post *Conc. Lateranense* Episcopi Decimas personis Laicis in feudum perpetuum dare non poterunt, quia

quia contrarium illie irritum, vel irritandum redditur. Sed nihil obstat quin Episcopus Laico Decimas ad tempus aliquod concedere ob causam justam, & debita cum solennitate. Quia hoc quod jure antiquo erat licitum, nullo postea jure est revocatum, sed tantum concessio in feudum perpetuum.

DICENDUM V. Præscribitur jus Decimarum contra proprium Parochum ab Ecclesiasticis personis cum titulo, annis quadraginta: sine titulo tantum præscribitur tempore immemoriali. Primum patet ex *Cap. Ad auver. de præscript.* Secundum exprimitur in *Cap. 1. de præscript. in 6.*

Si Parochus præscripsit legitimo tempore jus percipiendi Decimas ex aliena Parochia, non ideo censetur obtinuisse jus percipiendi Decimas ex novalibus. Quia illi fructus nondum existebant: non plus autem præscribitur, quam possidetur. Laici per præscriptionem Decimas acquirere nequeunt, nisi illa sit fundata in præsumptione alicujus legitime concessionis factæ ab Episcopo, aut Prælato habente concedendi potestatem.

Ut ratione præscriptionis immunitas à solvendis Decimis probetur sive à Laicis, sive à Clericis, requiruntur quadraginta anni possessionis pacificæ, cum titulo, & bona fide: sine titulo autem requiritur tempus immemoriale, & ut aliunde Ecclesiæ, & Ministris suppetat congrua sustentatio: nam in his jus commune Parochiæ magis, quam possessori asistit.

ARTICULUS V.

De Ecclesiarum Immunitate, Asylo, Privilegio Forti, Canonis, &c.

Ecclésiæ Immunitas, sive Asylum, ratione cujus Rei ad Ecclesiam confugiens extrahi non possunt, legibus tam Canonicis quam Civilibus constituta est, ut in *Conc. Arausicano 1. Can. 5.* statuitur, *Eos qui ad Ecclesiam confugiunt tradi non oportere, sed loci sancti reverentia, & intercessione defendi.* Et hoc secundum legis naturalis congruam æquitatem, non absolute, sed supposita loci sanctitate, id exigentem.

Gaudent hac immunitate non tantum Temples, & Sacella ad publicum sacrificii usum deputata, sed etiam alia loca religiosa, ut Hospitale Episcopi auctoritate fundatum, & Monasteria, & ipsum Episcopi palatium. De Sacellis privatis in quibus data est licentia Missam celebrandi id negat *Layman* cum quibusdam aliis.

Locum etiam habet in Ecclesia in qua nondum divina officia celebrari cœperunt etiam in interdita, aut polluta: item in Ecclesiarum Cœmeteriis, in sacristia, in porticu, in turri, in tecto &c. Nec refert quod in illis locis Ecclesia non polluitur; quia immunitas est favorabilis, violatio odiosa adeoque magis restringenda.

Quoad *Crimina* à confugiente ad Ecclesiam commissa, extenditur hæc immunitas ad omnia quantumvis gravia, præter quædam ipsius Ecclesiæ constitutione excepta, quæ infra exponam.

Præter alias de Ecclesiæ Immunitate Canonicas sanctiones, inter postremas emanavit Constitutio Bullæ *Gregorii XIV.* data Romæ in Quirinali Kalendis Julii anno 1591. quæ incipit, *Cum alias nonnulli.* In hac re *R. P. Arfdek.* Tom. II.

vocantur Privilegia quibusvis personis concessa extrahendi Reos ab Ecclesiis in casibus antea permillis, & omnia in hanc formam cum antiquis juribus reducuntur, *Quatenus impoſterum nemo ex Magistratibus Laicis Rem de Ecclesia aut loco sacro absque Episcopi Licentia extrahere præsumat, sub poena excommunicationis lata in Bulla Cæna contra violatores Ecclesiasticæ Immunitatis.* Reos verò omnes hac immunitate gaudere declarat, præter eos qui illic peculiariter excipiuntur. Et quamvis aliqui dicant dictam Constitutionem non fuisse ubique usu receptam, ut in regno Hispaniæ apud *Dianam*, aut contrariâ consuetudine fuisse abrogatam: hoc tamen ultimum cum aliis negat *Diana*, tum ob alia quæ adducit, tum quia nulla talis consuetudo introducta est sciente summo Pontifice, qui reclamatur quotannis in promulgatione Bullæ Cæna, & novissime in Bulla *Romanus Pontifex*, data Romæ 5. Januarii anno 1641. Nec in hoc obesse potest consensus aliquis Clericorum, aut Episcoporum, quia non possunt isti privilegio renunciare, aut consuetudini contra Canones consentire, de quo fuit *Diana Part. 6. Tract. 1. Resol. 29.*

Casus autem excepti in Bulla *Gregorii XIV.* in quibus Reus Immunitate non gaudet, sunt sequentes, qui sunt strictè interpretandi, nec extendendi ad paritatem rationis, quia hæc exceptio ab Immunitate debet inter odiosas reputari.

Primo igitur excipitur *Hæresis*, formaliter sumpta pro delicto hæreticos; nam pro aliis delictis potest etiam hæreticus hac Asyli Immunitate gaudere.

Secundo, *Homicidium*, aut *mausulatio* commissa in Ecclesia, aut cœmeterio, quæ scilicet sit deliberata, nec mera defensio. Quod non extenditur ad furantes in Ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armis se recipientes, aut in ea sodomiam aut aliud enorme crimen committentes à prædictis diversum. Quamvis in aliquo tali crimine à Pontifice impetrari possit, ut propter enormitatem Reus curiæ seculari tradatur.

Tertio, *Homicidium proditorium*: scilicet consummatum, per effectum mortis secutum. Nec extenditur ad homicidium factum per solas insidias: sed debet accedere simulata amicitia, non præcedente rancore, ex quo debuisset alius præcavere.

Quarto, *Assassinium*, hoc est, quando quis aliquem conducit ad alium occidendum, aut mercede conductus alium actum occidit. Quod plerique intelligunt tantum de occisione hominis Christiani, non autem infidelis, cum Bulla utatur voce, *occisionis proximi.*

Quinto, *Crimen læsæ majestatis* in personam Principis: quod intelligitur de illis, qui superiorem in temporalibus non agnoscunt. Quod & de Cardinalibus qui cum summo Pontifice faciunt quasi unum corpus; suntque Principes Ecclesiæ intelligit *Peregrinus Cap. 11. Num. 1.* Unde cum aliis notat *Diana* per hoc ab Immunitate non excludi reos læsæ majestatis, quia cudunt falsam monetam, vel qui fraudant vestigalia, vel qui se Regem fingit, vel qui conjurat de tradenda civitate. Quia in his offenditur quidem dignitas Regis, aut Principis, sed non persona, de qua disertè Bulla agit; idque respectu illius qui est vassallus ratione originis, aut domicilii, ut notat *Diana.*

Sexto, excipiuntur, *Latrones publici, & grassatores viarum.*

de
cinleo
gia

viarum. Intellige *publicarum*, & grassationem sepius iteratam, nam qui semel iterumque depradatus est, latro publicus non censetur, uti ab una alterave vice meretrix non dicitur publica.

Septimo, Agrorum depopulatores. Intelligenda est illa depopulatio tam de diurna, quam de nocturna: quamvis enim in jure communi excepta fuisset *nocturna*, Bulla tamen Gregorii illam limitationem non apponit, nec se refert ad jus commune, sed potius illud corrigit, ut notat hic *Palaeus*, ac *Diana*. Et licet Incendiarii sint populatoribus similes, non sunt per hunc locum ab Immunitate illa exclusi, uti cum variis docet idem *Castro Palaeus* hic *Punct. 10. num. 9.*

In dubiis, an in casu particulari Reus gaudeat Immunitate, ad Episcopum pertinet decidere, aut ad Vicarium Capituli Sede vacante. Neque dum causa discutitur debet Reus in Ecclesia compedibus ligari, cum *Cap. definit. 17. Quast. 4.* caveatur, ne Reus aliqua vis, aut nocibilitas, damnumve inferatur quin per 30. passus ab Ecclesia possint exire. Possit tamen a ministris Laicis adhiberi vigilias circa Ecclesiam ne Reus elabatur, docet hic *Castro-palaeus, punct. 11. num. 6.*

In delictis supra exceptis, in quibus Reus non gaudet Immunitate, non potest ille extrahi ab Ecclesia per Judicem Laicum, sed debet accedere licentia Episcopi, non tantum post praedictam Constitutionem Gregorii, sed etiam antea ex jure Canonico in *cap. frater*, & in *Cap. definit. 17. Quast. 4.* quamvis Episcopus in delictis istis, satis compertis, non possit extrahendi licentiam denegare.

Rursum quoad Episcopum, & judicem Ecclesiasticum, non potest reus in Ecclesiam confugiens ab illo Curiae Laicali concedi, nisi per probationes in sua Curia evidenter constet, reum immunitate illa non gaudere. Dum reus in Ecclesia remanet, si aliunde vivere non possit, debet ab Episcopo sive judice Ecclesiastico sustentari. Ita Doctores apud *Farinacium Cap. 19. n. 296.* & *Dianam Part. 6. Tract. 1. Resol. 33.*

Quaeres 1. An Ecclesiae suae Immunitate gaudeant ipsi Clerici, sic ut ab Episcopo inde extrahi inviti non possint?

Resp. Affirmative, quamvis id neget *Abbas in Cap. inter alia de immunit. num. 13.* Sed contrarium pro Clericis declaravit sacra Congregatio die 23. Januarii 1617. & die 17. Augusti 1618. apud *Dianam*, exceptis casibus degradatione dignis. Additque idem, Sacerdotem delicti Reum, si coram & stola indutus, etiam extra Ecclesiam, praecedente Cruce v. g. funus comitetur, vel etiam sacrum Vjaticum, aut extremam Unctionem ad infirmum deferat, non posse a satellitibus capi: & si sic caperetur, non debere Episcopo interroganti de delicto respondere, sed posse capturae suae nullitatem opponere.

Quaeres 2. Quid in hoc dicendum de Regularibus? *Resp.* Si delicta commissa sint extra Ecclesiam, & conventum, illos gaudere Immunitate, a paritate resolutionis pro Clericis allatae. Hinc Religiosus Apostata in Ecclesia & domo Religionis diversae ab eam qua apostatavit, potest Immunitatem sortiri. Nec defunt, qui putant idem dicendum de Ecclesiis, & Monasteriis in quibus Religiosus deliquit, eo quod hic casus in sacris Canonibus non excipiat. Sed rectius cum aliis *Diana*, haec opinio, inquit, licet in rigore juris probabilis, habet contra se contrarium praxim a summis Pontificibus appro-

batam: Et si admitenda esset, punitio & disciplina regularis corrueret.

NOTA.

HAbent insuper Clerici Privilegium Fori, & Canonis, quod scilicet non possint capi, aut puniri nisi a Judice Ecclesiastico: & quod non subsint legibus Civilibus saltem quoad vim coactivam, sed tantum directivam. De his, & de *Functionibus* diversis quae Clericis prohibentur: & de *irregularitatibus* singulis quas Clerici incurrun, agitur infra in *Sacramento Ordinis Tract. 4. Cap. 7. §. 2. & 3.*

De Spectantibus ad *Simoniam* in officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, infra *Tract. 5. Cap. 12.*

De *Sacrificio Missae* ejusque celebratione, pretio, stipendio, &c. infra *Tract. 4. cap. 4. §. 5. 6.*

De *Officio Canonico*, ejusque modo, ac obligatione varia, *Ibidem Cap. 4. in fine.*

De ceteris Sacerdotis *Functionibus*, earumque *Praxi* omnimoda, in administrando, & assistendo, cum aegris, & moribundis, cum *Materia*, & *Methodo* copiosa tradendi *Doctrinam sacram*, &c. in hoc Opere suis locis & titulis, & infra in *Tom. III.* specialiter traduntur.

CAPUT VI.

DE REGULARIBUS
RESOLUTIONES SINGULARES
AD PRAXIM MAXIME
PERTINENTES.

MAteria haec quam suscepi admodum ampla est. De ea scriperunt integri Tomis *Suarez* de Religione, *Castro-palaeus*, *Pellizarius*, *Peyrinus*, *Portel*, *Ardriquez*, *Bordonus*, aliique. Nos hic quaestiones selectiores atque utiles fusius, alias brevius complectemur, quod Lector ut arbitror non parum sibi commodum atque utile experietur.

ARTICULUS I.

De Novitiatu Regularium.

QUAESTIO est, primo: Quid requiratur ut novitatus sit legitimus?

Resp. Requiritur. Ut exercentur illi in aetate legitima. 2. In loco ad illum debito. 3. In Habitu religionis. 4. Cum debita certi temporis continuatione.

II. *Aetas* autem requisita est, ut habeat quatuordecim annos expletos: in foemina sufficiunt anni duodecim: & hi anni in utrisque debent esse completi de momento in momentum, ut jura loquuntur: nec malitia, sive maturitas rationis, supplet aetatem. Patent haec ea *Clement. ult. de Regularibus*, cum *Glossa V.* aetate. Et ita docet *Sanchez Lib. 5. in Decal. Cap. 4. n. 22.* cum *Paludano*, *Sylvestro*, *Tabiena*, *Angelo*, *Azor*, *Lopes*, aliisque. Licitum tamen est ante illam aetatem recipere ad probationem vitae Religiosae, sed non potest dici inchoare Novitatum nisi expletis praedictis annis pubertatis, uti pluribus ostendit *Sanchez* supra citatus.

Et quidem in Soc. Jesu quandoquidem ad Novitatum nemo admitti possit qui sit minor 15. aut major 30. annis, & in hoc, solus *Generalis* dispensat.

ex ipsius Provincialis Regula 36. admittit aliter facta erit irrita ex defectu potestatis in admittente. Docet tamen Sanchez supra num. 26. Si Provincialis aliquem minorem aut majorem aetate praedicta admittere sub spe rati habitationis sui Generalis, legitimum admitti Novitiatum incipere posse a tempore rati habitationis, dummodò ante vota religiosa tempus praescriptum expleatur. Quae conformia sunt Congregationis Generalis VIII. Canonis 9.

III. De **LOCO DEBITO**, Dicendum, Novitiatum posse reddi irritum ex eo praesertim quod extra Monasterium peragatur: nisi id fiat cum legitima Superioris regularis licentia: Tunc enim censetur esse sub obedientia sui Praelati: uti ostendit Azor P. I. l. 12. c. 2. q. 8. & c. 3. q. 7. Rodriguez Tom. 3. q. 15. art. 10. Emanuel Sa V. religio, num. 9. Castropalaus Tract. 16. d. 1. p. 12. alique.

Posse autem aliquam partem Novitiatu peragi extra Monasterium, etiam post Decretum Clementis VIII. quo statuitur Novitiatum faciendum esse in aliquo ex Conventibus designatis, docet Bordonus *De Profess. 6. 4. q. 14.* & probat etiam ex eo quod Novitii Conventi de facto exerceantur: in Quaestiuando in praedictis extra civitatem, quod supponit illos per plures dies illic commorari.

IV. De **HABITU RELIGIONIS**, quaeritur, an ad essentiam Novitiatu pertineat ut peragatur in Habitu Religionis suscepta, sic ut in habitu seculari non peragatur.

Resp. Affirmativè regulariter loquendo, nempe, nisi aliter constituitur in Ordinis peculiari Regula à Pontifice, vel usu approbata. Et hoc modo in Novitiatu Soc. Jesu, quae nullum particularem habitum profertur, nulla requiritur mutatio aut susceptio habitus, sed sufficit ut ille qui potestatem habet admittendi, signo externo sufficienter declaret voluntatem admittendi hic & nunc hanc personam ad solitam probationem: ac simili modo consensum & acceptationem suam declarante illo qui admittitur. Ita cum communi Pellizarius, & Peyrinus de R. P. q. 3. c. 1. §. 4. Num. 103.

V. De **DURATIONE**, quaeritur, An sit de essentia ut duret per annum integrum non interpolatum.

Resp. Affirmativè Regulariter. Et quidem quod debeat durare per annum integrum probatur ex *Tridentino Sess. 25. Cap. 15. de Regul.* id expressè statuente. Quod verò debeat esse annus continuus probat Sanchez supra Num. 31. ex Canonistis docentibus, quando in aliquo Decreto requiritur aliquod tempus, illud debere esse continuum. Et quia tempus continuum videtur necessarium ut Novitius experiatur Ordinis austeritates & difficultates, quas vix potest satis expectari per tempora interrupta, uti multo difficilius est jejunare per plures dies continuos, quam per dies interpolatos.

Dixi, *regulariter*, quia ex Privilegio Bullato Julii II. concessio Minoribus, in casu quo aliquis annum probationis inceptum interrumpat Religionem & habitum deserendo, si postea ad eam redeat, potest tempus prioris receptionis habitus cum tempore posteriori computare juxta Superiorum determinationem: neque fuisse huic Privilegio per *Tridentinum Sess. 25. Cap. 15. de Regul.* derogatum, ostendit Rodriguez Tom. 3. q. 15. art. 5. qui & refert multos viros Doctos

huic sententiae subscripsisse. Quamvis Sanchez & alii relati à *Diana Part. 3. Tr. 2.* oppositum doceant, quorum sententiae praxis Societatis conformari solet. De hoc etiam pluribus agit Bordonus *Cap. 4. de Profess. Quest. 13.*

Docent etiam Auctores apud supra citatos communius sequentia.

Valere Novitiatum factum in continua corporis infirmitate, tum quia per illam patienter toleratam illius natura & virtus satis explorari potest, tum quia ipse vicissim Religionis charitatem & instituta etiam in eo statu potest satis perspecta habere, uti docet hic Suarez, Navarrus, Miranda, Sanchez, Rodriguez, Contra Bordonum, de eo qui in ordine Minorum toto tempore Novitiatu carnibus vesci deberet.

Non item valere Novitiatum factum in amentia superveniente tempore non brevi. Nec factum ab ingrediente siclo animo, etsi postea fictionem deponat, ut docet Suarez & Sanchez de matrim. Disputat. 37. Num. 56. quamvis disertè notent, doctrinam oppositam esse omninò probabilem, & magis praxi accommodatam, cum Novitiatu opere magis quam intentione perficiatur: idemque tradit Bordonus *hic Quest. 16.*

Novitiatum tenere, etsi factum cum impedimento occulto, si hoc desinat ante professionem, sicut docet expressè Portel *de dubiis Regularium verbo Novitius, Num. 52.* de eo qui admittus fuit ab aliquo non habente admittendi potestatem: quamvis aliter sentiat Sanchez, Navarrus, Rodriguez.

Dimissum è Societate Jesu post vota biennii, si iterum recipiatur, de rigore juris non debere semper repetere Novitiatum, quamvis contrarium in praxi soleat observari, docet cum pluribus Pellizarius in *Mannali Regul. Tract. 2. Cap. 1. Quest. 12.* Et univèrsim, si quis injustè ejectus fuerit, non debere Novitiatum denuò inchoare tradit Bordonus *hic Quest. 12.*

VI. **IMPEDIMENTA** substantialia admissionis in Societatem quinque enumerantur in *Cap. 2. examinis generalis; & in Parte 1. Constit. Cap. 3.* Primum, Recessisse à gremio matris Ecclesiae fidem abnegando, vel in errores contra illam sic incidendo, ut damnatus quis fuerit ob aliquam propositionem haereticam, vel ut suspectus de haeresi per sententiam publicam declaratus, vel si infamis ob excommunicationem tamquam schismaticus extiterit: 2. Si homicidium aliquo tempore perpetraverit, vel propter enormia peccata publicè infamis fuerit. 3. Si habitum sumpserit alicujus Religionis Fratrum vel Clericorum vitam aliquando cum illis agendo, sive emissà sive non emissà promissione: aut etiam cum vestibus monachalibus Eremita fuerit. 4. Si adstrictus sit vinculo matrimonii consummati, vel legitima servitutis. 5. Si patiat infirmitatem unde iudicium obscurari, vel parum sanum reddi soleat, aut si ad hujusmodi infirmitatem habendam dispositio notabilis appareat.

Horum singula admissionem in Societate reddunt invalidam, sic ut etiam vota, aut professio subsequens pro nulla haberi debeat: de quibus in particulari tractat Castropalaus *Parte 3. de virtute Religionis Diss. 1. Pnn. 8. §. 1.*

Ubi & agit idem, de impedimentis secundariis, quae quamvis à Societate non omnino excludant, reddunt tamen personam minus idoneam, & admissionem lege ordinatâ difficilem.

VII. Quoad *POTESTATEM ADMITTENDI*, Prælatorum Regularium est admittere ad Religionem. Et in quibusdam Ordinibus, etiam Superiorum localium, de consilio tamen & consensu sui Capituli. Varia sunt de hoc jura particularia, & Bulla Sixti V. quæ & moderamen apponit prioris Bullæ ab eodem editæ, uti videre est apud Auctores prædictos. In terminis etiam Bullæ Sixtinæ, necessarium non est ut in admissione omnes Deputati concordent.

Juxta Decretum ejusdem Sixti V. certæ Informationes admissioni Novitiorum præmitti debent. Non tamen in casu quo admittendus sit notoriè dignus: nec si admittendus sit in partibus longinquis: & quid de hoc concessum sit Societati, deducit cum aliis Pellizarius supra Tract. 2. Cap. 3.

Admissionis capax est Conjug innocens quando constat de alterius conjugis adulterio: uti & sponsi de futuro: sed non regulariter qui sub ea spe puellam defloravit.

Non recipiuntur Episcopi sine Pontificis licentia. Uti & habens Votum Religionis illicitè acceptat Episcopatum, saltem sine Pontificis dispensatione.

Capax est admissionis habens Votum intrandi Ordinem alium etiam strictiorem: idque ex Prælati dispensatione vi Privilegiorum concessa, uti fufius supra citati, tam de his, quam de Decretis Clementis VIII. *Super receptione & educatione Novitiarum*, qui monent, videndum esse, an, & quo modo, aut qua parte in unoquoque Ordine illa admiffa fuerint, & in præfenti usu recepta, de quo etiam *Sala, Valeria, & Reginaldus* apud *Baldellum* Lib. 5. *Disp.* 18. *Num.* 25.

Subiunt Novitii jurisdictioni Ordinis in quo probantur, quamdiu in Novitiatu permanent. Non potest tamen illis præcipi in virtute obedientiæ. Nec subsunt penis latis contra Religiosos, nisi & ipsi in specie exprimantur.

Valide confitentur Sacerdoti ab Ordinario approbato: sed non semper cuiusque Sacerdoti Ordinis sic approbato. Sufficit ad eorum Confessiones audiendas approbatio sive deputatio Prælati regularis.

An Novitii subjaceant *reservacioni* casuum & censurarum quæ facta est à Prælati Regularibus pro Religiosis Ordinis in quo probantur, variant sententiæ. Negant *Portel, Miranda, Azor, Vega, Naldus, Sa, Homobonus, Ledesma*, & alii cum *Diana* Part. 3. Tract. 2. Resol. 4. Affirmat *Corduba, Rodriguez, Layman, Lezana*, & alii apud *Dianam* supra. Et hanc sententiam in Societate sustinendam esse ex variis Decretis ostendit *Pellizarius* hic Tract. 2. Cap. 6. q. 12. qui & notat, non solere à Prælati pro solis Novitiis casus reservari.

VIII. *PRIVILEGIA* quibus gaudent Novitii sunt varia. 1. Gaudent illis Privilegiis quibus fruitur Ordo in quo probantur. Quia in favorabilibus veniunt nomine Religiosi, ex *Cap. Religioso §. quamvis de Sent. Excom. in 6.* Et cum suo modo sustineant Religionis onera, æquum est ut participent Privilegia, juxta Regulam juris 55. in 6. uti docet *Suarez* Tom. 4. de Rel. Tract. 10. Lib. 9. Cap. 1. *Molina, Azor, Diana*, & apud ipsum plures cum communi DD. quamvis id neget *Rodriguez & Portel, Verbo, Novitius*, nisi id in ipsa concessione Privilegii exprimatur.

Possunt etiam Novitii frui *Indulgentiis* quæ concessæ sunt aut conceduntur professis istius Ordinis. Quia, juxta dicta, Novitii in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum. Ita *Portel* alios citans. In prima etiam habitus receptione obtinent indulgentiam plenariam à Paulo V. concessam, de qua infra.

Gaudent etiam Privilegio Fori, sic ut non possunt pro delicto conveniri coram Judice seculari, præsertim si ante ingressum non cæpit cognoscere de delicto ab eo in seculo commissio. Ita *Navarrus, Molina, Azor, Sanchez, Lezana, Suarez*, ex *Constit. Sixti V. ad Romanam* apud *Pellizarium*, aliosque.

Sunt exempti ab *Ordinariorum* jurisdictione. Sunt immunes à *Gabellis*. Gaudent Privilegio *Canonis*, sicut ille qui percutit Novitium insidente Diabolo, ut supra loquuntur, incurrit excommunicationem *Canonis* aequè ac si percuteret Religiosum professum. Si hæc illegitimi sustinent aliqui cum *Rodriguez* illos fieri habiles ad Ordines sacros. Sed ex adverso docet *Sanchez & Castropalans*, per solam professionem Religionis cessare irregularitatem cui illegitimi subjiciuntur: Horum rationes elidere conatur *Pellizarius* Tract. 2. Cap. 7. *Quest.* 7.

Novitii possunt retinere Beneficium Ecclesiasticum seculare antea acquisitum pro toto tempore Novitatus. Constat ex *Cap. Beneficium, de Regul. in 6.* Et tenentur interea exhibere obsequia requisita quæ per se possunt, uti est recitatio officii Canonici, & per alia ea quæ per se præstare nequeunt. Si autem beneficium annexum sit jus eligendi, ad suffragium præbendam vocari debent, possuntque suum suffragium alteri committere, de quo *Peyrinus, Pellizarius, alii*que.

Obligatio ad solvendum *Debita* non tollitur per ingressum Tyrocinii: nisi tam re, quam spe sint impotentes solvendi si in seculo longo tempore non permaneant. Ita *Azor, Lopes, Lessius, Sanchez, Diana*, qui & addit, si Novitio ingresso non solutus debitis relinquitur aliqua hereditas, legatum, aut donatio, monasterium illa percipiendi teneri ejus debita ex his percipere.

Non obligantur ad *Vota* facta ante tyrocinii ingressum, utpote pro illo tempore suspensa, etiam si Ordini obsequis non repugnent. Neque tamen ad sacros Ordines admitti titulo paupertatis, uti possunt Religiosi.

Possunt exponi ad concionandum, etiam nondum ordinati; etiam illi qui nondum habent primam tonsuram, si ad hoc reperiantur idonei. Nam jura tantum simpliciter Laico actum concionandi prohibent. Colligitur hoc tam aliunde, quam ex *Indulto Pauli III. pro Societate* apud *Pellizarium* Tract. 2. Cap. 7. *Quest.* 25. qui notat, hoc non obstante, in Societate curari ut sit expositi primæ tonsuræ initientur.

Professus transiens ad alium Ordinem, nequit eligi in Prælatum dicti Ordinis durante ejus Novitiatu: potest tamen in Prælatum prioris Ordinis à quo transiit: uti etiam ad dignitates Ecclesiasticas extra Ordinem. Colliguntur hæc ex *Cap. Nullus de Elect. in 6.* & ex *Tridentino Sess. 14. Capit. 10. de Reformat. & Sess. 25. Cap. 21. de Regul.* apud *Peyrinum, Pellizarium, Suarez*, &c.

Non possunt Novitii de bonis suis ita elargiri Conventui in quo probantur, aut toti Ordini, ut inde impediatur eorum libertas in ordine ad recessum: possunt tamen Conventui fieri donationes ab eorum

rum parentibus & amicis: & ex bonis Novitii quæ ad illius sustentationem requiruntur. Ita præscribitur in Tridentino *Sess. 25. Cap. 16. de Regul.* apud prædictos.

Requiritur in Novitio *Renunciatio bonorum* juxta Institutum sui Ordinis: illa communiter facienda est intra bimestre proximum professioni: non requirit solennitatem juris civilis: vim habet tantum à tempore professionis: ante professionem per Testamentum legitimum revocari potest. Constant hæc ex Concilio Tridentino *Sess. 25. Cap. 16. de Regularibus*, & fufius deducuntur apud Sanchez *Lib. 7. Moral. Cap. 1. Portel, Peyrinum, Lezanam, Dianam Part. 3. Tract. 1. Resol. 55. aliofque.* De quibus nos plura inferius, de Paupertate religiofa.

ARTICULUS II.

De Professione Religiofa.

Professionis Religiofæ essentia distinctè exprimitur hac definitione, quod fit, Contractus moralis, non merè humanus sed facer, per quem homo voluntariè se tradit Deo in certa Religione legitime approbata, idque per tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ, interveniente etiam Prælati regularis auctoritate dictam traditionem Dei nomine acceptantis.

Ad essentiam Religionis non requiruntur tria vota solennia. Patet ex eo, quod qui in Societate Jesu committunt tria vota simplicia sunt verè Religiosi: sic enim definit *Gregorius XIII.* in Bulla, *Ascendente Domino* apud Pellizarium, Layman, aliofque.

Qui in Ordinibus Militaribus castitatem non absolutam, sed tantum conjugalem vovent propriè Religiosi non sunt. At verò milites S. Joannis, & ordinis Teutonici, cum edant tria Vota substantialia, veri Religiosi sunt. Ita quoad primam partem docet *D. Thomas 1. 2. Quæst. 186. Art. 3. ad 3.* & cum aliis Sanchez *Lib. 4. Mor. Cap. 16. Quoad secundam Navarrus Consil. 12. Peringo, &c.*

Irrita est professio Religionis, si addatur conditio strani Religioso repugnans, v. gr. ut possit aliquis retinere aliqua bona, tamquam propria: Ita *Abbas, Sylvester, Lessius, Sanchez, Lib. 5. Moral. Cap. 4. Num. 92.*

Religiosi non sunt, qui editis votis perpetuè castitatis, ac paupertatis, obedientiam etiam vovent Episcopos, aut Confessarios præstandam. Quia tali voto non subjiciuntur spirituali jurisdictioni Ordinis, imò nec Ecclesiasticæ personæ efficiuntur, sed ut ante erant, Laicæ permanent: Ita *Lessius de Just. Cap. 41. Dub. 10. Num. 10.*

Summus Pontifex etiam in solennibus votis Religionis dispensare potest, ut aliquis Religiosus esse definit. Cum enim Pontifex possit dispensare in votis simplicibus, sequitur etiam posse in solennibus, cum solennitas Votorum ab Ecclesia sit inducta. Id docent plures Theologi, & exemplis confirmant, cum Navarro *Cap. 12. Num. 75.* quamvis aliter senserit *D. Thomas, aliofque.*

Religiosus promotus ad Cardinalatum vel Episcopatum, obstrictus manet essentialibus votis suæ religionis, licet quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus censetur, idque per accidens, nam manet nihilominus sub obedientia summi Ponti-

ficis, capite omnium Religionum: Ita *D. Thomas communiter receptus in 2. 2. Quæst. 88. Art. 11.*

Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, saltem ex moralis honestatis obligatione, præscripta Regule servare debet, quæ cum munere, ac dignitate sua consistere possunt, v. gr. ut habitum sui Ordinis ferat, retento saltem illius colore, quamvis quoad formam sive figuram possint se conformare Episcopis secularibus, ex indulto *Clem. VIII.* apud Sanchez, *hic Num. 12. aliofque.*

Religiosus ad secularem Parochiam promotus, habitum suæ Religionis deferre, & alia præscripta Regule, quatenus cum munere, & laboribus ejus consistere possunt, observare debet, etiam sub culpæ obligatione si Regula Ordinis ita obliget. *Layman hic Lib. 4. Tract. 5. Cap. 1.*

Religiosus dum Parochiam secularem administrat in plerisque Episcopo diocesis subjicitur, verum in iis, quæ ad Regulam spectant v. gr. ut habitum gestet, videtur subiectus manere Abbati, vel Præposito Monasterii. Ita *Angelus Ver. Monachus, Rosella, Sylvester, Sanchez Lib. 6. Moralium Cap. 6. Num. 36.*

Professio in Religione duplex est, alia expressa, seu verbo, seu scripto: alia tacita v. gr. si quis post annum probationis, professorum habitum proprium triduo gestaverit, aut intra triduum, post annum probationis exactum, exerceat actum proprium professorum, v. gr. in capitulo suffragium ferat, aut si quis anno continuo habitum in Religione gestaverit, in qua nulla patens distinctio est inter Novitiorum ac Professorum habitum, talis anno exacto censetur tacitè professus, nisi protestetur sibi non esse animum propterea Religionem profitendi. Hanc tacitam professionem valere etiam post Tridentinum monet *Rodriguez, Miranda, Sanchez Lib. 5. Moral. Cap. 3. Num. 36.*

Merus gravis & injustus, ipso jure infirmat professionem Religiosam, ut nulla exinde obligatio oriatur, v. gr. si Novitius incarceratus fuit, propterea quod discessum petierit: Imo quandoque etiam metus reverentialis, si nimirum alia concurrant, quæ difficulter homo à se repellere possit. V. G. si minentur Consanguinei nihil amplius subsidii præbendum, si è Religione egrediatur. Ita tradit fufius cum aliis Sanchez *Lib. 4. Disp. 7. Num. 7. Coninck, & Lessius de Just. Lib. 2. Cap. 17.*

Post Quinquennium à die professionis non auditur Religiosus in externo foro, si dicat professionem suam ob metum, vel aliud impedimentum irritam fuisse: prius enim reclamare debebat. Certum est ex Tridentino *de Regular. Cap. 19.*

Licet alicujus professio ipso jure irrita fuerit, tamen subsequente expressa vel tacita ratificatione, coram Prælato, iisque quorum interest, facile convalescit. Ita cum aliis Navarrus *Lib. 3. Consil. 41. de Regularibus.*

Qui generatim vovit, se Religionem ingressurum, debet moralem diligentiam adhibere ut in aliquo Ordine suscipiatur, idque spectata intentione voventis masculi: solum intentionem habere censentur ad monasteria suæ nationis: feminae solum ad vicina monasteria, propter commoditates cognatorum. Quod si quis in ordine laxiore non recipiatur, non tenetur ad strictissimum v. gr. Capucinatorum, vel Carthusianorum, si affirmet, vel ex circumstantiis (puta

(puta quia est homo delicatus) colligi possit non fuisse ipsi mentem etiam ad tales Religiones se obligandi. Quia in generali promissione non veniunt ea, quae quis verisimiliter in specie promissurus non fuisset: Nec adigendus est ut fiat Laicus in Monasterio, si asseret, vel ex circumstantiis colligi possit, intentionem Voti non se extendisse ad hunc casum, uti iam dictum. Et ita docet ipse *D. Thomas 2. 2. Quest. 88. Art. 3. Cajetanus, Arragonius, Sotus, Azor, Valentia, Rodriguez, Sanchez, &c.*

Qui certam Religionem vover, etsi in uno Monasterio repulsam ferat, debet alia Monasteria ejusdem Ordinis adire, si spes sit susceptum iri. Secus est, si ingressum certae Religionis & Monasterii ex causa speciali voverit, videlicet cum dependentia ad certum locum, & non in sensu diviso, videlicet per se, quaecumque loco. Ita fufius post *D. Thomam cit. Quest. 88. Art. 3. ad 3. Cajetanus, Sotus, Azor, Sanchez, Suarez de Relig. Lib. 4. de Voto Cap. 8. Num. 8.*

Qui Religionem vover, peccat contra Religionis virtutem, si se impotentem reddat ad Monasterii ingressum, contrahendo v. gr. ingentia debita, vel committendo crimen ex quo inhabilis fiat ad admissionem, *Layman hic, aliique.*

Qui vover se professurum in Religione laxa, potest eligere strictiorem: Peccat ingrediendo Religionem laxiorem sine dispensatione, quia minus praestat quam promiserat. Valida tamen est professio, quia alterum Votum solenne, in quo personae traditio fit & Religioni jus in ipsam acquiritur derogat priori simplici Voto per quod nullum tale jus strictiori Religioni acquisitum erat. Constat ex *D. Thoma 2. 2. Quest. ult. Art. 8. ad 3. Cajetano ibidem, Navarro, Sanchez, & aliis communiter.*

Votum ingrediendi & experiendi Religionem strictiorem quisque commutare potest in Votum profectiorem laxiorem. Ratio, quia Votum perseverandi in laxiori melius est, & plus obligans, quam Votum tantum ingrediendi & experiendi strictiorem. Ita *S. Antoninus Part. 2. Tit. II. Cap. 2. §. 8. Sylvester Ver. Votum, Sanchez, aliique.*

Mendicantes non possunt transire ad alium Ordinem non mendicantium (excepto Carthusianorum) sub excommunicatione Papae reservata: Et licet cum licentia Papae, aut Ordinis transeant, tamen non habent vocem in Capitulo, nec Administrationes, nec Prioratus, aut officia consequi possunt. Habentur haec ex Extravaganti communi, *Viam ambitiosa, & ex Clementina 1. de Regularibus.*

Austeritas Ordinis attendenda non est secundum institutum Regulae, sed secundum Observationem praesentem, in tantum, ut professus in strictiore Ordine, ubi non servatur Regula, possit transire ad laxiorem, in quo servatur Regula, nisi spes sit reformationis futurae prioris Ordinis, aut si in Provincia Monasterium ejusdem Ordinis sit, in quo servatur Regula, & ad quod transferri poterit. Ita *Rodriguez, Sanchez, Lessius, Layman, aliique.*

Canonici Regulares transire possunt ad ordinem Monachorum, sed non vice versa. Quia Religio Monachorum austerior est. De quo *Navarrus in Caput Statutum 19. q. 3. de Regularibus, &c.*

Quod si quis ab uno Ordine ad alium transire velit & non recipiatur, vel receptus iterum ante Professionem egrediatur, debet redire ad suum Ordinem: Quia

non simpliciter ex Ordine dimissus est, sed sub conditione, ut alium ingrediatur, ac profiteatur. Ergo hoc non secuto, federe debet: de quo *Sanchez supra. supra. & in Compendio Privileg. Soc. Jesu Apostata §. II.*

ARTICULUS III.

De Paupertatis Religiose varia obligatione.

Religiosus absque consensu Praelati expresso aut praesumpto nullam rem pretio aestimabilem accipere, retinere, absumere, permutare, aut alteri donare potest. Haec enim obligatio in Paupertatis Religiose Voto involvitur, ut nihil possideat proprium, sive ad propriam dispositionem. De consensu Praelati praesumpto docet *Suarez & Lessius*, Religiosum excusari a mortali si praesumatur affectus Praelati rem liberam concessurum si rogaretur. Quia tunc censetur rem habere ex superioris voluntate saltem virtuali. Atque licet si Superior sit invitatus tantum quoad modum, veniat quidem peccari, sed non contra Votum Paupertatis tradit *Suarez, Sanchez, & Layman Lib. 5. Tract. 7. Cap. 7.*

In Societate Jesu Scholastici & Coadjutores temporales, qui post biennium probationis, Vota simplicia emisissent, possunt retinere & acquirere Dominium radicale bonorum tam mobilium, quam immobilium, ut est hereditas &c. Sunt tamen privati jure actuali de illis disponendi pro suo arbitratu.

Si autem de facto inter vivos, aut mortis causa de bonis suis disponant absque Superioris consensu, valida videtur illa dispositio, quamvis sic disponentes peccent contra Votum Paupertatis. Ratio horum est, quia illi retinent Dominium bonorum suorum, donec se abdicent per professionem solennem, quamvis restringantur quoad usum, juxta Institutum Societatis pluribus Pontificibus confirmatum ut a Gregorio XIII. Ascendente Domino. Ita *Sanchez Lib. 7. Mor. Cap. aliique.*

Peccant etiam generatim Religiosi qui rem aliquam pretio aestimabilem sine Superioris sui consensu expresso, tacito, aut praesumpto, accipiunt, retinent, occultant, absumunt, permutant, aut alteri donant. Ita cum communi *Antoninus, Sylvester, Navarro, Mendez, Azor, Valencia, Lessius, Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19.*

Sufficit tamen consensus ille tacitus, quo Praelatus sciat subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibeat cum facile possit: Tunc enim plerumque approbare censetur. Ita *Sanchez ibidem: qui & addit Num. 70.* Si Praelatus Religioso donat, aut res ab alio donatas illi permittat, ut munuscula benedicta, vicunculas, rosaria, sciens subditum ad proprium usum iis omnibus non indigere spectata a caritate, hoc ipso tacite concedi facultatem ea alio sine domesticis, sive externis donandi. Et domesticos pro tunc alia venia non indigere deducit *Lugo de Just. Disp. 3. Sect. 8.*

Ufus solus rerum non absumptibilium potest esse contra Votum Paupertatis v. gr. librorum ad notabile tempus, quod tamen raro ascendere ad mortale, notat *Sanchez supra, & Cap. 20. Num. 6.*

Si Religiosus parcius vivendo aliquid reservat, non sibi acquirit, sed Monasterio manet, cum sit dominus incapax, ideoque nihil sibi proprium acquirere servanda

vando potest, aut aliis donando. De quo Sanchez *sup.* Lib. 7. Cap. 19. n. 33.

Quidquid Religiosus Contractu, donatione, vel hereditate acquirit, Monasterio acquirit: Monasterium autem non obligatur ex contractu vel delicto Religiosi, nisi quatenus consensum præbuit, vel aliquid inde commodum accepit. Ita *Navarrus Com. 2. de Regul. num. 62. Azor 1. 2. Cap. 11. Quest. 2. alique, & colligitur ex Cap. quod quibusdam de Fidejussore.*

Administratores & Oeconomi Religionis, plus dare non possunt, quam Ordinis Regula, Consuetudo, vel Superioris voluntas permittit. Constat ex *D. Thomam 2. 2. q. 32. Art. 8. alisque.* Unde si quis ab illis ultra potestatem concessam acceperit, furti particeps censetur.

Praelati Regulares contra Votum paupertatis & adversus Iustitiam peccant, si bona Conventus aliter expendant, aut donent, quam Ordinis Regula, aut consuetudo permittit. Quia Praelati non sunt bonorum communium Domini, sed solum Administratores. Ita eam communi *Navarrus hic num. 11. & 23. Abulensis, Molina, &c.*

Quanta materia ad transgressionem Voti paupertatis requiratur, ita definitur sicuti in furto, præsertim filiorum à parentibus honestis, quod latitudinem aliquando majorem admittit: de quo *Navarrus, Azor, Sanchez, alique.*

Tridentinum Concilium *Seff. 25. Cap. 2.* videtur prohibuisse, ne Religioso designentur stabiles redditus in fuit ejusdem peculii, quamvis dependentes à Praelati voluntate, licet alii DD. non sine probabilitate negent id Tridentino Concilio adversari. Ita enim docet *Navarrus Comment. de Regul. num. 18. & alibi, Sanchez, Sà, Rega, Lud. Miranda, & alii, Contra Lopez, Lessium, Azor, Rodriguez, Molinam, Tom. 2. Diss. 276.*

Praelatus Religioso licentiam dare non potest res absumendi in usus vanos, aut illicitos, sed tantum expendendi ad utilitatem Monasterii, publicam, vel privatam. Nam Praelatus subditio majorem facultatem conferre non potest quam ipse habet: cum autem is bonorum Monasterii Dominus non sit, sed tantum Administrator, ideo ea arbitrato suo, atque inutiliter expendere non potest, sed tantum in ejusdem Ecclesie seu Monasterii necessitatem, vel aliquam utilitatem. De quo fuit *Navarrus supra, num. 23. Sylvester Ver. Religio, Miranda, Tom. 1. Quest. 28. Art. 9. Valentia, Molina, Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19. num. 30.*

Etiam Abbatissæ Monialibus suis subditis licentiam dare possunt accipiendi, expendendi, retinendi, quæ justa sunt. Excipit tamen Sanchez *sup. num. 44.* Nisi consuetudine, vel constitutione Ordinis Abbatissæ potestas sit restricta.

Religiosus si rem aliquam donatam absolute accipit in favorem alterius, non interveniente licentia Praelati, peccat contra Votum paupertatis: secus tamen, si se habeat tantum ut intercessor, elemosynarius, intermunicus. Ratio prioris est, quia in hoc casu Religiosus jus aliquod pretio aestimabile sibi usurpat si accipit pecuniam suo arbitrato distribuendam, ita ut à dante revocari non possit. In posteriori autem revocari potest, & de re nulla nomine suo disponit. Ita *Turrianus, & plures apud Sanchez supra Cap. 30. num. 3.*

Si Monacho hereditas aut legatum relinquatur ea lege, ut ad ipsum & non ad Monasterium pertinere debeat, explicari debet, voluisse testatorem, ut ad *M. R. P. Arjdek. Tom. II.*

nachum pertineat cum consensu Praelati: Quare si Praelatus consensum neget, corruit legatum, vel institutio. Ratio, quia dispositionem qualemcumque ita interpretari oportet, potius ut valeat quam ut pereat, & perplexitas verborum secundum præsumptam voluntatem testatoris ordinanda est. Adde quod verba testatoris debent intelligi secundum conditionem personæ, cui aliquid datur: atqui Monachus hereditatis aliter capax non est nisi quoad usum dependentem à voluntate Praelati. Monachus tamen legatum sibi relictum potest Monasterio resignare: Quia conditio illa à testatore apposta erat in gratiam Monachi, quivis autem favori suo renunciare potest. Ita *Angelus Ver. Monasterium num. 1. Sylvester Ver. Religio Quest. 5. Rodriguez, Molina, Bartolus, Sanchez Sup. Cap. 17. num. 4.*

Si testator expresserit, non aliter se relinquere Monacho, nisi ut habeat rem independentem à Praelati consensu, irritum est legatum: sed in dubio non est præsumendum id adjectum fuisse, ut conditionem propriè dictam, sed ut modum, qui si impossibilis sit pro non adjecto habetur. Ita *Bartolus, Sylvester, Molina, Rodriguez supra, contra paucos.*

ARTICULUS IV.

De voto Religiosæ Castitatis.

Castitas Religiosa rectè definitur, Virtus qua Religiosus per Votum promittit ab omni delectatione venerea tam illicita quam licita per concubium: sive sit Votum solenne, sive simplex, quale emittunt Religiosi Societatis post biennium probationis, & dirimit matrimonium subsequens ex Gregorio XIII. Const. *Ascendente Domino.*

Hinc pro brevi resolutione casuum plurimorum: *Omnis actus venereus qui in seculari est peccatum unicum contra castitatem, idem actus in Religioso est peccatum duplex, scilicet intemperantiæ contra Castitatem, & sacrilegii contra Votum quo se ad servandam Castitatem adstrinxit.*

Non dari in Religiosis, nec in aliis, in delectationibus venereis omnino deliberatis parvitatem materiæ quæ excuset à mortali communior est sententia, apud *D. Thomam 2. 2. Quest. 154. Art. 4. S. Antoninum Part. 2. Tit. 5. Cap. 1. num. 9. Sylvestrum. V. delectatio, Lessium, Lib. 4. Cap. 3. num. 59. Azorium Part. 3. Lib. 3. Cap. 25. Rebellum, Baldellum, Sanchez, qui retrahit sententiam suam oppositam ex Armilla, Soto, Navarro &c. cum eam docere nobis interdictum sit à P. Generali Claudio Aquaviva die 24. Aprilis 1612. Decreto quod incipit: *Quia nonnullorum opinio &c.**

Votum Castitatis Religiosæ irritat sponsalia de futuro. Ita *Suarez, alique ab ipso relati de Relig. Tom. 3. Lib. 9. Cap. 7. Num. 8.* Imò dissolvit sponsalia de præfenti, aut matrimonium ratum & non consummatum uti probatur ibidem: ergo à fortiori dirimit sponsalia de futuro.

Non tamen dirimit Votum illud matrimonium ratum & jam consummatum. Est certum, & constat ex illo *Matth. 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet.*

Dicès, inde non sequitur quod per Vota solennia non possint separari ex constitutione Ecclesie, quæ non hominem sed Deum repræsentat.

Resp. Ecclesie non competere potestatem divini in illis in quibus ipsam jus divinum repugnat, uti

de
cin

leo
gia

uti hic repugnare docet S. Gregorius Lib. 9. Epist. 39. & ipsa praxis Ecclesie in oppositum.

Vorum Religioſæ Caſtitatis inhabitat ad matrimonium ſubſequentis: etiam quoad Scholares approbatos Societatis. Vota tamen ſimplicia, etiam formati, in eadem non diſſolvunt matrimonium ratum præcedens, uti cum aliis ſuſius oſtendit *Pellizarius Tract. 4. Cap. 3. Sect. 2.* & *Suarez de Rel. hic num. 13.* addens etiam uſu ſemper ſervatum, ut nemo ligatus vinculo matrimonii rati in Societatem recipiatur.

Qui eſt Religioſus & ſimul Sacerdos violans Caſtitem, Sacrilegium non niſi unicum committit, ideoque ſufficit illum confiteri, ſe eſſe ligatum Voto Caſtitaris. Si tamen Religioſus cum Religioſa peccaret duplex Sacrilegium, & in confeſſione exprimendum admitteret.

Ut Violatio Caſtitaris Religioſæ cadat ſub Reſervationem à Superiore factam, requiritur ut ea ſit mortalis non tantum per relationem ad intentionem, & præyum affectum delinquentis, ſed etiam ex ipſa gravitate operis externi, quod per ſe conſeatur mortale in genere luxuriæ: ita *Pellizarius, Diana, &* alii communiter. Debet etiam eſſe lapſus carnis plenè voluntarius, & opere conſummatus: Per hoc opus conſummatum non tantum intelligitur fornicatio, aut quæcumque alia copula illicita, ſed etiam quæcumque pollutio perfectà voluntate procurata, etſi non perveniatur ad actum ulteriorem ſive copulam quam fortaſſe peccans intendebat: Ita *Suarez de Relig. Tom. 4. Tract. 8. Lib. 2. Cap. 18. Lezana, Diana alios citans Part. 3. Tract. 2. Reſol. 118.*

Hinc delectationes moroſæ, imò tactus, aſpectus aut complexus veneri & deliberati, etſi ſint peccata mortalia non ſunt tamen caſus reſervati. Quia illa propriè & rigidè non veniunt ſub nomine lapſus carnis opere conſummati, ſi non accedat pollutio, & aliquo modo intenta. Imò hic bene notandum, quod tradit *Sanchez de Matrim. Lib. 9. Diſp. 45. n. 29.* Si dantem culpabilem cauſam pollutioni penituerit legitime cauſæ datæ antequam ſubſequetur, vacare in ſe culpa pollutionem poſtea ſubſequentem. Unde ſequitur etiam à reſervatione vacare.

Quando Confeſſarius dubitat, an caſus particularis in hoc genere ſit reſervatus penitentem ab eo ritè abſolvit, modò non ſit confeſſarius ſupinè negligens, & ignarus. Ita cum communi docet hic *Suarez, Filhucius, Bonacina, Lugo de Penit. Diſp. 29. Sect. 2.*

Plura de peccatis tam in aliis, quam in hoc genere reſervatis, vide in hoc Opere infra de Abſolutione Tract. II. Cap. III.

De ipſis verò peccatis contra Caſtitem in particulari, & quando ſint mortalia, aut venialia, vide ibidem *Part. III. Tract. V. Cap. VI. de Luxuria.*

Quæſtio ſingularis eſt, An cum Religioſo diſpenſare poſſit Pontifex, ad contrahendum matrimonium eo modo, ut habità prole, teneatur relicta uxore iterum ad Religionem redire. Reſpondet cum *Tabiena, &* *Abbate, Sanchez de Matrim. Lib. 8. Diſp. 8. Num. 9.* Id poſſe fieri tantum in caſu quo uxor in hoc conſentiret, vel per fornicationem præberet juſtam cauſam divortii perpetui. Quia abſque his conditionibus de eſſentia matrimonii eſt ut ſit perpetuum. Ubi rectè notat *Sanchez*, cauſam talis diſpenſationis debere concernere publicam utilitatem, qualis eſſet præclarè alicujus Familiæ conſervatio per novæ ſobolis generationem.

ARTICULUS V.

De Obedientia Religioſa obligationibus.

EX vi voti Obedientiæ, Religioſus obligatur ad omnia, quæ Prælatus præcipit conformia Ordinis Regulis & conſtitutionibus, ſive res præcipiantur expreſſè, ſive implicite. Quod ſi Prælatus in imperando addat: In virtute ſanctæ Obedientiæ, vel formæ æquivalenti, obligatur ſubditus ad obediendum ſub mortali: Si verò alià aut nulla ſimili forma utatur, cenſetur tantum obligare ſub veniali, quod ſolum in Societate uſum habere notant ex ea Antiquitate varii. De his in communi *S. Thomas 2. 2. Quæſt. 186. Leſſius, Layman, Pellizarius, Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 1.* Imò raro Superiores ex parte ſua ſub culpe obligatione præcipere aliquid cenſendi ſunt, niſi utantur verbis, in virtute &c. aut ſimilibus. Quod de conſuetudine in Societate teſtatur porro *Alphonsus Rodriguez exercitii perfectionis Part. 3. Tract. 6. Cap. 3. Sanchez Lib. 4. Moral. Cap. 4. Valquez 1. 2. Tom. 1. Diſp. 158. Cap. 3. Num. 24.*

Si Prælatus præcipiat Religioſo v. g. Episcopatum, aut Inſtituta aſteteriora quam Regula Ordinis requirit, non tenetur illi in hoc obedire. Ratio, quia Prælatus nihil præcipere poteſt niſi quod directè vel indirectè pertinet ad Regulam. De quo *S. Thomas 2. 2. Quæſt. 104. Art. 5. in corpore, &* *Diſt. 44. P. 2. A. 3.* qui illam triplicem obedientiam diſtinguit: *Indiſcretam*, ſi quis obediatur contra legem Dei, vel Regulam Ordinis: *Imperfectam*, ſi quis obediatur tantum in his ad quorum obſervationem ſe Voto obedientiæ expreſſè, vel implicite obſtrinxit. *Perfectam*, ſi quis obediatur in omnibus, quæ non ſunt contraria legi Dei, aut Regulæ, quam profeſſus eſt. Debere ſemper obedire ubi reſiſtum non cernitur peccatum, ad perfectionem Obedientiæ, non ad Votum pertinere tradit *Lugo ex D. Bonaventura, &* *D. Thomas 2. 2. Quæſt. 104. Art. 1. in corpore.*

Probabile eſt, quod Prælatus Ordinis, propter Votum Obediendi in omnibus, quæ juſta ſunt, etiam actus internos præcipere poſſit, licet conſuetum non ſit, nec conſultum, ut talia ſub peccato præcipiantur. Ratio conſequentis, quia Prælatus poſſunt irritare Votum interna ſuorum: Ergo habent gubernativam poteſtatem in actus internos. Deinde Religioſi poſſunt votum internos Actus, & ſub obligatione promittere: Ergo ſunt capaces ut imperentur. Ita *Suarez Lib. 4. de legibus Cap. 12. alique contra plures.*

Quæ ex genere ſuo *indifferenter* ſunt, à Prælato bono ſive v. g. ad mortificandum propriam voluntatem præcipi poſſunt. Ita *Cajetanus in D. Thom. in 9. ſc. 1. ad 4. Contra Mirandam T. 1. manualis 9. 26. art. 9.*

Si Ordinis Regula ſub culpa non obligat, cuſ transgreſſor non peccat contra Votum obedientiæ. Quia Votum obedientiæ intelligitur de iis tantum quæ continent propriè præceptum. Nihilominus poteſt ſuperior propter transgreſſionem penam imperare, cum obligatione eam ſuſcipiendi ex obedientiæ Voto, quamvis non ſemper ita obligare ſoleat. Ita cum communi *S. Thom. 2. 2. Quæſt. 186. Art. 9. ad 1. Sanchez, Valentia Tom. 3. Diſp. 10. Quæſt. 4. P. 1. 5.*

Religioſus in Ordine Prædicatorum aut Societatis Jeſu transgreſſiens meram Regulam bono aliquo ſine, non

non peccat : v. g. si extra tempus loquatur cum socio ut mestum consoletur : quia Regula per se non obligat sub peccato. Paratus tamen esse debet, quia Regulam transgreditur, poenam subire, quippe etiam ob defectum non culpabilem coram Deo inferri potest ob regularem disciplinam conservandam. Ita D. Thomas Sup. art. 9. Valentia, Sanchez, Vasquez. 1. 2. Diss. 158. Cap. 3. n. 16.

Sin verò Regulam violet ob torporem, aut libidinem, peccat saltem venialiter. Imò si quis frequenter transgrediat, & hoc modo Religiosam disciplinam graviter perturbet, mortaliter peccat : Uti tradit & explicat Sanchez lib. 4. Moral. Cap. 4. n. 18.

Regulares professi non tenentur acceptare Novam Regulam, seu arctiorem vivendi modum, quem nec explicitè nec implicite professi fuerunt. Ratio, quia Religiosi per Votum obedientiae non transulerunt omnem voluntatem in superiorem, ut quilibet ipsi imperare possit : sed ea solum quae ad observationem Regulæ quam profitentur directè vel indirectè spectant. Nec ex communiore, summus Pontifex potest cogere Religiosum ad arctiorem vivendi rationem, quam prima Instituti forma postulat. Quia speciale obedientiae debitum, quo Religiosi erga summum Pontificem adstringuntur ex Voto eorum provenit, quod erat secundum proprium Regulæ institutum. Sed ut Episcopatum accipiant, possunt cogi, cum ut alii Clerici, summo Ecclesiae Pastori subiecti sint. Ita communius Sylvester, Sanchez, Lessius Lib. 2. Cap. 41. num. 76. Azor Tom. 1. Instit. Moral. Lib. 13. Cap. 11. Quest. 19.

Si tamen strictior observatio necessarium medium videretur ad substantialium Votorum in tali Ordine observationem Regularibus auctoritate Prælatorum imponi potest, licet eam expressè non voverint. Quia talis observatio indirectè pertinet ad Regulam quando sine illa Regula in suo vigore conservari non potest, consequenter cum Religiosus Regulam profertur, implicite etiam se obligat ad ea omnia sine quibus status Religionis suæ conservari nequit. Ita supra citatus Sylvester, Sanchez, Lessius, alique.

Si appareat Regulæ ac disciplinae temporis diuturnitate collapsæ Reformationem necessarium medium fore ad Ordinis conservationem, Prælati, cum Capitulo, multòque magis Summus Pontifex ad acceptandam reformationem omnes professos compellere potest. Ita Vasquez supra Cap. 4. Num. 25. Azor Tom. 1. Lib. 13. Cap. 11. Quest. 19. Sanchez supra Cap. 2. num. 35. cum aliis ab ipso citatis.

In Societate Jesu ultra tria Vota substantialia Religionis, sunt & alia Vota sex quæ à Professis emittuntur, apud Suar. aliosque.

Primum est, Votum solenne obedientiae Pontifici circa Missiones quaslibet, etiam sine viatico amplectendas, intellige, si hoc sit necesse. Non excludit tamen hoc Votum excusationem iustam personæ designatæ, modo parata sit eà non obstante parère, si præcepto formali mandetur.

II. Votum simplex non permittendi, quantum in se est, relaxationem paupertatis sui Instituti, scilicet, suffragando ad illius mutationem : Non violatur autem per actiones particulares Superiorum aut aliorum aliqua ultra limites paupertatis indulgendo, aut usurpando.

III. Votum non procurandi dignitates intra Societatem. R. P. Arsdék. Tom. II.

tatem, quod etiam est simplex. Violatur hoc votum per quamlibet actionem externam in ambitum talem influentem : idque etiam si ambitus ille per alium exerceatur : intellige utrobique, si actio externa sit sufficienter manifestativa ambitionis. Violatio talis reddit cujusvis Prælationis in Societate incapacem. Non violatur procurando sibi non auferri dignitatem jam acquisitam, apud citatos.

IV. Votum non acceptandi dignitates extra Societatem, quod etiam est simplex, & intelligendum de actione externa, ut supra. Vetat omnem talem ambitum directum, imò & indirectum juxta Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 17. Contra Pellizarium in manuali Tract. IV. Cap. 5. Sect. 5. Additur in formula : *Nisi coactum obedientia ejus qui mihi præcipere potest sub poena peccati.* Per hoc solus Pontifex passim intelligitur, non Generalis, non Congr. Cardinalium etiam Sede vacante : sub hoc Voto non contineri ipsum Papatum docet hic Suarez Cap. 9. Num. 14.

V. Votum, etiam simplex, denunciandi ambientes. Intellige, quando ambitio est mortalis contra Votum prædictum ; & quando est moralis certitudo delicti, etiam si non possit à denunciante probari. Non obligat hæc denunciatio si ambitus sit tantum volutus, sed non inceptus : vel si sciatur tantummodò alios velle pro aliquo id ignorante ambire : vel si constet denunciationem faciendam fore frustraneam. Denique vi hujus voti denunciandi sunt tantum Professus ambientes, uti contra Sanchez docet Suarez, Castropalaus, Pellizarius hos citans in manuali Tract. 4. Cap. 5. Sect. 5. n. 305.

VI. Votum simplex, audiendi consilium Generalis &c. si in Episcopum professus eligatur. Non obligat hoc Votum ad consilium positivè petendum, sed audiendum : nec ad sequendum, in calu quo meliora consilia aliunde suggeruntur.

VII. Est votum simplex omnibus commune, scilicet, ingrediendi Societatem, quod fit post tyrociniū, & diversum est à tribus Votis substantialibus Religionis : per hoc enim vovens obligatur ad acceptandum in Societate gradum sibi postea à Generali offerendum sive professi, sive formati. Votum hoc non violaret qui jam promotus ad gradum studeret ascendere ad Superiorem, uti censet Pellizarius supra Sect. 7.

De aliis Constitutionibus ad Regulares particulariter pertinentibus.

Commodissimum est summariè cognoscere alia Constituta minùs communia ad Religiones varias in particulari pertinentia, & apud quos Auctores illa resolvantur. De his habent singuli ferè Ordines Regularium Scriptores sui Ordinis proprios, qui in suum Institutum, Leges, normamque vivendi Tomos ac Tractatus integros diffusè conscripserunt, quos infra adducemus, quales sunt Tractatus hæc sequentes.

Primo, De obligationibus variorum quoad particularium Regularum sui Ordinis observantiam : quoad Sacramentorum frequentationem : quoad Jejunii, Clausuræ, Chori, & Missarum obligationem.

Secundo, De prohibitionibus Regularium, quoad abolitionem reservatorum : stipendia Missæ : libros imprimendos : claustra monialium : Appellationem à Prælati sui correctione : alienationem bonorum sui Ordinis : Abstinentiam à Negotiatione, & ab actibus Forensibus, sive judicialibus, & aliis jure communi prohibitis.

de
cin

leo
gia

Tertio, De Pœnis latis contra Regulares jure communi. Item, quoad Censuras, Excommunicationes, Suspensiones, Reservationes, Interdicta, & pœnas Privativas respectu Regularium in particulari.

Quarto, De Regularium Privilegiis, quoad usum singulorum Sacramentorum: quoad Immunitatem suarum Ecclesiarum & Conventuum: quoad Sepulturas, Indulgentias, Confraternitates, Privilegium Canonis, Exemptionem ab Ordinariorum jurisdictione, & à Foro seculari, Decimis & Gabellis.

Horum singula, ultra ea quæ hic de illis tradidimus, diffusè tractantur apud Auctores ab initio hic citatos, ut est, *Suarez* de Religione, *Pellizarius* in Manuali Regularium, *Castropalaus* in suo Opere morali de virtute Religionis *Part. 3. Peyrinus, Bordonus, Portel, Diana*, & alii qui ab illis in quaestionibus particularibus adducuntur.

COLLARIA quoque extant particularia Decretorum Pontificiorum, aliorumque, in quibus continentur singula, quæ circa Ordines in particulari hæcenus constituta fuerunt. Præter alios Joannes Baptista Confettius Florentinus Sacræ Theologiæ ac Juris Canonici Doctor, edidit unò volumine in quarto, *Collectionem Privilegiorum*, &c. Sacrorum Ordinum Mendicantium, & non Mendicantium juxta sacri Concilii Tridentini reformationem, & summorum Pontificum novissimas confirmationes, & innovationes.

In hac Decretorum Collectione in particulari continetur Tractatus de Mari Magno Privilegiorum, & Bulla Aurea, Sixti IV. aliisque Constitutionibus ac Litteris Apostolicis, earumque validitate pag. 280. De Privilegiorum derogatione: de Privilegiorum Con-

servatoribus: de Regularium exemptione: de illorum Foro competenti: de Appellatione à sententiis Prælatorum Regularium: de Bonis locorum Regularium alienandis: de Prælatorum electione, & potestate: de Præscriptione Regularium activa, & passiva: de tempore, & qualitate Ordinandorum: de verbi Dei prædicatione: & deputatione ac prædicatione ad Confessiones audiendas: de Ecclesiis, Domibus, ac locis per Regulares recipiendis: de divinis officiis ac Missis: de Sepulturis: ac Præcedenti processionebus ac funeralibus publicis &c. De quo de Monialibus Regularium regimini subjectis, tamquam clausura, ac cæteris Institutis: nec non de Confraternitatibus utriusque sexus: Item, de Tertianis, iam sexus utriusque, qui ab initio Ordini SS. Francisci, & Dominici nunc diversis aliis annectuntur: quarum alia ex Constitutione Pii V. ad tria Vota Regularia & clausuram obligantur: alia in parentum arbitrium, propriisve domibus degunt, & virginitatisve cœlibatum per Vota tantum simplicia Deo offerunt. De prædictis, inquam, singulis variorum ibi Pontificum Diplomata in proprio tenore expressè exhibentur.

RESOLUTIONES SINGVLARES.

AD Hæresim, & partes Hæreticorum, & Infidelium ubique pertinentes, nec non variorum Missionum Navalium, Castrensiũ &c. Traduntur scorsim ibi per integrum Tractatum Sextum.

TRACTATUS SECUNDUS DE SACRAMENTIS IN GENERE ET ABSOLUTIONE SACRAMENTALI PRO SACRAMENTO PÆNITENTIÆ.

SUMMOLA: *Materia & Forma Sacramentorum. Intentio Ministri & suscipientis. Effectus Sacramentorum, & modus illes causandi. Character Sacramentalis, &c. De Patrum, & recentiorum auctoritate. De ABSOLUTIONE Sacramentali. De Jurisdictione in quovis genere. Approbatione Confessorum. De servatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, Privilegiatis: & de Missionariis in his, aliisque postquam peculiari. Sequitur Tractatus de Confessione: & postea de singulis Sacramentis in specie.*

CAPUT UNICVM. DE SACRAMENTIS IN COMMUNI.

Sacramentum in communi, est signum sensibile gratiæ justificantis, à Deo institutum, ut sanctitatem causet. Numerum Sacramentorum esse septenariũ &c. probavimus supra in Controversi. Part. I. Tract. II. cap. 6. II. An & quæ fuerint Sacramenta in statu naturæ integræ, legis naturæ &c. Traditur supra Tom. II. Part. I. p. 58. Ad essentialiam Sacramenti pertinet materia, & forma,

& debita utriusque coexistentia. Essentialis etiam est institutio Christi, & intentio Ministri, & in adultis plerumque intentio quædam, & dispositio suscipientis. Quæ omnia cum aliis huc pertinentibus per præcæ assertiones elucidanda erunt.

§. I.

Quæ, & qualis esse debeat materia & forma Sacramentorum.

Dico primò, Sacramenta novæ Legis (quæ in usu consistunt) constant rebus ut materia, & verbum

ut formā: præter Matrimonium, quod perfici potest nudo, scripto, aut aliis signis quæ verbis æquivalent.

Ratio est, quia materia Sacramenti v. gr. ablutio infantis in Baptismo, est res ex se indeterminata ut sit signum, & causā gratiæ sanctificantis; ergo debet ea in ratione talis signi determinari per verba, quæ ex sua institutione vim habent aliquid determinatè significandi; & quæ à Christo assumpta sunt ut simul cum certa materia intrinsecè constituant signum causativum gratiæ sanctificantis. Dixi, hoc intelligendum de Sacramentis, quæ in usu consistunt, propter Eucharistiam, quæ post Consecrationem servatur, & permanet Sacramentum, etiam verba Consecrationis pridem desierint.

Contra hanc assertionem objicit *Scorus in 4. Dist. 16. Quest. 1.* In Sacramento Pœnitentiæ sola absolutio Sacerdotis significat gratiam, & remissionem peccatorum, non autem pœnitentis Confessio; ergo Confessio non est pars hujus Sacramenti, sed tantum conditio extrinseca ad absolutionem prærequiritur.

Respondeo negando antecedens: quia voluit Christus ad constituendum Sacramentum Pœnitentiæ assumere totam formam externam in Judicio requisitam, ad hanc autem formam non tantum spectat sententia Judicis, sed etiam declaratio delicti, quæ sita est in Confessione Pœnitentis. Idque probatur ex Tridentino Sess. 14. Cap. 3. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex divina institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.*

Dico secundò: Materiæ & formæ conjunctio, & coexistentia physica non est necessaria ad valorem Sacramenti, sed tantum moralis, ita scilicet ut communi judicio censatur forma cadere supra materiam. Hinc validus est Baptismus, etsi paulò ante vel post ablationem infantis pronuncietur forma, *Ego te baptizo* &c. Valet etiam absolutio, etsi uno vel altero die post Confessionem proferatur. Forma autem Consecrationis requirit ut hostia sit præsens, & sensu perceptibilis à Sacerdote pro eo tempore, quo proferuntur verba Consecrationis. Ratio hujus divinitatis petitur ex eo, quod in uno Sacramento præ alio facilius, in majori temporis aut loci distantia, intelligatur forma materiam determinare, & cum ea constituere unum signum sacramentale, quod ex diversâ signi natura, & morali æstimatione judicari debet.

Dico tertio: Sacramentorum omnium materiæ, & formæ à Christo determinata est, quæ salvo Sacramenti valore, quoad substantiam mutari nequeunt.

Probatur conclusio ex Trident. Sess. 21. Cap. 2. ubi dum declarat in Ecclesia fuisse perpetuo potestatem, ut in Sacramentorum dispositione ea statueret & mutaret, quæ magis expedire judicaret, expressè addit, *salvâ eorum substantiâ*: Ergo non habet Ecclesia potestatem aliquid immutandi in materiæ & formæ, cum hæc ad Sacramentorum substantiam pertineant, unde colligitur ipsius Christi potestate sublimiori ea constitui debuisse.

Contra objicies: Ante Tridentinum materiæ Matrimonii erat consensus contrahentium signis utrim-

que expressis, absque Parochi, & testium præsentia: Atqui post Tridentinum talis consensus sine præsentia Parochi non est materiæ sufficiens in Sacramento matrimonii: ergo Ecclesia potuit alicujus Sacramenti materiam immutare.

Respondeo, admissio ant. negando consequentiam. Ecclesia enim isto casu non immutavit formaliter materiam in Sacramento Matrimonii à Christo institutam, quæ fuit traditio potestatis in mutua corpora per contractum validum, & legitimum: Ecclesia autem tantum statuit, ut traditio illa clandestina non esset amplius valida in ratione contractus, atque ita deesset conditio requisita, ut comprehenderetur sub materiæ à Christo instituta, qui pro materiæ matrimonii non quemlibet contractum, sed omnino validum sufficere voluit.

Porro quanta materiæ aut formæ mutatio Sacramentum invalidet, de singulis infra dicetur.

Hac thesi sic constituta, corrumpit gemina hæresis, una Lutheri negantis certam verborum formam à Christo in Baptismo, aliisve Sacramentis constitutam: altera Calvini asserentis verbum in Sacramentis debere esse non consecratorium, sed concionatorium, sic nempe prolatum, ut possit fidem in audientibus excitare, cujus unius actus, & exercitio vult omnes etiam baptizatos justitiam adipisci. At Calvinum erroris hic arguent ipsi infantes baptizandi, quibus necesse erit Calvinistam per septem annos Baptismi verba inclamare, antequam iis rationis ulu carentibus, unum fidei actum extundat.

§. II.

De Intentione Ministri, ac suscipientis, & qualis ad valorem Sacramenti requiratur.

Dico primò: Intentio Ministri essentiam Sacramenti necessariò ingreditur.

Probatur ex principio generali. Illud est de rei essentia quo sublato, cæteris permanentibus, tollitur rei essentia. Sed sublata Ministri intentione, manentibus rebus & verbis, perit essentia Sacramenti; ergo illa Sacramenti essentiam ingreditur. Minor patet ex Trident. Sess. 14. Cap. 6. ubi de Sacramento Pœnitentiæ docet, etsi reliqua adsint, nihil fieri, si Sacerdoti desit animus verè absolvendi. Hinc etiam si Sacerdos super Hostiam aut calicem formam Consecrationis debite pronunciet, si careat intentione consecrandi, nihil efficiet: & sic de cæteris.

Objicies primò: Nihil intrinsecè requiritur ad constituendum quodvis compositum præter materiam, formam, & unionem, quæ inter se copulantur. Ergo nec ad Sacramentum aliud desideratur quam materiæ, & formæ, & debita utriusque coexistentia.

Respondeo, Intentionem Ministri se tenere ex parte formæ, nam ad formam Sacramenti non instituit Christus verba quocumque modo prolata; sed simul cum debita intentione conficiendi Sacramentum.

Objicies secundò: Intentio Ministri aliquando est peccaminosa: ergo non potest esse pars Sacramenti, quæ gratiam causare debet.

Respondeo neg. consequentiam: quia Sacramentum non causat gratiam aut Deum movet, ut est actio Ministri,

de
tineo
gia

Ministri, sed ut est actio à Christo instituta, etsi per malum Ministrum malè exerceatur. Sicut Deus inclinatur ad præstandam gratiam propter eleemosynam iussu Domini concessam, etsi famulus ex mala intentione illum distribuat.

Obijcies tertio: Ergo valor Sacramenti erit suscipienti incertus, si pendeat ab intentione in Ministri pectore recondita, & hominibus ignota.

Respondeo negando sequelam: Habebit enim certitudinem moralem, quam Christus voluit sufficere in Sacramentis, non ab Angelis, sed ab hominibus humano more administrandis, quibus nihil est facilius quam actioni externæ intentionem internam adungere, nisi eam ex sacrilego animi decreto ultrò cohibeant, quod vix de aliquo ministro, nisi bipedum nequissimo, præsumi potest.

Dico secundò, intentio suscipientis est etiam de intrinseca essentia Sacramenti, quod confertur adulto, præter Eucharistiam, ita *Lugo hic Diss. 2. Num. 141.* cum communi Doctorum sententia. Hujus ratio fundatur in argumento quo superiore thesım stabilivimus.

Dixi, *Sacramenti quod confertur adulto*, quia in parvulis, cum sint rationis expertes, intentio nulla requiritur. Addidi, *præter Eucharistiam*, quia ad ejus essentiam, & valorem sola requiritur intentio Ministri conficientis Sacramentum, non verò suscipientis.

Sed hic ulterius queritur, qualis debeat esse illa intentio Ministri ad Sacramenti valorem requisita? Pro resolutione.

Dico tertio: Requiritur in Ministro intentio saltem faciendi id quod facit Ecclesia, id est, ut intendat saltem confusè actionem externam Sacramenti ponere ob illum finem aut effectum, quem Christiani communiter per eam actionem obtineri volunt.

Probatur ex Trid. Sess. 7. Can. 11. requirente in terminis, intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, contra Lutherum, Calvinum, aliosque Sectarios, qui volunt sola actione externa perfici Sacramentum, etsi Minister ostendat se tantum joco verba proferre. Verum qui sic operatur non agit more Ecclesiæ, quæ effectum Sacramenti seridò intendit, sed more Lutheri aut Calvini, quibus per tales jocos gratia tantum jocosa debetur.

Quia verò inter Theologos considerari solet triplex intentio: Primò, *actualis*, quæ actu existit quando conficitur Sacramentum: Secundò, *habitualis*, quæ est voluntas præterita, & nondum retractata: Tertio, *virtualis*, quæ est quidem præterita, sed persistens in aliquo effectu à se posito: Queritur: Ultra harum ad conficiendum validè Sacramentum sufficiat?

Dico quartò: Non sufficit in Ministro intentio habitualis, sed requiritur saltem virtualis.

Prima pars probatur: Ideo requiritur aliqua intentio, ut actio Sacramentalis sit voluntaria, & humano modo à Ministro exerceatur: Sed intentio habitualis, quæ neque in se, neque in suo effectu amplius existit, non potest actionem præsentem reddere voluntariam; cum nequeat ullo modo eam causare, & efficere ut à voluntate dependeat. Ergo nullo modo sufficit ad Sacramentum.

Hinc, etsi heri volueris infantem baptizare, & hodie contingat te inadvertenter aquam illi inspergere, & formam pronunciare, nullo modo validum erit Sacramentum.

Dices, Sufficit in Sacerdote intentio habitualis ut alteri applicetur fructus sacrificii: ergo eadem sufficiens erit ut conficiatur Sacramentum.

Respondeo neg. consequentiam: quia intentio habitualis, quæ nullo modo amplius existit, potest esse causa objectiva movens Deum ut alteri applicet fructum sacrificii, sed non potest esse causa physica, à qua in præsentem profluat actio Sacramentalis.

Secunda pars pro intentione virtuali sic probatur. Quia per intentionem virtuales actio Sacramentalis dependet à voluntate Ministri, hæc enim est causa cui actio illa exerceatur.

Si quæras, quomodo possit intentio virtualis causare actionem præsentem, cum ipsa actu præterierit?

Respondeo, non omnino præterierit, vel enim relinquit aliquem effectum ex quo præterita actio procedit, vel certè (quod verius puto) post illam perseverat volitio quædam actualis tam tenuis ac remissa, ut agens per actum reflexum non possit illam in se percipere, mentis præteritam acie in res alias distracta. Neque enim necesse est, ut actus omnes ejus reflexus percipere oporteret, & in hoc iterum per alios actus intendere, continua serie in infinitum progrediendo, quod dici nequit. Hujus inadvertentiæ experimentum habemus in illis, qui ex arte fides pulsant, aut qui aliquid describunt, aut legunt, quibus existimo inesse actum voluntatis tenuem, ac remissum, quo in singulos fidium tactus, & scripturis apices actu feruntur, etsi ad singulos quos ebriant actus ipsi non reflectant. Constat enim illas actiones voluntate dependere, cum possint pro ejus arbitrio cohiberi, aut continuari.

Simili igitur modo dicitur Sacerdos habere intentionem virtuales consecrandi hostiam, qui cum voluntate celebrandi perrexit ad templum, accessit ad altare, & Sacrum legit, etsi neque in his actionibus, neque dum actu consecraret ullam adverterit se consecrandi intentionem habere.

Dico quinto: In suscipiente sufficit intentio habitualis declarata ad valorem Sacramenti. Dixi, *ad valorem*, quia hic non agitur de dispositione requisita ad fructum Sacramenti percipiendum, de illa in singulis Sacramentis agetur.

Colligitur assertio ex Cap. Majores, & ex Concilio Arausicano 1. Can. 11. ubi dicitur: *Obmutescere baptizari, aut penitentiam accipere potest, si voluerit præterita testimonium aliorum verbis habere.* Atque in eo, qui sic obmutuit, sola est intentio habitualis, quæ tantum est voluntas præterita non retractata, ergo &c.

Ratio hujus est, quod intentio suscipientis non debeat activè causare actionem Sacramentalem, sed sola intentio Ministri; suscipiens autem ad conficiendum Sacramenti tantum passivè se habere solet. Hinc, si aliquis delirans, antea petiit v. gr. Baptismum, aut Eucharistiam, debet ei in vitæ periculo contentus, quamvis in isto statu nullam videatur habere suscipiendi Sacramenti intentionem actualem, aut virtuales.

QUÆRES, An fides, & probitas Ministri requiratur ad valorem aut fructum Sacramenti?

Respondeo negativè: Ac proinde validum, & fructuosum est Sacramentum collatum à Sacerdote

impio, aut etiam in hæresim prolapsus, si suscipiens ex parte sua sit ritè dispositus.

Probatur ex Trid. Sess. 7. Cap. 6. & 7. ubi declarat Sacramenta semper conferre gratiam non ponentibus obicem. Collata autem ab hæreticis Sacramenta esse valida, & non iteranda definivit Ecclesia contra S. Cyprianum, qui olim contrarium errorem tuebatur.

Neque refert quod hæretici non sint vera membra Ecclesiæ: quia administrando Sacramenta non agunt tamquam membra, sed tamquam instrumenta externa, quorum ministerium placuit Ecclesiæ usurpare, ut subveniret fidelium necessitati.

§. III.

De Effectibus Sacramentorum, & modo quo causantur.

Deo primò: Omnia Sacramenta novæ legis causant gratiam ex opere operato. Dicitur gratia, aut alius effectus, causari ex opere operato, quando conferuntur ex vi operis externi procedentis ab alio quam à suscipiente Sacramento, sicut fit in Baptismo infantium. Dicitur autem gratia causari ex opere operantis, quando datur ex vi actus interni meritotri qui elicitur ab ipso operante.

Thesis hæc asseritur à Trident. Sess. 7. Can. 8. Et patet ex eo, quod Sacramenta agant non tantum ut opus Ministrum, sed multò magis ut opus Christi, qui voluit suo nomine per Ministros Sacramenta conferri, ut ex suis meritis actu positus operentur. Unde sicut elemosyna collata à famulo dicitur opus operatum Domini, sic Sacramentum rectè nuncupatur opus Christi volentis illud suo nomine administrari.

Ubi advertet, præter gratiam sanctificantem, annexas esse singulis Sacramentis gratias actuales ordinatas ad finem Sacramenti suo tempore obtinendum, v. gr. Baptismus præstat auxilia ad alia Sacramenta postea digne suscipienda; Confirmatio ad constantem fidei Professionem, & sic de cæteris.

Dico secundò, Sacramenta conferunt æqualem gratiam æqualiter dispositis, & majorem pro majori suscipientis dispositione.

Probatur ex Trident. Sess. 6. Can. 7. ubi cum dixisset Baptismum esse causam instrumentalem justificationis, adjungit, quod justitiam accipimus unusquisque secundum propriam cujusque dispositionem.

Dices: Ex illa assertionem sequeretur illum, qui in susceptione Sacramenti omittit majorem dispositionem, graviter peccare; quia liberè opponit obicem majori augmento gratiæ.

Respondet negando sequelam: quia suscipienti non est præceptum, ut ad illud majoris gratiæ incrementum se disponat, cum Tridentinum ad susceptionem Eucharistiæ statum gratiæ tantum requirat. Est tamen hæc res consilii, & magno hominibus solatio, quod pro mensura devotionis cum qua ad hos gratiæ fontes accesserint, certò sciant se uberiores meritorum copiam relaturus.

Questio celebris est: An Sacramenta gratiam causent physicè, an tantum moraliter? Pro causalitate physica stat firmiter Schola Thomistica, Suarez, alique. Partem hæc oppositam sustinet Vasquez, Lugo, ac plerique recentiores, pro brevi resolutione.

Dico tertio, Sacramenta causare gratiam tantum moraliter, id est, movendo tantum objectivè Deum ut ipse in anima gratiam physicè operetur.

Et probatur primò: Quia nihil cogit asserere gratiam in Sacramentis aliter produci quam extra Sacramenta: At extra Sacramenta producitur gratia physicè à solo Deo; ergo etiam in Sacramentis: gratiæ enim natura, & excellentia exigere videtur, ut à solo Deo physicè procedat.

Probatur secundò: Quando contingit sublato obice Sacramentum præteritum reviviscere, tum demum animæ gratiæ infunditur: Atqui illa gratia non potest à Sacramento physicè produci, cum amplius non existat dum in animam gratia recipitur: Ergo ut in illo Sacramento ad efficientiam gratiæ moraliter tantum concurrat, ita in cæteris fieri meritò concludes.

Objicies cum Thomisticis: Perfectior est modus causandi physicus quam moralis; ergo dignitas Sacramentorum illum sibi vindicare debet.

Respondet neg. consequentiam: Eximia enim perfectio est, quod Sacramento exhibito, tamquam Christi syngrapho, debeat Deus per se gratiam causare; sicut quantumvis magna sit excellentia Matris Dei, illa tamen non requirebat ut Deipara Christi animam per se crearet, uti omnes admittunt.

Instabis cum Suarez, Patres frequenter dicunt Sacramenta operari, producere, efficere in nobis gratiam, quod propriè dici nequit de causa morali.

Respondet Patres eodem loquendi modo asserere, Passionem, & Sanguinem Christi in nobis gratiam operari, ad quam constat, ea tantum moraliter concurrere, movendo Deum, ut suam nobis gratiam largiatur.

§. IV.

Quid sit Character Sacramentalis?

Respondet, Characterem Sacramentalem esse signum quoddam spirituale, in anima indelebile, & ab aliis distinctivum, quod in eadem persona non iteratur. Tria sunt Sacramenta, quæ Characterem Sacramentalem imprimunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo.

Constant hæc ex Concilio Florentino, & Tridentino Sess. 7. Can. 9. contra Wicleffum, & Calvinum. Et de hoc Characterem videtur esse illud Augustini, Tract. 5. & 6. in Joannem; Si baptizatus Charitatem non habet, Characterem quidem impositum habet, sed defertor vagatur.

Ratio cur illa Sacramenta Characterem imprimant, est tantum voluntas Christi: cujus motivum fuisse videtur, tradere signum perpetuò distinctivum personæ ad certum statum à se coopatæ. Per Baptismum enim assumitur homo in Christi familiam, per Confirmationem in militiam, per Ordinem in ministerium: quod in aliis Sacramentis locum non habet, quæ ad succurrendum necessitatibus in vita occurrentibus instituta sunt, ideoque possunt sæpius iterari. Illa autem tria, cum significant statum aut potestatem permanentem, nequeunt iterari, aut eorum Character in hac vita deleri. Imo, ex communi Theologorum sententia, manet etiam post mortem Character ille in Beatis ad Christi gloriam, & in damnatis ad eorum confusionem sempiternam.

Opponunt quidam Novatorum, Characterem hunc præ-

de
tineo
gia

praesertim in Ordine ac Confirmatione superfluum & fictitium esse, ex eo quod illius antiqui Patres non meminissent.

Sed ut paucis respondeam, Etsi illius mentio apud Patres non extaret (quod minimè admitto) satis tamen constat eam doctrinam tam ex Conciliis, quam ex communi Theologorum consensu recipiendam esse. Neque enim omnia illico repudianda sunt, quæ discretè in Patrum Scriptis non exhibentur.

Annotatio de Sanctis Patribus, & Theologis modernis.

Atque hic in ordine ad alias hoc tempore quaestiones obiter notandum. Inanem esse hodie strepitum quorundam Scriptorum, ac si actum esset de *Sanctorum Patrum* auctoritate, si quis asserat, Aliqua magis esse Theologis recentioribus, quam priscis Patribus, & Scriptoribus cognita, & explorata. Quæro ego, An non potuit D. Thomas, longo post Patres seculorum intervallo, legere & intelligere easdem Scripturas, eadem Concilia, aliaque veterum monumenta, ex quibus, exempli gratia S. Augustinus aut S. Ambrosius suam scientiam hauserunt? An non potuit idem exhaustire ipsius Augustini volumina, & alia insuper plurima quæ postea per sex septemve integra secula illis accessere. Non potuit tamen è converso S. Augustinus, aut ullus Patrum novisse omnia quæ post suum obitum per decem & amplius secula hæcenus in lucem prodierunt: qualia sunt quæ sancita fuere in Concilio Florentino, & in Lateranensi, & in Tridentino circa varias quaestiones tot seculis exortas, circa reservationes, concessionis, ritus, facultates, reformationes, novarum legum institutiones, & antiquarum declarationes: præter innumera Pontificum Diplomata, & decreta tanto temporum intervallo constituta. Neque enim vasti tot Conciliorum Tomi qui nunc extant, neque integra Bullarum Apostolicarum volumina, neque totum Corpus Juris Canonici ac Civilis, neque amplissima Scholasticorum Operum Bibliotheca, Doctoris etiam Angelici, Subtilis, Seraphici studio, totque seculorum præclaris elucubrationibus locupletata, ad S. Augustini, aut primorum Patrum conspectum umquam pervenerunt. Hæc tamen haud dubiè univèrsâ Theologis modernis ad varias Resolutiones subsidium præbent amplissimum.

Cur ergo piaculum erit tam grande, tamque invidiosum si quis dicat, Recentiores Theologos ex his aliqua posse certius deducere, quàm ex Antiquorum scriptis resolvî possint? Ac si post elucubrata veterum Scriptorum volumina omnes Scientiarum fontes exaruisissent. Hoccine est, *Hæreticorum more Patres aspernavi: aut modernos Scriptores ipsis præferre?* Fuerunt sane sine controversia antiqui Patres, & S. Augustinus imprimis, prima & suprema Ecclesiæ luminaria, sic tamen securis seculis suam lucem communicarunt, ut propriam illis non abstulerint. Horum Patrum splendore si quis detraheret, meritò ipse obscurus, & nullo nomine dignus reputandus esset. Verùm longè aliud est S. Augustino aliquid detrahere, aliud illis modernis non assentiri qui conantur omnibus ejus Scriptis auctoritatem definitivam vindicare, aut ea Pontificum decretis

opponere, aut indamnata ab illis doctrina quasi patricium adfiscere. Hicæ conatibus si quis obstitit, illum quilibet æquus judex, & ipse S. Augustinus suæ auctoritatis & doctrinæ sincerum assecram & defensorum meritò agnosceret.

Quantum verò commodum habeant in Republica Christiana singuli, in foro tam interno, quàm externo, ex variis Theologorum etiam Recentiorum Scriptis in omni quaestione studiosè elaboratis, vel hinc faciliè aestimabis: quod nemo prudens non maximi faciat promptu habere plurimos doctos & sinceros Consultarios, quos in qualibet sua difficultate & quaestione convocare, & consulere possit; illosque fidos, & contententium parti addictos. Nonne etiam ipsi passim Principes Ecclesiæ, Theologos adhuc spiritate adeoque Recentes in unum congregare, & singulorum opiniones exquirere gaudet pro gravissimarum Casarum decisione? Hoc tanti momenti privilegium singulis etiam privatis per Theologorum recentium disputas in omni genere Elucubrationes & Scripta communicari, non leve certè orbi Christiano commodum & beneficium reputari debet.

Hos Recentiores ab accusatione promiscua benignitatis indebitæ defendit Patrum & Doctorum auctoritas.

Frustra agunt qui his promiscuè affricare conantur labem indebitæ laxitatis, aut inde invidiosè nuncupatione Probabilistæ vocitare non dubitant.

Si qui hinc inde Scriptores moderni in hoc generis sanioris doctrinæ orbitam excesserint, ideone alii auctores solidissimi in communem invidiam vocandi? An quia etiam ex antiquis Scriptoribus aliqui exortuerunt, ideo Antiquorum cæterorum auctoritas aspernanda? Quo itaque nisi ad Te, qui Recentiores ab his recurrendum erit? Sed neque ad Te jam dabitur recursus, cum in numero Recentiorum vel maximè existas. Quæ ergo demum *ihimus, ut verba viva æterna habeant?* Non omnis igitur in animarum directione doctrinæ benignitas, illicò laxitatis odiosæ infimulanda est.

Audiamus de hoc Ecclesiæ tam Latine, quàm Græcæ Patres antiquissimos, maximeque eximios. Prætermissis cæteris *D. Gregorium Magnum Pontificem Romanum*, qui ante mille annos Confessarios instruit his verbis *Lib. 1. Epist. 142.* Dilecti, inquit, & venerabiles Fratres, si ad Christum revocare contumaces vultis, exate omnem vel levissimam acerbicam: induite patientia viscera, ut nemo timeat sub oculis vestris nudare ulcera sua, ut recipiat sanitatem. Excipite peccatores in patientia, audite in omni patientia, ut sibi certò possint, in scelerum naufragio patere tutissimum indigentia vestra portum: in qua videlicet compatiens necesse est, ut talem se, qui præ est exhibeat, cui subiecti quique occulta sua proderet non erubescant, &c.

Accedit Ecclesiæ Græcæ Doctor & Lumen eminentium *S. Joannes Chrysostomus* ante annos mille ducentos, *Homil. 43. in Cap. Matthei 23.* ad illa verba, *Alligant onera gravia.* Tales, inquit, sunt nunc Sacerdotes, qui grave pondus venientibus ad Pœnitentiam imponunt, qui dicunt & non faciunt, & sic dum pœna Pœnitentiæ præsentis fugitur, contemnitur pœna peccati futuri. Si enim fascem super humeros adole-

adolescentis, quem non potest portare, posueris, necesse habet, ut aut falcem rejiciat, aut sub pondere confringatur: Sic & homini cui grave pondus Penitentiae imponis necesse est ut aut penitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens eam sufficere non possit, & scandalizatus amplius peccet: Deinde etiam erramus modicam Penitentiam imponentes, nonne melius est, propter misericordiam rationem dare, quam propter crudelitatem. Ubi enim pater familias largus est, dispensator non debet esse tenax: Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus. Ita S. Chrysostomus ore aureo, contra ferreum quorundam suo etiam tempore in penitentibus absolvendis rigorem.

Confirmat insuperabiliter hanc praxim ipse S. Augustinus Ecclesiae Latinae Doctor praclarissimus, Tract. 16. in Joannem. Veni, inquit, columba te vocat, gemendo te vocat. Veni (o peccator) veni, noli timere. Et vobis dico Fratres mei (Sacerdotes) gemendo vocate, non rixando, vocate orando; intelligant quia doletis illos, non dubito quia si videant dolorem vestrum, confundentur & reviviscunt, &c.

Prætermitto cæterorum Doctorum torrentem, quæ horum, & Ecclesiae utriusque Græcæ & Latinae Doctrinam & praxim secuti sunt, cum S. Bernardo, Sermone 23. in Cantica, Oportet, inquit, peccatorem recurrere ad Sacerdotem, tanquam ad sinum matris, &c.

Ex his patet hanc fuisse Ecclesiae tam Græcæ quam Latinae praxim probatissimam, & si nunc viri illi viverent, totis viribus pro ea decertaturos.

Inter DOCTORES Academiae maximè eximios in hoc genere, nomine laxonis aut probabilis obsecrari non fero auctoritatem Scriptorum celeberrime in nostro Belgio Academiae Lovaniensis, in qua & ego aliorum studiorum primordia potui.

Docuit pridem cum communi, licitum esse sequi aliquando sententiam minus probabilem, minusque tutam, Joannes Malderus præcipui nominis Doctor Lovaniensis, & Antverpiensis Episcopus, in 1. 2. Disp. 86. cujus verba refero. Dico tertio: Licet aliquando sequi minus probabilem, relicta probabiliore, etiam si probabilior fuerit tutior.... Dico quarto, subditus debet parere superiori præcipienti opus, quod secundum probabilem sententiam licet, etiam si secundum probabiliorē subditi, idem opus non sit licitum.... Dico quinto: Confessarius tenetur absolvere poenitentem, habentem opinionem probabilem, secundum quam ab eo opere proponit non abstinere, quod secundum probabiliorē ipse confessarius tenet non esse licitum.

Quam celebris sit Auctor ignorat nemo, Joannes Wiggerus S. Theol. Doctor Lovan. 1. 2. quaest. 19. a. 6. sic docet. Dico quarto, quando ex utraque parte sunt opiniones probabiles, quarum una est probabilior, & altera minus probabilis, possum in actionibus moralibus sequi minus probabilem, modo verè, & absolute probabilis sit, relicta probabiliori, non tantum quando minus probabilis

tutior est, vel quando ab operante habetur uti probabilior: sed etiam quando est minus tuta, & habetur ab operante tanquam minus probabilis. His addit ibidem Dico quinto: interdum contingit, quod in operando teneamur sequi sententiam probabilem prætermittit probabiliori, aut aequè probabili, quamvis etiam hæc per se loquendo esset tutior, semotis omnibus extrinsecis.

Consentit Joannes Molanus Lovan. Doctor Tract. de virtut. cap. 1. num. 16. 17. 18. Item doctrina Thomæ Leonardi Lovaniensis Doctoris, lib. 2. de hominis institutione c. 7. pugnantis pro usu licito probabilis opinionis etiam in illa materia, & denique concludentis, alioqui securum, quod in pertinentibus ad legem naturæ homines semper tenerentur sequi partem tutiorem, etiam si opposita longe esset probabilior &c. Quam autem, inquit, hæc omnia sint absurda nemo non videt.

Eadem in Lovaniensi Schola sæpius sunt propugnata. Jacobus Pontanus S. T. Doctor. Lovan. die 2. Decembr. 1650. hæc propugnavit: prudenter agis sequendo sententiam probabilem, etiam relicta probabiliori, & tutiori, nisi charitas obset & justitia. Moderationes hujus generis censeant adhibendas Theologi communiter.

Gerardus van Werm. S. Theol. Doctor Lovan. die 30. Maji 1653. Thesim dedit hanc: Licitum est operari juxta sententiam probabilem; imò juxta minus probabilem relicta probabiliori, & tutiori.

Nec minus docet Libertus Fromondus S. T. D. die 10. Junii 1653. Jacobus Pontanus S. T. D. die 6. Novemb. 1659. & die 2. August. 1663. rursusque Lib. Fromondus die 16. Januarii 1637. Guilielmus Taffelon S. T. D. die 14. Nov. 1639. Andreas Laurent. S. T. D. die 3. Augusti 1654. Guil. Mercerus die 9. Novemb. 1630. Christianus Beufecum S. T. Doctor Lovan. die 1. Martii 1640. sic posuit: Probabile est quidquid vel ab uno famoso Doctore ex professo docetur, modo passim tanquam improbabile ab aliis non rejiciatur; imò omne dictum Confessarii non clarè falsum poenitenti respectu vulgi Fidelium.

Andreas Laurent. S. T. Doctor Lovan. die 29. Julii 1654. Liber est à peccato, qui sequitur opinionem unius Doctoris, absque eo quod eam expendat, & postea reperit falsam. Inter opiniones probabiles una non est securior, & tutior altera. Horum singula non assero sed recensco.

Cum his vide supra pag. 91. aliarum Academiae & Scholarum Auctores toto orbe probatissimos. Hos si Moderni tanquam Novos aspiciantur, videndum illis est quo loco se ipsos præ illis novissimos, reponere debeant.

Verum, sapientia & veritas non veterascit: aliàs junior fuisset illa in Antiquis, & senior in Novis. Equè igitur in se antiqua est veritas five ex Antiquis, five ex Novis hauriatur, quamvis in illis magis veneranda: hinc providè in persona sponse mater Ecclesiae, Nova & vetera servavi tibi.

de
cin

eo
gia

D E

ABSOLUTIONE SACRAMENTALI IN SACRAMENTO POENITENTIAE,

Cum variis tam Missionum, quàm aliorum singulorum Facultatibus, Privilegiis, & Casibus reservatis.

Potestatem Ordinis, & Absolutionis in Sacramento Poenitentiae à Christo institutam esse, & penes Sacerdotes in Ecclesia Romana in violabili successione permanere probavimus supra in Polemicis *Part. I. Tract. II. pag. 72. & 81.*

Hic autem scientiam ad illius muneris usum proximè requisitam tradere intendimus, idque ante alia Sacramenta, quoniam praeter ceteris, Sacramenti Poenitentiae assiduus est in Ecclesia usus, & plurima ad praxim necessaria hic simul connexa fufius & opportunius traduntur.

CAPUT I.

De Jurisdictione requisita ad Absolutionem Sacramentalem.

JURISDICTIO generatim, est facultas alicujus habentis auctoritatem publicam in alios in ordine ad eorum regimen aut gubernationem. Dividitur *primò* ratione status, in jurisdictionem Ecclesiasticam, & Civilem. *Secundò*, in Contentiosam, ad quam pertinet in proprio tribunali leges condere, praecipere, & punire: & in voluntariam, ad quam praecipue pertinet legitimare, dispensare, beneficia & officia conferre, & Sacramenta administrare.

Tribunal sive forum in quo exercentur jurisdictionis sortiri oportet vel ratione domicilii aut habitationis, vel ratione certi delicti, vel contractus, vel rei, aut possessionis constitutae in certo territorio, vel aliquando ratione originis. Jurisdictio contentiosa differt etiam in hoc à voluntaria, quod illa extra territorium exerceri non possit, haec aliquando possit. Item, quod jurisdictio contentiosa etiam in invitos exercetur, voluntaria autem non nisi volentibus conferitur, quia beneficium non datur invito. Viventium in Defunctos nulla datur jurisdictio.

Disputant Theologi, an Episcopis comperat sua Jurisdictio jure divino, an Ecclesiastico. Nos hic in ordine ad praxim statuimus *primò*, Pontificem Romanum immediatè à Christo accipere Jurisdictionem sive potestatem ligandi ac solvendi in omnes Christi fideles, etiam in haereticos per Baptismum Ecclesiae mancipatos. *Secundò*, Episcopos, & quoslibet alios Praesules, ac Sacerdotes, omnem quam habent jurisdictionem mediante à Christo, immediatè à Pontifice derivare, qui potest illam conferre, auferre, limitare: his potest

Dico *primò*; Ut Sacerdos legitime consecratus possit validè à peccatis absolvere, praeter potestatem Ordinis, requiritur etiam potestas Jurisdictionis, & in plerisque Approbatio Ordinarii. Nam sine hoc Ordo tantum confert Sacerdoti potestatem absolvere di remotam, absque determinatione ad certas personas, quas possit tanquam suos subditos absolvere. *Jurisdictio* enim Confessarii est potestas, quae in foro conscientiae in alterum tanquam subditum obtinetur.

II. In tribus tamen casibus quis Sacerdos jurisdictionem obtinet, ut à peccatis absolvat, ex perpetua Ecclesiae consuetudine. *Primò*, in articulo mortis ab omnibus peccatis validè absolvit. *Secundò*, Si Confessio sit de mortalibus à quibus antea poenitens absolutus fuerat. *Tertiò*, Si Confessio de his venialibus instituitur. Cum hoc tamen discrimine, quòd secundam, & tertiam facultatem Ecclesia conferat Sacerdoti excommunicato, denuntiato, & notorio percussori Clerici; primam autem omnibus relinquit, ne quis in extremo articulo hujus Sacramenti beneficio destituatur. Adde insuper, quod Sacerdos simplex non approbatus, non debeat a Praelatis permitti ut absolvat à peccatis venialibus etiam necessitatem ex Decreto Innocentii XI. circa Communionem quotidianam, *in fine.*

III. Dico *secundò*. Jurisdictio in foro Poenitentiae, alia est *Ordinaria*, quae ratione officii, quo fungitur, alicui competit. Alia est *Delegata*, quae non officii, sed ex Ordinarii concessione alicui committitur. Jurisdictionem Ordinariam habet Summus Pontifex in omnes Christi fideles: Episcopus & qui Vicarius in omnes ad suam Diocesim pertinentem Praelati regulares exempti in suos subditos: Parochi in omnes, qui in sua parochia habent domicilium, vel quasi domicilium.

Ad constituendum in aliquo loco *Domicilium*, vel quasi domicilium; & animus, & factum requiritur. Animus consistit in proposito permanendi in loco ad tempus anni non exiguum, factum in actuali habitatione.

Qui in duobus locis Domicilium habet, censetur habere duas Parochias, ideòque potest in alterutra pro libitu Sacramenta suscipere. Si tamen habeat quasi Domicilium in Dicecesi à loco propriae habitationis diversa, non poterit Ordines sacros suscipere ab alio quàm Episcopo proprii domicilii.

IV. *Vagabundi*, qui nullibi versantur cum annuam magnam anni parte permanendi, ubiq; forum sortuntur.

ac proinde possunt cuius Parocho, & exposito confiteri.

Peregrini autem, qui suam alibi habent domicilium, dum absunt à sua parochia, possunt alteri Sacerdoti exposito confiteri, & Eucharistiam suscipere, etiam tempore Paschali: idque ex tacita Ordinariorum voluntate, communi consuetudine confirmata, uti hic testatur *Layman*, alique. Tenentur tamen testimonium annuæ Confessionis, & Communionis suo Parocho id postulanti exhibere.

V. Dico Tertio. Qui habet ordinariam jurisdictionem à peccatis absolventi, potest eam alteri Sacerdoti delegare. Delegatus autem non potest alterum subdelegare. Ratio hujus est, quia delegato tantum conceditur facultas exercendi jurisdictionem quoad suam personam; ergo si alteri eam committat, suam facultatem excedit: Sicut usufructus jus habet utendi re ad usum concessam, sed non alteri ejus usum concedendi: hoc enim jus ad proprietarium pertinet.

Excipe primò, nisi specialiter delegato concedatur ut possit subdelegare, uti communiter fit in delegato Pontificis, accedente partium consensu. Nisi forte personæ delegatæ specialis industria electa esse videatur, uti fieri solet in causis gravioribus v. g. matrimonialibus, quas Curia Romana ferè solis Episcopis, vel eorum Officialibus committere solet.

Excipe secundò, nisi alicui demandata sit universitas causarum, ita ut quasi ordinario munere fungatur in causis omnibus certi generis, aut certo loco judicandis. Hinc resolvit *Henriquez*, alique, si Episcopus Parocho, vel Provincialis suo Guardiano deleget facultatem absolventi subditos à casibus reservatis, illos posse hanc facultatem alteri delegare ad certum casum reservatum, vel ad certam personam absolventem.

VI. Si alicui committatur vicarium Officium, cui jurisdictio annexa est, v. g. officium Parochi absentis, vel nondum in Sacerdotem consecrati, potest ille Vicarius unam vel alteram causam alteri subdelegare, sed non integram officii executionem. Nisi forte alicubi consuetudo, & consensus Parochi delegantis permittat id non minùs à delegato quàm ipso Parocho præstari.

VII. Dico quartò. Ad jurisdictionem alteri conferendam non sufficit rati habitio in futurum sperata: Neque consensus pro præfenti rationabiliter præsumptus, si dum absolveret reipsa non adsuit. Ratio horum est; quia ad valorem Absolutionis requiritur ut Sacerdos eam conferens habeat actualem jurisdictionem in penitentem; in utroque autem casu, tempore Absolutionis deest actualis jurisdictio, quæ non habetur sine alterius consensu per signum externum cognitio & declaratio. Ac proinde Sacramentum penitentiae, cum fuerit semel invalidum, non potest per subsequentem consensum convalescere. Aliud est in cæteris Sacramentis, ad quorum validam administrationem consensus Ordinarii non requiritur, excepto Sacramento Matrimonii.

VIII. Confessarii Ordinum mendicantium accipiunt jurisdictionem in foro conscientiae, non ab Episcopo, sed à Summo Pontifice, accedente Præ-

R. P. *Arsdek*. Tom. II.

latorum suorum consensu, ad absolventum omnes Christi fideles seculares intra limites sibi præscriptos. Ille autem consensus in Missionibus, & itineribus ordinariè pro concessio supponitur, ubi non obstat alia aliquorum Ordinum consuetudo.

IX. Dico quintò. Facultas audiendi Confessiones, aut absolventi à casibus reservatis, per mortem concedentis non expirat. Ratio, quia facultas illa est gratia, & beneficium actu concessum: gratiam autem & beneficium Principis decet esse mansurum *Reg. Jur. 16. in 6.* Undè in praxi videmus Sacerdotem in cooperatorem à Parocho assumptum, eo defuncto pergere in administratione Officii, quamdiu à novo Parocho non removetur.

X. Facultas autem delegata ad jurisdictionem contentiosam in foro justitiæ, morte delegantis extinguitur, si delegatus ea jurisdictione nondum uti inceperit. Ratio, quia jurisdictio delegata ad justitiam, habet rationem mandati, non autem gratiæ, & Beneficii, mandatum autem expirat morte mandantis, quando non involvit gratiam in favorem alicujus tertii absolute concessam.

XI. Sacerdos cum jurisdictione tantum dubià illicitè absolvit, nisi urgente necessitate: adjecta tunc conditione, *in quantum possum*, & admonito penitente ut iterum confiteatur alicui certam jurisdictionem habenti. Expediit autem, ut tali casu penitens veniale aliquod adjiciat in quod absolutio certò cadat validè & directè, in cætera saltem indirectè.

XII. Si tamen ex ratione verè probabili resolvat se jurisdictionem in peccata penitentis habere, licitè absolvere tradit *Suarez*, Præpositus, *Lugo de Pœnit. Disp. 19. num. 49.* Ratio, quia sic est practicè certus de actione licita: & plerumque Pontifex pro eo casu facultatem, & jurisdictionem impertit. Idem præstat Pontifex primò, quando error communis conjunctus est cum titulo colorato sive præsumpto: verbi causa, dum aliquis passim putatur esse Pastor, qui verè talis non est ob censuram vel alium defectum, vel si Parochus exponat Sacerdotem non approbatum, qui publicè approbatus existimatur. 2. quando aliquis ex consuetudine, præscriptione, aut bonâ fide absolvit, & nescit potestatem suam esse revocatam, uti cum plerisque docet *Sylvius, Navarvus, Vasquez, Sanchez, Malder. Diana p. 1. t. 13. r. 1. 3.* Quando pro jurisdictione Confessarii satis aliis constat stare *Dolorum* sententiam verè probabilem. Nam in his casibus propter communem penitentium utilitatem Ecclesia confert jurisdictionem, & supplet occultum ejus defectum, si aliquis fortè subesset, uti docet *Suarez, Card. Lugo, Diana Part. 3. t. 4. ref. 22. &c.*

QUÆRES, An in partibus hæreticorum Missionariæ etiam Regulares habeant jurisdictionem aut facultatem administrandi Pastoralia, ut est Baptismus, Extrema Unctio, Matrimonium?

De hac quæstione, quia facilè non est aliquid breviter, & universaliter pronunciare, Ex multis quæ ad manum sunt Pontificum Decretis tantum profero Bullam Urbani VIII. quæ incipit, *Salvatoris*, missam ad Clerum, & Religiosos missionarios in Provinciis confederatis. Quam etiam Alexander VII.

T 2 recen-

de
cin

eo
gia

recentius confirmavit per Breve datum die 20. Septembris. 1636. In prædicta Bulla §. 1. concedit Regularibus ut simul cum Sacerdotibus secularibus Sacramenta Pastoralia administrare possint, sine aliqua restrictione ad casus necessitatis, vel dependentia ab illis, sed æqualiter.

Et §. 2. ut nullus ex secularibus Sacerdotibus aliquem Regularium, neque aliquis Regularium aliquem Sacerdotum secularium in obeundis muniis Ecclesiasticis vel administrandis Sacramentis impediat, sed pariter mutuo amore concurrant in salutem animarum procurandam. *Apud Veyrys, fol. 47.*

Sic enim Pastores annuent Regularibus tamquam sociis, ut mutuâ ope trahant secum Apostolicum rete ad salutem animarum in procelloso Missionum mari expansum, sed sedulo cavendum ne hoc rete ullibi per trahentium discordiam rumpatur.

CAPUT II.

De Approbatione Confessarii.

I. **C**onstat ex Trident. Sess. 23. Cap. 15. de Reform. Approbationem Ordinarii requiri in Sacerdote, ut valide possit audire Confessiones secularium; etiam Sacerdotum, non tamen Regularium: possunt enim hiconfiteri cuius Sacerdoti, etiam non approbato, quem Prælati illis secundum leges sui Ordinis constituit. Quia cum Tridentinum de solis Secularibus mentionem faciat, non censetur in hoc circa Regulares aliquid innovasse.

II. Qui constituit Parochus, aut obtinet beneficium, cui animarum cura annexa est, non indiget aliâ Approbatione. Si tamen Parochus officium illud aut beneficium reliquit, non poterit sine nova Approbatione Confessiones excipere.

III. Non licet Episcopo Sacerdoti idoneo sine justa causa Approbationem denegare, *Vasq. Bonac. Sanc. Lugo.* Ratio est, quia Approbatio non est gratia arbitraria, sed est testificatio authentica de aptitudine personæ, ut illi ad Confessiones audiendas iurisdicção conferatur, ergo cum Sacerdotes ad illud munus sint ordinati, non possunt sine injuria ab eo repelli, si debita doctrinâ, & prudentiâ instructi inveniantur.

IV. Si tamen Sacerdos idoneus etiam injustè reprobatus fuerit, non potest validè à peccatis absolvere. Quia negatio injusta Approbationis non est Approbatio, Tridentinum autem ad validam à mortalibus absolutionem Ordinarii Approbationem requirit, *non obstantibus*, inquit, *Privilegiis.*

V. Docent tamen Theologi non pauci, ut *Navar. Laym. Diana*, &c. Si Regulares manifestè idonei repellantur, posse nihilominus ex vi Clementinæ §. *Statuimus*, ad Confessiones audiendas exponi. Quia clausulâ derogatoriâ generali (qualis est illa Tridentini) non tollitur privilegium speciale clausum in corpore iuris, si ob specialem rationem exceptum videri possit, de quo fufius *Diana Tom. 2. t. 2. ref. 24.* Derogationem Urbani VIII. in oppositum annotat *Lug. de Pæn. Disp. 22. num. 29.* Et quoad confessionem Paschalem id reprobatur *Alexand. VII. in Proposit. 13.* Ex cujus reprobatione sequitur etiam, juxta dicta Part. 3. Tract. 1. Quæst. 18. in fine, talem Regularem tempore pa-

schali non posse exponi ad audiendum secularium Confessiones.

VI. Potest Episcopus, si clara & justa subicit causa, Approbationem semel à se concessam revocare, nisi si res id postulat novum Sacerdotis approbati vicium instituire. Quia jus habet, ut animarum sibi commissarum saluti securius consulat. *Suar. Lugo, &c. De his Tr. 1. & approbatione injustè negata, revocata, &c. agit supra inter Quæstiones singulares, Quæst. 25. pag. 121. & seqq.*

VII. Regulares debent approbari ab Episcopo laici, in quo degunt. Quia quoad hunc actum illius iurisdictioni censentur.

VIII. Cum Approbatio non sit actus Ordinis, Episcopus potest illam conferre per Vicarium, vel alium quemvis deputatum.

IX. Examen in ordine ad Approbationem non est absolute necessarium, modò aliundè de Sacerdotis aptitudine ad Confessiones audiendas ab Ordinario prudens iudicium formari possit. Hoc praxis, & ratio satis confirmat.

X. Approbatio concedi potest cum restrictione ad certum genus personarum, certum locum, & tempus, quando justa causa occurrit, etiam id negat *Vega.*

XI. Non videtur modò probabile ab uno Episcopo approbatum, in quavis alia Diocesi sine nova approbatione validè absolvere. Decretum Urbani VIII. in oppositum extat apud *Card. Lugo de Pæn. Disp. 22. Sess. 2. num. 29.* Non enim tenetur Episcopus huius iudicio cuiusvis alterius Ordinarii pro sua Diocesi, in qua possunt esse difficultates aliis non communes. Si tamen Episcopus tantum ostendat se esse contentum aliorum Approbatione, Sacerdos aliâ non indigebit, sin minus invalidè absolvat. De hoc plura supra Tract. Quæst. 17. circa pag. 108.

QUÆRITUR porro pro Missionariis: An Parochus, aut alius, ob magnum populi ad se concitum, possit ad audiendas Confessiones sibi adscriptæ alium Sacerdotem non approbatum?

Respondeo negativè, uti docet *Sancius, Fagnan. aliique* ex declaratione Cardinalium. Quamvis contrarium tradant nonnulli cum *Ledesma*, apud *Diana p. 3. Tr. 4. Resol. 146.* Possunt tamen alios Parochorum cooperatores advocare.

FORMULA Approbationis quando in scriptis conceditur hæc fere esse solet.

N. Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Diocesis N. Dilecto nobis in Christo (*nominatim approbandus*) salutem in Domino. Ut per Dilectum nostrum, de consensu eorum quorum interest, Verbum Dei prædicare, ac Christi fidelium Confessiones excipere, eosque mediante salutari pœnitentia in foro conscientie à peccatis suis (*additur aliquando*) etiam à calibus nobis reservatis, absolvere liberè ac licitè possis, & valeas, Tibi facultatem & licentiam per præsentem (*additur aliquando*) ad revocationem nostram duraturas, concedimus, & elargimur. Datum &c. addito sigillo, nomine Ordinarii, & Secretarii.

CAPUT III.

De Impedimentis Absolutionis per Reservatorem, Censuram, &c.

§. I.

Horum Declaratio.

Scire debet quivis Sacerdos tam secularis quam regularis, etsi sit approbatus, & ad audiendas Confessiones legitime expositus, varia esse peccata mortalia, à quibus non possit absolvere ratione Censuræ, aut reservationis annexæ. Tenetur proinde Sacerdos antequam Confessarii munus exerceat, sibi comparare notitiam talium peccatorum, censurarum, ac reservationum: & in promptu habere praxim in illis pœnitentem dirigendi, & ad alium pro absolutione remittendi: quæ omnia in ejus commodum pro instituta brevitate hic exponemus.

II. Peccata mortalia (quæ sola reservantur) alia sunt reservata Summo Pontifici, alia Episcopis, alia variorum Ordinum Prælati respectu suorum subditorum, quæ ipsi, præcipuè ex suis Constitutionibus, scire debent.

III. Quando in Confessione occurrit peccatum, quod scire esse illis reservatum, remittendi sunt vel ad illos, vel ad alium, qui nofcitur habere potestatem à tali peccato absolvendi: suadet tamen charitas ut ipse potius Confessarius Superiorem accedat, ut veniam absolvendi ab eo obtineat, tacitâ tamen personâ, & peccato quod in Confessione audivit.

IV. Si Superior adiri non possit, & in præfenti sit causa urgens v. gr. periculum infamiæ aut scandali ex omissione Confessionis, aut Communionis, poterit inferior Confessarius à reservatis absolvere, admonito pœnitente de onere se postea Superiori sustendi. Quod etiam fieri potest etiam si illud peccatum censuram reservatam annexam haberet. *Reginal. Angel. V. Confessio, n. 10. alique.*

V. Peccat Superior, qui absque legitima causa difficilem se præbet Confessario petenti facultatem absolvendi ab aliquo casu reservato: quia reservationem reddidit magis gravem & odiosam quam Ecclesia velit.

VI. De Confessario ad Regularium Confessiones deputato constat, si Superior ei facultatem neget, posse illum pro ista vice pœnitentem absolvere, si ipse judicet facultatem illam concedi debere: de quo adfertur declaratio Clementis VIII. & Bulla Urbani VIII. apud *C. Lugo de Pœnit. Disp. 20. Sect. 4.* Idem licere si facultas negetur viro religioso pio, docto, ac prudenti, etsi non sit ex designatis Regularium Confessariis, ut probabile tradunt 7. Auctores apud *Quintan. Tract. 3. Sing. II.* Nota etiam ex *Suarez, & Diana, p. 3. t. 2. Resol. 26.* Regulares posse pro una vice à reservatis absolvi sine suorum Superiorum facultate, plures pro hoc vix reperiunt.

VII. Certum tamen est quando ex casu reservato, grave malum communitatis, au aliorum scandalum timetur, posse Superiorem negare Absolutionem, donec Pœnitens per se, vel Confessarium præbeat Superiori sufficientem notitiam ad illud malum evitandum: quod si nec hoc modo, nec aliter velit reme-

dium adhibere, ob hanc culpam, tanquam ad Absolutionem indispositus, repelli debet.

VIII. Qui ignorat peccatum suum esse reservatum, aut Sacerdotem carere potestate absolvendi, si interim bona fide confitetur, validam suscipit Absolutionem: tenetur tamen errore cognito comparere coram alio, cui peccatum illud non est reservatum. *Reginal. Busen. Præpositus* alique.

IX. Si Confessario verè sit probabile peccatum pœnitentis non esse reservatum, valebit Absolutio, etsi à parte rei reservatum fuisset, uti patet ex adductis à *Diana p. 9. t. 9. res. 29.*

X. Qui confitetur Sacerdoti habenti potestatem ordinariam, aut etiam delegatam ad absolvendum à reservatis, & sine sua culpa oblitus est exponere peccatum aliquod reservatum, potest postea illud confiteri Sacerdoti inferiori, & ab eo validè absolvi. Quia in priori Absolutione sublata est reservatio per Sacerdotem, qui potuit illam auferre. *Præpositus, Maratius, Busen. Diana p. 4. t. 4. Resol. 124.*

XI. Si post debitum examen Confessarius positivè dubitet, an pœnitens lapsus sit in mortale reservatum, cum probabile sit peccatum de quo sic dubitatur non habendum pro reservato, poterit pœnitentem ab eo absolvet. Idem dicendum etsi dubium sit negativum, id est, in quo pro neutra parte rationes occurrunt, probabiliter docet *Suar. Hurt. Henric. Filliuc. Bonac. Card. Lugo de Pœnit. Disp. 29. Sect. 2.*

QUÆSTIO est singularis, quam proponit, & resolvit Card. Lugo de *Pœnit. D. 20. Sect. 8. Num. 122.* his verbis: Quando facultas conceditur ut Pœnitens eligat Confessarium, qui pro hac vice possit eum à Reservatis absolvere, vel Confessario datur Licentia audiendi illum, & absolvendi hac vice à Reservatis; tunc sive facultas concedatur Confessario, sive Pœnitenti, admitterem posse absolvi à commissis similibus post licentiam concessam: atque etiam à commissis post habitam notitiam facultatis concessæ: quia concessionis verba non significant limitationem &c. Ubi specialiter notanda est ultima restrictio, quæ supponit verba concessionis non significare limitationem, quam sine dubio aliquando significant & declarant: & restrictio altera, de *peccatis similibus*, sive in eadem specie malitia. Cum illo sentit *Præpositus in Parr. 3. Quæst. 9. Dub. 3. Num. 22.* Citaturque *Ugolinus, Barbosa*, alique latius.

XII. **CENSURÆ** variae Absolutionem variè impediunt. Quoad censuram **SUSPENSIONIS**, illa non impedit à percipienda Absolutione Sacramentali. Suspendio enim est censura quæ Clericus prohibetur ab usu Ecclesiastici Officii, vel Beneficii, vel ab utroque simul; perceptio autem Absolutionis non est usus Officii, aut Beneficii. Invalidè tamen confertur Absolutio à suspensio non tolerato tam quoad Ordinem, quam quoad jurisdictionem; & ipse conferendo contrahit insuper irregularitatem. Si autem sit suspensus toleratus, probabile est ei licitum esse absolvere, si se non ingerat, sed ab aliis ob utilitatem propriam ad hoc requiratur. Ita *Henric. Layman hic cap. 4. num. 17. Bonacina d. 3. p. 4. n. 4.*

XIII. **INTERDICTUM** quoque Absolutionem Sacramentalem non impedit in foro interno, imo neque Administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, Baptismi, & Confirmationis: exceptis iis, qui interdicto causam dederunt, etiam consilio, auxilio, favore.

de
cineo
gia

favore. Cum enim omnes Clerici soleant in eodem loco subesse Interdicto, non poterunt ob communem utilitatem ea Sacramenta omnibus prohiberi.

XIV. *IRREGULARITAS* non est censura, nec obicem ponit in ordine ad suscipiendam Absolutionem Sacramentalem. Sed est tantum impedimentum Canonicum in ordine ad susceptionem sacrorum Ordinum, aut usum susceptorum: quod aliquando ex delicto v.g. ex homicidio, aliquando tantum ex defectu naturali v.g. ex carentia finistri oculi, vel ex defectu naturalium provenire potest. Tollitur autem ab habente potestatem non per Absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili formâ; *Dispense tecum in irregularitate quam ob hanc N. causam incurristi*. Irregularitates singulae, cum earum expositione tractantur infra cum Sacramento Ordinis §. ultimo.

XV. *EXCOMMUNICATIO* verò cum sit censura, per quam quis privatur Communionem Ecclesiae, impedit valorem Absolutionis, & licitum usum aliorum Sacramentorum tam passivum, quam etiam activum. Nisi aliquando excuset ignorantia invincibilis, vel metus mortis, infamiae, gravis iacturae bonorum, &c. Nam censura, cum sit quasi Lex Ecclesiastica, non obligat cum tanto rigore & incommodo. Casus ex quibus incurritur excommunicatio referuntur capite sequenti.

XVI. Quando autem Confessarius facultatem habet absolvendi à peccato reservato quod annexam habet excommunicationem, debet poenitentem primò eximere à vinculo excommunicationis, & postea à peccato absolvere. Quia cum peccatum soleat esse Pontifici reservatum ratione tantum excommunicationis annexae, debet hæc prius esse sublata, ut Absolutio à peccatis validè conferatur.

FORMULA Absolutionis à Censura in foro conscientiae hæc communiter usurpari solet. *Ego te absolvo à vinculo v. gr. excommunicationis, suspensionis &c. quam incurristi propter hanc causam N. (si sit excommunicatus additur) & restituo Te Sacramentis Ecclesiae, & Communioni fidelium (si sit suspensus) executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.*

QUÆRES. A quo possit ferri Censura, & quis modus requiratur?

RESP. Censuram ferre potest solus Superior Ecclesiasticus, habens in foro externo jurisdictionem sive ordinariam, sive delegatam. Ut censura lata sit *valida*, præter legitimam ferentis jurisdictionem, debet servari substantialis ordo iudicii, quando non à jure, sed ab homine fertur censura per sententiam particularem. Primò itaque requiritur ut citetur Reus, & moneatur sub comminatione censurae; quia aliàs non est contumax, nisi recuset obtemperare. 2. Necessaria est à parte rei iusta causa de qua reus sit convictus: vel causa quæ etsi non subsistat, à parte rei tamen satis probata fuit secundum allegationes fori externi: & in hoc casu etiam innocens debet censuram observare in foro externo ad scandalum evitandum.

Ut autem censura sit *licita*, monitio Canonica debet esse triplex, vel ob iustam causam una tribus æquivalens. 1. Debet ex scripto recitari. 2. Exprimi debet causa censurae. 3. Reo petenti exemplum Scripturæ intra mensem tradi debet; alioquin ipse Judex à divinis officiis suspenditur.

Sed quia Confessarius nihil horum in praxi scire, aut exequi poterit; nisi in particulari cognoscat quos casus, aut peccata sint reservata, & qualem ex jure censuram habeant annexam, ea hic ad brevem, & distinctum ordinem contrahemus.

§. II.

Quinam Casus censentur Episcopis reservati.

Quinque Casus enumerat Lezana, verbo, *Casus reservati num. 2.* qui communiter dicuntur Episcopales. Nempe, peccatum habens de jure annexam poenitentiam publicam, aut excommunicationem majorem, aut irregularitatem, nec non peccatum incendiarii, & publica blasphemia. Docet tamen cum aliis ibidem Lezana ex solo jure communi nullum esse casum Episcopis reservatum. Casus ægrius Episcopales potius erunt illi, qui vel ex consuetudine, vel expressa eorum voluntate illis reservantur.

In Belgio ab Archiepiscopo Mechliniensi expressè reservantur casus sequentes. Raptus Virginum. Homicidium. Incendium deliberata voluntate procuratum. Simonia. Sodomia. Hæresis. Apostasia. Intestus cum consanguineis, aut Sanctimonialibus. Injunctio manuum violenta deliberato proposito relaxatione in Parentes. Sortilegium. Adulterium novum. Addunt, & omnia delicta habentia excommunicationem majorem annexam; ac quæ sunt prædictis graviora. Casus hi omnes reservantur etiam ab Episcopis Antverpiensi, Gandensi, Burgeni, Iprensi, & Ruremundano. Nam Pastoralis ad usum totius illius Provincie edito inferuntur. Iprensis insuper reservat sibi Casum Sacrilegii; & Mechliniensis peccatum cuius Complicis opere completum, sic ut Confessarius complex non possit ab eo absolvere. Hunc etiam Complicis casum Antverpiensis modò reservat. Prædictos casus omnes, ut memoria promptius occurrant, Theologus noster sic nitidè expressit:

Incestus, Raptus, Sodomitæ, & notus Adulter, Incendens, Perimens, Percussoreque parentum, Sortilegus, Seducator, Apostata, & impius Empir: Sacrilegus servatur Ipra. Complexæque Malina, Nunc etiam Advatica Complex fert vincula Mura.

In his, ubi actu reservantur, pro absolutione recurrendum est ad Episcopos, aut alios quos ipsi ad Casum etiam Episcopales approbant, aut designant. An vero Ordines Mendicantes visuum privilegiorum possint hodie in Belgio à casibus Ordinario reservatis absolvere, disputat cum quibusdam aliis Franciscus Bonæ Spei de Poenit. *Disp. 10. num. 48.* ubi pro parte affirmativa citat novem Recentiores, qui illam probant, cum quia, inquit, prohibitiones factæ ante Urbanum VIII. anno 1628. sunt tantum pro Italia: tam quia hæc Urbani VIII. prohibitio, tantum est, ne Regulares absolvant in vim privilegiorum illis ante Tridentinum concessorum, vel post confirmatorum; est autem, inquit, privilegium Pauli III. & Pauli V. uni Ordini, cum quo alii Mendicantes communicant, concessum de novo, & non solum in confirmationem, post Tridentinum, absolvendi ab illis casibus: tum denique, ajunt, quia Bulla Cœnæ, & decreta S. Congregationis Mendicantium privilegia desuper revocantia, non sunt

in Belgio promulgata. Verùm ipse Bonæ Spei supra, negativam sententiam sustinet, maxime ob specialem Urbani VIII. declarationem, quam citat, & Alexandri VII. censurantis oppositum inter Propositiones sibi à Regularibus diocesis Andegavensis propositas 30. Januarii 1679. His addo ejusdem Alexandri propositionem 12. inter prohibitas anno 1665.

§. III.

Expositio brevis maximeque commoda, Casuum Episcopis reservatorum.

IN gratiam Curatorum hujus Diocesis, aliorumque, adjungo præcedentium Casuum expositionem, non nisi compendiosam & communem, quâ multum immutari potest sollicitudo in discernenda actionum particularium reservatione, dum in Pœnitentiæ tribunali occurrunt: ne aliquando accipiantur Reservata pro non reservatis, aut contra, cum magno Pœnitentis & Confessarii incommodo; sed salvo in his singulis Majorum judicio, sicuti aliter sentirent. Procedam autem eo ordine quo Casus illi superius recensentur.

Raptus virginum est ablatio, qua femina talis violenter, contra suam voluntatem, aut eorum sub quorum potestate erat, de uno loco trahitur ad alium, sive ad copulam tantum carnalem, sive etiam ad ducendum in uxorem. Unde sequitur primò, non incurrere hunc casum reservatum, si puella absque violentia, tantum pretio, aut blanditiis inducta sequitur sollicitantem: quia sic non est propriè raptus. Si tamen vis adhibeatur, quamvis ipsa non sit invita, sed invitata sint parentes quibus subest, aut curator, aut sponsus, tunc verè est raptus, & hic casus incurritur. 2. Si quis vim puellæ intulit, sed à loco suo non abduxit, non est raptus, sed stuprum, ex sententia communiore. 3. Raptum hunc etiam non incurrit sponsus, qui virginem sibi legitime desponsavit, si violentem per vim invitatis parentibus abduxit ex domo paterna, & rem cum ea habuit, si nullo alio modo sponsam sibi debitam habere potuit. Quia, licet graviter peccavit eam sic desorando & abducendo, hoc tamen in jure non censetur raptus, eo quod ex desponsatione jus illi competeat, ut sponsam sibi ad nuptias haberet. Ita Doctores passim, qui citant etiam responsum Alexandri III. in capite *cum causam*, de raptibus, id non esse propriè raptum, neque etiam matrimonio impedimentum præbere. Casum raptus non evadit, qui per alios virginem ad se rapi curavit. Nota denique, etsi puella rapta, jam esset restituta, & omnia utrimque redintegrata, non posse tamen adhuc raptorem absolvi, nisi ad Episcopum recurrat, quia equidem casum reservatum rapiendo antea incurrit.

Homicidium, est voluntaria, & injusta hominis occisio. Non reservatur homicidium casuale, sive casu aliquo commissum: non etiam factum in furore, amentia, aut ebrietate plena, rationis usum auferente: neque etiam patratum sine advertentia & consensu sufficienti ad peccatum mortale. Voluntas interna occidendi quantumvis absoluta, & mortalis, etiamsi arma fuerint ad occidendum parata; & insidiæ structæ, non secuto effectu, non reservantur. Si quis volens alterum occidere, scilicet gladio, aut gladio, aliove instrumento cum graviter vulneraverit, pec-

catum non est reservatum, si mors postea inde secuta non fuerit. Qui occidit iniquum aggressorem vitæ, aut fortunarum suarum, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit casum reservatum: neque famulus qui in hoc Domino suo cooperatur. Incurrit autem hanc reservationem qui alteri vitam auferit per venenum, aut maleficium: item, qui procurat abortum fetus animati: quia is verè homicidium committit. Idem dicendum de eo qui ad alterius mortem, quantumvis occultè, causam efficacem posuit effectu secuto. Sed non incurrit miles, qui in bello justo etiam innocentem occidit, volens tantum hostem occidere.

Incendium, quod fuit deliberata voluntate procuratum. Hinc ad incurtendum hanc reservationem non sufficit, ex negligentia, aut temeritate incendio causam præbuisse. Neque incendium ab alio malitiosè positum extinguere nolle, etsi id possis: aut etiam ponendum non impedire. Quia etsi tales graviter peccent, non sunt tamen propriè incendiarii. Videntur tamen hanc reservationem incurtere, qui incendium efficaciter mandant, aut ad hoc alios adhibent: quia hoc est verè incendium voluntariè procurare. An verò idem sit de illis qui consilio, vel auxilio remotè concurrerunt, non satis colligitur ex illis verbis, incendium deliberata voluntate procuratum, cum plerumque ubi tales comprehendendi sunt, addi solet: qui etiam consilium, vel auxilium impenderint. Caterum excommunicatio & reservatio Pontificia in *Cap. Tua nos, de sent. excom. in sexto*, dicitur lata in incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Quam publicationem non existimo hic ad reservationem Episcopalem requiri.

Simonia, est qualibet studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, aut spirituali annexum: &c. Ut hæc censetur reservata, debet voluntas illa prodire in actum externum, & simoniam complere. Signum simoniæ completæ inter alia est contractus utrimque initus. Videtur omnis simonia externa & completa hic reservari. Cum autem in tali simonia non detur levitas materiæ, tantum contingit illam non reservari ex actus imperfectione, aut ex ignorantia. Simonia realis in beneficio Ecclesiastico est etiam Pontifici reservata. Quibus verò in casibus peccatum simoniæ in particulari committatur, reperies deducitum infra de Præceptis cap. 12.

Sodomia, est congressus contra naturam & strictius sumpta, est congressus duorum ejusdem sexus, ut maris cum mare, vel femine cum femina. Non incurrit hunc casum reservatum qui in se procurat pollutionem, etiam adhibita operâ alterius cujuscumque sexus per solos contactus manuum, aut aliorum membrorum sine congressu carnali. Incurritur autem certò si duo ejusdem sexus inter se commisceantur, masculus cum masculino, aut femina cum femina, qui est modus admodum turpis & præposterus, & ad generationem non ordinatus. Sunt qui existimant, per casum Sodomie non reservari copulam præposteram viri cum muliere, ut si maritus cum uxore extra vas debitum commisceatur, quia tunc non est illa identitas sexus, quam ad Sodomiam propriè dictam requirunt, quæ majorem habet defor-

de
cineo
gia

deformitatem. Verius tamen videtur Casum illum pro vera Sodomia reputandum esse, & sic eam appellat Cajetanus in *summa ver. Sodomia*, item Emanuel Sà *ver. Luxuria. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 13. Covar. de sponsal. p. 2. cap. 7.* Certum est hunc casum reservatum incurri per peccatum bestialitatis, quâ homo cum quacumque bestia commiscetur: etiam ex hoc capite, quod hoc peccatum sit gravius, quam Sodomia quæ cum homine committitur: item per concubitum cum Dæmone in corpore assumpto. Certum denique est, hunc casum non incurri inter conjuges si modus congregandi sit præposterus, sed non extra vas in homine ad copulam ordinatum. Inter alias pœnas Sodomitæ, si fuerit Clericus, omni privilegio clericali, officio, beneficio, dignitate privatus degradatur, & brachio seculari traditur, apud Navarum *cap. 27. num. 249.*

Hæresis, est error intellectus Fidei Catholicæ contrarius, ab eo qui Christum profitetur, cum pertinacia assertus. Ex hac definitione patet, illum non incurri Casum reservatum hæresis, qui est Judæus aut Paganus, qui in Christum non crediderunt: quia illi non dicuntur hæretici, sed infideles. Censetur ille cum pertinaciâ errorem asserere, qui sciens illum esse contra fidem Ecclesiæ Catholicæ, nihilominus illi assentitur, eumque asserit.

Incidunt igitur in hunc Casum omnes illi, qui hæresim, quam in corde latentem habent, aliquo signo exteriori sufficienter manifestant, sive verbo, sive scripto, etiam nutu. Idem est de illis qui hæreticis tantum implicite adherent, credendo pertinaciter verâ esse quæ illi doent, quamvis in specie nesciant quid illi teneant. Incidunt etiam qui in aliquo articulo fidei positivè dubitant, sic ut parati non sint dubium deponere si melius instruantur; quia tales non habent, nec habere volunt illum assensum firmum, quem fides ex sua ratione formali requirit. Non incidunt tamen qui dubitant ex ignorantia, vel ex infirmitate, ex eo quod dubitationem subortam ab imaginatione sua expellere nequeant, etsi non desit voluntas per meliorem instructionem eam repellendi.

Non censentur hac reservatione comprehendi, qui solum, spe lucri, aut alia passione victi, aliquid exteriori fecerunt in fidei præjudicium, ut imagines Sanctorum deponere, aut eas male tractare. Quia quamvis graviter peccaverint, non deposuerunt tamen fidem internam, nec habuerunt errorem intellectus, qui ad hæresim requiritur, uti patet supra ex illius definitione. Neque comprehenduntur qui interiori in animo adhererunt aliquibus erroribus v. gr. Lutheri, aut Calvini, si errores illos nullo plane signo exteriori manifestarunt. Tum quia hæresis illa in ordine ad reservationem non censetur completa: tum quia Ecclesia actus merè internos judicare & punire non solet, uti passim docent tam Theologi, quam Canonistæ. Idem judicandum est de illis qui hæreticorum conciones audiverunt, modò in animo fidem sat firmam retinuerunt. Quia etsi graviter peccaverint, si se hæresis periculo exposuerint, per hoc tamen hæretici non fuerunt.

Per hunc Casum non reservatur Episcopo lectio librorum hæreticorum: reservatur tamen Pontifici tam hæresis, quam librorum hæreticorum lectio, retentio, impressio, in *Bulla Cœne Art. 1.* De quibus

plura, & alia ad hæresim pertinencia reperies infra *Part. III. Tract. VI. Quest. 12.* Item, praxim Hæreticos Ecclesiæ reconciliandi, *Part. III. Tract. III. Cap. 8.*

Apostasia, est defectio à fide, à religione, vel ab ordine. De Apostasia à Fide quomodo referretur jam diximus: nam hæc ab Hæresi tantummodo differt in eo, quod illa sit totalis defectio à Christo, hæresis verò ab aliquo, vel aliquibus punctis fidei. Apostasia à Religione dicitur, quando professus quovis modo, Religionem approbatam deserit sine licentia cum intentione non redeundi ad illam, vel laicam, sed ducendo vitam laicalem, vel clericalem in seculo. Dixi, professus quovis modo, quia ad apostasiam non requiritur in omnibus professio solennis. Apostasia ab Ordine dicitur, per quam Clericus a sacris constitutus deserit habitum clericalem ut ante Laici vivat: vel tali animo constitutus in Minoribus, cum beneficio, non deserit insignia clericatus. Dicitur, ut more Laici vivat, quia Clericus etiam in sacris constitutus, si habitum dimittat sine causa, etiam graviter peccet, imo ipso facto beneficio excidat, et *Constitut. Sixti V.* non censetur tamen apostata, quamdiu habet animum habitum clericalem retinendi. Non incurrit etiam hanc reservationem Clericus qui cum beneficio gerit quidem habitum & tonsuram, sed cum animo dimittendi, & more laico vivendi, cum beneficio. Quia quamvis intencio sit apostata, non ponit actum externum qui ad reservationem requiri solet. Extat etiam pœna excommunicationis contra eum qui Apostatam recipit, reculat, aut defendit.

Incestus, cum consanguineis, aut Sanctimonialibus: quamvis incestus genericè sit carnalis commixtio cum consanguinea, aut affine usque ad quantum gradum, hic tamen reservatur tantum incestus ille qui committitur cum consanguineis, non cum affine, quod bene notandum. Porro ad incestum proprie dictum requiritur à Theologis ut sit commixtio perfecta, sive, in vase à natura ad copulam ordinato. Hinc reservatio hæc non incurritur, si quis habuerit cum consanguinea tactum impudicos, aut effusionem seminis extra vas naturæ: quia quamvis per hæc valde graviter peccetur, non sunt tamen incestus, ut patet ex definitione supra. Ob eandem rationem, non subjacet huic reservationi attentatio, & conatus copulam consummandi cum consanguinea, si in re copula non sit secuta, ut inter impuberes, aut alios qui per ætatem seminare nequeant.

Ut incestus cum Sanctimoniali censeatur completus & reservatus, requiruntur eadem quæ diximus de consanguinea. Per Sanctimonialem intellige quælibet in Ordine aliquo approbato professam: quod si hic incestus admittatur intra septa Monasterii, incurritur etiam excommunicatio Pontifici reservata per Gregorium XIII. anno 1575.

Injunctio manuum violenta, deliberato proposito, cum læsione in parentes. Hac itaque reservatio non incurritur ubi non concurrunt hæc tria, violentia, animus deliberatus, & corporalis læsio parentis. Per Parentem hic non tantum intelligitur pater & mater, sed etiam avus, & avia, & superiores ascendentes, uti satis patet ex *l. appellatione parentum. ff. de verborum signif.* Verum autem existimo non comprehendi respectu viti patris & matrem, avum & aviam suæ uxoris: uti nec nomine

Patris vitium, aut nomine matris novercam, nisi reservans declaraverit se velle nomen Parentum ad illos etiam extendere, quia constat reservationem strictè interpretandam esse; & in dubio, de illa facta non presumi. Per injectionem manuum intelligitur etiam calesio quæ fit per pedes, brachia, & alias corporis partes, nam nomen manuum non exprimitur ut alia membra excludantur, sed quia manus sunt ordinarium instrumentum percussiois, & læsionis. Neque requiritur, ut læsio fiat per manum aut pedem immediate, sed sufficit fieri mediatè per baculum, lapidem, scelopum, aliudve instrumentum. Neque necessarium videtur ut læsio sit gravis, quia læsio etiam levis facta cum de liberatione & violentia, respectu parentum censetur gravis injuria, & reservatione digna. Ab hac etiam non excusatur quod parentes malè agendo læsionem illum meriti fuerint. Quia ad filium aut filiam minime pertinet parentes etiam meritis punire.

Excusatur tamen ab hac reservatione, qui parentem læsit in se immodico furore sævientem, aut mortem iminentem, si tantum fecit quod necessarium erat ad sui defensionem, & periculum fugam, aut alio modo vitare non potuit. Item, qui ex subita iracundia posuit actionem qua parentem lædendum minime putavit: aut qui lædere quidem voluit, non tamen actu læsit. Hunc casum non reperio inter Pontificios, sed solum Episcopo reservatum.

Sorsilegium, est superstitiosa quædam divinatio, quæ fit per sortes ad aliquid futurum, vel occultum cognoscendum: ut si quis ex jactu & dispositione aleæ vel liti divinare de alicujus vitalonga, aut brevi, de successu negotii, aut alterius negotii. In his gravis malitia est, & merito reservata, quando sic fiunt ut fortibus illis vis aliqua divina inesse credatur ad revelandum occultos rerum eventus. Sortes illæ aliquando dicuntur consultoria, ex quibus quasi consultitur quid in hac, vel illa re ambigua agendum sit, ut, an eligendus hic aut ille status, an ineundus hic aut ille contractus, & sic de aliis actionibus suis, aut alienis. Possunt tamen aliquando sortes illæ sine peccato, adeoque sine reservatione adhiberi, quando non ob virtutem quasi adjunctam fortibus, sed mere usurpantur ad tollendum dubium, quod video alio modo non auferrandum: ut si ad aliquod iter, vel expeditionem profecturus, nesciam quos ex multis mihi socios adjungam, ne cogar continuo dubius hære, decernam illos eligere, qui ex urna calculos tantum albos extrahent, seposito in aliis ex hoc electionis modo scandali periculo. Sortes etiam aliæ sunt divinatoriæ, in quibus si non collocetur virtus aliqua quasi divina, vel commercium cum demone, usurpari possunt sine peccato, sive ad hereditatis divisionem, sive ad liti compositionem, cum partium consensu. Quia nihil creditur illis inesse virtutis, nisi liberam determinationem, sive contractum illorum qui ad rem illam jus habent, ut sit illius in quem fors ceciderit. Aliæ sunt species superstitionis, veneficium, maleficium, incantatio &c. quæ in nomine sortilegii, non comprehenduntur, de quibus agitur infra Part. III. Tract. V. Cap. I.

Adulterium notorium. Hic non comprehenditur quodlibet adulterium, etiam si sit completum, & perfectum. Hinc à quovis adulterio occulto potest per se absolvere Parochus, aut alius ad hoc Confessarius legitimus. Tantum igitur per hunc casum re-

R. P. Arsdck. Tom. II.

servatur Episcopo adulterium, quod ad aliorum notitiam devenit, etsi non sit omnino publicum, aut in judicio probatum. Unde hoc peccatum, cum in se completum, & exterius notorium esse debeat, facile à quovis adulterio occulto discerni potest. Hic addo, quod de his in *Synodo Anversipensi tit. 5. de Sacram. Panit. cap. 7.* decernitur, ut à casibus Episcopo reservatis, quando crimina notoria non sunt, absolvere possint omnes Pastores, & Superiores Ordinum qui externorum Confessiones audire solent.

Complex, est hic persona quæ in actu carnali cum Confessario illo peccavit; quam proinde per hanc reservationem, idem Confessarius non potest validè ab isto peccato absolvere. Potest tamen absolvere eandem personam, aut aliam, pro eo tempore quantum cum alio suo Confessario carnaliter peccavit. Peccatum hoc complicitis, prout verba sonare videntur, ut censetur reservatum, non requirit ut copula intervenerit, sed tantum ut fuerit peccatum carnale externum omnino grave ad copulam adducens, quales essent tactus graviter impudici, aut alii actus externi, & prout externi, mortaliter peccaminosi ad copulam tendentes. Tam detestabile, & noxium est hoc peccatum, ut merito vocetur incestus sacrilegus, utpote inter patrem, & filiam spiritualem: ideoque secundum antiquos canones pro pœna talis copulæ decreta fuit peregrinatio 22. annorum, ex præscripto Cælestini Papæ, ut habetur Tom. I. Concil. fol. 157.

Ex præmissa Expositione casuum *Episcopali*, facilius etiam discernens, quomodo procedendum sit circa Casus sequentes *PONTIFICI* reservatos, dum circa illos actiones particulares occurrunt. Poterò, quando à casibus Pontifici reservatis possint etiam *Episcopi* absolvere, reperies infra Cap. 4. in fine.

CAPUT IV.

Casus & Excommunicationes Pontifici reservate.

§. I.

Reservata in Bulla Cæne Domini.

Prima est, Excommunicatio in Hæreticos cujuscumque Sectæ: eorumdem fautores, libros ipsorum legentes, tenentes, aut imprimentes; atque in schismaticos.

Secunda in appellantes ad futurum Concilium, ac eorum fautores.

Tertia, in Piratas, & eorum receptatores, atque fautores.

Quarta, in eos, qui naufragorum Christianorum cujuscumque generis bona etiam in littoribus inventa surripiunt.

Quinta, in imponentes nova pedagia & gabellas, vel augentes.

Sexta, in falsificantes litteras Apostolicas, aut Supplicationes à quocunque auctoritatem habente signatas, aut falsò fabricantes litteras Apostolicas.

Septima, in deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, aut alios Christiani nominis inimicos: vel ad Christianæ reipub. statum pertinentia item in damnum Christianorum annunciantes.

Octava, in impediendes eos, qui victualia, & alia necessaria ad Romanam Curiam convehunt.

V

Nona,

de
cin

eo
gia

Nona, in eos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, suâ, vel aliorum opera, & sine jurisdictione vexant in Curia commorantes.

Decima, in eos, qui lædunt Romipetas, ac Peregrinos in Urbe morantes, vel abeuntes.

Undecima, in offendentes S. R. E. Cardinales & alios Prælatos.

Duodecima, in lædentes eos, qui per se, vel per alios recurrunt ad Romanam Curiam pro suis negotiis.

Decimatertia, in eos, qui à gravamine, vel futurâ executione literarum Apostolicarum appellant ad potestatem laicam.

Decimaquarta, in eos, qui impediunt & prohibent expeditiones literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum ad gratias impetrandas.

Decimaquinta, in Judices seculares, qui Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Decimasexta, in eos, qui impediunt Prælatos, ne sua jurisdictione utantur, quique illorum, vel Delegatorum judicia eludentes ad Curiam secularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præstantes auxilium.

Decimasextima, in usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequelstrantes.

Decima octava, in imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, aut eorum fructibus.

Decimanona, in Judices seculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

Vigesima, in occupantes terras Ecclesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

§. II.

In Decreto & Decretalibus Papæ reservata.

Prima est Excommunicatio in percussorem Clerici, vel Monachi, lata in Cap. Si quis suadente Diabolo 17. Quest. 4.

Secunda est, lata à Delegato Papæ in eum, qui rei judicæ patere contemnit: illa enim post annum transactum manet reservata Papæ, Cap. Quærenti, de officio Delegati.

Tertia est, excommunicatio promulgata ab Episcopo in eos, qui literas Apostolicas falsas habentes, non destruunt eas, aut non resignant intra viginti dies, postquam hæc contracta fuerit, recurrendum est ad Summum Pontificem pro Absolutione: Cap. Dura, de crimine falsi §. Adjicientes.

Quarta est, lata in sacrilegos, qui violenter Ecclesiam confregerint, eamque spoliare non dubitaverint: Cap. Conquesti, de sentent. excommunic.

Quinta est, quæ Papa excommunicat Clericos, qui cum excommunicatis à se, communicant in divinis, illorumque Absolutionem sibi reservat: Cap. Significavit, de sentent. excommunic.

Sexta est, lata in incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Cap. Tua nos, de sentent. excomm. in sexto.

Septima est, lata in eos, qui in personis, aut bonis suis gravant illos, qui sententiam excommunicationis, sus-

pensionis, aut interdicti in aliquem tulerit: ab ea enim per Sedem tantum Apostolicam tales absolvi possunt, si ea sententia spatio duorum mensium perseveraverint, habetur ex Cap. Quicumque eodem tit. & libro.

Octava est, lata ibidem Cap. Eos qui, in illos qui post Absolutionem à priore excommunicatione reservata à Papa obtentam, sub conditione comparandi coram ipso Papa, vel satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem negligunt implere tempore debito.

Nonam omitto, contra inferentes violentiam S. R. E. Cardinalibus item Episcopis in Clement. Si quis, de Pœnit. Quia continentur etiam in Bulla Cœnæ.

§. III.

In Clementinis & Extravagantibus Excommunicationes reservatae.

Prima habetur in Clementina I. de Hæreticis, §. Primum, contra Inquisitores, vel eos, qui ipsorum vires gerunt, seu loco ipsorum, ad illud officium gerendum deputantur; si in usu ejusdem officii deliquerint, ut odii, & cæterorum ibi positorum contentu, contra justitiam & conscientiam suam, omiserint contra aliquem procedere, ubi fuerit procedendum super hujuscemodi pravitate; aut obtentu eorum pravitatem ipsam, aut impedimentum officii imponendo, cum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare.

Secunda est, in Clementina, Religiosi, de Privilegiis lata contra Religiosos, qui præsumpserint Sacramenta Extremæ Unionis, aut Eucharistiæ ministrare, vel Matrimonia solemnizare, sine parochialis Presbyteri licentia speciali; vel excommunicatos à Canone, præterquam in casibus, ipsis à Pontifice concessis, absolvere, &c.

Tertia est, lata in Clement. Cupientes, §. sane, de pœnis, in Religiosos ac in Clericos seculares violenter Constitutionem Bonifacii, Cap. 1. de sepulturis, infracto, ne aliquis Clericus secularis, aut Religiosus adbeat quempiam ad votendum, jurandum, vel fidei interposita, seu alias promittendum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligat, vel jam electam ulterius non mutet.

Quarta habetur in Clement. Gravis, de sentent. com. lata in violantes interdictum per unam ex quatuor actionibus sibi positis.

Quinta excommunicatio est in Extravag. Prima inter communes, de sepulturis, lata in lacerantes & enterantes corpora defunctorum hominum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca transferri.

Sexta, in Extravag. 1. Commun. de Simonia, contra eos lata; qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum Religionis per modum pacti & conventionis.

Septima, in Extravag. 1. de Regularibus, in qua Martinus IV. prohibebat, ne Religiosi mendicantes ad aliam Religionem transeant, excepta Carthusiensis abique Sedis Apostolicæ licentia speciali.

Octava, lata in Extravag. Commun. de simonia, quam ij incurrunt, qui simonia peccatum committunt; intellige autem de simonia reali consummata, id est, in qua de facto datum & acceptum est temporale pro spiritali.

Nona est in Extravag. Comuni, Grave nimis, de Re-

Reliquis & Venerat. Sanct. lata à Sixto IV. in præsumptis affirmare, illos qui credunt, aut tenent, beatissimam Virginem, ab originali peccato fuisse præservatam propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, vel etiam eos, qui Conceptionis officium celebrant; vel Conciones audiunt eorum qui ipsam sine macula peccati conceptam esse prædicant; vel libros talem doctrinam continentes pro veris legunt, tenent, vel habent; vel alicujus peccati reatum incurrere. Ubi idem similiter excommunicat eos, qui affirmant hæresim esse, vel peccare mortaliter eum, qui docuerit, aut asseruerit beatam Virginem in peccato originali conceptam esse.

§. IV.

Alia Excomm. reservata, extra Corpus juris, & Bullam Can.

Prima est, à Leone X. in Concilio Lateranensi lata in Prædicatores, qui contraverint, que ibidem prohibentur, quorum primum est, ut Evangelicam veritatem & sacram Scripturam, juxta Doctorem Ecclesiæ declarationem pertractent nihilque adjectant contrarium, aut dissonum sacre Scripturæ: Secundum est, ut tempus præfixum futurorum malorum, vel adventus Antichristi, aut certum judicii diem prædicare non præsumant. Tertium, ne illa futura quasi specialiter revelata dicant, aut alienas, inanesque divinationes asserant. Quartum, ut à Prælatorum, aliorumque Superiorum detractione abstinant.

Secunda Excommunicatio, habetur ex quodam proprio motu Pii V. qui incipit, Regularium personarum, lata in fæminas, que ingreditur in Monasteria Carthusiensium, & aliorum virorum vitam regularem agentium.

Tertia, ex ejusdem Pontificis Constitutione, que incipit, *intolerabilis*, lata in eos, qui committunt crimen Simonie, confidentiæ beneficiæ, ut censentur tum alii, quorum ibidem mentio est, tum ii, qui beneficium recipiunt ab aliquo, sub confidentia, quod illud postea eidem restituent, vel alteri dabunt, vel fructus ejus, aut eorum partem, aut pensionem eidem, vel alteri solvent.

Quarta est, quam Concilium Tridentinum Sess. 22. Cap. II. de Reform. fert in quoscunque sive Clericos, sive laicos, qui præsumunt usurpare quâcumque arte, aut modo, bona, res, jura, fructus, redditus, aut jurisdictiones alicujus Ecclesiæ, vel beneficii secularis, montium pietatis, vel aliorum piorum locorum, vel impediunt, ne percipiantur ab eis, ad quos jure pertinent. Has omnes, earumque explicationem fuit tradit. *Suarez Tom. 5. in 3. Part. Disp. 21. & 22. Banac. d. 2. q. 5. p. 3. Layman. lib. 3. Tract. 5. p. 2. c. 5.*

Sunt & aliæ censuræ in posteriorum Pontificum Bullis reservatæ, ut in Bulla Urbani VIII. contra eos, qui de gratia & libero arbitrio sine speciali Sedis Apostolicæ licentia tractatus edunt. Et in Bulla Alexandri VII. contra eos, qui quovis modo contra piam sententiam de Immaculata B. V. Conceptione, ejusque Festum seu cultum aliquid publicè vel privatim, voce vel scripto loqui, tractare, disputare ausi fuerint, vel argumenta contra illa adferre, & insoluta relinquere. Et quædam his similes censuræ, quæ in aliis controversiis emanarunt. Ut sunt variæ excommu-

R. P. Arjdek. Tom. II.

nicationes recentiores Pontifici reservatæ, contra docentes, aut defendentes certas Propositiones sive damnatas in Bullis dogmaticis, sive prohibitas in particularibus Decretis: nec non contra legentes, imprimentes &c. ceteros libros ac libellos à Sede Apostolica prohibitos. Prædictis casibus Pontificiis multum accommodari poterit Expositio supra tradita de singulis casibus Episcopalibus.

Annotatio, de potestate Episcoporum circa prædicta.

Adlevandum necessitatem recurrendi ad Pontificem in quovis casu circa tot delicta per adjunctam excommunicationem ipsi reservata, statutum est in Conc. Tridentino ut Episcopi à casibus Pontificiis saltem occultis possint absolvere, juxta tenorem verborum ipsius Concilii quæ sic habent Sessione 24. de Reform. Cap. 6. *Liceat Episcopis in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (excepta eâ que oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Apostolica Sedi reservatis, delinquentes quoscunque subdicos in Diocesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientie gratis absolvere. Idem & in Hæresi crimine in eodem foro conscientie eis tantum, & non eorum Vicarius sit permissum.*

Ex his summatim facile colliges, à quibus, qualiter, & per quos in casibus Pontificiis possit Episcopus in foro conscientie absolvere, aut dispensare. Per casum vel delictum occultum non debet casus ille tantum intelligi qui ad nullius notitiam exterius pervenit, sed ille qui à paucis scitur, & facile possit tergiversando celeri: ex illis enim minus timeri potest scandalum, aut publica incommoda: uti etiam videtur intelligere Navarrus cap. 27. num. 255.

Conceditur etiam in casibus prædictis peculiaris potestas Episcopis, quando non datur recursus ad Sedem Apostolicam, ut si impediatur periculum mortis, aut gravis morbi, si sit pauper, aut mulier, aut puer, aut alteri serviens, aut itineris laboribus impar.

CAPUT V.

Pro facultate absolvendi à Reservatis, Censuris, aliisque casibus, ad quos possit Confessarius recurrere?

Amplioem cæteris in hoc genere facultatem, quantum est ex vi officii, habent Episcopi in sua Diocesi, sed quia multasunt ad quæ facultas eorum ordinaria se non extendit, Privilegia sibi ampliora à Sede Apostolica aliquando procurant.

Idem dicendum est de Vicariis generalibus. Idem de variorum Ordinum Prælati, & aliis personis, quibus Sedes Apostolica particulares facultates concessit.

At sciendum est, facultates omnes Ordinis non necessariò cuivis ejus membro competere, sed tantum eas obtinere, quas eorum Prælati singulis respectivè permittunt aut communicant: quæ in re graviter offendunt subditi, si suas facultates aut ignorent, aut excedant.

Cavendum insuper, ne Sacerdos aut laicus sine

V 1 ulte-

de
cin

eo
gia

ulteriori examine, statim existimet subsistere quaslibet facultates, aut privilegia, quæ in quovis auctore aut libro notata, aut olim concessa reperuntur. Sicut enim quibusdam aliqua dantur de novo privilegia, ita etiam quædam antiqua in posteriorum Pontificum Decretis non raro revocantur aut restringuntur: quorum singula non nisi à viris prudentiâ & doctrinâ probè instructis satis discerni valent: ideòque in sequentibus pro communi usu ac scientia viam recurrendi commodissimam ac tutissimam aperiemus.

Ut igitur Confessarii, præsertim in Missionibus, cognoscant Facultates in iis concedi solitas, & sciant pro quibus casibus, & indulgis, & ad quos recurrere possint, hic subjiciam seriem variarum Facultatum, & indultorum, quæ Sedes Apostolica quibusdam personis in variis regnis, ac provinciis largiri solet: prout inveniuntur à sacra Congregatione de propaganda fide ex Regulis à sua Sanctitate approbatis digesta, & apud probatos Auctores recensita, ut quædam fusiùs apud Vericelli in *quæst. mor.* Non quod asseram singulas quas recensio Facultates talibus personis, aut officiis semper aut necessariò annexas esse, sed quod illis potissimùm ab Apostolica Sede pro rerum exigentia liberè concedi aut annexi soleant.

§. I.

Facultates Missionum.

Pro Episcopis in Hibernia & alibi concedi solita, & quibusdam aliis infra exponendis.

Primò, Absolvendi ab hæresi & apostasia à Fide, & à schismate, quoscumque etiam Ecclesiasticos, tam Seculares, quàm Regulares. Non tamen eos, qui ex locis fuerint ubi S. Officium exercetur, nisi ex locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint, nec illos qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjuramentum illuc reversi, in hæresim fuerint relapsi, & hos in foro conscientie tantum.

Secundò, Tenendi, & legendi libros prohibitos Hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molini, Nicolai Macchiavelli, & libros de Astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel aliter quovis modo de ea tractantes, ita tamen ut libri ex ipsis Provinciis non efferantur.

Tertiò, Dispensandi in tertio, & quarto gradu simplici, & mixto in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis etiam in secundo simplici, & mixto, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

Quartò, Dispensandi super impedimento publicæ honestatis ex sponsalibus proveniente.

Quintò, Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, & restituendi jus petendi debitum amissum.

Sextò, Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

Septimò, Hæc verò dispensationes matrimoniales, videlicet, tertia, quarta, quinta & sexta, non concedantur, nisi cum clausula, dummodò mulier rapta non fuerit, & si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat;

& in dispensationibus tenor hujusmodi facultatem inseratur, cum expressione temporis ad quod fuerint concessæ.

Octavò, Dispensandi in irregularitatibus ex debito occulto tantum provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

Nonò, Dispensandi, & commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis Castitatis & Religionis.

Decimò, Absolvendi & dispensandi in quacunque simonia, & in reali dimissis beneficiis, & super fructibus malè perceptis, injunctâ aliquâ elemosinâ vel penitentia salutari, arbitrio dispensantis, vel etiam contententis beneficiis, si fuerint Parochialia, & non nisi qui Parochiis præfici possint.

Undecimò, Absolvendi ab omnibus casibus reventis, etiam in Bulla Cænæ.

Duodecimò, Dispensandi cum Catholicis super fructibus bonorum Ecclesiasticorum malè perceptis.

Decimotertiò, Dispensandi cum eisdem Catholicis, ut possint retinere bona Ecclesiastica, & fructus ex illis percipere, acceptâ ab illis promissione, de stando iudicio Ecclesiæ circa eorum restitutionem cum fieri poterit, illis interim admonitis, ut de dictis fructibus faciant elemosinam, iudicio Confessarii in usum Religionis, cujus ante hæresim, & schismata bona, si adit illa Religio, sin ibi minùs in papæres Catholicos, & memores sint, bona illa esse revocanda Ecclesiæ.

Decimoquartò, Dispensandi quando expedire videbitur super usum carniùm, ovorum, & lactis, in tempore Quadragesimæ.

Decimoquintò, Celebrandi Missam quocunque loco decenti, etiam sub diò, sub terra, una hora ante Auroram, & aliâ post meridiem, bis in die, si necessitas urgeat, si tamen in prima Missâ non contempserit ablutioem, & super Altari portatili, etiam fracto, aut laeso, & sine Sanctorum Reliquiis, & presentibus hæreticis, aliisque excommunicatis, si abter celebrari non possit, & non sit periculum sacrilegii, dummodò inserviens Missæ non sit hæreticus, vel excommunicatus.

Decimosexto, Concedendi Indulgentiam plenariam primò conversis ab hæresi, atque etiam talibus quibuscumque in articulo mortis saltem contritis, si confiteri non poterunt.

Decimosextimò, Concedendi Indulgentiam plenariam in Oratione Quadraginta Horarum tertio nocte indicenda, diebus benevolis, contritis, & coactis, ac sacra Communione refectis, si tamen ex contenta populi, & expositione sanctissimi Sacramenti nulla præbabilis suspicio sit sacrilegii ab hæreticis, & similibus, aut Magistratum offensum iri.

Decimooctavo, Concedendi singulis Dominicis, & aliis diebus Festis decem Annorum Indulgentiam illi, qui ejus concionibus intervenerint, & plenariam illi, qui præviâ Sacramentali peccatorum suorum Confessione Eucharistiam sacram sument, in Festis Natalis Domini, Paschatis, & Assumptionis Beatissimæ Virginis.

Decimonono, Lucrandi sibi eisdem Indulgentias.

Vigesimò, Singulis secundis feriis, non impeditis Officium novem Lectionum, vel eis impeditis de immediate sequenti, celebrando Missam de Requie

in quocumque Altari etiam portatili, liberandi animam secundum eorum intentionem à Purgatorii penis per modum suffragii.

Vigesimo-primo. Deferendi sanctissimum Sacramentum occultè ad infirmos, sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis, in loco tamen decenti, si ab hæreticis, aut infidelibus non sit periculum sacrilegii.

Vigesimo-secundo. Induendi vestibus secularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

Vigesimo-tertio. Recitandi Rosarium, vel alias preces, si Breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum Officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

Vigesimo-quarto. Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus tantum in qualibet civitate, & oppido insigni, vel Conventu Regularium Theologorum tantum, aut in aliquo Collegio bene instructis, & præsertim tempore sui obitus, ut Sede vacante, sint qui possunt supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quamprimum per delegatos, aut unum ex eis fieri debebit, alio modo provident.

Vigesimo-quinto. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aquâ ab Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis, etiam aquâ non benedictâ ab Episcopo.

Vigesimo-sexto. Conferendi Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium inclusivè.

Vigesimo-septimo. Dispensandi super defectu ætatis unius Anni ob operariorum penuriam, ut promovendi possint ad Sacerdotium, si aliis idonei fuerint.

Vigesimo-octavo. Consecrandi olea cum quinque saltem Sacerdotibus, non tamen extra diem Cænæ Domini, nisi necessitas aliud urgeat.

Vigesimo-nono. Et prædictæ facultates gratis, & sine ulla mercede exercentur, & pro eorum Diocesis tantum concessæ intelligantur ad septennium. Sic etiam habent variæ Formulæ sæpius pro Pontificis arbitrio concessæ, & à probatis Auctoribus relatæ, uti & sequentes.

§. II.

Pro Vicariis Apostolicis Hiberniæ.

Ad commodatim his solent aliquando à Sede Apostolica eadem facultates & gratiæ, quæ Episcopis in prædicta formula attribuantur, pro locorum consuetudine, omisâ facultate 25. 26. 27. 28. uti habet præxis libera Congreg. de Propag. fide.

§. III.

Pro Superioribus Regularium ibidem.

Concedi his quandoque postulantibus solent etiam Facultates supradictæ: sed omisâ 14. item 25. 26. 27. 28. & 24. ex parte mutata, hoc modo: Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus suæ Religionis in quolibet Conventu, aut Monasterio existente in civitate aut oppido insigni, Theologis tamen, aut in aliquo Collegio bene instructis, &c.

§. IV.

Pro aliis quibusdam Missionariis.

Extant & aliæ facultates his minores quas aliquando idonei quidam Missionarii, à sacra Congregatione, aut Apostolico Nuncio impetrare solent. Tales sunt ex facultatibus supra recensitis 1. 2. 5. in foro tantum interno, & 10. absolvendi & dispensandi in simonia, sed cum varia restrictione. Item 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. Quibus additur potestas dispensandi, cum pauperibus tantum, in 3. & 4. gradu consanguinitatis, & affinitatis simplicis & mixti, & in 2. 3. & 4. mixtis, non tamen in 2. solo quoad matrimonia futura. Item in impedimento publicæ honestatis, & cognationis spiritualis, præter levantem, & levatum; & modò in prædictis mulier non fuerit rapta, aut saltem in potestate raptoris non existat. Insuper benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ, ubi non intervenit Unctio: quibus & alia subindè adduntur.

§. V.

Pro Regno Angliæ.

Cum in eo Regno non sint Episcopi, aliis Prælatibus, & idoneis quibusdam Missionariis concedi solent omnes facultates, quas supra recensimus pro Superioribus Regularium, & pro quibusdam Missionariis in Hibernia: immutato nonnihil articulo de communicatione facultatum, & ablata restrictione ad Art. 19. hoc modo: Administrandi omnia Sacramenta etiam parochialia, Ordine & Confirmatione exceptis. Sic enim ea facultas pro Angliâ à S. Congr. exprimi solet.

§. VI.

Pro Provinciis Hollandiæ, & consederatis.

Ex ordinatione sacre Congregationis pro Episcopis titularibus Hollandiæ eadem facultates concessas reperio quas supra adduxi in formula pro Episcopis Hiberniæ. Nisi quod tertia facultas in illis Provinciis, ad pauperes restringatur: & decima ex parte mutetur, & in 24. potestas communicandi has facultates relinquatur huic Episcopo exercenda in Sacerdotes idoneos, sine restrictione, prout secundum conscientiam opus esse judicaverit.

Alii in Hollandia Missionarii impetrare solent facultates similes iis, quas Missionariis quibusdam Angliæ, & Hiberniæ concedi declaravimus.

NOTA.

Pro Missionariis Regularium quædam singularia Pontificum Diplomata, ex quibus ampliora in hoc genere Privilegia depromuntur.

Innocentius IV. in Bulla 20. quæ incipit, *Cum horâ undecimâ*, Missionariis Regularibus per universum mundum majora quædam Privilegia adjecit. Quæ etiam Nicolaus III. in Bulla sua 2. confirmavit, excipiens dispensationem aut commutationem in votis ultimarum, continentiam, & castitatis, quæ Innocentius saltem expresse non excepit.

Sixtus IV. in Bulla quæ incipit, *Apostolica servitutis*. Et Pius II. in Bulla, *Dum levamus*, pro Missionariis Ordinis Prædicatorum varia Privilegia concedit.

Leo X. in Bulla 3. *Alias felicis*, prædictis adjecit Facultates Innocentii IV. aliasque, restringendo Confirmationem.

firmationis administrationem ad Episcopos, si in Provincia reperiri commodè possint.

Adrianus VI. in Bulla, *Exponi nobis*, Missionariis Ordinis Minorum ad instantiam Caroli V. varias facultates indulgit.

Paulus III. in Bulla, *Licet debitum*, & in aliis, varia elargitur pro Missionariis Societatis Jesu.

Clemens VIII. in Bulla, *Dominici gregis*, anno 1604. Missionariis Ordinis Carmelitarum Facultates admodum amplas concessit.

Hæc diplomata integrè recensita reperiuntur in Bullario, & apud Rodericum de privilegiis Regularium, & citantur in compendio Privilegiorum variorum Ordinum.

Ubi adverte, propter Communicationem Privilegiorum inter Ordines Religiosos, posse Missionarios unius Ordinis ex alterius Facultatibus juvari, prout traditur in Mari magno Minorum Sixti V. & in B. Aurea, & in B. *Dudum* Leonis X. ac recentius in Bulla 19. Clementis VIII. in quibus omnibus quid pro singulis valeat, & vigeat, ipsis notum esse solet.

§. VII.

Facultates Ordinariae quæ quibusdam Regularibus aliquando conceduntur, etiam extra Missiones, breviter explicatae.

I. **A**bsolvendi quoslibet, à quibusvis peccatis etiam Sedi Apostolica reservatis. Intellige quoslibet, non prohibitos per sua Privilegia confiteri extra suum Ordinem, absque suorum superiorum facultate. Intellige etiam ex parte *Absolventis*, approbationem Ordinarium & cetera requisita; nisi putando is peregrinatur, veniam concedente Ordinario, si adit, & Curato non repugnante in sua Ecclesia.

II. *Et specialiter, absolvendi ab omnibus casibus peccatis, & censuris etiam reservatis in Bulla Cœna Domini.* Hanc habes integrè expressam supra cap. 4. §. 1. Quando censura fertur in eos, qui præsumunt, aliquid facere vel attentare, non comprehendi eos qui ex metu, & absque notitia sat libera id fecerunt, docent passim Theologi. 2. Si excommunicatio lata sit in patranes, docent etiam non extendi ad mandantes, nisi id alio modo exprimat. De his & seq. pluribus agit Lezana, verbo, Bulla Cœnæ, & ex parte Diana, & recentius Chassaing.

III. *Dispensandi super Irregularitatibus Casus dictæ Bullæ consequentes, modo paniteat, & de cetero velit absolvere.* Exceptis tamen Censuris & Irregularitatibus quæ continentur in Constitutione Sixti V. de promovendis, & Simoniacè promotis ad Ordines.

IV. *Absolvendi Relapsos qui communiter habentur Catholici quoties in hæresim inciderint, nisi essent notorii, & communiter pro talibus haberentur, & agnoscerentur; pro quibus tantum semel absolvendis privilegium concedi solet.*

Nota, Hæc omnia tantum valere in foro conscientiae, & monendos esse penitentes, hanc absolutionem ipsis non prodesse in foro externo. Hinc caveri solet, ubi censura est publica, ut Confessarius non absolvat nisi consulto suo Superiore.

V. *Concedendi usum Librorum prohibitorum, qui tamen non sunt editi ad stabilienda dogmata hæreticorum.* Hoc est, qui ex professio id non agunt ut hæresim ali-

quam probent vel introducant, quales censentur libri Erasmi, exceptis aliquibus ejus Colloquiis, item Ludovici Vives, Bodini, & Welsenbecii. Quales poterit, & sub quibus pœnis Libri prohibeantur tradimus infra Tract. 5. Question. 12.

VI. *Dispensandi cum illis qui contraxerunt cum impedimento criminis &c. Et cum adultero Conjugis ad petendum debitum, qui consanguineam carnaliter cognovit.* Ubi notat Castropalao, illum qui sic cognovisset consanguineam conjugis, sed cum ignorantia juris, aut pœnæ, hoc est, non sciens id ab Ecclesia specialiter prohibitum esse, aut sub pœnâ tam gravi, quam pœnâ non incurrere, & posse sine dispensatione debitum petere. Scienter verò sic delinquentem, statim incurrere hanc pœnâ privationis nullâ expeditâ juris sententiâ, aut declaratione criminis, docet hic Sanchez, aliique communiter.

VII. *Communitandi omnia vota, etiam jurata in aliqua opera, dum adest causa rationabilis, sine qua commutatio nulla esset.* Debet hæc commutatio fieri in aliquid æquale, vel quasi æquale, nam si fieret in aliquid notabiliter minus, esset ex ea parte dispensatio, non commutatio. Exempla operum in quæ aptè fieri possit votorum commutatio, habet varia Sanchez, Medina, Leander, & nos de votis infra, aliique.

Excipiuntur tamen vota ultramarina, Sanctorum Petri & Pauli in Urbe, S. Jacobi in Compostella, perpetuæ Castitatis, & Religionis.

Dixi, *perpetuæ castitatis*, quia communis sententia docet votum Castitatis temporale non esse reservatum nec votum de non nubendo, de non pollucendo, vel de statu Ecclesiastico assumendo. Quia hoc ultimum non est votum castitatis promissæ, sed postea promittenda in isto statu: reliqua autem non sunt vota castitatis perfectæ & completa, quæ debent strictè intelligi nomine voti in reservatione.

Inter hæc quinque vota reservata, non censentur comprehendi vota conditionalia, vel pœnalia; excepti gratia votum castitatis, aut religionis sub hac conditione, si ab hoc morbo convalesco; aut in pœnâ, si fornicatus fuero: adeoque talia vota, etiam post impetram conditionem possunt commutari, quia neque absolute, neque ex virtute religionis sunt emissa, ut docet Toletus, Sanchez, & passim alii. Reservatum quoque non esse votum fœminæ assumendi habitum sive vitæ earum quas vocant Devotas aut Beatas, quia non est status religionis aut castitatis perpetuæ, discretè docet Sanchez, Henriquez, Fagundes, & alii apud Lezana de voto Tract. 1. Diss. 7. §. 3. Quest. 47.

In his cavetur, *ne commutatio voti fiat in præjudicium tertii.* Quod si promissio non sit illi tertio specialiter facta, & ab eo acceptata, non censetur illi jus acquisitum, adeoque tale votum potest commutari. Pars de voti commutatione fusius tractat Layman de voto Cap. 8. Suarez de Rel. aliique. Hæc de facultate magis ordinariæ, nec omnia pro instituta brevitate hæc profertenda.

Sunt etiam nonnumquam Regulares, & alii qui ex privilegio Pontificio magis speciali possunt ex causa in votis dispensare, non injungendo aliud opus, ut sit commutatio. Absolvere etiam eos qui ignorant perperatâ Simoniâ, beneficia Ecclesiastica possident, & dispensare in fructibus malè perceptis, modo illa beneficia relinquunt. Ac dispensare cum his in foro conscientiae, qui post simplex votum castitatis matrimonium

nitum contraxerunt, quoad perendum debitum, merito tamen penitente, ut si conjugii supervivat, votum fervet. Sunt & alia altioris potestatis privilegia. Verum hæc ad communem usum recenserè sufficit, ut qui pro hujusmodi casibus remedium quærunt, facilius sciant ad quos possint pro auxilio recurrere.

Porro, Modum in his procedendi, & absolvendi, & penitentiam idoneam injungendi colliges ex praxi Litterarum Pœnitentiariæ Romanæ quatum normam integram damus & explicamus infra Tract. 4. §. 5. in fine.

§. VIII.

Summula Casuum aliquorum à quibus etiam Privilegiati absolvere nequeunt.

Um sit admodum difficile retinere omnes Casus Pontifici reservatos, & discernere concessos à non concessis: hic conor brevi compendio colligere Casus per privilegia ordinaria non concessos, qui longè pauciores sunt, ideoque multò facilius memoriâ retineri possunt, ne in illos impingatur.

Privilegiatus etiam approbatus non potest absolvi à mortalibus subditis aliorum Ordinum, nec eorum Apostatas, nec Moniales illis Ordinibus subjectas, sine licentia legitimi Superioris cui sub sunt.

Neque potest absolvi, & dispensare in Censuris & Irregularitatibus quæ continentur in Constit. Sixti V. de Promoveantibus, & simoniacè promotis ad Ordinem futurum.

Neque Hæreticos illos absolvi qui post hæresim semel publicè abjuratam, rursus in eam relapsi sunt; neque qui sunt hæretici notorii, & pro talibus communi habitus.

Neque concedere usum Librorum prohibitorum qui ad stabilienda dogmata hæreticorum editi sunt: nec alios prohibitos, nisi forte suis ex privilegio particulari.

Neque dispensare, aut commutare vota quæ dicuntur ultramarina, aut ad limina Apostolorum in Urbe, aut ad S. Jacobum in Compostella, neque Religionis, aut Castitatis perpetuæ. Neque alia vota quorum commutatio cedit in præjudicium tertii.

Qui privilegium sive facultatem accipit ab Episcopo circa Casus ipsi reservatos, per hoc non intelligitur illi concessa facultas circa Casus Pontificios in quibus Episcopi absolviunt per accidens ratione necessitatis, & difficultatis recurrendi ad Sedem Apostolicam.

Non possunt Privilegiati concedere secularibus in Jejunio v. gr. in quadragesima, usum carni, ovorum, aut lactis: nisi: de privilegiis particularibus Missionum hic non ago.

Quando habent illi privilegium rehabilitandi in irregularitatibus, non intelligitur ea quæ incurritur per homicidium, bigamiam, mutilationem, & defectum natalium, aut, ut dixi, ratione Ordinum Simoniacè collatorum, aut susceptorum.

Nequeunt absolvi Nominatim excommunicatum; aut notorium percussorem Clerici; aut alia reservata, quæ adducta sunt ad forum contentiosum.

Absolutio Privilegiati non est pro Foro externo, sed tantum pro foro conscientie: nec absolutis, illa procedit ut eximantur si quando in foro externo accusan-

di aut puniendi sunt, de quo etiam absolventem illos monere convenit.

Denique in his omnibus non agimus de Privilegiis particularibus, aut extraordinariis quæ Pontifex; aut ad hoc legitimus Superior, aliquibus personis concedere, aut adimere potest pro suo beneplacito. Hæc saltem sub unum aspectum studiose exposita multum meminisse juvabit, quamvis difficile sit singula sæ distinctè exprimere: quænam insuper alia sint à quibus illi absolvi non possunt, singuli ex suis privilegiis faciliè cognoscunt.

§. IX.

Casus quos Regularium Superiores sibi reservare possunt.

Quoniam reservatio Casuum debet esse prudens & moderata; & deceat eam maximè versari circa peccata externa, graviora, & opere consummata; hinc Clemens VIII. statuit à Regularibus reservari posse Casus qui hic sequuntur.

1. Apostasia à Religione, etiam retento habitu.
2. Nocturna, ac furtiva à Monasterio egressio.
3. Veneficia, incantationes, & fortilegia.
4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.
5. Furtum mortale de rebus Monasterii.
6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus.
7. Juramentum falsum in iudicio legitimum.
8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum foetus animati, etiam effectu non secuto.
9. Occisio, vel vulneratio, seu gravis percussio cuiuscumque personæ.
10. Falsificatio manus, vel sigilli Officialium monasterii.
11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel contra.

Plures Casus non vult reservari, sine consensu Capituli generalis pro tota Religione: vel Capituli Provincialis pro Provincia. Priores undecim Casus nostri, & Ordines plerique actu reservant.

Nota Porro.

Reservari in Societate casus sequentes ex Congregationis V. Decreto 67. 1. Perjurium, & falsum testimonium in iudicio, vel extra. 2. Furtum & usurpatio, sive appropriatio alicujus rei contra votum paupertatis, in ea quantitate quæ efficiat peccatum mortale. 3. Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra votum Castitatis, quod quidem in actum externum prodeat. 4. Inobedientia expressa, quæ quis asserit, se nolle parere. 5. Seditio in Superiorem, & divisio à Capite, in grave nocumentum Societatis. 6. Detractio famæ, bonæque existimationis aliorum, & discordiarum seminatio inter fratres. 7. Impedimentum excludens à Societate reticuisse in examine, vel in eo mentitum esse, unde grave aliquod incommodum oriri possit. 8. Acceptio seu missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio & missio contineat rationem peccati mortalis.

Casus illi undecim communes à Clemente VIII. supra expressi, ad hos versiculos memoriæ causa aptè rediguntur.

Sortilegus, Proprius, Nocturnus, Apostata, Furtum, Luxurians, Ladens, Falsarius, Impediensque Scribentem ad Patrem monachum, Perjurus, Abortus.

TRACTA-

de
sineo
gia

TRACTATUS TERTIUS
DE
CONFESSIONE,
ET
SATISFACTIONE
IN SACRAMENTO POENITENTIAE.

*SYMMVL A: Post hac, sequitur singulariter, de Indulgentiis, & Jubilæis, ac Decreto Innocentius XI. de Indulgentiis abrogatis & subrogatis: specialiter de Indulgentiis Missionum: & accurata Prae-
Hæreticos reconciliandi Ecclesia, Professionis Fidei, &c.*

CAPUT I.

De Præcepto Confessionis.

Confessio Sacramentalis, est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis, coram Sacerdote proprio, ut ab eo Christi nomine absolvatur.

II. *Questio* hic est, An Confessio Sacramentalis præcepta sit jure divino, an Ecclesiastico, quinam, & quo tempore ad eam obligentur.

III. Dico primò, Confessio peccatorum præcepta est jure divino. Probatur ex verbis Christi *Joan. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt:* ex quibus confitendi præceptum colligit Trident. Sess. 14. Can. 5.

Dices, verba Christi tantum conferunt potestatem absolvendi, nullam verò memorant aut imponunt obligationem confitendi. Respondeo, hoc ipso quo tribuunt Sacerdoti tamquam Judici in foro conscientiae potestatem non tantum absolvendi, sed etiam retinendi peccata, imponere simul præceptum Confessionis, sine qua ea potestas exerceri non possit, cum nequeat Judex ferre sententiam sine causa cognitione.

IV. Hoc Præceptum non obligat lapsum in mortale ut prima opportunitate confiteatur. Ratio, quia præceptum confitendi est affirmativum, quod pro omni tempore non obligat, uti fit in præcepto negativo.

V. Incumbit tamen peccatori præceptum divinum Confessionis Sacramentalis in articulo mortis: imò in gravi ejus periculo v. gr. in difficili partu, in periculoso morbo, prælio, &c. Ratio est, quia peccator in tali casu exponeret se probabili periculo numquam explendi præceptum confitendi, quod lapsis in peccatum mortale à Christo impositum est.

VI. Dico secundò, Ex præcepto Ecclesiae omnes Christi fideles postquam ad annos discretionis pervenerunt, tenentur omnia mortalia saltem semel in anno confiteri. Probatur ex Concil. Lateranensi sub Innocentio III. ubi disertè præcipitur annua Confessio, quam Christus per se ad certum temporis spatium non determinaverat.

Ab hoc præcepto non excusantur impuberes, id est qui septimum annum nondum attigerunt, si verè advertant se mortale peccatum admisisse: nam illa adversio per se satis indicat ipsos ad annos discretionis pervenisse. Hujus rei exemplum extat apud S. Gregorium de

puero quinquenni, qui in blasphemis mortuus, ac propterea damnatus fuit.

VII. Quod si Confessarius advertat puerum nondum satis affectum esse usum rationis ad discernendam peccati malitiam, datà tantum Crucis benedictione eum dimittat. Si tamen de ejus capacitate dubitet, peccatum sub conditione absolvere; imò id facere debet, si eum in articulo mortis constitutum inveniat. *Dicitur Laym. Lugo Diss. 35. Sect. 7. Quia tunc pro salute animæ irreparabili viam tutiorem eligere oportet in administratione Sacramenti.*

VIII. Dico tertio, Tempus annuæ Confessionis instituendæ computari solet ordinariè à Paschate ad proximum Pascha, propter Communionem paschalem tunc occurrentem: ita ut lapsus in mortale post paschalem Confessionem non teneatur, saltem ex præcepto Ecclesiae, ante sequens Pascha confiteri. Constat hoc ex Concilio Ecclesiae, quæ non solet à fidelibus amplius exigere, apud *Suar. Vsq. Coninc. d. 5. du. 6.*

IX. Verùm, qui intra annum v. g. in ultimo Paschate confessus non fuit, tenetur postea proxima opportunitate confiteri, uti probabilis docet *Suar. Vsq. Lugo Contra. Sylv. Laym. Dian. Ratio*, quia tempus paschale non constituitur tamquam terminus ad obligationem finiendam, sed ad eam magis urgendam, uti fit in termino statuto pro solutione debiti, aut census annui.

X. Hinc, qui prævidet sibi in proximo Paschate impedimentum confitendi obventurum, tenetur Confessionem anticipare; cum præceptum illud extra Pascha absolutè possit impleri. *Laym. Bus. Lugo Diss. 35. Sect. 10.*

XI. Si is, qui tantum post Pascha confitetur, sola venialia exposuerit, & postea in decursu anni incidat in mortale, ad aliam Confessionem ex præcepto obligatur. Quia Ecclesia præcipit ut Fideles quolibet anno peccata mortalia semel confiteantur, si in ea incidere, quod in dicto casu sine nova Confessione factum non fuisset.

Unde etiam patet, hoc Confessionis annuæ præcepto non comprehendi eum, qui toto anno sola venialia admisit; uti agnoscit cum aliis *Scorus* apud *P. Terentium de consc. probab. quest. 22. p. 360.* Cum tamen is præceptum Communionis paschalis explere teneatur, consilium est ut ante illam se Sacerdoti de more sistat.

XII. Non satis facit huic præcepto, qui novit se inviolide absque debita dispositione Confessionem institu-

tuiffe. Ecclesia enim precipit susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, talis autem confessio & Absolutio cum sit invalida, non est Sacramentum. *Suarez, Lugo, Lugo.* Contrarium tamen probabile putat *Fagnan. & Diana p. 3. t. 4. Ref. 120.* quod tamen admittendum non est, quia non consistit cum Decreto Alexandri VII. prohibente Prop. 15. *Qui facit confessionem voluntariè nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

QUÆRITUR Primò, pro Missionariis inter hæreticos, An illi qui ab hæresi convertuntur, in prima confessione exprimere debeant, quod non expleverint præceptum annuæ confessionis paschalis? Certum enim est hæreticos, cum sint baptizati, Ecclesiæ præceptis subjacere.

Respondeo negativè. Quia dum confitentur se, eo usque vixisse in hæresi, sufficienter exponunt se illi Ecclesiæ præcepta tanto tempore non observasse. Sicut qui confitetur se v. g. duobus annis vixisse in continua fornicatione, non debet exprimere tactus venereos, & alia, quæ solent communiter fornicationem comitari.

Sed *Queritur secundo*, quid si singulari contemptu, & ludibrio hæc Sacramenta, aut Ecclesiæ præcepta insectati fuerint, & alios ab iis explendis abstraxerint?

Respondeo, hæc peccata distinctè confitentur, quantum fieri potest. Quia illa non sunt omnibus hæreticis communia, adeoque in hæresi ut sic non ita involvuntur, ut hæc exposita, illa etiam intelligantur in Confessione explicari.

CAPUT II.

De Integritate Confessionis.

§. I.

Qualis, & quando requiratur?

I. Integritatem Confessionis requirit, & describit *Trid. Sess. 14. cap. 5.* sitam in eo, ut postquam diligenter te excusseris, & conscientia tuæ sinus & lateribus exploraveris, confitearis omnia mortalia merita, occurrentia, nondum confessâ, eorumque numerum, & circumstantias saltem quæ speciem mutant. Ratio additur, quia sine distinctâ peccatorum cognitione non potest Confessatus iudicium Sacramentale debite exercere, neque pro mensura delictorum pœnitentiam idoneam imponere.

II. Integritas Confessionis alia est *Materialis*, quando pœnitens omnia mortalia secundum numerum & speciem confitetur: & hæc integritas non est ita necessaria, quin pœnitens aliquo casu ab ea possit excusari. Integritas alia est, *Formalis*, quando pœnitens omnia mortalia quantum hic, & nunc potest ac tenetur, in confessione exponit, etsi contingat aliqua esse omissa: & ab hac integritate Formali pœnitens nunquam excusatur.

III. Qui ob justum impedimentum aut oblivionem peccatum aliquod in confessione prætermisit, tenetur cessante impedimento illud explicare. Quia hujus Sacramenti institutio requirit ut in eo omnia mortalia semel *directè* clavibus subjiciantur: est *communis Theologorum.*

IV. Quia aliquo casu, vel morbo, linguæ usu destituitur, absolvi debet si nuda, aliove signo absolutionem postulavit, aut dolorem de peccatis ostendit. Quia tale signum est confessio peccatorum saltem in genere, à præcepto autem confessionis integræ ac

R. P. Arsdak. Tom. II.

distinctæ necessitas excusat. Quod etiam verum est, etiamsi signum illud absente Sacerdote editum fuisset, & postea præsentibus aliis renunciatum: ita *Theol. communiter.*

V. Sed quid si moribundus, superveniente Confessario, nullum signum dederit, aut dare possit? Respondeo, etsi communior opinio asserat sic absolvi non posse; probabilem tamen, adeoque hic in praxi sequendam esse sententiam, quæ docet talem sub conditione absolvendum esse, dummodò solitus fuerit aliàs *Christiano* more vivere, & Sacramenta frequentare. Ratio est, quia per tales actus vitæ Christianæ sufficienter is indicat se etiam in mortis articulo pœnitentiæ Sacramentum postulare, hæc autem postulatio, externa quædam confessio est: Et hanc tenet sententiam *Homob. Molfesius Tambur. Phill. Serenius*, & modò plurimi passim Theologi recentiores.

VI. Diligens conscientia examen ante Confessionem requiritur: diligentia autem quantitas moraliter æstimanda est pro variis circumstantiis. Unde minorem adhibere potest ille, qui frequenter confitetur, quam qui rarius. Si quis verò post talem diligentiam adhibitam, memoriam non habet commissi peccati mortalis, ritè confitetur, modo scienter nullum ex reliquis reticeat.

VII. Qui non in specie, sed solum in genere recordatur, se mortaliter peccasse, hoc ipsum in confessione explicare debet, cum hæc sit sufficiens, imò necessaria materia Sacramenti.

Sed *Quæstio* est, An qui sic tantum in genere confessus est, teneatur postea, si recordetur, declarare distinctum numerum & speciem peccatorum mortalium, quam in aliis confessionibus determinatè non expressit, sed tantum confusè & genericè: Respondet *Leander Part. 1. de Sacramentis pag. 128.* probabiliter pœnitentem illum ad hoc non teneri, & in eandem sententiam adducit *Card. de Lugo de Pœnit. Disp. 16. num. 577.* & ante illum *Fabium* in suo *Scrutinio Sacerd. Tract. 4. pag. 499.* Rustici, inquit, qui bonâ fide confessi sunt Curato non debite interroganti, satisfecerunt præcepto confessionis, nec tenentur iterum confiteri ipsi peccata. Ratio eorum est, quia peccata illa jam priùs, saltem confusè fuerunt directè subiecta clavibus, adeoque directè remissa, ergò non est obligatio ea postea magis distinctè confitendi.

Sed contrarium videtur tenendum cum *Navarro & communi* aliorum sententia; Quia etsi peccata illa directè remissa fuere, nondum tamen expletum est præceptum exponendi distinctè speciem & numerum cognitum peccatorum mortalium: quod *Navarrus* ait scriptum esse non solum lege humanâ in *Cap. Omnis de Pœnit. & Remiss.* sed etiam Divinâ & Evangelicâ, confirmatâ à *S. Thoma* & aliis, & declarata in *Conc. Tridentino Sess. 14. de Pœnit. Can. 7.*

VIII. Extra mortis periculum, nunquam absolvi debet qui de nullo peccato in specie se accusat: si quis autem tam sit rudis, ut ab eo Confessarius ne veniale quidem in specie extorquere possit, dimittendus est sine absolutione donec instruat, juxta praxim communem bonorum Confessariorum.

IX. Si pœnitens inchoatam Confessionem coram Sacerdote perficere non possit, interdum absolvi debet, V. C. si propter ignotum idioma non omnia possit explicare, aut si in phrenesim incidat. Tenetur tamen postea si possit omissa mortalia exponere.

X X. Tem-

de
in

eo
gia

X. Tempore pestis, naufragii, periculosi praelii &c. si Confessarius multorum integras confessiones excipere non possit, licitum est omnes simul voce, vel signo confitentes audire, & absolvere: Ita Theol. communiter.

XI. Non tenetur aliquis peccatum confiteri, cum gravi periculo animæ, famæ, corporis &c. Ratio, quia tunc positiva lex de confessionis integritate merito cedit juri naturali charitatis propriæ. Intellige, si alius confessarius adiri non possit, vel confessio sine gravi incommodo differri.

XII. Si fama complicitis graviter lædenda sit apud Confessarium, nec facile possit alius accedi, renecari debet peccatum, vel saltem circumstantia, aut executio peccati, quatenus necesse est, ut complicitis peccatum tegatur, cum onere alteri postea confitendi quod ommissum est. Quia præceptum naturale, non infamandi alium, prævalet præcepto positivo integre confessionis. Ita Valent. Bannez, Prapositionus, Navarrus c. 7. quamvis contrariam sententiam sequi liceat, quæ communior est cum Suar. Vafq. Lugo, &c.

XIII. Qui duos Confessarios habet, quorum uni prius mortalia, alteri postea solum venialia confitetur, non peccat contra debitam Confessionis integritatem. Imò quandoque id rectè fit, quo pœnitens majori libertate uti possit, si ordinario Confessatio, apud quem hæcenus bonam opinionem servavit, confiteri nimia verecundiâ impediatur. Ita Navarrus in Man. cap. 21. Bonac. Leander &c.

Per accidens tamen fieri potest, ut talis etiam mortaliter peccet, si ea ratione exponat se periculo facile labendi in mortalia, & ea nunquam efficaciter emendandi: quod ejusmodi hominibus accidere solet, qui de industria Confessarios imperitos, vel quibus ignoti sunt, adire solent, & alios à quibus jvari possint tantum cum levioribus accedunt.

XIV. Mentiri ex proposito circa materiam mortalem, & confessioni necessariam, est peccatum mortale: Ratio, quia vel negas te peccatum mortale commississe, quod hic & nunc fateri deberes, & tunc confessio non integra est, sed sacrilega: vel affirmas, te mortale peccatum fecisse, quod non fecisti, & tunc graviter decipis Confessarium, non sine gravi irreverentia Sacramenti.

Quod si mentiatum circa peccatum veniale, vel aliam materiam, quam hic & nunc confiteri non tenetur, peccat solum venialiter. Consentiant TT. communiter.

§. II.

Quomodo SPECIES & Circumstantia peccatorum exponenda?

XV. Quoad peccatorum distinctionem, Illa censentur esse Specie diversa; adeoque necessario distinctè exponenda, quæ sunt contra distinctas virtutes, v. g. fornicatio quæ peccatum est contra castitatem, differt specie ab adulterio, quia hoc est etiam contra justitiam, propter jus, quod maritus habet in corpus uxoris, ac proinde pœnitens debet dicere, Habui copulam cum persona conjugata: & si ipse sit conjugatus, id exponere tenetur. Item, si peccavit cum persona religiosa, aut habente votum castitatis, aut ipse sit Sacerdos, aut Religiosus, id exponere debet: Quia

peccatum hoc habet distinctam specie malitiam contra virtutem castitatis, & religionis.

Eodem modo, si furatus est rem sacram, animalium occidit in templo, singula distinctè exponenda sunt: Quia præter peccatum injustitiæ, involvunt malitiam sacrilegii specie distinctam.

Et eadem ratione aliorum peccatorum diversa specie malitia distinguenda, & exponenda erit.

XVI. Circumstantias non mutantem speciem, sed tantum peccatum notabiliter aggravantes intra eandem speciem, sunt illæ quæ faciunt unum peccatum mortale æquivalere pluribus intra eandem speciem, v. g. furtum 100. florenorum respectu furti 10. flo. Tales circumstantias non esse plerumque necessarii confitendas; satis probabilis & tuta sententia est, apud Sylvestrum, Navarrum, Vasquez, Reginal. Bonac. Lugo de Pœnit. Diss. 16. Sect. 3. Leandrum de Sacram. Pœnit. Diss. 8. Quest. 4. adducentem cum D. Thoma supra 50. Auctores, & pro opposita sententia Auctores 40. Ratio colligitur ex Tridentino Sess. 4. cap. 5. ubi declarans necessitatem confitendi omnia mortalia, & eorum circumstantias, expressè addit, quæ species mutant: ergò satis insinuat circumstantias non esse confitendas quæ speciem non mutant. Imò hoc ipso quo dubitatur, an Christus talem confitendi legem voluerit inducere, pœnitens deobligatur; ex illo principio, lex in dubio legis late non obligat, ut ostendimus supra Tract. 1. princip. 5. sub initium.

Hinc, qui furatus est simul centum florenos, sufficit dicendo commissi furtum mortale: qui simul de aliquo crimine pluribus æqualibus detrahit, commisit gravem detractionem, &c. Quia furtum v. g. decem, aut centum florenorum manet intra eandem speciem furti mortalis, etsi unum sit multo gravius altero.

Si tamen Confessarius interroget de quantum peccati, pœnitens debet eam explicare; imò consultius est, ut id semper sponte suâ faciat. Quia & hoc necessarium videtur, si circumstantia talis inveniat censuram, vel reservationem, vel peccatum supra modum ordinarium sic augeat, ut ejus declaratio faciat ad necessariam pœnitentis directionem, restitutionem, &c. Illi multi prioris sententiæ amplitudinem merito referunt.

§. III.

Quæstiones singulares de SPECIE & Circumstantiis in Confessione exponendis.

I. AN Sacerdos simul Religiosus qui peccavit contra castitatem teneatur exprimere circumstantiam illam, quod etiam sit Religiosus.

Respondet cum pluribus affirmativè Sanchez, Filolobos, Diana, &c. Contra varios. Qui valde probabile censent votum solenne castitatis, quod constituit in professione religiosa esse ejusdem speciei cum voto quod continetur in Sacerdotio, ideoque prædictum satisfacere, dicendo, violavi in tali re votum castitatis.

II. An persona habens tantum votum simplex castitatis debeat circumstantiam voti explicare si contra castitatem peccaverit.

Resp. Affirmativè, quia peccat contra virtutes diversas, nempe contra temperantiam, & contra religionem ratione voti, quo sibi ab actibus contra castitatem interdicitur.

terdixit: atque hinc fit tali casu ut v. g. persona quæ dicitur *Devota* debeat dicere se esse talem, nisi id aliunde confessario innoscat, de quo si dubitet, interrogari illa debet.

III. An circumstantia Conjugii explicanda sit à conjugæ qui cum alia peccavit: & quid si alia etiam sic conjugata?

Respondeo explicandam esse circumstantiam conjugii proprii, & insuper aliam esse conjugatam, si commissi fuerit: neque satisfacere dicendo, commissi adulterium. Quia alterius speciei peccatum est frangere fidem quam alteri dedisti, & alteri cooperari ut frangat fidem quam alteri dedit.

IV. Quid si persona illa interius tantum peccaverit delectatione morosa?

Resp. tunc etiam debere circumstantiam *sui conjugii* explicare, quamvis de hoc dubitet *Casrop. Hwt.* Ratio est, quia fides conjugalis explicanda est, ut ostendimus, sed hæc extendit se etiam ad excludendas delectationes & cupiditates efficaces internas circa alias personas à conjugæ distinctas; ergo hujus violatio in casu exprimenda est.

V. An circumstantia sponfalium exponi debeat, si sponsus aut sponsa cum alio peccaverit?

Resp. cum *Sanchez de Matrim.* à sponso non esse exponendam, sed bene à sponsa. Quia licet uterque ob fornicationem alterius possit à contractu resiliire, communi tamen judicio onus & dedecus ex peccato sponsi respectu sponsæ censetur leve, hujus autem valde grave, redditurque multo deterior quam fuerit ante contractum sponfalitium. Quia tamen etiam de sponsa idem probabiliter docet *Diana* &c. quod de sponso, non erit necessarium confessario interrogare tali casu an pœnitens sit viro desponsata, et si de eo dubitaret.

VI. An si res una prohibita sit pluribus præceptis, divino, & humano Ecclesiastico, & civili, id debeat in confessione distinctè exponi?

Resp. negativè, nisi diversa præcepta fecerint rem illam materiam necessariam diversarum virtutum. Quia diversa illa præcepta non mutant speciem peccati, nam ex communi usu & estimatione neque confessari neque pœnitentes solent interrogare an v. g. furtum admittit sit lege humana vetitum, ex qua estimatione colligendum est, quam censentur specie morali differre, ut hic notat *Lugo*.

VII. An qui Horas Canonicas omittit habens obligationem Ordinis & beneficii, debeat utramque confiteri?

Resp. affirm. quia obligatio Ordinis spectat ad virtutem Religionis, obligatio beneficii ad virtutem Justitiæ; adeoque omisso illa habet duplicem speciem malitiam ratione duplicis præcepti, ac proinde utraque circumstantia in confessione explicanda est.

VIII. Si vigilia incidat in diem Quadragesimæ, aut Vestim in Dominicam, an teneatur illam circumstantiam confiteri qui Jejunium violavit, aut Sacrum omisit?

Resp. negativè, quia duplex præceptum non facit rem illam materiam duplicis virtutis, sed tantum religionis, nam ideò jubemur jejunare, aut Sacrum audire in honorem Sancti, quia in honorem Sancti id imperat Religio ut honoretur Deus: tenditque ad eandem honestatem v. g. religionis, aut temperantiæ.

IX. An debeat in confessione specificari qualitas

R. P. *Arjdek.* Tom. II.

detraktionis v. g. quod dixerim alterum esse furem, aut proditorem: an sufficiat dicere, detraxi in re gravi?

Resp. Sufficere si dicam, detraxi in re gravi. Quia fama quamvis in re diversa est tamen ejusdem speciei in genere moris: detractio autem accipit suam malitiam ex eo quod lædat famam aut honorem proximi, sicut furta lædunt fortunas: ergo sicut furta sunt ejusdem speciei in ratione furti sive fiant in hac vel illa materia, ita de fama dicendum est.

Et idem locum habet in contumelia, & judicio temerario: Quia honor qui læditur per contumeliam, & bona existimatio quæ aufertur per judicium temerarium in quacumque materia fiant, sunt ejusdem speciei in genere moris, ob rationem jam assignatam de furto & detractioe.

X. An exprimenda sit circumstantia Superioris in injuriis mortalibus contra ejus honorem?

Resp. cum *Lugo* aliisque diversis potius affirmativè. Quia circumstantia Superioris in casu superaddit specialem malitiam, quia natura docet Superiores in speciali honore habendos. Atque idem docet *Bonacina*, contra *Lugo*, si quis Sacerdoti detraxerit, aut contumeliam intulerit, non item si Diacono aut Subdiacono.

XI. An furtum rei non sacræ in loco sacro, v. g. crumenæ in templo, sit sacrilegium in confessione necessariò exprimendum?

Resp. negativè, nisi res commodata sit loco sacro, aut in eo deposita, uti admittit *Lugo, Less. Covar. &* plures alii. Quia factum illud non repugnat peculiariter sanctitati loci, aut ex natura rei, aut aliunde. Quia res quæ aufertur nullam habet specialem connexionem cum loco sacro, sed tantum generalem, quod sit peccatum, quod non sufficit ad specialem malitiam contrahendam contra Religionem.

§. IV.

Quomodo distingui debeat NUMERUS peccatorum?

PRO distinguendo peccatorum Numero dicendum, Actiones peccaminosas per se consummatas, & completas debere in Confessione distinctè enumerari: ut si quis cum eadem plures copulas consequenter habuit, vel si Sacerdos in statu peccati mortalis continenter plures Confessiones audivit, debet earum actionem numerus exponi, ex sententia communiori. Secus, si actiones non sint per se consummate, sed tantum referantur tamquam pars, aut dispositio ad aliud peccatum consummandum. Hinc verba inhonesta, oscula & tactus libidinosos qui præcedunt fornicationem, & ad eam complendam referuntur, non debere seorsim exprimi infra §. 5. dicemus. Idem dicendum de pluribus vulneribus quæ alicui insiguntur antequam occidatur.

Actus peccaminosi *merè interni* censentur numero distingui, quoties fuerunt moraliter interrupti, id est, notabili tempore cessarunt, vel retractati sunt, & iterum inchoari cœperunt. Exempli gratiâ: Si quis per unam vel duas horas inhæsit turpi cogitationi sine interruptione, est tantum unum numero peccatum; si autem durante illo tempore verbi gratiâ tertio cessavit integrè ab illa cogitatione, & iterum tertio resumpsit, censetur tria peccata commisisse in confessione distinctè explicanda. Item, si quis habuit toto die voluntatem rem notabilem furandi, quam

de
in

eo
coia

quam vesperi retractavit, & iterum eodem die vel sequenti eandem voluntatem resumpsit, tenetur se accusare, quod bis voluerit furari.

Quando contingit de mortalium certo numero non constare, exprimendus est ille, quem iudicas probabilior, addendo v. g. te pejerasse decies plus minus. Quod si postea deprehendas numerum fuisse majorem, non teneris iterum confiteri, nisi numerum à te expositum notabiliter excesseris. *Fagundes, Hurri. Sanchez, &c.*

Quod si nec probabilem numerum assequi valeas, exponenda est duratio consuetudinis peccandi, & frequentia lapsuum per diem, septimanam, mensem, aut annum, quantum potes probabili conjecturâ eam in mentem revocare. *Diana, Fillius, Hurri. Lugo, &c.*

§. V.

Questiones porrò singulares de numero peccatorum in confessione explicando.

LANI qui successivè & continenter plures aureos auni alteri clam abstulit, aut in pluribus punctis graviter detraxit, aut convitia plura congestit, satisfaciat dicendo, semel furatus sum, semel detraxi, semel convitiatus sum.

Resp. Affirmativè, quoad expositionem numericam. Quia singule istæ actiones sunt moraliter partei unius furti, unius detractionis, unius convitii. Sicut qui die jejunii incipit carnes comedere, etsi aliquid sumat ex pluribus ferculis, non tenetur aliud dicere quàm, se semel comedisse carnes: accedentis nimirum voluntas erat comedendo suo appetitui satisfacere, non restringendo ad unum aliquod ferculum.

II. Quid dicendum de eo qui initio intendit alicui aureum unicum auferre, aut in uno puncto detrahere, aut convitari: & postea occasione novâ invitante ad plura furta, aut convitia continenter perrexit?

Resp. talem teneri singulas actiones numero distinguere. Quia peccatum quod initio intendit facere per se consummatum est absque secundo peccato, cum ejus intentio in primo aureo auferendo completè steterit, & non nisi ex nova determinatione ad secundum perrexit, adeoque novum voluntatis actum liberum addiderit, numero à priori distinctum.

III. Quid si prædicta furta aut detractiones fiant successivè, sed continenter contra diversas numero personas?

Resp. in casu diversas personas facere ut furtum singulorum aureorum sic diversum numero peccatum. Quia furtum factum à singulis est per se actio consummata & completa, sic ut non compleatur per furtum factum ab alio sequente, eo quod illa non coalescant, sive damnum quod infertur Petro, non augeatur per damnum quod infertur Paulo.

IV. An debeat exprimere numerum, qui in uno impetu, sed tamen successivè plures homines occidisset, aut pluries cum eadem peccasset?

Resp. affirmativè, quamvis *Zanardus* cum paucis contrarium putet probabile. Ratio responsionis est, quia hæ actiones sunt inter se physicè & moraliter distinctæ, & per se sufficienter consummatæ, absque eo quod referantur ad aliud ulterius peccatum consummandum.

V. Quid de Confessario qui in mortali plures confessiones continenter audivisset, aut pluribus Eucharistiam ministrasset?

Resp. numerum singularum abolutionum, quantum fieri potuerit, exprimendum: Quia abolutio Sacramentalis singulorum est actio externa per se sufficienter consummata: quamvis contrarium non sit improbable apud *Diana, & Lugo*: & multo magis probabile & commune est, illum qui sic Eucharistiam pluribus consequenter ministrat unicum peccatum admittere.

VI. An debeant seorsim & distinctè exprimi in confessione desideria, tactus & oscula quæ copulam conjugalem immediatè præcedunt, aut quæ eam sequuntur?

Resp. non debere distinctè exprimi quando sic copulam præcedunt, nisi docent Auctores communitati. Nisi forte quis accessisset cum voluntate tangendi tantum, & postea concepisset novam voluntatem tangendi ulterius. Quia illa referuntur tamquam dispositio ad actum principalem, & sic sunt aliqua copulæ inchoatio.

An autem debeant exprimi istiusmodi tactus & complacentiæ inhonestæ copulam immediatè subsequentes magis dubitatur. Debere exponi affirmat *Sarr. Vasq. Coninck* aliique. Probabilior tamen videtur sententia negativa cum *Navarro, Salas*, aliisque quos sequitur *Lugo* hic Disp. 16. Dist. 11. Quia neque in intentione agentis, neque ex natura rei referuntur ad novam copulam, sed potius ad priorem tamquam ejus accessorium, sicut refertur delectatio & gaudium quod habetur de aliquo peccato jam commisso. Vix enim contingit quin qui v. g. occidit inimicum, quanto post de facto suo gaudeat.

VII. An qui unico actu v. g. explosionis bombæ occidit sex, aut decem, aut plures homines, exponat sufficienter in confessione numerum peccatorum dicendo, uno ictu occidi multos homines, eorum numerum non exponendo?

Resp. affirmativè *Card. Lugo supra num. 41*. Quia cum nec in Tridentino, nec alibi præceptum reperitur, necessariò explicandas omnes numero multas in uno eodemque actu contentas; non debent solles ad explanationes adeò plerumque intricatas & scrupulis obnoxias obligari. Non sufficit tamen dicere, feci homicidium, quia pronius est hoc de unico homine occiso intelligi.

VIII. Quid de desiderio occisionis plurium, autem copulæ cum pluribus?

Resp. *Lugo ibid. num. 135*. Qui unico actu interno voluntatis desiderat plures occidere, aut cum pluribus copulam habere, si omnes fuerint persone ejusdem rationis, non conjugatæ, non Religiosæ &c. sufficit in confessione dicere, semel desideravi occidere plures, semel cum pluribus personis libere copulam optavi: ob rationem supra assignatam.

IX. Qui de eo qui unico actu multis simul graviter detraxit?

Responderetur, ex eadem ratione apud *Card. Lugo supra num. 134*. non esse necessarium ut numerus personarum eâ detractione lesarum in confessione exponatur, ut si detraxit alicui familiæ vel seculari, vel religiosæ in qua plures sunt persone, vel pauciores, sufficit dicere detraxit graviter eundem fami-

familie. Quod si in tali familia aliqua sit persona valde eximia, aut aliud mutans speciem, non pertinet ad expositionem numericam, de qua nunc agimus.

X. Quid de scandalo gravi pluribus presentibus exhibitio?

Resp. cum *Lugo Et. num. 136.* Qui unico actu graviter peccaminoso pluribus presentibus scandalum, aut peccandi occasionem, non obligatur in confessione exprimere numerum personarum circumstantium, modo dicat, semel sui multis occasio peccandi malo meo exemplo in materia gravi. Nec esse necesse in casu exponere diversam qualitatem personarum que in scandalum contra solam charitatem inducuntur, docet *Lugo Diss. 16. Sect. 4. num. 107.* Contra *Sanchez, Bonacinam*, aliosque.

§. VI.

Quæstiones alie singulares de Confessione in diversa materia resolvuntur.

Queritur 1. De pecc. dubio.

AN in confessione necessariò exponenda sint peccata commissa, de quibus penitens *DOBTUM* habet positivum an sint mortalia?

Respondeo affirmativè, exponendo dubia tamquam dubia, hoc modo, Dubito an plene confessem delectationi morose: Dubito an comedendo semel violaverim jejunium &c. Est hæc communis Theologorum sententia, contra paucos qui passim rejiciuntur. Et probatur ex Trident. Sess. 14. cap. 5. docente confitenda esse peccata omnia quorum conscientiam habemus; de peccatis autem dubiis conscientiam dubiam habemus, ergo ut dubia sunt confitenda: estque hæc quædam quasi traditio & praxis communis fidelium.

Eodem modo, si quis sciat se quidem mortale peccatum admisisse, sed tamen dubitet an illud confessus fuerit, remanet obligatio peccatum illud in confessione manifestandi. Quia cum confiter de lege confitendi mortalia, & tantum dubitetur an illi satisfactum fuerit, penes legem manet possessio; juxta *Principium 9. initio hujus Partis Tract. 1. explicatum.* Sed magis disputatur, an eadem sit obligatio confitendi, quando peccata sunt tantum negativè dubia, quam à pluribus negati fuisius ostendimus inter Controversias particulares *Tract. 1. Quæst. 19. hujus Partis pag. 109.*

Sed *quæres:* Quid si aliquis habeat probabile iudicium se non peccasse mortaliter, aut peccatum admissum à se in confessione manifestatum fuisse, etiamsi de opposito formidinem aliquam experiat?

Respondeo, in tali casu nullam esse confitendi obligationem. Quia cum iudicium probabile nitatur motivis non levibus, potest illi prudenter acquiescere, juxta *Principium 15. Tract. 1. supra traditum.* Si enim talis à Confessario interrogaretur, an tale peccatum admisisset, rectè responderet, se illud non commississe, etiamsi de eo formidaret: nam de iis que homines prudenter affirmant rarò iudicium certum habere possunt.

Hinc si quis habeat prudens & satis probabile iudicium, se de more ante confessionem conscientiam diligenter examinasse, etiamsi postea oriatur formido de aliquo peccato prætermisso, potest satis pro-

babiliter judicare se peccatum illud cum cæteris exposuisse, ac proinde ad illius confessionem iterandam non amplius obligabitur.

Quer. 2. Conf. dimidiatio.

AN in Missionibus ubi est unicus Confessarius, & maximus populi concursus in die solenni v. gr. Paschatis, liceat audito uno vel altero peccato penitentem absolvere, uti fit in naufragio, si aliàs nequeat populo satisfacere?

Resp. Negativè, etiamsi foret in die Jubilæi, aut Indulgentiæ plenariæ. Quia in dicto casu non est sufficiens necessitas dimidiandæ confessionis, & maximi inde abusus sequerentur.

Quer. 3. Conf. absentis.

AN qui ob metum Hæreticorum non potest ad Confessarium accedere, vel qui in carcere aut custodia clausus detinetur, possit saltem per Litteras, vel fidum internum Sacerdoti absentem peccata sua Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere?

Respondeo Negativè, quamvis aliqui Theologi id rectè fieri aliquando docuerint. Nam *Clemens VIII.* eam doctrinam ad minus falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, & sub pena excommunicationis eam doceri, aut in praxim deduci vetuit anno 1601. Neque juvat si dicas illum tantum declarasse id fieri illicitè, non autem invalidè: non enim rectè prohiberetur talis absolutio tamquam omni casu etiam in morte illicita, si foret probabile illam aliquo casu validam esse.

Eodem modo invalida esset absolutio, etiamsi Confessarius presentis confessionem audivisset, & postea absentem per litteras absolveret.

Sed, *quæres,* quid si aliquis per litteras, vel nuntium Sacerdoti absentem confessus fuisset, & postea ad illum in periculo mortis Sacerdos accederet, & presentem absolveret, sine alia confessione.

Respondeo validè absolvi. Non enim simpliciter absentis confessionem, sed simul ejusdem absolutionem Pontifex damnavit. Quod confirmatur ex eo quod si alii testentur, absente Sacerdote, aliquem moribundum dedisse signa contritionis, aut confessionem petiisse, possit Sacerdos superveniens illum jam sensibus destitutum absolvere. Quamvis autem hoc ipsum aliqui negent, non repugnare tamen cum decreto *Clementis* rectè docent *Lugo, Aversa* & plures alii. Idem habemus ex testimonio *Petri Lombardi* olim Primatis Hiberniæ, qui tradit consultum à se de hoc casu *Clementem VIII.* respondisse, sibi propositum non fuisse damnare seu prohibere ne incidente simili casu Sacramentalis absolutio impendatur. Et hoc *Lombardi* testimonium ejus manu subscriptum & Sigillo munitum in nostro Archivo Lovanii servatur.

Quer. 4. Conf. in scripto.

AN valida, & licita esset confessio illius, qui, ob verecundiam valde magnam, in scripto traderet suam confessionem Sacerdoti presentem tacitè legendam, & antea, aut postquam legatur cum debito dolore diceret, Accusome de peccatis ibi descriptis?

Communis sententia admittit validam, sed negant aliqui licitam esse. Docet tamen *Leander de Penitent. Tract.*

de
in

eo
gia

Tract. 5. pag. 156. citans *Benzonium*, aliosque, probabilius isto casu ex causa confessionem talem & validam, & licitam esse. Quia penitens sic implet præceptum confessionis etiam vocalis, siquidem ore, & voce fatetur peccata ibi integrè & distinctè scripta esse sua, & de illis cum dolore & proposito emendationis se accusat, quod ad confessionis integritatem solum requiritur. Probat etiam id *Benzonius* q. 5. ex facto D. Basili, & D. Joannis Eleemosynarii, qui, inquit, mulieribus de peccato verbo manifestando valde erubescens, mandavit peccata scribi in charta, quâ lectâ remissionem peccatorum eis misericorditer contulerunt, si ve procurarunt.

Hanc doctrinam accuratè examinat, & confirmat *Matthæus de Moya* in Selectarum questionum parte altera, edita anno 1678. pro ea insuper adducens *Scotum* in 4. *Dist. 17. q. unica ad finem*. *Sotum*, *Suarem*, *Vasquez*, *Coninck*, *Cardinalem de Lugo de Penitent.* *Dist. 15. Sect. 5. num. 77.* & plures alios, qui non dubitant id ex causa, etiam talis, si ve tam magnæ verecundie, licitè fieri posse.

Queritur 5. Denunciatio sollicit. &c.

AN teneatur Penitens Denunciare Confessarium si ab eo ad turpia sollicitetur, &c.

Resp. affirmative, idque ex natura rei quando existit inde grave periculum ruinæ spiritualis si ve Confessarii, si ve alterius, quod potest impediri à Prelato competenti cui Denunciatio facienda est: ad hoc enim obligat præceptum charitatis: neque Penitens, uti Confessarius, sigillo Sacramentali adstringitur.

Valdè autem arcta est in hoc genere obligatio ex vi præcepti Ecclesiastici in Bulla Gregorii XV. ubicumque nota & recepta est, quæ sic habet. *Qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonestas, si ve inter se, si ve cum aliis quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, si ve ante, vel post immediatè, seu occasione vel prætextu Confessionis hujusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta, si ve extra occasionem Confessionis in confessionario, aut in loco quocumque ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessionis audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones si ve tractatus habuerint, &c. Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Penitentes, quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos moneant de obligatione denunciandi &c.*

Prædictis Bullæ clausulis singula huc pertinentia accuratè exponuntur; quæ insuper fusè elucidantur à *Diana* in Tractatu de Denunciatione Confessarii sollicitantis Part. 4. Tract. 5. Refol. 31. &c. etiam juxta Edictum Hisp. Inquisitionis: Ubi notat, perinde esse si ve sollicitatio fiat circa feminam, si ve circa masculum: Item, denunciandum si in confessione præbeat chartam sollicitationis postea legendam: sed non æque si ad domum penitentis litteras sollicitantes mitteret, ex vi hujus decreti.

QUÆSTIO est è converso: Quando debeat Confessarius obligare Penitentem ad alium rite denunciandum de aliquo crimine ex confessione cognito?

Auctores passim questionem hanc non simul, sed sparsim in variis materiis tractant. Præ cæteris multa de Denunciationis obligatione & potestate habet *Layman Lib. 3. Tract. 3. Part. 2. Cap. 4.* sed maximè agit de Denunciatione charitativa, & judiciali.

Resp. De Confessarii obligatione, rem illam reduci posse ad hos casus.

I. Obligandus ad Denunciationem est Penitens, si etiam extra confessionem ex charitate vel justitia tenetur Denunciare alterius crimen v. gr. hæresim, vel conspirationem, vel aliud graviter aliis noxium aliter non impediendum. Sinolite Denunciare incapax est absolutionis.

II. Si intellexerit Confessarius in confessione malum valdè grave uni tertio, vel alicui communitati obventurum si non fiat à Penitente Denunciatio illi qui potest impedire, citra damnum multò majus quod Penitens Denunciando incureret.

III. Si ipse Penitens non possit aliter quam Denunciando evitare periculum proximum gravis peccati, v. gr. ut potestatem habens non permittat talem personam ad se accedere.

IV. Peculiare est in casibus reservatis, quod Confessarius debeat remittere Penitentem ad Denunciandum si ve manifestandum seipsum Superiori: imò & si eum complicem si nequeat aliter consulere gravi iniuria, aut damno communitatis.

Sed quaeres, An in his, aut casu reservato aliquando teneatur ipse Confessarius vices Penitentis supplere.

Resp. Casum vix posse occurrere quo ad hoc absolute obligetur. Ita *Sanchez Lib. 2. in Decal. 3. num. 22. Castropalao Tom. 1. Tract. 4. Dist. 4. P. 5. §. 2. num. 4.* Ratio, quia vel Penitens potest per se Superiorem accedere, vel non potest: si possit, non extremè in hoc indiget Confessarii charitate: si non possit v. g. in gravi infirmitatis periculo, aliove gravi accedendi impedimento durante: & tunc casus non est Confessario reservatus, adeoque potest eo titulo, sine recurritu absolvere, non enim se presentandi est personale.

Quer. 6. Conf. Regularium.

QUAM potestatem habeant Confessarii ordinarii, aut deputati Societatis, aut aliorum Obedium respectu suorum Religiosorum in ordine ad absolventium à peccatis & censuris?

Resp. Confessarios illos circa Religiosos pro quibus deputantur, habere omnem potestatem quam habet Confessarius ordinarius circa externos, præterquam circa casus in Ordine reservatos. Unde sicut externus potest absolvere à peccatis & censuris Sedi Apostolicæ reservatis per jura, aut per speciales constitutiones, ita potest suos prædictos Regulares, præterquam à casibus Bullæ Cænæ regulariter loquendo, quando scilicet illa potestas non esset Ordini concessa, sicut aliquibus concessam constat magis vel minus limitatè. Non enim censentur seculares in hoc melioris esse conditionis quam Regulares, uti docent Theologi communiter.

II. Quoad hæc notandum, eandem, nec magis potestatem Confessariis qui in Societate deputantur sexto quoque mense pro Nostrorum confessionibus generalibus, aut particularibus excipiendis tempore renovationis votorum. Ita enim habet praxis & Superiorum declaratio.

III. Quoad omnia quæ circa votorum commutationes, dispensationes, & similia possunt Confessarii Regularium circa externos, possunt etiam Confessarii eorum ordinarii circa suos Regulares Penitentes, nisi illa ea limitentur vel in Privilegiis, vel à Superiore qui eos designavit, vel à quo facultatem illam accepertunt.

Has, & ampliores facultates quas habent Superiores & Confessarii variorum Ordinum respectu suorum Regularium, reperies in compendio Mendicantium, verbo, Absolutio ordinaria &c. & in Constitutionibus Prædicatorum cap. 46. & 47. & in Bulla dicta, Mare Magnum, Sixti IV. De quibus fusius Suarez de Relig. Lib. 2. *Quintanadrenas*, singularium Tract. 3. Sing. 19. &c.

QVÆRES Porro, An Confessarii Superiorum Societatis, & aliorum Ordinum possint cum ipsis dispensare, in jejuniis, in Horis Canonicis, & aliis Ecclesiæ præceptis?

Resp. affirmativè, si ipse Superior eam facultatem illis committat. Quia non debent esse deteriores conditionis quam sui subditi, qui ipsum in promptu habent, & in illis possunt ad eum recurrere. Ita fusius Sanchez de Matrim. Lib. 8. Diss. 3. *aliique*. Et idem de Episcopis docet ibidem, cum Sylvestro, Paludano, Gabriele, Angelo, Tabiena, Enriquez, Gomezio, aliisque.

CAPUT III.

De Confessione invalida, & quomodo iteranda, & validanda.

Confessio invalida est ob defectum conscientis, *Primò*, si requisitis dolore careat. 2. Si inter confitendum peccet; puta, quia temerè, vel per crassam ignorantiam omittit peccatum mortale, aut de quo rationally dubitat, num sit mortale, nisi in hoc casu bona fide arbitretur se à confitendi obligatione immunem esse. 3. Si exiguam valde conscientie discussionem instituens, conjiciat se in probabile periculum omitendi mortale. Unde cum talis Confessio formaliter integra non sit, tota est repetenda.

II. Contritio, sive attritio ex supernaturali motivo, quæ requiritur in Sacramento ad justificationem, debet se extendere ad omnia mortalia, saltem virtualiter. Nisi enim hoc dicatur, consequens erit nihil repugnare, quominus vera contritio, aut attritio consistat cum actuali effectu ad peccatum mortale; quod ne probabiliter quidem dici potest.

III. Qui ob ignorantiam non mortaliter culpabilem, peccatum confiteri omisit, non tenetur postea integram Confessionem repetere, sed tantum exponere mortalia omissa; totam verò repetere tenetur, si ignorantia fuit mortalis. Ratio prioris est, quia in Confessione illa fuit validè absolutus. In posteriori autem à nullo peccato absolutus fuit, quia Confessio erat invalida.

IV. Confessio etiam fit invalida, ideoque repetenda, ob defectum aliquem Confessarii: *Primò*: si jurisdictione omninò caruit, vel impeditam habuit per suspensionem ab officio, excommunicationem denuntiatam, aut contractam ob Clerici notoriam percussione. *Secundò*, si verba absolutionis substantialiter vitavit. *Tertiò*, si absolvendi intentionem, nec actualem, nec virtuales habuerit.

V. Si Confessarius ob surditatem, distractionem, vel somnum, aliquod peccatum mortale non intellexit, videtur nihilominus valida esse absolutio; dummodo Pœnitens bona fide egerit, & culpa in solo Confessario resederit. Ita Henricus Layman, Diana, &c. contra Navarr. & Sylvestrum. Ratio: quia essentia & effectus hujus Sacramenti consistere potest sine integra

& specifica peccatorum explicatione, si ea sine culpa pœnitentis intermittatur. Nihilominus si pœnitens id postea resciat, debet iterum peccatum illud clavibus subjicere; quia semper manet obligatio omnia mortalia Sacerdoti indicandi secundum speciem, & numerum, ut in omnia directè absolutio feratur.

VI. Addo contra scrupulos, tamen si contingat absolutionem Sacerdotis, ob aliquem ejus occultum defectum invalidam esse, rarò id graviter ob futurum pœnitenti inculpatè defectum illum ignorantem; in proxima enim Confessione valida ab illis peccatis indirectè absolvetur.

VII. Pro faciliiori praxi Confessionis repetenda: Si Confessio, quæ ob defectum pœnitentis, vel Confessarii invalida fuit, denuò instituat apud eundem Sacerdotem: non est necessarium, peccata omnia secundum speciem & numerum repetere, modò Confessarius statum pœnitentis adhuc recordetur, saltem confusè, ut convenientem illi pœnitentiam imponere possit. Ita Vasq. Sa. Laym. Dian. P. 3. t. 4. Probatur ex praxi; si enim Sacerdos audita Confessione advertat, pœnitentem non satis dispositum esse, & attritum, interdum differt absolutionem in alterum diem: si eum contingat interea speciei peccatorum distinctè non recordari, non ideo exigere solet, ut Confessio tota repetatur, sed tantum ut de peccatis illis verus dolor, cum emendationis proposito eliciatur. Ratio, quia antea Pœnitens præcepto divino de integritate Confessionis satisfecit, ideoque solum defectum, v. gr. contritionis, suppleri tenetur.

VIII. Denique, tamen si Confessarius nec statum peccatoris talem recordetur, sed id tantum, quod sibi sic confessus fuerit, eumque jam rectè dispositum absolvat, peccat quidem Confessarius, cum non rectè munere suo fungi possit in imponenda congrua pœnitentia &c. nihilominus absolutio erit valida, & Pœnitenti fructuosa.

IX. *Quæstio est*, Quid agendum cum Pœnitente, qui confitetur omnia peccata; sed non vult deferere occasionem proximam peccandi v. gr. dimittere suam ancillam cum qua experitur se continuò relabi in peccata carnis: 2. Cum eo, qui pergit præbere publica scandala: 3. Cum eo, qui non intendit restituere bona aut jura iniquè possessa.

Respondeo, neminem horum posse absolvi, nisi hortatu Confessarii eo adducatur ut seridè proponat, ac fideliter promittat se satisfacturum suæ obligationi.

Quod si Pœnitens non possit implere suas obligationes, v. gr. restituere pecuniam, aut refarcire alterius famam, aut inire gratiam cum inimico, nisi post aliquot menses, aut forte post unum annum, non ideo tam diu differenda est absolutio, si Pœnitens omnino spondeat, quantum est ex parte sua, se satisfacturum obligationi quam primum id erit in ipsius potestate. Quia cum talis Pœnitens sit ritè dispositus ad absolutionem, jus habet ut ea tam diu non differatur, in tanta incertitudine vitæ humanæ, & damnationis æternæ periculo: Ut cum Suarez Disp. 32. Sect. 2. fusius ostendit Reimakers & Franciscus Jacops in sua Defensione contra aliquos modernos.

Quæritur, An ergo semper illicitum sit differre absolutionem pœnitentis sufficienter dispositi?

Respondeo, Sæpe licitum esse eam differre, imò aliquan-

de
ineo
oia

aliquando expedire saltem ad tempus non diuturnum, quando Confessarius prudenter iudicat illam dilationem, præ cæteris remediis, multum penitenti profuturam. Ut si videatur non satis perfecte se examinasse pro Confessione plurium annorum, in quibus gravia peccata, & varias satisfaciendi obligationes contraxit. Vel si teneatur deferere occasiones peccandi, restituere rem alienam, aut inimico reconciliari, & Confessarius probabilis credat penitentem jam voluntate bona dispositum, accepta absolutione promissa non præstiturum, maxime si prius eadem promissit, nec tamen explevit. Vel si semper reincidat in eadem mortalia sine ulla emendatione post priores confessiones secuta. Denique si ipse penitens, etsi ritè dispositus, pro suo profectu spirituali prudenter petat, aut consentiat ut absolutio ad breve tempus differatur. Ita in his habet praxis peritorum Confessariorum, estque ea conformis Rituali Romano, quam etiam fusius tradit *Dicastrilio* Tomo 2. de Sacramentis, & alii communiter.

De cætero, quo modo non sit differenda passim absolutio Relapsis, Consuetudinariis, & quibusdam aliis, contra novam quorundam doctrinam ostendi supra *Part. II. de controversiis modernis* §. 7. *Puncto 6. pag. 107.*

Quæritur porro, Quid agendum cum Rudibus quando in magno confitentium concursu deprehendantur ignorare mysteria fidei, ut eorum confessio non sit invalida?

Respondeo, si ignorent necessaria necessitate *medii*, puta, Deum esse unum in natura, trinum in personis, hominum Creatorem, Remuneratorem, & Redemptorem; de his, & absolutionis Sacramentalis virtute breviter instrui debent, antequam absolvantur. Si verò ignorent tantum ea quæ sunt necessaria necessitate *precepti*, ut sunt reliqua, quæ in Symbolo Apostolorum continentur, modò de sua negligentia doleant, & proponant emendationem, poterit Confessarius eos absolvere, sed obligando ut postea sedulam curam adhibeant, ut in necessariis fidei mysteriis instruantur.

Quæritur secundo, Quando ex defectu mortaliter culpabili peccatum aliquod lethale, vel numerus mortalium, vel alia circumstantia ad valorem necessaria in Confessione prætermissa fuit, an præter illam Confessionem, repeti debeant alie etiam Confessiones intermedia, quæ postea bona fide instituta fuerunt, sed sine memoria aut mentione prioris defectus?

Respondeo Negativè. Quia cum ex naturali & inculpabili oblivione defectus ille in Confessionibus sequentibus expositus non fuerit, manent semper valida, & peccata in illis declarata legitime remissa fuerunt. *Navar. Sylvest. Vasq. Reginal. Joan. Sancius apud Dianam P. 3. Tract. 4. Resol. 108.* qui innuit hanc resolutionem à Confessariis bene notandam, quia multis in earum repetitione molestiis eos liberat.

CAPITULUM IV.

De Sigillo Confessionis.

Sigillum Sacramentale est obligatio juris divini ad servandum secretum quovis casu in iis omnibus, quæ in ordine ad absolutionem Sacramentalem exponuntur.

Quæritur hic *Primo*, quæ, & quanta sit obligatio huius secreti: *Secundo*, ad quos se extendat: *Tertio*, quando, & quomodo singulos obstringat.

I. Dico *Primo*, secretum huius Sigilli graviter obligat ex jure naturali, divino, & humano: habetque obligationem in iustitia, & sacrilegii.

Probatum primum: quia jure naturali tenentur præstare fidelitatem, tueri famam proximi, & alio non facere, quod nobis fieri nolumus. Probatur secundum: quia Confessio est juris divini, ergo & secretum Confessionis sine quo hæc redderetur odiosa & inutilis: qui enim præcipit finem, censetur præcipere media sine quibus finis obtineri, & confertur nequit. Tertium patet ex Capite *Omnis surripit* ubi de hoc secreto perpetuum in Ecclesia fuisse preceptum declaratur, & ejus transgressori pœna perpetua inclusionis decernitur. Gravitas præcepti patet ex eo, quod in ejus violatione dari parvitatem materiam complerisque neget *Malderus, Baldellus, Diana Part. Tract. 5. Resol. 8.*

Dices, Peccatum veniale, est materia levis: ergo ejus revelatio non potest esse grave peccatum, cum non possit ea penitenti graviter nocere.

Resp. negativè consequentiam. Quia etsi non multum lædat penitentem, nocet tamen graviter Sacramento, cujus usus redderetur odiosus, si non verisimiliceret levia etiam delicta ex Confessione manifestare.

II. Dico secundo, Confessarius non obstante Confessione, potest eâ notitia uti, quam habet aliunde, dummodò hanc altera non adjuvet, & scandalum absit. Exempli causa, si Confessarius ob indicia contra Confessionem habita, poterit Cajum furti accusare, & Cajus furtum postea illi confiteatur, potest nihilominus illum accusare. Ratio est, quia sic non utitur cognitione Sacramentali, sed tantum indicia ante, vel post Confessionem aliunde accepit.

III. Hinc, etiam si aliquis extra Confessionem dicat, hoc tibi committo sub Sigillo Confessionis, & Confessarius acceptet, non oritur hinc obligatio Sigilli Sacramentalis, sed tantum secreti naturalis, quod ad avertendum gravius malum aliquando revelari potest.

IV. Dico tertio, sub Sigillum non tantum cadunt peccata Confitentis, sed etiam complicitis; item circumstantie peccati, quas taceri penitentis intendit, E. C. si quis dicat, se illegitimè natum, factos Offenses malè suscepisse &c. Ratio, quia etiam per hujusmodi notitiam penitentibus odiosa redderetur Confessio.

V. Confessarius violat Sigillum Confessionis, si generatim dicat, Titium sibi confessum esse peccatum mortale, casum reservatum, aut peccatum aliquod veniale in specie. Sin verò in genere dicat, Titium sibi confessum esse venialia, aut bene confessum esse, non referat secretum Sigilli Sacramentalis.

VI. Violati Sigilli reus est Parochus, qui sine consensu penitentis, litteras ei dedit deferendas ad Vicarium Episcopi, vel alium privilegiatum, quibus significet se latorem harum à peccato reservato absolvi non potuisse.

VII. Si Penitens ob indispositionem non absoluitur, cum aliis petat schedulam in testimonium factæ Confessionis, tenetur Confessarius eam illi tradere. Nam

aliis concedendo, & huic negando, indirectè revelaret eum fuisse dispositum ad absolutionem.

VIII. Si quis merè fictè ad Confessionem accedat, quia v. g. aliàs pœnam, aut infamiam incurret, certumque illi sit ad Sacram Communionem accedere, illi neganda est à Confessario schedula, ne ejus simulatione ad Communionem sacrilegam cooperetur.

IX. Licitum non est cum ipso pœnitente extra Confessionem loqui de peccatis solum in Confessione auditis. Quia res illa pudorem injicit, & exprobrationem continere solet: nisi tamen ipse pœnitens licentiam tribuat, quam tribuere censendus est, si ipse prior de peccatis illis sermonem inducat.

X. Si quæras, quomodo ergò Confessarius de peccato interrogatus respondere debeat?

Respondeo, Confessarium interrogatum, an sciat, vel audierit peccatum pœnitentis, non debere tergiversari, sic ut pœnitentem reddat suspectum: sed respondere debet, etiam cum juramento si opus sit, se nihil scire de peccato illo; scilicet ut hominem privatum, cui id revelare liceat. Quia id circumstantia Confessarii significat, & verba eum interrogantis cum tali circumstantia, & sensu accipi debent.

XI. Si contingat Confessarium, proprium peccatum confiteri non posse, nisi revelet alterius peccatum in Confessione auditum, suum reticere tenetur. Quia præceptum Sigilli Sacramentalis strictius obligat, quam præceptum confitendi omnia mortalia; hoc enim solum est affirmativum.

XII. Cessat obligatio Sigilli Sacramentalis, si pœnitens veniam dederit loquendi alteri de peccato extra Confessionem: per hoc enim Confessio non redditur odiosa. Debet tamen licentia illa esse expressè declarata, neque sufficit venia præsumpta; talis enim præsumptio pœnitenti periculosa, & odiosa esse potest.

XIII. Si gravis error in foro Pœnitentiæ admittitur fuerit à Confessario, qui postea corrigendus est, debet Pœnitens facere ei potestatem agendi secum de peccato: si eam facere detrectet, probabile est posse Confessarium eam non obtentâ de peccato loqui, & sic errorem corrigere. Quia tunc propriè non loquitur extra Confessionem, sed perficit eam, quæ prius inchoata, & imperfecta erat, ut loquitur Suarez, Layman, aliique contra Sanchez, Reginaldum, Bonacinam.

XIV. Præter Confessarium etiam alia personæ obligantur Sigillo, ad quas vel immediatè, vel mediatè peccati cognitio ex Sacramento pervenit: ut Laicus, qui adstant confitentis peccatum audivit, vel Interpretes, vel alii quibus Confessarius malitiosè peccatum revelavit.

XV. Si Confessarius cum licentia pœnitentis alteri peccatum revelaverit, non videtur hic teneri Sigillo Sacramentali: nisi tamen peccatum reveletur ob causam spectantem ad absolutionem Sacramentalem, ut docet Vasq. Hurt. Laym. de Conf. cap. 14. num. 18. contra plures: quia hujus scientia non oritur ex Confessione, sed ex licentia ab ipso pœnitente facta.

XVI. Pœnitens non tenetur Sigillo Sacramenti; teneri tamen potest interdum lege secreti naturalis, ne quid ex Confessione manifestet, quo vel sua, sine causa, vel Confessarii rectæ famæ detrahatur.

XVII. Si plures conspirant in necem Confessarii, & Titius unus ex conspiratoribus propositum hoc

R. P. Arfdek. Tom. II.

confiteatur, licitum est Confessario sibi consulere declinando insidias, licet sciat socios conspirationis indè suspicatos, Titium peccatum suum confessum esse. Ratio est apud Laym. hic num. 21. quia fuga hæc per se nullum peccatum manifestat, sed solum peccati Confessionem, peccatum enim loci illi antea cognitum habuerunt: ita contra aliquos Sylvester. Henric. Laym. Coninck D. 9. Dub. 4. quibus addit Moya infra citandus, Sotum, Candidum, Thomam Sanchez, Fagundez, Th. Hurtado, Leandrum à SS. Sacramento Tom. 1. Tract. 5. Diss. 10. Quest. 68. & 69. exprimentes etiam casum quo scivit Confessarius Vinno à se consecrando aliquos miscuisse venenum, posse à celebrando abstinere: strictior tamen pluribus est Moya qui addit, nisi aliundè ipsi pœnitenti periculum mortis immineret.

XVIII. Confessarius nullo modo violat Sigillum, si hominem ob publica, & manifesta atrocina supplicio affectum commendet, quod de commissis peccatis ritè confessus fuerit. Quia, inquit Laym. peccatum non revelat, quod supponitur omnibus esse notissimum, sed solum Confessionem peccati.

XIX. Confessarius notitiâ, quam habet ex sola Confessione, uti non potest in externa gubernatione, administratione Sacramentorum &c. v. g. Parochus Sacramentum Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, Matrimonii assistentiam, iis negare non potest, quorum impedimentum antea ex sola Confessione intellexerat. Quia Sigillum hoc obligat, ne ipsi etiam Pœnitenti peccatum à Sacerdote extra Confessionem exprobetur, aut in memoriam revocetur. Coninck, Diana &c.

An unquam in suffragio occulto & gratuito liceat eâ notitiâ uti, vide supra Tract. I. Quest. 16. Et partem negativam pluribus pro ea citatis, recenter confirmat P. Mat. de Moya in Select. questionum parte altera d. 3. ad Tractat. 3. de Pœnit. Quest. 3. in appendice.

XX. Si Confessarius, non ex confessione complicitis, sed extra Confessionem ex fideli relatione peccatum Pœnitentis intellexerit, non tantum illum speciatim examinare potest, sed etiam debet; si tamen peccatum neget, absolvere eum tenetur. Cogitare enim debet, eum alteri confessum esse; vel ob periculum jam confiteri non posse, vel alios mentitos fuisse: siquidem in Pœnitentiâ foro credendum est confitentis, sicuti contra se, ita & pro se.

XXI. Quòd si Confessarius extra Confessionem certissimè cognoverit, Pœnitentem alicujus criminis reum, quod nondum expiavit, puta, quia oculis suis vidit furantem, audivit blasphemantem, adedque ex omnibus circumstantiis colligat, eum ritè dispositum non esse, absolutionem illi negare debet, ob honorem Sacramenti. Layman, aliique.

XXII. Posset etiam Confessarius violare Sigillum Confessionis, exponendo Pœnitentiam alteri impostam, v. g. Coronam D. Virginis, vel aliam, quæ solet pro peccato mortali imponi. Diana p. 5. Tract. 11. Resol. 13. Sic enim indirectè revelat grave fuisse peccatum expositum.

XXIII. Notandum denique est, posse casum intervenire, in quo Confessarius possit & debeat obligare Pœnitentem ad manifestandum Complicem extra Confessionem, si ob grave Damnum privatum aut publicum Pœnitens ad hoc aliundè obligetur. Lugo Diss. 16. num. 420. &c.

Y Quares

Quæres hinc porro, Quid agendum, si quis confiteatur peccatum occultæ conspirationis in grave damnum & injuriam alicujus personæ, aut Reipublicæ, etiam Hæreticæ?

Respondeo, negandam illi esse absolutionem, nisi præster promissionem firmissimam ab illa conspiratione penitus abstinendi, eamque pro viribus impediendi. Undè patet Confessionem Sacramentalem non tantum Reipub. non esse noxiam, ut aliqui calumniantur, sed etiam maximè utilem ac salutarem.

Plurima notatu dignissima de rigida obligatione Sigilli Sacramentalis nuper deduxit vir doctissimus *D. Nicolaus du Bois* in gemino Tractatu de ea materia confcripto.

Postremò, singulariter notandum est Decretum quo Inquisitio Romana Universalis anno 1682. omninò prohibuit, ne quis publicè aut privatim doceat, aut defendat, licere uti scientiâ ex confessione acquisitâ cum gravamine Pœnitentis, quamvis secluderetur quæcumque ejus revelatio, & quamvis multò majus gravamen ejusdem Pœnitentis ex non usu sequeretur: mandans etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ Ministris, ut à tali doctrina in præxim deducenda protus abstineant.

CAPUT V.

De Satisfactione.

Satisfactio Sacramentalis, est aliqua compensatio injuriæ Deo illatæ, à Confessario injuncta. Ut autem hujus Satisfactionis essentia & necessitas intelligatur.

I. Dico primò, Satisfactio hæc est pars Pœnitentiæ, quæ ad eam requiritur, non necessitate Sacramenti, sed tantum præcepti. Probat, quia Trident. *Sess. 14. cap. 6.* docet, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem esse quasi materiam hujus Sacramenti. Et quamvis Satisfactio sit pars tantum integralis, non potest ad Sacramenti complementum sine peccato omitti.

Dices, Antequam ponatur Satisfactio sive impleatur Pœnitentia, totum Pœnitentiæ Sacramentum existit; Ergo Satisfactio non est pars Sacramenti Pœnitentiæ.

Respondeo negando consequentiam, quia inde tantum sequitur non esse partem essentialem sicut est anima aut corpus respectu hominis, cum quo consistit esse partem Sacramenti integram, sicut est pes, aut brachium, sine quibus tota hominis essentia subsistere potest.

II. Dico secundò; Ad Satisfactionem necessaria est in satisfaciendo, post remissionem culpæ, opus aliquo modo pœnale, & actus liber, ac supernaturalis: quamvis *Pasquez* pœnalitatem non requirat.

Probat, quia prima pars, quia Trident. *Sess. 14. cap. 8.* docet nos satisfaciendo pati pro peccatis, & ipsas Satisfactiones vocat pœnas satisfactorias. Probat, quia Satisfactio debet moraliter procedere à satisfaciendo, quod solum fit per actum voluntatis liberum, aliàs non distingueretur à satisfactione, quam merè aliandè inflictam sustinemus.

III. Peccat Confessarius mortaliter, si absque causa pro peccato mortali Pœnitentiam nullam injungat,

Suarez, Regim. Tom. 1. l. 7. num. 12. Venialiter tantum peccat, si ob peccata venialia levis Pœnitentia effertur, jungenda, *Lugo, Diana Part. 5. Tract. 6. Refol. 44.*

IV. Sacerdos, quatenus commodè fieri potest, debet pro qualitate peccatorum convenientes satisfactiones imponere: tepidis orationem, injustis elemosinam, intemperantibus jejunium, aliamve corporis afflictionem.

V. Pœnitens non potest non admittere Pœnitentiam si justa sit. Sacerdotes enim vi clavium non solum absolvere, verum etiam ligare possunt. Quia cum Sacerdos habeat potestatem obligandi Pœnitentem, ut opus pœnitentiæ impleat, Pœnitens ille obedire tenetur. Contrarium sentit *Cajet. Navar. & alii*, si vel v. g. in Purgatorio satisfacere.

VI. Obligatio implendi Pœnitentiam ex genere suo gravis est: à gravi peccato excusat materia levitas, si quis exiguam Pœnitentiam, aut pœnitentiæ partem sine contemptu non impleat. Addit *Suarez*, cum ex Pœnitentiam gravem ob sola venialia peccata impetitam omittit, non peccat nisi leviter, durum enim esset obligationem satisfaciendi pro culpa levi pro se gravem fieri, & pœnæ æternæ reatum inducere.

VII. Quamvis in Tridentino moneatur Confessarii, ut Pœnitentiam peccatis proportionatam injungant: casus tamen aliqui sunt, in quibus levior, quam peccata merentur, imponere possint. 1. Infirma Pœnitentis dispositio, vel corporis, vel animi; ob eam timetur cum impletur non esse majorem Pœnitentiam. 2. Magnitudo contritionis. 3. Tempus Jobæ, vel alterius Indulgentiæ Plenariæ. Cum enim per illam Pœnitens satisfaciatur pœnæ debitæ, non restat alia obligatio, quam ut acceptet Pœnitentiam levior, quæ se habeat per modum medicinæ contra reliquias peccatorum.

VIII. Plus valet modica Pœnitentia à Sacerdote imposta, quam magna spontè suscepta. Quia illa, non hæc, vim habet Sacramentalem.

IX. Satisfactio præcepto Confessarii Pœnitens, est opus Pœnitentiæ impleat in statu peccati mortalitatis: fructum tamen Satisfactionis non consequitur, quamdiu priorem statum non dimittit: Deus enim ejus Pœnitentiam ad Satisfactionem non acceptat. Obice tamen remoto acceptari docet *Navar. Insuper, Tol. Dian. P. 3. Tr. 3. Ref. 87.*

X. Si Pœnitens oblitus sit, qualis Pœnitentia sibi imposta fuerit, non obligatur ullam pro ea implere, quia præceptum incognitum non obligat: contrarium tamen erit, si mortalis negligentia interveniat. Quòd si fiat impotens implendi Pœnitentiam injunctam v. g. jejunium ob supervenientem infirmitatem non tenetur ejus loco aliam persolvere: sic enim dicit alius præcepti v. g. Missæ, aut jejunii: Ita *Lugo, Vasquez, &c.*

XI. Non potest Pœnitens suam Pœnitentiam commutare in aliud opus etiam evidenter melius, ut docet *Sanch. Con. Lugo*, qui contrariam opinionem, quam *Diana* dicit probabilem, judicat esse temerariam. Quia Pœnitentia procedit à voluntate Superioris, aliter quam votum.

XII. Pœnitentia imperata, & acceptata, ob causam mutari potest ab eodem Confessario, vel ab altero auditâ eadem Confessione, modò peccata non fuerint reservata: Ratio est, quia omnes Sacerdotes, nisi Vicarii Christi, in ordine ad eas personas, & peccata,

erit, in qua jurisdictionem habent, æqualiter judicant, ac proinde Pœnitens potest utriuslibet iudicium ac sententiam amplecti. Imò probabile est, quod plurimos id fieri posse, tanetsi priora peccata non repetantur in Confessione quæ alteri de novo instituitur, juxta *Navarrum & Dianam*, qui pro ea opinione 14. Doctores adducit. Spectatâ tamen ratione, in hoc casu peccata repetenda existimo, quantum necesse est ut cognoscatur, qualis tunc fuerit status Pœnitentis: cum Confessarius incognitâ causâ & statu Pœnitentis, in commutanda Pœnitentia idoneus iudex esse nequeat.

Quando Pœnitentia est enormis aut irrationalis, potest ea tolli per prudentis Confessarii solam declarationem etiam extra Confessionem: quia alias ab initio quâ talis non obligabat: *Lugo, &c.*

Quæres primò: Quanta pœnitentia videatur esse proportionata pro uno mortali ordinario?

Respondeo justam satis pœnitentiam esse v. g. coronam 5. decadam, vel aliam huic æquivalentem: vel quæ ad minùs adæquet unam ex parvis horis Canonis v. g. tertiam, sextam aut nonam, ut est communis opinio. Quamvis consultum sit imponere gravitatem illi qui non videtur aliter compellendus v. g. à frequenti pollutione, aut alio simili. Non debet tamen hæc quantitas Pœnitentiæ crescere æqualiter crescente numero peccatorum, quasi necesse foret inungere pro 10. mortalibus 10. coronas, sed hoc relinquatur determinandum iudicio prudentis Confessarii.

Quæres secundò: Quomodò possit hæc proportio servari cum hæretico recenti converso, vel maximo peccatore, qui totâ vitâ gravissima peccata accumulavit?

Respondeo, optimam esse praxim, ut illis prospiciatur de Indulgentia Plenaria, qualem plerique Missionarii Hæreticis primò conversis ex privilegio possunt elargiri. Secundò, in partem pœnitentiæ inungendo illis opera aliâ præcepta v. g. Sacra quæ audire tenentur diebus Dominicis & Festis, ac quedam jejunia quæ in Ecclesia occurrunt hæc enim aliquando in Pœnitentiam posse injungi docet *Suar. Vsq. & 4. alii cum Laym. hic t. 5. t. 6. cap. 15.*

Quæres tertio: An Confessarius possit aliquando in se suscipere explendum onus Pœnitentiæ quod Confessarii inungit, aut alias illius obligationes?

Respondeo ad primum, & præcipuum, cum *Suar. de Pœnit. Diss. 34. Sect. 4. num. 17.* Confessarium posse onus illud Pœnitentiæ inunctæ in se suscipere ex causa rationabili, qualis est Pœnitentis in explendo infirmitas vel corporalis, vel spiritualis: tamen expedit tunc saltem partem aliquam à Pœnitente expleri.

Im potest in restitutione famæ, aut correctione fraterna debita, à qua pœnitens vehementer abhorret. Sed rarò ad hoc ex charitate obligari, nec debere ad hæc se nimis facilem præbere, docet *Suar. ibidem.*

CAPUT VI.

De Indulgentiis.

Indulgentia est remissio pœnæ temporalis extra Sacramentum per applicationem satisfactionis Christi & Sanctorum. Alia est Plenaria, alia Partialis tanquam *R. P. Arsdex. Tom. II.*

tùm, ut est unius anni, carena, aut quadragesima. Dum autem conceditur Indulgentia v. g. unius anni, aut septem annorum, sensus est, tantam remitti pœnam peccatorum, quanta deleteretur per Pœnitentiam unius, aut septem annorum secundum Canones pro peccatis olim imponi solitam, uti infra num. 10. exponitur.

Pro fundamento sequentium resolutionum: *Quæritur Primò*, in quo sita sit vis Indulgentiarum: *Secundò*, quis habeat potestatem eas concedendi, & quid ad earum valorem, & fructum requiratur, &c.

I. Dico *Primò*: Extat in Ecclesia Thesaurus infinitus Satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, qui potest per Indulgentias fidelibus applicari. Probatum ex *Clem. VI. Extravag. Unigenitus*, ubi id disertè declaratur. Ratio hujus potestatis ex infinito pretio & valore Passionis Christi qui nunquam potest exhausti; ergo semper restat nova satisfactio quæ possit per Indulgentias Christi nomine concessas in homines dispensari.

Dices, Si Passio Christi infiniti valoris possit ad Indulgentias per se sufficere, ergo irrogatur illi injuria addendo Satisfactiones Sanctorum.

Respondeo, volenti non fieri injuriam, Christo autem gloriosum est passiones superfluas Martyrum aliorumque Sanctorum suâ causâ toleratas ad pœnæ remissionem aliis prodesse, cum etiam illa ex virtute Passionis Christi suum valorem derivent.

II. Dico *secundò*, Habet Ecclesia Christi potestatem ex Thesauro illo Indulgentias fidelibus elargiendi ad tollendum reatum, non culpæ, sed pœnæ temporalis.

Probatum hæc potestas ex promissione generali Christi *Matth. 16. v. 19. Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cælis.* Atqui unum ex vinculis quæ possunt remorari hominem à consecutione gloriæ cælestis est reatus pœnæ temporalis in hac, vel in altera vitâ persolvendæ etiam post suscepta Sacramenta, uti fusius ostendi supra Tom. I. in Controversiis Part. II. de Purgatorio. Ergo Ecclesia potest per Indulgentias illa pœnæ temporalis vincula relaxare.

Dices, Verba Christi ad summum concedunt potestatem remittendi illam pœnam viventibus *super terram*. Ergo Ecclesia excedit suam potestatem concedendo Indulgentias pro defunctis in purgatorio.

Respondeo negando antecedens: quia illis verbis non significatur eum qui absolvitur debere esse *super terram*, sed tantum illum qui actu absolvit, qualis est Christi in terris Vicarius, & alii quibus ille in concedendis Indulgentiis facultatem aliquam communicat.

III. Ad Indulgentiæ *Valorem*, requiritur causa rationabilis & proportionata quantitati Indulgentiæ juxta prudentem concedentis æstimationem, quæ peti non debet ex sola operis difficultate, sed etiam ex bonitate finis, qui per opus illud intenditur. Ita *Suar. de Con. Fil. Bonac. Diss. 6. q. 1. p. 1.* Ratio est, quia Pontifex hujus Thesauri non est Dominus, sed Dispensator.

IV. Cum Indulgentiæ sint gratiæ, non expirant morte concedentis: nec ante notitiam revocationis, ut notat *Sa:* & si concedantur sine temporis limitatione, censendæ sunt esse perpetuæ.

V. Possunt moribundi plures Indulgentias Plenarias ob plures titulos concessas simul lucrari, v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces, &c. quibus

de
in

eo
opia

bus sunt applicatae; vel titulo Religionis, Confraternitatis &c. modò non requirant, ut certa opera speciali necessitate applicentur. Idque fieri etiam si aliquarum non recordentur, docet *Lugo, Diana, & alii* contra *Rodrig. Trullum, &c.*

VI. Si quis saepius repetat opera praecepta v. g. eodem die saepius legat Rosarium, vel visitet Ecclesiam, probabile est toties lucrari Indulgentias concessas pro isto opere; nisi addita sit restrictio: quia favores sunt ampliandi, ita *Henriq. & Rodrig.* Sed probabilius docet *Lugo*, non posse passim praesumi illam esse concedentis voluntatem.

VII. Potest quis plures Indulgentias ad diversos fines concessas, uno & eodem opere lucrari, si opus sit aequè utile ad finem utriusque Indulgentiae, nec in eodem tempore possit iterari, v. g. hodiernum jejunium, vel Communio. Ita *Præpos. & Layman.*

VIII. Non lucratur Indulgentiam, qui omittit aliquid, quod secundum probabilem sententiam non est necessarium ad eam obtinendam, si à parte rei id quod omittitur ad valorem sit necessarium. Ratio, quia bona fides, aut communis error non supplet hic defectum, aut valorem. *Suarez, Sanch. Bonacina*, aliique: Quamvis contrarium velit esse probabile *Diana*, Part. 10. Tract. II. Ref. 34.

IX. Non impeditur effectus Indulgentiae, primò, si modicum tantum omittas v. g. ex oratione, elemosyna, aut jejunio requisito. 2. Et si in opere praestito defuerit intentio lucrandi Indulgentias, uti probabiliter docet *Bonacina, Salas, aliique*, contra *Suarezem*. 3. Et si opera, quae persolvisti v. g. jejunium, aut Sacrum fuerint aliunde ex Ecclesiae praecepto debita, uti docet *Laym.* Sed in his quando potes, tutius sequeris oppositum, ne fortè Indulgentiae valor impediatur, quamvis aliàs non parvi momenti sit spem habere probabilem obtinendae Indulgentiae.

X. Quando conceduntur Indulgentiae v. g. centum aut mille dierum, aut annorum, per hoc non designatur totidem dies aut annos auferri ex poenis Purgatorii, sed aequivalere totidem diebus aut annis Poenitentiae peragendae ex praescripto sacrorum Canonum, qualis erat poenitentia 40. dierum in pane & aqua pro eo qui perjurium sciens admisit, ut patet ex Cap. *Quicumq.* 9. q. 1. Indulgentia igitur v. g. 40. dierum, tantum tollit durationis Purgatorii quantum talis Poenitentia 40. dierum in pane & aqua; quanta verò sit illa duratio nulli, nec Pontifici notum est.

XI. Episcopi ex jure communi concedere possunt unius anni indulgentias pro die anniversario Dedicacionis templi, & alio tempore ob justas causas 40. dierum, possuntque hanc potestatem alteri delegare.

XII. Non possunt tamen pro defunctis Indulgentias concedere. Quia eorum potestas in hoc restricta est ad suos subditos. *C. Quod autem de Poenit. & Remiss.* ita *Laym. de Indulg. Cap. 4.*

XIII. Hic denique bene notandum, Auctores non paucos docere, illum qui ignorat indulgentiam, nihilominus eam lucrari, si opus pro quo concessa est exequatur. Ita *Card. de Lugo de Poenit. Diss. 27. n. 8.* *Sanch. Arellus, Villalobos, Molina, Layman, Salas*, quos refert & sequitur *Diana 4. Part. Tract. 4. Refol. 24. & alibi, Leander à SS. Sacramento Tom. 1. Tract. 5. de Sacrament. Diss. 14. quest. 37.* Quod etiam probat *Moya* in Tomo postremo selectarum quaestio-

tionum, *Diss. 4. quest. 8. 2.* Quia Pontifex annuens Indulgentiam certo operi, non solet committere exprimere quod intentionem tanquam conditionem requirit: nec ad remissionem poenae per se necessaria est notitia & acceptatio, ut patet, inquit, ex Indulgentia Cruciatæ pro articulo mortis, & in animabus Purgatorii, quibus Indulgentia applicatur sine earum notitia. Sed quamvis hæc illorum doctrina possit esse incitamento ut bona opera frequenter exerceantur, non potest tamen de Indulgentia redere securum si alia sit mens concedentis: nam probabilitas sententiae non potest indulgentiae valorem supplere.

QUÆRES, An Indulgentia data alicui Templo expiret, si fabrica sit diruta: aut si templum ab Hæreticis occupato aliud Sacellum sub eodem titulo alibi erigatur, vel assumatur?

Respondeo ad primum, Indulgentias non expirare, si in loco fabricæ dirutæ aliud templum aedificetur. Quia moraliter censetur eadem Ecclesia: ita *Suarez, Bonacina, Layman. hic l. 5. Tr. 7. cap. 3. num. 5.* Quòd si templo Superioris auctoritate destructo, alio loco novum aedificetur sub eodem titulo ac patrono, probabile etiam est Indulgentiam pariter cum templo alio transferri, nisi praescriptio loci Indulgentiae ab initio concessa fuisset: ita *Suarez, Bonac. Layman, supra. S. Antoninus 1. part. 7. 19. Cap. 1. apud Dicaesium de Purg. Num. 118.*

Respondeo ad secundum, quando loco templi ab Hæreticis occupati Sacellum alibi sub eodem titulo assumitur, probabile est Indulgentias templo concessas in Sacello perseverare. Eadem enim videtur esse ratio de Sacello vicariè assumpto, & templo alibi aedificato. Quia tamen res hæc dependet ab eo, an intentio Pontificis fuerit Indulgentias illas in loco alligare, vel etiam ad alium locum extendere, consultissimum est à sua Sanctitate pro novo loco novam Indulgentiam postulare.

De Jubilao.

QUÆ de Jubilao dubia sunt breviter resolvam: quæ probabiliorum Theologorum sententiam habet autem Jubilao, ultra quamlibet Indulgentiam Plenariam, annexas multas facultates quoad abolitionem à Censuris, casibus reservatis, communitatis vota, item effectum certiorum, ob causam magis universalem, longiorem durationem ad duas hebdomadas septimanas, &c.

Probabilius videtur idem Jubilao posse bis obtineri, si quis opera praescripta bis perficiat, ut scilicet prima, & semel in secunda septimana qua durat Jubilao, ut docet *Lezana, Reginaldus, Diana, & novissimè Gobat de Jubilao Cap. 15. contra Card. Lugo & Layman.*

Non potest aliquis auctoritate propria unum in operibus pro Jubilao praescriptis commutare in aliud apertè melius: id potest Confessarius tantum quando adest impedimentum impotentiae, ut carcer, morbus, iter, navigatio, &c. nam Bullæ communitate decernunt, qui nequeunt.

Quaestio singularis est: Quando aliquis negligit omnia opera pro Jubilao praescripta prima, vel secunda hebdomada, sed tandem ipso ultimo die poenitentiae & poenitudine ductus, accedit ad Confessionem

nem & Communionem pro lucrando Jubilæo; an possit tunc Confessarius omnia opera quorum jam tempus effluxit v.g. jejunia commutare in alias pias actiones, eumque reddere participem Jubilæi & omnium eò pertinentium?

Respondeo probabile esse id posse fieri, ut docet Filiucius Tract. 8. Num. 268. Sanctarellus Cap. 7. Dub. 1. Diana Part. 5. Tract. 12. Resol. 26. & post illos Gobat Tract. 3. Cap. 17. Quia ille sic constitutus habet veram impotentiam intra illud tempus opera præscripta peragendi.

Hinc etiam probabiliter resolves, pro eo qui omnibus peractis, ultimâ Dominicâ Jubilæi non potest communicare, quia manè inadvertenter solvit jejunium naturale, posse per Confessarium communionem in aliud opus commutari: quamvis id neget Lugo hic num. 119.

Jejunium quod pro tribus diebus requiritur ad Jubilæum, debet observari intra eandem septimanam, sic ut probabilius sit non sufficere primâ septimanâ semel, & secundâ bis jejuna: imo nec intra eandem septimanam v.g. pro die Mercurii jejuna: die Jovis sine necessitate & auctoritate Confessarii. Nam Bullæ expressis verbis requirunt *Feriam quartam, sextam, & Sabbatum alterius ex duabus hebdomadis*. Contrariam opinionem quam tenet Bonacina, Naldus, Palaus apud Dianam, vocat falsam Lugo hic Disp. 21. Num. 205.

Qui nullam potest dare Eleëmofynam, non tenetur ejus loco aliud peragere. Sufficit eleëmofyna etiam valde modica, juxta Bullas recentiores, quæ sic habent, *Qui eleëmofynas pro arbitrio suo fecerint*. Qui exercet gratis aliquod opus misericordiarum corporalium, ut visitare & solari agros aut captivos, videtur satisfacere conditioni eleëmofynæ erogandæ: nam illa opera esse propriè eleëmofynam docet S. Thomas 2. 2. Quest. 32. Art. 3. Videtur etiam perinde esse quo tempore intra duas septimanas detur eleëmofyna, & quamvis plerumque in Bulla Jubilæi eleëmofyna ponatur ultimo loco, ille ordo non est curandus, ut docet hic Gobat Cap. 30. in fine.

Per Bullas Jubilæi ordinarias, primò, datur facultas eligendi quemlibet Confessarium: sed debet esse approbatus ab Ordinario loci: & liber à Censura Ecclesiastica. 2. Tali Confessario datur potestas absolvendi à quibuscumque censuris: sed tantum pro foro interno. Et hæc absolutio probabiliter potest dari à Sacerdote approbato cui non confiteris. Potest etiam conferri post elapsum tempus Jubilæi, quando intra Jubilæum alia opera perfecisti, sed ex oblivione, vel ex justa causa eo tempore non petiisti absolutionem à censuris: vel quando ipsa absolutio ex justa causa debuit differri. Et idem valet de absolutione à casu reservato post tempus Jubilæi elapsum. Ita Filiucius, Cardinalis Lugo de Pœnit. Disp. 20. Num. 99.

Tertio, datur facultas absolvendi à Casibus Reservatis, etiam in Bulla Cœnæ: nec excipitur hæresis nisi id exprimitur.

Quarto, potestas commutandi omnia vota in alia pia opera, votis Castitatis, & Religionis dumtaxat exceptis, sic enim verba Bullæ sonare solent. Non præbent tamen potestatem in votis dispensandi. Nec commutandi vota in præjudicium alicujus tertii, quando jam sunt acceptata, *Suarez, aliique*. Per vo-

tum castitatis supra exceptum, intelligitur votum absolutum castitatis perpetuæ & perfectæ, juxta ea quæ dixi supra P. III. Tract. I. in fine de Facultatibus ordinariis quorundam Regularium.

Qui omisit lucrari Jubilæum in sua Diœcesi aut Patria, durante tempore in ea constituto, potest illud lucrari alio loco, in quo tempus præscriptum nondum effluxit: imo probabiliter in sua Patria, si ante ignoravit Jubilæum ibi publicatum fuisse, uti tradit cum aliis Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 151.

Quando durante Romæ Jubilæo Anni Sancti singulis 25. annis, suspendi solent extra Urbem alia Indulgentiæ Plenariæ, non intelligitur illa suspensio de constitutis in mortis articulo quo minus possint lucrari alias Indulgentias plenarias: ita contra Layman & alios, docet cum aliis Lezana & Bonacina ex Declaratione Urbani VIII. anno 1625. Neque suspenduntur Indulgentiæ alia pro defunctis, etiam in Communionem generali, ut docet Cardinalis Lugo, aliique. Neque Indulgentiæ concessæ particularibus personis v. gr. Personæ Regis, aut alicujus Religiosi, ut habet Sanchez, Filiucius, Diana, Bonacina & Lugo adducens declarationem Urbani VIII. Neque concessæ ab Episcopo, aut alio quam à Pontifice, Sanchez, Diana, Bonacina, Lugo Disp. 20. Sect. 8. Neque cessant alia Indulgentiæ non plenariæ, ut docet Navarrus apud Zerolam, pro qua sententia refert *Pellizarius* declarationem Urbani VIII. Quia, inquit, et si postremæ Bullæ dicant, *Durante Jubilæo omnes & singulas Indulgentias suspendimus*, alii tamen Pontifices ante Clementem VIII. addiderunt, *plenarias, & sequentes Bullæ dicunt se procedere, exemplo Prædecessorum*.

Propter similem causam disputatum est, an per postremum Jubilæum Anni Sancti concessa fuerit potestas, aut suspensa ea quæ datur Regularibus privilegiatis, absolvendi à casibus Pontifici reservatis. Quam quæstionem ex professo recenter tractat P. Georgius Gobat de Jubilæo Cap. 48. qui omnes particulares indulgentias, earumque vim, aut revocationem, præ cæteris accuratissimè profequitur.

De Indulgentiis Com. generalis quæstiones singulares.

I. AN quando Societas intra eandem urbem habet duas Ecclesias, Indulgentia Communionis generalis utrobique obtineri possit?

Respondent affirmativè qui hanc quæstionem tractarunt pauci, *Hautinus de purgatorio, Quintanaduenas* in Appendice Tract. 1. Gobat de Indulgentiis Cap. 25. Num. 198. inter alias plurimas rationes allegans Declarationem P. N. Muri Virellèchi Societat. Generalis.

II. An in Sacellis, Oratoriis, & Capellis Collegiorum aut Domorum Societatis possit hæc Indulgentia obtineri?

Respondet affirmativè, *Quintan. ibidem Dub. 6. pag. 272.* affirmans ita censuisse viros doctos ea de re consultos, & inter alios Jacobum Granadum, Mattheum Rodericum, Ferdinandum de Mendoza, Joannem de Pineda, &c. Quia illa sacella, capellæ, & oratoria cum principali ejusdem loci Ecclesia unam Ecclesiam constituunt, quod pluribus argumentis ibidem fufius confirmat.

III. An

de
in

eo
gia

III. An in Ecclesiis Seminariorum Societatis ubi variarum Nationum Alumni degunt, possit hæc Indulgentia validè ac licitè celebrari?

Respondet *Quintan. ibidem*, id probabilissimum videri. Quia illa sunt verè Ecclesiæ Societatis. Et quia illa Seminararia sunt simul Collegium, Domus, & habitatio Religiosorum Societatis, uti alia ejus Domicilia, quod ibidem fufius declarat: quamvis de Ecclesiâ principali res hæc certior habenda.

IV. An possit hæc Indulgentia Com. Gen. à Societate celebrari in Ecclesiâ seculari, & quid ad hoc requiratur?

Resp. ad I. affirmativè. Constat hoc ex tenore concessionis qui sic pergit: *Christi Fidelibus qui aliquam Societatis festu, vel quancumque aliam secularem Ecclesiam ubicumque existentem, unâ ex Dominicis cujuslibet mensis, &c. vifitaverint, & iis Dominicis in prædictis Ecclesiis Eucharistia Sacramentum sumperint, &c.*

Ad secundum, pro Ecclesiâ seculari in particulari deligenda, requiritur designatio Superioris principalis Societatis istius loci ubi Ecclesiâ secularis deligitur, & consensus Ordinarii &c. uti exprimitur in hac Concessionis clausula: *Et quoad Ecclesias seculares de licentia Ordinariorum locorum, illarumque Rectorum consensus agitur &c.* Circa hæc plurima in particulari fufè eluciat *Quintan. supra, Appendix Dub. 7. & 8. pag. 277. &c.*

CAPUT VII.

Indulgentiæ quædam Missionibus propria.

NOra, Utriquis gaudeat privilegiis Missionarii, requiritur ut legitimo Superiori Missionis titulo destinetur ad terras infidelium, vel hæreticorum: non sufficit autem ut quovis modo in terris illis Pastoris aut Sacerdotis munus exerceat. Praxis hic habet ut Sacerdotes idonei, qui è Belgio v.g. in Hiberniam transeunt, pro quibusdam Missionariorum facultatibus ad Intermittium recurrant.

Primo itaque, Missionarii Regulares profecturi non tantum ad infideles, sed etiam ad partes hæreticorum v.g. in Hiberniam, Angliam, aut Hollandiam, lucrantur Plenariam omnium peccatorum Indulgentiam quando per celebrationem Missæ, aut sacram Synaxim itineri primo se accingunt: & iterum quando ad Missionis suæ locum pervenerunt. Concessit Paulus V. in Bulla edita anno 1606. §. 12.

II. Possunt iidem Missionarii post Concionem suis Auditoribus concedere Indulgentias 18. annorum & dierum 221. Item per Quadragesimam Feriâ 2. 4. & 6. largiri Indulgentias 136. annorum; uti patet ex Bullis Gregorii IX. Alexandri IV. Nicolai IV. quæ citantur in Comp. Minorum de Indulg. fol. 242.

III. Habent etiam plurimi Indulgentiam Altaris privilegiati, id est, ut quoties legunt Missam pro defunctis, toties liberent unam animam è purgatorio: uti variis concessit Urbanus VIII. & pro suis sapius obtinuit, & obtinet Præpositus Generalis Societatis.

IV. Possunt concedere singulis quos ad fidem converterunt, præmissâ Sacramentali confessione, Indulgentiam plenariam. Idem Urbanus VIII.

V. Regulares in Missionibus possunt fidelibus communicare, & publicare easdem Indulgentias quas

habent in partibus Catholicorum. Ita expresse declaravit Urbanus VIII. in Bulla, *Salvatoris*, data pro Clero & Religiosis Missionariis in fœderatis Belgii Provinciis die 5. Maji 1626. Et postea confirmata ab Alexandro VII. per suum Breve 20. Septembris 1656. ubi sic habetur §. 17. *Quoad publicationem Indulgentiarum, poterunt Regulares & Patres Societatis illas publicare quæ Ordines & Societas habet, & hæcenus habuit subsequerarum, &c.*

VI. Possunt etiam concedere Indulgentias Confraternitatum, & easdem in Missionibus institueri; uti in eadem Bulla declaratur §. 18. his verbis: *Quoad institutionem Confraternitatum & Sodalitatum permittet Vicarius Regularibus, & Patribus Societatis, illa quæ à Sede Apostolica approbata, & ab Ordinibus assignate sunt: ita tamen ut nemo astringatur, & tenetur ad particularas Confraternitates, vel ad Sacramenta ad illa Ordine solum percipienda.*

VII. Refertur concessio Urbani VIII. anno 1626. facta Missionarii Ordinis Minorum, ut possint per Hiberniam concedere omnibus existentibus in gratia plenariam Indulgentiam in omnibus Festis primæ, & secundæ Classis, & in mortis articulo, modò sermè in anno plenariam vite suæ confessionem instituerint. Hanc si durat participant Patres Prædicatores & alii quibus competit privilegiorum communicatio, nisi specialis restrictio accesserit.

VIII. Concessum est insuper Missionariis Societatis in Anglia, Hibernia, & Scotia anno 1580. 2. Aprilis, ut omnes Catholici pro prima vice quæ faciam Eucharistiam de eorum manibus acceperint, lucrarentur Indulgentiam plenariam.

Item, semel singulis mensibus in Templo, aut Scello Patrum Societatis Die Dominicâ ab ipsis designanda communicando, omnibus Christi fidelibus conceduntur Indulgentiæ plenariæ pro vivis, aut defunctis, sic ut possint animam à purgatorio liberare, vel sibi plenariam Indulgentiam lucrari. Erant Indulgentia singulis septenniis à Sede Apostolica renovari solet. Quando Societas habet duas Ecclesias intra eandem Urbem posse hanc Indulgentiam utrobique obtineri, cum *Hantino*, & *Quintanaduenâ*, existimat & deducit *GOBAT* de Indulgentiis Cap. 27. Num. 39. uti supra dictum pag. 173.

IX. Omnes Christi fideles verè Penitentes, & confessi, aut propositum habentes confitendi temporibus à Jure constitutis, qui vifitaverint Ecclesiam, & alia pia loca Societatis in diebus Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Corporis Christi, nec aut diebus Veneris & Dominicis totius anni, ac Quadragesimalibus usque ad octavam Paschæ, & imbi semel Pater & Ave recitaverint, & Verbum Dei, si illis prædicetur, devotè audierint, septem annos & totidem quadragenas de injunctis eis Penitentibus consequentur. Paulus III. in Compend. Privil. Soc. §. 24.

In Festo autem Circumcisionis quemcumque locum ad hoc designatum, ubi aliqui Societatis habitaverint, vifitantes, & quinquies Pater & Ave recitantes pro Ecclesiæ exaltatione, &c. conceditur Indulgentia plenaria in forma Jubilæi à Gregorio XIII. ibidem pag. 188. & à Paulo III. pag. 49.

Gregorius XV. in Bulla quæ incipit, *Pietatis*, concedit Societati ubi vis locorum pro docentibus, discipulis, & promoventibus in Catechismis doctri-

nam Christianam, Plenariam Indulgentiam semel in anno Die Festo ab Ordinario designando, in loco ubi doctrina Christiana traditur, ritè confessis & S. Eucharistia refectis. Item, Indulgentiam plenariam in mortis articulo, corde contrito saltem nomen Jesu invocando. Item, fumentibus SS. Eucharistiam singulis mensibus Indulgentiam 7. annorum & totidem quadragenas. Qui verò curabunt ut alii pueri, famuli &c. ad Catechesim accedant, ducentos dies Indulg. lucrantur. Et qui in diebus stationum Urbis Catechesim docuerint, aut discant, lucrantur Indulgentias stationum; quibus & alia in citata Bulla adjiciuntur.

Paucas pro noticia Fidelium Indulgentias, easque ex certioribus recensui, quas tamen omnes decretis Apostolicis conformari cupio. De cetero Curatores animarum tam seculares, quam Regulares in Missionibus plures habent Indulgentias suo vel Ordini, vel Ecclesie attributas prout eas à Sede Apostolica obtulerunt.

NOTA.

UT securius & majori cum noticia tam in prædictis, quam in reliquo Indulgentiarum omnium usu procedatur, commodum sane singulare me facturum arbitror, hic inferendo ex Romano exemplari postremum Sacre Congregationis Decretum à Romano Pontifice moderno probatum, & mandatum inviolatè servari anno 1678. ex quo authenticè, & in particulari colligi poterit, quanam Indulgentiæ sint abrogatæ, aut reprobatæ, & inde veræ, & prorogatæ facilius discerni; in quo passim plurimi dubiis maxime implicantur.

DECRETUM

De Indulgentiis recenter editum anno 1678.

Delato sapius fuisse ad Sacram Congregationem Indulgentiis, Sacrisque Reliquiis præpositam, Indulgentia quadam conficta, & omnino falsa, quæ per diversas Urbis Christiani partes circumferuntur: alia verò examinanda, quæ adhibito studio inventa sunt vel Apocrypha, vel à Romanis Pontificibus revocata, vel nulla, quod datum iis tempus præterisset: quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles, harum verum minus periculis fallunt; qui spe Indulgentiæ, Remissionisque peccatorum suorum consequenda frustrantur. Quam obrem eadem Sacra Congregatio vehementer sapiens huic malo magis indices serpenti occurrere, Animarum profectui & Indulgentiarum dignitati consolare, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indices referri curavit.

Tales imprimis sunt illæ, ut asserunt, concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus Orationem charitatis Jesu Christi Domini nostri, Precor te, piissime Domine, &c. Ab Urbano II. Ecclesie Sanctæ Mariæ, ut vulgo dici solet, Compagnola, & Sanctæ Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jesu Christi factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptoris, à Bonifacio IX. visitantibus Capellam Sancti Nicolai de Tolentino in ejus Festo. A Joanne XXII.

osculantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis. Ab Alexandro VI. imagini Beatæ Mariæ, vulgo dictæ Lagherti, A Leone X. gestantibus Funiculum Sancti Francisci, primum in Urbe impressæ, deinde Mediolani anno 1663. suas tamen habent (& veras Confratres Archi-Confraternitatis Cordigerorum Sancti Francisci) recitantibus salutationem Angelicam ad pulsus horologii, & imagini conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ ejus pedibus luna subjecta est, A Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, A Clemente VIII. dicentibus Orationem, ô Magnum Mysterium, & Ecclesie Sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avennione impressæ, cum aliis pro Animabus Christi Fidelium defunctorum, impressæ Martiri 20. Julii 1606. A Paulo V. cantantibus hymnum, te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virg. confitemur &c. Vel si die Sabbati intererint cum idem canitur: Et Coronis, Rosariis, imaginibus & numismatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo supplicante Anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem Sancti Caroli edificaretur: & ab eodem Paulo & Gregorio XV. dicentibus, Si lodato il Santissimo Sacramento, Laus Sanctissimo Sacramento. Ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti: & Sacerdotibus, celebratâ Missâ, dicentibus, Ave Filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filii &c. A Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac vespere consuetam Antiphonam, Angelus Domini, &c. & in fine, Deo gratias & Mariæ: Ac demum alia à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronæ Mysteriorum Passionis Domini nostri Jesu Christi prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis Sancti Nicolai, quæ, repetitâ quinque Oratione Dominicâ, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii penis affirmant. Tales alia Perusii Confraternitatis Sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societatis Sancti Bernardi ad columnam Trajani: tales demum alia Crucesignatorum Sancti Eustorgii Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ut ajunt, Capellæ Rosarii in Ecclesia Sancti Antonii de Rovigo, seu Rodigii, vel Ecclesie Sanctissimæ Trinitatis Bergomi, aut Sancti Petri Montis Todoni in die Inventionis Sanctissimæ Crucis: vel gestantibus funiculum Sancti Francisci de Paula: vel celebrantibus Missas Sancti Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum Beatæ Virginis, vel recitantibus Officium Sanctæ Francisce Romanæ, aut Antiphonam, ô Passio magna &c. in memoriam Passionis Jesu, aut Rosarium S. Annæ (quod congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impressa cum imagine S. Annæ circumferri solet, Ave Gratia plena, &c. (quæ Oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis Beatæ Virginis Immaculatæ, quod asserunt à Paulo V. probatum fuisse, aut orationem, Deus, qui nobis in Sancta Synodone, &c. (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudie ad annos 25. cunctis in illius ditone degentibus) aut aliam, Ave Filia Dei, &c. post communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus SS. Eucharistia Sacramenti Nomen; Indulgentiæ

de in

eo gia

tia rursus 80000. annorum veteri de Tabula exscripta, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus Orationem illam verè piam. Deus qui pro Redemptione mundi, &c. Tum quæ impressæ fuerunt Papæ anno 1670. sub hoc titulo, sommario delle Indulgentie concesse della Sanità di nostro Sig. Papa Leone X. all' Imagine della concezione della gloriosa Virgine Maria, vel Pisauri sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgatæ, vel Barlettæ, seu Baruli à recitantibus quasdam, non sane malas Orationes, lucranda, vel Parmæ à visitantibus per quadragesimæ dies Ecclesiæ Tertii Ordinis S. Francisci, vel Pistorii, & Rastalla à recitantibus Orationem, Ave Sanctissima Maria, Mater Dei Regina Cœli, &c. Et aliæ in peculiari libro impresso descriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributa dicuntur, vel Coronæ seu Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis præcariis constat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloysii ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel mensuræ altitudinis Jesu Christi Domini nostri, vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti, vel orationi, ut ajunt, in sepulchro Domini nostri repertæ, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Brigittæ, Mechtildi, & Elisabeth, vel Beatæ Joannæ de Cruce, & concessæ, ut asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci.

Omnes verò, & singulas jam dictas Indulgentias Sacra Congregatio partim esse confictas, & plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum ullo loco, ut veras publicari, & lucrandas Christi fidelibus proponi vetat; foliaque, & libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentia fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quas hoc decretum non continet, pro veris, & legitimis, taciteque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias concessas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, granis, seu calculis, crucibus, & imaginibus Sacris, vel ante breve Pauli V. quod incipit, Romanus Pontifex &c. editum 23. Maji 1606. personis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante constitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium, Quæcumque &c. & 68. Pauli V. incipientem, Quæ salubriter, &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jesu, Capitulo, vel Cœtu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliisque personis, vel persona etiam si eorum, vel ejus mentio specialis & individua faciendæ esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

Porrò Summa Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis captivorum, nominis Dei, Rosarii B. Mariæ de mercede captivorum, Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Augu-

stini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicata sunt, vel communicantur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut personis, diebus tantum Stationum, in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat: semel autem dumtaxat in die Penitentiæ Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus lucriferi.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctissimam Sanctitatis suæ probavit, & inviolatè servari iussit. Datum Romæ 7. Martii 1678. Aloysius Cardinalis Homodeus. Loco † Sigilli, Michael Angelus Lucius Secretarius.

Die 12. mensis Martii 1678. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad varias Curias in campo Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Roebum de Stephanis SS. Domini nostri Papa Cap. Laurentium Segnus Magister Curforum.

Annotatio ad præcedentia.

Hic accuratè observandum, Primò, cujus Temporis, Locis, aut Personarum, Indulgentiæ sint abrogatæ, ne aliæ quæ apparere possint illis similes, pro revocatis accipiantur. Secundò, observandam clausulæ exceptivæ, quæ circa finem adduntur: Nisi fuerint deinde Pontificis Romani auctoritate innovatæ, aut confirmatæ: Item: Nisi ab eadem Congregatione recognita non permittuntur. Possent enim ex illis quædam à sancta Sede denuò confirmatæ, aut tunc cognitatæ, suum valorem, & robur obtinuisse.

Edita est pridem Bulla à Sixto V. anno 1606. revocans Indulgentias Regularibus pro ipsis concessas, & novas earum loco substituens, quæ accuratè refert, & explicat P. Matthæus de Moya in selectarum Quæstionum parte altera recentiori, Diss. 4. Quibus Plura si quis scire velit de hoc Auctore, virtute prædæ & doctrina celebri, & Serenissimæ Hispaniarum Reginæ Mariæ Annæ à sacris Confessionibus, considerare poterit recentem Tractatum à Daniele Campesodo diligenter elaboratum.

CAPUT VIII.

Praxis & forma Hæreticos Ecclesie Catholice reconciliandi.

Primò, Si hæreticus, qui cupit reconciliari Ecclesie, habeat justam causam dubitandi, an hæreticus inter hæreticos validè baptizatus, debet ante baptismum illi sub conditione conferri, cum hæc forma, Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c.

Secundò, Si Sacerdos, qui hæreticum reducat, non habeat facultatem extraordinariam, quæ requiritur ad absolvendum ab hæresi, debet cum remittere ad Episcopum, vel alium qui tale privilegium habet, ut ab hæresi, & excommunicatione illi adjuncta absolvat.

Tertiò, Debet instrui in punctis fidei, præsertim contentis in Symbolo Apostolorum, & in præcipuis Articulis, in quibus antea dissidebat ab Ecclesia Romana: quos invenies explicatos supra Tom. I. in Parte II. controversiarum fidei.

Quartò, Ante Confessionem Sacramentalem debet ab eo exigi Hæreticis abjuratio, nuncupando professionem Catholicæ fidei juxta formulam in Tridentino præscriptam, quam pro Confessarii comodo in hujus cap. sine subjiciemus.

Si is, qui reconciliatur, fuerit tantum occultè hæreticus, sufficit dictam fidei Professionem aut æquivalentem occultè præstare, cum vera contritione de sua hæresi, & firmo proposito non relabendi, ita Thom. à Jesu de Convers. Gent. l. 8. pag. 2. Quòd si fuerit publicè hæreticus, requiritur abjuratio publica, v. g. præsentè aliquo populi cœtu in sacro, aut Concone: nisi tamen gravis damni periculum à publica abjuracione excuset.

Quintò, Debet instrui de modo examinandi conscientiam in ordine ad Confessionem generalem suorum peccatorum, quod commodè fiet proponendo ipsi præcepta Decalogi, ut à nobis inferius explicata, aut in alia forma breviori. Ut verò exponat admiffa contra præcepta Ecclesiæ, ut est omiffio Sacri, jejunii &c. sufficit explicare spatium temporis, quo in hæresi versatus fuit, ex hoc enim illa satis intelliguntur. Hæc autem Confessio fieri debet, & Pœnitentiæ idonea injungi, antequam ad sacram Communionem admittatur.

Sextò, prius absolvi debet à vinculo excommunicationis, quam per Hæresim incurrit, quam ipsi conferatur absolutio peccatorum. Excommunicatio enim impedimentum est absolutiois Sacramentalis ab hæresi, & cæteris peccatis.

Postremò, Post absolutioem ab excommunicatione, hæresi, & peccatis, admonendus est (nisi prudentia aliud dicter) manere irregularitatem, & incapacem esse ad Ordines sacros, & beneficia Ecclesiastica, nisi accedat dispensatio Pontificis, vel alterius cui ille dispensandi potestatem commisit.

Potest denique Confessarius, si habeat Missionarii privilegium, hæretico sic converso in prima Communionem pro majori animæ solatio Plenariam peccatorum Indulgentiam largiri, ut supra notatum est.

Forma Professionis Fidei pro illis aliisque ex Tridentino, & Bulla Pii IV.

Ego N.N. firmâ Fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, &c. Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto: nec eam unquam nisi juxta unanimum consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque septem esse verè, & propriè Sacramenta novæ Legis à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiâ, Extremam Unionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ. P. Ardek. Tom. II.

lice Ritus in supradictorum omnium Sacramentorum administratione recipio, & admitto. Omnia, & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis & defunctis: atque in sanctissimo Eucharistia Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem unâ cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem: quam Conversionem Catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constantè teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari: Similiter & Sanctos unâ cum Christo regnantes venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre; atque eorum Reliquias esse venerandas: Firmissimè assero Imagines Christi, ac Deparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram agnosco: Romanoque Pontifici B. Petri Apostolorum Principis Successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro: Cætera item à Sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacro-sancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, ego pariter damno, & anathematizo. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsentem spondet profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, inviolatam utque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum, Ego idem N.N. spondeo, voveo, ac juro. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.

Praxis disponendi ad actus in Contritione perfecta requisitos.

I. Considera N. lerid, & cum intimo animi sensu, ac graviter offendisse & toties offendisse infinitam Dei majestatem, tuum Creatorem, Redemptorem, & Judicem supremum, qui eodem momento quo peccabas poterat te detrudere ad æterna inferorum supplicia, in quibus hac ipsâ horâ, & per infinita annorum millia sine spe veniæ ardere debuisses; ut alii innumeri, *Anima qua peccaveris ipsa morietur.*

II. Ex altera parte expendè, Paternam Dei Misericordiam, Bonitatem, & Benignitatem infinitam, qui te tanquam Filium prodigum, expansis in Cruce brachiis, ad Pœnitentiâ adducit, & inclinato Capite ad osculum æternæ pacis, & amoris admittit, di-

de
in

eo
gia

tit, dicens, *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat.* Quis Rex aut Princeps subditum & mancipium suum laetæ majestatis reum tam benignè absolvet, & ad suam aulam & gratiam admitteret? O Pater misericordiarum! O Deus totius consolationis mea.

Actus brevis Contritionis perfectæ cum spe veniæ, proposito emendationis &c.

Domine Jesu Christe, Creator & Salvator meus, **D**i. Doleo medullitus ex toto corde, & ex tota anima mea, quod ego ingratus toties offenderim, & tam graviter offenderim infinitam majestatem, & amabilissimam bonitatem tuam? & ideo doleo vel maxime, quia Tibi Deus meus peccando displicui, quem propter te ipsum & tuam infinitam bonitatem & excellentiam super omnia diligo & amo, & amplius amare desidero in æternum. 2. Proinde firmiter statuo ac propono, me non amplius Te offensurum, sed omnes peccandi occasiones pro viribus devitaturum: me insuper de noxis meis ritè confessurum, & Pœnitentiam, quæcumque injuncta fuerit, expleturum. 3. Ut verò nunc animo contrito & humili peccatorum meorum veniam suppliciter efflagito, ita firmiter spero ac confido, ab infinita bonitate tua, per merita sanctissimæ Passionis, Sanguinis, ac Mortis tuæ, ea mihi remittenda: præstandam etiam gratiam quâ vitam meam emen-

dem, & in sanctissimo servitio tuo usque in finem perseverem.

Forma integra Absolutionis, ut est in Rituali Romano expressa.

Miserere tui omnipotens Deus, & dimittis peccatis tuis perducas te ad vitam æternam, Amen. Deinde elevata manu pergit: Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum tribuisti omnipotens, & misericors Dominus, Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo, excommunicationis, suspensionis (*suspensionis circa laicos committitur*) & interdicti, in quantum possum, & tu interges: Deinde ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita B. Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, de mali sustinueris; sit tibi in remedium peccatorum, augmentum gratiæ, & premium æternæ vitæ, Amen.

NOTA: In absolutione Hæretici in foro interius quædam per Hæresim incurristi, & restituo te Sacramento Ecclesiæ, & Communioni Fidelium.

PRAXIS varia ad facilem Confessarii directionem: item, Remedia & Documenta Pœnitenti suggerenda contra singulas Peccatorum species, traditur infra Tractatu 6. in fine.

TRACTATUS QUARTUS DE SACRAMENTIS RELIQUIS ET CENSURIS.

SUMMOLA materia. Præter singula Sacramenta, quæ suo ordine sequuntur, cum Quæstionibus singularibus, & Modernis, Ad Sacramentum Eucharistiæ in fine apponitur de Missæ Sacrificio, & Singularibus pertinentibus. Item, De Horis Canonicis, cum Rubricarum Romanarum in Horis ac Missæ notitia singulari, & Sacramentum Ordinis, Irregularitates, censura, &c. Ad Sacramentum Matrimonii Praxis Dispensationum, etiam in Pœnitentiaria Romana. De Censuris singulis in particulari &c.

DE BAPTISMO,

CAPUT I.

Controversiæ de Baptismo cum Hæreticis Anabaptistis traduntur supra Tomo I. pag. 83. De aliis singulis circa Baptismum erroribus agitur Tomo I. pag. 146.

De Baptismi prima Institutione, de tempore quo cœpit obligare, de Baptismo per Martyrium, & cæteris ad verum Martyrium pertinentibus traduntur supra pag. 61. De Circumcisione veteris Testamenti an fuerit verum Sacramentum, & Baptismo æquivalens, resolvitur supra Tom. II. Part. I. pag. 59.

CAPUT II.

Ad Baptismi Sacramentum singulariter, & præsertim pertinentia.

§. I.

De ejus materia, forma, & unitate.

Baptismus definitur in Catechismo Tridentino Part. 2. Cap. 2. Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Proprium enim Baptismi est homini primam gratiam, & vitam spiritualem conferre, ut qui nascitur filius iræ & mortis per peccatum originale, incipiat per Baptismi gratiam renasci in sortem, & adoptionem filiorum Dei, juxta illam Christi sententiam Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Præceptum tamen Baptismi suscipiendi omnibus commune non nisi post Resurrectionem suam evulgavit Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizate*

no est in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Ita cum communi D. Thom. Quæst. 66. Art. 2.

II. Ex his colligit Ecclesia materiam Baptismi remota à Christo constitutam esse aquam elementarem, prout usus humanis inservire solet: materiam vero proximam esse abluitionem corporis, quæ per aquam exercetur. Quod si contringat aliquid horum deficere, ut vel aqua non sit naturalis, vel non idonea ad corporis abluitionem, Baptismus erit invalidus, defectu materię à Christo requisitæ, quam supra de Sacramento in genere, ostendimus pertinere ad essentiam Sacramenti, & à nullo posse immutari.

III. Hinc in ordine ad praxim, Dicendum primò, Aquam per mixtionem alterius corporis desinere esse materiam Baptismi, quando in toto mixto plus extraneæ substantiæ quàm aquæ continetur: quod colligi debet ex odore, sapore, densitate, aliisque accidentibus, quæ sensuum experimento percipiuntur, uti habet sententia communis cum D. Thoma Quæst. 66. Art. 4. Et probatur ex eo, quod inter homines tale mixtum non solet pro aqua usuali haberi aut usurpari, quando autem mixto non est adeò notabilis, non desinit aquæ nomen, & usum retinere.

Unde inferes primò, etsi non sufficit lutum, valide tamen per aquam lutosam Baptismus conferri: Secundò, non sufficere aquam artificialem, qualis est aqua rosacea, aut alia, quæ ex floribus aut herbis distillatur, quia magis habet floris, quàm aquæ substantiam: Tertio, idem dicendum de sale resolutò, de saliva, sudore, aut lachrymis: non autem de tenui cerevisia, quæ probabilis est aquæ naturam non amittere. Nihil proinde horum adhibendum est, nisi infantis sine Baptismo morientis necessitas cogat.

IV. Dicendum secundò, Aquam accidentaliter transmutatam non esse materiam Baptismi quamdiu non est idonea ad abluendum, secus quando potest abluitioni servire. Hinc aqua in glaciem, aut nivem concreta tunc tantùm potest esse idonea materia Baptismi, quando aliqua ex parte resoluta corpus humectare, & abltere potest. Quod autem aqua sit calida, colorata, aut turbida, nihil obstat valori hujus Sacramenti, quamdiu manet vera aqua, & corpori abluendo accommodata.

V. Dicendum tertio, Quoad partem corporis abluendam, Baptismus certò validum esse, si caput, pectus, vel scapulae abluantur, cum hæc sint præcipuæ partes corporis. Verùm si tantùm manus aut pes abluatur, dubius est Baptismus, ac propterea extra necessitatem illicitè sic confertur. Quod si collatus sit, postea debet sub conditione repeti. Idem sentiendum de infante pelle adhuc secundinà circumdato; vel si soli capilli abluantur, ita ut corporis pars non tangatur. *Coninck, Layman, Diana, Part. 5. Tract. 3. Resol. 1. 2. 3.*

VI. Sed quæstio est, quæ Quantitas aquæ possit ad Baptismi valorem sufficere?

Respondeo, quamlibet sufficere quæ serviat ad abluitionem sensu humano perceptibilem, ut docet hic *Hartado Disp. 1. Diffic. 6. Contra Suarezem, Valent. &c.*

Dices, qui manè se aspergit aquâ benedictâ verè dicit se hodie non lavisse; ergo ad moralem abluitionem non sufficit quævis aquæ sensibilis aspergio aut ablutio.

Respondeo neg. consequentiam: quia affirmans in casu se non lavisse, id non intelligit de quavis morali. *R. P. Arsdck. Tom. II.*

li abluitione, sed de illa in qua solent homines aquâ liberaliùs affusâ manus ac faciem abluere, uti ipsæ circumstantiæ significant.

VII. Forma Baptismi in occidentalibus Ecclesiis hæc usurpatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Sumitur ex Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Ratio hujus institutionis est: quod cum Baptismus sit introitus in Ecclesiam Christi, oporteat in ejus susceptione expressam fidei Christianæ professionem facere per Dei unius & trini invocationem.

VIII. Debet in forma Baptismi persona altera à baptizante exprimi, ut appareat distinctio personarum baptizantis, & baptizandi; cum nemo à seipso baptizari possit, *Cap. debitum*, de Baptismo. Obestet etiam valori omisio vocum, *In nomine Patris, &c.* Ratio hujus, est Christi institutio.

IX. Accidentales mutationes formæ Baptismi, etsi valorem non impediunt, administrationem illicitam reddunt, excepto necessitatis casu, v. g. si omittas, *ego*, aut transpositio fiat, *te ego baptizo*. Item, si aliqua persona transponatur, v. g. nominando Filium ante Patrem: si modica verborum interruptio fiat, aut si superflua addantur, v. g. *Ego Joannes te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filii & Spiritus sancti.*

X. Si dubium rationabile sit de valore collati Baptismi, repeti debet sub conditione, hæc formâ, *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine &c.* Idque locum habet, tam in dubio juris, v. g. si Doctores discrepent, an valeat Baptismus tali modo collatus, quàm in dubio facti, si absolute incertum sit, utrùm fuerit collatus Baptismus, v. g. si infans expositus sit nullâ ipsi adjectâ schedulâ aut signo quo Baptismus ei collatus fuerit: imò si signum illud non sit satis certum praxis hic habet ut talis iterum sub conditione baptizetur.

XI. Faciliùs sub conditione repetitur Baptismus in infante quàm adulto, eo quod adultus per fidem, & actum contritionis salvari possit, etiam si Sacramentum Baptismi non acceperit.

QUÆRES primò. An moderni hæretici dum convertuntur, debeant sub conditione baptizari?

Respondeo negativè regulariter. Si tamen dubium sit, v. g. an adhibita fuerit aqua rosacea, vel an alius aquam applicuerit, alius formam protulerit, sub conditione baptizari debent.

QUÆRES secundo: An licitum sit Sacerdori occulte baptizare filium hæretici de vita periclitantem, si dubiter an validè baptizatus fuerit, vel ad Baptisum postea suscipiendum supervicturus?

Respondeo affirmativè, imò rectè faciet, si sub specie alicujus solatii aut medicinæ præbendæ ad tale ministerium sibi aditum procuret, quantumvis parentes invitos esse cognoscat.

Quod si talis puer vel adolescens sit filius Anabaptistæ, absolute baptizandus erit, cum illa Secta solet suos ante annum ætatis trigessimum baptizare; nisi aliundè constet puerum aliâ viâ ad Baptisum pervenisse.

In Baptismo per obstricticem collato quid agendum sit ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, vide hic infra §. 3. num. 7.

De Baptismo in partibus Hæreticorum plures quæstiones resolvuntur infra *Tract. 6. Quæst. 28.*

de in

eo gia

§. II.

De dispositione suscipientis Baptismum.

I. AD valorem Baptismi non requiritur fides, aut aliqua bona dispositio suscipientis, sed sufficit libera voluntas, quamvis habita ob pervertum finem. Quia conveniens fuit Sacramentum hoc ita à Christo institui, ut quantum moraliter fieri posset, sciretur utrum homo suscepisset Sacramentum, quod non fieret, si multum dependeret ab interna dispositione.

II. Ad obtinendam tamen gratiam sanctificantem in Baptismo requiritur bona suscipientis adulti dispositio, conveniens sancto ritui Sacramenti quod suscipitur, quia Sancta sanctè tractari debent. Et quidem ad Baptismum in adultis requiritur fides supernaturalis, tanquam fundamentum iustitiæ Christianæ: deinde Pœnitentia, ut colligitur Act. 2. *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrum.* Et Marc. ultimo: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.*

III. Verumtamen opus non est ut contritio hominis baptizandi perfecta sit, sed sufficit attritio ex supernaturali motivo concepta. Est enim hoc Sacramentum per se institutum ut hominem iustificet.

IV. Peccata ante Baptismum commissa non sunt materia absolutionis post Baptismum conferendæ. Quia potestas clavium non extendit se nisi ad subiectos iurisdictioni Ecclesiasticæ, & respectu eorum actuum, qui tempore iurisdictionis committuntur: soli autem baptizati sunt subditi Ecclesiæ. Ac proinde ab adulto baptizando nulla peccatorum Confessio Sacramentalis exigi debet.

V. Extra casum necessitatis non debet Baptismus sine solemnitatibus conferri, etiam si per unum aut alterum menssem expectandum sit, v. g. dum Patris adveniant: habenda interim est cura, ne infans sine Baptismo decedat. Quod si infans, ob periculum mortis, sine solemnitatibus & ceremoniis baptizatus fuerit, solent illæ postea suppleri.

§. III.

De Ministro Baptismi.

I. QUIVIS homo ratione præditus validè baptizat. Nititur hæc assertio institutione Christi, quam usus Ecclesiæ, & traditio ostendit. Ratio verò institutionis est summa Baptismi necessitas.

II. Peccat graviter extra necessitatem baptizans, cui id de iure & ex officio non competit. Peccat itidem ille, cui iure & ex officio competit baptizare, si extra necessitatem non solemniter baptizet, nam Canonès ob honorem Sacramenti severè præcipiunt, ut Sacerdos solemniter in Ecclesia baptizet; nisi tamen obstet alicujus personæ infamia, aut damnum notabile inde secuturum.

III. Parentes graviter peccant, qui offerunt prolem baptizandam alieno Parocho sine licentia proprii. Quia Ecclesiæ ordinationi cum violatione alieni juris adveniantur: Nisi constet speciale privilegium intervenire.

IV. In casu necessitatis hic ordo observandus est; ut præsentem Sacerdote aut Episcopo non baptizet Diaconus: præsentem Diacono non baptizet Clericus

inferior; præsentem Clerico non Laicus; præsentem viro non femina, denique præsentem fidei non hæreticus aut infidelis. Et si hic ordo pervertatur, ita ut præsentem Sacerdote alius seu Clericus, seu Laicus baptizare præsumat, erit peccatum sacrilegii mortale, si militer si infidelis baptizet præsentem fidei. Circa Clericos verò Sacerdote inferiores, marem item & faminam, non videtur esse culpa plusquam venialis, nisi nulla erit, si causa subicit.

V. Minister Baptismi debet esse unicus; quare aliam materiam apponat, alius formam proferat, nihil efficitur. Quia tali casu forma, ego te baptizo, est falsa, cum illam proferens non baptizet aquam applicando. Quod si simul plures Ministri materiam & formam super uno homine baptizando absolvent intentione simul absolvent, singuli verè conficiunt Sacramentum tamquam causæ totales. Ratio est, quia unius actio alterius actionem non impedit & utriusque verè baptizat.

VI. Requiritur etiam in Ministro intentio baptizandi saltem confusa more Ecclesiæ, ut de Sacramentis in genere probatum est.

Si contingat Ministram baptizare marem quem præstat esse femellam, nihil oberit valori Baptismi. Quia intendit baptizare infantem sibi præsentem. *Benedict. 4. num. 26. &c.*

VII. In homine apto hæreticos baptizato possunt suppleri ceremoniæ; sed non est motus, ne fortassis rudis populus existimet nos hæreticorum Baptismum debitam formam collatum tamquam minus validum improbare.

QUÆRES primò: An Parochus baptizate debeat infantem quem obstetrix affirmat se, appropinquante mortis periculo, ritè baptizasse? Negat *Sorvus, Filippus de Castro & plures alii*, asserentes solummodo laplendas esse ceremonias, quæ solent in publico Baptismo adhiberi.

Respondeo tamen, in tali casu infantem iterum à Parocho sub conditione baptizandum esse, si per obstetricis testimonium aliam certitudinem non habeat de Baptismo validè administrato. Confirmatur hæc responsio auctoritate Pastoralis Mechliniensis, in quo universaliter id fieri præscribitur, his verbis: *Conditio nalis baptizatio faciendâ est circa infantes, qui ab obstetricibus baptizati esse referuntur.* Idemque discretè docet *Molanus, & Sylvius in 3. Part. q. 66. art. 9. Dub. 2.*

Et favet ratio: quia etsi obstetrix postea interrogata, ostendat se callere formam, & ritum baptizandi, potest tamen prudenter tamen dubitari, an ex acceleratione, aut turbatione animi inter strepitus & clamores parentum, & domesticorum, in ipso baptizandi actu errorem aliquem admiserit, quales aliquando intervenisse historiæ non pauca testantur.

Et idem ordinariè dicendum videtur, quando infantes ab aliis laicis, sive viris, sive feminis in larva casu domi baptizantur; cum res tanti momenti magnam exigat cautelam ac securitatem. Dixi, ordinariè, quia non assentior illis qui id universaliter requirunt. Inveniuntur enim viri Laici in hoc non minus docti ac periti, quam sint aliqui Clerici, & Sacerdotes.

QUÆRES secundò: An infans, qui ante partum videtur moriturus, possit in matris utero ab obstetrice, vel alio quopiam baptizari?

Respon-

Respondeo affirmativè, si v.g. obstetrix adeo peccata sit, ut manu in matris uterum inserta infantis corpus aliqua ex parte aqua perfundere possit, adjecta verborum forma consueta: Ita docet Suarez & 6. alii apud Dianam Part. 1. Tract. 15.

Idem dicendum est, quando matre prægnante subito extincta, possit in ejus corpore aditus aperiri, & per illum in prolem adhuc viventem aqua infundi.

QVÆRES tertio: An Ministro illicitum sit sub peccato mortali baptizare Aqua non benedicta in Baptismo solenni sive publico? Nam in privato mortale inde non contrahi plerique agnoscunt.

Resp. Culpam lethalem inde non committi; quamvis contrarium docere videatur Bonacina de Bapt. Dist. 2. Quæst. 2. Part. 7. Num. 19. & Nugnus Quæst. 71. Art. 4. Conclus. 2.

Ratio est, quia etsi aqua benedicta utendum tradant etiam Patres antiqui, nullum tamen extat formale præceptum de præmittenda baptismalis aquæ benedictione. 1. Ex gravitate materiae censeri solet gravis vel levis omisio alicujus ritus in celebratione Baptismi solennis: Atqui materia gravis non videtur omisio illa benedictionis, cum solum ad majorem decentiam illa addatur ad aquam per se ad valorem Baptismi sufficientem. Probat hæc à paritate rationis in ritibus aliorum Sacramentorum Granados & alii apud Quintanadvenas de Sacramento Baptismi, Quæst. Sing. 22.

QVÆRES quartò: An Parochus qui Baptismum pluribus annis invalidè administravit, sive ex malitia, sive ex ignorantia, teneatur cum gravi detrimento honorum, vitæ, aut famæ hunc valoris defectum ita propalare ut Baptismi illi iterari, aut suppleri possint?

Respondeo affirmativè, quod plurium Theologorum auctoritate confirmat Layman Lib. 1. Tract. 3. Cap. 3. Num. 2. agens de obstetrice invalidè baptizante, & disertius pluribus citatis Quintanadvenas Tract. 1. Quæst. Sing. 19.

Ratio est 1. quia ex communi principio Theologorum, salus animæ perdenda præferenda est vitæ corporali: ergo multo magis salus tot innocentium defectu Baptismi perdetur. Nam moraliter certum est aliquos ex illis infantibus morituros ante annos discretionis quibus possint per contritionem perfectam salutem suam consulere. 2. Quia ex illis invalidè baptizatis qui ad Sacerdotii & Confessarii munus pervenerint invalidè etiam consecratos, & absoluturos indubitatum est, ex quo etiam aliis fidelibus nocuum obveniret gravissimum.

§. IV.

De Patrinis.

I. AD munus Patrini tria requiruntur: 1. Usus rationis (non certa ætas) 2. Ut Patrinus in Baptismo scilicet baptizatus, & Patrinus in Confirmatione sit confirmatus, alioqui invalidè suscipiet munus Patrini, & non contrahet cognationem spirituales. 3. Requiritur intentio formalis gerendi munus spirituales Patris secundum consuetudinem Ecclesiæ, nec sufficit infantem materialiter tantum tenere.

II. Religiosi Patrinus esse non debent; ne ob spirituales cognationem nimia familiaritas cum secularibus,

præsertim feminis, contrahatur. Excepe tamen, si Religiosus sit Episcopus, aut si contraria consuetudo Prælati non contradicentibus id alicubi permitteret.

III. Patrens non debet propriam prolem suscipere, ne contracta cognatione spirituali eum conjugè debitum petere non possit. Nec decet ut duo conjuges alienam prolem suscipiant, potest tamen consuetudine honestari. Unde Comnec monet duos conjuges suscipientes alienam prolem non contrahere cognationem spirituales, alioquin talis susceptio ipsis graviter prohibita esset.

IV. Patrinus unus esse debet, sive mas, sive mulier, vel ad summum duo, mas, & femina. Constat ex Trident. Sess. 24. Cap. 4. de Reform. Ubi Parochus obligatur ut nomen baptizati, ac patrinorum in librum diligenter referat, eosque moneat de cognatione spirituali contracta inter ipsos, & baptizatum, & illius patrem; ac matrem: nec non inter baptizantem ac baptizatum, & hujus patrem ac matrem tantum.

V. In privato Baptismo non est opus patrinis; non enim videtur Ecclesia parentes voluisse ad hoc obligare, cum in necessitate vix idoneus eligi possit. Si tamen adhibeatur, contrahet cognationem spirituales, eo quod patrinus non adhibeatur tantum ob majorem solennitatem, sed etiam propter obligationem instruendi puerum in rebus fidei.

Alii tamen negant à Patrinis in privato Baptismo cognationem spirituales contrahi, Sotus, Sanchez, Meratius &c.

VI. Solent in quibusdam Germaniæ locis Catholicis esse Patrinus filius hæreticorum baptizante illos Ministro hæretico indebita forma, in nomine SS. Trinitatis. Neque consuetudo videtur improbanda, quia Patrini officium est ut externa susceptione profiteatur, quod hominem modò spiritualiter genitum suscipiat in curam suam tamquam spiritualis ejus nutritus & pedagogus, id autem præstare potest Catholicus, etiam si infans ab hæretico baptizetur.

QVÆRES: An etiam ad Baptismum infantis Catholici apud Sacerdotem Catholicum liceat admittere Patrinum hæreticum?

Respondeo negativè, cum communi Doctorum. Si tamen timeretur gravis indignatio amicorum, etiam hæreticorum, aut aliud gravius incommodum, probabile est talem patrinum sine crimine posse admitti, qui etiam contrahet cognationem spirituales, ita docet Castrop. Layman, l. 5. Tract. 2. Cap. 9. Diana Par. 9. Tract. 7. Resol. 31.

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

Confirmationem verum esse Sacramentum à Christo institutum, & in primitiva Ecclesia usurpatum, probatum est supra in Controv. Part. 1. Capite ultimo.

I. Materia remota Sacramenti Confirmationis est Chrisma ex oleo, & balsamo confectum, atque ab Episcopo benedictum. Colligitur ex Concilio Florentino in Decreto Eugenii, ex perpetuo Ecclesiæ usu, & traditione, quæ testatur Chrismatum confectio nem semper Episcopo reservatam fuisse.

II. For-

de
in
eo
gia

II. *Forma* hujus Sacramenti est: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

III. *Effectus* Confirmationis est augmentum gratiæ sanctificantis: insuper actualis gratiæ auxilium ac robur tempore opportuno conferendum ad fidem constanter profitendam.

IV. Convenit ut adulti peccati mortalis sibi confecti, ante Confirmationis susceptionem sacramentaliter confiteantur. Licet enim nullum præceptum extet, adeoque contritio sufficiat, tutius est tamen confiteri ad removendum obicem gratiæ quæ à Sacramento confertur.

V. Subiectum capax hujus Sacramenti est omnis, & solus homo baptizatus. Ratio congrua est, quia sicut natura quos generavit conatur perficere, ita Deus & Ecclesia, quos generavit per baptismum, ad perfectiorem gratiæ statum adducit per Confirmationis Sacramentum.

VI. Olim infantibus statim post baptismum, Confirmationis Sacramentum conferebatur. Verum hodie in plerisque Ecclesiis consuetudo est ut non nisi rationis compotes confirmentur. Ratio, partim ut Sacramentum majori cum utilitate suscipiatur, utpote concurrente actuali fide & reliqua dispositione suscipientis, partim ut absit periculum repetendi.

VII. Perpetuò amentes, uti & infantes in mortis periculo utiliter & rectè confirmantur, ubi id est in usu. Quia hujusmodi cum fructu spirituali, & sine irreverentia Sacramentum Confirmationis suscipiunt, sicut & baptismum. Est enim tantum per accidens quod nunquam sint spiritualiter militaturi.

VIII. Hodie non satis constat præceptum suscipiendi Sacramentum Confirmationis, secluso contemptu &c. Est tamen peccatum saltem veniale satis grave sine causa aliquem ordinare qui confirmatus non est, cum Ecclesiarum consuetudo repugnet.

IX. Minister ordinarius hujus Sacramenti solus Episcopus est. Colligitur ex Act. 8. & 10. & traditur in Concilio Florentino. Potest tamen Pontifex ex plenitudine potestatis suæ committere simpliciter Sacerdoti potestatem ministrandi hoc Sacramentum.

Quæstionem hinc movet *Cardin. Lugo* Respon. Moral. Lib. 1. Dub. 7. An Abbas cui conceduntur functiones Episcopales, excepta dumtaxat collatione Ordinum, consecratione Ecclesiæ, & Altarium, possit conferre Sacramentum Confirmationis? quod aliquando in Sacra Congregat. controversum fuit.

Respondet, auctoritate sententiæ sacre Congregationis Gregorij XIII. die 13. Martij anno 1574. respondisse, non comprehendi in ea concessione collationem hujus Sacramenti: Quia in generali concessione non intelliguntur ea quæ sunt specialiter reservata, & de quibus faciendâ est specialis mentio: non solet autem concedi hæc facultas soli Sacerdoti sine causa urgente, uti colligitur ex *Capit. Pervenit. Dist. 95.* & ex Decreto Eugenij in Concilio Florentino, & fusius ostendit *Suarez. Part. 3. Tom. 3. Disp. 36. Sect. 2.*

X. Ad ceremonias pertinet, 1. Benedictio Chrismatis. 2. Adesse debet Patrinus ex præcepto obligante sub mortali, nisi adsit gravis causa: debet is esse diversus à patrino Baptismi, nisi necessitas aliud postulet. 3. Recitantur orationes cum impositione manus super Caput. 4. Frons Chrismate unctâ vitta ligatur, quæ circumfertur donec Unctio sit siccata:

ubi scilicet non est consuetudo, præsertim inter hæreticos, statim post collatum Sacramentum frontem abluendi (si fieri possit) in fonte Baptismatis: postquam frons lota & Vitta deposita est, ea comburi solet, saltem non debet ad profanum usum adhiberi. 5. Episcopus confirmato levem alapam infligit. 6. *Ca. ut jejuni Dist. 5. de Consec.* monentur Episcopi ut jejuni hoc Sacramentum ministrent, & non ministrentur. Ex rationabili tamen causa aliter fieri possent DD. communiter.

QUÆRES primò: An liceat Matrimonium contrahere, Professionem Religiosam emittere, vel Eucharistiam aliave Sacramenta suscipere vel ministrare, ante susceptionem Confirmationis?

Respondeo affirmativè, juxta sequentia cum *Suarez. hic Disp. 38. Sect. 1.* Hæc obligatio, inquam non habet locum respectu quinque Sacramentorum, nam Baptismus necessariò antecedere debet & licet respectu Eucharistiæ regulariter sit melius ut Confirmatio antecedar, tamen hic ordo non est in præcepto uti ex usu Ecclesiæ constat, &c. Constat *Granadus* hic Tract. 4. Disp. 2. de Conf. & *Zabranus* Cap. 2. Disp. 3. num. 2. Nulla, inquit, est culpa, si Eucharistia vel alia Sacramenta præter Baptismum & Ordinem ministrantur ante Confirmationem. Idem dicendum de Professione Religiosa, uti & Matrimonio, cum nec matrimonium, nec vota in Religione nuncupanda, eorumque observatio, à Confirmationis susceptione aut effectibus dependeat.

QUÆRES secundo: Quanta sit obligatio Episcoporum ut conferant suis subditis Sacramentum Confirmationis?

Respondeo, gravem illis incumbere obligationem ut ex parte sua præbeant subditis opportunum ut hoc Sacramentum suscipiatur, uti docet *Suarez in 3. P. q. 72. Disp. 38. Sect. 2. Sylvester v. Confirmatio &c.* Quia cum sint Pastores, tenentur gregem suum pascere, non tantum in rebus ad salutem absolventem necessariis, sed etiam in iis, quæ conducunt ad singularem ejus utilitatem, maxime inter hæreticos, ubi necesse est ad constantem fidei confessionem hoc Sacramento roborari. Hinc etiam Parochia incumbit, pueros in catechesi de hujus Sacramenti virtute edocere, & suo tempore Episcopis confirmandos offerre.

QUÆRES tertio: An liceat cuicumque in aliena Parœcia, aut Diœcesi confirmari?

Respondeo, quoad primam partem de Parœcia affirmativè. 1. Quia nullum extat præceptum quominus aliquis in aliena Parœcia ejusdem Diœcesi confirmetur. 2. Quia cum administratio Confirmationis spectet ad proprium Episcopum, etiam Titularem, quoad hoc jurisdictionem habet uti in singulis Parœciis, ita in singulos Parochianos suæ Diœcesis, etsi in parœcia propria non existant.

Ad secundam partem de Diœcesi, responderetur, Non licere confirmari in aliena Diœcesi absque licentia sui Ordinarii. Probatur ex communi sententia cum *Suario, Bonacina, Filiucio, Reginaldo, aliisque apud Leonardum de Sacramento, Tract. 3. d. 2. q. 9.* qui docent oblique gravi peccato non posse Episcopum in aliena Diœcesi sine consensu proprii Episcopi, confirmare. Ergo nec subdito licet Confirmationem in aliena Diœcesi suscipere: nisi Ordinarii sui Dimissorias exhibeat.

De Materia & forma Sacramenti Eucharistiæ.

In hanc rem multum auctoritatis, & lucis adfert Declaratio Cardinalium quæ extat apud *BELLARMINUM* in *Tridentinum Sess. 7. de Sacram. fol. 64.* quæ sic habet: *Omnes, etiam Prælati exempti, etiam jurisdictione Episcopali, si sint intra fines Diocesis, tenentur accedere ad Episcopum Diocesis pro Confirmatione: si verò non sint in Diocesi aliqua, adeant quammaxime.*

RITUS omnes in administratione Confirmationis, & reliquorum Sacramentorum, traduntur infra in fine *Tom. III. hujus operis.*

CAPUT IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

Realem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ, Transmutationem panis & vini, Communionem Laicorum sub unica specie &c. contra Sectarios accuratè probata invenies supra *Tom. I. in Conveneris fidei Part. II. Cap. 3. 4. & 5.*

Porò ad Quæstiones alias, & principia hic præmittenda.

Dico breviter primò; In Consecratione ex verborum sub speciebus panis constituitur Corpus Christi, & per concomitantiam etiam Sanguis, anima, divinitas, aliaque ipsis unita: uti & in Calice constituitur solus Sanguis ex vi verborum, & reliqua per concomitantiam. Constant hæc ex *Tridentino Sess. 13. Cap. 3.*

Dico secundò: Christus existit totus in tota, & totus in singulis partibus hostiæ consecratæ: sic nempe nulla pars sensibilis hostiæ sive vitæ, sive conjunctæ sit tam exigua quin totum Christum contineat. Probat ex *Tridentino Sess. 13. Cap. 3.* ubi id negantibus de Partibus divisis anathema dicit *Can. 3.*

Dico tertio: Statuitur Christus sub speciebus Eucharisticis non per novam productionem, ut aliqui Theologi volunt, sed per adductionem, id est, per novam tantum præsentiam quæ corpus ejus existens in celo simul in altari sub speciebus Sacramentalibus collocatur. Nihil enim aliud ad hoc videretur esse necessarium.

Dico quartò; Accidentia sive species panis & vini remanent in Eucharistia extra subjectum, sic ut color, & sapor, & alia, quæ in hoc Sacramento sensu percipimus, in Corpus Christi tantquam subjectum non recipiantur. Ita colligitur ex Concilio Constantiensi *Sess. 8.* contra *Wicleffum* id negantem. Non enim fuit illa in substantia panis jam destructa, neque in Corpore Christi, quod in Eucharistia est gloriosum, & passionis expertus. Probabilius etiam est, contra *Thomistas*, reliqua accidentia non recipi in quantitate, quæ forte à substantia non distinguitur.

Dico quintò: Desinit Christus esse sub speciebus consecratis, quando species sic immutantur, ut desinet forma panis & vini, si illic loco Christi adessent. Hinc in stomacho speciebus Eucharisticis per calorem naturalem destructis præsentia Christi evanescit. His principiis ita constitutis ad resolutiones practicæ propius accedamus.

Materia hujus Sacramenti est panis, & vinum: uti patet ex institutione Christi *Matth. 26.* & *Marc. 14.* Panis ille necessitate Sacramenti debet esse Triticeus, ex praxi, & sensu Ecclesiæ, & Concilio Florentino, quod eodem modo panem triticeum assignat, quo vinum pro calice quod constat requiri ad valorem Sacramenti. Huic tamen non officit immixta fuisse tritico pauca grana alterius frumenti, quia per hoc non desinit esse panis triticeus usualis, ita *D. Thom. alique.*

II. Oriza, avena, milium, hordeum, non sunt materia hujus Sacramenti; cum ex iis non soleat panis confici pro hominis victu nisi ob defectum tritici, quare nec simpliciter panis vocabulum meretur.

III. Ut panis Azymus sit, non est de necessitate Sacramenti, quamvis id congruentius sit, cum etiam Christus in azymo consecraverit. Observanda tamen est consuetudo utriusque Ecclesiæ, ita ut non solum Latinus peccet, si in fermentato consecraret, sed etiam Græcus si in azymo, quamdiu intra terminos Ecclesiæ suæ commorantur: Quod etiam observandum est in casu necessitatis, etiam si ægrotus absque viatico decedere deberet. Ratio est, quod Ecclesiæ utilitatem, majestatem, tantique mysterii reverentiam valdè interstet, universales in eo Ritus observari. Quare cum Sacramentum hoc non sit absolutè necessitatis, merito ratio publica privato commodo spirituali præfertur.

IV. Acetum non est materia consecrationis, cum sit vinum corruptum, potest tamen validè Sacramentum confici ex vino acido vel acefcente, sicut ex pane mucido nondum corrupto, sed ad corruptionem disposito. Denique neque Agresta valide consecrari potest, cum Agresta, utpote ex uvis immaturis expressa, nondum ad naturam vini pervernerit.

V. Admixtio aquæ ad vinum non est de essentia Sacramenti, sed præcepti tantum Ecclesiastici sub peccato mortali obligantis. Non est tamen improbabilis opinio *Alphonfi à Castro*, etiam ex Christi præcepto ab Apostolis nobis tradito, vinum aquâ miscendum esse.

VI. Ad essentiam formæ pertinent tantum hæc verba, *Hoc est Corpus meum. Hic est Calix Sanguinis mei.* Reliqua tamen verba, *Novi & Aeterni Testamenti &c.* sine gravi peccato omitti non possunt.

VII. Ad valorem Consecrationis requiritur ut Sacerdos materiam consecrandam determinatè cognoscat & intendat. Quia omnis actio transiens versatur circa singularia determinata, idque in casu nostro ad veritatem vocis demonstrativæ *Hoc, & Hic* necessariò requiritur.

VIII. Sacerdos censetur habere intentionem Ecclesiasticam, consuetudini conformem, nisi eam contrario actu excludat. Unde etsi existimet quinque tantum hostias adesse, cum sint sex, omnes consecrat. Quia speculativus ille error non obstat practicæ intentioni consecrandi omnes hostias ante se constitutas, *Suarez, Sylvest. Henrig.*

IX. Si quis incipio seu non advertente Sacerdote hostias

de in

eo
gia

stias minores in altari ponat, non consecrabuntur. Quia nec actualis, nec virtualis intentio in illas fertur. Si verò Sacerdos antequam egrediatur Sacristiâ de consecrandis hostiis in altari positis, vel ponendis admonitus, eas consecrare proponat, etiamsi postea obliviscatur, censeri debent consecratæ. Quia in tali casu adest intentio virtualis, hoc est, prior intentio continuatur in actibus qui postea sequuntur in ordine ad consecrationem, Ita *Reginal. Layman, Lib. 5. Tract. 4. Cap. 2. Bonacina Tract. 1. d. 4. q. 2. p. 2.* & alii qui judicant id in praxi tutum esse.

X. Si formulæ, id est, parvæ hostiæ adferantur Sacerdoti paulò post oblationem, vel (ut addit *Aversa q. 11. §. 12.*) ante inceptam præfationem, licitè eas consecrat, oblationem solâ mente supplendo, Ita *Possevin. Gavantus, Tambur. Diana Part. 2. Tract. 14. Refol. 71.*

§. II.

De Ministro Eucharistiæ.

Eucharistiã ministrare solus potest ex officio Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, aut sibi delegatam: Peccat proinde graviter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiã dispensare præsumeret. Et si sit inferior Sacerdote v. gr. Diaconus irregularitatem incurrit.

II. Si tamen Sacerdos carens jurisdictione præsumat ob rationabilem causam, factum suum à Parocho approbandum, licitè Eucharistiã administrat, *Bonacina, Reginal. hic num. 19. aliique.*

III. Si periculum sit ne infirmus sine sacro viatico moriatur, & proprius Pastor sit absens, vel impeditus, vel malignè neget, poterit viaticum conferre quivis Sacerdos tam secularis quàm regularis, & in horum defectu etiam Diaconus. Quia in hoc casu censetur ea potestas collata ab Episcopo, aut Pontifice, Ita *Suarez, Bonacina, Lugo, Layman, Lib. 5. Tract. 4. Cap. 7.*

IV. Etsi Regulares ex suis privilegiis possint in propriis Templis communicare quoscumque fideles, sive per se, sive per alios Sacerdotes: illa tamen potestas, lege ordinaria, non extendit se ad communionem præbendam ratione Viatici in articulo mortis, aut in Festo Paschatis, per quam scilicet satisfiat præcepto annuæ communionis, cui si communicans alio tempore satisfaciat, illa communicatio ei libera manet, uti docet *Sa. Filluc. & usus communis.*

V. Non licet tamen Religiosis ad quamvis communionem, sine facultate Episcopi, aut Parochi, Eucharistiã publicè per plateas deferre, nisi forte ad milites, aut alios apud quos ipsi Pastoris munus obtinent. Quia id juri Parochorum per consuetudinem obtento derogaret. Proinde quando de licentia Ordinarii agris communionem præbent, id debet privatim fieri.

VI. In Missionibus autem, ubi in privatorum domibus passim celebratur, facultas in Sacro præbendi communionem cuivis legitimè accedenti concessa censetur cuivis Sacerdoti, nisi hoc alicubi peculiari ac legitimo præcepto esset inhibendum.

Quando Sacerdos non conficit, sed solum administrat alijs Eucharistiã in statu peccati, probabile est illum non peccare mortaliter, quamvis non desint graves Auctores, qui communius docent oppo-

situm, ideoque curandum, ut Sanctum non nisi sanctè tractetur.

VII. Quamvis teneatur Minister Eucharistiã manu porrigere: non est tamen improbable ex gravis causa licere mediante instrumento idoneo eam communicantis ori inferere, apud *Dianam Part. 4. Tract. Refol. 114.* Quod confirmatur ex eo, quod in magno oris siccitate licitum esse hostiæ particulam in cochleari cum vino trajicere doceat *Præp. Escob. Diana Part. 2. Tract. 4. Refol. 104.*

VIII. Graviter peccat Minister præbens Eucharistiã sub utraque specie, secluso Pontificis indulto.

IX. A mortali Ministrum excusari qui solas species vini daret egro impotenti hostiã deglutire letantem, *amicus apud Dianam Part. 8. Tract. 1. Refol. 24. & c.*

QUÆRIT Card. Lugo in Resp. Moral. lib. 1. Dicitur: An licet Eucharistiã deferre infirmo adorandam in deoseculandam, quando eam sumere non valet?

Respondet autem negativè, Quia si sic adhibetur instar Reliquiarum, minueretur reverentia debita tantæ majestati, & alia sequerentur incommoda: propter quæ ea praxis à Pontifice prohibita est, uti refertur in Declar. Concilii Tridentini in Sess. 13. Can. 7. apud *Lugo* loco citato.

X. Tenetur Sacerdos negare Communionem peccatis ad illam indispositis, v. gr. publico peccatori, usurario, meretrici, concubinario. Quia illis ministrando eorum peccato cooperaretur, & Sacramentum gravi irreverentia afficeret.

XI. Si occultè tantum constet suscipientem esse indispositum, illi occultè petenti negari debet, non tamen petenti publicè, ne per hoc infamiam incurat. Quod si indispositio occulta solum ex Confessione cognita fuerit, ne quidem licet eam negare occultè postulanti. Quia illa esset quedam peccati admonitio, quæ Confessionis sigillo adversatur. *Bonacina, Layman, Lugo, & c.*

QUÆSTIO est, An si Reus confugiat ad Sacerdotem Eucharistiã publicè portantem gaudeat immunitate, sicut confugiens ad Ecclesiam?

Respondetur affirmativè cum *Navarro cap. 4. num. 18.* qui hanc sententiam dicit communem cum Hostiensis, Angelo, Claro & c.

Sed **Queritur ulterius**, An idem dicendum sit, si Reus qui v. g. ducitur ad supplicium confugiat ad complexum Sacerdotis, qui Eucharistiã in pyxide occultè portat?

Respondet ad hunc casum affirmativè: *Quætan ad venas Tract. 4. Fing. ult.* qui testatur illum cum actu contigisse. Quia ratio cur Eucharistiã publicè portata, & templa gaudeant hoc privilegio, est reverentia & veneratio hujus Sacramenti, quæ non minuitur exhibenda est dum occultè defertur. Si enim liberatus reus, teste *Barolo, Claro, Baldo*, aliisque, qui ducunt ad supplicium occurrit Cardinali, si hic suum pileum purpureum istius capiti imponat aut imponi faciat, quæ magis in casu præsentis. Ita ibidem Num. 5.

§. III.

Dispositio requisita in suscipiente Eucharistiã.

I. **Q**uoad animæ dispositionem: Certum est, quod in statu peccati mortalis, gravi præcepto obligari ad confitendum ante assumptionem Eucharistiã, ad sit necessitas celebrandi, aut communicandi, & desit copia Confessarii, ex *Tridem. Sess. 13. Cap. 7.*

II. Idem

II. Idem dicendum est de eo, qui dubitat, an admiserit peccatum mortale, aut an fuerit illud ritè confessus, *Suarez, Sanchez, Bonacina d. 4. q. 6. cap. 7.*

III. Si autem gravis urgeat celebrandi, aut communicandi necessitas, tenetur præmittere actum contritionis: & si fuerit Sacerdos, præcipit Tridentinum, ut non differat postea quam primum confiteri. Quia aliàs omittendo contritionem poneret obicem gratiæ, & gravem committeret irreverentiam, & sacrilegium.

Notandum verò est, quid circa illud, quam primum, nimis laxè sumptum, decernat Alexander VII. per propositionem 38. disertè prohibitam: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri quam primum, est consilium, non præceptum.* Et propol. 39. *Ille particula, quam primum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

IV. Necessitas autem gravis excusans à Confessione est primò: Periculum mortis. 2. Hostia pro moribundi viatico consecranda. Ita *Suarez, Coninck, Lugo, & c.* Si sacrificium, vel Communio non possit omitti absque gravi infamia, vel scandalo. 4. Si Parochus, ex officio celebrare debeat, ut populus audiat Sacram, ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere sentit *Diana, cum aliis II. Part. 9. Tract. 3. Resol. 9. §. 5.* Si quis in scamno communicantium recorderetur peccati mortalis, quod oblitus est confiteri, nec sine nota, aut scandalo gravi recedere possit. De quo vide eosdem supra: & in hoc Opere supra pag.

Notata autem *S. Bonaventura* apud *Bonacina* Disp. 4. de Euchar. Quest. 6. Part. 1. Num. 19. Hanc doctrinam notandum esse peculiariter timidis, & scrupulosis, qui quamquam tunc verè eliciant contritionis actum, sibi tamen continuo persuadent se illum non elucisse, qui possint prædictis securè acquiescere.

Unde ulterius patet, dari posse casus in quibus aliquis incertus de statu gratiæ possit se ad communicandum sine peccato resolvere.

V. *Quæritur*, quandomam in prædictis censeri possit deesse copiam Confessarii?

Resp. Quando sine magna molestia non potes absentem adire, aut præsentem sine gravi incommodo Confessionem extrinseco, sive tuo, sive alieno, peccatum aperire.

VI. Quoad dispositionem corporis: Communicandi, aut celebrandi impedimentum per se non est pollutio involuntaria, aut etiam voluntaria per penitentiam expiata, nisi mentem relinquat turpi recordatione infestata. Idem dicendum est de actu conjugali, etsi consiliu sit, nocte Communionem antecedente abstineret, præsertim si sint conjuges, qui rarò communicant. *Sanch. Fillinc. Escob. & c.*

VII. Ex præcepto Ecclesiæ regulariter non licet cuiquam communicare, nisi jejuno, jejuni naturali, id est, ut à medio noctis nihil omnino aut per modum cibi, aut potus, aut medicinæ sumserit. Ita communitur Doctores.

VIII. Non censetur hoc jejuniu violari per aliquid, quod per modum salivæ, aut respirationis in stomachum trajicitur, *Fagundes, alique communiter.* Idem est de fumo tabaci, aut folio ore tantum masticato: quamvis hæc, nisi valetudinis ratio excuset, videri possint aliquam habere indecentiam. *Præpositus, Lugo, Granaudus.*

IX. Si dubium sit, an aliquid deglutiveris, aut sumpleris post duodecimam noctis, non impediri *R. P. Arjdek. Tom. II.*

à Communionem, aut à Missæ celebratione, probabiliter docet *Laymo l. 1. Tract. 1. c. 1. apud Dianam hic Resol. 29.*

X. Non est per se peccatum statim à Communionem cibum fumere, etsi consultum sit abstinere, donec species sit consumptæ: illas autem in Laico intra medium quadrantem, in Sacerdote intra quadrantem consummi in stomacho rectè disposito, ut certum censet *Card. Lugo* ex iudicio Medicorum à se consultorum *Disp. 12. Sect. 3. num. 54.*

XI. Casus autem sunt in quibus non jejunos possit communicare: Primò, quoties est mortis periculum: & quidem à non jejuno posse repeti Viaticum, quoties recurrit idem periculum etiam in eodem morbo post intervallum unius, aut alterius diei, si magna ægritæ urgeat devotio, aut utilitas, docet probabiliter *Layman l. 5. Tract. 4. cap. 6. alique*, in quo spectandam esse loci consuetudinem monet *Card. Lugo de Euch. d. 15. Sect. 3.*

Non videtur tamen multis licitum Sacerdoti non jejuno consecrare ad dandum alteri viaticum. Quia præceptum viatici non obligat, quando ritè haberi non potest, *Suarez, Vasq. Hurt. alique.* Contrarium tamen non est improbable, præsertim in casu, quo aliud Sacramentum haberi non potest, uti docet *Layman Lib. 5. Tract. 4. cap. 6. Num. 21. Fillinc. Lugo, Fernand. Major.*

Secundo, Potest Sacerdos celebrare non jejunos, si aquam pro vino calici insulam hauserit, tunc enim ad servandam Sacrificii integritatem debet denuò vinum offerre, consecrare, & statim fumere sine novæ hostiæ Consecratione, ita Doctores communiter.

III. Quando post haustam abluentionem videt in patena vel corporali reliquias hostiæ consecratæ, potest eas absumere. *Henric. & s. alii.*

IV. Quando post consecrationem Sacerdos ex deliquio, morte, aut languore non potest Sacrificium perficere, debet alius Sacerdos, etiam non jejunos in defectum jejuni, succedere & Sacram absolvere. *Con. & s. alii.*

V. Quando Sacerdos post Consecrationem recordatur, se non esse jejunos potest nihilominus species consecratas fumere. *Vasq. & s. alii.* Quòd si ante Consecrationem id recordaretur, recedere tenetur ab Altari, si tamen sine gravi nota, & incommodo id fieri possit. *Præpositus, & Diana.*

Idem probabiliter in praxi dicendum, si finito sacro in Sacristia Sacerdos inveniat in patena, Calice, aut corporali fragmentum aliquod hostiæ consecratæ, si nullus post eum Sacerdos ibi celebraturus sit, nec adsit pixis, in qua Eucharistia asservatur. *Suarez, Diana & s. alii.*

Imò addit non improbabiler *Suarez, & Diana, & c.* posse Sacerdotem post distributam populo communionem vasa sacra purificare, & particulas in eadem vel etiam in alia Missa consecratas absumere, si nequeant decenter servari: quia illa est tantum unica, saltem in priori casu, consummatio ejusdem Sacrificii.

QUÆSTIO est singularis. Primò, An possit Sacerdos extra Sacrificium sibi Eucharistiam ministrare? Negat *Fillincius* Tom. 1. Tract. 4. Cap. 9. & c. Probabilius tamen *Suarez*, de Euchar. Disp. 72. Sect. 3. docet Sacerdotem, non solum in extrema necessitate, sed etiam devotionis causâ sibi Communionem extra Sacrificium præbere posse, si non adsit alius Sacerdos qui

de
in

eo
gia

id præstare possit. Quia tunc sufficiens causa videtur, cum non existat præceptum ut sit distinctio personarum recipientis & præbentis hoc Euchariæ Sacramentum.

Quæres secundo: An in Missione, dum ingruit periculum ab irruentibus Hæreticis, qui putantur sacram Hostiam male tractaturi, possit Euchariæ sumi à non jejunis etiam laicis, si alius desit? Item, an possit Sacerdos hostiam Laico tradere, ut cum ea aufugiat?

Respondeo ad utrumque casum affirmativè. Quia præcepto divino de cavenda irreverentia Christo inferenda cedere videtur præceptum Ecclesiæ de prævio jejunio, & Euchariæ à Laicis non tractanda, & consentire videtur. *Suarez, & Lugo hic num. 87.*

Quæres tertio: Quid si Laicus ille sumpturus Euchariæ iudicet se non esse in statu gratiæ?

Respondet *Card. Lugo Disp. 14. de Euchar. Sect. 1. Num. 1. & Diana Part. 5. Tract. 13. Refol. 74.* Si irruente Paganorum vel Hæreticorum multitudine in Ecclesiam timeretur SS. Euchariæ contemptus & violatio, Fidelem quemlibet etiam conscientiam mortalis posse illam sumere, conando si tempus ferat contritionem elicere: imò addit *Tambur.* tali casu ad hoc teneri.

Quæres quarto: An si Laicus in articulo mortis alium Ministrum non habeat, possit Euchariæ sibi ministrare, aut eam ab alio Laico reverenter suscipere?

Respondeo affirmativè, idemque docet *Suar. Con. & alii 12.* cujus exemplum habemus in Maria Stuarta Scotia Regina, dum ab hæreticis castro inclusa teneretur: et si sint qui existiment, eam ad hoc à Pontifice Privilegium accepisse.

§. IV.

Præceptum sumendi Euchariæ.

I. Certum est, dari præceptum divinum graviter obligans fideles adultos ad sumendum Euchariæ tam in articulo mortis, quam aliquoties in vita decursu: ita ex Scripturis, & praxi Ecclesiæ declarat *Trident. Sess. 13. cap. 6.*

II. Per articulum mortis, hic intelligitur gravis morbus, periculosus conflictus, difficile puerperium, quale solet esse primum &c. *Suar. Pasq. alique,* nisi quis paucis ante illud periculum diebus communicasset.

III. Non esse tamen mortale, in tali mortis periculo Communionem omittere, dummodo in Paschate eam sumperit, docet *Sylvester, Sà, Fumus, Cajet. v. communio.* Sed tenendam censet sententiam his contrariam, quam docet *Suar. de Euchar. Disp. 69. Sect. 3. Henriquez Lib. 8. cap. 4. Zambrius de Euchar. Cap. 3. Dub. 1. Layman. de Euchar. in Lib. 5. Tract. 4. cap. 55. cum Paludano in 4. Disp. 9. q. 1. a. 1.* qui conatur tempus aliquod certum determinare hoc modo: si infirmus paulo ante v. g. octo vel decem diebus sanus communicavit, non tenetur iterum communicare in morbum periculosum lapsus; si verò longius tempus v. g. unius mensis à Communione in sanitate sumpta elapsus est, debet iterum communicare si incidat in præsens mortis periculum. Si etiam aeger cum periculosis tentationibus conflictetur sine alio remedio per accidens fieri potest, ut teneatur infra brevius tempus Communionem sumere.

IV. Probabilius est, in mortis articulo dandam esse Communionem Pueris, quando sciunt Euchariæ ab alio cibo verè distinguere, *Layman, Suarez, Lugo, D. 12. S. 4. n. 38.* Damnatis ad mortem non licet ju-

dici sine gravi causa tempus ad communicandum denegare, *Suarez, Bonacina, alique communiter.*

V. Et si Christus tempus Communionis, extra periculum mortis, non præscripserit: Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus *PASCHALE*, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè: Aliquibus tamen locis totam Quadragesimam comprehendit, & alibi extendi potest ex legitima loci consuetudine vel instituto: potestque Confessarius, maxime Parochus, et justa causa tempus prorogare, ut docet *Sà & alii de quo fufius Bonacina D. 4. q. 7. p. 2.*

Hæc communicatio Paschalis, ejusque tempus, licet, & omissionis pœna in Lateranensi ritè exprimitur, & in jure canonico ex *Cap. Omnis utriusque sexus de Pœnit. & Remiss.* hoc tenore. *Omnis utriusque sexus Fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Euchariæ Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab hujusmodi percipiendū duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura.*

Hanc ultimam de pœna clausulam, censent Theologi plures non incurri ipso facto, sed post latam sententiam: & vix jam in usu esse ut sententia illa lata, & efficaciter proferatur.

VI. Huic præcepto non satisfit per indignam seu facilem Euchariæ sumpcionem: imò duplex peccatum admittitur, unum contra reverentiam Sacramenti, alterum contra præceptum Ecclesiæ requirentis communionem quæ non cedat in spiritualem vitam suscipientis, aut in Sacramenti contemptum.

VII. Probabilius est eum, qui non communicavit in Paschate, teneri postea supplere. *Suarez, Bonacina, Con. Lugo.* Non tenetur tamen prævenire, quæ prævidet se tempore Paschali impediendum, ut probabiliter docet *Suarez, Azor, &c.*

VIII. Teneatur quis Communionem Paschalem sumere in Parochia à Pastore suo, nisi tamen hujus beneficii, privilegio, aut consuetudine eximatur. *Naves, & Suarez hic D. 72. Sect. 2.*

Licentiam illam alibi communicandi posse etiam concedi à proprio Episcopo, Vicario generali tradit *Suarez de Euchariæ Disp. 71. Sect. 2. Tamburini hic Cap. 4. §. 5.* Ulbi & ostendit, Parochum etiam posse dare licentiam differendi, non ideò tamen potest absolute liberare à Communionem Paschali.

IX. Sacerdos ubivis celebrando satisfaciit præceptum Communionis Paschalis, *Bonacina D. 4. q. 7. p. 1. &c.*

X. Eximuntur ab hoc præcepto peregrini & vagi quamdiu Parochiam non habent, aut ab ea abstant. *Ita communis.*

XI. Privilegium quod aliqui allegant pro Communionem Paschali datum Mendicantibus, alii communitate negant apud *Dianam P. 2. Tr. 14. Refol. 73.* Neque consultum videtur cum Pastorum offensionem lud in praxim reducere, quibus proprium est illo præsertim tempore pecoris sui vultum cognoscere, neque in ordine ad satisfaciendum præcepto communitate cum responso *Congreg. Cardinalium die 21. Januarii 1682.*

Praxim disponendi agrum, aut moribundum ad Viaticum devotè suscipiendum vide infra in fine hujus operis, Tom. III.

D E C R E T U M

Modernum anni 1679.

De Communionem quotidiana, modo deferendi Sacram Eucharistiam ad infirmos & alios, ac venialium confessione simplici Sacerdoti non approbato, &c. Roma datum 12. Februarii 1679.

CUM ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diocesis vigere usum Quotidianam communionis, etiam in Feria sexta Parasceve, & simul affirmari eandem Quotidianam communionem præceptam esse à jure divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse, videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, & cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravi infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes seculares aut regulares: alique in communionem accipiunt plures formas, ac particulas, vel grandiores solito: ac tandem quis confiteatur peccata venialia Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut ordinario.

Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, eadem S. Congregatio prævia maturâ discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianæve Sacrosanctæ Eucharistiae usus à sanctis Patribus fuerit temper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendâ aut ab ea abstinendâ certos singulis mensibus aut hebdomadis Dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatē secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantum indicavit. Cum, inquit, optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistia perceptione communicarent: Idque, nec immeritò; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variae ob negotia spiritus alienationes, multæ & contra gratiæ & Dei Dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possumus, nihil certè de eorumque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis usu potest constitui: Et propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, confessariorum secreta cordis explorantium judicium est relinquendū, qui ex conscientiarum puritate, & frequentia fructu, & ad pietatē processu Laicis negotiatoribus, & conjugatis quod prospicient eorum salutem profuturum, id illis præscribere debent; In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apostolus nollet eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tanto magis ob sacratissimæ Eucharistia reverentiam continentia vacandum, puriorque mente ad cælestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut infrequenti, aut quotidiana sacrae communionis sumptione unicâ præcepti formulâ aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur, sed magis quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo à sacro convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit repellatur, & nihilominus det operam, ut unus quisque dignè pro devotionis &

R. P. Arjdek. Tom. II.

præparationis modo rarius, aut crebrius Domini corpore suavitatem degulset.

Item, Moniales quotidie sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut (fiat) in diebus eorum Ordinis instituto præstitis, si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut digna frequentiori, aut quotidiana sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur.

Proderit etiam præter Parochorum & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cum Fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eo quod frequentiore aut quotidianam salutariter Cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive Laici negotiatores sint, sive conjugati, sive quicunque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini iudicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; & si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere.

Episcopi autem in quorum Diocesis viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum pro illa gratia Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentia, & iudicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori aut diligentia parcendum ut omnis irreverentia, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in sumentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio divinâ præstante gratiâ tenentur, seque sacratissimo pane frequentè refici cupiunt, suas vias expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti regno se præmium est daturus, precatur sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem & sumptionem largiatur.

Porro Episcopi & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes communionem quotidianam esse de jure divino, doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis, ex dispensatione, seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendâ Sanct. Eucharist. nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos si ab Ecclesia deferatur, publice, & cum pompa juxta formam ritualis Romani; si verò ab Oratorio privilegiato cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in Feria sexta Parasceve, Missalis rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur; insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistia formas, seu particulas, neque grandiores, seu consuetas.

Non permittant ut Venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut ordinario. Si Parochi & Confessarii etiam regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant, Deo optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum & ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contra facientes, etiam Regulares; etiam Societatis Jesu, facultare ipsis Episcopis & ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributâ.

Et factâ de præmissis omnibus ac de verbo ad verbum

A a 2 bux

de
ineo
gia

bum relatione, Sanctitas sua approbavit, ac præfens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c.

F. Card. Columna Præf.

Su. Archiepisc. Brancacium
Episc. Viterbiensis Secret.

Die 15. Mensis Februarii 1679. suprà dictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem, ad valvas curiæ, & in acie campi Floræ, ut moris est, per me Egidium Felicem SS. D. N. PP. Curforem. Pro D. Magistrum curforum Gregorius Staggius Apost. Curior.

§. V.

De Sacrificio Missæ.

CHRISTUM in ultima Cœna non tantum Eucharistiæ Sacramentum instituisse, sed etiam Sacrificium Missæ ordinasse per Sacerdotes in Ecclesia perpetuò offerendum probatum est suprà in Controv. Tom. I. Tract. II. Cap. 5. Hic resolutiones ad praxim spectantes breviter trademus.

I. Tenetur quisvis Sacerdos legitime non impeditus saltem bis terve in Festis solennioribus per annum celebrare, ut docet Suarez cum communi, contra Lugo, Tamb. Dianam. Imò ubi receptum est Tridentinum, inquit Busen, graviter obligantur mandante Episcopo celebrare singulis Dominicis & Festis.

Non posse tamen Episcopos Laicis præcipere, ut diebus Dominicis aut Festis Sacrum, aut Concionem in sua Parochia audiant, ubi possunt alibi æque præstare, docet ex declaratione Clementis VIII. anno 1592. die 2. Decembris, Diana Part. 10. Tract. 12. Resol. 25. de quo fultus suprà Tomo 2. Tract. 1. q. 23.

II. Sacerdos, qui habet Facultatem bis de die celebrandi, v. g. ob duplicem Parochiam, poterit hoc facere diebus feriatis, si valdè frequens sit populus, ut in concursu peregrinantium. Suarez, & 8. alii. In prima tamen Missa non potest sumere absolutionem, ut maneat jejunos. Potest autem magna necessitas permittere ut etiam sæpius à jejunio celebraretur. Suarez, Diana, Part. 10. Tract. 16. Resol. 13.

Displicere dicta est hæc doctrina cuidam Prælo, quem ego plurimum veneror. Et in illius gratiam adduco insuper pro hac resolutione Thomam Hurtadum in Resol. Moral. Tract. 2. Cap. 7. num. 430. Quia, inquit, in Cap. Consulisti, & Cap. sufficit. Pontifices Alexander & Innocentius III. concedunt Privilegium, & declarant, ex justa causa, & suadente necessitate Sacerdotem posse celebrare plusquam semel de die: ergo, inquit, cum hoc privilegium non concedatur cum limitatione, aut uni Sacerdoti in particulari, sed in communi, manet in suo vigore quando causa est legitima, & urget necessitas, ut si ob angustias loci die solenni magna populi multitudo non possit nisi ad unum angustum locum successivè convenire. Et huic sententiæ novissimè subscribit etiam Leander de Sacramentis Part. 2. Tract. 8. de Sacrif. Missæ Disp. 6. Quæst. 41. quam judicat esse longè probabiliorem, & pro ea insuper citat Card. Lugo, P. Hurtado, Petrum de Ledesma, Marcum de los Huertos, Naldum, & Philarchum. Quia, inquit, in jure non determinatur pluralitas Missarum: nec in textu citato est sermo de duplici aut triplici, aut

multipli Missa celebranda, ut adventitidem Cardinalis Lugo n. 41. ita ille. Cui ego addo, hæc locum habere, ubi non obstat Superioris prohibitio, aut consuetudo contraria, de qua spectat ad Prælatum sua diocæsi judicare.

III. Sacerdos ob infirmam valetudinem non potest celebrare aperto capite etiam extra Canonem Incontinentia Pontificis. Id enim expressè statuit Urbanus VIII. & pridem declaravit S. Congreg. Riturum 16. Julii 1626. apud Gavantum. Ubi verò ad Pontificem non datur recursus dispensare potest Episcopus, aut Prælati pro suis Regularibus, Henric. aliique. Et in Polonia eam licentiam pro tempore hyemali consuetudo obtinuit. Qui autem id faceret absque dispensatione in gravi necessitate celebrandi, secluso scandalo, & contemptu, non peccare docet Ledesma, Diana &c.

IV. In casu necessitatis licitum est celebrare cum stola, manipulo, aut cingulo non benedictis, aut etiam sine aliquo ex iis. Suarez & 4. alii. Imò est aliquis citra necessitatem sine aliquo horum celebrare, non peccare mortaliter, ob levitatem materiæ, tradit Suarez, Henric. cum 6. aliis.

V. In gravi necessitate sine Ministro licet celebrare, v. g. ad dandum viaticum infirmo. Lessius &c. vel ne populus aut ipse Sacerdos Missa careat die festo, Præposit. &c. Non licet tamen in casu femininum ministrandum admittere: nisi fortè, ut ex loco remoto respondeat, sed non ut accedat ad altare utceat ministrando, qui possunt in cornu altaris collocari. Lugo & 3. alii.

VI. Non est mortale, si in Missa defunctorum orantur sequentia. Diesira &c. Bordonis & alii. In sui Anniversario, & Missis quotidianis defunctorum legitur id tantum pro arbitrio Sacerdotis.

Sacerdos Regularis, si in Canone pro nomine Episcopi ponat nomen sui Generalis, peccat mortaliter, quia Missale est ad unguem observandum, ex Decreto Cardinalium.

VII. Sacerdos non potest hostiam à se consecratam deponere in sacarium, & sumere aliquam ex hostiis antea consecratis: quia ad integritatem Sacrificii spectat sumptio hostiæ tunc consecratae. Lugo & 5. alii. Sed tamen ex justa causa celebrare cum hostia minor, qualis solet dari Laicis, quando non possit haberi major, Marchant. Diana.

QUÆRIT hic P. BOSCO Theol. insignis Disp. Sect. 12. concl. 9. An Sacerdos Laico communicare volenti possit ex causa præbere partem hostiæ quæ ipsi celebrat?

Et rectè responder affirmativè, quia id non obest integritati Sacrificii, nec peculiarem involvit indecentiam: docetque sufficientem causam esse magnam potentis devotionem, aut moram expectationis debent in Sacro sequenti minor hostia consecratur, si procedenti judicio mora censeatur incommoda, idemque resolvit Discasilio D. 11. num. 117.

Quæres porrò: An Sacerdos possit ex suo calice communem ablutionem dari Laico communicanti?

Respondeo, etsi id per se non sit illicitum occurreret ratione peculiari, v. g. personæ valdè honoratæ, non licet tamen illum morem frequenter usurpare: quia induceret in populo ruidiori suspicionem Communione Laico datæ sub utraque specie, quam Ecclesiæ consuetudo non permittit.

VIII. Altare pro Sacrificio inferni debet Mappâ triplici

ci: Non requiri ut mappæ sint benedictæ docet *Suarez cum pluribus.*

Si quis mappam unam adhiberet præter corporale, non esset mortale: sicut esset, si nullam poneret. In necessitate autem celebrandi, v. gr. die Festo, &c. nullum erit peccatum, si una sit cum corporali. *Leander & 3.* Sicut etiam posse tunc adhiberi mappam non benedictam, v. gr. sudarium, si mundum est, & postea rursus applicari ad usus consuetos docet *Fagundus & 11. alii.*

IX. Sine Lumine sacrificare numquam licet, adeo ut si exingueretur ante Consecrationem, nec aliud haberi posset, pergere Sacerdoti non liceret, etiam si aliis moribundus sine viatico esset moriturus, *Fagundus Lugo & 11.*

X. Ut Viaticum moribundo detur, licet etiam à media nocte Sacrum facere, *Lugo & alii 7.* vel etiam horâ tertiâ post meridiem, *Hurtado & Leander.* Neque ad hæc opus esse licentiâ Episcopi, *Proposit. aliisque.* Imo hæc Regularibus permittuntur per Privilegium Eugenii IV. saltem ex justa causa, v. gr. itineris faciendi, *Dicasius, & alii apud Tambur. & Lugo hic Sect. 1. num. 41.* De lege autem communi licitum est curvis Sacerdoti inchoare Sacrum duabus horis ante ortum Solis; & mediâ horâ post meridiem, *Layman fultus.* Aut etiam integrâ horâ, si v. gr. concursus populari, Principis viri expectatio, aut necessarium iter Sacerdotis id requirat.

Ad quem autem Missionarius, aut Parochus, qui Privilegium non habet, possit recurrere pro dispensatione quoad horam, locum, aut facultatem celebrandi sæpius de die, aut coram excommunicatis, aut defendendi Eucharistiam sine lumine, videre est supra in Tom. II. Cap. V. §. 1. de facult. Missionum.

Quæres primo: An Sacerdos teneatur sumere Calicem consecratum si in eum incidat ataneus, aut aliud venenatum; & quid eo casu agere debeat?

Respondeo, Sumendum non esse: sed speciebus in alio loco decenter repositis, aliud vinum cum aqua Calicis infundendum, quod statim consecrari, & in eodem Sacrificio sumi debet. Species autem vini intactæ servari possunt donec exhaleantur, aut corrumpanantur, & residuum in piscinam mittatur. Vel certe, quod commodius est, efficiatur ut in vinco panis lineo imbibantur, quo secato, & postea combusto cineres piscinæ committantur, ita *Lessius de Sacram. Quest. 83. Art. 2. Num. 70.*

Quæres secundo: An licitum sit Sacerdoti, si sciat hæreticum adesse, Missæ Sacrificium inchoare, aut inchoatum perficere?

Respondeo affirmativè, secluso scandalo aliove abusu, uti contra *Pontium* docet *Card. Lugo*, qui refert se vidisse ita fieri pluribus Cardinalium assistentibus, & scientibus simul hæreticos interesse.

§. VI.

De stipendio pro celebratione Missæ.

I. Adverte, licitum non esse stipendium ullum accipere pro ipso Missæ Sacrificio: quia cum sit res sacra peccatum Simoniz committeret, qui pro eo pretium admitteret. Sacerdos igitur solum intendere debet suam in celebrando operam, ac prævium studium pro pretio concedere, justum enim est eum, qui servit altari de altari vivere.

II. Si is, qui Missam procurat, non præbet justum stipendium ab Episcopo, vel consuetudine taxatum, non ideo potest Sacerdos accipere à diversis plura modica, quæ justo stipendio æquivalent, & pro illis unicam missam celebrare. Nam etsi *Suarez aliique* id aliquando docuerint, post decretum Congregationis Cardinalium nunc omnino prohibitum est.

III. De iis qui justum Missarum numerum procurant, sed parte eleemosynæ sibi retenta, auctoritate Urbani VIII. sic statuit eadem Congregatio §. 4. *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.*

Circa hoc Decretum proposita est Congregationi dubitatio, si detur eleemosyna solitâ major, an satis non sit dare saltem stipendium justum, & consuetum?

Respondet Congregatio claris terminis, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse, uti videre est *Bullarii p. 4. fol. 319.*

IV. Qui tamen ab amico pro Missa stipendium solito majus accepit, idque intuitu solius amicitiz, potest per alium dato illi tantum justo stipendio satisfacere. Quia solam amici gratiam, nihil de stipendio sibi reservat.

V. Sed quid si Sacerdos jure suo ad majus stipendium ultrò cedat?

Respondeo, id non posse rectè præsumi, plerumque enim id facit ex metu, ne sibi Sacra alio tempore subtrahantur, non autem ex liberali & expressa donatione, uti hic *C. Lugo* rectè advertit.

VI. Probabile est, Sacerdotem, qui tenetur in aliqua Ecclesia celebrare, v. gr. pro populi commoditate absque obligatione applicandi Sacrificium, posse pro illius applicatione aliud stipendium accipere. Huic enim resolutioni non obstare Congregationem Cardinalium apud Gavantum & alios docet *Card. Lugo, & alii 8. hic apud Dianam.*

VII. Sacerdos, qui pro hodierna Missa nullum accipit stipendium, non potest illam applicare pro eo, qui durus est illi proximum stipendium, quamvis id affirmet *Henriq. cum aliis 6.* Sed contra communem Ecclesiæ consuetudinem, & decretum Cardinalium ex mandato Clementis VIII. Missas tamen hebdomadarias alicujus Capellæ potest Sacerdos ex causa anticipare.

VIII. Sacerdos, qui absolute omittit Sacra, pro quibus accepit stipendium, quod constituit materiam gravem in genere justitiæ, tenetur sub mortali stipendium restituere, nisi Sacra per alium velit procurare. Quia ex contractu, saltem implicito, illud officium pro istiusmodi beneficio debetur.

IX. Peccat etiam graviter, qui differt ad tempus absolute longum celebrationem Missarum, pro quibus stipendium accepit. Non censetur dilatio absolute longa, si Sacerdos simul accipiat 50. vel 60. Sacra per totidem dies à se solo legenda. Differre etiam ad tres menses non esse aliquando tempus absolute longum ex mente Sacre Congregationis probabiliter existimat *Villalobos & 3. alii apud Dianam Part. 2. Tract. 4. Res. 25.*

An, aut qualiter stipendium pro Missa aut aliis ministris

de in

eo
gia

steris admissum, repugnet voto paupertatis in Societate, discurret accuratè *Moya* in Select. Quæst. parte postrema pag. 336.

Quæres, An magis profint, & plus valoris habeant Sacra quæ dato stipendio celebrantur à Sacerdote pio, ac probatæ vitæ, quàm ab alio qui est minus pius, probus, aut devotus?

Respondeo affirmativè ordinariè loquendo. Quia etsi ex opere operato valor Sacrificii sit æqualis, ex opere tamen operantis, celebrantis probitas, pietas, & actualis devotio, uti Deo est acceptior & gratior, ita majorem vim habet impetrandi pro aliis novas gratias ac beneficia, & satisfaciendi pro reatu pœnæ debitæ. Adde, quod talis meritò præsumatur magis fidelis in numero Sacrorum integrè, & tempestivè perfolvendo. Poterit vel inde Sacerdotibus magis dissolutis stimulus accedere, ut sanctius vivant, ac devotius celebrent, nisi velint aliis meritò postponi.

APPENDIX.

De Horis Canonicis, & aliis de Missa.

§. I.

De Officio Canonico.

I. Clericus incipit obligari ad horas Canonicas à puncto temporis, quo Subdiaconatum suscepit, non ante, & quidem ad Horas respondentis illi horæ, quæ ordinatur, ex consuetudine, & præcepto Ecclesiæ. Qui autem habet beneficium Ecclesiasticum obligatur etiam titulo justitiæ, adeo ut ad restitutionem teneatur juxta proportionem Officii prætermitti, & in Confessione explicare, se beneficium habere, si id Confessarius ignoret. Patet ista obligatio ex Concilio Lateranensi sub Leone X. & Bulla Pii V. apud *Dianam*.

II. Ad Horas non tenentur Novitii, Conversi, Religiosi aliqui ad Chorum non destinati, ut sunt Militares, Hospitalarii &c. Moniales verò obligantur; has tamen, si officium tantum semel iterumque omittant, mortalis peccati damnare non audeat *Cajet. Armilla, Medina, Lessius* in *Posthumis*, *Diana de Horis Can. Tract. 12. Resol. 17.*

Idem etiam dicendum de Religiosis professis qui nondum sacris sunt initiati, docent non pauci, & aliqui eos ad Horas ex præcepto non obligari, quos adducit *Moya* in parte postrema, ad tractatum de Religione *Disp. 1. Quæst. 6.* Sed ipse in hoc multò rigidior, contrariam sententiam sustinet, & multis argumentis fusè probat.

III. Habentes onus Horarum peccant mortaliter, si notabilem earum partem sine justa causa omittant. Non censetur pars notabilis, aut grave peccatum, si quis omittat unum Psalmum, lectionem, aut aliam partem his æquivalentem, v. gr. tertiam partem parvæ horæ. Docet autem *Palao l. 1. p. 5.* partem notabilem esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ horæ. *Sanchez* in summa *Tom. 1. Lib. 1. Cap. 18. Num. 8.* censet tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio, esse materiam parvam, id est, non sufficientem ad peccatum mortale.

IV. CAUSÆ EXCUSANTES à recitatione Officii Canonici sunt variae, infra recensendæ. Inter has

præcipua, & maximè frequens est, *Corporis aegritudo*, quæ talis sit ut à recitatione Horarum impediatur.

QUÆSTIO autem de hoc restat singularis, & personis summi momenti, Quanta & qualis ceteri debeat aegritudo illa quæ ab horarum obligatione excuset?

Theologis plurimis à me lectis de hac quaestione tenerè conscientia personis intricatissimâ, Neminem ut arbitror reperi qui rem totam accuratius pauca tradat & probeat quam *Joannem Sanchez* in *Moralibus* communi passim judicio solidissimum, cujus proinde ipsa verba hic refero, in *Consiliis Moralibus* Lib. 1. Cap. 2. Dub. 45. *In hoc* (periculo incurrendi damni ex recitatione Breviarii, & similiter in auditione Missæ) est tenenda media quadam via, ita ut, qui aegritus est, si ex recitatione Horarum (aut facti auditione) proculsimiliter credat, stomachi aliquam crudelitatem, vel capitis graveolentiam (sive gravitatem) vel coram lassitudinem vel etiam credat, febrem tardius remittendam, excusetur ab horis: Ratio, inquit, est, quia hujusmodi damna, quæ in corpore valido, & sano, sunt levia, in aegroto sunt gravia mala, & contumatur, quia, cum omnia præcepta Charitatis debentur, quæ valde benigna circa infirmos est, non est verosimile, quod Ecclesia, quæ est sapientissima Mater, hominibus morbo affectis, velit addere molestiam orandi, etiam si non multum lædantur: Item quod *Cap. Clericus* Dist. 91. pro legitima causa non orandi habeatur, *inaequalitas Corporis*, quæ non tenet morbum gravem, sed potius levem: Etiam si vitæ hujusmodi infirmi, dum febri, aut alio morbo laborant, bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros animi gratiâ legant, non inde sequitur, teneri recitare horas: Ratio est, quia lectiones illæ, & sermones aegro voluptatem afferunt, nec morbus ingravescit, sed potius decrevit; ut recitatio est res terria, & naturâ suâ caput gravat, ac ærorem. Ita pergit *Sanchez* loco citato.

In dubio de aegritudinis gravitate, aut incommodo, aut periculo relapsus sufficienti, ut ab horis Canonicis excuset, acquiescendum judicio vel Superioris, vel Confessarii, vel prudentis & probi Medici, dicitur cum *Navarro, Armilla, Azorio, Suare, Layman* in *Tract. 1. cap. 6.* Et hoc judicio habito, non opus esse dispensatione docet *Bonacina, & Castropalano* tractantes de *Horis Canonicis*.

Resolvit porò *Layman* supra num. 2. his verbis: Si certum sit te ob aegritudinem integrum Canoniarum Officium recitare non posse, dubites autem an ultra aliquam Horam possis, præsume te omnino excusatum. Quia præcepta Ecclesiastica non tanto rigore obligant, ut etiam doctis ac timoratis materiam annotationis & scrupulorum pariant.

Quod si Ecclesia non intendat, propter prædictas anxietates & scrupulos *Dubios* de valetudine ad Officium sufficienti, suo præcepto Officii recitandi comprehendere, satis inde colligitur, illos in tali statu præcepto Horarum non comprehendi: Et in dubio an casus ille præcepto comprehendatur, possessionem, & præsumptionem stare non pro præcepto in hoc incerto, sed pro operantis libertate, juxta *Princ. 6. supra* Pag. 10. quo in liberando infirmo in prædictis, multum juvari possunt in resolvendo Superiores, Confessarii, aliique viri verè timorati.

V. Exc.

V. Excusant etiam ab Horis alia impedimenta, damna, & occupationes quae non sint minoris momenti, aut obligationis quam Officii omisio, ut iter continuum & urgens, assistentia aegri, aut moribundi &c. Item carentia Breviarii, nisi tamen scias totum officium, vel aliquas horas integras de memoria recitare. Dixi, integras, quia etiam scias varios Officii Psalmos probabile est ad hos recitandos non obligari. Quia Psalmi, non sunt horae, aut officium Canonicum: *Escobar, Malderus, Jo. Sancius, Garfau &c. hic apud Dianam.*

VI. Inter Haereticos justum aliquando impedimentum est metus prodicionis; Item, gravis aut repentina occupatio, vel opera Charitatis majoris momenti, quam horae, quae sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possunt. Quo modo etiam Cocionatores, vel Confessarii aliquando excusari possunt, idque ex benigna Ecclesiae intentione, ut docet *Sylvester, & Layman*, teneri tamen illos anticipare, si possint, v. gr. si mane praevident se tota die Confessionibus occupandos, quae differri non possint, hic in fine magis patebit.

VII. Denique excusatur Dispenfatio, quam solus Pontifex potest concedere sine causa, cum causa sufficienti id potest pro suis Episcopus, & similem habens in suis subditos potestatem: de causa dubia supra dictum.

VIII. Unum Officium pro alio recitare, extra solemniora Festa per annum, non est mortale, nisi illud quod omittis valde multum excedat, vel nisi communiter dicta mutatione utaris. Quod si contingat in aliquibus Horis te errasse legendo v. gr. de Feria, quando erat de Festo, vel contra, non teneris lectas repetere, neque debes in eodem Officio pergere, sed in Horis eo die currentibus procedendam est. Praestare enim in parte, quam in toto officio errare. *Lessius, Lugo & alii.*

IX. De substantia praeccepti est pronuntiatio vocalis exterior: ad quam requirit *Suarez, & Reginald.* ut scilicet quis seipsum audire possit, cum solus legit: sed probabile est pronuntiationem tam expressam non requiri, cum Ecclesia eam nusquam praecipiat, ut docet *Azor, Bonacina, Diana, &c.*

X. Continuatio lectionis Horarum ita requiritur, ut interruptio unius horae notabili tempore sine causa facta sit veniale: cum iusta causa nullum est peccatum. Singuli enim Psalmi sensum habent perfectum & completum, *Lessius, Layman, &c.* Nocturnum unum ab alio per duas horas separare quavis ex causa licitum videtur, imo antiquitus dividi solebant, *Bonac. Escob. Fil. &c.* Matutinum à Laudibus integra Nocte dividere, nullum omnino peccatum est. *Escob. Fil. Sanch. Diana Part. 5. Tract. 14. Refol. 48.*

XI. Tempus à jure, aut consuetudine praefixum non obtinuit, ut Matutinum & Laudes dici sequentis vespere hora quartà, aut etiam tertià licite non recitentur. *Bonacina & plures alii.* Et hyeme media hora ante solis occasum dici posse citra privilegium extra dubium esse docet *Fillucius, aliique.*

XII. Veniale est matutinum sine ulla omnino causa ad vespere differre, vel ante prandium vespere, & Completorium absolvi. Quia haec est aliqua inordinata officii inversio. Quod si Missionarium iter, aut alios alia urgeat occasio, licitum erit mane

omnes Horas absolvi usque ad Vesperas inclusive.

XIII. Requiritur etiam *Devotio*, sive attentio interna, saltem virtualis & consueta, sive ad sola verba, quam sufficere docet *Cajetanus*, & consentit *Lessius*, modo adsit animus orandi, & vacandi Deo. Nihil autem laxa videtur opinio *Navarri, & Sylvestri*, quibus sufficit sine ulla attentione interna excludi omnem actionem aliam cum qua attentio nequeat consistere, ut scriptionem, studium, aut lectionem aliam.

XIV. Qui voluntarie distractus in magna Officii parte nullam omnino attentionem adhibuit, mortaliter peccavit, & tenetur ex sententia communi Horas sic lectas repetere, & fructus illi officio respondentes non facit suos. Ratio, quia qui tenetur ad Officium ex praeccepto, ad orationem obligatur, lectio autem sine omni attentione interna non est oratio. Ita *Navarrus, Suarez, Regn. Bonac. aliique communiter.*

XV. Si quis ob evagationem mentis dubitet, an aliquid in Officio omiserit, modo habeat probabilem conjecturam, se id recitasse, quia v. g. cepit ab initio cum attentione legere, praesumere potest, se satisfecisse. *Layman. Binsfeld. &c.*

QUAERES, An Beneficarii teneantur semper ratione Beneficii Horas Canonicas recitare?

Respondeo, aliquando non teneri: Primo, non tenentur ante acceptam possessionem beneficii: vel quando sine sua culpa nullos fructus percipiunt; nec postea percipient. Quia tales non habent beneficium complete, & quoad omnes illius effectus. Ita cum alii docet *Layman hic Lib. 4. Tract. 2. Cap. 5. Num. 3.* Secundo, Probabile est idem dicendum de eo qui habet quidem possessionem beneficii, sed ex licentia aut dispensatione non residet, & interea fructus non percipit. Quia obligatio illa est propter sustentationem, quae hic non est conjuncta cum beneficio; ita docet hic *Sanc. Trull. Lib. 1. Cap. 7. aliique.*

Tenentur tamen probabilius illi qui primo, aut etiam secundo anno fructus non percipiunt ex eo tantum titulo quod fructus assignentur fabricae aut praedecessori defuncto pro funere &c. Quia illi per hoc satisfaciunt fabricae pro reliqua vita qua fructus accipient: & post mortem fruuntur eodem privilegio pro expensis funeris quod praedecessoribus praestiterunt, *Suarez, Reginaldus, Bonacina, Layman hic Cap. 5.* Negat tamen cum quibusdam *Cajetanus, & Lessius*; quia tales possunt vel mori, vel resignare beneficium, & sic praedicto privilegio carere.

Quando in Missionibus periculosum videtur Breviarium circumferre, aut aliud impedimentum occurrit, à quibus peti possit dispensatio officium in Rosarium, aut alias preces commutandi, invenies supra Part. II. in Facultate Mission. *Tract. II. Cap. V. §. 1. Num. 23.*

Quando autem aliquis habens simplex Beneficium propter omissionem horarum tenetur ad restitutionem fructum quos non fecit suos, datur praxis obtinendi condonationem, recurrendo ad Pœnitentiarum Apostolicam, juxta normam quam tradidit Marcus Leo in praxi Litter. Pœnit. pag. 522.

QUAERES postremo, An, & quando teneatur praeveneri Horas Canonicas, qui praevidet impedimentum superventurum?

Negant ad perveniendum teneri communiter Auctores plurimi, qui citantur apud *Dianam, & Moyam* in Select. Quæst. Parte postrema ad *Tract. 3. de Pœnit. Disp. 1.*

de
ineo
gia

Disp. 1. Quæst. 7. inter quos est Canus, Ledesma, P. Henriquez dicens esse communem, Thomas Sanchez, Lessius, Vericelli, Candidus, Turcremata &c. Sed accuratius hoc restringit *Moya*, qui cum distinctione sic respondet: Si impedimentum superventurum sit à morbo, neminem teneri Horas prævenire, quod declarat ex communi praxi etiam timoratorum, & mente Ecclesiæ circa infirmos. Infirmi autem illam quæ excusat, determinat esse quæ impedit, quo minus attentè fiat oratio; uti & Sanchez quem citat in *Confil. Lib. 7. Cap. 2. Dub. 27.* Additque tam quoad totum, tam quoad partem non esse cum infirmo utendum tali rigore: Unde, inquit, raro infirmi tenebuntur aliquid recitare. Si autem impedimentum superventurum sit, non à morbo, sed à natura, vel ex eo quod legitimo aliquo negotio erit aliquis impeditus tempore ad Horas illas designato tenetur illas antevertere, seu postponere: Ita *Moya* loco citato.

§. II.

De Rubricis Missæ, & Officii, quoad Quæstiones in his principales.

Constat satis Rubricarum illarum alias esse Præceptivas, alias Directivas. Illæ quæ sunt Præceptivæ ex genere suo obligare possunt ad mortale, ubi non excusat parvitas materiae, inadvertentia, & alia quæ sæpius interveniunt.

His suppositis, Difficultas hic præcipua versatur. In tradenda Regula communi quâ dignosci possit, has Rubricas esse Præceptivas, illas tantum Directivas.

Non videntur mihi satisfacere quæ de hoc, cum multa, & intricata distinctione, tradit *Gavantius*, & si qui sequantur.

Regula magis expedita & solida videtur illa, quam hic statuit *Card. de Lugo, Marchinus, aliique*, scilicet hæc. Omnes Rubricæ, ut tales, sunt Directivæ: & illæ tantum sunt Præceptivæ, quæ continent aliquid quod aliàs ex jure vel legitima consuetudine graviter mandatur, vel quod constat ipsas Rubricas expressè & graviter præcipere.

Ratio hujus Regulæ est pro prima parte, Quia Rubrica tantum est quædam manu ductio circa ea quæ in Missa & Officio dicenda, & facienda sunt, rubro colore signari solita. Pro secunda parte, Quia si aliunde, ut à Conditoribus ipsarum Rubricarum, qui tandem ipse Pontifex censetur, habeatur quod certa Rubrica quæ notatur sit de præcepto, debet illa pro tali haberi.

Unde Præceptivæ sunt quæ habentur, de servando jejunio ante Missam, de Sacrificio integrando, de Ara consecranda, ac Vestimentis, Vasis, & Instrumentis sacris, de Pane triticeo, de Vino ex Vite, de Pane azymo in Ecclesia Latina. Quia hæc, & his similia, aliunde ab ipsa Ecclesia præcipiuntur.

Directivæ autem haberi solent Rubricæ de orando ante, vel post Missam, de numero orationum, de Officio primæ vel secundæ classis, & aliis quæ quando à nullo jure præcipiuntur, non censentur gravem inducere obligationem.

Nisi tamen aliquis Rubricas Directivas negligat cum scandalo, aut contemptu, qualis censetur illa incuria qua aliquis perpetuò, vel ut plurimum negligeret eas observare. Talis enim censetur implicite eas contemnere, ut docet *Gavantius in Rubricis Missæ Part. II. Tract. II. Num. 13.*

QUÆRES potè, Quæ Missæ, & quando fieri possint ex Devotione, relicta Missa ordinariâ?

Respondet, Possit fieri Missis votivas ex devotione in Festis simplicibus, si non saxe, & absque aliqua causa fiat mutatio. Quamvis enim in Rubrica de Missis votivas *Num. 3.* dicatur, *Votivas posse fieri pro officio Sacerdotis quocumque die Officium non est duplex*, restringitur tamen illud in Rubrica alia quæ ponitur ante ipsas Missas votivas de SS. Trinitate & seq. ubi sic dicitur: *Sequentes Missa Votiva, licet pro Sacerdote Devotione quocumque die dici possint per hebdomadam, quando Festum non occurrat, hoc tamen passim, nisi rationabilis de causa fieri non debet, sed quoad perpetuè, Missa cum Officio conveniat.* Et in alia Rubrica ante Missas votivas B. Virginis: *Quæ Missa votivæ dici possunt quocumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium duplex.* In hac Rubricam rectè notat *Gavantius P. I. Cap. 4.* Idem dicendum esse de aliis votivas, & puritate rationis, ut scilicet passim non dicantur in Dominica, vel Officio duplici. Quod etiam intelligitur de Missis votivas pro Defunctis, cum illæ etiam ad alia votivas reducantur.

Sed hæc intelligenda sunt, regulariter, scilicet non occurrente causa gravi, aut peculiari privilegio: qualis causa esset necessitas publica, belli, pluvie, salus Principis periclitantis, aut similes.

Contra prædictam Rubricam, Missam mutare situm in Missis privatis, peccatum esse mortale negat *Bonacina* alios citans, de SACRAMENTIS D. 4. q. 4. Et *Suarez de Sacramentis Disp. 83. Sect. 3. &c.* Devotionem esse saltem venialem plerique admittunt.

Causæ etiam dictis diebus Sacrum legitime immutandi possunt esse, Corpus insepultum in Ecclesia presens, etiam ut die Dominico, vel Festo duplici legitur Sacrum de Requiem: sed non in Dominica Relectionis, vel simili multum solenni.

Missæ Anniversariæ pro Defunctis, si incidant festum duplex, quomodo debeant transferri, tradit *Gavantius in Rubric. Missar. P. I. Tract. 5. Num. 2.*

Sed de his extat recentius Decretum generale Sacre Congregationis Rituum die 5. Augusti 1661. In quo strictè præcipit omnibus & singulis Sacerdotibus in Secularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & instituti, etiam necessarios primendi, ut imposterum omnino dictam Rubricam servent, ita ut Missas privatas pro Defunctis seu de Requiem in Duplicibus nullatenus celebrare audeant vel præsumant. Quod si ex Benefactorum præcepto Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in Festum duplex, tunc minime transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantium detrimento sit, sed dicantur de Festo currenti cum applicatione Sacrificii juxta mentem eorumdem Benefactorum.... In eos autem qui contra facere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, locorum Ordinarii tum seculares tum regulares, pro modo culpæ animadvertant.

Et factâ de prædictis Sanctissimo Relatione fundatas sua annuit, & cum applicatione Sacrificii satisfacta ac Benefactorum mentem impleri voluit. Eadem die 5. Augusti 1661. Ita habent verba Decreti, quod extat impressum in Ordine sive Directorio Missæ Duaci anno 1683. & alibi.

Alterâ causa Missam immutandi potest esse, si quis careret Missâ novo in quo continetur Missa de Festo duplex.

dupliciter diei: tunc scilicet posse legi Votivam, ne illo die Sacrum omitatur, tradit *Tamburinus Lib. 2. Cap. 6.*

Ubi in particulari casu resolvit, Prælatum Illustrissimum qui ob valetudinis infirmitatem non poterat diebus confiteri, potuisse in Dominica Palmatum pro Missa diei, in qua est Passione lectio proluxa, legere Missam votivam de Passione Domini in suo Oratorio privato.

QVÆRES secundo: An juxta Rubricas Missalis, & S. Congregationis Decretum, possit de quovis Sancto Canonizato, etiam in Calendario non expresso, Missa Votiva privatim aliquando celebrari?

Respondent plures hoc non repugnare Rubricis Missalis; Cum in illis §. 4. num. 3. concedatur, ut *Missa privata dici possit pro arbitrio Sacerdotis quovis die Officium non est duplex.* Ergo Missa prædicta saltem aliquando permittitur. Hunc communem esse Theologorum sensum tradit *Castropalao de sede Disp. 1. §. 1. Puncto 3. Num. 3.*

§. III.

De Privilegio Officium, & Missam recitandi, & celebrandi certis diebus de Ven. Sacramento, & B. Virginis Conceptione.

QVÆRITVR primo, In quo fundetur praxis aut Privilegium Regularium Mendicantium qui die Jovis non impedito legunt Officium, & celebrant Missam de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento?

Resp. Fundari maxime in Concessione Pii V. Pontificis facta Fratribus Minoribus de Oblervantia, per Bullam specialem Romæ datam 8. Januarii, anno 1568. quam adfert *Emanuel Rodriguez Bullarum Tom. 2.* quæ hæc habet. *Nos primum hoc vestrum desiderium in Domino collaudantes, ac hujusmodi supplicationibus inclinati, vobis, & vestrum cuilibet ubilibet existentibus, ne quilibet Quinta Feria (qua totius Quadragesimæ, & Adventus non fuerit, & in qua aliquod Festum seu Oblava non incidit) omisso occurrenti Officio, illud de Corpore Christi, juxta illud quod in presenti Breviario Romano in ejus solennitatis die recitandum proponitur, recitare libere & licite valeatis: Ita tamen quod illud se recitando, debito ad quod adstricti estis, in omnibus, & per omnia perinde satisfacere censeamus, ac si Officium pro tempore occurreret, & vobis à Romana Ecclesia propositum recitaretis.* Quo Privilegio gaudent alii communicationem Privilegorum habentes.

Constat ex verbis prædicti Privilegii, excipi Quintas Ferias Quadragesimæ & Adventus. Non autem excipi Quintas Ferias in quas inciderint Vigiliæ Sanctorum, aut Solennitatum, cum has Privilegium non excipiat. Censentur autem excipi Festa Semiduplicia, non vero simplicia, uti habet inter prælatio, & consuetudo communis apud *Emanuel Rodriguez supra, & de Quæst. Regul. Tom. 1. q. 42. n. 16.* Et idem discrete exprimitur in Privilegio simili: Officio nominis Jesu concessio à Clemente VIII. Fratribus Eremitis S. Augustini, quod incipit, *Decet Romanum Pontificem.*

QVÆRITVR secundo, In quo fundetur praxis, sive Privilegium concessum Minoribus, & aliis qui cum ipsis in Privilegiis communicant, celebrandi Missam, & divinum Officium recitandi de B. Virginis Conceptione in Sabbathis novem Lectionum Officio non impeditis?

R.P. Ardek. Tom. II.

Resp. Pro hoc Privilegio extare varia viva vocis oracula apud Auctores passim comprobata. Sed cum Urbanus VIII. per Bullam editam Romæ anno 1631. revocaverit Viva vocis oracula Religiosis concessa, etiam Sigillo munita &c. ne questio hæc ab illis variè disputatis incerta dependeat.

Asignatur Bulla expressa, & ejusdem quidem Urbani VIII. anno 1625. pro fundatione Monasterii Monialium ab Apostolica Sede Nuncio Julio Episcopo Gravinenti executioni mandanda, in qua inter alia hæc exprimuntur: *Quæ Moniales omnes inibi divina Officia juxta Rubricas Missalis, & Breviarii Romani, nec non Officia Sanctorum dicti Ordinis, ex illius etiam Breviario desumenda, singulis Sabbatis diebus Officio duplici vel Semiduplici non impeditis, etiam Officium Conceptionis B. Mariæ (prout in ordine S. Francisci fieri consuevit) singulisque diebus in Completorio Antiphonam, Conceptio tua, cum ejus oratione recitent, cantent, & celebrent.*

Unde deducitur, Privilegium hoc Ordini S. Francisci concessum, hoc authentico Diplomate confirmari, & per hoc de novo concedi. Et ex eo quod hoc hujusmodi Monasterii Monialibus in Bulla concessum sit, concedi etiam Religiosis Mendicantibus in talibus Privilegiis communicantibus. Uti videri potest de communicatione Privilegorum in Bulla Sixti IV. Bonifacii VIII. Innocentii VIII. Alexandri IV. Julii II. ac Leonis X. &c. Ac specialiter inspicitur Bulla Sixti IV. Julii II. ac Leonis X. in quibus, conceditur Fratribus Minoribus ut fruantur omnibus indultis, gratiis, immunitatibus, & aliis concessis tum Sororibus sui Ordinis, tum eorum Domibus, Ecclesiis, & Monasteriis. Videri insuper possunt quæ Pius V. Societati Jesu concessit anno 1571. ubi incipit, *Dum indefessa,* pro communicatione omnium Privilegorum cum Mendicantibus. Quod tamen non intelligitur de Sanctis propriis cujuslibet Ordinis. Quæ fusius tradit *Emanuel Rodrig. Tom. 2. Quæst. 69. Art. 2. & Hieronymus Rodriguez Resol. 65. Num. 2. & Portel. Par. 3. casu 28. Num. 3. ac Ant. de Quintanaduenas Tract. 8. Sing. 15. &c.* Ubi etiam varios adducit pro usu prædicti Privilegii etiam in Sabbathis Adventus, & Quadragesimæ, quod tamen satis liquere non existimo.

QVÆRITVR tertio, An si Officium, aut Lectiones fuerint ab Apostolica Sede approbatæ pro aliqua Diocesi, possint alii, alibi in istius Sancti Officio istis uti?

De hoc affirmativè respondet *Quintanaduenas supra Tract. 8. Sing. 2. Num. 6.* Et licet, inquit, neque Ordinarii, neque quivis in particulari possint recitare Officia à Sede Apostolica non approbata: approbata nihilominus vel pro universali Ecclesia, vel pro aliqua Diocesi, possint pro sua singuli uti. Intelligitur juxta normam Rubricarum. Et in hæc rem adducit Officia & Lectiones particulares aliquorum Martyrum à Gregorio XIII. approbatas pro Ecclesia Cordubensi, quibus, ait, uti potuisse Ecclesiam Hispalensem, quæ Sanctos illos ut Naturales, sive in illa Diocesi natos celebrat. Ubi & *Laymanni Lib. 4. Cap. 5.* & *Emanuelis Rodrig.* pro hac doctrina verba recitat.

QVÆRITVR quarto, Quid requiratur ad statuum Oratorium pro celebratione Missæ in Domibus privatis, etiam secularium?

Bb

Respon-

de in

BO. gia

Respondeo requiri, ordinariè loquendo, facultatem, saltem tacitam, Ordinarii, cui etiam eam tribuere videtur Tridentinum Sess. 2. *Decreto de reformat.* Possesse etiam facultatem illam Oratorii semel concessam ad aliud Familiæ migrantis locum æque decentem transferri, colligitur ex *Barbosa* in Declar. Trident. Sess. 22. Num. 5. 6.

Sed Paulus V. Bullâ edita anno 1615. declaravit prædictam facultatem Oratorii privati ad solum Pontificem spectare, idque etiam post Tridentinum, apud *Trullencium, Fagundez, &c.* quod intelligunt de concessione Altaris & Oratorii stabilis: adeoque in casu particulari posse Ordinarium concedere ut in Dominibus privatis Missa celebretur.

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DE hoc Sacramento pleraque tradidimus supra Tract. 2. & 3. ubi actum est de Absolutione, & Confessione Sacramentali. Nunc de virtute Pœnitentiæ prout se habet tam extra, quam intra Sacramentum.

Dico primo: Pœnitentiæ est animi dolor, ac detestatio, de peccato commisso, cum spe veniæ, & proposito non peccandi de cætero. Colligitur ex Tridentino Sess. 14. Cap. 4. & est contra Lutherum, & plerosque hujus temporis Sectarios, qui Pœnitentiæ nolunt consistere in dolore de peccatis præteritis, sed in solo amore justitiæ, ac vitæ novæ: usque adeo omne quod dolorem sonat à se procul amovere nituntur: parum memores Ninivitis in cilicio & cinere Pœnitentiæ egisse *Matt. 11.* præter alia quæ in Scripturis memorantur asperioris Pœnitentiæ exempla.

Pœnitentiæ sive detestatio peccati, alia est Charitate perfecta, quæ scilicet ex Dei amore procedit, & contritio vocatur; alia est imperfecta, sive Attritio, quæ concipitur ex inferiori motivo, v. g. ex timore gehennæ, aut alterius Pœnæ propter peccatum à Deo infligendæ.

Dico secundo: Dolor sive contritio de peccatis ex motivo Amoris Dei super omnia peccatorem justificat etiam extra Sacramentum. Probatur primo ex *Prover. Cap. 8. V. 17. Ego diligentes me diligo. 2.* ex Trident. Sess. 14. Cap. 4. ubi asserit, Contritionem aliquando Charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare. Ubi aliquando non ad reconciliationem, sed ad Charitatis perfectionem refertur. Faver denique praxis Fidelium, per quam peccator contritus omnia Sacramenta vivorum, præter Eucharistiæ, accipere potest. Et inter Bajanæ reprobata est prop. 32. *Charitas illa quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

Dico tertio: Ut illa Contritio extra Sacramentum justificet, debet tendere in Deum propter se, sive ut est in se amabilis, non propter bonum nostrum: & illum appetere super omnia mortalia non remissa.

Prima pars probatur; quia ad justificationem extra Sacramentum requiritur perfecta conversio hominis à creaturis, & perfecta conversio ad Deum, sic ut illum ex toto corde quæramus, uti passim loquitur Scriptura: Homo autem non habet perfectam conversionem à creaturis ad Deum nisi per affectum quo

Deus propter se diligitur. Nam per actum Spiritus sancti se ipsum amat, quia sibi optat & sperat aliquod bonum aut beatitudinem: per actum aliarum virtutum amat tantum honestatem aliquam creatam illis virtutibus propriam, aut fugit inhonestatem, aut turpitudinem, aut pœnam peccati; Ergo per talis actus sine benevolentiâ Dei amore extra Sacramentum non justificatur.

Declaratur secunda pars, quod debeat contritari super omnia &c. Quia si cum illo amore consistat affectus ad aliquod mortale, homo non est adhuc perfecte, sive ex toto corde, ad Deum conversus, cum autem alia mortalia quæ detestatur non possint sine isto peccato remitti, peccator ex vi amoris tam imperfecti ad Dei gratiam & amicitiam non admittitur.

Ut autem illa Contritio censetur se extendere ad omnia mortalia, necesse non est singula in ea distinctè recogitari, sed sufficit cognosci confuse; & peccatorem sic esse animo comparatum, ut ad delendum peccata commissa nullum velit medium recurrere, etsi media ad hoc necessaria distinctè non resolvat.

Et quamvis in Assertionem dixerim, hominem non justificari per amorem quo diligimus Deum propter bonum nostrum, sive quia nobis bonus & beneficentissimus in eo solum motivo sistat; multum nihilominus confert divinorum in nos Beneficiorum consideratio, ut per illa tanquam per gradus ascendamus ad amorem perfectum bonitatis divinæ in se, ex qua tanquam perenni fonte tanta in homines beneficia promanant.

Dico quarto: Ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ sufficit Attritio efficax & supernaturalis, qualis concipitur ex timore pœnæ sive gehennæ, à Deo justo Judicæ infligendæ. Patet ex Tridentino Sess. 14. Cap. 4. ubi agens de Contritione sic loquitur: *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit &c.* Hæc quidem doctrina multis nuper argumentis impetita est, sed quibus hæc Attritio nihil attrita est, quin potius à frequenti argumentorum collisione visa est charius scintillare; accedente etiam Alexandri VII. Decreto graviter inhibente hanc doctrinam ulla censura Theologica notari. Sed hanc Controversiam hinc deduximus supra Par. 3. Tract. 1. Quæst. 21.

Non sufficit tamen Attritio existimata, nisi cum vere habeas. Quia verus, & formalis dolor est pars essentialis hujus Sacramenti. Unde peccat graviter, qui etiam sola peccata levia sine omni dolore formali confitetur. *Lugo, Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 16.*

Non est autem necesse, ut dolor ille ad omnia venialia, quorum Pœnitentiæ est conficiendus, sese extendat: debet tamen ad omnia, quæ confitetur mortalia extendi, *Suarez, Layman, Lugo, &c.*

Non absolvitur, qui dolet tantum propter infamiam, damna, aliaque pœnas temporales in illis peccatis sistendo, etsi contingeret id fieri ex inculpabili ignorantia. Quia non est dolor supernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides potest hic supplere defectum essentialem. *Bonacina, alique communiter.*

Non habet sufficientem dolorem & propositum emendandi, qui non vult occasiones proximas peccandi amovere, quando potest sine damno gravissimo

finito & proportionato, vel recusat alteri ex animo ignoscere, vel satisfacere iis quibus ex iustitia obstrictus est. Quia non potest esse verum propositum, cum quo stat adhuc voluntas peccandi, quæ censetur remanere dum libere omittit tollere causam ex qua videtur peccatum secutum.

Qui nihil cogitans de Confessione, attritionem elicit, non referens eam ad Sacramentum, invalide ad illud sine novo dolore accedit: quia pars debet referri ad compartem, ut unum Sacramentum constituant. *Suarez, Bonacina.* Contrarium videtur docere *C. Lugo D. 13. Sect. 4.* quod non est improbabile. In praxi probabile est illum qui paulo ante confessus est cum dolore universali, v. g. moribundum, si iterum confiteatur novo dolore non indigere. *Lugo, Diana p. 9. Tract. 3. Resol. 5.*

Redire sæpe cum eodem peccato etiam mortali, non est certum signum abesse verum dolorem, si in penitente aliunde appareat præfens detestatio, & medita à Confessario præscripta adhibere desideret. Quia in re cavendum est, ne Pœnitens nimia severitate avertatur, aut ex alia parte nimia lenitate in peccandi consuetudine fovetur. *Suarez in 3. p. D. 32. Sect. 2. Sanchez, Lugo, &c.*

Quamvis igitur tali Pœnitenti pro remedio possit aliquando differri absolutio, præsertim cum ipsius consensu, nullum tamen est præceptum aut obligatio sic differendi, quando adest talis detestatio, & propositum emendationis. Quia nec Christus, nec Ecclesia illam dilationem præscribit: nec apparet ratio cur pœnitens post frequentes lapsus non possit esse vere contritus, & rite dispositus.

Nec audiendi sunt primo, cum Montaltio *Epist. 10.* aliqui Recentiores, qui obijciunt auctoritatem *S. Caroli Boromæi, S. Xaverii,* & quorundam ut ajunt, Conciliorum.

Respondeo enim, illos non asserere dilationem illum esse præcepti, sed aliquando esse rem consilii: aut quando peccata sunt enormia cum publico scandalo conjuncta, quod prius tolli debeat.

Obijciunt secundo, Pravos peccandi habitus tantum expelli per actus contrarios: Ergo anteaquam peccator absolvatur debet in contrariis actibus exerceri.

Respondeo nullam esse consequentiam, possunt enim habitus vitiosi consistere cum sincera detestatione actualis peccati, imo esse in homine Justo & Sancto cum statu gratiæ. Quod si ante absolutionem deberent esse expulsi habitus vitiosi, sæpe nec absolvi posset moribundus de peccatis maxime contritus: nec penitens qui sæpius confiteretur sola venialia, qui nondum præcedentium peccatorum habitus expellere potuit, quod quisvis ablonum judicabit.

Obijciunt tertio, Priusquam peccator absolvatur debet Deum sibi conciliare & placare: Ergo debet expiationem absolutioni præmittere.

Respondeo distinguendo antecedens: Peccator debet prius Deum sibi conciliare per actualem vitæ emendationem, nego, ut probat instantia quam jam adduxi de moribundo contrito: debet prius Deum sibi conciliare per emendationem in voto, sive efficaci emendationis proposito, concedo, hoc autem propositum omnes requirimus.

Obijciunt quarto, Nec maritus ignosceret uxori sæpius adulteranti, nec Princeps militi proditione sæpius

molienti, etiam si ferio dolerent. Ergo nec Deus peccatori sæpius relabenti.

Respondeo negando consequentiam, quæ quantum claudicet patet ex eo, quod illi plerumque ne quidem primâ vice adulteræ, aut proditori ignoscerent, quorum animum inspicere non possunt: an idem de Deo, aut Christo affirmabis? qui dixit Petro *Marth. 18. Non dico septies, sed usque septuagies septies.*

Ex hæcenus dictis patet, materiam Sacramenti Pœnitentiæ esse Dolorem debitum de peccatis, Confessionem, & Satisfactionem, de his supra *Tract. 3.* actum est.

Forma autem Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba Absolutionis: *Ego te absolvo à peccatis tuis:* in quibus probabile est ad valorem sufficere, *Absolvo te.* Est tamen gravis obligatio addendi cætera verba, præsertim in articulo mortis, cum non satis constet sine illis subsistere valorem Sacramenti.

Orationes præviæ & subsequentes formam, ut, *Miserereur Ec. & Passio Domini Ec.* quæ secundum Tridentinum laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis; & ex rationabili causa omitti possunt, v. g. si breves sint Confessiones, vel multi confitentes: tunc enim sufficit dicere, *Absolvo te à peccatis tuis in nomine Patris Ec.* vel si timeatur ne Pœnitens habeat censuram, dicendum est, *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis.*

Forma integra Clementis VIII. in Rituali Romano expressa ut eâ omnes utantur, tradita est supra *Part. 3. Tract. 3. in fine.*

Nota etiam Motiva valde idonea ad concipiendum dolorem, & formam variam eliciendi actum Contritionis pro hoc Sacramento, reperiri infra de Praxi assistendi moribundis in fine hujus Operis: Item Remedia & documenta contra singulas species peccatorum, traduntur infra *Tract. 6. in fine.*

CAPUT VI.

De Extrema Vnctione.

Definitur, Sacramentum novæ Legis constans Unctione Olei sacri, & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad salutem moribundi, quoad animam & corpus. Institutum videtur una cum Pœnitentiâ à Christo post Resurrectionem. Promulgatum est aperte *Jacobi 5.* ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes illum Oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit remittentur ei.* Quibus verbis indicatur Minister, subjectum, materia, forma, & effectus, qui est etiam remissio peccatorum, hæc autem remissio non fit sine infusione gratiæ, quæ sunt omnia ad verum novæ Legis Sacramentum necessaria.

I. Hinc dicendum primo, materiam remotam hujus Sacramenti esse Oleum benedictum: quod renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exulto: si tamen novum haberi non possit, licet uti antiquo; & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum (in minore tamen quantitate quam vetus est) addi potest. Non esse tamen alienum à praxi Ecclesiæ, ut paulatim & per vices (si ita requiratur necessitas propter copiam infirmorum) longe major quantitas addatur, quam ab Episcopo fuerit consecrata. *Diana, Bonacina, Lessius, & alii.*

II. Materia proxima est unctio certarum partium corporis, saltem quinque sensuum, vel si mutilati sunt,

de in

eo. pia

vicinarum partium, facta à Sacerdote: non necessario id fit contactu immediato manus: nam peste grassante potest uti virgâ oblongâ Oleo tinctâ, quam postea comburat, *Sylvester, Chapevill. Diana.*

III. Sunt, qui putent, unam tantum Unctionem esse de essentia Sacramenti, adeoque in periculo pestis, & simili necessitate sufficere inungere unum tantum organum maxime obvium, vel potius caput, quod in eo sensus maxime vigeant, dicendo: Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum &c. Verum cum alii Doctores communiter repugnent, tutius erit (quod suadet *Layman & Diana*) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sine crucis forma ungeri, dicendo unicam formam complectentem reliquas. Illud vero certius est, pedes, aut renes inungere non esse essentialia: imo quoad renes non est decens, præsertim in feminis, & viris religiosis, ideoque in illis omittolet. *Henriq. Sa; Tol. Suar. Bellarm. hic Cap. 10. in fine.*

IV. Hoc Sacramentum tantum dandum est in mortis periculo ex morbo, vulnere, partu, vel senectute: quia hi soli sunt infirmi. Iterari potest quoties occurrit novum periculum moraliter diversum vel in eodem, vel in alio morbo: neque expectare licet, donec usu sensuum careant, vel omnino sint desperati. In dubio vero de vita, dandum erit sub conditione. *Layman, Sylvester, Suarez.*

V. Ordinarie, nisi obstat causa rationabilis, præmittenda est Confessio & Communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, *Bonac. &c.* Licet per se loquendo Confessio non necessario præmittatur, cum unguendus disponi possit per Contritionem; per accidens tamen prærequiri potest, v.g. si post viaticum peccasset mortaliter, & timeretur post Unctionem non futurum tempus Confessioni: Sacramenta enim magis necessaria tali casu pro securitate prius suscipi debent, *Fill. Barb. Dianap. s. Tract. 3. Resol. 92.*

VI. Pueris rationis usu præditis sufficienter ad peccandum, etsi sacram Eucharistiam nondum receperint, male negatur Extrema Unctio. Quia nonnumquam illorum salus ex robore inde ad extremam luctam acquirendo possit dependere, *Suarez, Angl. apud Layman Lib. 5. Tract. 8. Cap. 4.* Si dubitetur an puer habeat usum rationis, unguendum esse sub conditione docet *Lugo, Sanchez, Diana.*

VII. Pastor ex officio tenetur sub mortali date petentibus Extremam Unctionem, nisi obstat causa rationabilis: etiam tempore pestis, si absit periculum vitæ, cum enim non sit Sacramentum absolute necessarium, cum tali periculo non teneri docet *Tannerus, Diana &c.* Quod si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolute docent *Diana, Villalobos, Tanner. Suarez, & alii plurimi.*

VIII. Sacerdos alius, si absente Parocho facile & licite possit, tenetur ex Charitate ministrare, tantum sub veniali, nisi tamen ægrotus valde indigeret, ut si esset sine omni Sacramento moriturus; Tunc enim quidam graviolem obligationem agnoscunt apud *Dianam, Layman, Lib. 5. Tract. 2. Cap. 3.*

IX. Etsi perpetuo jamentes non sint capaces Extremæ Unctionis, delirantibus tamen administrari debet, si videantur eam petiuri si cogitarent, aut do-

loris signum aliquod præbeant: *Layman, Sylvester, Henriquez.* Quod maxime dicendum est de plurimicis, quando aliud Sacramentum suscipere nequeant *Barbosa, Diana, Part. 5. Tract. 3. Resol. 84.*

X. Muti, surdi, & cæci, debent etiam inungi prope organa sensuum quibus careant. Quia licet per illos sensus exterius peccare non poterit, delinquere tamen poterant per potentias internas illis respondentes, vel desiderium actus illiciti. *Prepositus, Paffy, Naldus, Dianap. s. Tract. 6. Resol. 11.*

XI. Nolle hoc Sacramentum suscipere, aut illud procurare, secluso contemptu, aut scandalo, aut saluti periculo, non est peccatum mortale, uti docet *Suarez, Layman, Tanner. &c.* Veniale tamen esse id spectare negligere plerique admittunt.

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

§. I.

Materia, forma, & condiciones variae ad sum ordines requisita.

Ordō est Sacramentum, quo confertur potestas ad functiones sacras: præcipue ad Eucharistiam rite administrandam. Verum esse Sacramentum à Christo institutum, ex Scriptura, Patribus, & Præscriptiva Ecclesiæ probatur supra in Controversiis libri Tom. I. Part. I. Cap. ultimo.

I. Prima tonsura non est Ordo, sed tantum dispositio ad Ordines suscipiendos, per quam redditur homo capax Privilegorum Clericalium.

II. Septem autem numerantur Ordines, nempe, Ordo Acolyti, Lectoris, Exorcistæ, Olibarii, qui dicuntur Minores; Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, qui dicuntur Ordines majores, ob maximam illis obligationem perpetuæ castitatis: probabile tamen est Ordinarum per gravem metum, minas, blanditias, & importunitatem Parentum illam obligationem non incurere, nisi postea eam ultro ratam haberit. *Sanchez, D. 29. Azor. Cochinek, Filic. Bonacina.*

III. Hujus Sacramenti materia remota est, certum instrumentum quod tradi solet Ordinandis: proxima est ejusdem traditio & acceptio. Probabilius est istius instrumenti contactum physicum & immediatum requiri ad valorem, ut unâ saltem manu tangatur: Ex præcepto autem ad securitatem requiritur ut utraque manu attigantur singula, verbigratiâ, Calix cum patena, & hostia imposita: idque eo tempore quo forma ab Episcopo profertur; *Layman, Filicinus, Bonacina, Diana p. 8. Tract. 1. Resol. 40.* Adhibetur huic alia forma cum impositione manuum Episcopi, quâ confertur potestas peccata remittendi.

QVÆRIT Card. Lugo Respon. Moral. Lib. 1. D. 33. An Sacerdos qui non terigit Calicem & patenam dum forma proferebatur, sed immediate post, debeat vel possit iterum sub conditione ordinari? Et respolvit, dictum Sacerdotem posse in prima Ordinatione acquiescere: non peccaturum tamen si ad majorem amant sui quietem iterum sub conditione ordinetur, quod etiam Episcopus licite poterit in ejus gratiam præstare. Quia quamvis probabile sit isto casu nullam esse obligationem iterandi, probabile tamen videtur, saltem per principia extrinseca, posse iterum sub conditione

ne ordinari, propter Auctores aliquos antiquiores qui primæ Ordinationis valorem negarunt.

IV. Episcopus extra suam Diocesim potest subditis conferre primam Tonsuram: quia hæc non est Ordo. *Bonacina, Diana, & 4. alii.*

V. Quando dubium occurrit, an Ordo sit vere collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari potest & debet sub conditione. Quando vero sunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait *Diana Par. 5. Tract. 3. Resol. 47. ex Gran.* posse iterari sub conditione, imo debere, si sit Ordo Episcopalis vel Sacrodotialis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum in cuius porrectione impeditur character: Excipit tamen Sacerdotem qui immediate tetigit patenam, sed non hostiam. Recente autem notat *Diana*, etiamsi quis timeat ne invalide ordinatus sit, aut non recorderetur se tetigisse vasa sacra, aut non tetigisse imagnetur, non illico iterandum esse Ordinem; cum sola oblivio vel timor non sufficiat ad prudens vel rationabile dubium.

VI. Qui in una Diocesi est natus, in altera habet Domicilium, in tertia Beneficium, à quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel Dimissorias accipere, uti docet *Præpositus, q. 1. d. 14. Layman l. 5. Tract. 9. Cap. 9. Diana Part. 8. Tract. 2. Resol. 8. & 9.* ubi cum *Aversa & aliis 3.* contra *Barbosam*, dicit, etsi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere.

VII. Studiosi qui in Universitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in Patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeo ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt.

VIII. Ut Ordinatio sit præcisè *Valida*, sufficere potest ut sit *Mas.* qui ordinatur, & fuerit baptizatus, & *Thomas 3. p. 9. 34. Art. 2. alique.*

Hinc, Puer baptizatus, cui fuisset Ordo collatus ante usum rationis (quamvis illicite) vere tamen & valide esset ordinatus. Nam uti Baptismus ita Ordo & alia Sacramenta, quæ pro materia aut forma non habent actum suscipientis, sicut habet Potentia & Matrimonium, valide conferuntur etsi absit in suscipiente usus rationis, uti cum aliis tradit *Lessius hic Cap. 6. Dub. 2.* Qui tamen sic esset ordinatus, postquam pervenisset ad usum rationis non teneretur ad votum castitatis: quam si servare nolit suspendendus est ab Ordinum executione. In adulto ut valide ordinetur &c. consensus aliquis requiritur, qualem exposuimus supra de Sacr. in Gen. Cap. 1. §. 2. *Aster. 2. & 4.*

IX. Ut autem Ordo *Licite* & secundum Ecclesiæ jura rite accipiatur, aut non incuratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ. 1. Ut non sit Neophytus, vel infamis, vel hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus. 2. Animus clericandi, *Trident. Sess. 23. c. 4.* sine quo si primam Tonsuram vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est levis. Similiter venialis inconstantia videtur, sine justa causa, statum illum clericalem deserere. 3. Ut sit confirmatus, *Trident. Sess. 23. Cap. 4.* Et hoc obligat secundum *Bonacinam d. 8. p. 5. num. 10.* sub mortali, secundum *Sorum, & Con.* sub veniali. 4. Si ab alieno Episcopo Ordines suscipiat

requiruntur litteræ Dimissorias (etiam pro primatonsura) Episcopi proprii, originis, sive beneficii, sive domicilii. *Diana, alique Par. 5. Tract. 4. Resol. 194.*

X. Requiritur etiam ut Ordo rite conferatur Titulus sustentationis, aut patrimonii, vel beneficii, vel paupertatis in Regularibus, *Trident. Sess. 21. Cap. 2.*

Ordo debitus temporis observandus est in susceptione unius Ordinis post alium: hinc Diaconatum suscipere ante Subdiaconatum mortale peccatum est: Susceptio autem Episcopatus ante Sacerdotium invalida erit.

XI. Requiritur etiam *Tempus certum & interstitia*, sine quibus Ordines illicite conferuntur absque dispensatione, aut privilegio.

XII. Denique *Ætas*, in qua ordinari Episcopus non potest dispensare; & sic pro prima Tonsura, & Minoribus requiritur saltem septennium completum: licet *Quitian. Tract. 6. Sing. 21.* contra *Sanchez &c.* putet sufficere inchoatum. Pro Acolythis annus 12. completus, *Fill. Tract. 9. Cap. 4. Num. 28.* Pro Subdiaconatu vigesimus secundus. Pro Diaconatu 23. Pro Sacerdotio 25. omnes incepti. Pro Episcopatu 30. completus. *Vide Bonac. d. 8. q. 1. Filiuc. Tract. 9. Cap. 4. Layman Lib. 5. Tract. 9. Cap. 6. & 7. Diana P. 3. Tract. 4. Resol. 192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest, *Sanchez, Layman, Bardi. d. 6. c. 11. p. 6. §. 2.* Peccat autem tam ordinans quam ordinatus, si desint qualitates & conditiones supra requisitæ.

QUESTIO singularis est primo, quæ tractatur fuisse apud *Quitian. Tract. 6. Singul. 19. Pag. 152.* An qui à suo Episcopo Ordinario accepit litteras Dimissorias ut à certo Episcopo nominatim expresso Sacros Ordines suscipiat, possit licite illos ab alio Episcopo suscipere? Pro parte negativa adducit ille *Thomam Sanchez Tom. 1. Consil. Lib. 7. Cap. 1. Salcedum, ac Rodriguez in Sum. Cap. 14.* Affirmativam tamen ipse cum aliis suscipit, si non adfuerit specialis causa cur ordinandus ad hunc potius Episcopum, quam ad alium destineretur, cum veras Dimissorias habuisse supponatur, & possit aliquando præsumi destinantis consensus: & hoc posito, nec irregularitatem, nec inde suspensionem incurri: quod suscipit idem loco supra citato.

QUESTIO singularis secundo: An aliquis ordinari possit Sacerdos, extra Missionem, sine alio titulo quam deputationis ad certam Missionem.

Respondeo id fieri posse ex designatione eorum, qui facultatem acceperunt illum Titulum quibusdam personis applicandi, qualem facultatem per Bullam Pontificiam plerumque habent pro suis Alumnis qui præ sunt Seminariis Missionum.

Quin & ab Episcopo Vicario missionis Hollandiæ ordinari posse aliquem sibi nullo modo subditum, solo titulo deputationis ad eam Missionem, docet *Versjys Tract. 12. Art. 1.* Quia talis deputatio habet rationem Beneficii, non tantum simplicis, sed etiam pastoralis, cum Missionarii soleant habere facultates pastorales.

Pro Missionibus quomodo, & cujus facultate conferri possint Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, & dispensari in ætate jure communi requisita, vide supra hoc Tomo in Mission. Fac. 26. & 27.

de in

20 pia

§. I. I.

Singularum Ordinum scientia, ritus, Officia, Privilegia, &c.

UT sciant Neomiste quo modo debeant se ad sacros Ordines preparare, & in iis actu suscipiendis se gerere, commodum erit si diligenter advertant sequentia.

I. Quoad *Scientiam*, constat ex Canonibus, illiteratos non posse promoveri ad Ordines etiam minores. Per *Illiteratos* autem intelligendos esse linguæ latine ignaros, declaratur ex Tridentino *Sess. 23. Cap. 11.* ubi statuit, ut, *Minores Ordines iis, qui saltem latinam linguam intelligunt, conferantur. Quo in genere gravis est sententia Concil. Lateran. Can. 29. Si (Prelati) ignaros & rudes ordinare præsumserint, & Ordinatos & Ordinatores gravi decernimus subjacere ultioni.*

In illis tamen qui primos Ordines suscipiunt minorum hujus linguæ & doctrinæ peritiam quam in progressu requiri colligitur ex ipso Trident. eadem *Sess. Cap. 11. Atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vita meritum & doctrina magis crescat.*

Sed *Questio* est, quantam doctrinæ mensuram debeant Episcopi aut Examinatores exigere ab eis, qui ad majores Ordines prontoventur.

Respondetur, eam mensuram optime determinari ab ipso Trident. *Sess. 25. Cap. 12. Subdiaconi & Diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi. Ubi cum Concilium tantum requirit scientiam necessariam ad exercitium Ordinis quem actu suscipiunt, non deest Examinatorem ad alia divagari: nam si velint ordinandi per Confessiones aliaque ministeria salutis animarum ulterius vacare, de scientia ad Pœnitentiæ tribunal requisita aliud examen in ordine ad Approbationem instituitur, uti filius advertit *Gasp. Hurtado de Ordin. Dif. 12. alique.**

QVÆSTIO specialis est, An Examinator committat *Simoniam* si approbet ad Ordines illitteratum, vel aliis indignum, pecuniæ, aut munerum pretio accepto, vel accipiendo?

Responsio affirmativa communis est, si ipsius examinis & suffragii intuitu, non laboris, aut industriæ, aut prævia institutionis titulo horum aliquid, & maxime ex aliquo contractu, accipiatur. Quia tale examen & suffragium etsi per se non sit res sacra, est tamen rei Sacre, scilicet Sacris Ordinibus, annexum. Pro hac resolutione plures juris ac Theologiæ Doctores fusius addicit *Anton. Quintan. Tract. 6. de Ordine, singulari 15.* Varios etiam alios ibidem Titulos examinans ex quibus possit Examinatori licita esse aliqua compensatio.

II. Nulli licet ad suscipiendos Ordines accedere, qui sit filius naturalis vel illegitimus sine prævia dispensatione, aliàs fieret irregularis, *Cap. 1. de Fil. Presb.* Ad minores autem Ordines dispensat Episcopus, ad Majores solus Pontifex lege ordinariâ: cum intrante Religionem jus commune ad omnes Ordines dispensat. De hac, & Irregularitatibus ceteris sacros Ordines impediendis fusius in §. sequenti.

III. Nullus admittitur ad sacros Ordines qui sit notatus aliquo Crimine notorio depositione digno ante obtentam dispensationem. Peccata autem notoria de-

positione digna habentur in jure Adulterium, perjurium, homicidium, falsum testimonium, quando ita sunt publica, ut nulla possint tergiversatione celari.

IV. Peccat mortaliter, qui ad Ordines accedit cum conscientia cujuscumque peccati mortalis. Mortis proinde est ut præmissa Confessione Ordines suscipiendi de manu Episcopi sacram Communionem devotè accipiant. Vide alias condiciones §. superiori expressas quoad ritus & officia singulorum Ordinum.

V. Suscipitur *Subdiaconatus* hoc modo. Prima amictus capiti ordinandi ab Episcopo imponitur, & manipulus in brachio, & dalmatica induitur. Postea datur illi ab Episcopo liber Epistolarum, dicendo: Accipe librum Epistolarum & habe potestatem eas legendi in Ecclesia Sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Huic etiam ab Episcopo datur Calix vacuus, cum patena, & urceolus cum aqua: & bacile cum manutergio ab Archidiacono dicente: Vide ejus ministerium vobis traditur &c.

Officium Subdiaconi est, Calicem & panem ad altare portare, vinum celebranti ministrare, Evangelium non est pulpito prædicare, ordinandos & baptizandos offerre.

VI. Pro *Diaconatu*, Postquam Episcopus dicit, Accipe Spiritum sanctum ad resistendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini: & postquam dedit stolam super humerum sinistram, porrigendo librum Evangeliorum ait, Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini, Amen. Item Episcopus ponit manum super caput ejus dicens, Emitte in eum quæsumus Domino Spiritum sanctum &c. & præbet ei stolam. Cum traditione Evangelii semitæ D. Thomas imprimi Characterem.

Officium Diaconi est, pauperum curam gerere, Episcopis & Presbyteris ministrare, Evangelium prædicare, non tamen è loco superiori; item ordinandos & baptizandos offerre.

VII. Pro forma *Presbyteratus*. Postquam Episcopus reflexit stolam ab humero sinistro in dexterum in modum crucis dicendo, Accipe jugum Domini, jugum enim suave est, & onus ejus leve. Et postquam dedit vestem sacerdotalem, & consecravit manus dicendo, Consecrare & sanctificare digneris Domine manus istas per istam unctionem, & nostram benedictionem, porrigendo Calicem cum vino & aqua: & patenam cum hostia superposita, dicit, Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini. Deindè imponendo ambas manus super caput illius dicit, Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt: Imprimitur character in traditione Calicis & patenæ.

Officium Sacerdotis est docere seu prædicare, servare & ligare, consecrare & Sacramenta administrare.

VIII. *Episcopus* consecratur cum assistentia trium Episcoporum, vel etiam unius Episcopi cum Pontifici dispensatione, assistentibus duobus Sacerdotibus. Et constat hanc dispensationem variis fuisse concessam: etenim Gregorius XIII. concessit Patriarchæ *Ethiopiæ*, qui erat Societatis Jesu, ut solus sine aliis Episcopis illic Episcopos ordinaret, ut testatur *Henriquez Lib. 10. Summa Cap. 24.* Et in Belgio ex concessione In-

Innocentii X. anno 1647. Fabius Chisius tunc Nuncius Apostolicus ordinavit Jacobum de la Torre in Archiepiscopum Ephesinum assistentibus loco Episcoporum, duabus personis in dignitate Ecclesiastica constitutis.

QVÆRES, An valida esset talis ordinatio, si contingeret illicitè vel ignoranter fieri absque Pontificis dispensatione? Validam fore probabile putat Scildere *de Princip. Conscien. Tract. 2. Num. 118.* & Henrix de Sacramen. Ord. Diss. 10. Num. 63. cum D. Antonino Sylvestro, Averfa, Turrecremata, & aliis, qui censent unum Episcopum principaliter totam consecrationem perficere, & alios esse quasi coadjutores. Sed quia plurimi contrarium docent, & in hac materia pro valore Ordinis via tutior sequenda est, Episcopus sic ordinatus debet sub conditione rite reordinari, ut censet ipse Henrix, Scildere, & Averfa.

Porro in Ritu consecrandi Episcopus, ille Episcopus qui Consecrator est, post varios Ritus inungit Chrismate ambas Electi manus simul junctas primo in modum Crucis, & mox palmas integras, dicens, Ungantur manus istæ de Oleo sanctificato, & Chrismate sanctificationis &c. Postea benedicit & tradit ei Baculum pastorem cum oratione, Accipe baculum &c. Deinde Annum benedictum inserit digito annulari manus dexterae, dicens, Accipe Annum fidei scilicet signaculum, quatenus Sponsam Dei sanctam videlicet Ecclesiam intemeratâ fide ornatus illibate custodias, Amen. Postremo, tradito ei Evangelio clauso recipit Consecratum ad Oculum pacis.

Munus peculiare Episcopi supra Sacerdotem est, quod possit Clericos ordinare, Virgines benedicere, Ecclesias dedicare, Clericos deponere, Synodos celebrare, Chrisma conficere, vestes & vasa consecrare, Chrismate ungeri, excommunicare, interdicere, & suspendere à Sacris. Has enim actiones requirit Ordo & gubernatio Ecclesiasticæ Hierarchiæ: quibus dignitas Archiepiscopi & Primatis aliquas prerogativas superaddit, ut est gestatio Pallii quibus quibusdam solennibus in Missarum celebratione, quod plenitudinem potestatis significat: prælatio Crucis in locis exemptis suæ Provinciæ: ceteris Episcopis suæ Provinciæ præsidere: cognoscere de eorum criminibus, & penam imponere, licet non possit procedere ad eorum depositionem, hoc enim Papæ reservatur, ut in Cap. de Transl. Prælat. &c.

IX. Status Clericalis habet etiam quædam Privilegia in jure Canonico sibi annexa, ut quod Clericus sub pena excommunicationis non possit percuti, aut in rebus suæ personæ adhaerentibus violari. Habet etiam privilegium fori, quod non possit capi & incarcerari à Judice seculari, nec possit judicari aut puniri nisi à Judice Ecclesiastico, nisi hic ultro potestati civili illum tradat puniendum. Clerici etiam gaudent immunitate à solutione gabellarum aut vectigalium. Quæ tamen non extenduntur ad constitutum in Minoribus tantum, nisi sit in via ad Ordines majores, post Trident. Sess. 23. Cap. 6. Quæ omnia, aliæque plura ubi viget potestas Ecclesiæ sub gravi censura observanda sunt. Advertat tamen Clericus, per dimissionem habitus, & enormia flagitia posse amittere privilegium Clericale, ex multorum sententia.

X. Clericis etiam Canones interdiciunt quædam Officia, artes, & actiones, quæ eorum statum dedecent: ut exercere officium Medici, aut chirurgi ubi

opus est incisione vel adustione: 2. Officium Judicis in causa sanguinis, aut Advocati, Patroni, Tabellionis in placitis secularibus: 3. Portare arma nisi in itinere: 4. Tabernaculum frequentare: 5. Venationi clamose vacare: 6. Exercere mercaturam aut negotiationem per seipsum lucri causa: 7. Ludere aleis nisi recreationis causa, illis autem ludere pro magna quantitate ob lucrum, Navarrus mortale existimat. Ordines enim Sacri, ut hominem soli Deo consecrant, ita vitam requirunt irreprehensibilem, & à seculi moribus longissime segregatam.

§. III.

Enumerantur & explicantur IRREGULARITATES, quæ etiam Ordinationem impediunt.

Irregularitas est impedimentum Canonicum, suspensionem Ordinum sacrorum, & susceptorem utrumque impediens. Alia oritur ex delicto, alia ex defectu. Ex illis aliquæ irregularitates impediunt ab omni Ordine suscipiendo, & suscepti exercitio v. g. homicidium, aut bigamia: aliquæ non privant omni Ordinis ministerio, sed tantum ab aliquo, vel à solo ascensu ad Ordinem Superiorem v. g. Diaconus carens oculo sinistro inhabilis est ad Sacerdotium, exercere tamen ea quæ spectant ad Ordinem Diaconi non prohibetur. Dixi, irregularitatem impedire aut inhabilitare ad Ordines sacros suscipiendos, etiam primam tonsuram, & ad susceptorem exercitium: non enim actus illos reddit invalidos, sed illicitos, ut si absolvat Sacerdos irregularis, illicite id facit & punitur, non tamen facit invalide, & sic de aliis.

Ut incurritur Irregularitas ex Delicto, requiritur actus externus, & mortalis, & consummatus: quia pena annexa est gravis, ut docet communis. Non potest Confessarius in illis irregularitatibus dispensare: nisi ad hoc legitimum privilegium habeat.

Irregularitas ex Delicto, prima est quæ incurritur propter Baptismum serio, & scienter iteratum, idque tam respectu rebaptizantis, quam rebaptizati: quamvis in rebaptizante tantum impediatur ne Clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, nec incurritur si rebaptizatio tantum occulta fuerit, ut cum communi docet Bonacina, Toletus, Covar. Layman Lib. 1. Tract. 5. p. 5. Cap. 2.

Secunda oritur ex violatione Censuræ; ut si aliquis excommunicatus, vel suspensus actum aliquem Ordinis solenniter exerceat, nisi ignorantia invincibilis excuset, incurrit irregularitatem, quæ fit inhabilis ad istius ordinis exercitium.

Tertia incurritur, ob peccatum quo Clericus serio & scienter solenniter exercet actum alienius Ordinis, quem nondum habet.

Quarta contrahitur, ob delictum quo aliquis inordinatus male suscepit, ut si ordinatus fuerit in excommunicatione suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum, ut si fiat Sacerdos non suscepto Diaconatu &c. saltem si minister in ordine sic per saltum suscepto: vel si ordinatus fuerit ante legitimam ætatem, vel sine literis dimissorialibus, vel non examinatus, vel furtive scilicet ab Episcopo nec sciente, nec approbante.

Quinta, Propter crimina enormia, si sint notoria, & publi-

de in

20
gia

publica, qualia sunt quæ à jure annexam habent infamiam, ut incestus, adulterium, raptus, & alia recensita §. superiori, Num. 3.

Sexta irregularitas incurritur, ex injusta *membris mutilatione*, vel homicidio etiam indirectè tantum voluntario: & comprehendit omnes qui ad alterutrum iniquè concurrunt sive in bello injusto, sive extrajudiciali, etiam mandando, aut consulendo. Intelligitur autem hic fieri mutilatio quando à corpore separatur membrum aliquod principale, sive cui competit in corpore officium aliquod per se distinctum, ut manus; pes, auris, oculus &c. non autem digitus, dens, labium, aut sola auris cartilago, aut alia quæ tantum ad corporis ornatum deserviunt. Nec incurrit qui alterum mutilat vel occidit ad necessariam, & justam sui defensionem. Quia irregularitas ex delicto non potest contrahi ubi culpa non intervenit.

Hanc autem irregularitatem contrahit qui procurat in femina abortum fetus animati: quia verum homicidium committit. *C. majores 32. q. 2.*

Irregularitas ex *Defectu*, incurri potest sine ulla culpa, aut peccato: & ideo non est pœna, sed aliqua inhabilitas ad susceptionem, vel exercitium Ordinum, propter certos defectus sive animi, sive corporis, etiam naturales & extrinsecos.

Prima hujusmodi irregularitas oritur, ex *Defectu Anima*, qualem habent sequentes. 1. Amentes, Phrenetici, Arreptitii, & Epileptici: Si tamen hi antea ordinati sunt, & per annum eo morbo non laboraverunt, permittitur illis Ordinum exercitium; quia præsumuntur jam liberati: si autem laborent raro sine clamore, & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore assistente qui sacrificium suppleat si illi deficiant. 2. *C. Illud. 7. q. 1. Illiterati* Irregulares sunt, qui scilicet carent doctrinâ ad talem ordinem requisitâ. 3. *Neophyti*, sive recenter conversi, donec sint sufficienter instructi ex Episcopi judicio.

Secunda est, ex *defectu Corporis*, qui reddit ineptum ad Ordinis exercitium; ut si sit cæcus, surdus, aut claudus, sic ut nequeat sine baculo ad altare accedere. 2. Si etiam careat pollice, indice, aut oculo sinistro, aut vi ejus visiva, opus est dispensatione ut ordinetur: quamvis si oculo dextero possit sine indecentia Canonem legere, id neget *Sayrus, Henriquez, Valentia* &c. 3. Si adsit Deformitas corporis tanta, ut quis nequeat exercere ordinem sine aliorum horrore, offensione, aut scandalo, ut si careat naso, vel auribus, vel sit notabiliter gibbosus, leprosus, aut paralyticus, vel membra aliqua habeat superflua. In dubio an deformitas sit sufficiens, ad Episcopum pertinet judicare: quamvis quoad Regulares censetur Diana *Part. 4. Tractat. 2. Resp. 75.* citans Suarezem & alios §. id spectare ad eorum Prælatum; quamvis admittant Episcopum ex causa posse Prælati judicium non admittere.

Tertia ex *defectu Natalium*: hinc irregulares sunt omnes Illegitimi, eo quod ratione originis nimis viles reputentur in ordine ad functiones tam sacras. Legitimari possunt tales jure communi, 1. Per matrimonium subsequens inter eorum parentes, si saltem tempore conceptionis potuerint hi validè contrahere. 2. Per professionem in ordine Religioso: quamvis etiam in hoc ut ad dignitates promoveantur

indigeant dispensatione. 3. Per dispensationem Pontificis. Principes autem seculares tantum possunt legitimare in ordine ad officia secularia, & hereditates legitimè obtinendas.

Quarta ex *defectu Etatis*: quænam ætas ad singulos ordines requiratur, vide supra §. 1. in fine.

Quinta oritur ex *Bigamia*: quia bigamus carnem suam dividit in plures uxores, ideoque non representat unionem Christi cum Ecclesia. Non sufficientem matrimonium ratum cum pluribus, sed debet esse verum & consummatum, vel certè præsumptum, quale censetur esse etiam secundum matrimonium fuisse invalidum. Hanc irregularitatem etiam incurrit, qui viduam non virginem ducit, & cognoscit. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & eam cognoscit: non tamen qui ducit à se prius corruptam. Qui etiam cognoscit propriam uxorem, postquam ab alio per adulterium cognita fuit. Qui matrimonium contrahit & consummat etiam cum virgine post solenne votum caltatis: quia quamvis invalidè contrahat, censetur tamen ex interpretatione juris duo matrimonia contraxisse, unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Itajura, & DD. communiter.

Sexta est ex *Infamia*, sive juris, sive facti, modè crimen publicum sit: quamvis si sit homicidium, vel censura violatio etiam occultum sufficit: imo censetur nonnulli cum *Suarez, & Sylvestro* sufficere crimen esse occultum, quando infamiam ipso jure annexam habet. Infamia de qua hic, potest etiam oriri ex delicto parentum, & inde ex vilitate personæ, quam à sacris tractandis arceri decuit.

Septima, ex *defectu Libertatis*. Hinc irregulares sunt primò, omnes Servi propriè dicti, non in quibus nunc passim aliis deserviunt. 2. Conjugati hinc censentur non liberi, nisi uxores consentiant, & ipsi constituti voveant. 3. Curiales, ut sunt iudices, advocati, & similes, non censentur liberi, dum talia officia secularia actu habent, nisi fiat cum speciali dispensatione Pontificis, quæ in causis criminalibus non conceditur: vel ex consuetudine à Pontifice permittitur. 4. Idem est de Militibus, Thesaurariis, Depolitis publicis, & qui Rempub. administrant. Item de Apparitoribus, & aliis qui crudelia officia exercuerunt, vel in causa sanguinis administrati fuerunt, quos jura sacros ordines inhabiles declarant.

Octava oritur ex *defectu Lenitatis*: et si sit inculpabilis, ut ex homicidio in bello iusto, vel in iudicio, vel ex hominis mutilatione etiam iusta. Quia Sacerdos, qui gerit personam Christi, debet ipse in lenitate non esse difformis. Non fit tamen irregularitas qui occidit vel mutilat in defensione inculpata, quia iura loquuntur de bello iusto, vel iudicio. Et in iudicio quidem iusto irregularis fit iudex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri executiones, testes, & alii qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad ea ordinatam. Talis non censetur actio Confessarii, qui interrogatus de Reo an mortem mereatur, responderet, Iudici non habendum respectum personarum, sed circa illum munere fungi debere: quia hoc non potest præbere causam mortis nisi valde remotam. Irregularis autem esset Confessarius, qui licetorem urgeret ad mortem reo accelerandam: vel qui ipsum reum impelleret

ret ut scalas ascenderet, vel caput securi praberet, ex sententia communi: ac proinde hic cautela opus est. Quamvis non desint Auctores qui censent, neminem ex homicidio fieri irregularem, nisi ad illud concurrat tanquam publicus iustitiae minister, vel ad causae probationem, vel ad executionem, vel tanquam privatus iniuste, & cum delicto: ita Suarez, Reginaldus, Layman, alique, contra Vasquez, Hurtadum, Turrianum, &c. quam sententiam probabilem indicat Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 70. & alibi.

Dispensare in Irregularitatibus sive ad Ordines, sive ad alia, ad Pontificem praecipue pertinet: in quibusdam etiam dispensare potest Episcopus, praesertim in illis quae proveniunt ex delicto occulto, praeterquam ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum. Dispensare idem potest quando non datur recursus ad sacram Sedem, juxta statuta Ecclesiae, & praesertim Tridentini Sessione 24. de Reform. Cap. 6. cujus verba citavi supra Part. I. Tract. 2. §. 4. in fine.

Practicae irregularitates quia multiplices sunt, memoriae causa valde commodè ad sequentes hos versiculos reducuntur: Quid in iis singula verba denotent, ex priorum singularum irregularitatum expositione colligitur: ubi infirmus denotat morbos corporis irregularitati obnoxios: demens, amentiam, phrenesim, & defectus animae: vitiosus, vitium membrorum: novus, neophytum sive recenter conversum: ignarus, illitratum, obstrictus, defectum libertatis in obstrictis officio seculari: reliqua facile patent ut sequuntur.

Infirmus, demens, Vitiosus, Fovmina, Servus, Infans, Novus, Ignarus, Baptismate peccans, Ordineve, Occidens, Mutilans, Bigamusque, Nothusque, Haereticus, Obstrictus, Pauper, Puer, Exul at aris.

CAPUT VIII.

De Matrimonio.

§. I.

De Sponsalibus.

Sponsalia sunt, promissio deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii, inter personas jure habiles. Hinc ad sponsalia non sufficit dicere, *Volo te accipere in uxorem*, quia non est promissio, sed propositum. Neque valida sunt contracta ante septennium, quia non praesumitur promissio illa deliberata esse. Quod si major septennio contrahat cum parte, quae est infra septennium, tenetur ille quidem, non jure sponsalium, sed promissionis.

II. Neque subsistunt sponsalia inita per vim, dolum, errorem, vel ignorantiam circa substantiam, aut conditionem substantialem si sit notabilis, uti de voto, & aliis contractibus dici solet.

III. Ad sponsalia requiritur utriusque partis promissio, sic ut non coalescant etiam si una pars promittat, & altera acceptet, nisi haec simul promittat, aut se obligare intendat. Quia requiritur promissio mutua & reciproca, nam sine hac promissione reciproca, contractus sponsalium in jure dicitur claudicare.

IV. Si Pater, vel Mater pro filio aut filia, aut Curator pro eo, cujus curam habet praesente vel non

R. P. Arfdek. Tom. II.

contradicente (dummodo metus absit) sponsalia contrahat, valida erunt. Quia in hoc casu jus accipit taciturnitatem pro expresse consensu. Sanchez, Lib. 1. d. 22. Diana, Part. 3. Tract. 4. Resol. 270. Imò etiam si contrahat pro absente, si is sciens id coprese vel tacite signo aliquo sufficienti ratificet. Sanchez, Pontifi. Diana, Part. 3. Tract. 4. Resol. 271.

V. Quando verba vel signa sunt dubia, in foro conscientiae standum est intentioni contrahentium, si de illa constet: in externo autem communi intelligentiae, & sensui verborum; ita tamen, ut potius inclinetur in favorem Matrimonii. Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 205. Bonacina q. 1. p. 1. alique.

VI. Esti utraque pars dicat, *non duciam aliam quam te*, non fiunt sponsalia. Quia illa verba sunt vera etiam si pars maneret in coelibatu.

VII. Denique per munera reciproca missa non censentur contrahi sponsalia. Si tamen Titius misit Cajae anulum cum promissione Matrimonii, & illa promissionem hanc intelligens dixit, *recipio*, valida sunt sponsalia. Quia illa signa externa mutuum consensum, & promissionem sufficienter indicant. Filliucius, Layman, Lib. 5. Tract. 20. Cap. 2.

VIII. Ex sponsalibus valide contractis resultant haec obligationes. I. Tenetur sub peccato mortali a pars inire Matrimonium, quando ab altera requiretur, nisi certus terminus praefixus fuerit: hoc enim omni contractui commune est. Sanchez, Coninck, Diana Part. 3. Cap. 4. Resol. 245. Secundo, qui post sponsalia recusat promissum Matrimonium contrahere, cogi potest à Judice, etiam per censuras. Notant autem plurimi quod illa coactio raro feliciter succedat.

IX. Si quis promissit animo simulato alteram ducere, per se loquendo ad nuptias non obligatur, damnum tamen inde exortum compensare debet. Si autem data promissione puellam ad copulam induxerit, eam ducere tenetur. Nisi tamen illa esset longè inferioris conditionis. v. g. vir esset nobilis, illa agricola filia, tunc enim illam dotando satisfaciet. Quòd si illa conscia suae disparitatis in copulam consenserit, etiam ad dotem jus amittit: quia censetur ipsa ultrò decipi voluisse. Vasquez, Sanchez, Bonacina, Lessius, Layman, hic cap. 1. Num. 10.

X. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida. Sanchez, & Villalob. Contrarium tenet Pontius, Coninck cum Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 210. Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licet injustum, Bonacina, Part. 5. & 7. Layman Cap. 1. n. 5.

XI. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium per quavis signa externa maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Ubi verò Trident. receptum est, haec signa non tenent si sint clandestina sine parocho & testibus.

XII. Dissolvuntur autem sponsalia, I. per Matrimonium validum cum altera initum, ut supra diximus.

II. Per mutua remissionem prioris promissionis.

III. Per impedimentum dirimens Matrimonium postea superveniens.

IV. Per enorme crimen unius partis solvuntur sponsalia ex parte innocentis. Tale crimen est haereticum, homicidium, furtum grave, fornicatio, & haec quidem etiam ante sponsalia ex parte sponsae commissi, si fuerit à Sponso ignorata. Imò si Sponsa liberè patiat

de in

20
21a

ab altero tactus impudicos, oscula & amplexus potest Sponsus resiliere: non potest tamen Sponsa resiliere et si eadem Sponsus exerceat, nisi fiat in istis valde enormiter notorius. Quia actus illi in Sponso non ita redundat in dedecus Sponsæ, sicut vice versâ redundare solent.

V. Si superveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis Sponsalibus deterruisset, v. g. odiûm grave inter Sponso, insignis morum asperitas, periculum valde probabile, ex Matrimonio oritura scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos: *Bonacina, Layman, &c.*

VI. Si alteruter incidat in morbum qui solet esse perpetuus, aut valde diuturnus; ut morbus caducus, lepra, &c. aut Sponsa mutiletur aut enormiter deformetur, aut Sponsus amissione officii aut alio modo reddatur ineptus ad rei familiaris sustentationem. *Sanchez, Coninck, Bonacina, Diana, Layman, &c.*

VII. Si magna alterius partis debita detegantur, aut Sponsa promissam dotem præstare nequeat, vel Sponsus cum magno Sponsæ incommodo incipiat vagari, aut sine ejus licentia ad longinquas terras proficiscatur: quia tunc merito censetur suo juri renuntiare.

VIII. Dissolvuntur quoque Sponsalia etiam jurata per ingressum alterius in Religionem, aut votum ingrediendi, aut Ordinis sacri susceptionem. *Bonacina, Layman, &c.*

IX. Quando prædictæ causæ sunt manifestæ non requiritur auctoritas judicis ad dissolvenda Sponsalia, alioqui requiritur. Quod si Sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit Sponsam, censetur tacite juri suo renuntiasse, & Sponsalia ratificasse. *Layman, Cap. 2. Num. 20. &c.*

X. Si contingat Sponso supervenire novam hereditatem, ita ut illi Sponsa jam sit inæqualis, non habet idè jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione Sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de Sponsa si ipsi hereditas nova superveniat. *Sanchez, Coninck, Regin. Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 268.*

QUÆSTIO est, An virgo quæ contraxit Sponsalia, possit validè & licitè se solvere, ab obligatione Sponsalium de futuro, emittendò votum simplex castitatis in seculo.

Respondetur affirmativè apud *Lessum in Auilar. Pag. 280.* ubi in hanc sententiam adducit *Angelum, Sylvestrum, Richardum, Domin. Sotum in 4. Dist. 27. q. 2. Art. 5.* qui rem resolvit his verbis. Utrum per votum castitatis dirimantur Sponsalia, disputari solet: attamen in dubium vocari non debet quo minus, tale votum sit licitum, atque adèd Sponsalia dirimens, cum sit melioris frugis: quæ exceptio semper in Sponsalibus implicatur.

§. II.

De Matrimonii valore, Ministro, usu &c.

I. Matrimonium est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier legitime invicem tradunt jus in mutua corpora, in ordine ad perpetuam vitæ societatem, & prolis susceptionem.

II. Hujus Sacramenti materia proxima est mutus consensus utrimque signo externo expressus, in quantum est prædicti juris traditio. Forma autem est idem consensus quatenus habet rationem acceptationis, ut docet *Suarez, Vasquez, &c.*

III. Minister Matrimonii non est Sacerdos, sed ipsi conjuges, qui contrahendo ponunt consensum conjugalem, in quo consistit materia, & forma hujus Sacramenti, *contra paucos mod.* Verba quæ hunc consensum declarant, debent esse de præsentibus, v. g. *Ego te duco, non autem, ego te ducam.*

IV. Matrimonium dicitur *Ratum*, in quo nondum secuta est copula conjugalis. *Consummatum* vero quando copula accessit. Probabile est Pontificem posse in Matrimonio rato dispensare. Ratio prima est, quod diversi Pontifices, relati supra Pag. in illo dispensarint: supponendum namque est esse processisse non temerè, sed prævio maturo consilio deliberatione; uti latius Pag. citatâ. Nec refert, quid diversi etiam Pont. noluerint dispensare, id alienum rati à sua potestate: quia argumentum, quod expressi priorum docuerunt, non arbitramur esse certum aut infallibile, sed tantum probabile; cui non obstat praxis contraria aliorum. Qui fortassis etiam non dispensarunt defectu justæ causæ, aut voluntatis, cum dispensatio sit libera; non autem ex defectu existentia potestatis absolutæ.

Certum autem est post Matrimonium ratum & nondum consummatum conjuges posse religionem intrare, aut si unus tantum intraverit, post ejus Professionem alterum cum quo voluerit posse contrahere. Jura cogitantibus de Religionis ingressu conceditur ab inito Matrimonio bimestre ad deliberandum aut consummationem.

V. Ad Valorem Matrimonii requiritur præsentia Parochi proprii, vel alterius Sacerdotis ex ipsius aut Episcopi licentia, & ac duorum saltem testium, post Tridentinum Sess. 24. Cap. de Reformat.

Sufficiunt quicumque testes, modò intelligantur qualiter fiat; & sufficit Parochus viri, vel femina etiam in alia Diocesi; & etiam si nondum sit ipse Sacerdos, & etiam si præsens contradicatur, aut vi detineatur, modo Parochus præsens cum testibus intelligat quid sit, scilicet videndo, aut audiendo.

VI. Denuntiationes, si esset periculum in mora, possit Parochus postponere ex præsumpta Episcopi voluntate, & quadam tacitâ commissione. Possunt etiam ex omitti volente Episcopo ex causa. Sæ, *Peregr. aliquæ ex Trident. Sess. 24. Cap. 1.* quod præcipitur ut fiat in parochia utriusque contrahentis, ex Decretis Cardin. & tribus diebus festivis continuis, non tantum immediatis, de quibus *Bonacina q. 2. p. 6. &c.*

VII. Benedictionem omittere, aut ante eam consummare Matrimonium per se non est mortale: quod si fiat hæc sine causa est veniale, Sæ, *Sanchez, Bonacina, p. 4. q. 6. Num. 2.*

VIII. Etas ad valorem Matrimonii requisita in femina sunt anni duodecim completi, in viro quatuordecim, & ante si sint potentes ad copulam simul sufficit verò dicta etas etiam adhuc non possunt contrahere expectandum vero deinde usque ad annum decimum octavum, ut judicetur an sit perpetuum impedimentum, nec validatur illud Matrimonium per copulam postea sequentem, nisi ad minimum tacitus utriusque partis consensus accedat. V. Sæ, & *Layman, hinc Cap. 12. Num. 1.*

IX. In dubio an sit legitimum Matrimonium primo initum, non est dissolvendum, sed secundo contractum irritandum. Nec uni soli juranti esse impedimentum, post contractum credendum; semper enim in dubio

dubio præsumendam pro Matrimonio. *Sa, Menoch, Sanchez, Lib. 2. D. 45. Num. 14.*

X. Non potest conjux cum altero contrahere nisi habeat certitudinem de morte conjugis. In dubio autem an talis certitudo habeatur Judicis Ecclesiastici arbitrio judicandum relinquitur. *Sanchez, Sa, Navarr. Cap. 22. Num. 36.*

XI. Bonâ fide conjugati, non sunt admonendi impedimenti à Parocho, vel Confessario, quando probabiliter timeri potest magnum damnum. *Sa, Sanchez, Navarrus.*

XII. Teneur uxor virum migrantem sequi, nisi aliud esset inter eos conventum, & ipsa non cogereur aliqua necessitate migrare, aut nisi insciens vagabundum duxisset, aut si ipse vellet inhonestè vagari, aut cum periculo animæ vel corporis, vel post Matrimonium factus esset vagabundus. *Covar. Navarrus Cap. 14. num. 20. alique.*

XIII. Uxor graviter peccat si marito non obediat in re honesta, & magni momenti. Quod si vir bona familiæ deponat ut ea prodigè expendat, potest uxor licitè ea negare, aut abscondere.

XIV. Qui certò scit Matrimonium suum esse invalidum, non potest debitum conjugale petere, aut reddere. Si sit dubius, etsi possit reddere, petere tamen non potest antequam veritatem debitè inquirat, postea si nihil certius deprehendat, potest petere, & dubium deponere.

XV. Si quis ad uxorem situ præpostero accedat sed in vase naturali, sine periculo effusionis seminis, probabiliter aliqui censent esse tantum veniale, alii docent esse mortale. Si autem congrua ratio subsit, v. g. quod conjux sit gravida, quod sic major sit spes concipiendi, nullum omnino est peccatum.

XVI. Gravis est obligatio inter conjuges reddendi debitum conjugale, quando rectè & moderatè petitur. Si tamen uxor innocens sciat virum mæchatum esse, aut contrâ, habet jus negandi si velit. Item, si inde metuat sibi gravè damnum prolis, aut sanitatis, aut maritum insigniter ebrium advertat.

XVII. Non licet conjugibus in usu Matrimonii aliquid facere ex quo conceptio prolis directè impeditur, etiamsi periculum in partu, aut paupertas ex multa prole timeretur. Quia sic agerent contra finem principalem Matrimonii, quod est à Deo ordinatum ad prolis generationem. Possunt tamen propter tale periculum aut paupertatem cum mutuo consensu abstinere.

QUÆSTIO est, An Matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam legitime contractum fuit coram Sacerdote?

Respondet ad hunc casum negativè *Lessius in Auctor. Cas. 24.* quia apparet esse professio quædam Religionis, aut ritus hæretici, eo quod Minister videatur in hoc actu instar personæ sacræ adhiberi. Testatur tamen *Joan. Verjus Ord. Prædicatorum in suo Pastoralis Tract. 13. Art. 7.* illam esse praxim communem in quibusdam partibus Hollandiæ, & Confœd. Provinciarum, sine ulla Catholicorû contradictione: Quia aliàs Matrimonia illa non haberentur apud hæreticos legitima, cum magno Catholicorum incommodo, qui hinc non colligunt ullam ritus hæretici professionem, & Ministri apprecantis verba habent tantum pro civili aut politica gratulatione, eoque magis quod hæretici non admittant Matrimonium verum esse Sacramentum.

R. P. Arsdok. Tom. II.

S. III.

De Impedimento Matrimonii.

Impedimenta dicuntur alia *Impedientia* tantum, quæ Matrimonium reddunt illicitum, sed non invalidum: alia sunt *Dirimentia*, quæ & illicitum & invalidum constituunt. Prioris generis impedimenta scilicet *Impedientia*, sequenti versu exprimuntur.

Ecclesia vetitum, nec non Tempus Feriarum, Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

I. *Ecclesia vetitum*, est prohibitio Episcopi vel Parocho, quæ fieri potest propter dubium de aliquo impedimento, aut inhabilitate inter Sponsos volentes contrahere.

II. *Tempus*, scilicet, ab Adventu usque ad Epiphaniam inclusivè, & à die Cinerum usque ad octavam Paschæ: quo tempore non est licita benedictio nuptialis, nec convivium, nec Sponsæ ad domum ductio. At sine his illo etiam tempore Matrimonium contrahere licet, & consummare: etsi quidam consummare negent licere, nisi cum ritè est benedictum.

III. *Sponsalia* cum altera persona, quamdiu non sunt ritè dirempta, Matrimonium cum alia impediunt.

IV. *Affinitas* contracta per Catechismum inter Respondentem & Catechizatum: sed sublatum est hoc impedimentum per Concilium Tridentinum.

V. *Votum*, scilicet simplex castitatis, vel religionis, si non nubendi. *Sanch. hic alique.*

VI. *Criminis* impedimentum est varium, primò uxoricidium, nisi esset in adulterio deprehensa, ut aliqui addunt.

II. Incestus cum uxoris viventis consanguineis intra secundum gradum, nisi sit occultus.

III. Vi accipere alienam Sponsam.

IV. Convictum esse in judicio Sacerdotem occidisse.

V. Solennem agere pœnitentiam, dum illa durat.

VI. Fieri patrum filii, ne possit uxor petere debitum. Verum hæc criminis impedimenta per non usum sublata esse docet. *Navarrus, Sanchez, Coninck, Layman, hic Cap. 25.* Potest in cæteris prædictis Episcopus dispensare, quando est periculum incontinentiæ. Non debet autem, nisi urgente causâ, concedere tempore prohibito nuptiarum celebrationem, nec tunc etiam cum populi frequentia.

Impedimenta Dirimentia, memoriæ causâ, hoc modo aptè comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Aetas, affinis, si clandestinus, si impos, Raptave sit mulier, nec parti reddita visa, Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

I. *Error*, scilicet cum creditur esse persona quæ non est (secus si erretur in personæ qualitate ut divitiis, aut nobilitate) aut à libero credatur esse liber qui servus est. Quod si error qualitatis ad errorem personæ pertinet, dirimeret; ut si intendebat cum primogenito & hærede nobilis familiæ contrahere, cum talis non sit, sed secundus aut tertius filius.

II. *Conditio*, irritat si sit contra substantiam contractus, ut contra perpetuitatem Matrimonii, aut fidem

Cc 2 con-

conjugalem, & uterque consentiat, v.g. contrahatur cum ea lege ut adulterio victum quæras, vel ut non simul vivamus, vel ut debitum non reddas, aut ut ego non reddam, vel ut conceptio impediatur, vel ut proles non educetur. Quod si talis conditio apponatur jam contracto Matrimonio, non irritat.

III. *Votum*, scilicet solenne religionis, vel per suspensionem Ordinis sacri. *Votum* autem simplex castitatis, tantum impedit, non dirimit Matrimonium, præter vota simplicia quæ statim à tyrocinio emittuntur in Societate JESU.

IV. *Cognatio*, quæ dicitur *carnalis*, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitque Matrimonium usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum gradum fortassis dirimit jure naturæ; quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his iusta de causa dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ probabile est omnes jure naturæ esse prohibitos. Porro pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes Regule.

Prima, In linea recta tam ascendentium, quam descendentium, quod sunt personæ tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite: v.g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu, nepos & avus in secundo, &c.

Secunda, in linea transversa æquali (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Unde frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patruus & consobrinus in secundo, filii eorundem in tertio.

Tertia, In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus & nepos, filius & soror patris sunt consanguinei in secundo gradu.

V. Altera est cognatio *Spiritualis*, quæ oritur ratione Baptismi, & Confirmationis, ac Matrimonium dirimit inter baptizantem, & hujus patrem & matrem, item inter suscipientem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

VI. Tertia est cognatio *Legalis*, quæ est propinquitas personarum orta ex perfecta adoptione in filium aut nepotem, ut succedat ex intestato tamquam necessarius hæres in quartam partem bonorum, vel tamquam filius in totum. Illa dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem & adoptatum, ejusque descendentes. Probabile tamen esse, post Tridentinum, dirimere tantum usque ad secundum gradum inclusivè, sicut cognatio spiritualis, notat *Diana Part. 9. Tract. 6. Resol. 54.*

VII. *Crimen*; quod Matrimonium dirimit, Primum est, Homicidium conjugis ab altero conjugè & alio tertio, sive physicè, v.g. gladio vel veneno, sive moraliter, ut imperio vel suasionè perfectum, eo consilio ut postea inter se Matrimonium contrahant.

Secundum est Adulterium, quando nimirum duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjugè, & vel Matrimonium ineunt de præsentibus, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis.

Tertium, est Raptus, per quem persona cum violentia abducitur libidinis exercendæ, vel Matrimonii ineundi causâ, *S. Thom. Molin. hic D. 105.* Durat autem hoc impedimentum, secundum Trident. quamdiu rap-

ta est in potestate raptoris, etiam si liberè consentiat. Raptus tamen non censetur femina quæ volens, & sine vi aliis illata abducitur.

VIII. *Cultus disparitas*, id est, diversitas religionis inter baptizatum & non baptizatum. Unde Matrimonia cum hæreticis, et si plerumque illicita, sunt tamen valida. Existimo tamen Matrimonium Catholicum cum Anabaptista nullum esse, si pars hæc noudum Baptismum susceperit.

IX. *Vis, metus, Violentia* irritat Matrimonium, si five fuerit à Sponso, si five ab aliquo tertio illata in ordine ad extorquendum Matrimonium cum metu cadente in constantem virum, nec firmatur consensus, aut juramento, aut copulâ durante metu.

Talis verò est metus carceris, vel flagellorum, aut magni damni: non est autem talis, qui à Superiore justè incutitur, aut si quis contrahat, ut evadat legnam pœnam mortis, aut ducat filiam medici nolentis alioqui mederi. Aut si cymbâ casu vel tempestate eversa virgo metu mortis contrahat per verba de presenti cum alio nauta, ut in ejus cymbam recipiatur; de facto, Antverpiæ hoc casu in litem adducto, virgo opulenta nautæ adjudicata fuit.

X. *Ordo*, scilicet sacer, si five major (non autem minor) invalidat Matrimonium contrahendum. Quod si quis jam conjugatus ordinetur, sine consensu uxoris, nec poterit uti ordine, nec debitum petere, nec ad superiorem ordinem ascendere, nisi Religionem professus. Non potest autem profiteri, si Matrimonium erat consummatum, nisi uxore consentiente & voluntate vovente; juxta *Cap. cum sis, de Convers. conjugat.*

XI. *Ligamen*, scilicet prioris conjugii, quo dante invalidè contrahitur cum alio: contingit tamen licet fieri, si de morte prioris conjugis certitudo habeatur, quod si is postea compareat tenetur altera compari dimisso posteriore conjugè, ad priorem redire. *Bianca, aliique.*

XII. *Honestas*, significat impedimentum publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius cum qua contraxit Sponsalia, vel Matrimonium ratum; & quidem ante Tridentinum jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter Sponsales & consanguineos Sponsæ usque ad quartum gradum, oriturque ex Sponsalibus quibuscumque etiam invalidis, præterquam ex defectu consensus: Jure novo Tridentini non oritur, si Sponsalia sint invalida, & irritat tantum usque ad primum gradum, si oriatur ex Sponsalibus; ad quartum verò, si ex Matrimonio rato sequatur. *Bonacina, Sanchez, Lib. 7. D. 68. Filiucius, Tract. 10. Part. 2. cap. 6.* Difert hæc honestas ab impedimento affinitatis specialiter in eo, quod hoc supponat intervenisse copulam, non autem publicæ honestatis.

XIII. *Ætas*, quæ requiritur ad valorem Matrimonii est in viro annus 14. in femina 12. completus, nisi multitudo suppleat ætatem, id est maturitas judicii, & potentia ad copulam. *Cap. de illis, &c.*

XIV. *Affinitas*, est propinquitas personarum nata ex copula carnali, si five licita, si five illicita: utraque jure saltem Ecclesiastico dirimit Matrimonium, illa usque ad 4. gradum inclusivè; hæc verò jure novo usque ad secundum tantum, si quidem copula antecedit Matrimonium: nam si superveniat, v.g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu,

non dirimit, licet is qui peccavit non possit petere debitum, sed tantum reddere. Porro gradus & linea affinitatis accipiuntur sicut in consanguinitate.

XV. Si clandestinus: Matrimonium clandestinum dicitur, quod contrahitur sine Parocho, & duobus ut minimum testibus, qui possunt esse feminae, aut quibus usum rationis habentes, quod irritum est ubicumque Tridentinum est receptum, de quo supra §. 2. Num. 5.

XVI. Impos, indicat impotentiam ad copulam conjugalem, sive ex parte unius, sive utriusque, quae ut Matrimonium dicimur debet esse perpetua, & Matrimonium praecessisse, non enim sufficit postea supervenisse: si dubium sit an praecessit, probabilius est dirimendum esse.

Conferat absoluta impotentia, quae non potest tolli sine miraculo, aut peccato, aut vitae periculo, licet si possit auferri orationibus, aut exorcismis, aut adhiberi remedium per artem, aut artem, sine gravi periculo. In maleficio, & impotentia, quae speratur posse tolli, datur triennium ad explorandum an possit copulari, quod si non sit sperandum, statim separari debent. Quae sine periculo vitae potest concipere, etiam si sine eo non possit parere, non censetur impotens, uti docet Bonacina, q. 3. Part. 13. Busen ex Henrico. Filliucius, Coninck, alique.

Quaestio est primò, apud Card. Lugo Respon. Mor. Lib. 1. Dub. 45. An Episcopus propter abusus, v. g. contrahentium quidem in praesentia Parochi & testium, sed occultè, poterit sua lege irritare talia Matrimonia, & quae contraherentur sine Denunciationibus praemissis, auferendo Parochis jus & potestatem in tali actu assistendi.

Respondet autem Lugo ibidem, etsi possit alias poenas statuere, non potuisse Matrimonia ista irritare. Quia Episcopus non habet potestatem inducendi impedimentum irritans Matrimonium ultra illa, quae iure communi inducta sunt, hoc enim soli competit Summo Pontifici, ut cum aliis docet Pontius, & Sanchez, Lib. 7. de Matrim. d. 1. num. 9. Undè Praelatus qui hoc attentavit, à S. Congregatione Concilii monitus fuit ut edictum revocaret.

Quaestio est secundò ibidem: An possit à Pontifice concedi dispensatio ad contrahendum matrimonium in secundo gradu consanguinitatis, simul cum primo gradu affinitatis, v. g. ut aliquis possit ducere uxorem relictam sui fratris defuncti, sibi etiam conjunctam in secundo gradu consanguinitatis.

Respondet Lugo, post longam deliberationem, propter causas gravis momenti, & publico bono conducentes, talem dispensationem actu concessam esse ab Urbano VIII. anno circiter 1643.

§. IV.

De Matrimonio revalidando, aut contrahendo in partibus Haereticorum.

Queritur primò. An Matrimonium in validè contractum possit aliquo modo revalidari.

Respondeo affirmativè. Primò, si invalidum fuerit Matrimonium ex una tantum parte, defectu consensus legit aut liberè praestiti, curandum est ut illa novum consensum externis signis alteri parti exhibeat: nec opus esse ut haec sciat consensum illum ad revalidandum Matrimonium praestari, censet Sanchez, Bona-

cina, Coninck, alique: Neque necessarium esse tunc adesse Parochum. Henriquez, Bonacina, Regis. hic num. 133. Quod si consensus ex utraque parte defuerit, debet praedicto modo, consensus ex utraque parte praestari.

Secundo, Si defectus valoris ortus fuerit ex occulto impedimento dirimente, v. g. consanguinitatis, debet primo obtineri dispensatio, & postea cognito impedimento, novus, & absolutus utriusque consensus privatim praestari. Et si una pars sit ignara impedimenti, prudenter inducenda est ad novum consensum absolutè praestandum, vel saltem conditionatè, scilicet, *consensio de novo si aliquo ex capite Matrimonium nostrum sit nullum*: si non timeatur periculum repulsae. Hoc autem si meritò timeatur, aut aliae graves molestiae, probabile est sufficere ut sola pars impedimenti conscia consensum renoveret & alteri declaret, uti docet Sanchez, Coninck, Lessius, Filiucius & plures cum Diana Part. 4. Tract. 4. Resol. 49.

Queritur secundò, Quid dicendum de Matrimoniis, quae in partibus Haereticorum sine Parocho & testibus contrahuntur?

Respondeo ex Congreg. Cardinalium: Primò, si in Parochia ubi initur Matrimonium, v. g. in Anglia, decretum Tridentini de Praesentia Parochi nondum est publicatum, validum erit Matrimonium, absque Parocho & testibus contractum. Publicatio autem decreti facta praesumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum.

II. Haereticos in quorum Parochia dictum Decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Fritia, &c. tenent formam praescriptam servare. An tamen idè ipsorum Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro Acatholico, vel Magistratu contracta, haberi debeant tanquam nulla, constare magis poterit ex adductis hic infra post num. 4.

III. Si contingat in Partibus haereticorum ubi decretum Tridentini est publicatum, v. g. in aliqua parte Hollandiae, nullum residere Parochum, aut Episcopum, vel alium, qui eorum vices suppleat, tali casu Matrimonia ibi contracta valida erunt absque praesentia Parochi, adhibitis saltem duobus testibus.

IV. Si exet quidem Parochus & Episcopus, sed nullo constituto Vicario uterque metu haereticorum lateat ita ut verè ignoretur ubinam sit, vel eodem metu à Diocesi ab sit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma Tridentini, adhibitis tamen (ut dictum est) duobus testibus. Ita responsum est à Congreg. Cardin. Interpretum Tridentini ad instantiam Archiepiscopi Philippensis anno 1603. & eisdem declarationes refert Zypaeus in jure Pontificio Lib. 4. Num. 16.

Ad praedictam Quaestionem plurimum ulterioris lucis nobis attulit Resolutio Illustrissimi Castoriensis ad Illustrissimum Gandensem 14. Augusti 1685. & ad Eruditissimum Antonium Hoefslach, Ecclesiae Cathedralis Antverpiensis Canonicum Graduatum, Librorum Censorem, &c. 17. Decembris 1685. quae distinctius declarat talia Matrimonia, quae coram Magistratu, aut Ministro Acatholico in Provinciis Belgii confederatis contrahuntur, quamvis absque forma Concilii, pro validis habenda esse: quod pluribus rationibus ac testimoniis accuratè deducit, cujus proinde authographum hic servatur. Idem pro Germania jam ante resolvit noster Layman Lib. 5. Tract. 10.

Part.

de in

20
zia

Part. 2. Cap. 4. Num. 7. pro Ducatu Clivæ Stalensis
Oratorii Presbyter *Libro integro*, quem de hoc argu-
mento composuit.

Quæritur tertio, An liceat Catholicis interesse
Nuptiis hæreticorum, & eas aliquo munere honora-
re: Ratio dubitandi est, quia sic Catholicus videtur
approbare ritus hæreticorum, aut nuptias illicito mo-
do contractas.

Respondeo tamen, Catholicis illicitum non esse
tales nuptias sua præsentia & munere honorare. Quia
illa assistentia Catholicæ est actio indifferens, neque
præbentur illa munera ad approbandum tale Matrimo-
nium, sed ad conservandam amicitiam inter vi-
cinos aut consanguineos. Potest enim ex aliis moti-
vis illud Matrimonium Catholico displicere, et si ob a-
lias causas honoret amicos qui illis nuptiis copulantur.

Alias Resolutiones varias de Matrimonio in parti-
bus Hæreticorum, vide infra Tract. VI. Quæst. 22. &
sequentibus.

A quibus porrò præter Pontificem in impedimen-
tis Matrimonii, præsertim in Missionibus, petenda sit
Dispensatio, colligi potest partim ex Facultatibus su-
pra traditis *Part. III. Cap. V.* partim ex Praxi sequen-
ti recurrendi ad Curiam Romanam.

Quia verò pauci ritè norunt praxim & stylum Cu-
riæ, aut Pœnitentiariæ Romanæ, hic formam proceden-
di in hujusmodi dispensationibus, aliisque gratiis
obtinendis, facili methodo subjiciemus.

S. V.

*Praxis & forma quâ Dispensationes pro Matrimo-
nio, aliisque Casibus ex Romana PœNITENTIARIA peti, & concedi solent.*

Sciendum primò, Officio factæ Pœnitentiariæ præ-
esse aliquem S. R. E. Cardinalem, cui Pontifex suo
nomine amplam in multis absolvendi & dispensandi
potestatem concedit. Ut sunt Dispensationes super
impedimentis occultis ad contrahendum, sive re-
contrahendum Matrimonium: Nec non dispensatio-
nes in Irregularitatibus: Convalidationes Titulorum:
Rehabilitationes ad Beneficia, nec non ad officia, &
dignitates, & similia: Dispensationes cum Regulari-
bus transire volentibus ad strictiorem vel laxiorem
Religionem: Condonationes & Remissiones fructuum
malè exactorum & perceptorum, quando de præ-
judicio certi Domini non agitur; Dilationes & com-
mutationes Votorum simplicium: & Absolutiones à
reservatis, & simplici obligatione legendi horas Ca-
nonicas, certis modis.

II. Hæ Gratiæ per Pœnitentiarium conceduntur
in foro conscientiæ, sive pro foro non contentioso;
forum enim contentiosum spectat ad Judices causa-
rium, cognitionem civilem, aut criminalem habentes.
Mittuntur autem Diplomata, quibus gratiæ continen-
tur, absentibus plerumque clausa, & à majori Pœni-
tentiario gratis tribui solent.

Qui petit Dispensationem super impedimento Ma-
trimonii, debet totum impedimentum explicare, ut si
impedimentum sit in gradu inæquali, debet inæquali-
tatem exprimere. Idem dicendum si consanguinitas
vel affinitas ex duplici capite contracta fuit, ut si for-
nicatus fuerit cum duabus fororibus ejus fœminæ cum
qua matrimonium contrahere cupit, debet duplicem

impedimenti causam exponere, quamvis *Henricus*
hoc casu contrarium sentiat. Causas etiam ad obtinen-
dam dispensationem non debet allegare falsas, aut dis-
simulare veras, præsertim ad rei substantiam pertine-
tes, sine quibus præsumi possit Superiorem non dispen-
saturum, aliàs dispensatio esset subreptitia, & invalida.
Aliud esset si qualitas, aut causa dissimulata, aut alle-
gata in postulatione, tantum extrinsecè se haberet ad
rem postulatam, sine qua habentur aliæ cause sufficien-
tes, non ideo dispensatio sic obtrenta censetur subre-
ptitia, sed potest suum effectum sortiri.

III. Itaque in praxi ut scribatur pro dispensatione
dixi, Romæ obtinenda. Primò, debet formari Supplicatio
per modum Libelli supplicis, qui inscribitur Majori
Pœnitentiario S. R. E. Cardinali, & ferè inchoatur
hoc modo: *Exponitur humillimè ex parte N. N.* si opor-
tet in casu occulto non nominando personas, & expli-
cando distinctè impedimentum Matrimonii, vel alium
Casum pro quo requiritur dispensatio. Secundo loca
debent fideliter exponi cause propter quas necessarium
sit Dispensationem concedi, quales sunt quæ allegantur
in ipsa forma aliarum Dispensationum, quarum Di-
ploma infra distinctè exhibeo. Tertio loco, sequitur
humilis Supplicatio, ut pro opportuno remedio dis-
pensatio illa benignè concedatur.

Inscriptio litterarum sit. *Eminentissimo & Reveren-
dissimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario.* Sic autem
ipsis litteris casus proponitur. *Eminentissime & Reveren-
dissime Domine.* N. Sacerdos contraxit Irregularita-
tem ex Homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem
causam, clam tali modo patrato vel procurato in per-
sona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab
exercitio ordinum, vitandi scandalum causa, vel ut
proderet; sive, abstinuit, sed cum diu sine scandalum
abstinere non possit, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Contraxit Matrimonium cum muliere, cujus
matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vitio-
scius impedimenti (quod occultum est) quare cum illa
que scandalum separari non possint, humillimè supplicat
pro remedio.

N. N. Mulier emisit votum Castitatis perpetuæ,
cum adiret, vel futurum esse prævideat periculum in-
continentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad ef-
fectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicatio
bet Eminentissimo Cardinali Majori Pœnitentiario,
innumera quoque sunt Supplicationum Exemplaria
pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat. Id desin-
que observando, quod in casibus occultis sufficiat per
simplex N. N. procedere, tacito nomine & cognomi-
ne pœnitentis; & casus sic inscriptus mittendus est per
communem Tabellarium Romam, ut supra. Sed ad-
dendum, quâ viâ Responsum mittendum sit, aut per
Tabellarium communem: Terminando litteras in hæc
fere modum: Dignetur Eminentia vestra referre
N. N. in civitate N. pro tali Oppido N. Quod si in tali
Oppido non sit Confessarius Graduatus, vel si difficultas
sit illi aperire conscientiam, cum jam aperuerit alius
Confessario non graduato, hoc ipsum in litteris mittendis
significetur.

Formam autem quâ ad Supplicationem remitti so-
let Responsum Romanum, prout habetur apud *De Le-
one*, aliosque, hic commodè subjicio, ex qua
procedendi modus facile comprehendetur.

Forma Litterarum Romanarum pro eo qui Matrimonium in facie Ecclesie contraxit cum Muliere cujus Sororem prius carnaliter cognoverat &c. hac forma conceditur Dispensatio à Majori Pœnitentiario apostolico.

N. Sancta Romana Ecclesie Presbyter Cardinalis, Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctore, ex approbato ab Ordinario, per Latorem presentium ad infra scripta specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte Latoris presentium nobis oblata petitio continebat: Quod ipse alias in facie Ecclesie Matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus Sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subungebat, dictum Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto Matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo; ad id vitandum, ac pro sua conscientia quiete cupit Lator à præmissis, que occulta sunt, & de quibus plurimum dolet, per sacra Pœnitentiaria officia absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiaria Domini Pape curam gerimus supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica nobis specialiter concessa discretionis tue committimus: Quatenus si est ita, dictum Latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & penis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit ab omni est, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesie consueta: injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessus, gravi pœnitentia salutari, ac sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, & quoties anima sua saluti expedire iudicaveris: & aliis que fuerint de jure injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens subsistat, & separatio inter Latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud canonicum non obstat, cum eodem Latore, ac dicta muliere de nullitate prioris, consensu certiorata, sed ita caute ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem & uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientie, & in alio sacramentali confessionis tantum & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio & dispensatio in foro judicario nullatenus suffragentur, nullis super hic adhibitis retribus aut literis datis, seu processibus confectis, sed presentibus literis, quas sub pœna excommunicationis lata sententia laudare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum existet, neque eam Latori restituas, quod si restitueris, nihil ipsi præsentis literæ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Pœnitentiariae, 4. Septembris, Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri anno.....

Pro aliis Casibus similis forma accommodatur, ut pro legato voto simplici Religionis ad effectum contrahendi matrimonium &c.

Pro harum ac similium litterarum executione.

Nota primò, Quando dicuntur literæ illæ dirigi ad

Oratorem sive Latorem, intellige, ad ipsum qui dispensationem petit sive per se, sive per alium, qui non debet eas aperire, sed eligere Confessarium Magistrum in Theologia, aut alium qualis initio litterarum scribitur, qui ea sibi ab Oratore tradita resignet, legat, & postea cum Oratore sive Latore dispenset, juxta commissionem in litteris expressam. Dum autem requiritur ut Confessor ille sit Magister, aut Doctor, non sufficit quod sit Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiat. Ex privilegio autem Confessarii Societatis *7ESTU* concessò è Gregorio XIII. possunt etiam eligi alii Mendicantes, modò ad hoc à suis Superioribus facultatem habeant, ut docet Paulus Leon, & Diana *Part. 4. Tract. 4. Refol. 41.*

II. Debet Confessor electus dispensare in ipsa confessione, vel immediate post illam peractam; præmissa prius diligenti causæ cognitione, nisi eam satis perpectam habeat: non est tamen necessarium exigere testes, aut juramentum, nisi aliunde sciret rem, aut causam pro dispensatione allegatam non subsistere, tunc enim dispensare non potest.

III. Opera in Litteris præscripta potest ex iusta causa moderari, non potest tamen ea condonare.

IV. In absolvendo debet servare formam in Rituali Romano probatam, adeoque postquam dixit.

Absolvo te à peccatis tuis, debet addere: Et eadem auctoritate declaro te in dicto Matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse & debere, nec non dispensato tecum ut idem debitum etiam exigere licite valeas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Si sit absolvendus ab Excommunicatione, illius formam habes supra in *Tract. II. Cap. III. de Absolutione.*

Denique debet omnibus peractis Litteras ipsas laecerare, ac præcipue sigillum, ne possint in foro externo fervire. Nihilque pro dispensatione, nequidem compensationis Titulo accipiendum, sub pœna excommunicationis majoris ipso facto incurrendæ. Adeo Curia Romana cupit suos Ministros ab omni labe Simonie longissimè abesse.

NOTA.

Post hæc à me in priori Editione studiose elaborata & in eadem edita, devenit in manus meas viâ Romanâ hæc authentica ipsius Pœnitentiariæ Instructio non ita pridem prælo vulgata, cujus hic exemplar annexo.

Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio, vel Dispensatio spectat ad Sacram Pœnitentiariam, seu ad Sedem Apostolicam.

Um saepe sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christi fideles, & præcipue in longinquis degentes, Censurarum vinculo, votorum abstrictione, matrimonialibus impedimentis, Irregularitatum inhabilitate, aliisque reservatorum casuum ligaminibus obnoxios ceterisque penis, ad hanc sanctam Sedem Apostolicam, ejusque sacram Pœnitentiariam spectantibus, irretitos, in illis lachrymosè persistere, & tandem (quod est maxime dolendum) in illorum damnationis statu sapius laboriosè perire, cumque tanti mali causam hisce præcipue fontibus manare pateat, &c.

Primò, nam Parochi vel alii ad quos penitentes hujusmodi occurrere contigit, in Pagis, Ruribus, & Suburbis

vitam

vitam ducere solent, nec viam, modumque, vel aliquem in Alma Urbe, qui salutare remedium, & absolutionis, vel dispensationis litteras à dicta Sacra Penitentiaria, quas iugiter gratis, & benigne confugientibus remedia partitur, eis obtineat, & procuret, cognoscentes, nec sperantes hac vera, & facili via deposita, dictos penitentes ad eorum Ordinarios dirigendo dimittant, inique ad ipsos accedere (feminas præsertim) verecundia, vel pudor intercludat aditum, & timor accessum præpediat, consilium ultra invenire ignorando verentur, unde sub illis in statu damnationis in sordescendo propria conscientia, & divina justitia sigello teruntur.

Secundo, verò alii proprios in Urbe Procuratores habentes, tantum pecunia cum pro ipsorum labore exigunt, quod inopes penitentes, tantis sumptibus impares gratia inhiantes, in consolatium recedant (& quod est enormius) sibi fortasse persuadent, Sacra Penitentiaria Tribunal aliquid lucris pro litteris prædictis reportare, quod non solum omnia gratis concedit, sed etiam serena fronte & grato omnes excipit animo, & ad tam pium opus adiuvat, & hortatur.

Tertio, eventum nonnumquam, & exponentium inadvertentia succedit, ut gratia jam obtenta irrita iudicentur, ex eo quia casus, & circumstantias eorum confusè explicando, vel reticendo, inde sit quod litterarum executores, præmissis postea penitentium vero scrutinio rem aliter quam est expressum se habere comperiunt, unde ipsas exequi nequeant, quamobrem exposcentes saepe confusi, se nova impetrationis carere putantes benigno abbacato remedio, privati & inhabiles permanere cogantur.

Quare gratum Omnipotenti Deo & rem utilem fidelibus suis me facturum spero, si brevem methodum quo in supradictis uti debeant proponam.

Sic igitur Casum exponet, &c.

Eminentissime, & Reverendissime
Domine.

N Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto, ab ipso obitalem, vel talem causam claram modo patraro, vel procurato in personam hominis Laici, ab illo tamen tempore non abstinuit ab exercitio suorum ordinum, ne se proderet, vel alios scandalizaret (si verò abstinerit dicat) se abstinuit, sed cum diu absque scandalo obtinere non valeat humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Vir contraxit matrimonium cum N. muliere, cuius matrem, vel sororem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti, quod occultum est, quare cum absque scandalo separari non possit, humiliter supplicat pro remedio.

N. Mulier emisit votum perpetue castitatis, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat incontinentia periculum humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Item quoniam innumeri sunt casus pro quibus supplicari contingat, varia quoque esse poterunt supplicationum exempla, pro quorum noticia hoc indicasse sufficiat.

Denique, si in illa Civitate, seu Oppido, unde Eminentissimo Penitentiario scribitur non fuerint Confessores in Jure Canonico Doctores, vel Sacre Theologia Magistri, vel si quando etiam adessent, non de facili penitentes inducerentur, vel nequirent eis propriam aperire conscientiam, vel quia alio confessori non graduato jam manifestaverint, ideo advertant hoc idem ipsi magno Penitentiario significare. Quod similiter faciant, quando Confessarius

Gothicum characterem legere nesciat, quoniam de opportuno remedio providebunt.

Quod si forte responsio ipsius Eminentissimi tardare videbitur, eo casu prudens Confessarius, vel penitens dispartitur rescribere, ut si forte fuisset deperdita, alia ad manus dicti Eminentissimi Penitentiarii perveniat, quibus præmissis (adjuvante Domino) omnibus incommodis præcaveatur, animasque fratrum nostrorum, suo favore, & pro rum confessariorum solertia lucrabimur.

Hortantur tandem Parochi, & alii ad quos presertim pervenerint ipsas per afflictionem, vel typis mandanda, ut transferendo, earum notitiam pro animarum salu cunctis quibus poterunt communicare. Venetiæ M. DC. LXXVIII. Superiorum Permissu.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS.

§. I.

De Censuris in communi.

Plurima de Censuris, Irregularitatibus, & Irregularitatis ex illis provenientiibus hæcenus tractatum locis propriis hic infra annotandis, ne, more plurimum Scriptorum, actum sæpius agamus.

De Censuris singulis in quantum impediunt à percipienda, aut conferenda Absolutione Sacramentali Item, à quo possit ferri Censura, & de moderandam ferendam requisito: Item, de Casibus occasione Censuræ vel aliunde Reservatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, & modis ab iis absolvendam curatè deducuntur singula supra Tract. II. Cap. III. & sequentibus usque ad Tractatum Tertium. Irregularitates singula, & earum effectus exponuntur supra Tract. VII. de Sacramento Ordinis in fine §. 3. pag. 100. Quæ reliqua sunt de singulis hic suo ordine tradentur.

CENSURA igitur in communi, est pœna spiritualis per quam homo baptizatus, delinquens, ac contra, auctoritate Ecclesiæ, bonorum quorundam spiritualium usu privatur, uti fide tradit Suarez de Censuris lib. 1. Sect. 1. alique. Triplex est Censura, Excommunicatio, Suspendio, Interdictum: Irregularitas autem non est propriè Censura, sed inhabilitas jure constituta, ut ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

§. II.

Excommunicatio.

Excommunicatio definitur, Censura Ecclesiastica quæ homo baptizatus privatur communione fidelium, sive participatione aliquorum bonorum quæ delibus sunt communia, de quibus infra.

Dicitur, homo baptizatus, quia homo per Baptismum subditur Ecclesiæ, & ejus jurisdictioni subjacet: Quod de non baptizatis dici non potest, Quis enim (inquit Apostolus) mihi de iis qui foris sunt iudicare?

Non dicitur privare participatione Omnium bonorum, sed tantum aliquorum; non enim privatur, nisi gratiâ, sed privationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit; imo fieri posset ut quis peccatæ contritionis actu gratiam recuperasset, penamque ab Excommunicatione absolveretur. Similiter

non privat bonis spiritualibus particularibus, v. g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro Excommunicato offert, sed tantum communibus.

Est autem duplex Excommunicatio: alia major, alia minor: Excommunicatio illa major dicitur, quae communiione plurium bonorum privat; minor, quae pauciorum. Bona verò quibus major Excommunicatio privat, sex praesertim numerantur à Doctores.

Primo enim, privat administratione & receptione Sacramentorum.

Secundo, participatione suffragiorum communium Ecclesiae, quae scilicet à Clericis, quatenus Ecclesiae Ministris, pro fidelibus offeruntur.

Tertio, iure audiendi Missam, & assistendi officiiis divinis publicis; tenetur tamen Clericus in sacris constitutus aut Beneficiatus, quamvis Excommunicatus, privatim solus officium recitare; sed in illa recitatione abstinere debet ab illis verbis, *Dominus vobiscum*, ut docet Navarrus, & alii apud Bonacinam.

Quarto, electione passiva ad quavis beneficia & dignitates Ecclesiasticas.

Quinto, sepultura Ecclesiastica.

Sexto, communicatione humana & civili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt.

Omorare, vale, communitio, mensa, negatur.

Os, significat allocutionem, confabulationem, sive fiat per litteras, nutus, aut alia signa: item quaecumque alia signa exteriora amicitiae, ut oscula, amplexus, &c.

Orare, significat simul cum Excommunicato orationem facere, divinum officium recitare, &c.

Vale, id est Excommunicatum salutare, aut honorem aliquem verbis aut gestis illi exhibere.

Communitio, id est, quavis societas cum Excommunicato, in habitatione, vel exercicio, aut contractu.

Mensa, id est, simul cum illo, & in eadem mensa comedere.

Sunt tamen hic duo observanda. Primum est, id quod habetur in Bulla Martini V. quae incipit *Ad evitanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lateranensi, referturque à Navarro, Cap. 27. Num. 35. quae quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quemquam ratione alicujus sententiae aut Censurae Ecclesiasticae, à jure vel ab homine Generaliter promulgatae, in Sacramentorum administratione, receptione, aut aliis quibuscumque rebus divinis vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur; nisi sententia vel censura ejusmodi contra certam personam, Collegium, Ecclesiam, &c. *Specialiter* à jure & publica vel denunciata fuerit; excepto, qui ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum, Excommunicationem canonis ita notorie incurrit, ut factum ejus nulla tergiversatione clari, & nullo juris suffragio excusari possit: nam ab ejusmodi etiam non denunciati communiione abstinendum est. Postea verò subjungitur; *Per hac autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo sublevare, vel quomodo libet eis suffragari*; id est, ut explicat Layman, Part. 2. Cap. 1. de Excommuni. quod, quamvis in communiione aliorum hac Pontificis indulgentia uti possint Excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum Excommunicatorum commodo, eadem hac indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

R. P. Arsdæck. Tom. II.

Secundum est, ratione necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis, licitam interdum esse Communicationem aliquam cum Excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percussore: unde Doctores ex capite, *Quoniam multos*, 11. Quæst. 3. causas aliquas colligunt; ob quas ejusmodi Communicatio licite haberi potest, quas hoc versiculo Communiter exprimunt.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, significat utilitatem spiritualem Excommunicati, aut illius qui cum eo Communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei justè debetur, ut si debitor creditori mutuum restituat; si uxor viro debitum conjugale reddat.

Humile, designat subjectionem, & obsequium, quod filius parenti, servus Domino deferre tenetur.

Res ignorata, juris aut facti ignorantiam invincibilem, seu inculpabilem.

Necesse, necessitatem spiritualem, aut etiam temporalem, si sit notabilis: unde licitum est, v. g. in gravi necessitate corporali, elemosinam petere, & accipere ab Excommunicato denunciato.

Causa autem particulares quibus Excommunicatio major incurritur tam in Jure, quam extra Corpus Juris, eorumque Reservationes distincte recensentur supra *Tract. 2. Cap. 4. §. 1. & seq.*

§. III.

Suspensio.

Definitur Suspensio, Censura quae Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur: v. g. circa exercitium officii, vel beneficii Ecclesiastici. De quibus fult Suarez de Censuris, Navarrus Cap. 27. Bonacina D. 3. P. 1. Layman hic Lib. 1. Tract. 5. Part. 3. Cap. 1.

Ex hac definitione colligitur, multiplicem esse suspensionem: alia est enim ab officio tantum, sive officium sit ordinis, sive jurisdictionis: alia à beneficio tantum, seu ab administratione & fructibus beneficii percipiendis: alia ab officio & beneficio simul. Rursus, alia est suspensio ab officio in totum, quando quis privatur omni usu officii sui: alia est in partem, qualis est illa quae, verbi gratia, quis suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab aliis Sacramentis administrandis. Alia praeterea est suspensio temporalis, quae fertur ad certum tempus, & illo elapso, cessat; nec est opus absolute, ut docet Navarrus supra: Alia, quae nullo termino temporis circumscriptur. Alia denique est suspensio poenalis, alia medicinalis: poenalis est ea, quae fertur in punitionem & vindictam delicti commisi, ut quando quis suspenditur ob peccatum merè praeteritum quae quidem non fertur per modum Censurae, sed per modum poenae, ut observat Bonacina Disp. 3. Sup. Punct. 3. Medicinalis est illa, qua intenditur emendatio delinquentis? & haec est proprie Censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum à quo Suspectus est, peccat mortaliter, nisi materia levitas excuset: & si suspensionem illam violet per exercitium solenne Ordinis alicujus majoris à quo Suspectus est, incurrit Irregularitatem, ut docent Suarez, Navarrus, & alia apud Bonacinam Punct. 4.

Dd

Primò,

de in
20
ia

Primò, Suspensionem incurrit Clericus Concubina-
rius notorius, ex Jure Canonico Cap. *Quasitum de con-*
habitatione Clericorum & mulierum. Et Trident. Sess.
45. Cap. 14. innovans pœnas antiquas Canonibus latis,
statuit præterea, ut si à Superioribus admoniti non resipi-
scant privatione beneficiorum; Excommunicatione ma-
jori, Suspensione ab Ordinibus, inhabilitate ad quæcum-
que beneficia, officia & dignitates, incarceratione, & ali-
is similibus pœnis placentantur.

Secunda Suspendio est, contra recipientem sacros Or-
dines sub Titulo ficto patrimonii, vel beneficii, ut colligitur
ex Bulla Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, ut
docent Quaranta, Suarez, Filiucius, & apud Bonacinam
suprà: quamquam Tolet. existimet Suspensionem illam
non incurri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam
esse.

Tertia est, contra eum qui sacros Ordines recipit ex-
tra tempora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam
ætatem, vel absq; litteris dimissorias, ut habetur in extra-
vaganti Pii II. quæ incipit, *Cum sacrorum*, & in altera ex-
travaganti Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & salutare*, ut
docent Suarez, Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà.
A qui Suspensione, ut ibidem dicit, absolvi potest
Episcopus, si delictum occultum sit: id est, si non sit
notorium, nec deductum ad forum contentiosum.

Quarta est, contra Suscipientem duos Sacros Ordi-
nes in eodem die, aut duobus diebus continuis & im-
mediatis: qui quidem suspenditur ab executione poste-
rioris, ut habetur ex Capite *Litteras* de temp. Ordinatis.
Similiter suscipiens eodem die minores Ordines cum
Subdiaconatu, ut ibidem dicitur. Et hæc Suspendio Pa-
pæ reservata est, ut docet idem Bonacina.

Quinta est, contra Clericum qui vacante Sede Epi-
scopali, & non arctatus occasione Beneficii recepti, aut
recipiendi, Ordinem aliquem sacrum recipit cum dimis-
sorias Capituli, ut habetur in Conc. Trident. Sess. 7.
Cap. 10. de Reform. ubi prohibetur Capitulis Ecclesia-
rum, ne Sede vacante, infra annum à die vacationis,
dent litteras dimissorias, nisi urgente aliqua necessitate:
aliàs statuit ut Capitulum interdicto Ecclesiastico subja-
ceat; & sic ordinatis ad beneplacitum futuri Practici sint
ab Ordinibus susceptis ipso facto Suspendi.

Sexta est, contra Clericum, qui per saltum recipit
Ordinem superiorem, antequàm receperit inferiorem:
v. g. Presbyteratum ante Diaconatum, ut habetur Ca-
pit. unico de Clerico per saltum promoti, & in Conc.
Trident. Sess. 23. Cap. 14.

Septima est, contra eum, qui recipit Ordines ab
Episcopo Excommunicato, Suspendio, aut interdicto
denunciato; vel etiam simoniaco per sententiam decla-
rato; ut habetur Capite 1. & 2. de Schismat. & Cap.
Si quis, Quest. 1.

Octava est, contra eum, qui recipit scienter aliquem
Ordinem per simoniam, quamvis occultam, ut habetur
Capite *Per tuas*, de simonia.

Nona est contra eum, qui Excommunicatione ali-
qua irretitus scienter Ordinem recipit, ut habetur Cap.
Cum illorum, de Sent. Excommunicati.

Decima est, contra eum, qui furtivè aliquem Ordi-
nem recipit; id est, qui inscio Episcopo non vocatus vel
approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio
præmisso, qui suo nomine examinatur, vocatus deinde
proprio nomine Ordines recipit, ut habetur Cap. 1. de
eo qui furtivè, &c.

Undecima est, contra Sacerdotem, tam secularem

quam regularem conjungentem in matrimonium, vel
benedicentem subditos alterius Parochie absque licen-
tia Parochi vel Ordinarii, ut habetur in Conc. Trident.
Sess. 24. Cap. 1. de Reform.

Duodecima est, contra Episcopum, conferentem
Ordines, vel primam Tonsuram extraneo, absque
missorias Episcopi: aut ordinationes facientem in alio-
na Diocesi absque licentia Ordinarii, ut habetur in Conc.
Trident. Sess. 23. Capite de Reform. aut conferentem
Ordines vel Tonsuram simoniace, ut habetur Cap. pen-
ultimo de Simonia.

Decimatertia est contra Episcopum, aliquid etiam
sponte oblatum in visitatione accipientem, præter illud
quod sibi debetur: qui quidem suspenditur ab ingressu
Ecclesie, nisi intra mensem duplum restituat, ut habetur
Cap. *Exigit*, de censibus in 6. Et hæc Suspendio in-
curritur etiam ab aliis Visitatoribus Ecclesiarum, au-
corum familiaribus, si occasione visitationis munera
etiam spontè oblata recipiant, nisi intra mensem du-
plum restituant.

Denique Religiosi incurrunt Suspensionem, 1. si
Apostata Ordines recipientes. 2. Admittentes ad pro-
fessionem ante annum probationis exactum. 3. Nupti-
tentes habitu & vestitu modo sibi præscripto. 4. In-
ducuentes mulieres in Monasteria.

Quantitas & qualitas Suspensionis quando de re do-
bitatur, colligi debet ex verbis quibus profertur, quæ
non amplius sunt extendenda quam proprie & rigide
significent, cum illa sit pœna, adeoque odiosa ac re-
stringenda.

Suspendus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacra-
mentorum administratione, non est ideo Suspendus
à Sacrificio celebrando.

Suspendus ab Ordine non ideo videtur Suspendus à
Beneficio, quia Beneficium non fundatur in Ordine.
Quamvis doceat Bonacina, indirectè à fructibus benefi-
cii suspendi: quia dum non potest facere officium non
potest percipere fructus beneficii.

Suspendio Capituli, vel aliquo Conventu, non
censetur Suspendi singuli in eo contenti, nisi illi in
culpa esse vel fuisse constet.

Debet autem Suspendio in scripto, non solo verbo
proferri, præterquam ab eo qui privilegium habet ut
que scripto Censuras ferendi. Ita cum communi
Decretum de Censuris Disp. 1. Quest. 1. Part. 7. de quo supra
Suspendio, Layman hic Cap. 2. Num. 3. aliquid

Potestatem Suspensionis ferendæ habent illi quibus
competit potestas ferendi Censuras.

Absolutio à Suspensione non reservata competi-
tenti Episcopalem auctoritatem, & communiter Reli-
giosis ad hoc privilegiatis in foro conscientie. Ita cum
communi suprà Suarez, Navarrus, Bonacina,
Layman hic Cap. 4. Num. 2.

§. IV.

De Interdicto.

Definitur Interdictum, Censura Ecclesiastica pro-
hibens usum divinorum officiorum, aliquorum
Sacramentorum, & Ecclesiasticæ sepulture. Intelligi-
tùr talis est, nam & Excommunicatio eodem modo
quatenus est Communicatio cum fidelibus. Suspendio
verò quatenus usus ille est exercitium Ecclesiasticæ
potestatis.

Dividitur Interdictum in locale, personale, &

mixtum. *Locale* est quo interdicitur locus, ne in eo divina Officia celebrentur, Sacramenta administrantur, &c. quavis ejusmodi loci incolæ possint alibi divinis Officiis assistere, Sacramenta recipere, &c. *Personale* est, quo persona aliqua particularis, vel communitas aliqua personarum, puta populus Civitatis aut Provinciae alicujus interdicitur, ne ubicumque sit, divinis officii assistat, Sacramenta recipiat, &c. *Mixtum* verò complectitur utrumque, personale scilicet & locale, ita Navarrus, Sylvester, & alii apud Bonacinam, Disp. 2. de Interdicto Punct. primo.

Rursus, Interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum *Particulare* est, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in eâ perpetratum: vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares; verbi gratia, quando interdiciuntur omnes & singuli qui tale factus patrarunt. Interdictum verò *Generale* est, quod fertur in locum aliquem generalem, qui à communitate aliqua occupatur, v. g. in Regnum, Diocesim, Civitatem, vel ipsam communitatem, ut est corpus aliquod politicum, v. g. in populum alicujus regni, civitatis, &c. Et ejusmodi Interdictum contrahit omnes qui ex illa communitate sunt, etiam *Innocentes*, qui proinde illud servare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exempti, ut fufius explicat Bonacina *supra*: hac prohibito tamen varias recipit exceptiones.

In primis enim Sacramenta Baptismi & Confirmationis solenniter tempore Interdicti ministrari possunt, ut habetur Cap. *Quoniam* & Cap. *Alma mater*, de Sentent. Excomm. in 6. Sacramentum etiam Penitentiae, ut ibidem dicitur, ministrari potest, præterquam iis qui sunt in causâ culpabili, ob quam latum est Interdictum, nisi prius satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satisfacturos esse juraverint. Sacramentum item Eucharistiae tempore Interdicti non nisi in articulo mortis per modum viatici ministrari potest. Sacramentum verò Extremæ unctionis, secluso extremæ necessitatis casu, quando alia suscipi non possunt, item Ordinis & Matrimonii, tempore Interdicti neque ministrari, neque suscipi licite possunt, ut fufius docet, (& variis auctoritatibus probat) Bonacina *supra*: quavis Navarrus, Cap. 27. Num. 179. & alii probabiliter existiment, Matrimonium tempore Interdicti licite contrahi posse.

Quod spectat ad Officia divina, observandum est, eo nomine significari Sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesiâ, Benedictiones solennes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt à personis Ecclesiasticis, quæ omnia prohibita esse censentur, cum hac tamen limitatione, sicut habetur Cap. *Alma mater*, ut tempore Interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non Interdictis celebrentur Missæ; & alia divina Officia, sed januis clausis, sine campanarum sono, voce submissâ, exclusis Excommunicatis & Interdictis, præterquam in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. M. V., quibus additus fuit à Martino V. dies festus Corporis Christi cum octavâ, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in

quibus diebus licitum est tempore Interdicti generalis, Missas & divina Officia celebrare publicè & solenniter, januis apertis, cum sono campanarum, admittis quoque Interdictis; illis etiam quorum causâ latum est Interdictum, modò isti longè sint ab altari, nec ad oblationes aut Communionem admittantur. In Ecclesiis verò specialiter Interdictis, in quibus asservatur Eucharistia, licitum est tantum semel in hebdomadâ Missam celebrare ad renovandam Eucharistiam, ut docent Henriquez, Navarrus, & alii apud Bonacinam *supra* Cap. 2 de Interd.

Quamvis tempore Interdicti Localis, non possint Laici, licet non Interdicti, *Sepeliri* in loco Interdicto; possunt tamen Clerici, dummodo personaliter Interdicti non sint, etiam in loco Interdicto sepeliri, in silentio tamen sine campanarum pulsû: sicut & Laici etiam personaliter Interdicti, si denunciati non sint, possunt in loco sacro non Interdicto sepeliri.

Interdictum Locale generale præsertim incurritur, quando Dominus terræ injuriosè Episcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit ne Legatus aut Nuntius Apostolicus officium suum exequatur; & in aliis etiam casibus, qui quoniam rarius eveniunt; & apud Bonacinam *supra*, alioque Doctores videri possunt, à nobis prætermittuntur; circa quos casus tamen observat Bonacina ex Suarez, Filiucio, & aliis, nullam esse obligationem servandi Interdicti ante denunciationem.

Ad *Suspensionem* de qua *supra*, proximè accedit *Depositio* & *Degradatio*, per quam persona Ecclesiastica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuû ab omni Ordine, juris dictione, & beneficio: ita ut quamvis non amittat characterem Ordinis qui indelebilis est, privetur tamen omni, & quocumque illius usu, sine remissionis spe. Quod si hæc fiat solis verbis, appellatur *Verbalis* depositio: si præter verba; quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præscriptæ adhibeantur, vocatur *Realis* depositio seu degradatio. Hæc est autem inter utramque differentia, ut observat Bonacina Disp. 4. de Deg. Punct. unico quod Depositio verbalis fieri possit in absentem: Degradatio verò solummodò fiat in præsentem: præterea Depositio verbalis non tollit privilegium fori, Degradatio verò tollit; ita ut degradatus possit à iudice Laico eodem modo plecti, ac si numquam in Christi Domini Clerum fuisset cooptatus.

Degradatio tamen realis fieri non debet, nisi ob crimina illa quæ in jure expressa sunt; qualia sunt hæresis manifesta, sodomia, calumniaproproprio Episcopo irrogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

Denique notandum, 1. *Depositionem* & *Degradationem*, non esse verè Censuram, & à *Suspensione* in hoc peculiariter differre, quod illæ tollant etiam ipsum jus radicale, & Titulum beneficii in perpetuum, quod non fit per *Suspensionem*. 2. Clericos posse *Degradari* à suo Episcopo, non ab inferioribus: Deponi tamen posse ab eodem per Vicarium.

De *IRREGULARITATIBUS* singulis, earumque Effectibus actum est *supra* de Sacram. Ordinis *Tract. 4. Cap. 7. §. 3. Pag. 222.*

TRACTATUS QUINTUS
DE
PRÆCEPTIS
ET PECCATIS,
JUSTITIA
ET JURE.

SVMMVLA. Principia tam speculativa, quam practica ad hac pertinentia. Cap. 1. De primo Decalogi præcepto Charitatis Dei, & proximi. Cap. 2. De pertinentibus ad 2. Præceptum blasphemia, juramento, voto &c. Cap. 3. Ad Tertium Præceptum, Fæsta, jejunia &c. Cap. 4. Obligatio parentum ad liberos, & contra.

De JUSTITIA & Jure, cum ceteris Præceptis, de Furto, Rapina, Fama &c. De Contractibus, Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo, Usura, Emptione, Venditione, Simonia, Testamenti, Restitutione per plures Titulos deducta.

PRINCIPIA DIRECTIVA.

De Præceptis & Peccatis.

DE his, uti & de Peccato originali, Legibus &c. Principia Speculativa tradita sunt supra hujus Tomi 2. Part. 1. Pag. 22. &c. Hic ad Praxim proximè dirigentia præmittimus.

Præceptum & Peccatum sunt inter se correlativa: omne enim peccatum opponitur alicui præcepto, aut juris naturæ, aut juris divini, aut juris humani. Ut transgressio alicujus præcepti censetur esse peccatum Theologicum, aut dignum poenâ ignis æterni, debet peccanti inesse aliqua Dei notitia: quia sine hac non contrahitur malitia illa infinita, quæ oritur ex eo, quod violatio legis sit contra Legislatorem, qui cognoscitur esse dignitatis infinitæ. De modo quo lex aut præceptum directè, aut indirectè violatur; & quando peccata censentur inter se specie, aut numero distincta, dictum est supra Part. 3. Tract. 1. Princ. 17. & Tract. 3. Cap. 2. Ut verò reliqua breviter explicentur.

Dico *Primo*; Præceptum in genere est recta agendorum aut omittendorum ratio. Habet enim se Præceptum per modum regulæ rectæ, à qua dum actiones humanæ per excessum aut defectum declinant, peccatum admittitur.

Dividitur primò in *Affirmativum*, quod bonum præcipit, & *Negativum*, quod malum prohibet. Differentia utriusque notanda est, quod præceptum affirmativum obliget quidem semper, sed non pro quovis tempore, v. g. Honorandos esse parentes, semper quidem, sed suo tempore quando res requirit. Negativum verò obliget semper, & pro omni tempore, v. g. non esse furandum, non mœchandum, non occidendum, &c.

Dividitur secundò in præceptum naturale, & positivum. Præceptum naturale est dictum ex nostræ rationis quo per lumen ab auctore naturæ nobis inditum. Hæc inimus quid agendum, quid vitandum sit: Quale est, Deum esse colendum: Quod tibi non vis fieri, alii non esse faciendum: & talia sunt omnia præcepta Decalogi, si diei Sabbarthi cultum excipias.

Præceptum juris positivum est, quod liberà Dei, aut hominum voluntate & auctoritate constitutum est, ut Præceptum Baptistini à Christo, aut Jejunii ab Ecclesiâ indicti.

Quomodo Præceptum aut lex obliget conscientiam concurrente aliquâ ignorantia, metu, dubio, opinione probabilis &c. supra Part. 3. Tract. 1. Princ. 17. hinc inquitur tradidimus.

Dico *Secundò*; Peccati malitia formalis in voluntari præcepti transgressione consistit. Quia malitia formalis peccati sita est in eo, quod voluntas humana Deo subdita liberè recedat à recta norma voluntatis divinæ illi præcipientis aliquid agendum, vel omittendum. Ad hanc autem libertatem præter actum voluntatis, requiritur advertentia intellectus, quâ homo cognoscit deformitatem moralem, quæ consistit in recessu à rationis aut omissionis à recta agendi lege & norma Dei sibi constituta, quando poterat actionem potestè omittere.

Hinc profluit prima peccati divisio, in *Commissionem* & *Omissionem*. Peccatum *commissionis* rectè definit S. August. Lib. 22. contra Faust. Cap. 27. Dicitur factum, vel concupitum contra legem æternam: quod indicatur secunda divisio, in Peccata cordis, oris, & operis: peccata cordis dicuntur quæ solâ voluntate complentur, ut odium Dei, invidia &c. oris & operis, sunt ea, quæ etiam in actum externum prodeunt. Peccatum *omissionis* est, quo voluntas prætermittit actum præceptum in sua potestate constitutum.

tum, siue actus sit internus, ut est omisso fidei, aut dilectionis erga Deum; siue externus, ut omisso libera Sacri, aut orationis præcepta.

Tertio, dividitur peccatum in mortale quod amicitiam cum Deo dissolvit, & Peccatorem constituit reum peccati æternæ: & veniale quo nec Deus inimicus redditur, neque supplicii æterni reatus incurritur: quia est peccatum veniale sit offensa Dei, non est tamen contra ipsius legem graviter præcipientem, & sub interminatione amicitia dissolvendæ.

Ut in violatione præcepti mortale à veniali discernatur, consideranda est primò materia, quæ præcipitur aut prohibetur, quæ censetur gravis, si sit necessaria ad charitatem Dei, aut proximi conservandam. Secundò, positâ gravitate materiæ ad mortale requiritur perfecta deliberatio & plenus voluntatis consensus, quorum defectu fieri potest, ut circa materiam gravem peccatum leve admittatur. Quæ fufius explicantur supra Tract. I. ad Princ. 15. Tertio, notanda sunt quædam, quæ ex genere suo sunt mortalia, qualia sunt plerumque quæ contra virtutes Theologicas, Fidem, Spem, Charitatem directè committuntur. Hinc infidelitas, desperatio, odium Dei, semper sunt mortalia, si adit plena rationis advertentia.

Postremò, hic addo opportunè pro salute animarum, Principium nunquam satis notandum, traditum à Doctore Angelico D. Thoma, Quodlibeto 9. Arte 15. *Omnis questio in qua de peccato mortali queritur, nisi expresse veritas habeatur, periculose determinatur.* Si enim quis vel in uno casu tali supra præceptum obliget, periculum est necentenas animas contra agentes, sine causa in interitum adducat, ut consideranti manifestum est.

Alia de his fufius deducit, vide supra inter Principia Actuum Humanorum, præcipue de Legibus Pag. 21.

CAPUT PRIMUM.

De Spectantibus ad primum Decalogi Præceptum, Ego sum Dominus Deus tuus &c.

§. I.

De præcepto Charitatis Dei, & Proximi.

DUO dari præcepta Charitatis, Dei, & proximi, pater ex Deuter. Cap. 6. & apud Matthæum Cap. 22. & Luc. Cap. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis: Proximum autem sicut teipsum.*

Itaque Præceptum Charitatis requirit, ut Deum diligamus super omnia id est, magis quam omnes res creatas. Sed hoc intelligi debet, secundum majorem estimationem, siue appretiationem Dei, divinæque amicitia: non secundum majorem amoris intensiorem. Quamvis enim deceat, & ad majorem Charitatis perfectionem spectet, ut summum bonum intensius & vehementius amemus, quàm alià bona creata, id tamen præcepto dilectionis Dei non continetur: uti cum

communi docet Gabriel, Navarrus, Tilenus, Valensis, Sanchez 2. Moral. Cap. 35. Suarez Part. 3. Tract. 4. Disp. 4. Sect. 4. Num. 7. Atque ita fieri potest sine culpa, ut aliquis tenerius atque intensius amet liberos, uxorem, vel amicum, quàm Creatorem, sic tamen ut animo paratus sit, creaturam illam potius deserere, eoque amicitiam dissolvere, quàm ut cum Deo amicitiam infringat.

Contra legem hanc Charitatis delinquit qui Deum diligit propter mercedem vitæ æternæ tanquam finem absolutè principalem, & causam propriè finalem. Nam hic amor inordinatus est, qui statuit amorem Dei, qui est finis ultimus & principalis, tanquam medium ut merces acquiratur, quæ finis positivè ultimus esse non potest. Licet tamen & ordinatum est diligere Deum propter mercedem vitæ æternæ, tanquam finem minus principalem, & causam ad Dei amorem impellentem: Sicut dicitur in Psalmo 118. *Inclina cor meum ad faciendum justificationes tuas in omni tempore, propter retributionem.*

Esti verum sit cum S. Augustino Lib. de Perfect. justitia, Resp. ad 16. Præceptum de diligendo Deo ex toto corde &c. secundum perfectionem simpliciter dictam, non posse in hac vita impleri: potest tamen ita perfecte impleri sicut ad viatorè pertinet. Ratio prioris partis est, quia diligendi perfectio simpliciter dicta consistit in continua actuali unione voluntatis cum Deo, & omnium actionum in ipsum relatione; talis autem dilectio in impedimentis hujus vitæ mortalis haberi non potest, sed tantum in statu beato vitæ futuræ. Patet secunda pars, Epist. 1. S. Joannis Cap. 2. *Qui servat verbum ejus, verè in hoc Charitas Dei perfecta est.* In hoc enim consistit perfecta Charitas hujus vitæ, ut homo viator finem suum cognoscat, eumque rebus omnibus appreciativè anteponat: & impedimenta salutis, quæ sunt peccata, à se removere studet: & in dies ad Charitatis perfectionem pervenire conetur.

Quamvis agnoscendum non videatur præceptum de singulis actionibus deliberatis ex motivo Charitatis in Deum referendis, ut ostensum est supra Tract. 1. Quæst. 21. §. 2. in fine. Satis tamen recepta est sententia quæ docet, nullum opus hominis justum meritorium esse gloriæ æternæ, aut augmenti justitiæ, nisi aliquo modo vel eliciatur à Charitate, vel ab eadem imperetur, siue id fiat per præsentem Charitatis actum, siue per præteritum, quod est, opus virtute in Deum referri. Ut si proposuisti pecuniam pauperibus propter Deum erogare, etsi postea, nihil de eo cogitans, vi istius propositi pecuniam pauperi largiaris. Quia hic motus liberæ voluntatis in supremum & ultimum finem est maximè proportionatus gloriæ æternæ, & illius incremento: ut docet D. Thomas 1. 2. q. 114. a. 4. quem sequitur cum aliis Durandus, Bonaventura, Paladanius Bellarminus L. 5. de justit. Cap. 17. ubi hanc sententiam aliis præfert.

Alia est opinio Soti Lib. 3. de Nat. & gratia Cap. 4. Valentia, Barth. Medina &c. qui docent, quod primus actus Charitatis quo homo se, & sua opera consequentia refert in Deum ut summum bonum, & ultimum suum finem supernaturalem, sufficiat ut sequentibus operibus in gratia Dei factis vim merendi tribuat. quamvis ab eo actu nec elicitivè nec imperativè procedant.

Censent denique alii hominem justum quibuscunque bonis operibus mereri gratiæ, & gloriæ augmentum, modò procedant ex motivo aliquo supernaturali,

ut

ut Fidei, aut Spei Theologicæ, etsi nullus præcesserit actus Charitatis. Hanc sententiam tradit Suarez de Fide *Disp. 6. Cap. 7. Num. 16.* alique, qui eam omnino probabilem iudicant, quamvis prima sit securior & perfectior: adeoque ad illam omnino conitendum, cum probabilitas, sive bona fides, in hac materia non possit sufficere ad meritum, si forte Deus jam decreverit ad illud talem Charitatem requirere.

Sed *Quæstio* difficilis est. Quoniam tempore obliget præceptum affirmativum de Deo ex toto corde, sive super omnia diligendo?

Respondeo, Primò obligare, quando homo usum rationis adeptus, Deum tanquam ultimum finem supernaturalem per lumen Fidei sufficienter cognovit, ut longo tempore non differat Deum voluntate complecti, & omnia sua opera in eum referre. Tempus autem illud moraliter æstimandum est, ut non sit mora notabilis, quæ possit negligentiam arguere, postquam hoc dilectionis Præceptum homini occurrit, aut propositum fuit. De quo parentes, & alii animarum curatores debent suos pueros, ac rudes admonere. Ratio præcepti pro hoc tempore est, Quia ad officium hominis viatoris pertinet ut non multum differat hoc quasi tributum persolvere suo Creatori, ad illum tanquam finem suum ultimum se convertendo, eumque rebus omnibus creatis præferendo: præsertim cum impletio hujus præcepti prærequiratur etiam tanquam necessarium principium, ut serventur leges naturæ in Decalogo contentæ; neque sine illa dispositione iustitia in Baptismo accepta possit longo tempore conservari: neque per bona opera iustitiæ augmentum, & gloria obtineri. Et in hoc consentit D. Thomas 1. 2. *Quæst. 89. Art. 6.* Sotus, Bannez, Valencia hic *Disp. 3. Quæst. 19. Part. 1. &c.*

2. Obligat hoc præceptum in reliquo decursu vitæ quoties tenemur justificari, neque suppetit Sacramentum, aut alia quibus possimus iustitiam adipisci. Patet, quia cum supponatur casus quo tenemur justificari, clarum est nos obligari ad medium illud unicum quo possimus justificationis præceptum adimplere.

3. Ad Charitatis actum obligamur, quoties ingruente gravitatione advertimus periculum impendere, ne v. g. in odium Dei labamur, nisi contrarium divini amoris actum eliciamus. Quia sicut tenemur velle evadere illud periculum, tenemur etiam adhibere medium sine quo nos lapsuros iudicamus.

4. Tenemur etiam in articulo, sive præsentis periculo mortis conari ad eliciendum actum perfectæ Charitatis, sive contritionis in qua illa involvitur. Quia cum ab illo articulo dependeat summi momenti salus æterna, debemus querere omnem securitatem nobis moraliter possibilem, cum ad justificationem per Sacramenta, & alia media aliquid forte obicis subesse potuerit, ut plures docent.

Sed, an hæc tempora ad implendum Charitatis Præceptum omnibus sufficiant, in vita præsertim plurium annorum, in quibus prædictæ occasiones præcepti adimplendi non occurrerunt?

Respondeo, Tali casu tempora illa non sufficere: quamvis fatear admodum difficile esse hic certum tempus determinare, cum viri doctissimi in eo designando parum conveniant.

5. Dico igitur ulterius, Valdè consentaneum videri, ut teneatur homo adultus saltem singulis Annis actum Charitatis elicere ex vi hujus primi præcepti. Dixi, sal-

tem singulis annis: nolo enim determinare an sapienter teneatur. Ratio congrua quæ hoc suadeat videtur esse. Primò, quod appareat à ratione alienum, ut creatura rationalis quæ toto anno fruatur tantis Dei beneficiis tam naturalibus, quam supernaturalibus, cum spe hereditatis æternæ, tanto tempore negligat Deo persolvere hoc annum Charitatis tributum, quod novum illi per omnibus actibus esse acceptissimum, & ab eo primò præceptum, & toties inculcatum, etsi persolvendi tempus non expresserit. Sicut rationi maxime dissonum iudicamus, si filius per integram annum negligat optatæ & benefico parenti efficacem internamoris & obsequii affectum exhibere: multo quæ magis si parens præceptum, ut id aliquando præstaret. 2. Quia cum hic Actus debeat esse præcipua Regula, & principium necessitatis nostrarum actionum quibus ad finem ultimum dirigimur, satis docemur illum ultra anni decursum non esse differendum, ne hoc principio tam potenti, tam durissimo tempore destituti, assiduis corruptæ naturæ insidibus succumbamus. 3. Quia Deus per Ecclesiam plerumque Præcepta ad dictum finem constituta ultra anni spatium differre non solet; uti patet in Præcepto sumendi charitatis, & Confitendi mortalia, quæ singulis annis alligari voluit.

Cæterum de tempore hujus Præcepti explendi quædam nunc habemus salubriter declarata in Decreto Innocentii XI. proscríbente propositionem 5. 6. 7. hæc tenore: *An peccet mortaliter, qui altius diligit Deum semel tantum in vita eliceret, condempnare non audeamus. Probabile est, ne singulis quidem rigorose conveniatis per se obligare præceptum Charitatis erga Deum. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possimus.*

Secundum Charitatis præceptum, Dilige Proximum sicut teipsum, non importat æqualitatem amplexus, sed similitudinem, ut sicut nobis cupimus bona tam spiritualia, quam corporalia; ita & proximo ea velimus, quamvis non æquali mensurâ. Per proximum autem intelligitur omnis creatura rationalis; etiam animæ in Purgatorio, non autem demones, aut homines damnati.

Ordo Charitatis servandus erga proximos hic prescribitur: Primò, qui melior est, sive Deo gratior, magis diligendus & honorandus est, quam qui minus bonus, aut Deo gratior. Et hoc modo magis diligendus est vir Sanctus, quam Pater improbus. Quia ille reddat dignior amore propter majorem conjunctionem cum primario objecto Charitatis, quod est Deus. Magis etiam ob conjunctionem nobiscum diligendus sunt parentes, quam filii, vel conjux; & magis beneficentiam quam alii quibus benefecimus.

In bonis pertinentibus ad vitam corporalem, succurrendum est ante cæteros, primò Uxori, quia hæc cum viro caro una reputatur. 2. Filiis, 3. Parentibus, & præsertim matrem. 3. Fratribus, sororibus, & deinde propinquis, domesticis, & familiaribus: Excipe, quod in extrema necessitate parentes sint præferendi etiam uxori, liberis, quia parentibus vitæ nostræ origo petri debemus.

Quoad dilectionem inimici, quilibet homo privatus ex Præcepto tenetur proximo etiam inimico communi Charitatis signa, & beneficia exhibere: specialia vero tantum ex consilio, nisi forte ratio obligationis alterius accederet, v. g. ex scandalo quod timeretur in alio.

Ause
K

The
log
D. 11

quibus circumstantiis, si inimico particularia ista signa non exhiberentur. Ratio est, quia communia ista signa in iudicio præ cæteris, denegare, vindicta est quædam iniuria, quam non licet privato per se exercere. Unde etiam cum D. Thoma plures censent, mortale esse ex genere suo (seclusis aliis circumstantiis) si quis affluens vicinos omnes, aut domesticos obvios salutare, solum inimicum, quia talis est, sponte insalutatum prætermitteret.

In quali necessitate, & ex quibus bonis teneatur aliquis proximo subvenire, deduxi supra Tract. 1. Quæst. 6. Pag. 56.

Sed *QVÆSTIO* ulterior est, An præter actus externos, teneamur etiam proximos actu amoris Interno diligere?

Respondeo affirmativè: Amorem proximi internum requiri docet Guil. Herinx *Par. 3. Disp. 11. Num. 61. his verbis*: Primum est, non malè velle, nec malè facere proximo: Secundum, *bonè velle ei*. & bene facere, ubi necessitas, & circumstantiarum ratio id requirit &c. *Et ex Societate Castropalans Par. 1. Tract. 6 de Char. Dist. 1. Par. 5.* citans D. Thomam, Suarez, Loream, Coninck; quibus adde Tolæum, Turrianum, Molinam, Becanum, Ariagam, Tannerum, & plures alios. Quamvis aliqui non requirunt semper amorem illum internum & formalem, quem vocant specialem, sive ex motivo distincto à quavis alia virtute, scilicet dilectionis Dei propter quem proximus amatur, & ab eo amore formali qui elicitur quando amor internus proximi necessarius est ad aliqua opera debita exhibenda. Ratio autem cur amor proximi internus & formalis requiratur hæc esse potest. 1. Quia primo præcepto satisfieri debet per amorem Dei formalem. Atqui Scriptura dicit, huic simile esse secundum præceptum de dilectione proximi. Ego etiam ut huic satisfiat requiritur amor proximi internus & formalis. 2. Obsequia externa quæ debent proximo ex Præcepto exhiberi sunt plurima, & sæpe admodum ardua, ut quæ fiunt inimico, & aliquando cum periculo vitæ conjuncta, ut in Baptismo pueri peste infecti. Ut autem illa debite & constanter præstari valeant, necessarius est ille internus animi affectus, quo homo impellatur ad difficultates illas superandas: obsequia enim quæ sine amore exercentur vix diuturna, & satis efficacia esse solent. Amor enim istius est naturæ, ut etiam maximè ardua facilius, ut argutè S. Augustinus: Ubi amatur, vel non laboratur, vel labor ipse amatur. His accedit Decretum Innocentii XI. necessitatem illius amoris magis declarans, dum prohibet hanc propositionem 10. & 11. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali. Præcepto proximum diligendi satisfacere possimus per solos actus externos.*

§. II.

Peccata quæ primo Decalogi præcepto prohibentur.

1. Prohibetur hoc Præcepto omnis Superstitio, quæ est vitium inclinans ad indebitum Dei cultum: nempe quando alicui creaturæ præstatùr cultus, qui non debetur, vel ipsi Deo alio quàm deceat modo exhibetur.

2. Quatuor sunt species Superstitionis. Primò, idololatria, quando alteri quàm Deo divinus cultus tribuitur. Secundò, Divinatio, quæ est rerum occultarum aut futurarum cognitio, quæ viâ humanâ haberi nequit, sed dæmonis auxilio inquiritur; cuius variae sunt species pro variis modis quibus illa notitia comparatur, per

certas figuras, somnia, aqum, astra, inspectiones avium, fortilegia, &c. Tertio, Indebitus Dei cultus, ut si quis jam vellet offerre sacrificia veteris legis. Quarto, Vana observantia, ut si quis velit ex certo præcise numero verborum, vel ex herba in terram defossa, vel ex nodo cinguli aliquod vulnus, aut morbum curare. Cum enim huiusmodi causæ ex sua natura nullam habeant virtutem ad procurandum tales effectus, signum est illos causari operâ dæmonis, qui ex tacito pacto talibus signis in opem advocatur.

3. Ex quibus patet, graviter illos peccare, qui contra vulnera aut morbos circumferunt quasdam schedulas, linum, aut lanam, aut pilos animalium, aut alia huiusmodi, in quibus constat nullam esse naturalem virtutem contra istiusmodi effectus. Multò magis qui ponunt talia signa ut aliis noceant, ut solent venefici. Non peccant autem quando adhibent aliquas herbas, aut res alias, in quibus viri prudentes iudicant, posse subesse aliquam virtutem naturalem ad procurandum illos effectus, pro quibus assumuntur.

4. Peccatum quoque grave incurrit qui ex Astris, aut tempore quo quis natus est, aut lineamenti manus aut faciei, futuros eventus, qui ab hominum libertate pendent, certâ scientiâ se cognoscere profitentur, vel est status vitæ futurus, Matrimonium fortunatum vel infauftum, mors violenta, suspendium, & alia huiusmodi. Si tamen ex influxu astraorum unâ cum hominis indole, ingenio, moribus, aliquis per solam conjecturam affirmet talem fore v. g. militem, aut Clericum, aut Episcopum, poterit ea divinatio omni culpâ vacare. Quia Astra & indoles hominis potest habere vim inclinandi voluntatem humanam ad certum statum, aut eventum, non tamen illi necessitatem inferendi.

5. Superstitio est, observare quosdam dies faustos, & alios quasi infausos. Exempla hujus sunt, nolle opus incipere die Martis, credendo id esse infortunatum: nolle die Veneris ungues præscindere, aut die Sabbathi nere: servare ova exclusa die Parasceves ad extinguendum incendium: in festo S. Antonii iumenta per ejus templum novies circumducere. Superstitione quoque non caret orationes etiam sacras certo tantum verborum numero recitare, aut Scriptas gestare, quæ credantur habere in se vim præservandi à vulnere, aut alia violentia.

Item, in lusu mutare situm corporis, aut pedes complicare ad avertendum in ludendo infortunium: aut ex certa gallinæ crocitate more galli, credere malum aliquod imminere. Hæc enim & similia, quæ nullam habent cum tali esse connexionem, si quis certò credat, eam virtutem habere, & illis ad vitæ directionem frequenter utatur, graviozem noxam admittit, quia periculo se exponit ne à dæmone decipiatur, qui se talibus signis vanis & inutilibus frequenter immiscet. Quod si quis ea tantum leviter, aut semel, iterumve observet, veniale tantum peccatum admittere docet Sanchez in *Prac. Lib. 1. Cap. 40. Num. 20. Tambur. Lib. 2. Cap. 6. §. 1. Num. 27.*

6. Sed quaeritur, An judicandus sit superstitionem admittere, qui adhibet aliquam causam ad effectum de quo, re examinata, dubitat an possit naturaliter à tali causa procedere, v. g. adhibet oleum aut herbam ad ferrum aut aliud corpus præfens, quæ experitur hominis absentis vulnus aut ægritudinem in aliqua distantia curari?

7. Respondent alicui generaliter: Quoties istiusmodi

de in

20. 11a

CAPUT II.

De pertinentibus ad secundum Preceptum. Non assumes nomen Domini &c.

§. I.

De Blasphemia.

modi causa non cognoscitur habere vires ad talem effectum, semper esse superstitiosum, illum à tali causa expectare. Non videtur tamen hæc regula pro certâ habenda. Multa enim sunt in rebus naturalibus quorum virtus nobis latet ignota, ut quo modo vi magneticâ ferrum trahatur, aut acus nauticâ magnete attracta ad stellam polarem sese convertat. Et sanè S. August. Lib. 14. de Civit. Cap. 24. varia recenset, quæ aliquis virtutis causarum naturalium ignarus facile dæmoni adscriberet: inter hæc adducit hominem nomine *Restitutum*, qui, quando volebat, ita alienabatur à sensibus, ut etiam ignem sibi admotum non sentiret: & alium, qui sudaer solitus erat, quoties ipsi placebat, solâ voluntate sudorem provocare; & plures, qui pro libitu poterant ubertim lachrymas profundere. Novi & ego virum Religiosum facundè eruditum, qui affirmavit se posse solo voluntatis imperio ita retrahere spiritus celebrandæ visioni necessarios, ut apertis oculis non videret.

8. Potior itaque apparet resolutio *Sanchez hic Cap. 6. Num. 44.* in tali dubio; cæteris paribus, præsumendum esse potius pro natura quam pro dæmone, quoties non occurrunt aliqua signa immixtæ superstitionis, ut sunt verba quædam incognita, aut vanus aliquis numerus rerum; quæ ad talem effectum non possunt pertinere: cum enim ipsa natura sit in possessione operandi res mirabiles, in dudio videtur illi effectus potius attribuendus. Aliud est quando à viris prudentibus judicatur absoluta esse proportio inter causam & istiusmodi effectum: qualis videtur esse in oleo, aut herba respectu ægri, aut vulnerati magno loci intervallo distantis.

9. Quæstio gravis est, An, quando constat jam positum esse maleficium, licitum sit illud tollere per aliud maleficium? Ut, si puer maleficio infectus sit, possit parens accedere maleficium pro remedio malefici?

Respondetur cum distinctione. Primò, licitum est tollere maleficium per destructionem signorum, quæ alicubi posita sunt ut dæmon alicui noceat, modò ad hæc destruenda novum maleficium non adhibeatur. *Navarrus ac plures alii.*

Secundò, Si maleficium possit aliquo modo licito maleficium tollere, non est peccatum eum prece, aut etiam pretio inducere, ut maleficium auferat, etiamsi credatur ex sua malitia per novum maleficium id facturum, Quia, cum supponatur posse viâ legitimâ id præstare, habeo gravem & iustam causam id postulandi? ipsius autem malitiæ imputandum est, si modo illicito maleficium auferat: sicut licitum est petere mutuum ab usurario, etsi sciam illum usuras illicitè exacturum, cum potuerit mutuum licito modo concedere. *Lugo, Diana, Less. Sanchez Lib. 7. de Matr. D. 95. Num. 11.*

Tertiò, Nunquam licitum est efficere, ut maleficium novo maleficio tollatur. Quia hoc esset directe inducere in peccatum, & actum intrinsecè malum: Scripturâ etiâ aperte prohibente, *Levit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab Artibus aliquid discite.*

10. Debet autem Confessarius, antequam huiusmodi maleficos, sacrilegos, aut magos absolvat, eos monere & inducere, primò, ut pactum sive expressum sive implicitum, quod habent cum dæmone, serîo abjurent. Secundò, ut suas schedulas, ligaturas, libros, aliaque impiæ artis instrumenta comburant. Si autem chirographum aliquod dæmoni tradiderint, non est absolute necessarium, ut recipiatur, quia pactum illud per penitentiam dissolvitur. Tertiò, ut promittant efficaciter quantum poterunt damna aliis illata resarcire.

1. Blasphemia est maledictio sive contumelia in Deum: ut si quis Deum vocet tyrannum, aut impium, aut dicat se aliquid Deo invito facturum. Blasphemia non admittit parvitatem materis, sed semper est peccatum mortale, quoties liberè profertur.

2. Peccatum Blasphemiæ est etiam in Sanctos, res sacras contumeliam dicere, si proferatur in Sanctos, ut Sancti sunt. Non enim esset grave peccatum dicere de aliquo Sancto, quod fuerit ignobilis, tutor, mulctus, &c.

2. Si quis in iracundia, indignando non Deo, sed homini; nominet Sacramenta, vulnera Christi, & similia sine aliorum scandalo, non erit illa Blasphemia, sed tantum usurpatio sacri Nominis, & facile potest esse tantum veniale, ut docet *Casus, Sanchez, &c.*

4. Maledicere vento & pluviam, quæ affliguntur, aut diei & loco, in quo nati sumus: aut equis & jumentis, faciunt rustici aut aurigæ, si listat maledictio in sola creatura sic ut tantum ipsi malum imprecemur, non est per se lethale peccatum: si autem indignatio tendat contra Deum, aut contra creaturas illas, quatenus sunt instrumenta Dei, committitur grave peccatum: quòd si operus creaturas destrui cum gravi damno proximi, peccatum est contra charitatem.

5. Verba quæ tantum dubiè videntur sonare aliquam contumeliam contra Deum, & possunt facile in alio sensu accipi, non debent cenferi verba Blasphemia, nisi prava intentio. Quia verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum, non enim præsumitur delictum, nisi de eo constet. *Bonacina, Casp. Tambur. Lib. 2. Cap. 6. §. 4. Num. 19.* Decet tamen à talibus verbis tanquam periculosi studiosè cavere.

6. Sed *Quares* primò. Quid censendum de parvulis aut aliis, qui sæpè liberis & amicis dæmonem, & damnationem imprecantur?

Respondeo, non esse Blasphemiam, sed citram imprecationem, quæ plerumque ob subitam iram & involutionem, ac defectum seriæ voluntatis veniale peccatum non excedit, nam plerique, si interrogentur, dicunt nullo modo voluisse, ut malum illud alteri eveniret. *Bonacina, Navarrus, Tol. Regim. Baldel. D. 29. Num. 10.*

7. *Quares* 2. Quid judicandum de illis, qui quoties ex prava consuetudine verba Blasphemia in diversis locis proferunt? Quidam censent singulis vicibus mortaliter peccare. Alii tamen docent illos tantum peccare in causa, dum consuetudinem illam cum adverteant contraherent, & nunc tantum peccare omissione diligentia ad extirpandam consuetudinem vitiosè contractam, de qua à Confessario serîo monendi sunt, etiam aliquando cum dilatione absolutionis, si debet non appareat emendatio. Ita *Diana Part. 3. Tractat. 5. Resol. 65. & Part. 10. Tractat. 14. Resol. 13.* citans Suarez & sex alios. Item *Leander de juramento Disp. 5. Quæst. 18.* cum aliis, quibus non

Ausc
KThe
log
D. 11

apparet quomodo verba illa, sine ulla advertentia malitiae prolata; possint esse per se formalia peccata, magis quam eadem verba in somno, aut ebrietate prolata, cum hic & nunc dum proferuntur absit omnis notitia & advertentia malitiae, adeoque desit nunc libertas illa quam ad merendum & demerendum omnes requirere debemus.

8. Pro Blasphemia, in Confessione gravem injungendam esse poenitentiam discretè statuit Conc. Lateran. & Trident. Sess. 14. Cap. 8.

Olim in Jure Canonico Cap. sancimus de maledicis, statutum est, ut si quis contra Deum, aut Sanctos publice blasphemaret, per Episcopum suum his poenis subiceretur; ut septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiae palam, dum aguntur Missarum solennia, existeret, & ultimo die pallium & calceamenta non habeat, & Sexis quibusque feriis intra illud tempus in pane, & aqua jejunet, &c. Nunc verò quoad proximæ standæ sunt constitutiones, & consuetudo pro puniendis Blasphemiis in variis locis recepta, ut cum aliis advertit Azor, & Castropalaus Disp. 2. Punct. 2. §. 5. Viget autem in Hispania hæc consuetudo, ut si homo ignobilis proferat Blasphemias hereticas, producatur in publicum cum galero papyraceo, collum ligatus fune, lingua ligata palo, sine pallio, nudis pedibus, & flagellatus tandem mittitur in exilium. Ex quibus patet Blasphemum non debere mirari, si saltem à suo Confessario non nihil severè tractetur.

§. II.

De Juramento.

Juramentum est invocatio divini nominis in alicujus Testimonium. Ac proinde Juramentum sanctè susceptum est actus latitæ: undè fit ut solum per Deum verum jurare liceat, qui solus est rerum omnium conficius, & infallibile Testimonium perhibere potest.

1. Juramentum aliud est *Affertorium*, quo confirmatur dictum de præsentis vel præteriti: aliud *Promissorium*, quo confirmatur promissum de opere futuro. In Juramento promissorio includitur etiam assertorium de voluntate rei faciendæ.

2. Juramentum non est dicere: In mea fide, in mea conscientia, in fide Christiani, in fide Religiosi: æquivalent enim tantummodò his; ita est, verum est; neque Deus ut testis invocatur. Nisi per ea verba quis intendat jurare, nam & juramentum ex intentione dependet.

Nec jurare per creaturam, juramentum propriè est, v. g. per animam, per dexteram, &c. modò ad Deum non referas, sed tantum per eam, quantum potest, veritatem confirmare intendas, etsi tali Testimonio abutens à peccato aliquo non excusetur.

De habentibus consuetudinem jurandi idem ferè dicendum quod supra de Blasphemia, Num. 7.

3. Mortale incurrit, qui jurat se facturum, quod credit se facere non posse. Item qui jurat falsum etiam sine animo jurandi: Tum etiam qui jurat aliquid promittendo, sine animo promittendi. Quia ipsa forma Juramenti falsò suscepta est gravis in Deum irreverentia. S. Thom. 2. 2. q. 97. A. 7. Less. Bonacina &c. Peccat etiam graviter qui jurat rem dubiam tanquam certam. Suarez, Angel. Navarrus Cap. 12. Num. 7.

4. Qui jurat facturum se aliquod opus leviter malè, R. P. Arjaeck. Tom. II.

lum, peccat plerumque tantum venialiter; si verò id jurat sine animo faciendi, peccat mortaliter. Bonacina, &c. Ratio prioris est, 1. Quia sic jurans nullo modo Deum adducit in testem falsi: Supponitur enim habere animum committendi illud veniale, quamvis exequi non teneatur, sed potius omittere. 2. Juramentum illud non continet gravem irreverentiam: quia etsi non sit apta juramenti materia, non est tamen graviter inepta, quod patet, nam jurare se facturum rem merè indifferentem est tantum veniale, eo quod sit materia leviter non apta, ut satis constat: atqui materia venialis non excedit indifferentem nisi excessu veniali: ergo illius ineptitudo sive irreverentia in ordine ad Juramentum est tantum venialis. Quis facile censerebit reum fieri ignis æterni, qui jurat se velle focio auriculam vellere, aut dicturum illi verbum injuriosum, aut ereptum obulum non redditurum, quod novit venialiter malum. Sic etiam censet Cajetanus in summa de juramento, Sylvester, Sotus, Navarrus, Covar. Valentia, Suarez, Sayrus, Fagundez, Bissius, Azor, Leander plures citans, & hoc longè probabilius affirmans, de Juramento Disp. 7. Quæst. 37. Addidi tamen, plerumque, quia possint in aliquo singulari casu intervenire tam notabiles circumstantiæ, ut irreverentiam gravem, vel etiam scandalum arguere possint.

5. Rem levem in Juramento promissam non præstare, mortale non esse, v. g. servum aut prolem non castigare, uti probabilius docet, Sanchez, Layman, Sylvester, Antoninus, Navarrus, Sotus, Contra Cajetanum in summa Ver. perjurium, Toletum, Gabrielem, Tabienam Ver. Juramentum, Fumum, Valentiam, & Lessium Jus. Lib. 2. Cap. 42. Dub. 5. cujus ratio mihi magis solida videtur: quia ejusdem rationis est falsum reddere id quod Deus antea testatus est per Juramentum promissorium, & facere ut Deus in præsentis falsum testetur, uti fit in Juramento assertorio, quod semper est grave. Nam quod veritas Juramenti promissorii tantum sit futura pendens ab ipso jurante, non facit quo minus æquè teneatur efficere ut verum sit quod juravit se facturum: quamdiu saltem res promissa non remittitur, aut honesta manet, de quo infra. Certum verò hoc est, ut levissimum sit, quod vel negando, vel affirmando scienter juras falsò, esse mortale.

6. Si quis se juret facturum, quod postmodum non decet, non tenetur. Nec si juravit alterius causâ, qui fieri non vult quod promissum est. Nisi simul ad honorem Dei jurasset: Tunc enim videtur voti locum tenere. Etsi hic etiam, ut volunt quidam, non teneatur, si ille cujus fieri interest, obligationem remittat; ut si quis ad Dei gloriam jurasset, se pauperculam certam in uxorem ducturum, eaque relaxet promissum.

7. Fraude inductus ad jurandum, quam si novisset non jurasset, non tenetur. At extortum vi Juramentum de re non illicita obligat, nisi vel relaxetur, vel sit de Matrimonio ex metu, qui cadat in constantem virum, ad id obtinendum incusso.

8. Juramentum de re imprudenti, Indifferenti, aut melioris boni impeditiva, non obligat: quod postremum merito sic intelligunt nonnulli, nisi juratum sit in alterius favorem, v. g. ducere aliquam: non enim potes id postea omittere ob solum continentiae desiderium.

9. Jurans facere certo tempore, si non potest, tenetur

E e tur

tur postea, nisi ad solùm illud tempus Juramentum alligare voluerit.

12. Jurans non obligatur ad ea, de quibus si cogitasset, ea non intendisset in aliis quæ promittebat includere, sed exclusisset: nec etiam obligatur, si id accidat, quod si fuisset Juramenti tempore, pro temerario haberetur.

13. Si procurator ex speciali mandato tuo pro te juravit, teneris ejus Juramento, *Leander, Sa, aliisque.*

14. Juramentum de celando secreto, intelligitur, nisi alteri magis noceat secretum non aperiri, aliud est de secreto confessionis Sacramentalis.

15. Juramentum servandi omnia statuta, intelligitur si sint licita, & nisi abrogentur.

16. Civitatis Juramentum, si pars major non servet, nec reliqui servare tenentur. Non enim pro tali casu præsumuntur cives se obligasse.

17. Impuberis Juramentum, patre contradicente irritatur. Potest etiam pater irritare tale Juramentum filii, etsi speciem voti habeat, ut potest ipsa vota: sic & quisque indirectè Juramenta subditi, de rebus sibi subjectis, si velit, irrita reddit.

18. Juramentum à se factum ad Dei gloriam potest quisque commutare, in rem apertè meliorem, non si factum sit homini. *Tolet, Sanchez, aliisque.*

19. Qui juravit non petere dispensationem voti, vel Juramenti, vel eà non uti, poterit rem Superiori indicare, si sic ratio postulet, & si is dispensationem dederit, eam liberè acceptare. *Sylvester ver. Juramentum.*

20. Qui ex privilegio possunt dispensare in votis, vel ea commutare, non propterea idem possunt in Juramentis. *Navarrus Cap. 27. aliisque.*

21. Etsi Episcopus possit dispensare in Juramentis Pontifici non reservatis, causa tamen proportionata requiritur, ut dispensatio sit valida. Non requiritur tamen illa in Juramenti irritatione, ut hæc fiat validè, sed tantùm ut fiat licitè.

QUÆSTIO sit difficilis est, An qui juravit redire ad carcerem, quo injustè detinetur, obligetur ad reditum, si subsit probabile periculum mortis injustæ postea infligendæ?

Respondeo, Sententiam ab auctoritate esse utrimque valdè probabilem. Teneri ad reditum docet *Suarez, Lessius, Layman*, aliique quos citat & sequitur *Sanchez Lib. 3. in Decal. Cap. 11. Num. 32.* Admittit tamen *Suarez & Sanchez* cum aliis quos citat ibidem Num. 35. Episcopum posse illud Juramentum relaxare, & sic obligationem redeundi tollere: quia jus vitæ præbet justam causam relaxandi. Negat verò absolutè tali casu ad reditum teneri, *Pasquez 1. 2. q. 96. Art. 5. Navarrus, Fabiana, Sylvester*, & plures Juristæ, nec non *Diana, Tamburinus, Reginaldus, Fagundes Lib. 2. in Decal. Cap. 13. Num. 10.* aliique quos citat *Leander Tract. 1. de Juram. Diss. 10. Quæst. 21.* Quia, inquit, Juramentum de tali re esset temerarium, quod non obligat, esset enim vinculum iniquitatis, in ordine ad mortem injustè inferendam.

Excipe tamen tale Juramentum, quod fieret ab eo qui ob Religionem captivus detineretur, vel etiam apud Turcas, vel in alio casu quo ex omisso ad carcerem reditu nasceretur magnum scandalum, aut contemptus Religionis: idque admittit *Navarrus, Diana, Tamburinus, Leander loco citato*, & plures etiam secundæ sententiæ Auctores.

QUÆRES. quænam personæ ad Juramentum suscipiendum in judicio admittantur?

Respondeo, Non admitti, jure saltem communi, pueros, aut puellas ante annos pubertatis, qui sunt in pueris 14. in puellis 12. In causis autem criminalibus non admittuntur minores viginti annis, ut constat ex lege *invis ff. de testibus.* Repellitur etiam qui antea fuit perjurus *Cap. parvuli 22. Quæst. 5. in Apostata Cap. alieni 3. q. 4.* Et inimicus, aut malevolus, *Cap. cum oporteat, de accus.* Excluduntur etiam communiter qui est socius criminis, aut criminis, aut consanguinei, & affines usque ad quartum gradum illius pro quo est Testimonium dandum, *Cap. similiter. de testibus &c.* Et specialiter Sacerdotibus interdictum est in judicio ex levi causa Juramentum præstare, ex *Cap. si quis Presbyter 2. Quæst. 4.* Quia in causa non gravi sola testificatio sacerdotum debet esse fide digna sine Juramento. Possunt tamen in Judicio Juramentum præstare in causa magni momenti; in quo sufficit Sacerdoti proprium præstare, extra aliquos casus qui excipiuntur in *Jure Cap. si quis Presbyter supra.*

DAMNATA est ab *Innocentio XI.* de Juramento hæc *Prop. 24. Vocare Deum in testem mendaciter non est tanta irreverentia, propter quam velis compelli damnare hominem. Et Prop. 25. Cum causa legitimum est jurare sine animo jurandi, si verus sit levis, sit gravis. Et Prop. 26. & 27. de Jurante cum restrictione, amphilogia & supra Pag. 32.*

§. III.

De Voto.

1. **V**otum est, promissio deliberatè Deo facta de bono meliori. Ea deliberatio requiritur ad obligationem Voti, quæ requiritur solet ut quis peccet mortaliter.

Sed quid si post emissum Votum dubitetur, an vovens habuerit sufficientem deliberationem, & usum rationis? Si vovit ante septimum ætatis annum, in tali dubio non obligatur: quia possessio stat pro libertate, nec præsumitur in illa ætate habuisse sufficientem deliberationem. Si verò post septennium vovit; non obstante tali dubio manet Voto obligatus: quia possessio stat pro Voto, & præsumitur usus rationis, nisi constet oppositum: Ita *Sanchez, Diana, & Doctores* communiter.

2. Non obligat Votum de re vana, aut impediens majoris boni, neque de re indifferenti, nisi bonum cohonestetur. Quia Deus talia Vota tanquam vana non acceptat, ut docet *Navarrus Cap. 12. aliisque.*

3. Tenetur Voto qui intendit vovere, etiam non intendat implere: qui verò se non intendit obligari, non videtur intendere vovere; hoc enim ipso, quis vovet se obligat; uti qui promittit, obligat se hoc ipso quo promittit. Peccat tamen, & secundum quædam mortaliter, vovens sine animo se obligandi.

QUÆSTIO est, An validum sit Votum, aut Juramentum numquam peccandi venialiter?

Respondeo negativè, quia est de re moraliter impossibili, spectata communi hominum imbecillitate. Sed quid si sit Votum de certo veniali, v. g. numquam peccandi? Respondeo Votum illud validum, & specialiter laudabile esse: quia per insignem diligentiam est mortaliter possibile cum ordinaria Dei gratia ab omni

mendacio abstinere, ut admittit etiam *Lessius, Sanchez, Suarez, de Voto Cap. 3.*

Sed *Quæres*, An idem sit de Voto vitandi omne profusum verbum otiosum, aut omnem distractionem in oratione? Affirmat esse validum *Cajetanus 2. 2. Quæst. 88. Art. 8. & quidam alii?*

Respondet tamen, multò probabilius, esse invalidum: Quia lingua est tam lubrica, & phantasia tam instabilis, ut moraliter impossibile sit in illis cobibendis omnem negligentiam semper evadere. Constat quidem S. Teresiam emisisse Votum semper faciendi quod iudicaret Deo acceptissimum: sed ad hoc opus erat gratiâ profusis rarisimâ, & ad cooperandum gratiâ, rara avis in terris erat S. Teresia.

4. Quoad Votum ex Metu, probabilius est Votum factum metu gravi, ad id non iuste incusso non valere, nisi firmiter Juramento: Secus est si metus iuste incutitur.

5. Votum puellæ ob metum Patris reverentialem, non valere quidam probabiliter asserunt, si præsertim timeat ne ab eo alioqui durè tractetur. *Navarrus Cap. 25. Num. 1. cum variis.*

6. Qui vovit solum ingredi Religionem, si in Novitatu ea non placet, potest exire, etiamsi vovisset animo perseverandi: sic enim institutus est, & intelligitur ingressus Religionis.

7. Violare Votum de re levi, aut de vitando aliquo veniali, est solum veniale peccatum. *Navarrus Num. 40. Layman cum communis*, quod confirmatur in levi violatione pauperatis, aut obedientiæ religiose: contrarium de Juramento plures docent.

8. Non est plerumque in potestate voventis se obligare sub mortali, aut veniali peccato; obligatio enim pro qualitate materiæ quam voveat gravis, aut levis incurritur.

Vota emissæ ex errore non obligant, si error fuerit circa substantiam rei promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem sive motivum vovendi. Hinc error circa substantiam facit ut non teneatur qui vovit dare calicem quem putavit esse argenteum, cum tamen sit aureus. Error circa finem invalidat Votum offerendi Deo Sacrificium in gratiarum actionem pro recuperata sanitate amici, qui tamen est mortuus, aut non laboravit. Ita *Lessius, Filliusius, alique communiter.*

9. Non idèò Votum non obligat, quia accidit aliqua quod si prævidisses, non vovisses; sed quia accidit id quod si fuisset ab initio tempore voti, obligationem Voto abstulisset, ut si fiat res impossibilis, aut illicita, aut indifferens, quæ per se sub Votum non cadunt.

10. Votum Sacerdotii, aut Votum non nubendi, non est Votum castitatis, potestque ab Episcopo dispensari.

11. Votum de impossibili non obligat, etsi res postea fiat possibilis. Ita DD. Communius.

12. Illi possunt irritare suorum Vota, quos diximus posse irritare Juramenta, supra §. 2. Num. 17. Qui tamen sine causa irritat alterius Votum in quod confecerat, peccat quidem, sed valida est irritatio.

13. Etsi Episcopus possit dispensare in suorum subditorum Votis Papæ non reservatis, dispensare tamen non potest Parochus. Quia in hoc non habet jurisdictionem fori externi, *Suarez, & alii communiter.*

14. Votum omne, ex juris auctoritate, commutatur. *R. P. Arjdeck, Tom. II.*

ri potest in Votum Religionis, quia hoc est maxime arduum & diuturnum.

15. Potest quis non servare Votum, quando observatio vergit in periculum magnum, & non potest pro dispensatione adiri superior. Excipe tamen Votum continentis, quæ melior ipsâ vitâ existimatur.

16. Causa dispensandi esse potest, facilitas nimia, sive defectus maturæ deliberationis in vovendo, infirmitas ad implendum, necessitas vel utilitas: quæ item causæ ad Votum commutandum idoneæ esse solent.

17. Papam posse in Voto solenni castitatis dispensare quidam negant, aliqui rectius affirmant, utrumque sat probabile Auctores admittunt.

18. Qui potest ex privilegio dispensare, potest & commutare, non contra. Dispensatio autem in Voto sine iusta causa invalida est, ut passim admittunt Theologi.

19. Dispensatio aut commutatio Voti & Juramenti invalida & iniusta est, quando ea cedit in præjudicium tertii, cui per Votum aliquod jus acquisitum est. Sed bene notandum, jus illud acquisitum non esse, nisi promissio fuerit acceptata, ideoque posse adhuc Votum relaxari aut commutari: Ita *Rodric. Tom. 2. Cap. 131. Num. 4. cum aliis.*

Quinam autem possint in Votis & Juramentis dispensare, aut ea commutare, reperies supra in ferie Facultatum, pro Missionariis & aliis *Tract. 2. Cap. 5. §. 1. Num. 9.*

QUÆRES, quænam Vota sint soli Pontifici reservata, sic ut nequeant ab alio, sine ejus facultate relaxari, aut commutari?

Respondet; quinque esse Vota sic Pontifici reservata: Votum Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum, & ad S. Jacobum Compostellam, & ad Terram Sanctam. In necessitate quando non datur recursus ad Pontificem, potest in illis Episcopus cum suis subditis dispensare, ita *Doctores ex Juris concessione.*

Quod si prædicta Vota fuerint pænalia, ut, si fornicatus fuero, voveo in pœnam servare perpetuam castitatem: vel si fuerint conditionalia, ut, voveo peregrinationem Compostellanam, si ab hoc morbo convalesco: talia Vota non censentur reservata, etiam post impletam conditionem. Quia non sunt emissæ ex virtute Religionis, sed vel pœnæ explendæ, vel fanitatis obtinendæ gratiâ; reservatio autem cum sit odiosa rigidè interpretanda est. Poterunt itaque talia Vota relaxari ab iis qui facultatem habent dispensandi aut commutandi alia Vota, ut docet *Cajetanus* verbo, *Votum* Num. 6. *Medina, Lopus, Aragonius, Palacius, & plures Theologi recentiores.*

QUÆSTIO est inter aliquos Recentiores, An si obstrictus Voto castitatis sine delectatione propria, alium suo contactu ad pollutionem impellat, teneatur in confessione circumstantiam sui voti explicare?

Non desunt auctores qui sustinent partem negativam; eo quod talis in se ipso nullam ponat actionem veneream castitati suæ contrariam?

Respondet tamen, illum esse Voti transgressorem, & teneri obligationem talis Voti in confessione exponere. Quia vovit abstinere ab omni actu venereo, ac proinde dum actionem illam in alio procurat, contra Voti religionem operatur.

Nec videtur contraria opinio tutò sustineri, cum

ea iussu supremi Tribunalis Fidei expuncta fuerit ex Summa Hieronymi de Lamas anno 1640.

De *Potis Religiosis Paupertatis, Castitatis, & Obedientiae*, tractavimus ex professo supra *Tract. I. Cap. 6. Art. 3. Pag. 130.*

CAPUT III.

De tertio Præcepto, Memento ut diem Sabbathi sanctifices.

§. I.

De Festorum observatione.

1. Observatio Festi incipit à medio noctis usque ad medium noctis sequentis. Violatur sanctitas Diei Festi exercendo opera servilia, hoc est, quæ versantur circa materiam externam, & pro Mechanicis haberi solent, ut fabricare, aut suere, aut similia, quæ requirunt laborem corporis, qualis ab operariis exerceri solet.

2. Illicitum non est diebus Festis instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, vel curra: quia hæc non sunt servilia. Imò licita sunt reliqua ad res eijusmodi necessaria, v. g. currum fractum die Festo reparare ad iter istius diei. *Navarrus, Toletus, Suarez.*

3. Licet etiam diebus Festis docere, scribere, etiam accepto pretio aliquid non multum operosum transcribere. Imò licitum esse pingere docet *Medina, Lopez, Armilla*, & probabile putat *Layman*: de rudibus verò lineamentis die Festo formandis, id plerique concedunt.

4. Servile non videtur ad vitandum otium venari, aucupari, piscari, saltem in fluminibus recreationis causâ, ita censent *Granadus, Layman, Bonacina*. Idem de puellis ad otium vitandum non operosè acupingentibus, cum *Diana Part. 6. Cap. 5. Resol. 25.* docet *Azor, Armilla, Sa.*

5. Non licet emere aut vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim inire contractus emptionis, permutationis, locationis; nisi ex consuetudine, vel aliis iustis de causis excusentur: quia ista intelliguntur nomine mercatus: qui prohibitus est, *Cap. 1. de servis*, ut docet *Suarez, Bonacina, Filiucius.*

6. Queritur hic, quæ causæ excusent ab observatione Festorum?

Respondeo, 1. Dispensatio Episcopi, vel potestatem Episcopalem habentis, vel quasi Episcopalem, uti habent Superiores Religiosorum, imò & Parochi quando non datur facilis accessus ad loci Ordinarium.

2. Loci consuetudo: hinc licitè sunt Nundinæ in Festis passim haberi solitæ, & præparationes ciborum etiam non necessariorum, ut placentarum, & similium. Licitæ etiam quibusdam locis sunt emptiones & venditiones rerum, quæ parvo pretio emuntur. *Layman, Bonacina, alique.*

3. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animi: quando nimirum sine gravi incommodo aliquid omitti non potest. Sic excusantur servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare: Si tamen id sæpè contingat, regulariter eos deserere debent. Item *Pistores, Laniones, Coci, Sartores* in operibus necessariis, ut in funeribus, nuptiis &c. sialiter fieri non potest ut

satisfaciant. Item *Agricolæ*, si ob imminentem pluviam fennum, vel fegetes colligere debeant.

Denique excusat parvitas operis, vel temporis, unde grave non videtur unâ horâ laborare, ita *Suarez*, maxime, ut notat *Layman*, si labor non sit servilis nimium, qui brevi etiam tempore corpus fatigat.

7. Peccat qui post usum rationis die Festo non audit Missam, peccat quidem venialiter, si pars parva spontè omittatur: mortaliter verò, si pars sit notabilis v. g. media, vel tertia pars Missæ. *Layman* tamen & alii quidam non audent mortalis damnare eum, qui tantum ab offeritorio usque ad finem adfuisse.

8. Qui à duobus Sacerdotibus successivè duas Missas audit tantum dimidias, peccat saltem venialiter: cum in eo peccatum admittit *Navarrus, Sa, Sotus, Henriquez, Diana*. Quia talis non audit integram Missam, sicuti præscripta est ab Ecclesia, & sicuti communiter fidelibus intelligitur, cum illæ potius sint partes diversarum Missarum, non constituentes unam in ratione Sacrificii vel actionis sacræ.

9. Multò minus satisfacit, qui duas partes Missæ simul à duobus Celebrantibus audit. Nam hic præsertim valde irreverenter tractat Sacrificium ad eò tremendum, dum tempus pro eo ritè peragendo necessarium ac consuetum, non vult impendere etiam ipso die, quem totum Deo consecrare tenetur. De hoc extat *Pag. Innoc. XI. Prop. 53.*

10. Non satisfacit etiam, qui sub Sacro dormit, pingit, docet; vel qui post murum, aut tali loco est, unde nihil audiri, videri, vel notari possit quod in Missa fit.

11. Satisfacit tamen surdus, cæcus, & qui post altarium, aut columnam, vel in fenestra, vel extra eam ita est præfens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ; et imple per accidens nullam Sacerdotis actionem videtur audiat, modò per moralem conjunctionem sit particeps multitudinis, quæ Missæ præfens dicitur: haec *Bonacina alique.*

QVÆRES, An qui tempore Præfationis accessit ad Sacrum audiendum, quod unicum eo die celebratur, teneatur audire saltem aliam partem sequentem? Notat *Ledesma* in summa *Part. 1. Cap. 27. Consil. 5.* *Joannes Sanchez*, &c. apud *Dianam* in *Miscel. Resp. 60.* Quia, inquit, per reliquam partem istius Missæ non potest implere præceptum, quod requirit Missam sincere integram.

Sed verius affirmat *Moya* Part. postrema *Solitiæ* quæstionum, citans *Suarem & Sanchez*. Quod satis probat: quia à consecratione usque ad communionem inclusivè continetur essentia Sacrificii, cui reliquæ partes sunt tantum accessoriaræ, & integrantes: cum ergo principale non sequatur accessorium, sed contra, plus deducitur illum teneri adire istius Missæ partem reliquam, quæ est omnino principalis.

12. Qui ex impotentia saltem morali impeditur ire, aut magnâ difficultate, aut ex notabili incommodo proprio, vel proximi, vel bonorum, vel honoris; non tenetur curare celebrari privatim in Altari portatili, nisi privilegio, aut preces interim alias loco Missæ recitari, quamvis id consultum sit. Quia non est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris, aliam prædictam ad ista obligare: Ita *Bonacina, Navarrus, Filiucius, Suarez.*

Hinc excusantur illi, quibus si exeant ad Missam recitandam periculum est gravis offensionis mariti, parentis, &c.

parentum, vel dominorum. *Henriquez, Suarez, Fillucius.* Si tamen id ferè semper aut frequenter fieret, de alio medio laborandum esset.

13. Item, quibus gravis est difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam, v. g. unius vel alterius miliaris Germanici, vel etiam minoris spatii, maximè, si via sit molesta, cælum pluvium &c. ubi habenda est ratio personarum, sexus, loci, temporis, & consuetudinis. *Bonacina, Suarez, Fillucius, Marchani &c.*

14. Denique, si ex consuetudine fœminæ egredi non soleant tempore luctus, vel etiam post partum, excelsantur, *Sylvester, Cajet.* Aut si quis non habeat tunc vestes statui suo convenientes. *Navarrus, Henriquez, Sa. Azor. Bonacina.*

15. Excusantur à Missâ audienda infirmi, quando prudenter timent, si Ecclesiam adeant, aliquid damnum considerabile in valetudine, aut moram in convalescentia. Ita omnes docere tradit Leander de auditione Missæ *Tract. 2. Disp. 2. Quæst. 13.* citans Cajetanum, Navarrum, Sotum, Suarezem, Bonacinam, Henriquez, Hurtadam, Toletum & plures alios. Excusantur etiam convalescentes, quando timent quod exeundo domo ad Missam incurrent periculum majoris morbi, ut supra citati. Quando verò de hoc dubitant, consulendus, vel Pastor, vel Medicus, vel Superior, vel alius vir prudens, nisi ipsemet æger talis sit, ut in hoc ferre etiam iudicium possit. Manente autem dubio, rectè posse, illo præcè deposito, non exire domo ad Missam, ne se exponat periculo majoris morbi, docet ibidem Leander, cum Bonacina, Trullenck, Dicastillo, Gesualdo, ibi etiam citatis.

Alia de sacrificio Missæ diximus supra *Part. 3. Tract. 4. Cap. 4. §. 5. &c.*

QUÆRES 1. Quid si inter hæreticos multa pecuniaria imponatur Catholicis in Sacrificio Missæ deprehensis, ut sæpius factum in Anglia, Hibernia &c. Respondeo illam non excusare, nisi aliquis adeo sit pauper, ut multè illa sit personæ aut familiæ valde gravior nocitura.

QUÆRES 2. An in diebus Festis Ecclesiæ liceat Catholico inter hæreticos eorum more officinam suam aperire, & merces vendere?

Respondeo affirmativè, si hoc tantum faciat ad damna evitanda, & servandam uniformitatem cum aliis civibus. Quia non est mens Ecclesiæ fideles suos ad claudendum obligare cum tanto incommodo & perturbatione, quæ possit inde frequenter oriri. Si tamen alicubi consuetudo obtinisset, ut maxima pars Catholicorum officinas clauderet, tenerentur alii se illis conformare. Ita etiam resolvit *Lessius in Oppositum v. Festa, casu 8.*

QUÆRES 3. An idem dicendum sit de claudendis officinis Catholicorum quibusdam diebus, quæ apud hæreticos publicè orationi dedicantur?

Respondeo, Etiam Catholicos illis diebus posse officinas claudere more hæreticorum, quod etiam admittit *Lessius supra.* Quia hoc non est signum professionis falsæ religionis, aut cooperatio aliqua cum ritu hæretico, sed est tantum signum obedientiæ conformitatis politice per actionem ex se indifferentem.

QUÆRES 4. An si Herus quispiam habens tres servos, injungat eis laborem in die festo, assignando singulis unicam horam successivè, peccet mortaliter.

Fateor difficile esse ex vi hujus præcepti de opere servili ostendere, ex quâ ratione ille mortaliter peccet. Primò, non ex eo quod opus servile exerceatur, nam supponitur ipse ab opere totus vacare. 2. Non ex eo quod adhibeat alios quorum singuli laborando venialiter peccant: quia inde tantum sequitur illum tot peccatorum venialium causam esse: præbere autem causam pluribus venialibus jussu, consilio, aut consensu, non solet mortale reputari. 3. Nec quia illa opera servilia à tribus exercita dici possint inter se coalescere; cum sint opera diversarum personarum habentium distinctas obligationes personales, & à se mutuo independentes in ordine ad præcepti observationem. 4. Neque ex eo quod ipsis laborantibus, censeatur ille qui conduxit serviliter laborare; qui potuit toto die in templo rebus sacris vacasse. Sic qui aliis auctor est ut singuli violent jejunium leviter per modicas comestiones successivas, quæ ab uno sumptæ constituerent materiam gravem, ille quidem peccat, pro qualitate mali quod procuravit, contra charitatem proximam, nemo tamen dixerit illum frangere legem jejunii ecclesiastici. Negat proinde in casu proposito talem herum peccare mortaliter, Bonacina *Disp. 5. Punct. 3. Num. 4. & Disp. 2. de peccatis, Quæst. 3. Puncto 5.* Ovidius, Trullenck, Sanchez, Diana, nec non Pasqualigus *Decis. 301.* quos & sequitur Leander à SS. Sacramento de *Præc. Eccles. Tract. 1. Disp. 6. Quæst. 9.* quorum opinio, uti patet, meritò probabilis censetur.

Respondeo tamen, potius in praxi dicendum esse, talem herum graviter peccare. Quia praxis illa obnoxia esset gravibus incommodis, & sæpè scandalo non levi, si in populo, luci semper avido, illa invalescere. Deinde, id quod quis efficaciter mandat, aut suadet fieri per alium, hoc ipsum plerumque censetur ipse facere in morali æstimatione, cum sine illius mandato aut consilio res non ageretur: hic autem herus moraliter applicat singulorum manus tanquam suum instrumentum ad totam continuationem illius operis: Et Superior prohibens actionem successivam, non tam illius modum, quam substantiam durationis continuatæ spectare solet: & in hoc Præcepto peculiariter est, quod signanter cadat supra diem Festum, quod indicat ipsum tempus in opere continuatum. Videtur denique praxis illa tendere in fraudem legis de observatione Festorum, quæ tali artificio facile eludi & enervari posset: atque ita inducere inter fideles gravem deordinationem, quæ inde facile sequeretur, si ea praxis pro levi noxa haberetur: nam quædam actiones ex hoc solo capite gravis consequentiæ, & periculi, non rarò gravem malitiam contrahere censentur: rationes aliæ magis patefcent ex brevi responsione ad sequentiâ.

Dices igitur primò, isti servi non peccant nisi venialiter, ergo neque herus aliter peccabit.

Respondeo, herum posse peccare, ex dictis, etiam si illi quorum ministerio utitur, nullo modo peccent, v. g. si utatur operâ servorum infidelium Præcepto Ecclesiæ non obligatorum; vel etiam fidelium sed inculpate non reflectentium ad diem Festum. Sed & concessio antecedente, negatur sequela. Disparitas est, quòd singuli famulorum tantum parvo tempore laborent, neque unus cooperetur (quemadmodum suppono) labori alterius: Dominus autem injungendo

gendo cuius opus unius horæ, causa est universi operis, cedentis in notabilem prophanationem Diei festi.

Dices secundo, labor ille successivus & divisivus, moraliter non est unus, ergo mandans non peccat mortaliter, sicuti non peccat qui fieri jubet plura mendacia.

Respondeo negando assumptum: nam labor iste fit per plures servos eodem modo, quo fieret per unum, & quidem de mandato ejusdem heri. Ad illationem dico, disparitatem esse: quod peccata venialia non coalescant, eò quòd per ea secundum se non inferatur grave nocementum proximo, neque gravis injuria Deo; Sanctitas autem Diei Festi plurimum violatur per opus servile pro notabili tempore, ut supra ostensum.

Dices tertio, herus non peccaret mortaliter, si famulos juberet laborare simul per unam horam: ergo neque peccabit graviter, si eos jubeat laborare successivè singulos per unam horam.

Respondeo negando sequelam: Disparitas est, quòd in antecedente non laboretur notabili tempore, adeoque non graviter violetur Sanctitas Diei Festi, prout fit in consequente: nam spatium trium horarum notabile est respectu unius Diei.

Dices quarto, in hoc casu nec herus, nec famuli propterea multum retrahuntur à debito cultu Creatori tum exhibendo: neque enim per totum diem operibus caelestibus vocare quis tenetur: ergo &c.

Respondeo, negando sequelam. Et ratio est, quia cum Deus certis diebus velit à nobis specialiter coli, prohibet consequenter ipse & Ecclesia omne opus servile non necessarium pro eisdem diebus, quòd nempe expeditiones eatenus sumus ad cultum illum debite præstandum: quinimò ex objectione illa sequeretur, herus non graviter peccaturum, etsi ipse per tres horas consequenter laboraret, si tempus reliquum Diei Festi totum in templo rebus divinis impenderet, quod nemo admittet.

Huc resolutioni à fortiori favet noster *Toletus* Lib. 4. summæ Cap. 25. Num. 2. & *Fagundez* de Præc. Eccles. citans etiam nostrum *Azorium* Tom. 2. Lib. 1. Cap. 28. q. 5. qui docent à mortali non excusari, qui pluribus diebus Festis pro modico tempore in singulis laboraret, quod nimis rigidum existimo, uti & cum aliis *Bassius*, & *Leander* supra citatus; qui etiam liberalius docent excusandum à mortali, qui eodem die Festo duas horas citra causam labori impenderet, ubi *Leand.* nostrum *Palanu* ait non sine temeritate asserere nullum Doctorem classicum id docere: hos pluresque, etiam in aliis, adire si cui placeat, in his, quàm in istis, multò plus in opinando Benignitatis inveniet.

§. II.

De Jejunio Ecclesiastico.

1. Jejunium Ecclesiasticum quoad substantiam consistit in unica per diem coelatione, cum abstinentia à carnibus, ovis, & lacticiis. Præceptum Jejunii non tantum à Deo datum, sed etiam ab Ecclesia impositum, obligare sub gravi peccato satis patet ex eo, quod Ecclesia tanquam Christi vicaria debeat habere potestatem ferendi leges ad fidelium directionem, quàm jam inde à temporibus Apostolorum in certis Jejniis ac Festis sub gravi obligatione indicendis semper usa fuit.

2. Ad substantiam Jejunii non videtur spectare certa hora diurnæ refectionis, quæ est circa meridiem:

hanc proinde horam sine justa causa notabiliter præterire, veniale tantum peccatum rectius censet *Toletus*, *Filiarius* &c. Contra *Navarrum*, & quosdam alios, qui id judicant esse mortale. Illud verò tempus ad meridiem circiter horam antevertere ex justa causa, v. g. si cum hospitibus comedendum, si iter accelerandum &c. nullum omnino peccatum censei debet.

Neque violatur substantia jejunii præcepta, si quis debeat prandium dividere, eo quod è mensa evocatus, vel tantum per intervalla possit accipere quod ad justam refectionem sufficiat, uti pauperibus contingere solet. Idem dicendum, si quid ante prandium sumatur per modum medicinæ, vel propter debilitatem, vel quia dicit aliis in mensa ministrare, vel ob aliam causam debeat ultra consuetam horam prandium expectare. Quæ hæc moraliter in unicam tantum refectionem coalescunt.

3. Non solvitur Jejunium per crebriorem potum, etiamsi contingat in eo committi excessum quo contra temperantiam peccatur. Hoc enim Jejunii præceptum ex mente Ecclesiæ non circa potum, sed circa cibum ejusque qualitatem versatur, uti agnovit semper communis Doctorum consensus. Licitum est quotieslibet modicum cibi interponere, ne potus exorta, v. g. quinque vel six amygdala, modo id non fiat in fraudem Jejunii, prout feret, si quis sæpius id faceret ad tollendum Jejunii incommodum. Admittit hoc *Reginaldus*, *Diann* Part. 1. Tract. 9. Rej. 24. *Bojan* alique.

4. Collationis vespertinæ quantitas & qualitas multum pendet à consuetudine Regionis apud viros timoratos. Licitum esse ubique sumere quantitatem 6. aut 8. unciarum docet hic *Suarez*, & 12. alii probant doctores: verum illud solummodo intelligendum de illis, qui ampliori nutrimento indigent: nam aliis ordinariè sufficiunt uncia pauciores, uti etiam habet potum timoratorum. Hinc quartam partem quantitatis sufficientis ad refectionem ordinariam minus rectè admittit *Reginaldus*, & duo alii: quod tamen admiserim, quando quarta pars ordinariæ refectionis 8. uncias non excedit, & hæc videntur necessaria: pro collatione, et more à timoratis recepto pro varietate regionum, quæ hic optima omnium regula est.

Ubi adverte, cæteris paribus, locorum varietatem consuetudinem plus permittere viris nobilibus, quàm plebæis, Ecclesiasticis, aut religiosis: item, in regionibus frigidis, quàm in calidioribus; quia facti constat in illis frigidioribus vim esse digerendi majorem, adeoque largiori alimento indigere, huic proinde lenientia cum pluribus ex scriptoribus Germanis subscribit *Layman* hic Lib. 4. Tract. 8. Cap. 1.

5. Quoad qualitatem collationis, prohibetur cibus solidus, qualis propriè ad carnem adhiberi solet, ut sunt pisces & ova, aut ex his confecta: ac proinde admittenda non est sententia quorundam cum *Bonacina* asserentium, in collatione non tam qualitatem quam quantitatem spectandam esse. Quod si contingeret aliquem sine reflexione Jejunii per diem aliqui cibi sumpsisse, non ideo debet à collatione abstineri, nisi paulò ante collationem ita sumpsisset, ut spectato tempore & quantitate possit pro collatione reparari.

Permittuntur in collatione fructus & legumina, aliave ex saccharo & melle confecta: & pro more regionis modicum butyri & casei, uti in Germania, & Bo-

& Belgio, non verò in Anglia aut Hibernia, usus obtinuit. Probabile autem est, quantitatem in collatione permissam posse sic permisceri ut ex ea fiat jusculum, aut simile compositum, dummodò nihil cibi vetiti, sed tantum aqua aut vinum, panis, sal, oleum, aut fructus ingredientur. Ita cum *Azor*, & *6. aliis, Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 34.* Absque causa collationem sumere manè, & vesperi carnare, veniale peccatum est. Fieri id potest absque ullo peccato si addit causa idonea, ut est confectio iuneris, venatio, piscatio, ambulatio, etiamsi tantum ad animi relaxationem suscipiantur, ut admittit *Diana & Castrop.* cum pluribus.

6. In violatione Jejunii potest parvitas materiæ excusare à peccato mortali: qualis est ea quantitas carnis quam coquus ex necessitate gustare permittitur: in aliis verò cibis duæ uncie, sive quarta pars collationis vespertinæ, etsi quis postea prandium, aut collationem sumeret. Si quis autem sæpius in die modicum sumendo animadverteret se ad quantitatem notabilem pervenire, is mortaliter peccaret: quia partes illæ sic sumptæ in quantitatem gravem coalescunt.

7. Si quis dubitet die Jovis an sit audita hora noctis duodecima, potest carnes comedere, quia in tali dubio libertas est adhuc in possessione edendi nisi sit duodecima. Secus dicendum si cœnans die Sabbathi dubitaret an sit hora 12. noctis, quia in die Sabbathi præceptum est in possessione ne comedas nisi sit duodecima.

8. *Quæritur*, quænam causæ à Jejunio excusent? Respondeo, causas excusantes à Jejunio, primò esse impotentiam, qualem habere censentur qui sine notabili damno jejunare nequeunt: Hac ratione eximuntur à Jejunio juniores qui sunt infra annum 21. completum: quibus etiam carnes ministrari possunt usque ad annum septimum, non ultra: Excusantur etiam infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, & alii, qui ad necessarias vires indigent ampliori alimento. Inter hos numerantur etiam senes sexagenarii, saltem quando non constat evidenter posse sine damno jejunare: si de hoc damno dubitet non tenentur jejunando se periculo exponere; fragiles enim sunt senum vires, nec restaurari possunt quando semel defecerunt. Quinimò plurimum probabilis omnino sententia est, omnes absolutè sexagenarios quamvis validos à Jejunio excusari, ob rationem jam assignatam: adduntque probabiliter sufficere ut annus sexagesimus sit inchoatus. Ita de anno sexagesimo generatim docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 20.* & fusè *Leander in Præcep. de Jejunio Tract. 5. Disp. 8. Quæst. 17.* ubi adducit supra viginti Auctores, & inter hos *Lamas 3. Part. Method. Cap. 5. afferentem Pium V. de hoc interrogatum ita vivâ voce respondisse anno 1570.*

Propter impotentiam etiam excusantur à Jejunio pauperes, qui pro sufficienti refectione non habent alium cibum præter prohibitum v. g. carnes, ova, lardum, intestina animalium, aut his similia: non enim intendit benigna mater Ecclesia totâ die ad panem, aquam & pauca legumina illos adstringere, aut alimentum viribus sustentandis necessarium subtrahere: *Sanchez, Diana &c.*

Ob eandem causam non immeritò idem *Sanchez, Navarrus, Gabriel*, à Jejunio quoad geminam refe-

ctionem excusat eos qui laborant tertianâ, vel quartanâ: vel quia ex stomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem aut vertiginem; vel qui de nocte dormire aut cœleseri nequeunt. Quod ultimum tamen videtur limitandum, si nempe huic incommodo obviare non possint sumendo in prandio collationem, juxta dicta *Part. 3. Tract. 1. Quæst. 10. in fine.* Et ex peritis Confessariis sæpius audivi, feminas dum jejunant huic capitis infirmitati multum obnoxias esse, de qua dum quærentur, non debet prudens Confessarius se difficilem præbere.

9. Altera causa excusans à Jejunio est, labor, aut officium cum quo abstinentia ciborum consistere non solet, qualis est labor agriculturalum, & piorumque opificum, non tamen Sartorum, Tonsorum, Pictorum, aut aliorum quorum labor æquè levis censetur, uti docent cum *Lessio* plerique. Non desunt interea auctores qui existimant *Eugenium IV. sine discrimine omnes artifices à Jejunio excusare, quod vir eruditissimus, D. N. Du Bois non admittit ad 45. Prop. Damn. ab Alexandro VII. N. 585. ubi ostendit dictum Eugenium, quatenus operarios liberat, intelligendum esse de illis quorum labor est incompatibilis cum Jejunio.*

At ne hic laboris prætextus extra suos limites extendatur, providè *Alexander VII. inter alias reprobat vit propositionem 30. Omnes Officiales qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii, nec debent se justificare, an labor sit compatibilis cum Jejunio.*

Excusantur etiam qui pedibus iter faciunt per magnam diei partem, ita *Sanchez, Fillucius &c.* quod in Belgio invaluit de iis qui quatuor leucas confecerunt, etsi tantum causâ recreationis iter illud susceptum fuisset: non ita tamen ordinariè qui per unum diem equitarunt, sed bene si per plures dies vires equitando debilitandæ erant. Ita *Fillucius Tract. 37. Cap. 6. & 6.* Et universim nemo tenetur ob Præceptum Jejunii omittere opus ad quod incumbit aliqua obligatio, saltem notabilis, ut rectè notat *Casertanus.*

10. Excusant quoque opera Pietatis quæ cum Jejunio nequeunt exerceri, etiam quando ob mercedem fiunt. Hinc ad Jejunium non obligantur Concionatores, Præceptores ordinarii, Confessarii assidui, Cantores, & alii, quando per Jejunium in peragendo officio multum impediuntur: hanc enim limitationem intelligunt, & plerumque apponunt auctores, *Navarrus, Sylvester, Fagundes, Fillucius, Azor Part. 1. Lib. Cap. 28.* Atque in particulari absolutè docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 9.* excusari Concionatores qui dicunt per rotam Quadragesimam, non verò qui Dominicis tantum diebus concionantur. At *Sanchez in Consil. Part. 2. Lib. 5. Cap. 1. D. 13.* judicat à Jejunio Quadragesimæ eos regulariter eximendos quibus ter vel quater in hebdomade cum fervore concionandum est.

De Lectoribus censet *Fagundes, & Diana supra*, illos tantum excusandos quorum labor adeo magnus est ut nequeant alias officio satisfacere. *Sanchez supra* magis in particulari determinat, Lectores illos qui habent assidue quatuor lectiones v. g. Præceptores Grammaticæ in Societate, satisfacere si mediâ tantum Quadragesimâ, sive ter in hebdomade jejunent: quia labor sic continuatus vires paulatim exhaurit. Sed notat ibidem *Sanchez*, ad tollendos scrupulos expedire, ut superiores cum talibus quantum necesse est in Jejunio dispen-

dispensent, cum hic nihil aliud certò constet, quàm præceptum Ecclesiæ cum magna difficultate non obligare, quanta verò in singulis officiis & personis sit difficultas definire nequit.

Quando in persona infirma, dubia est obligatio Jejunii, non potest Medicus dispensare, sed tantùm declarare talè esse statum infirmi, ut cum Jejunio difficulter consistat, quo posito per se definit ejus obligatio. Quod si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio. Quamvis, dum dubium est de gravi damno ex Jejunio, opus non esse dispensatione doceat *Joan. Sancius cum Caramele.*

QUÆSTIO apud aliquos difficilis est. An ille peccet, aut à Jejunio excusetur, qui v. g. lusu pilæ, aut quatuor leucarum ambulatione ea intentione vires insigniter fatigavit aut exhaustit, ut sic à jejunandi obligatione eximatur?

Docent aliqui Auctores, infra citandi, probabile esse hunc non peccare, aut ad Jejunium obligari, modò simul intendat aliquam recreationem, quæ ex lusu aut ambulatione provenire solet. Quia Ecclesia non præcipit abstinere ludo propter Jejunium, magis quam ab itinere ob lucrum non necessarium, aut ab aliis laboribus excusantibus à Jejunio. Potest igitur intendere istam in ludendo aut itinerando fatigationem tanquam medium non illicitum, quo posito novit Jejunii Præceptum cessare: tantùm enim intendit se ponere in statu qui est extra obligationem Jejunii. Ita docet *Ledesma in summa Tom. 2. Tract. 27. Cap. 2. Pag. 699. & Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 40.* Quod confirmant ex eo quod ad evitandum Jejunium, aut obligationem cessandi ab opere servili, possit transire ad alium locum ubi Jejunium non obligat, aut Festum non celebratur, uti cum aliis docet *Suarez, Sanchez, Diana, Fagundes in Prac. Lib. 1. Cap. 7. Num. 7.* Sed de simili fatigatione in ordine ad Jejunium, quando opus est illicitum, diximus supra Par. 3. Tract. 1. q. 10. Ad quæstionem de esu carniùm imminente periculo inter hæreticos, resolvitur infra Tract. 6. Quæst. 7.

QUÆRES porro, An ille qui ad Jejunium tenetur, licitè possit post duas refectiões à se uno die Jejunii illicitè sumptas, sumere eodem die ultiores?

Respondeo, partem negativam nobis videri veriorē, quam docet *Sylvius in 22. Quæst. 147. Art. 6. & apud ipsum Joannes Meadina, Covarruvias, Molanus &c. Contra Durandum in 4. Dub. 15. Quæst. 11. Paludanum ibidem Quæst. 4. Art. 5. Cajetanum, Navarram, Dianam, & alios non paucos, quorum opinio valde probabilis est. Ratio nostra est, quia in die Jejunii Ecclesia solum permittit unicuique, legitimè non impedito, unam comestionem. Idèò enim præscribitur Jejunium, ut mortificetur caro; Atquè ad hoc necessarium seu planè convenienter est, ut tantùm una per diem comestio sumatur: Ergo præter secundam refectiõnem vetatur quoque alia ulterior. Sequela patet, quia tam hæc quàm illa refectio notabiliter repugnat mortificationi carnis. Alioqui lex de jejunando, si tantùm inhiberet secundam refectiõnem, imperfecta valdè foret, & non sufficiens ad finem suum proximum obtinendum.*

Dices, posità secundà comestione, non potest amplius observari Jejunium, uti ab Ecclesia præscribitur; ergo tunc non obligat.

Respondeo, non potest observari eatenus perfectè, concedo: imperfectè sive ex parte, nego. Ecclesia namque præcipiens Jejunium, non solum, juxta dicta, prohibet secundam refectiõnem, sed etiam tertiam & quartam. Sufficit autem ad obligationem quoddam lex, si non integrè saltem utcumque servetur; uti patet in aliis legibus tam divinis quàm humanis. Et ratio est, qui Superior, ut prudenter procedat, debet velle observari suam legem cuncto meliori modo, ad urgendum bonum commune quod inde consequitur.

Instabis, per abstinentiam à tertia refectiõne non detur mortificari seu macerari corpus.

Respondeo negando assumptum. Carentia enim illius quod nutrit, mortificat corpus: Tertia autem refectio etiam nutrit corpus, præsertim si secunda sumpta sit circa meridiem.

Nec refert, quod quorundam corpora, cum servatà unicà comestione, nihil aut parum macerentur. Superior enim in condendis legibus attendit quid ordinariè contingat, non quid extraordinariè: ordinariè autem corpora notabiliter macerantur per unicam comestionem. Denique parum credebile est Ecclesiam voluisse favere, sive laxare licentiam transgressoribus, qui per secundam comestionem jam non sunt Jejunii legem violare.

Quinam possint dispensare tempore Quadragesimæ in carnis, ovis, aut lacticiis, indicavi supra Par. Cap. 5. §. 1. Num. 14.

CAPUT IV.

De quarto Præcepto, Honora Patrem &c.

§. I.

De obligatione Liberorum erga parentes.

1. EX Præcepto divino obligantur liberi Parentibus & aliis Superioribus, ad præstandum amorem, reverentiam, & obedientiam, adeò ut, si in aliquo horum graviter deficient, peccent mortaliter.

2. Hinc graviter peccat Filius contra Amorem Parentibus debitum, si signa odii illis ostendat, eoque durius habeat. 3. Si necessitate, vel spirituali, vel corporali urgente, eis non subveniat. 4. Si patris torvo oculo eos aspiciendo, asperèque loquendo sese gerat, ac si eos odisset. 5. Si hæres cum sit, eorum legata & testamenta non impleat. 6. Si mortuus aut aliud infortunium grave illis optet. Ita *Navarrus, Reginaldus, Filiucius &c.*

3. Contra Reverentiam peccat etiam graviter: si deliberatè eos ad iracundiam gravem irriter, vel contumeliosus, aliisve quibus sciat graviter offendendos. 2. Si eos percussit, quamvis leviter, quod *Reginaldus* censet, si vel manum ad percipiendum liberatè atollat. 3. Si pauperes agnoscere noluit, despiciat: si tamen iusta ex causa noluit eos ad se habere, atque exterius tantùm se nosse dissimulando modo de necessariis iis prospiciat, à gravi delicto excusatur: eo quod parentes tali casu rationabiliter non sint injuri. *Bonacina, alique.*

4. Contra *Obedientiam* graviter peccat, si in iis, quæ ad bonos mores, gubernationem domus, vel animæ salutem spectant ubi res gravis est, sit inobediens. *Filiatus Quest. 10. Num. 20.* 2. Si uxorem ducat se plane indignam contra expressam parentis voluntatem. 3. Si sine justa causa uxorem eam recuset duceret, quam iusserit parens, præsertim si parentum id suadeat necessitas: Justa verò causa videbitur recusandi, si vel sit immorigera, vel deformis, vel infamis, vel denique animus ab ea multum aversus sentiat. 4. Si nupserit parentibus inconsultis, ut vult *Sanchez: nihil tamen prohibet contrahere cum se digna, si ubi consuluit parentes, id ipsi denegent.* Nam quisque in electione status, sui juris esse censetur. *Sanchez Lib. 4. Cap. 15. & c.*

5. Proles ad alendos parentes inopes obligatur, adco ut si juvari aliter non possint, & urgeat necessitas gravis, teneatur manere in seculo, & si quidem Religionem ingressa sit, egressi, & juvare parentes. Post professionem, tantum tenetur si necessitas sit extrema: eoque casu pergit adhuc obligari ad servandum substantialia suæ Religionis. *Lessius Lib. 2. Cap. 41. Dub. 3.*

QUÆRES primò, An filius fas sit aliquando parentes criminis reos accusare, vel ad Judices deferre?

Respondeo, Filii id illicitum esse, propter naturalem reverentiam parentibus debitam: præterquam in duabus potissimum causis; Primò, quando parens esset hostis aut proditor patriæ: secundo, quando in Principis necem vel interitum conspiraret. Quia ratio docet communem Reip. salutem, privatæ præferendam esse: estque hæc communis opinio apud *Angelum, Sylvester, Azor. Navarrum in Manuali Cap. 14. Num. 12.* qui docet cum *Azor* aliisque, filium eo casu non tantum posse, sed etiam teneri parentem accusare, si desit alius qui patrem sceleris auctorem commode possit Judici indicare; ad hoc enim obligat lex ordinata charitatis.

QUÆRES secundo, Quid si parens sit occultè hæreticus, an filius teneatur eum denunciare?

Respondeo, filium ad hoc saltem teneri, quando parens falsâ doctrinâ alios corrumpit, aut à vera religione singulari conatu avertere studet. Quia hæresis nisi impediatur, ut cancer serpit, & pestiferum virus occultè infundit. Et ita docet cum aliis *Alexander Asten. Azor. Cajetanus in Cap. 13. Deuteronomi:* ubi statuitur ut pater prodat filium impium, & hæreticum deferre debet, ut ipsius aliorumque saluti prospiciatur.

Quomodo filio, aut filiz possit permitti matrimonium cum hæreticis, vide *Tract. 6. Quest. 23. & c.*

§. II.

De obligatione Parentum erga liberos.

1. Certum est Parentes, avum, aliosque majores jure naturali graviter obligari ad procurandam educationem, & conservationem liberorum.

2. Mater secundum jura tenetur prolem alere ad annum usque tertium finitum: quæ sequitur educatio usque ad emancipationem ad Patrem spectat. Excipit, nisi hic esset pauper, & mater haberet media sustentationi prolis idonea. *Layman Lib. 5. Tract. 10. Cap. 3. & c.*

3. Pater obligatur non tantum proli legitimæ, sed *R. P. Ardeck. Tom. II.*

etiam spuriz, ex jure Canonico, alimenta procurare, & honestas artes, & dotem filiz, juxta suum statum, si indigeant. Peccat proinde omitendo saltem medietatem diligentiam, ut in hunc finem media acquirat, aut si bona ad hoc necessaria dilapidet. Neque potest dotem filiz, aut patrimonium filio denegare, ex eo quod hic Ordines sacros suscipiat, aut filia invitit parentibus alicui nupserit. *Bonacina, Azor, Reginaldus.*

4. In necessariis ad salutem ut liberi instruantur curare debent parentes. Hinc graviter peccant, primò, si quantum in ipsis est non curent, ut bonis moribus imbuantur, vitent prava consortia, mandata Dei & Ecclesiz observent, Sacramenta frequentent, Christianam doctrinam seu rudimenta fidei addiscant: Si vel exemplo, vel consilio eos depravent: denique si dissolutos moderatè non puniant aut objurgent. *Sylvester, Sotus, Bonacina.*

5. Sunt tamen aliqui casus in quibus Pater filium possit exheredare: si novercam seu Patris uxorem cognovit carnaliter, si cum gravi dispendio parentum bona dilapidarit, si Testamentum à parente condi impedierit, si Patri detento in carcere succurrere detrectaverit fidei jubendo. Denique si proles ante annum vigesimum quintum vitam elegerit luxuriosam.

6. Atque hæc vitæ causa valent, quando filii aliud superest unde vivant, ut fiat exhereditatio juxta normam juris Canonici, quod requirit ut causæ in Testamento exprimantur. Verùm quando, & ubi fieri possit sæpè etiam pendet à jure civili, & municipali variorum locorum.

QUÆRES primò, An Pater teneatur dotare filiam volentem ingredi Monasterium?

Respondeo teneri, eo casu quo teneretur illam dotare volentem matrimonio temporali se copulare. Quia conjugium spirituale favorabilius est in ordine ad obligationem dotis quam conjugium carnale, cum sit in se multo præstantius, & leges soleant causis piis præ ceteris favere. Sic disertè docet & probat *Sanchez de Matrim. Lib. 4. Disp. 26. Gum. 7.* citans *Felinum, Baldum, Greg. López, Menochium, Bonaciam,* quibus recenter accedit cum aliis *Leander hic Tract. 1. Disp. 12. Quest. 15.*

QUÆRES secundo, An, & qualiter peccent parentes qui filiam invitam cogunt ut Monasterium ingrediatur?

Respondeo graviter peccare: quia violant jus quod habet filia ut sibi statum vitæ liberè elingat, quæ est gravis injuria, utpote in re maximi momenti. Imo parentes, & alii ad hoc cooperantes, inciderent in excommunicationem latam à Tridentino Sess. 24. Cap. 18. de Regular. ubi hoc ipsum disertè statuitur. Præterquam in casibus à jure expressis: ut si constet faminam fecisse votum Religionis: vel si sponsa post bimestre ob inito matrimonio, de Religione adhuc delibens, non permittat matrimonium consummari: vel si famina ob crimen damnata v. g. ad perpetuum carcerem, conditionem Religionis ingrediendæ acceptet, &c. in his enim casibus cogi potest, cum ipsa se obligaverit, ut tradit etiam *Henriquez, Portel & Leander infra.*

Notandum tamen, 1. Quod si parentes non filiam, sed filium cogerent ad Religionis ingressum, etsi graviter peccarent, excommunicationem illam probabiliter non incurrerent. Quia cum Concilium de faminis tantum

tum mentionem faciat, non debere ad filios extendi docet Leander in hoc præceptum *Tract. 1. Disp. 6. Quæst. 19.* Palacius, &c. 2. Non incurri si parentes ad hoc efficiendum metum tantum levem filie incusserint; quia hoc non est cogere ut loquitur Concilium, censet Bonacina, Suarez, Sanchez, Leander, *suprà*.

QUÆRES tertio, An, è converso, parens vel alius sine causa impediens Filiam ab ingressu Religionis similem reatum, & censuram incurrant?

Respondet affirmativè, ex eodem Tridentino *suprà* Cap. 18. ubi sic decernit: *Simili quoque anathematis subiecti eos qui sanctarum virginum, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impederint*: Ita etiam Bonacina, Sanchez, Pellizarius; Suarez *Tom. 5. in 3. Part. Disp. 23. Sæct. 5.* Causa autem iusta impediendi possit esse, si quis prudenter iudicet filiam aut filium ad Religionem verè ineptum esse: vel illum Religioni noxium fore; vel quia in Religione quam ingredi intendit perversè, aut dissolutè vivitur: ut annotat Suarez *de Relig. Tom. 3. Lib. 5. Cap. 9. Num. 9.* Molina, Dicastillo, Bordonus, alique.

QUÆRES quarto, An peccent mortaliter parentes, qui sine iusta causa, sed absque fraude, aut violentia, importunis precibus Filium retrahunt à Religionis ingressu?

Respondent omnino affirmativè, Sotus, & Navarrus *Cap. 12. Num. 44. & c. 14. Tract. 17.* quia id cedit in filii grave præiudicium, citans etiam D. Antoninum, Paludanum, Angelum, Sylvestrum, Tabienam: nec non Sayrus in Clavi regia Lib. 7. & Lib. 11. & apud ipsum Ledesma, Pet. Navarra, Aragon, Salonius, & Greg. de Valentia: accedit Miranda, Bordonus, Molina, Dicastillo, Fagundez, Leander, alique: quævis hoc ex parte restingat Suarez *Tom. 3. de Religionis Lib. 5. Cap. 9.*

Reliqua Decalogi Præcepta, Non occides &c. pertinent ad materiam Iustitiæ erga Proximum, ideoque cum ea in sequentibus appositè tractantur.

CAPUT V. DE IUSTITIA ET JURE

Cum ceteris Decal. Præceptis.

NOTA.

DE Iustitiâ, Jure, Contractibus &c. actum est à nobis *suprà* huius Tomi 2. Parte 1. Pag. 40. & sequentibus. ubi tractamus totam horum doctrinam speculativam, naturam, divisionem, objectum, subiectum, Dominium, præscriptionem, uti & singulorum Contractuum in specie.

Hic igitur reliquam horum Doctrinam ad Praxim pertinentem in sequentibus accuratè complectimur, & eo fere ordine quo reliqua Decalogi Præcepta circa Iustitiam Proximo debitam in Bonis tam internis, quam externis versantur.

De Homicidio, Mutilatione, &c.

1. Homicidium est iniusta hominis occisio. Contin- git enim homini iustè vitam auferri, vel ex Dei

justione, qui est supremus Dominus vitæ & mortis, vel ex auctoritate legitima Reip. uti fit in suspendi- malefactorum, vel ex gravi causa aliquid faciendo vel omitendo, ex quo mors hominis præter intentionem indirectè sequatur. Non enim tenemur nostram, vel alterius vitam in quavis circumstantia, & quovis modo conservare, cum ad hujus conservationem præcepto tantum affirmativo obligemur, quod cum in modo valdè gravi obligare non solet.

Hinc, numquam licet auctoritate humanâ *suprà* Directè occidere. Quia solus Deus est directus & solutus Dominus vitæ humanæ. Licet tamen quantumque causam aliquam ponere, ex qua Indirectè mori sequatur. Ita D. Thomas 2. 2. *Quæst. 64. alique.*

Unde resolvens cum communiori Doctorum sententia, 1. Licetum esse cum certo vitæ periculo peste, &c. servare. 2. Ad vitandum incendium se ex arbo precipitem dare. 3. Perfiteri cum tali periculo in statione militari. 4. Periculum idem subire pro conservanda castitate. 5. Ex carcere aperto non fugere, aut sponte Judici se plectendum sistere.

Denique, *Quæstio* in his valdè singularis est, An prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri- trico injicere, aut navem perforare, & se mari committere, ne ipsi cum navi, & opulenta admodum præda in hostis potestatem deveniant, quæ fustius relevitur hic *suprà* Tract. 1. Cap. 13. *Quæst. 5. Pag. 28.*

2. Quoad occisionem Alienam. Licetum est occidere Aggressorem vitæ suæ, vel alterius: Hæc tamen iusta defensio, non directæ occisio est.

3. Idem dicendum est in defensione bonorum, honoris, castitatis, aut alterius virtutis, si id fiat cum moderamine inculpate tutelæ, id est, si alia ratione defendere nequeas: Nisi tamen res sit momenti valguis, aut etiam magni, modò viâ juris recuperari possit.

4. Non intelligitur modus inculpate tutelæ, si quis majori vi utatur, quàm defensio postulet, nisi qui invaditur, dum potest, non vult fugere, nisi se persona nobilis, cui fuga pro ingenti dedecore respicienda esset, *Mald. Diana, Layman Lib. 3. Tract. 3.*

Illicitum est occidere quando aggressor injuriâ latâ jam actu fugit. Quia sic non esset defensio, sed vindicta privata: Ita *Toletus, Rodriguez*, cum communiori.

5. Prævenire non licet, & occidere insidiantem vitæ privarè auctoritate, sed ad publicam recurrentem est, quamdiu nihil in te attentavit.

6. Tam qui occidit, quàm qui mandat occidere, homicida est. Hic tamen si se integrâ & fide boni mandatum revocaverit, extra noxam est patratû homicidii non ita qui consuluit alicui homicidium, nam esse effectum nondum secuto consilium revocavit, homicidii irregularis esse non desinit, si non desierit occidere illius consilio moveri. *Sylvius cum communiori.*

7. Filiam, vel Uxorem in Adulterio deprehensam, itemque Adulterum, in foro conscientie occidere non licet: & Leges civiles id inique permittentes à jure Canonico correctæ sunt.

8. Mortale est procurare Abortum etiam ante animationem foetus, licet fiat ad servandam Matris, salutem, aut vitam Matris: Simile peccatum est, aliquid quacumque demum ex causa præbere firmam, vel ab ea agi directè, ne prolem concipiat.

9. Ad Duellum, sive pugnam inter duos conficere

loco & tempore, ullo casu expressè provocare, aut illud acceptare, mortale peccatum est: Aliud est si publicè auctoritate duo pro toto exercitu decernant, uti factum est in Davide & Goliatho: Vel si aliquis quovis loco invasit ferrum stringat, & pugnando seipsum defendat.

Pugnantes in Duello, item consulentes, suadentes, spectantes excommunicantur, in *Concil. Trident. Sess. 25. Cap. 15.* & plura extant in Bulla à Clemente VIII. ea de re edita.

Duellum acceptare non censetur, qui provocatus respondet, se ob provocantem à consueta via non recessurum, aut si aggrediatur se defensurum. *Navarra Cap. 15. Layman. Mart. Less. Filluctus, &c.*

Alterum mutilare, membrum aliquod amputando, aut vulnus infligendo sine justa causa peccatum est contra Justitiam: quod verum est etiam si id fieret cum consensu illius qui mutilatur: aut aliquis seipsum sine causa mutilaret, aut vulneraret. Ratio est, quia sicut nullus habet Dominium suæ vitæ corporalis, quod Deus sibi reservatum voluit, sic nemo retinet Dominium suorum membrorum, ut possit de illis quovis modo pro arbitrio disponere.

Hinc non licet seipsum castrare sive ad castitatem conservandam, sive ad tentationes sedandas. Unde etiam peccant parentes qui filium castrarent v. g. ut illum cantui aut choro idoneum redderent.

QUÆRES, quid pro hominis vita, aut vulnere, aut membri amputatione restitui debeat?

Respondeo ex communiiori Doctorum sententia, restituendas esse imprimis expensas factas in curatione vulneris: item lucrum quod cessavit, & damnum quod emerit ex alterius morte, vulnere, aut mutilatione.

Sed **QUÆRES**, An pro ipso membro amputato, aut vita, aut cicatrice ex vulnere relicta, aliqua compensatio ex Justitia debeat?

Respondeo, etsi aliqui id affirmant, probabilior tamen videri sententiam *Navarra* aliorumque, qui negant ullam compensationem ex Justitia deberi. Quia membrum, & vita hominis est bonum altioris ordinis quam ut pecuniâ, aut alio pretio aestimari, aut æquari debeat. Quamvis autem præcisè pro ipsa cicatrice nihil sit restituendum, si tamen ex ea damnum sequatur, v. g. in femina quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non potest pari nubere, debet ea jactura juxta prudentis æstimationem compensari.

DAMNATÆ sunt in hac materia non ita pridem ab Alexandro VII. & Innocentio XI. propositiones hæc sequentes.

Vir equestris ad Duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Alexander VII. Prop. 2.

Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit. &c. Alexander VII. Prop. 27.

Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, actuum judicem à quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non possit innocens damnum evitare. Alexander VII. Prop. 28.

Non peccat maritus occidens propriam auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. Alexander VII. Prop. 19.

Est viro honorato occidere invasorem, qui nisi R. P. Aysdeck, Tom. II.

ur calumniam inferre, si alter hac ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alampam, vel fuste percutiat, & post impactam alampam, vel illum fustu fugiat. Innocentius XI. Prop. 30.

Regulariter occidere possum suum pro conservatione unius auri. Innocentius XI. Prop. 31.

Non solum licitum est defendere defensione occisiva, qua actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & qua nos possessuros speramus. Innocentius XI. Prop. 32.

Licet tam heredi, quam legatario contra injuste impediendum, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter (ut supra) defendere, sicut & jus habentis in cathedram vel prebendam contra eorum possessionem injuste impediendum. Innocentius XI. Prop. 33.

Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur. Innocentius XI. Prop. 34.

CAPUT VI.

De Peccatis Luxuria, & sexto Præcepto, Non mæchaberis.

Luxuria est inordinatus appetitus, vel usus sensus venerei, qui fit in corpore cum commotione spirituum generationis servientium.

2. Actus luxuriæ, alii sunt perfecti & consummati cum seminis decisione, alii imperfecti, qui sistant in interno desiderio & oblectatione morosa. Speciem sumunt hi actus à diversis objectis circa quæ versantur, ideoque ea in Confessione sunt explicanda; vel etiam à modo quo exercentur naturali, vel contra naturam: diversitas illa magis patebit ex sequentibus.

3. Fornicatio, est concubitus soluti cum soluta, quæ non compellitur à Voto, Matrimonio, Religione, cum mutuo consensu habitus.

4. Incestus, dicitur concubitus cum cognatis, etiam spiritualibus, per Baptismum videlicet aut Confirmationem, & affinibus. Cognati hi sunt usque ad quartum gradum; utri & affines, quando affinitas illa oritur ex copula conjugali: ex copula autem conjugali, solum extenditur usque ad secundum. Cum iis qui Religionem profitentur, aut Sacris initiati sunt, aut in loco sacro, potius sacrilegium videtur, quam incestus. Cum filia autem Confessionis, etsi cognatio spiritualis propriè non sit, dignum tamen est flagitium Confessarii depositione, & carcere, & ob similitudinem venit etiam nomine incestus.

5. Stuprum, est copula quæ cum virgine exercetur, sive vir fuerit virgo, sive non.

6. Sodomia est, cum sexus ejusdem duo commiscuntur, etiam scemina, vel cum scemina vir præposterè extra vas naturale. Quidam verò putant variari speciem sodomie, si fiat cum cognato, aut affine, aut cum habente votum castitatis, &c. Sed hoc parum ad praxim juvat, quia eadem in Confessione explicandum est, se sodomiam commisisse cum habente votum castitatis, affine, cognato &c.

7. Ad bestialitatem reducitur etiam coitus qui fieret cum dæmone. Sunt autem bestialitates reliquæ speciei ejusdem.

8. Sodomia, bestialitas, mollietis non sunt ejusdem speciei infamæ, ac proinde in his non sufficit in Confessione.

fessione dicere, se procurasse pollutionem: sed exprimenda est particularis species bestialitatis aut sodomiz, ita Alexandro VII. supra.

9. Mollities sive pollutio grave est peccatum, quoties sponte procuratur, aut voluntas in eam plenè consentit. Pollutio involuntaria non est peccatum; nec opus honestum undè sequitur, v. g. Confessionem rerum turpium, relinquere oportet, nisi sit periculum consentiendi.

10. Defectu pleni iudicii & consensus, in semiexperto pollutio non est mortalis. *Sotus, Toletus cum communi.* Dum ea provenire advertitur, pro securiori praxi docent optimi Auctores, expedire tunc se munire signo crucis, & sine alio tactu Deum ferventer rogare, ut se ab omni in eam delectationem lapsu conservet. Ita cum Theologis plurimis docet & suadet *Sanchez, Busen, Trullus &c.*

11. Oscula & tactus verè libidinosi inter non conjugatos mortalia sunt peccata, non autem inter conjugatos, si absit periculum pollutionis.

12. Inter Sponfos amplexus & oscula licita sunt in signum sinceri affectus & benevolentiz, non autem tactus impudici, qui proximè ad copulam disponunt. *Sanchez, Diana Part. 2. Tract. 17. Resol. 6. &c.*

13. Qui ab aliquo opprimitur non tenetur ad defensionem sui illum ledere, at verò tenetur clamare & resistere quantum potest sine periculo vitæ aut famæ.

14. Si in cogitationibus venereis voluntas se habeat negativè, id est, non consentiat neque dissentiat motibus luxuriæ, probabile est non peccare mortaliter, nisi adsit periculum consensus aut pollutionis. *Sanchez & 9. alii.* probati Auctores.

15. Probabile est simplicem delectationem, quæ fertur in personam conjugatam, aut affinem, non habere malitiam distinctam ab ea, quæ fertur in solutam, aut non affinem, ideoque non esse necessarium hanc circumstantiam in Confessione explicare. *Diana, Vasquez & 7. alii* quos illicitant.

16. Si oscula fiant ex urbanitate, & ex more Patriæ, non sunt illicita, si non accedat pravus affectus. Viros Ecclesiasticos & maxime Religiosos decet illum Patriæ morem, quantum sine offensione fieri potest, meliori urbanitate declinare.

QUÆRES, An, & quomodo universim censeatur aliquis peccare contra castitatem indirectè, ponendo causam rei veneræ proximam, aut remotam?

Respondeo primò, Quando aliquis facturus rem necessariam, aut ex se licitam prævidet inde secuturos motus venereos, aut etiam pollutionem, quam nullo modo vult, aut directè intendit, tunc non tenetur abstinere à tali actione, si non existimet adesse periculum ne consentiat in istam delectationem. Quia ad actionem illam aliunde necessariam, aut ex se licitam sequitur ille motus aut pollutio tantum per accidens; homini autem prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem secutus, alioqui sæpe deberet abstinere ab actionibus bonis & honestis. Hinc 1. colligitur, non obstante periculo talis effectus, licitum esse audire confessiones mulierum, etiam quando exponunt res lubricas & venereas: 2. studere casibus qui circa talia versantur: 3. Aspicere, & alloqui personas alterius sexus: 4. Seipsum, aut alium medendi causâ, aut ex alia honesta

ratione contingere. Si tamen aliquis expertus esset se ex simili occasione sapius ulterius in expressum delectationis consensum mortaliter prolapsurum esse, tenetur à causa illa etiam ex se licita abstinere, ut docet *Navarrus hic Cap. 10. Sanchez, Filiucius, Layman Num. 16.* ubi notat, illos qui in actionibus turpibus, aut ex se honestis tales effectus experiantur facilius liberari, si animo obfirmato eos effectus contemnant, quàm si nimio timore imaginationem moveant, & se movendo magis ad cogitandum sollicitent.

Secundò, Si causa, ex qua talis motus aut pollutio sequitur, sit proxima, sive, ex natura sua ad veneream ordinata, ut est talis tactus, aspectus, lectio, aut lectio ex se luxuriosa, quæ otiose, & sine debita causa exercentur, mortale peccatum est ab illis non abstinere. Quia qui consentit in talem causam proximam, censetur moraliter in effectum consentire. Si verò sit causa tantum remotè, & per accidens ad pollutionem concurrens, ut nimius potus, aut cibus, inquitatio, aut confabulatio, etsi absque causa & veritate exercentur, motus, aut pollutio ex illis sicca censetur tantum venialis, dummodo ea non intendatur, & absit periculum consensus venerei. Quia effectus ille in talibus causis tantum remotè, & improbitè continetur, & potius proveniunt ex imbecillitate complexionis & naturæ, quàm ex intentione illius qui talem causam aut actionem ponit. Ita etiam docet *Sanchez, Filiucius, Lessius, Diana alios citans Part. 5. Tract. 13. Resol. 4.*

Itaque generatim ut sciatur quando tales effectus censeantur esse intenti indirectè, sive in sua causa, vix breviter hanc Regulam statuunt: Si causa in genere luxuriæ sit peccatum mortale, pollutionem ex ea sortitam esse mortalem: Si causa sit venialis, illum effectum esse venialem: Si verò causa nullum sit peccatum, effectum quoque nullum fore peccatum, secluso impericulo directi consensus in ipsam pollutionem tali causa proveniente.

De Castitate Religiosa &c. vide *suprà pag. 177.* Remedia contra luxuriam, quæ decet Confessionem in promptu habere, breviter assignat *Peyrinus Tract. 1. Quest. 3. Cap. 2. alii quæ.*

1. Humilitas & oratio, ut agnoscant nostram fragilitatem ad Dei auxilium recurramus. 2. Sobrietas victu, & carnis mortificatio. 3. Custodia sensuum, & vitio familiaritatis cum mulieribus. 4. Fuga vitii. 5. Piorum librorum lectio. 6. Mortis & æternarum poenarum viva meditatio. 7. Frequens Communitatis & Confessio apud unum prudentem & stabilem Confessarium. 8. Occurrente tentatione, cogitare Deum adesse præsentem, severum peccati vindicem: ac firmiter animo revolvere hanc sententiam: *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.*

Instructio Theologica & Ascetica pro personis immoratis in hac materia Luxuria.

Notandum primò, Corporis ad libidinem commotiones & alterationes reliquas in hoc naturali statu, tam esse homini, etiam nolenti, naturales, quam sit ipsa natura animalis quæ homo constat, & quam Deus ad conservationem generis humani generando, ordinavit, Quod viri etiam docti, & timorati

CAPUT VII.

De Præcepto VII. VIII. IX. Non
Furtum facies &c.

De Furto, Rapina, &c.

rati pro se, aliisque dirigendis in hac materia, præ ceteris anxia, & frequenti, sæpe non satis advertunt.

Notandum 2. Documenta quæ hic appono, Auditorum esse apud omnes probatissimorum, non enim pro meis tantum tradere præsumerem.

S. Bernardus apud *Rodriguez* Part. 2. Cap. 20. sic docet. Molesta est lucta, sed fructuosa: quia si habet poenam, habet & coronam; non nocet sensus ubi non est consensus: imo quod resistentem fatigat, vincentem coronat.

Item, *Blosius Abbas* & *Asceta* celeberrimus, Qui, inquit, delectatur vanè sibi placere, quamvis solum semel fiat, pejus est in oculis Dei, quam si multos annos similes pateretur motus quantumlibet mali sunt, si consensum non præbet. Ideoque non est quod tristetur aut magni faciat sensus vel cogitationes has: & in insipientes potes te habere quasi non per te, sed alium transierint. Et potes tibi persuadere (ait Sanctus quidam) eas extra te fieri: cogitationes enim pravæ in te sunt si illis consentias, & non aliter: & si non consenseris, domum tuam ingressæ non sunt, sed solum foris ostium tuum pulsarunt.

Alphonus Rodriguez vitæ spiritualis singularis Magister Part. 2. Cap. 20. Considerandum, inquit, aliquos esse qui gravi tristitia & dolore afficiuntur dum se turpibus & inhonestis cogitationibus vexari nimirum advertunt, sic ut sibi persuadeant se à Deo desertos, & iram ejus in se inflammata, quod talia in mentem veniant: qui magnus error est, quod probat, & sic prodicit.

Aliqui quid sibi in hac agenda ignorant ut expellant, compellendo tempora, contrahendo frontem, movendo caput, claudendo oculos: & subinde nisi dicant, nolo, videntur sibi consensisse. *Majus est* damnum quo quis se hoc agendi modo afficit, quam quod à tentatione patitur. Id diabolus petit, qui probe novit illos longissimè à consensu abesse. Idem illi non parvo sed magno lucro est: nec negotium est quod in gnâ vehementiâ peragendum sit.

Sancti & vitæ specialibus magistri docent modum his resistendi non esse ut pugnetur quo fugentur, fatigando & vim sibi inferendo imaginatione, sed solum illas parvi faciendo, quod declarant quibusdam similitudinibus, ut dum caniculi latrant, si eos nihili facias &c.

Ideoque optimum in his remedium inquit est, eos flocci pendere: vel faciendum monent ut is cui ventus multum pulveris in faciem conjicit, ille vero hoc nihili faciat, sed occludit oculos & progreditur. Et ad majorem eorum qui his tentationibus vexantur consolationem, utque tandem aliquando inducantur hoc remedio uti, monent Sancti, quod quantumlibet perverse sint cogitationes, nihil tamen easdem faciendas, sed quo deteriores sunt tanto minoris illas ducendas, quod non tam sunt periculosa. De S. Catharina Senensis, aliisque Sanctis ac timoratis exempla in hoc solida apponit.

Hæc, inquam, instructio pro personis timoratis, qui actu peccati timorem, & horrorem habent, non ita convenit libertinis, & labi confuetis, quibus potius contra consensum voluntas firmanda est per considerationem mortis, inferni, æternitatis, de quibus supra.

De hoc, & similibus, Documenta plura traduntur supra de Conscientia Scrupulosa in hoc Tomo 2. Tract. 1. Cap. 1. ad Pag. 5.

1. Furtum est occulta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter Domino: si fiat cum aperta violentia, dicitur rapina, quæ à furto specie distinguitur.

2. Furtum non est, in extrema vel gravissima necessitate propriâ vel alienâ accipere ex re alterius, quantum hic & nunc necessarium est ad subveniendum necessitati, neque obligatio est postea restituendi. Aliiter sentiendum in hoc de necessitate gravi, juxta dicta hic Tom. 2. Tract. 1. Quest. 9.

3. Quantitas requisita ad furtum mortale, æstimanda est ex prudentum judicio considerata pecuniæ raritate, & personâ furto læsâ. Non malè rem determinare videretur, qui statueret quantitatem censeri gravem, quæ æquaret stipendium diurnum honesti artificis; solent enim homines laborem illum, ejusque pretium pro re notabili æstimare. Ita etiam docuit hic *Lud. Scilders*, & in suis dictatis plures alii Lovanii eruditi Professores.

Laxior est *Sotus*. *Corona Navarrus* de furto, Num. 3. qui docent mortale non esse lautas divitias possidenti auferre tres argenteos. Respectu hominis quantumvis ditissimi unum vel alterum aureum materiam gravem conficere censet *Bonavina* alique.

4. Potest etiam in re modica aliquando grave peccatum admitti, si inde grave damnum eveniat, ut si quis sartori acum, quam unicum habet, suffuretur.

Quando domestici furta non admodum damnosa sine magna difficultate restituere nequeunt, prudenter & licitè aget Confessarius, si illis injungat, ut obsequiis extraordinariis damnum compensare studeant.

5. Uxor à viro, filius à patre, si quid non magni pretii accipiat, non furatur: si tamen notabile quiddam fuerit, omninò est restituendum.

6. Si quid contractu oneroso, ut emptione, à fure acceptum sit, sufficit id ei, aut cui ille voluerit restituere, etsi quidam Domino proprio id probabiliter doceant restituendum esse.

7. Qui pauca furatur per vices, ubi summam notabilem explevit, obligatur sub mortali ad totius summæ restitutionem; modò illa pauca sic accepta sint, ut in morali æstimatione, una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeri possint: Quia tunc in idem recidit, sive quis ab altero auferat summam notabilem paulatim, sive simul, cum in utroque eventu damnum æquè magnum sustineat proximus. Deinde hæc praxis, utendi v. g. parvis ulnis, aut mensuris, esset graviter perniciosa commercio humano; ut proinde Innocentius XI. rectè prohibuerit propositionem 38. huic doctrinæ oppositam. Fufius hæc deducta invenies supra Tom. 2. Tract. 1. Quest. 9.

8. Sine furti crimine post uxor succurrere necessitati sui patris, aut matris, aut prolis ex alio Matrimonio, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus, dummodò post mortem viri ea, quæ largitur in sua portione computet. Quia illa jure naturæ tenetur eos alere, & maritus debet in hoc consentire. *Navarrus*, *Lessius*, *Diana* Part. 5. Tract. 8. Resol. 34. Quod aliqui ad uxoris fratres, & sorores probabiliter extendunt,

9. Non

9. Non furatur etiam v.g. famulus, qui moderatè utitur tacitè compensatione si stipendium suum (quod supponitur illi promissum, & certè debitum) non possit aliter obtinere. Uti plures docent apud *Layman & Tolet. Lib. 5. C. 15.* contra alios paucos. Et hæc illorum sic limitata doctrina, est omnino aliena à Prop. 37. reprobata ab Innocentio XI. *Famuli & famula domestica possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quia hic compensatio illa non relinquitur iudicio famuli, sed requiritur expressè ut salarium illud totum sit illis promissum, & certè debitum, & ut aliter obtineri non possit. Nihil autem horum trium propositio prædicta requirit: & idè illa periculo injusti excessus, & abusus viam pandere videtur.

QVÆRES, An liceat clam, aut etiam per vim propriâ auctoritate rem meam recuperare ab alio injustè detentam?

Respondeo cum distinctione: Si res tua in specie extet apud injustum detentorem, nec possis facile aliter recuperare, licitum esse non tantum clam auferre, sed etiam vim adhibere. Quia perinde agis ac si vim inferres furi volenti rem tuam rapere, aut raptam retinere, quod licitum esse admittit communis sententia.

Quod si res tua apud alium non extet in specie, sed tantum in debito quo alius tibi adstrictus tenetur, quod non facile potes recuperare; tunc dico licitum non esse vi rem æquivalentem eripere, aut debitorem violentâ coactione ad debiti solutionem adigere. Quia debitum ut legitime recuperetur exigit cognitionem causæ, cognitio vero causæ requirit officium iudicis, nemo autem in sua causâ iudex esse potest.

QVÆRES præterea, An ille qui alteri damnum attulit ignoranter, aut non liberè, teneatur ad illud reparandum?

Respondeo negativè. Quia damnum non posuit, damnificatio rationabiliter invito. Assumptum probatur: nemo potest velle, ut quis sibi non inferat noxam, licet de ea inferenda inculpate non cogitet, aut licet necessariò eam inferat, cum non possit rite velle id quod tunc impossibile est. Confirmantur hæc ex Decret. Greg. *Lib. 5. Tit. 36.* de injuriis & damno dato Cap. ult. nec non *Lib. 3. §. ad legem*: quibus consonant Theologi passim omnes unâ cum D. Thoma.

Dices primò, quivis licitè alterum arceat, etiam non liberè agentem, ne se lædat: ergo læsus in casu rationabiliter est invitus.

Respondeo, concedo antecedens, quia alioqui jus se suæque defendendi inutile pro magna parte foret; sed nego consequens, eò quòd dispendium illud nec ab illo (uti suppono) nec ab alio inferente evitari poterit.

Instabis, saltem poterit absolutè velle, ut quando jam jactura illa fuerit illata, restitueretur ab inferente: hoc enim videtur requirere plena sui defensio.

Respondeo, negando assumptum: defensio ut sit licita, debet fieri modo competenti; qualis non est, si quis vellet obstringere alterum sub reatu pœnæ æternæ vel temporalis ad refarciendum cum æquali detrimento aliquid, cujus ipse causam non magis mortaliter præbuit, quàm si bestia, aut res aliqua inanimata illud effecisset. Aliud est, dum amentem, v.g.

aut furiosum, volentem mihi nocere, simpliciter impedio: Tunc enim non volo fieri aut omitti sponte ab illo aliquid, quod facere aut omittere sic nequit; sed tantum conatus ejus resisto, sicuti resisto furori alicujus bruti vel elementis, quod nunquam permittitur.

Dices secundò, ille qui posuit causam damnificativam bona fide, tenetur eam re cognitâ removere: ergo etiam tenetur reparare noxam, qui illam intulit eadem fide.

Respondeo, ille de quo in antecedenti, tenetur ad hoc ex Charitate, concedo: ex Justitia, nego. Cum enim illa actio ab eo processerit more non humano, in æstimatione morali tantumdem est, ut ab eo non processisset. Proinde non tenetur eam alter refarcire damnum à se bonâ fide allatum, nequidem ex Charitate: quia non potest refarcire aliquid que damnum secundum se gravi aut æquali, proficere potest prior causam removendo.

Instabis, cum alteruter in casu incommodum subire debeat, satius videtur, ut is ultimatè subeat, qui illud à parte rei intulit.

Respondeo, negando assumptum: etenim ratio consentaneum haud est (ut ex prædictis liquet) obligari creaturam rationalem ad restaurandam peccatorum quam posuit absque ulla culpa. Proinde offensus cogitare potius debet, sibi illud non tam per hominem, quàm per infortunium obvisse. Si tamen prudenter dubitaret, num afferens aut præteriens damnum, aliquam culpam seu negligentiam commississet, tunc licitè posset eum ad reparandum urgere per magistratum, qui juxta leges Civiles in similibus favet damnificato. Et ex his patet, tantum esse hanc resolutionem, quæ in praxi magni saepe momenti est, & passim magis supponitur quàm libiliter.

De aliis Injuriis, & Peccatis, quæ Præcepto 8. p. & 10. adverfantur, ex sequentibus constare debet.

CAPUT VIII.

De Contractu in genere.

Contractus est consensus externus duorum, quo liberè & legitime utraque pars, vel saltem alteri acceptanti, se obligat. In qua definitione, pleræque conditiones ad contractum requisite impleri continentur.

1. Ex quo sequitur primò, non perfici contractum, aut obligationem, si alteri promissisti sic, ut solus ipse sis conficius: imò etsi signum externum accesserit, si non acceptaverit alter, contractus nullus est, ac nulla proinde obligatio.

2. Qui ad contrahendum sunt inhabiles, aut quibus jus positivum resistit, nihil agunt contrahendo, v.g. pupilli, furvi &c.

3. Nihil item agitur, si materia contractus sit illicita vel illegitima, uti est res aliena ut cognita.

4. Eadem est ratio, si circa rei substantiam vis, dolus, error versetur, quod accidit, v.g. ubi acetum venditur pro vino, vitrum pro gemma.

5. Si tamen, circa qualitatem tantum, aut circumstantiam ejusmodi accidentalem, error dolusve intercesserit, non ideo contractus continuò est invalidus: poterit is nihilominus interdum ob injuriam rescindi.

6. Imò nec si ex metu gravi etiam injustè incerto

celebretur contractus, idcirco invalidus dicendus erit, siue onerosus is fuerit, siue gratuitus: est enim adhuc liber simpliciter, & voluntarius; licet à iudice rescindat possit ex arbitrio illius, qui metum passus fuerit. Sanchez, Layman, Lugo hic D. 22.

7. Excipitur iure positivo contractus Matrimonii, Professio religiosa, & alia quæcumque vota, quæ tali metu extorta non obligant; item contractus dotis, qui in hoc contractum Matrimonii sequitur, Promissio vel traditio in rebus Ecclesiæ, auctoritas Tutoris per metum extorta. Leg. 1. §. ult. ff. de aucto. tutoris.

8. Illegitimè contrahunt, quibus bonorum suorum administratio non conceditur, ejusmodi sunt furiosi, prodigi, filii familias, uxores, Religiosi, pupilli, minores. Excipie casus aliquos quos habet Legius Lib. 2. Cap. 17. Dist. 4. & qui infra occurrent.

NOTA.

PRÆter hæc, de Contractibus in genere, & singulis ejus speciebus; uti & de Cambio, Societate, Emphyteusi, Montibus pietatis &c. alia tam speculativa, quam practica tradi hic sup. à Tomi hujus secundi Part. 1. de iustitia Cap. 2. Pag. 43. & sequentibus.

CAPUT IX.

De Donatione & Promissione.

1. Donatio alia est Verbalis, per quam res donata non traditur, & parit tantum actionem personalem, in eum, qui donavit: Alia est donatio Realis, in qua res donata etiam traditur, & statim transit in rem accipientis.

2. Donatio, etiam adhibita scripturâ & testibus, potest ante acceptationem revocari. Ad donationem validam requiritur, ut absenti eam indicet ipse qui donat, nec satis est id fieri ab alio, sine ejus mandato: quod si is cui res donatur, præsens taceat, censetur acceptare. Quia in favorabilibus qui tacet censetur consentire.

3. Donatum pro absente acceptare potest Notarius, & pro causa pia homo quilibet cum usu rationis.

4. Bonorum omnium donatio non semper est invalida, si donans præsentia tantum bona intelligat, nec adjungat etiam futura, siquidem pietatis, aut dotis, aut mortis causâ donatio facta sit, aut si ea jumento aut morte firmetur. v. Molin. D. 280.

5. Qui certam summam donando excedere prohibetur, Titulo tamen remunerationis, gratitudinis, elemosinæ donare poterit; etiam sic imminutâ aliquantulum portione legitimâ filiorum: Ita Navarrus &c.

6. Quod datum est per modum dispositionis tantum ad aliquid, v. g. ad religionem, aliumve statum, revocari potest, est postea status ille non sequatur.

7. Rex potest revocare donationem tam suam, quam prædecessoris sui, si illa Regnum enormiter lædat. Bart. Laym. Diana Part. 8. Tract. 6. Resol. 18. &c.

8. Modus adjectus donationi turpis, vel impossibilis, censetur non adjectus. Molina D. 208. Col. 5. &c.

9. Donatio inter vivos, etsi res jam tradita sit, revocari potest in certis casibus, nisi illa fuerit remanentia, aut facta Ecclesiæ, aut Monasterio.

Primus casus est, si donatarius probeatur esse enormiter ingratus, v. g. si donanti graves injurias inferat,

aut inopiâ laborantem non sustentet: quod notandum est ingratis filiis, quibus parentes omnia donaverunt. Lessius, Sylvester, Trul, Bonacina.

2. Si donans caruerit liberis, & postea ei proles nascatur: hæc enim conditio inest donationi, ex dispositione juris, uti notat Diana, Sa, &c.

3. Si donatio fuit talis ut filii omnino priventur legitimâ portione, possunt eam, etiam ipsi filii revocare. Navarrus, Lessius, Diana.

10. Simplicem promissionem rei notabilis, etiam si à promissario acceptatam, per se non obligat sub mortali docet Cajetanus & quidam alii. Probabilior tamen videtur contraria opinio, quam tenet Mald. Vasq. Fil. &c. si quis veram promissionem seriò expresserit, & non solum propositum aliquid præstandi.

11. In foro tamen externo ut judicetur seria & valida promissio, ultra acceptationem requiritur ut exprimatur causa propter quam facta fuerit promissio, ut tradit Covar. Villal. Tullus Lib. 7. Cap. 16. D. 6.

Pura de Promissione & Donatione colligantur ex dictis supra de Voto, & infra de Testamento.

CAPUT X.

De Commodato, Deposito, Mutuo.

1. Commodatum est contractus, quo res aliqua quoad solum usum, pro certo tempore, & gratuito conceditur.

2. Deposito, est quod traditur custodiendum, ut integrum restitatur.

3. Mutuum ab utroque differt in eo, quod transferatur in alium Dominium illius rei quæ mutuo datur, non item in illis quæ dantur per modum depositi, vel commodati.

4. Ante tempus definitum commodator rem commodatam repetere non potest sine injustitia. Si tamen ex eo, quod re suâ careat, illi damnum impendeat, potest eam ante tempus repetere, quamvis inde damnum æquè magnum impenderet commodatario. Quia (ut ait Navarrus) in commodatione hæc tacita involvitur conditio: nisi interea contingat rem esse necessariam commodanti.

5. Re depositâ licitum est uti, quando depositarius bonâ fide existimat depositori id non displiciturum; aliâs absque usu servari debet.

6. Si res commodata, vel deposita perierit, probabile est depositarium teneri tantum in casu quo dolus, aut culpa crassa dolo æquivalens intervenierit: Lessius, Layman, &c.

Excipie tamen sartores, molitores, aliosque artifices, quibus res traditur expolienda, uti etiam nautas & aurigas, qui ex levi culpa obligantur. Quia etiam in eorum commodum res alienæ illis traduntur. Sylvester, Lessius, &c.

7. Si depositarius aut commodatarius dubitet, an commodatum sive depositum perierit suâ culpâ, non tenetur, in foro sitem interno, ad restitutionem. Quia in dubio non præsumitur delictum, Ita Sanchez de Matrim. Lib. 2. Dist. 41. Num. 18. &c.

8. Dolus tamen præsumitur in foro externo, nisi depositum casu sic perisse probeatur, ut simul cum rebus depositarii servari non potuerit, quod fieri potest, v. g. imminente naufragio aut incendio, quo casu depositarius non teneretur rem alienam præ sua servare.

9. Si

le
in

no
ia

9. Si quis depositum Domino reposcenti remisit per hominem, qui vulgò fidus audiebat, isque sibi retinuerit, vel perdidit, rem Domino periisse censet *Molina apud Escobar, &c.*

10. Mutuans ad damnum faciendum obligatur in conscientia, si de rei vitio mutuatarium non monuerit.

Item, nisi per necessitas urgeat, rem mutatam ante tempus repetere non potest.

11. Tenetur mutuatarius prestare casum fortuitum mutuo evenientem, cum penes eum rei Dominium sit, & in eadem qualitate & quantitate eam suo tempore reddere debeat.

Non licet in vero mutuo, ullum lucrum accipere, quia esset usura, ut *Cap. Seq. magis patebit.*

12. Mutuum distinguitur a pignore, hypotheca, & locato, quod in his Dominium rei in alterum non transferatur cui ea oppignoratur, sed tantum usus, uti diximus de comodato & deposito, in mutuo autem cum usu Dominium transfertur. *Bonacina D. 3. Quæst. 3. Part. 1. &c.*

CAPUT XI.

De Usura.

1. Usura est lucrum ex mutuo: tale lucrum est quodlibet pretio æstimabile, quod supra summam capitalem præcisè ratione mutui exigitur. Hoc autem iniquum est, exigere lucrum pro re mutuata, quæ non est amplius tua, sed aliena; quia rei mutuata Dominium transfertur in eum, qui mutuum accepit.

2. Usura non est, si nihil ut pretium mutuans intendat, sed ex gratitudine tantum aliquid speret, & eâ intentione illi aliquid donetur, etsi donationem illam ut finem intendat. *Mol. Tr. 2. D. 305. Num. 6. C. Lugo. d. 25. &c.*

3. Usura tamen incurritur dum ultra sortem signatè aliquid exigitur tanquam ex benevolentia aut gratitudine debitum. Aliud enim est aliquid ex gratitudine sperare, aliud ut debitum exigere, hoc enim aliquam mutuam transactionem præsupponere videtur.

4. Si des mutuum, ut te in alterius amicitiam insinues, usura non erit; imò nec si inde spes aliquod officium. Quia amicitia pretio æstimatur.

5. Usurarium tamen est & illicitum pactum de officio aliquo obtinendo à mutuatario, vel de ejus opera pro te impendenda: Ita communiter Doctores cum *Molin. Less. Salas. C. Lugo.*

6. Usura non est poscere aliquid ratione difficultatum vel expensarum, quæ erunt, vel timentur in recuperanda sorte quæ mutuò datur: item ratione periculi in eadem recuperanda. Quia pretio æstimari potest quod quis se in talem difficultatem vel periculum conjiciat.

7. Nec est Usura pacisci & accipere aliquid ratione emergentis damni, cujus mutuum verè causa sit, aut cessantis lucri, vel cessaturi, modò de hoc ipso mutuatarium præmoneatur: ut si cum pecunia tua quam alteri mutuaris, poteras & volebas negotiando quantum facere.

8. Usura est, mutuae frumentum vetus cum obligatione ut restitatur novum certo tempore, siquidem qui dat mutuum sciat novum fore melius, & majoris pretii. *Sylvester, Navarrus, Trul. Disp. 15. Num. 11.*

9. Ex sententia communi usura est, si mutuum des ut postea ex debito civili obligetur mutuatarius, tibi mutuari vicissim, aut vendere, aut merces apud te emere, aut operas suas tibi locare. Eiusmodi enim obligatio pretio æstimabilis est, quæ mutuatarium privat potestate emendi alibi &c. *Lessius Lib. 1. Cap. 20. D. 8. C. Lugo, Layman Lib. 3. Traçt. 4. Cap. 16. Num. 3.*

Item si frumentum quod alibi habes mutuum des, cum obligatione, ut reddatur vel hic vel alibi, tibi plus valet, cum sumptu vel labore majori. Nisi fortitudo Titulus æquivalens accedat, lucri cessantis, periculi, &c.

10. Si mutuo des, v. g. decem modios tritici, interim per accidens crescat tritici pretium, potes eadem mensuram repetere. Quia sic non petitur frumentum mutuum propter ejus pretium, sed propter ipsam substantiam frumenti, cui eadem mensura æqualis. *Layman, Bonacina.* Aliud est de modicum ejus valor accrevit, quia in ea æqualitas valens non substantia spectatur, *Layman, Bonacina, &c.*

Præter obligationem restitutionis, usurarius est obnoxius pœnis à jure constitutis *Cap. quamquam. de Usu in 6.* ut sit publicus sive notorius, non debet admitti ad communionem altaris, aut absolvi deinceps. Usuras actû restituat, vel cautionem pro iis præbet, neque sepeliri in loco sacro, & qui sepeliri in loco sacro est excommunicatus. *Bonacina, Lessius, Trul. Layman &c.*

CAPUT XII.

§. I.

De Emptione, & Venditione.

1. Emptio, est contractus quo pretium pro mercè accipitur: Venditio, quo pretium pro mercè accipitur. Uterque contractus mercis traditione completur, & utriusque iustitia in æquali valore mercis pretii consistit.

2. Etsi contingat venditorem necessitate ducitur res suas vilius vendere, emptio tamen erit iusta. Quia à nullo deceptus est venditor, & venditio illi manet libera. *Cajetanus, Bonacina &c.*

2. Emptor potest emere minoris ex eo Titulo, quod multa simul emat. Quia tunc venditorem emptum facit ad alia cõemenda, & liberat eum a rebus illas servandi & vendendi.

4. Venditor communiter vendere debet eo pretio quod vel à Lege, vel à Magistratu constitutum est, & si nullum pretium sit statutum, illud æquum estimabitur, quod à communi hominum æstimatione imponitur. Non consistit tamen illud pretium in indistinctibili, sed dividitur in medium, infimum, & summum sive in pium, moderatum, & rigorosum, ita ut venditio iusta sit intra hanc latitudinem, ut videbitur modò infimo, modo summo pretio merces possunt vendi.

5. Debet in æqualitate mercis cum pretio computari labor, impensa, industria adhibita in mercè comparanda, conservanda &c. Undè ex hac ratione oculari possunt qui res minutas, aut fenum, aut pecuniam in hospitibus charius vendunt, quam passim alii in quantitate majori.

6. Illud genus *Monopolii* injustum est, quo mercator

tores aliqui inter se propria auctoritate conveniunt, ut coemendo merces certi generis, v. g. frumentum, salern, vinum, illas pro suo arbitratu charius dividant, dum ipsi efficiunt ut vix alibi inveniri possint. Plura de Monopolio sua circa p. 78

7. Venditor debet emptorem praevenire de notabili vicio rei, quod ei obesse potest, v. g. de ovibus si sint morbidæ, de domo si sit ruinosa, de equo si sit furiosus, de panno si sit adustus; alioqui ad relarciendam fraudem & damnum secutum obligabitur. Ita Theol. communiter.

8. Si occulte noveris debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur pretio ordinario debitum illam vendere, qui id nesciunt: Tam quia dolus est, quam quia non revelatur maximum vitium debito intrinsecum, quod est impotentia solvendi.

9. Licet rem vendere pretio corrente, & nihil dicere emptori, etsi Venditor sciat pretium meris mox esse mutandum Quia pretium currens, simpliciter adhuc justum est. Seclulis tamen mendaciis, dolo, fraudibus, quibus emptorem ad emendum allicere nequam licet. Bonacina Quast. 2. Part. 5. Nam. 12. cum Agricis, Fillucio, Lessio &c.

10. Si duobus in solidum res sit vendita, Dominium acquirit is, cui tradita est, modo pretium solverit: Si vero neutri tradita sit, debetur ei qui prius tempore erit, alteri vero relinquatur actio in venditorem. Dominium tamen, ante traditionem, in Ecclesiis, aliisque piis locis requiritur. Lessius, C. Lugo &c.

11. Si res empta pereat ante traditionem, & sit in individuo determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, hic modius frumenti, illa perit emptori, nisi venditoris culpa perierit, aut aliter expressè conventum fuerit: si autem empta fuerit res indeterminata, periculum spectat ad venditorem. Ita C. Lugo, Lessius, Bonacina Layman Lib. 3. Tract. 4. Cap. 17.

12. Si post traditionem res vendita pereat, aut fiat deterior, cedit in damnum emptoris, etsi necdum persolutum sit pretium: quia res qualibet Domino suo perit. Layman, Bonacina &c.

13. Usura est, minoris emere credita certa anticipata solutione; secluso lucro cessante & damno emergente. Sic enim impliciter mutatur pecuniam minore pro exigenda majori, Molina, Lessius, Fillucius, Bonacina Disp. 3. Quast. 3. Part. 10. Aliud est, si credita sint incerta, litigiosa, aut cum difficultate exigenda: tunc enim jure coemuntur minoris pro ratione incertitudinis, ac difficultatis ab emente sustinendæ in reobtinenda, ita Bonacina, Trullus &c.

14. Regula universalis dignoscendi, An in aliis contractibus, in quibus est rerum quæ permutantur inæqualitas, interveniat aliqua iniustitia, plerumque erit: An advertere an insuper ex una parte accedat lucrum cessans, damnus emergens, aut periculum fortis, Nam ex horum Titulorum justâ consideratione, aliquid ultra fortem accipi potest. Ut fufius deducit Molina, Lessius, Layman, alique Theologi & Juriste.

Varia insuper pro contractibus privatis, singulorum locorum propriis juribus constituta sunt, quæ nequeunt ad certa principia reduci, & ad Judicem potius, quam ad Confessarium pertinent.

QUESTIO in praxi singularis est: An vendentes licite possint vino aquam miscere, aut optimo tritico grana viliora, si per hoc vinum aut triticum non reddatur deterius, quàm id quod passim pro eodem pretio ab aliis venditur?

Reddatur deterius, quàm id quod passim pro eodem pretio ab aliis venditur?

Respondeo, id non esse illicitum, si mixtio illa cum cautela, & sine immodico excessu adhibeatur, uti plures docent cum Lessio de Just. Lib. 2. Cap. 21. Dub. 11. Bonacina Tom. 2. Disp. 3. de Contract. q. 2. Pun. 6. Num. 17. Diana Part. 1. Tract. 8. Refol. 51. Contra Rebelleum, Busenb. Layman Tom. 1. Sect. 5. de Just. Tract. 4. Cap. 17. §. 2. Mendo in statera Dissert. 6. Quast. 4.

Probatur nostra responsio: quia in casu nullum damnus aut injuria infertur emptori: non enim tenetur venditor illi tradere merces majoris perfectionis quàm sint illæ, quæ pro eodem pretio ab aliis passim venduntur, & quæ eandem utilitatem habent ad usus humanos, uti hic fieri supponimus. Ergo venditor per hanc commixtionem non delinquit contra Justitiam, neque ad restitutionem obligari debet. Itaque confirmatur ex eo quod plures Auctores probati tradunt, licitum esse venditori imminuere rei mensuram, quando aliâ ratione obtinere nequit Legitimum illius pretium, cum per hoc nullam inferat injuriam emptori, cui tradit merces pretio accepto æquivalentes.

Dixi in responsione, si cautela sine immodico excessu adhibeatur. Quia propter excessus periculum, hæc praxis, quamvis in se legitima, prudentibus tantum & timoratis indulgeri debet, ne aliis homines laxioris conscientie facile sibi persuadeant suarum mercium præstantiam ceteris longè antecellere.

De Emptione, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, Feudo, Censu vario, Cambio, Contractu Societatis &c. vide alia supra Tom. 2. Part. 1. Pag. 46.

§. II.

DE SIMONIACA Emptione aut Venditione.

Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum, pro pretio temporali. Nomen accepit à Simone Mago qui Aetiorum hoc crimen admisit.

1. Requiritur ad Simoniam ut sit deliberata voluntas emendi aut vendendi, sive contractus onerosus, aut pactio tacita, vel expressa, & obligatio ex ea resultans. Non sufficit enim aliqua naturalis obligatio, v. g. gratitudinis, quando quis sperat, vel tantum intendit aliquam remunerationem, si nulla intercedat obligatio, qualis solet esse in contractu oneroso. Per, pretium temporale, intelligitur etiam id quod pretio æquivalat, ut est obsequium, patrocinium, famulatus &c.

2. Nomine, rei spiritualis, non tantum importatur res formaliter supernaturalis, & ad salutem nostram per se ordinata, ut est gratia, aut dona Dei interna, sed etiam res quæ causat gratiam, aut donum aliquod supernaturale, ut sunt Sacramenta, Concio, Preces, aut alia Sacramentalia: Item effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est consecratio, absolutio, benedictio, dispensatio, excommunicatio, electio ad beneficium, presentatio, confirmatio, collatio. & alii actus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentes, qui omnes sine peccato Simonie emi aut vendi non possunt.

3. Denique ad Simoniam sufficit, quod ematur aut

Gg vendenda.

vendatur aliquid *Rei spiritualis annexum*, ut sunt redditus beneficiorum, qui propter officium spirituale conceduntur.

Matia igitur Simoniæ consistit in eo quod res sacra sive spiritualis irreverenter tractetur, dum instat rei temporalis pretio commutatur, ac si hæc esset illi æquiparanda.

Hoc peccatum est mortale ex genere suo, nec veniale fieri potest ex materiæ levitate: Quia nullum donum gratiæ, licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia, tum ipsius doni, tum etiam Dei qui singulari & supernaturali modo illius doni auctor exiit. Potest tamen esse peccatum veniale ob actus indeliberationem, & imperfectam cognitionem malitiæ. Ita *Suarez Tom. 3. de Rel. Lib. 4. Cap. 36. Lessius hic Cap. 35. D. 1. Azor, Layman, alique.*

Simonia alia est *juris avum*, quæ nempe est prohibita propter malitiam suam v. g. hostiam consecratam vendere. Alia est *juris humani*, quæ est mala tantum propter prohibitionem. Hoc modo ab Ecclesia prohibetur, ideoque simoniam juris humani contrahit, primo, venditio Beneficiorum, etiam secundum id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus percipiendi fructus. 2. Venditio Officiorum extrinsecè tantum ordinatorum ad res sacras, v. g. sacristæ, advocati Ecclesiæ, aut thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ cum obligatione alicui facta, ut suadeat alteri sibi conferre beneficium. 4. Contractum inire de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Absque auctoritate superioris permutatio, & resignatio beneficiorum: vel etiam reservatio pensionis ex beneficio resignato: hæc tamen possunt licitè fieri accedente facultate superioris qui jus illud constituit. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblato, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. Sess. 24. Cap. 18.* pro collatione Ordinum, pro *Tonsura*, vel literis dimissoriis, *Trident. Sess. 2. Cap. 1.* Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo id permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad Religionem, quamvis non detur pro statu religioso, qui cum sit spiritualis jure divino vendi non potest, sed pro onere sustentationis illius personæ, nisi forte excuset monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria: ita *Layman, Lessius, Bonacina Disp. 1. Quæst. 1. Azor, 3. p. 1. 12. Cap. 14.* Idem est si pro Concione aut Missa pretium accipiatur, nisi ratione laboris extrinseci, aut alterius incommodi pretio æstimabilis, ut docet supra *Layman, Bonacina alique.*

Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro Absolutione à peccatis, aut censuris, pro Dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, cum hæc sit jurisdictio spiritualis. Quamvis possit in his aliquid exigi per modum multæ ad causam piam applicandæ, ut in quibusdam casibus fieri solet.

Non est autem Simonia, dare aliquid ad redimendam iniquam vexam, v. g. neganti Sacramenta in necessitate; aut impediendi legitimam beneficii possessionem, *Suarez, Lessius, Layman*, vel iniquè impediendi electionem, vel possessionem ad quod jus in re jam obtinetur; Quod si tale jus nondum habes, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantum potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Quia in primo casu non datur tamquam pre-

tium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium rite præstandum inducatur.

Neque Simonia est dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, aut concionibus; aut de eo pactum inire: quia non datur tamquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ, quod illi ex justitia debetur. *Suarez, Layman Lib. 4. Tract. 20.*

Non est Simonia saltem juris divini, quamvis potest esse quandoque juris humani, spirituale cum spirituali permutatæ, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis; vel dare temporale pro temporali: ut si calicem, vel agnos Dei præcise ratione materiæ vendas: Vel dare temporale, pro spirituali pro modum doni gratuiti, etsi adsit spes vel intentio, alium excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Quia Titulus gratitudinis non respicit pretium, sed beneficium, nec solvit aliquod ex debita compensatione, modò ultra hos limites non rapit habendi dira cupido, quam coercet Innocentio XI. Propos. 45. declarans non evitari omnem Simoniam, quando datur temporale pro spirituali, etsi temporale sit solum gratuita *Compensatio* pro spirituali, ut è contra.

Varia sunt pœnæ Simoniacis constitutæ, quarum hicalias recensco.

Primo, ob Simoniacam collationem, & susceptionem Sacrorum Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis ab exercitio ordinum susceptorum.

Secundò, ob Simoniam realem in beneficio Ecclesiastico, incurritur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est clectio, præsentatio, confirmatio, & institutio: unde talis non facit fructus suos. Et hæc ita fe habet, licet aliquis ad tertiam personam tali modo provisus vitium illud ignoraverit: nisi tamen, dum rescivit, contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bona fide possederit beneficium per triennium. Ita *Layman Tract. 10. Cap. ultimo, Lessius Lib. 2. Cap. 35. D. 31. Bonacina Disp. 1. q. 7. Par. 2. Num. 20.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obrinendum: quamvis alia beneficiis jure ipso non privatur, nec ad nova obtinenda, ante sententiam judicis, redditur inhabilis.

Quoad Pretium simoniacè acceptum pro Beneficio, aut alia re spirituali, si non est secuta rei collatio, jure naturæ restituendum est illi à quo est acceptum. Si verò secuta est collatio, & Simonia utraque completa, probabilius est restitutionem faciendam esse Ecclesiæ, & non illi qui pretium contulit: Quia Ecclesia hæc ratione tam dantem quam accipientem punire intendit.

QUÆRES primò, Quid dicendum de casu subtili, quo certo contra collatorem v. g. Episcopum pro mille florenis, quod beneficium non sit mihi, sed alteri, collaturus, ut nempe mihi conferendo, collator mille florenos ex sponsonne lucretur?

Respondeo, illam sponsonem esse Simoniam publicatam, & illicitam; non enim tam est sponso, quam tacita emptio beneficii.

QUÆRES secundò, Quid si quis procedat per contractum innominatum hoc modo: Conferam nepoti hoc beneficium, si tu simile conferas meo nepoti, cognato, vel amico?

Respon-

Respondeo, collationem illam esse Simoniacam, si de re præstanda non simplex insinuatio, sed verum pactum intercedat, quod ex *Cap. finali. de pactu, satis colligi potest.*

QUÆRES tertio, Quid judicandum de eo qui pecuniam præbet alicui tertio ut intercedat apud alterum, ut hic intercedat apud Collatorem beneficii, ut conferatur illi qui dictam pecuniam præbuit?

Respondeo, illum casum apud aliquos Auctores illicitum admitti: quia, inquit, pretium illud datur pro re merè temporali, nempe pro gratia sive intercessione amici apud collatorem: hanc sententiam ut probabilem habet *Vasquez & Sanchez in Opusculor. Tom. 1. Lib. 2. Cap. 3.* & alii Recentiores apud *Dianam Part. 4. Tract. 4. Resol. 151.* & iterum *Part. 10. Tract. 15. Resol. 5.* Sed ipse *Vasquez & Sanchez* censet contrariam sententiam esse probabiliorē: quod omnino verum iudico tam ab auctoritate, quam à ratione; quia illud pretium saltem mediatur pro ipso beneficio conferri videtur: & hac vià facile foret passim pilliare Simoniam in oculis hominum, sed prava animi intentio fugere non potest oculos Dei, ut etiam rectè hic notat *Stephanus à S. Paulo Pag. 422.*

QUÆRES quarto, An liceat absque Simonia pro beneficio aut alia re spiritali accipere aliquid temporale Titulo gratitudinis, sic ut de illo ex gratitudine præstando pactum intercedat? Licet id esse, videtur admitti *Diana citans Valentiam*, quia non est pactum inducens obligationem iustitiæ. Verum etiam non inducat obligationem iustitiæ, adfert tamen novam obligationem, & pretio æstimabilem, supra simplicem gratitudinem, quæ per se libera est, nec obligat determinatè ad hoc vel illud donum conferendum, quod tamen fit ex vi istius contractus, qui proinde onerosus censeri potest. De quo videri potest *Innocentii XI. Prop. 45. supra l. ag. 33.*

CAPUT XIII.

De Testamento.

Testamentum est iustæ voluntatis dispositio de rebus post mortem præstandis, cum hæredis institutione. Et per hoc ultimum differt Testamentum à legato, sive fidei commissio partiali, quod tantum est donatio particularis alicui à defuncto relicta. *Coditillius* est quasi imperfectum Testamentum, sine hæredis institutione, ad constituenda aliqua legata, vel ad aliquid in Testamento explicandum, mutandum, addendum, vel demendum. De quibus *Layman Lib. 3. Tract. 5. Cap. 1. Bonacina, Tanner. alique.*

1. Ad Testamentum solenne, sive clausum, requiruntur à jure varix solennitates: nempe ut testator illud suâ vel alicujus manu scriptum offerat septem testibus idoneis, non defectuosis, non cæcis, surdis, mutis, nec furiosis, & prodigis, infamibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt; (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus potestate sunt) sed masculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram proficendo id esse suum Testamentum: tum si possit manu suâ subscribit, alioqui id præstat o-stentus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos; proprioque, vel alieno, aut communi omnes

R. P. Ardeck, Tom. II.

figillo consignant, *Layman, Bonacina Diss. 3. Quest. 16. Part. 1. &c.*

3. Si Testamentum careat debitâ solennitate, & dubitetur an testator intenderit conficere Testamentum clausum, an verò apertum, habebit saltem vim Testamenti nuncupativi, quod tantum requirit ut septem prædicti testes coram audiant & intelligant testatoris voluntatem, etiam solâ voce expressam. Quia præsumitur testatorem hoc saltem voluisse potius quam actum suum esse irritum. *Sanchez, Lugo &c.* Consultum est in conficiendo Testamento etiam adhibere Notarium, qui particularium locorum jura nosse solet, ut valori Testamenti in foro externo tutius consulatur.

4. Notat quoque *Diana Part. 6. Tract. 5. Resol. 30.* invaluisse consuetudinem ut minor numerus testium quam septem sufficiat ad valorem. Certè hominibus rusticis quinque testes sufficere, si difficulter plures habentur, absque subscriptione, si non sint litterati, tradit *Layman & Bonacina.*

Item tempore pestis necesse non est testes simul congregari, sed tantum ut singuli seorsim adhibeantur: imò absolute loquendo tunc duos vel tres sufficere ex jure gentium docet *Diana Part. 7. Tract. 6. cum Sâ, Layman &c.* Neque minus militibus, dum in castris sunt, concedunt jura privilegium.

5. Si Testamentum factum sit ad *pias* causas, etiam in foro externo juris solennitates non requiruntur, sed tantum quæ jure gentium sufficiunt, nempe duo testes, inter quos scemina esse potest. *Covar. & alii 12.* Item Parochus, aut Confessarius etiam si legata essent pro Ecclesia propria, *Lessius, Lugo, &c.* Et quamvis morte interveniente contingeret Testamentum non esse absolutum, validum tamen est quoad legata pia, *Diana &c.* In foro autem conscientie etiam sine ullo teste sufficit scriptura, natus, vel aliud signum, quo voluntas Testatoris sufficienter indicatur. *Molina, Lugo, Diana.*

6. Si autem Testamentum factum fuerit ad causas non *pias*, & careat solennitatibus jure requisitis, probabilis est illud *saltem in foro conscientie* esse omnino validum: adeoque licitè retineri quod ex tali Testamento possidetur. Quia illæ solennitates tantum requiruntur in foro externo ad fidem in iudicio faciendam, & excludendam omnem deceptionem. Ita *Lessius de Jur. Lib. 2. Cap. 19. Diss. 3. Barbosa, Wiggers, Part. 9. Tract. 7. Resol. 49. contra Molin. Diana &c.*

Hinc hæres ab incestato non videtur excusari in foro conscientie à persolvendis legatis in Testamento non solenni relicta, si satis ipsi constet de voluntate Testatoris. De qua si dubius sit, tenetur cum aliis pro ratione dubii componere. Quia in hoc dubio neutri parti favet possessio.

7. Testari non potest Religiosus professus, nec filius familias de bonis adventitiis sine patris consensu, nisi tamen sit Clericus, etiam primæ Fonsuræ: nec cæcus sine testibus, nec pupillus, nisi sit doli capax, & juramento confirmaverit. Nec in bello iusto captus, nec obses apud infideles. Nec manifestus usurarius, nisi præstita cautione: valebunt tamen hujus legata ad causas pias si poenitens obierit. Nec uxor nisi ad pias causas, sicut legitime statutum sit, ut non possit testari sine consensu mariti, ut refert *Sâ. & plures alii.*

8. Patris Testamentum inter liberos ab eo solo scriptum,

Gg 2 ptum,

ptum, aut subscriptum validum est, etiam ad pia legata, *Sa, Diana, &c.*

9. Potest Pater ob justam causam inæqualiter filiis bona relinquere, ubi non obstat lex particularis: sed non potest legitimam portionem privare.

10. Et si spurium à Testamento excludit jus civile, ex jure tamen Canonico potest illi Pater alimenta relinquere, & filia dotem si eam indigeat.

11. In dubio Testamenti judicandum est Testatorem, id voluisse, quod si adesset dicturus crederetur.

11. Qui juravit non revocare Testamentum, si revocet certum est validè revocare, imò à perjurio si causa revocandi subit probabiliter excusatur. *Sa, &c.*

13. Condicio hæc Testamento apposta, si filia non nupsit, in ea quæ nunquam nupsit, item, si non in *Abi Religionem*, pro non apposta habetur.

14. Testator nullo jure positivo prohibetur, omnis consanguineis collateralibus, v. g. fratre, quemvis extraneum hæredem constituere, *Bonacina & alii 5. apud Diana Part. 1. Tract. 8. Resol. 83.*

15. Professio religiosa Testamentum prius factum non irritat, cum tunc fuerit sui juris, ut Theologi passim admittunt.

16. Executor Testamenti potest esse, qui excedit annum 17. ætatis, unus vel plures, mas vel femina, Clericus, aut Religiosus, sed cum licentia sui Prælati, & quidem Generalis, si sit Societatis: sed Franciscanis id omnino jure prohibetur. Si tamen hos executores agere contingat, acta non erunt invalida, sed tantum illicita, *Layman, Bonacina, Diana Part. 3. Tract. 8. Resol. 9.*

17. Si à Testatore nullus nominetur Executor Testamenti, executio ad hæredem pertinebit, etiam ad pia legata: potest tamen tali casu Episcopus eam ad se pertrahere jure communi. *Layman &c.*

1. Quando voluntas Testatoris honestè impleri potest, non possunt legata ad pias causas commutari etiam in opus manifestè melius; nisi ex dispensatione Pontificis, & justa de causa: *Vasquez* id etiam Episcopo concedit, Communis opinio Doctorum admittit ad Episcopum, hæredem, & executores pertinere per epikiam interpretari, non esse à defuncti voluntate alienum, si aliqua mutatio fiat: v. g. si pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Ecclesia, quæ calicibus non eget, poterunt eam applicare ad comparandas casulas, aut alia ornamenta, quæ magis ad Templi usum conducunt. *Vasquez, Molin. Barbosa &c.*

18. Si executores intra annum suâ culpâ negligunt exequi Testamentum, jus executionis ad Episcopum devolvitur. *Molin. Diana & 8. alii.*

19. Imò in legatis piis tenentur ad executionem intra sex menses, idque etiam si nondum intra sit hæreditas. *Molin. Vasquez, Diana Part. 8. Tract. 6. Resol. 25.*

20. Si bona defuncti non sufficiant ad legata omnia persolvenda, distribuenda sunt omnibus pro singulorum rata æqualiter, quia eo in casu jus ad solutionem est in omnibus æquale. *Diana, Sylvester, Sanchez, Bonacina.*

FORMULA autem Testamenti talis esse solet. *In nomine Dei omnipotentis, Amen. Ego N. N. nunc liberè, & integris sensibus commendo Corpus terra sancta, & Animam meam Deo creatori, sub protectione B. Virginis &c. Hæredem meum constituo N. N. exprimitendo bona relinquenda, debita sol-*

venda, legata pia, aut alia pro particularibus personis prout cupit de rebus suis disponere. Postea nominat Executores sui Testamenti, & exprimit obligationes, si quas illis imponit. Postremò annotat locum, diem, & annum; & infra Nomen suum, ut Sigillum apponit; Subscribunt etiam testes singuli.

Et quoniam in quibusdam varia sunt aliquando priorum locorum jura, expedit in conscribendo Testamento Notarium loci publicum adhibere, aut alter peritum & fidelem, ut in singulis securius procedatur.

CAPUT XIV.

DE RESTITUTIONE.

§. I.

Quinam teneantur ad Restitutionem.

1. **R**estitutio, est actus iustitiæ quo reparatur damnum per injuriam alteri illatum. *Injuria* vocatur est, læsio juris alieni in re quam possides, vel ad quam possidendam jus habet. Hinc si læsio sit contra bonam charitatem aut aliam virtutem, non est sufficiens fundamentum restitutionis. *Injuria hæc* aliquando est *Materialis*, quando quis bonâ fide causa fuit damni illati, aliquando *Formalis*, quando malâ fide, ill est, sciens, vel scire negligens alteri damnum intulit.

2. Non solus ille qui proximè damnificat ad restitutionem obligatur, sed etiam illi qui ad damnum alteri inferendum cooperantur. De his ut Confectissimum promptè possit judicare, sequenti versu aptè comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, Participans, mutus, non obfians, non manifestans.

3. *Jussio* indicat eum, qui jubet vel mandat damnum inferri, ad illius Restitutionem teneri, sive mandatum precesserit, sive tacitè tantum, v. g. quando famulus in verbo vel signo satis colligit gratum fore suo Domino si damnum inferat, Dominus ad Restitutionem obligatur.

Non obligatur tamen qui absque ullo mandato datum habet opus suo nomine factum. Quia rarissimum præsens non est causa damni jam præteriti.

Neque mandans qui ante executionem mandatum suum revocavit, si id mandatario tempore impeditur. Quia tunc damnum non est illatum ex vi mandati, ut potest retractari. *Molina, Filiucius, Lessius de Justitia Lib. 2. Cap. 13.*

4. *Consilium* nomine intelligitur is qui suadendo, rogando, aut hortando causa efficax fuit damni illati, ut proinde in defectum exequentis ad Restitutionem obligatur. Illi autem, qui pravum ejus consilium secretum fuit, consulens ad nihil tenetur, nisi dolosè ignorantem suadendo circumvenierit, juxta Reg. Jur. 6. 1.

6. *Nullus ex consilio nisi fraudulenter sit obligatus.* Si consulens ante rei executionem consilium insensitè revocaverit, & conatus fuerit factum impedire, probabile est excusari à damni illati Restitutione. Quia tunc damnificans præsumitur potius propriè

malitia quam alieno consilio moveri, ut videre est apud Bonacina, Sa, Tanner. Diana Tract. 2. Miscel. 18. & Tract. 5. Resol. 83. Quamvis plures sint, qui contrarium tenent, praesertim quando cum cui damnum parabatur non movuit, ut sibi praeceverit.

5. *Consensiens, fautor, receptor, sive recursus praebens*, si cooperando efficax causa damni exiterit, illud pro sua parte refarcire tenetur. Talis est v. g. qui suo calculo vel suffragio verè causa fuit ut eligeretur indignus, vel ut aliquis dignus jure, aut spe sua excidat: item, qui sciens furem recipit & fovet, vel res furtivas coëmit. De his enim L. 3. dicitur, *Receptantes non minus delinquant quam aggressores.*

6. *Palpo dicitur*, qui laudando, & adulando, vel etiam ignaviam exprobrando, aliquem animat ad damnum inferendum, qui ad Restitutionem tenetur si efficaciter ad damnum cooperatus est.

7. *Participans est*, qui partem praedae recipit, aut cooperatur, v. g. agendo pro fure excubias, advehens instrumenta quibus res aliena auferatur. Excusantur tamen illi, si verè metu gravioris mali adacti ponant istiusmodi causam ex se indifferentem, v. g. scalam fenestrae admoveant ex qua per accidens alterius damnum consequitur. Quia non sunt causa moralis talis damni, juxta principium 15. quod supra Tract. 1. tradidimus.

8. Qui concurrunt ad damnum *privative*, ut *mutui*, live silens, *non obstant*, *non manifestans*, tenentur ad Restitutionem quando ratione pacti, aut officii ex justitia damnum impedire debent; ut docet S. Thoms. 22. q. 62. *Art. 7.* Tales sunt Principes, aut Magistratus, qui possunt, & negligunt impedire latrones, milites, aut alios grassatores, qui subditis damna inferunt. Item, Tuores, & administratores bonorum non impediunt damna pupillorum, aut aliorum quorum curam susceperunt. Denique famuli, qui negligunt arcere furem extraneum Domini sui horreum, domum, aut cubiculum ingrediendum.

9. Praedicti omnes non obligantur ad Restitutionem, si non sit moraliter certum eorum mandatum, consilium, aut cooperationem in damnum efficaciter influisse, sic ut sine illis non fuisset illatum. Quia in materia justitiae vel maxime, melior est conditio possidentis, uti ostendimus Tom. 2. Tr. 1. *Princ. 3.* & ita docet Bonacina, Tanner. Diana, Lesius de *Just. lib. Cap. 13. Disp. 4.*

10. Probabile est Parochum aut alium Confessarium, qui ex negligentia vel ignorantia, cum debuit, omisit poenitentem de restitutione facienda monere, non obligari in poenitentis defectum ad Restitutionem faciendam. Quamvis enim non admonendo graviter peccaverit contra officium Confessarii non instruendo poenitentem, non tamen contra justitiam & jus alicujus tertii: nisi tamen ex malitia Restitutionem positivè dissuaderet, aut impediret. Ita Bonacina, Lesius, Layman *Lib. 3. Tract. 4. Cap. 7. contra Navarrum, Angel. &c.*

11. Si plures concurrant ad damnum sine mutuo consensu, sed quisque seorsim, non plus tenentur singuli restituere, quam sit damnum quod per se intulerunt. Si autem cum mutuo consensu & auxilio id fecerunt, singuli tenentur in solidum in defectu alterius totum damnum refarcire. Quia singuli sunt causa totius damni, quod non fuisset illatum nisi ex confidentia in mutuo

auxilio. Vasquez, Molina, Fallucius, Bonacina *hic Disp. 1. Quæst. 2. Part. 11.*

12. Quando actio injuriosa fuit *lucrativa*, primo loco tenetur rem ablatam restituere is apud quem exstat, aut qui malà fide rem absumpsit: illo autem non restituente reliqui qui adjuverunt obligantur. Quando autem actio non fuit lucrativa, uti sit in mutilatione, incendio, detractione, tunc primò obnoxius est restitutori qui fuit causa primaria damni, uti mandans, vel executor. Quod si illi non velint, vel non possint restituere, tenentur reliqui cooperatores. Cajetanus, Layman, Bonacina, Navarrus *Cap. 17. &c.*

13. Quando damnum passus, causæ principali condonavit, liberantur etiam minus principales, non contra, uti cum aliis docet Layman *Lib. 3. Tract. 2. Cap. 6.*

14. Qui alium impedit ab aliqua re obtinenda, quæ non erat illi debita ex justitia, v. g. ab officio vel beneficio, absque vi vel fraude, non tenetur ad restitutionem, quamvis si ex odio fecerit graviter peccaverit. Vasquez, Sa, Bonacina &c.

15. Si autem id fecerit per vim, fraudem, calumniam, mendacium, tenetur compensare damnum juxta speciem & probabilitatem quam alter habuit illud bonum obtinendi, secundum judicium & arbitrium prudentis viri. Quia quilibet habet jus, ne per media illicita à sua spe, aut petitione justa dejiciatur. Lesius, Bonacina, Molina *Tom. 1. Disp. 135.*

16. Quando bona restituenda, aut debita sunt incerti Domini, vel ad eum non potes accedere, si ea teneas absque delicto, post adhibitum frustra conatum restituendi verò Domino, probabile est quod possis ea tibi retinere; idque tutum in praxi affirmat Diana *Part. 2. Tract. 3. Ms. Resol. 5.* quamvis cum D. Thoma plures sentiant danda esse pauperibus.

17. Quod si conscius es te ea habere ex delicto, v. g. furto vel usura, teneris absolute illa in pauperes, aut alia opera pia erogare. Quia tunc optimo quo potest modo, fieri debet restitutio, ut cum nequeat corpori, saltem animæ veri Domini sit proficua, uti docet communis sententia apud Layman, *aliosque.*

§. II.

Quid restitui debeat à Possessore, aut damnificatore bona, aut mala fidei?

1. **S**I Possessor bonæ fidei postea intelligat rem esse alienam, tantum tenetur eam restituere unà cum fructibus ex ea perceptis si extent, vel quantum ex iis factus est locupletior, si contempserit. Ratio, quia Possessor bonæ fidei non tenetur ratione injustæ acceptio- nis, sed tantum ratione rei acceptæ, & possessæ, ergo non tenetur plus restituere quàm ex ea possideat. Exempli gratiâ, vestem à fure tibi donatam bonâ fide accepisti, & attrivisti, Dominus postea comparet, tantum illi teneris restituere vestem attritam, & tantum in super quantum tuo vestimento pepercisti, etiamsi vestis attrita sericea, & valde pretiosa fuisset. Quod si vestem illam non dono accepisti, sed pretio emisti, nihil præter vestem attritam est restituendum. Si autem sine tua culpa perdata aut ablata est, ad nihil omnino teneris. Ratio horum, quia nihilo factus es ditior: quæ doctrina aliis materiis facile potest applicari. Ita Bonacina, Layman *Lib. 3. Tract. 2. Cap. 3.* aliique passim Doctores.

2. Quia bonâ fide fecit contractum quem postea apprehendit esse *usurarium*, tantum tenetur restituere alteri

alteri id in quo ipse indè factus est ditior : *Layman supra, &c.* Eadem ratione, si quis bonâ fide vendidit rem alienam, dono sibi datam, v. g. vestem de qua supra, debet acceptum pretium restituere; nisi tamen ipsa vestis apud alterum reperitur; hæc enim Domino restitui debet, non pretium. *Molin. Vasquez, Lessius Lib. 2. Cap. 14. Diss. 1.* Quod si rem sibi donatam alteri gratis donasti, aliam non donaturus, ad nihil teneris, nisi forte ex charitate Domino indicare ubi res extet. *Bonacina, Trull, &c.* Quia indè non es factus ditior, cum nihil habeas in rebus tuis quod alias non haberes.

Simili modo, si rem ipse bonâ fide emisisti & postea vendidisti absque lucro, nihil teneris restituere, sed solus ille apud quem res extat, *Molin. Lessius, contra Vasquez &c.*

3. Notandum hic est, fructus qui ex aliena re possunt provenire, alios esse fructus naturales ipsius rei, ut fetus animalium, fructus arborum &c. & hi unâ cum re Domino cedunt, censentur enim esse pars aliqua rei fructifera: alii autem sunt fructus meræ industrialis quos res ex se non parit, sed tantum ad illos acquirendos adhibetur per modum instrumenti, v. g. frumentum alienum alio deportatum cum lucro vendidisti, vel pecuniam alienam ad negotiationem adhibuisti, non teneris hunc fructum, sive lucrum restituere. Quia non est fructus alienæ, sed tuæ industrialis.

Prædicta penè omnia fundantur in lege naturæ, quæ declaratur regulâ juris 46. in 6. *Locupletari alius non debet cum alterius iactura.* Et I. non hoc ff. de Condiçt. Ind. *Naturâ æquum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiores.* Ex quibus in praxi alii casus deducuntur.

4. Quoad Possessorem, sive damnificatorem *malæ fidei*, debet universaliter ita restituere ut ponat æqualitatem cum jure alterius, & ipse ex delicto suo & mala fide lucrum non faciat. Et autem malæ fidei Possessor qui rem injustè possidet, sciens, aut per crassam seu mortalem ignorantiam scire negligens, jus sibi non competere.

5. Si res apud malæ fidei Possessorem casu fortuito perit, etiam peritura etiam si apud Dominum mansisset, in foro conscientiæ nihil restituere tenetur. Ratio, quia non tenetur ratione rei acceptæ, cum ex ea nihil possideat, neque ratione injustæ damnificationis, cum ipse istius damni fortuiti causa non fuerit, uti hic supponitur.

6. Si tamen eam dolo absumpsit, aut per negligentiam crassam sive mortalem perdidit, etiam si alias apud Dominum peritura fuisset, tenetur illius æstimationem Domino præstare. Ratio, quia in hoc casu obligatur Titulo injustæ damnificationis, *Lessius, Layman &c.*

7. Plerumque injustus malæ fidei Possessor, aut damnificator, non tantum tenetur restituere rem ablatam, & fructus perceptos, detractis suis expensis, sed etiam compensare Domino damnum emergens, aut lucrum cessans ex rei carentia. Quia per injustam ejus detentionem est vera causa talis damni, etsi ipse parum aut nihil ex ea percepisset. *Layman Lib. 3. Tract. 2. Cap. 4. Num. 7. &c.*

8. Si rei alienæ dum malâ fide detinetur pretium augeatur, Domino augetur, ac proindè illud etiam augmentum debet Domino restitui, *Layman supra.*

9. Probabile est cum qui in extrema necessitate consumpsit rem alienam, non tantum sibi commo-
sed etiam ante eam necessitatem furto acceptam, non-
neri postea, etsi possit eam compensare. Quia furum
non ademit illi jus quod quisvis habet ad consumendam
rem alienam in extrema necessitate, *Huri. Con. Palam.
Diana, contra Vasquez, Lessius &c.*

QUÆRES ex his primò: Quid dicendum de eo
qui cum vidisset domum agricolæ à militibus iniuste spoliari,
abstulit ipse duas vestes valentes 15. florenis, hæc
ratione ductus, si ego non auferam alii certò rapietur.

Respondet: Si accepit animo restituendi Domino, rectè fecisse; quod si contingat postea Domino restituere non posse, neque tenebitur etiam pauperibus restituere, ut docet *Layman* ex probabili multorum sententia. Si autem abstulit sine animo restituendi peccavit, & restitutione non excusatur. Quia uti milites, ita ipse invito Domino rem alienam occupavit.

QUÆRITUR 2. Quid judicandum de eo qui navis frumentum, aut annonam alienam furto absumpsit, quando postea die in navi omnia exceptis hœnibus submerguntur, aut diripiuntur?

Respondet teneri ad restitutionem. Quia cum semel ratione rei injustè acceptæ fuerit obligatus, per eventum fortuitum postea subsequentem non absolvitur.

§. III.

Qualiter restituendum pro homicidio, stupro, adulterio, fama &c.

1. Qui alium injustè occidit, aut læsit, tenetur restituere omnia damna pecuniaria, quæ læsus, ejusque hæredes, uxor, aut parentes patiuntur ratione injustæ occisionis, aut mutilationis. Quia horum omnium causa injusta fuit. Tales sunt primò impense in medicos, medicamenta, famulos, & alia ægro necessaria, detractis iis quæ sanus fuisset consumpturus. Secundo lucrum cessans ex officio, aut officio quod læsus nequit exercere, quantum scilicet prudentis arbitrio spectari valebat, detractis expensis, quæ in suam sustentationem consumere solebat. Mortuo autem occisore hæc omnia hæredes præstare tenentur. Non tamen probabiliter solvere debita occisi: Quia occisor illorum causa non fuit *Layman hic, aliique.*

2. Si læsus interfectori omnia remisit ante obitum, & hæredibus, uxori, & cæteris ad nihil tenebitur. Quia jus quod hi, tantum ratione occisi, acquirunt, jam restitutum est.

3. Quis ab alio fuit provocatus ad pugnam, non tenetur ad Restitutionem. Quia alter provocando libere fecit illi potestatem ut pro viribus agat ad vitam sibi conservandam. Adeoque obligationem illam ultro ipsi remisit. Idem dic de eo qui injustum invasorem occidit, etiam si per levem contumeliam, aliquam ei in iracundia occasionem præbuisse.

4. Pro ipsa vita, membro, cicatrice, nihil in rigore restituendum, sed venia tantum petenda. Quia sunt potestatis superioris, quæ pecuniâ æstimari nequeunt. *Lessius, Layman &c.* Contra *Sosium, Sylvester* Consultum est ut Confessarius occisori imponat Alia & eleemosynas pro anima occisi.

5. Quoad stuprum, qui virginem invitam dehonora-
tenetur vel eam ducere, vel compensare damnum inde secutum, arbitrio viri prudentis; pro ipsa per-
virginitate non in-
non in-
fraud-
stope-
volent-
mon-
Idem-
ejus de-
con-
let esse-
6.
quod-
tur ta-
sparia-
dia-
les de-
cum-
affirm-
Co-
dam-
licet ar-
plus il-
sit. Ip-
salutem-
i. Cap-
7.
ro, qu-
quia d-
quia r-
proce-
10. D-
8.
Quom-
aut ab-
idem c-
senten-
9.
tuz, &
detract-
morali-
10.
re, lam-
est con-
mo cor-
dam a-
11.
sumam-
illa & ff-
nitate e-
sumam-
fecitum-
prehes-
est cur-
lendes-
nas in-
Rejel-
12.
apost-
der-
da, qu-
bantat-
Qu-
non ve-
post m-

virginitate nihil est restituendum. Hinc si stuprum manifestum occulturn, aut Matrimonium æque opulentum non impeditur, aut cum virginis consensu absque vi, vel fraude, vel Matrimonii promissione, patratum fuit, stupratori nulla restitutio incumbit. Quia in hoc casu violenti non est facta injuria; neque in priori casu damnum illatum est. *Lessius, Bonacina, Trullus &c.*

Idem est de eo, qui virginem solis blanditiis & precibus in consensum inflexit: nisi tamen preces fuerint conjunctæ cum minis, aut metu reverentiali, qualis solent esse ancillæ erga Dominum. *Trullus, &c.*

6. *Adulter & Adultera* tenentur reparare damnum, quod legitimæ proli ex adulterio nascitur. Non tenentur tamen ordinariè adultera declarare quod proles sit spuria, cum sua infamia. & domestica cum viro discordia. Quia bona fortunæ quibus privatur legitima proles debent cedere bono famæ, quo mater privaretur, cum hoc sit altioris ordinis. Nec proles tenetur matri affirmantem se spuriam esse, fidem adhibere.

Conari tamen debet mater quantum potest aliâ viâ damnum compensare, v. g. in utilitatem legitimæ prole familiariter diligentius administrando, de bonis propriis plus illi quam spurio distribuendo, denique, si idoneus sit, spurium inducendo ut restituta hæreditate fiat Ecclesiasticus, vel Religiosus. *Layman Lib. 3. Tract. 3. Part. 2. Cap. 14. Fillucius, Trull. &c.*

7. Eadem cum proportione dicenda sunt de adultero, quem contingit facilis à Restitutione excusari, sive qui damnum ab adultera compensandum credit, sive qui raro potest certò scire spurium à se, non ab alio, procreatum esse. *Bonacina, Trull. Lessius Lib. 2. Cap. 10. Diss. 6.*

8. Pro læsione famæ, æqualis fama restituenda est. Quando ea reddi non potest, non teneris per pecuniam aut alia bona inferioris ordinis illam compensare; & idem est de aliis bonis spiritualibus. Potes tamen per sententiam judicis ad talem Restitutionem obstringi.

9. Si ex detractioe famæ sequantur alia damna fortunæ, v. g. impediendo ab officio, beneficio, lucro &c. detractor obligatur ad restitutionem damni secuti ex morali prudentum judicio, uti patet ex dictis §. 1.

10. Revelare alterius crimen quod notorium est, jure, famâ, vel facto, etiam in alio loco ubi ignoratur, non est contra justitiam. Secus est de crimine in privata domo coram paucis commissio. Quia qui hoc admisit, nondum ad famam suam alio loco jus admisit.

11. Illicita est compensatio famæ talis, ut si aliquis suam famam lælerit, tu possis vicissim illum infamare. Quia illa esset manifesta vindicta, quam nemo privatâ auctoritate exercere potest. Si tamen nequeas injustam infamam aliâ viâ avertere, licitum est aliquem alterius defectum occultum propalare, v. g. quod antea fuerit deprehensus in mendacio, aut perjurio. Quia hoc tantum est cum moderamine inculpatae tutelæ famam suam defendere. Ad hanc præcisè defensionem licitum esse alienas literas aperire, docet *Peyrinus, Diana P. 3. Tr. 6. Resol. 55.*

12. Si quis suadendo aliâve ratione Religiosum ad apostasiam induxit, tenetur ex justitia illi reditum suadere, & Monasterio aut Collegio compensare commoda, quæ ex illius bonis, aut industria provenitura videbantur.

Qui conscientis obligationis potest in vita restituere, non vult tamen id præstare nisi in articulo mortis, aut post mortem per hæredes, absolvi non potest. Quia ha-

bet actualem voluntatem perseverandi in statu peccati, *Bonacina, Salas, Layman, Trull. Cap. 14. Diss. 11.*

§. IV.

Quanam excusent à Restitutione?

EX parte *Creditoris* regula generalis est, primò; Quandocumque creditor rationabiliter contentus esse debet ut Restitutio differatur potest ea differri, licet creditor ille sit invitus. Quando autem contentus esse debeat, colliges ex dicendis. Ita cum communi *Secius, Navarrus, &c.*

1. Si creditor cui faciendi est Restitutio, ostenderit saltem implicite se obligationem illam remittere, v. g. reddendo vel lacerando chirographum, per hoc remissa esse censetur, modò id fecerit liberè, non verò vi, metu, aut fraude inductus.

2. Si solutio æquivalens præstita sit alteri, cui creditor erat obligatus, excusat debitorem in foro conscientiarum, modò cautela adhibeatur ne creditor cogatur denuòolvere, *Bonacina &c.*

3. Si creditori facta est compensatio per operam, aut expensas in procuracione officii, aut beneficii æquivalentis.

4. Omitti potest Restitutio quamdiu constat quod creditor sit pecuniâ, v. g. mutuo datâ, abufurus ad grave peccatum, nisi ex omissione illa gravius malum timeatur.

Ex parte *Debitoris*, primò excusatur in foro conscientiarum à compensatione damni, qui illud intulit sine gravi culpa Theologica, id est, sine peccato mortali, nisi aliud pactus sit, vel inde factus fuerit ditior. Hinc excusatur à restitutione damni, qui in subita ira alium occidit sine advertentia sufficienti ad peccatum mortale &c.

Qui autem advertens ex sua actione periculum damni secuturi, omittit in eo præcavendo diligentiam, quam homines similis conditionis adhibere solent, tenetur compensare damna, quæ inde actu sequuntur. In foro autem externo tantum habetur ratio culpæ juridicæ, quæ dividitur in latam, levem, & levissimam, neque requirit offensam mortalem ut cogit ad restitutionem.

1. Excusatur qui ad restituendum est impotens servatâ status sui justâ decentiâ, v. g. non tenetur civis primarius abjicere se ad artem mechanicam: nec mechanicus artis suæ instrumenta divendere; sed sufficit per partes tantum solvere quantum supra statum lucrari potest. Nisi tamen illi suâ culpâ, & per vitam prodigam ad illam status sui amissionem devenierint. *Bonacina, Layman &c.*

Adde, nisi ipse Creditor ex dilatione solutionis æquale damnum subire cogatur. Debet enim debitor potius illud incommodum sustinere quam creditor, cum res debita ad hunc jure pertineat. Et idem dicendum est, si status debitoris constatur, non ex rebus propriis, sed à creditore acceptis. Has enim restituendo, tantum censetur debitor ad statum proprium & suis mediis convenientem redire.

2. Excusatur debitor si nequeat restituere absque periculo animæ suæ, vel suorum, v. g. prostituendo filias quæ sunt meretricio, filios latrocinis, lapsam desperationi &c.

3. Si non possit restituere absque periculo vitæ, aut notabili jacturâ suæ famæ. Quia non tenetur plus damni sustinere solvendo, quam alteri inferat omitendo.

4. Si restituendo debeat creditor subire damnum

nota-

notabiliter gravius quam sit ipsum debitum. etiam si fuisset contractum ex delicto.

6. Quando rem teneris restituere pauperibus, potes illam tibi applicare; si juxta tuum statum sis pauper. Quia ipse debitor non debet esse deterioris conditionis quam alii pauperes. *Layman &c.*

7. Excusat juxta leges *Cessio honorum*: Jure enim constitutum est, ut qui tam multa contraxit debita ut nequeat satisfacere, possit bona sua relinquere in manibus creditorum, & sic manere liber, etiam in foro interno, retentis tantum artis suae instrumentis, & rebus ad sustentationem necessariis. Si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam ad Restitutionem obligatur. Ex lege, *cum & filii qui boni. Navarra, Lessius, Bonacina &c.*

8. Denique à Restitutione famae *insuper* excusaris, si ab eo quem infamasti pari modo sis infamatus. Si ejus fama aliter sit recuperata. Si infamia jam abiit in obligationem. Si crimen occultum quod propalasti postea alià vià factum sit publicum. Aut si illius, cujus crimen aperuisti, alia ejusmodi crimina sint satis publica; tunc enim illius fama parum aut nihil censetur imminuta.

QUAERES. An pro debito quod non restituitur aut solvitur, licita sit compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantum? Negat merito sententia communis. Quia una ex conditionibus requisitis ad justam compensationem dicitur esse, quod debitum sit liquidum, id est, de illo certo constet, vel saltem iudex declaraverit ad illum pertinere: & ita docet Vasquez, Molina, Suarez, Thomas Sanchez, Lessius *Lib. 2. de Justitia Cap. 12. Num. 58.* & plures alii quos refert Diana *Part. 7. Tract. 10. Resol. 16.*

Circa hanc resolutionem notari possunt considerationes quas movet Card. de Lug. *de Just. Disp. 16. Sect. 5. Num. 97.* ubi sic concludit: Quotiescumque ergo probabilitas versatur circa ipsam compensationem, possum licite compensare occultè debitum sequendo aliquam opinionem probabilem, quae dicat, non solum rem esse meam, sed me posse licite uti compensatione: & quoad hoc, inquit, omnes debemus convenire.

Strictior esse videtur opinio Matthaei de Moya in Selectarum Quaestionum parte altera ad *Tr. 6. Disp. 4. Quaes. 1. Pag. 326.* ubi sic ait: Quando ex utraque parte militat opinio probabilis, alia debitori, alia creditori favens, circa jus, vel circa factum ex cujus probationibus resultat opinio probabilis docens iudicem posse rem auctori applicare, non obstantibus probationibus pro reo factis, tunc opinio media mihi placet. Nimirum, quoties opinio utrique patri fuerit probabilis, vel sua cuique probabilior, ut frequenter evenit, licitam esse compensationem, non in toto, sed in medietate. Ratio est, quia quando jus duorum ad eandem rem est æquale, debet æquale esse utriusque emolumentum: in hoc enim nulli fit injuria, nullusque rationaliter in vitium esse potest, cum eadem sit utriusque fors, & unusquisque exponatur eidem periculo amittendi partem rem verè sibi competentem, vel fortunæ lucrandi, quæ ad alium etiam pertinebat. Ergo justitia, quæ æqualitatem amat, rem inter utrumque dividendam dicitur. Hæc ulterius Moya pluribus confirmat, quæ loco citato expendi possunt.

Quomodo possit Catholicus excusari à Restitutione bonorum Ecclesiasticorum, eorumque fructibus male perceptis, vide supra Part. 3. Tract. 2. Cap. 5. Et quis possit dispensare, & sub qua conditione ut Laicus talia

bona retineat, *Ibid.* Denique, an & cui restituenda pretium simoniacè acceptum, vide Tract. 5. Cap. 1. de Simonia.

Quomodo per Compositionem cum Pontifice possit aliquis liberari à Restitutione, quando bona sunt certi Domini, aut quando hic propter hæresim, aut aliud grave delictum, meretur in pœnam, isto debito variari, videri potest, si res exigat, apud Lessium *de Just. Lib. 2. Cap. 16. Dubit. 11.*

CAPUT ULTIMUM.

Quando teneatur ad Restitutionem Judex, Advocatus, & Testis: & de forma in jure procedendi.

Iudex qui condemnat reum vel ex privata scientia vel ex cognitione per injuriam extorta, tenetur ad Restitutionem sive hæredibus, sive aliis quibus per hoc damnum intulit. Ita Navarra *Cap. 18. Num. 59.* Notus de secreto, *Membro 3. q. 1. Concl. 5.* Lessius *de Just. Lib. 2. Cap. 29. Dubit. 18.* Quia damnando ex certa scientia facit injuriam reo, cum sic non procedat competens Judex, nec ex vi officii talis potestas sit illi concessa. Quando etiam per injuriam extorquetur, ponit injustè causam damni inde secuti, ideoque tenetur illud reparare.

Censetur autem injustè crimen extorquere: 1. Si per seipsum criminis inquisitionem incipiat, nulla præcedente infamia, aut denunciatione juridicâ, quæ inquisitioni viam aperiat. 2. Si tormentis, vel metu pro quo tormentorum Confessionem elicit, cum non adessent indicia idonea ad torquendum. 3. Si dolose duxit ad confitendum, ut promittendo illi impunitatem si crimen agnosceret, &c.

Sed in his observandum. Si Judici supplicarent rationes ex quibus reum juridicè damnare poterat, non teneri ad Restitutionem. Quia procedendo ex scientia privata, vel extorta, tantum injuria committitur in modo inferendi damni, non in illius substantiam, idem damnum ex alia ratione justè inferre poterit.

2. De *Advocati* obligatione dicendum, quando ipsius negligentia, aut imperitia, cliens justam causam amisit, tenetur huic refarcire damnum quod ipsi intulit. Quia lex Justitiæ requirit ut pro suo clientis negligentiam debitam adhibeat pro conditione causæ commissæ; ut si sit difficilis, aut magni momenti, per studii, & curæ applicare teneatur, quàm si sit facilis aut momenti minoris. Præterea ratione officii tenetur esse instructus peritiâ convenienti in illo jure, & munere quod exercet, cum pro idoneo Advocato se exponat, & pro qualitate personæ sic instructæ sibi incipiat: in quo si desit, pro ratione damni inde secuti ad Restitutionem obligatur.

Quando Advocatus defendit causam quam scilicet tenetur esse injustam, tenetur ad Restitutionem omnium damnorum quæ parti obveniunt ratione patrocinii illo suscepti, ut sunt expensæ in lite factæ, & alia quæ partem amisit: & si clientem cum bona fide procedentem non monuit de causæ injustitiâ, tenetur illi de damno de consecuto. Quia horum omnium se veram causam præbuit sive committendo, sive omitendo committendum sui officii, ad quod præstandum se tacite obligavit.

Quod si cliens monitus de causæ injustitiâ noluit illi desistere, tenetur adhuc Advocatus causam prosecutio-

Also
ki

The
log
D. 11

defere. Neque tunc licet illi inducere partem ad transactionem cum illius damno conjunctam. Quia transactio sive compositio tantum habet locum in causa dubia, ut docet D. Thomas *Quaest. 7. Art. 3. ad 2.* Sylvester *v. Advocatus Num. 16.* Navarrus *Cap. 25. Num. 28.* Ex quo etiam patet, graviter peccare sive Consiliarios, sive Advocatos; qui in decursu litis advertentes partem alteram, cui forte favent, tueri causam iniquam, inducunt alteram ad compositionem, recedendo ex parte à suo jure, cum tamen illis constet jus hujus dubium non esse.

Advocatum nulli facere injuriam defendendo etiam causam minus probabilem, modò verè probabilem, diximus supra Tr. 1. in principiis practicis de opinione probabilis: & ut rectè hic notat *Lessius*, sæpe id quod apparet minus probabile, à parte rei verus est.

3. De Teste in judicio dicendum, Si vel ex certa scientia, vel ex crassa ignorantia protulit falsum Testimonium, & ratione istius alter injustè damnus sustinuit, teneatur in solidum ad totius damni Restitutionem. Quia testis ille per injuriam fuit causa efficax totius damni, si carnis quæ ex illius Testimonio provenit.

Si tamen Reus jam erat per alios testes convictus, & tuum Testimonium illis accedens nihil effecit, sic ut propter illud nec poena sit aucta, nec Judex redditus sit firmior ad eam infligendam, tunc ad Restitutionem non obligaris. Quia etsi falsum illud testificando injuriam intuleris, non fuisti tamen causa efficax damni secuti, cum illatum sit ex prioribus Testimoniis, & tua testificatio superveniens in illud non influxerit: ita *Lessius* cum aliis, supra *Cap. 13. Dub. 2. & Cap. 30. Dub. 7.*

Qui falsum Testimonium dixit ratione cujus mors vel mutilatio inferenda est, tenetur sua dicta revocare, si id profuturum sit, quamvis ipsi periculum similis poenæ immineret; ita Doctores communiter. Quia, in pari damno melior censeri debet conditio innocentis, ex *Regula Juris*. Idem dicendum, si quis alios ad falsum Testimonium dicendum induxerit. Quod etiam in Restitutione famæ, pecuniæ, & honoris in pari detrimentum locum habet.

Si quis falsum testificatus est ex ignorantia, vel inadvertentia non damnabili, vel ex oblivione saltem non mortifera, ratione cujus contingit aliquem damnari, non obligari ad restitutionem docent passim Theologi, cum Petro, Navarra, *Lessio*, Cajetano *Quaest. 70. Art. 4.* aliisque, neque teneri cum vitæ periculo suum Testimonium revocare, ut ibidem Cajetanus. Quia nec tenetur ratione rei acceptæ, cum nihil acceperit; neque ratione injustæ damnificationis, cum supponatur non peccasse, saltem mortaliter: ut magis probatur supra *Tract. 5. Cap. 7. in fine.*

Testis non tenetur ad Restitutionem ex eo quod in alterius periculo se non obtulerit ad testificandum, ut docet Navarrus *c. 15. n. 17. &c.* Quia non tenetur ex justitia se ad hoc offerre; quamvis aliquando teneatur ex charitate, ut si videat suum Testimonium esse necessarium ad innocentem liberandum. Neque ad restituendum tenetur, si nolit testari, quando inde grave damnum illi immineret. Quia in hoc casu neque per se obligationem habet ut grave damnum sibi procuret, neque Superior potest ad hoc eum obligare, nisi in casu quo ratio boni publici id postulet.

Sed quid si nullum damni periculum immineat, & à Judice citetur, vel jubeatur citari ad testificandum? Docent non pauci, si hoc casu fugiat, vel se occultet, vel aliqua arte Judicis interrogationem eludat, ad *Re. P. Ardeck. Tom. II.*

stitutionem obligari. Ita Navarrus *Cap. 25. Num. 41.* Sotus *Lib. 5. de Just. Quaest. 7. Art. 1.* Mich. Salenius *Quaest. 70. Art. 1. Dub. 3. aliisque.* Quia, inquit, hoc ipso quo citatus est per publicum nuncium, tenetur ex Justitia Testimonium proferre; sicut tenetur is cui manus tutoris impostum est.

Respondet tamen *Lessius* supra, adducens Petrum Soto, Salonium & Joannem à Penna, primò verius omnino videri, eum qui se occultat, vel fugit antequam Judicis præceptum, aut citatio illi legitime denunciatur, non teneri ad Restitutionem damni secuti ex defectu testificationis; quamvis potuerit graviter peccasse contra charitatem proximi. Ratio est, quia nemo tenetur præcepto Superioris, priusquam ei debito modo imponatur, ut si aliquis, etiam non rectè, vitæ conspectum Superioris, ne illi mandatum aliquid imponat, tali mandato nondum denunciato non obligatur.

Secundò, Non videri etiam improbabile, ad Restitutionem damni non teneri, si postquam citatio Judicis per ministrum publicum illi insinuata est, fugâ, vel fraude aliqua testificandi actum declina verit; ut si reum sibi inimicum esse prætendat. Ita *Lessius* supra, citans Sylvetrum id aperte docentem *ver. Testis N. 8.* Molinam, & alios; Quia etsi in tali casu admittant peccatum contra obedientiam & charitatem proximi, non tamen contra justitiam, quæ obligationem restituendi fundare solet. Quod confirmatur ex eo, quod nemo possit alteri dare jus ad functiones liberas alterius, nisi qui illarum est dominus: cum ergo nemo præter me sit Dominus mearum functionum, qualis est testificatio, nemo etiam absque meo consensu potest alteri ad illas jus concedere: intelligendo ut supra, nisi ratio boni publici id postulet.

Dicendum est denique cum communi, Testem teneri restituere quod accepit, ut verum etiam Testimonium proferret. Quamvis enim non semper ex Justitia teneatur testari, si tamen testari velit, tenetur ex Justitia testari veritatem: nam pro actione vel omissione aliunde debita, nihil potest exigi ab eo cui illa debetur. Excipe hic, nisi ipsa veritatis testificatio cederet in detrimentum testificantis, vel labor, aut sumptus ab illo impendendus esset.

Pro pleniori notitia & commodo, hic oportune subjicio Propositiones recentè prohibitas ad hanc materiam pertinentes.

Quando litigantes habent pro se opiniones aequè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. Damnavit Alexander VII. Propos. 26.

Licet interficere falsum Accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem à quo iniqua certò imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare. Idem Alexander VII. Propos. 18.

Quoad forum conscientie, Reo correcto, ejusque consummata cessante, cessant Censura. Idem Propos. 44.

Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. Damnavit Innocentius XI. Prop. 2.

Quidni non nisi veniale sit Detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere. Idem Innocentius XI. Propos. 43.

De Regulis & notitia Juris utriusque, & aliis ad forum Judiciale pertinentibus, accedit infra huic Operi Tractatus septimus in fine hujus Tomi secundi.

TRACTATUS SEXTUS.
RESOLUTIONES
SINGULARES
AD HÆRESIM
ET PARTES HÆRETICORUM
AC CURATORES ANIMARUM

Ubi Pertinentes.

*SYMMVLA Materia. De Dubio in fide. Relapso in hæresim. Professione externa fidei. Vsa car-
nium. Templis hæreticorum, Officiis, Beneficiis, Bonis inique possessis &c. De Libris hæreticis, aliis
que prohibitis, Cibis vetitis. Communicatione cum hæreticis. Pænit. Disputatione. Educatione libe-
rorum. Stylo veteri. Matrimonio. Sponsalibus. Baptismo apud hæreticos. Horum panis lege com-
munitis &c. Resolutiones pro Missione Castrensi, Navali &c. Singula prædicta per plures quæstiones
tractata & resoluta.*

QUÆSTIO PRIMA.

De homine in Fide dubio.

AN pro Hæretico habendus sit, qui deprehenditur
in aliquo puncto fidei dubitare?

Respondeo cum distinctione. Si dubium illud con-
iunctum sit cum animi pertinacia, per quam re debite
examinata, vult adhuc scienter in suo dubio permane-
re, & illum fidei articulum v. g. Purgatorium, tantum
pro dubio habere, iudicare debet Confessarius illum
verè hæreticum esse, neque potest durante eo statui illi
absolutionem impertiri: idque colligitur ex iure, *Cap. r.
de hæreticis*. Si autem talis dubitatio procedat tantum
ex scrupulo conscientie, orto ex cogitationibus in-
deliberatis, quibus dubitans non consentit, sed para-
tus est instructionem admittere, & Ecclesie iudicio se
conformare, talis censeri non debet hæreticus, & à
peccatis suis absolvi potest. Signum autem moraliter
certum est, dubitationem non esse hæreticam, si ipse
ex tali dubio, & conflictu magnam animi molestiam
& displicentiam percipiat, & colligitur ex *Cap. & pen-
sandum est, D. 6. & ex Reginaldo Part. 2. Quæst. 2.*

Excusandus tamen ab hæresi non esset Catholicus
non omnino rudis, qui ob auctoritatem hæretici Præ-
dicantis, aut sui parentis, de aliquo puncto fidei du-
bitare pergeret, nullum requirens, aut admittens suæ
dubitacionis remedium. Quia motivum illud non pot-
est præbere fundamentum in dubio liberè persistendi
tali homini non ignorantem communem Ecclesie au-
ctoritatem & consensum oppositum.

Quædam huc pertinentia de varia Ignorantia in pun-
ctis fidei, vide supra *Tom. 1. Cap. 2. Art. 4. Pag. 16.*

QUÆSTIO II.

De relapsis in hæresim.

AN Missionarii ex potestate ordinaria possint ab-
solvere Relapsos in hæresim?

Respondeo, ex ordinaria non posse, maximè si
hæresim antea judicialiter abjuraverint: remittendi er-

gò sunt illi ad suos Episcopos, aut alios, qui ad hoc
peculiarem potestatem à Sede Apostolica acceperunt.

QUÆSTIO III.

Professio fidei externa.

AN teneantur aliquando Catholicici fidem suam ex-
teriùs profiteri?

Respondeo, Jure divino & naturali dari præceptum
fidem aliquando exterius profitendi: Primo, quando
aliàs magnus honor Deo subtraheretur, vel magnanima
illi inferretur, v. g. si hæreticus conculeret imagi-
nes, & spes esset id impediendi, si Catholicus declararet
illam injuriam suo animo, & fidei adversari. Secundo,
tenetur fidem suam profiteri, quando inde pendet
magna utilitas proximi, v. g. multorum conversio: vel
ex silentio perverasio aliorum, aut grave scandalum, cui
contingeret in particulari casu periculum graviorum
ab externa fidei Confessione excusare. Patet hoc præ-
ceptum ex verbis Apost. ad Rom. 10. *Corde creditur ad
justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem*. Ut enim
aliquis sit in Ecclesia Christi, quæ est visibilis, necesse
est ut aliquando per externam, & visibilem Professio-
nem se illius Ecclesie membrum agnoscat, uti patet
TT.

Abstinet igitur à Catholico peccatore pestifera illa Pæni-
corum persuasio, quæ existimant sufficere suam fidem
soli Deo cognitam esse: de cætero liberum matere. Tes-
tare tempore, velificari fortunæ, in externa Religione
specie Principum placitis obsecundare.

At non advertunt illi, Deo notam esse non tantum in-
ternam fidem, sed etiam hanc externam perfidiam, quæ
se veræ Ecclesie membrum profiteri recusant. Hoc per-
fidie genus si lex Christiana permisisset, in surgentibus
persecutionum procellis, nulli olim in Ecclesia Christi
fidei Athletæ, nulli Confessores, nulli Martyres exis-
tent, qui tamen non dubitarunt sibi ad salutem neces-
sarium, potius honorum jacturam, & carceres, & me-
menta & mortem ipsam sustinere, quam in simularia
fidei professione se Principum placitis accommodare.

Hand
ki

The
log
D. 11

Quisquis hoc tempore novam illam simulandi normam læctatur, novum quoque Cælum quærat necesse est.

QUÆSTIO IV.

Interrogati de fide silentium.

AN interrogatus de sua fide in odium religionis, auctoritate sive privatâ, sive publicâ, possit aliquando silere, aut tergiversari, dicendo se non velle, aut non teneri ad talia respondere?

Respondeo, de publicâ negativè, juxta illud Christi Luca Cap. 19. *Qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, &c.* Nec refert quod Tyrannus aut judex non habeat jus eum de sua fide interrogandi: quia obligatio respondendi in tali casu non fundatur in potestate judicis, sed in jure, quod Deus habet, ne fides vel divinus honor detrimentum patiatur, aut proximi scandalifentur &c. Neque excusat gravis metus, tum ob prædicta, tum quia inartile plerumque est eo casu declinare responsum: coguntur enim interrogati palam edicere quid sentiant, & tergiversatio facile parit scandalum, & fidei contemptum. Quia tamen, quando interrogatio fit ab homine privato, taciturnitas aut elusio responsionis (dicendo v.g. quid tua refert) est quidam interrogantis contemptus, ideo censent plures interrogatum tacere posse, vel interrogantem eludere, si tamen nullum inde sequatur detrimentum honoris divini, vel scandalum proximi.

QUÆSTIO V.

Restrictio, æquivocatio in Fide.

AN Catholicus de fide interrogatus possit uti restrictione non purè mentali, quæ oritur ex circumstantiis extrinsecis, aut verbis æquivocis, aut amphibologicis, per quæ præsentis fidei negationem intelligant, etsi loquenti aliud significent?

Respondeo negativè. Quia ex tali responso eadem mala sequuntur in animis audientium, idemque fidei contemptus, qui sequeretur ex simplici fidei negatione: ergo ejusmodi responsa in materia fidei debent esse graviter prohibita, propter damna gravissima inde consequentia. Hinc graviter peccaret, qui interrogatus auctoritate sive publicâ, sive privatâ, diceret se esse Puritanum, etsi per hoc in animo intelligeret, se esse amatorem puritatis. Item, qui negaret se esse Papistam, intelligendo, se non esse de familia Papæ: Aut negaret se esse Catholicum Romanum, intelligendo, natum Romæ: aut qui diceret Sanctos non esse colendos, scil. cultu divino: aut se damnare cultum Imaginum, etsi per hoc, imagines daemonum, solâ mente subaudiret.

QUÆSTIO VI.

Interrogatus de Sacerdotio.

AN Presbyter, ut evadat periculum, possit (salvâ fide) negare se esse Sacerdotem aut Religiosum?

Respondeo affirmativè: Quia per hoc nullo modo negat se esse Catholicum: potest enim esse Catholicus abique ordine sacerdotali, aut statu religioso.

QUÆSTIO VII.

Ufus carnum inter hæreticos.

AN licitum sit Catholicis, imminente gravi periculo, veluti carnibus inter hæreticos tempore ab

R. P. Arsdæck, Tom. II.

Ecclesia prohibito, ne ab iis pro Catholico habeatur?

Respondeo affirmativè, si incommodum aliâs incurrendum sit notabile, non solâ irritio, aut levis contemptus. Quia præceptum Ecclesiæ non solet obligare quando ejus observatio cum gravi incommodo conjuncta est. Neque potest illa comestio prudenter haberi pro negatione fidei. Satis enim constat Catholicos multis de causis uti cibis aliâs prohibitis, v.g. ratione valetudinis, aut dispensationis.

Sed quid si hæreticus expressis verbis invitet Catholicum ad esum carnum tempore prohibito, ut hoc signo probet an verè sit Catholicus, vel carnes illi apponat expressè in contemptum præcepti Ecclesiastici?

Respondeo illicitum esse tali casu vesci carnibus, etsi grave incommodum instaret: nisi Catholicus expressè protestetur, se cibis illis uti salvâ suâ fide, ob valetudinem, aut alias legitimas causas sibi cognitâs. Quia alias in illis circumstantiis comestio cibi interdici determinatur ad significandum defectionem à fide, & obedientiâ Ecclesiæ; quæ defectio ex nullo sine aut ratione potest honestari. Utamque Responsionem confirmat resolutio Apostoli in casu non dissimili, 1. ad Cor. 10. ubi interrogatus an liceret idolothya, id est, cibos idolis oblatos manducare; sic ait, Si quis vocat vos infidelium & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam: si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam.

QUÆSTIO VIII.

Templa, Conciones, Preces Hæreticorum.

AN licitum sit Catholicis in Angliâ, aut Hiberniâ, nullo prætextu templa Hæreticorum adire, & eorum concionibus, psalmodiis, aut precibus interesse?

Respondeo negativè. Si enim post diuturnam disceptionem censuerunt in præcipuis Europæ Universitatibus viri doctissimi. Idque demum expressè declaravit Pius V. in Bulla ea de re missâ ad Catholicos Angliæ, 10. Kalendas Octobris anno 1606. ubi sic loquitur: *Cogimur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum Tempora accedatis, aut eorum Conciones audiat, aut cum illis in Ritibus communicetis. Non enim licet vobis hac facere sine detrimento Dei cultus, & vestra salutis &c.* Fundamentum hujus declarationis est, quod per Regum edicta, & communem populi acceptionem, talis frequentatio cœperit in illis Partibus haberi pro signo defectionis ab Ecclesia Romana, & obedientiæ Regi in sacris exhibitæ, tanquam supremo capiti Ecclesiæ Anglicanæ, adeo ut ipsi hæretici non dubitarent tales, tanquam Ecclesiæ Romanæ desertores, suæ Sectæ annumerare. Pro negotiis tamen purè politicis licitum est Catholicis unâ cum hæreticis ad templa convenire, v.g. ut de rebus regni, aut civitatis consultatio habeatur.

In Hollandiâ tamen aut Germaniâ, per se illicitum non est Catholicis hæreticorum concionibus aliquando justâ de causa interesse, v.g. ut eorum doctrina melius refutetur. Quia talis frequentatio in Hollandiâ non est recepta pro externa hæresis professione,

Hh 2

iii

uti in Anglia factum est. Dixi, *per se*, quia rudibus, & in fide infirmioribus, etiam in Hollandia illicitum est hæreticorum conciones audire, quando timetur inde morale periculum perversionis.

QUÆSTIO IX.

Officia in templis hæreticorum.

AN liceat Catholico in templo hæreticorum agere ædificium, aut organistam, aut pulsare campanas, quibus illi ad templum convocantur?

Respondeo negativè: Quia exercendo illas functiones directè cooperatur ritibus hæreticorum, quod est per se malum, adeoque nullâ spe lucri potest reddi licitum aut honestum. Et ita resolvit *Lessius Opus. posthumo v. Hæretic. casu 11.* Quod si quis pulset organa, aut campanas in templo hæreticorum eo tantum tempore, quo ibi congregantur cives aut mercatores, ut tractent de commerciis aut negotiis civilibus, uti sæpè in Hollandia, & alibi contingit, non censetur per hoc cooperari ad promovendum ritus, sed civiles tantum functiones hæreticorum, quod per se illicitum non est.

QUÆSTIO X.

Bona ab Hæreticis possessa.

AN Catholici possint emere bona aliorum Catholicorum injusto Bello ab Hæreticis occupata?

Respondeo, id fieri posse variis modis. Primò, univèrsim quando censeri potest illa esse Dominorum voluntas. 2. Quando ad bonum Communitatis Ecclesiæ, aut Pontifex decernit: Et hoc conforme est Resolutioni Sacræ Congregationis Inquisit: quæ ad quintum casum Francisci Longobardi Ordinis Minorum missionarii Tuneti in Africa, Respondit, Bona Christianorum à piratis capta posse fideles absque noxa mortali, & onere restitutionis, emptione, donatione, venditione, aut alio quocumque legitimo Titulo sibi accipere, ac in proprios usus convertere, non obstantem quod sint in bello injusto capta. Quæ Resolutio approbata fuit ab Urbano VIII. anno 1630. 25. Julii, ut exstat apud Peyrinum, & apud Verjuys Tract. 4. Art. 13. Meritò tamen aliqui in Congregatione addebant, requiri animum restituendi sic empta, recepto pretio dato, si rerum emptarum Dominus compareat. 3. Quando Principes seculares Catholici & Hæretici per pacta aut concordata pacis statuerunt, ut Hæretici possint illa bona habere, & de iis disponere. Et in Praxi constat sic fieri in Germania, & Hollandiâ, & quandoque in Angliâ, nullo Theologo rerum peritio ipsis scrupulum movente. Censeri autem possunt illi sic emendo subire onus restituendi, si fieret illa rerum revolutio in qua ipse venditor Hæreticus restituere cogeretur. Et sane plures ob causas multò conducibilius videtur, bona illa tali emptione in manus Catholicorum devolvi, qui tantò potentius possunt negotium Fidei protegere ac propagare, quam si ea penes Hæreticos perpetuò permanent. Et huic Resolutioni mecum subscripserunt præstantes in Belgio Theologi P. *Jacobus van Caloen* studiorum aliorum tunc Præfectus, & P. *Joannes Pollenier* S. Theol. Professor Lovanii, & plures alii.

Quod si nec censetur adesse Dominorum voluntas, nec Reipublicæ, aut Principum legitimus consensus, qualem supra casus requirit, haud dubiè im-

probanda esset praxis illorum qui nullâ habita priorum Dominorum ratione, illos in talium bonorum emptione prævenire, aut excludere conarantur, quales alibi reperiri aliquos post recentem Cromwell invasionem, adeoque non excusandos, merito censet F. *Bonaventura Keon* S. Theolog. Lector Juris, & F. *Antonius Robus* S. Theolog. Prof. & Præfectus, viri doctissimi, natione Hiberni, & in illis partibus rerum periti.

QUÆSTIO XI.

Beneficium à Patrono hæretico.

AN Catholicus validè, & licitè accipiat Beneficium Ecclesiasticum à Patrono hæretico.

Respondeo affirmativè cum *Lessio supra Cas. 6. b. Sanchez de Matr. Lib. 3. Disp. 22. Num. 31.* nempe sit hæreticus toleratus, non verò publice denunciatus. Quia censetur illi hæreticum toleratum non perdere jus patronatus post Extravagan. *evitanda scandala*, per quam Ecclesiæ permittit Catholicis cum tali hæretico communicationem propter bonum commune, & ne alias ex tali collatione, si esset invalida, plurima dubia, & turbationes occurrerent, in Catholicorum potius quam hæreticorum detrimentum. Debet tamen peti approbatio legitimi Ordinarii, hæc enim requiritur, etsi patronus conferens Beneficium esset Catholicus.

Sed quæres porrò. Utrum licitum sit Catholico dare pretium patrono hæretico, qui alias beneficium alteri hæretico collaturus est.

Respondeo affirmativè, Si pretium illud non detur Titulo emptionis beneficium Ecclesiastici, illa enim esset Simonia, sed tantum ex intentione sic redimendi sive impediendi vexationem Ecclesiæ, quam in publico patitur per hoc quod beneficium hæretico aut alteri indigno conferatur, etsi per hoc indirectè procuraret beneficium ad se deveniat. Ita etiam resolvit *Verjus Tract. 4. Art. 12.* citans *Sotum, Pontium, Caspary, Vericelli &c.*

LIBRI HÆRETICORVM.

QUÆSTIO XII.

Quomodo prohibiti.

AN, & quomodò hæreticorum Libri Catholici prohibeantur?

Respondeo: Graviter prohiberi, tam in Bulla Cœnæ, quam in Indice librorum prohibitorum edito à Pio IV. qui habetur in fine Tridentini.

Vi Bullæ Cœnæ incurrunt excommunicationem Pontifici reservatam, quicumque libros hæreticorum hæresim continentem, vel de religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter legunt, retinent, imprimunt, aut quomodocumque defendunt. Sic enim sonant verba Bullæ, quæ quatuor articulis expressè prohibet, lectionem, retentionem, impressionem, & defensionem.

Nomine, libri hæretici, in ordine ad hanc censuram, non comprehenditur brevis epistola, aut opusculum hæretici, ut docet hic *Lugo Disp. 21. Num. 1.* prohibentur tamen illa per Bullam Pii IV.

Neque illà censurâ continetur liber auctoris Catholicus, quamvis hæreses aliquas contineat. Neque

liber Catholicus, cui hæreticus notas apposuit, modò notæ illæ sint libro minores, sic ut totum opus moraliter dici possit liber auctoris Catholicæ potius quàm hæretici. Ita Suarez & Lugo *suprà num. 47.* Tales tamen libri prohibentur per Bullam Indici Pii IV. quamvis non sub pœna excommunicationis Pontifici reservatæ.

Peccat retentione, qui etiam apud alium, librum hæreticum deponit, vel qui ab alio depositum apud se servat: Tenetur autem talem librum in Episcopi manus consignare.

Peccant defensione, qui dogmata talis libri positivè laudant, aut librum ipsum divulgant, aut impediunt ne ab aliis ad Episcopum deferatur.

Excusat *Legentem* à morali, & consequenter à censura, parvitas materiæ. Talis est juxta *Casropalaum* lectio decem linearum, juxta *Sanchez* lectio unius paginæ ex libro in folio majori, *Lugo* tutius ad medium circiter paginam restringit.

Si quis autem sciens, & volens audiat alium, librum hæreticum sibi prælegentem, peccat quidem ordinariè graviter ob periculum perversionis, & aliquando ob scandalum aliorum, non tamen incurrit censuram, ac proindè potest talis à quovis Confessario absolvi. Ratio autem horum est, quod Bulla utatur terminis tantùm prohibentibus *lectionem libri hæretici*, adeoque ubi non est *lectio*, & *liber*, & *auctor* propriè *hæreticus*, censura per Bullam lata non incurritur. Verba enim legis, quæ pœnam important, in proprio, & rigido sensu sunt interpretanda.

Idem dicendum est, quando Confessarius aut Parochus deprehendit aliquem retinuisse quidem, aut legisse malà conscientia librum hæreticum, ignorasse tamen excommunicationem illi rei annexam fuisse, talem enim poterit Confessarius quilibet absolvere, & monere de censura, & de libro quam primum in manus Episcopi tradendo. Si autem sint libri hæreticorum, qui tantùm tractant v.g. historiam, aut medicinam, sed aliquas tamen hæreses hinc inde admixtas habeant, curandum est ut hæreses oblitterentur, vel legendi facultas ab Ordinario obtineatur.

Q U Æ S T I O XIII.

Particularia de libris hæreticis, & prohibitis.

§. I.

Quæritur ulterius primò. An qui se sentit in fide firmum, & à periculo lapsus securum, qualis est aliquis Prælati aut Episcopi, teneatur ille à libri hæretici lectione abstinere?

Respondeo affirmativè, si legendi facultatem non obinuit; ita Card. Lugo *de fide Disp. 21. Sect. 2. §. 2.* Quia etsi quis in præsentis statu eam firmitatem sentiat, fiet tamen potest ut pedetentim liberiori lectione ab ea firmitate recedat. Quis enim sapientior, & in divina lege instructior fuit Salomone? blando tamen commercio cum uxoribus, & ritibus gentium ad idola defecit. Hæreticorum libri sub eleganti stylo, tanquam in calice aureo, errorum venena propinant, & ubi leviora quædam fidei suæ dogmata sub verosimili quadam specie proposuerunt, lectoris animum ita paulatim expugnant, ut incipiat etiam circa graviora fidei fundamenta vacillare, uti in firmioribus Ecclesiæ columnis aliquando experientia comprobavit. Et quam-

quam in persona quadam particulari contingeret hujusmodi lectionem parùm aut nihil esse periculosam, si tamen omnibus, qui de se idem persuaderent, lectio illa permessa foret, facile sequeretur grave fidei detrimentum; ac proinde prudenter hæc lex omnibus abique personarum exceptione ab Ecclesia præscribitur. Adde, lectionem hanc interdicti, non ob solum periculum damni lectoribus secuturi, sed etiam in pœnam auctoris libri hæretici, qui non leviter sentire solent alios à sui operis lectione arceri.

§. II.

Quæritur secundò. An famulo Catholico licitum sit Domino id imperanti librum hæreticum prælegere?

Respondeo cum distinctione. Si id jubeatur expressè in contemptum fidei, nullo modo potest famulus parere. Si autem imperetur ad alium finem indifferenterem v.g. quia Domino id commodum, aut jucundum est, & famulus ad legendum gravi metu adigatur, per lectionem illam non incurret lethale peccatum. Ratio est, quia imprimis non peccabit contra præceptum divinum, cum lectio illa, abstrahendo à præcepto humano, per se non sit prohibita, neque ut suppono ipsi famulo periculosa: à præcepto autem Ecclesiæ propter gravis incommodi metum excusabitur. Idem sentit Sanchez Tom. 1. Lib. 2. Cap. 10. Num. 49. & Lugo *de fide Disp. 12. Sect. 2. §. 3. Num. 79.*

§. III.

Quæritur tertio. Si Liber hæretici complectatur plures partes, aut volumina, an qui unum legit in quo de hæresi aut religione non tractatur, incurret excommunicationem contra legentem libros hæreticorum?

Respondeo negativè. Quia pars illa per se unus liber esse videtur, qui cum hæresim non contineat, non videtur præbere materiam huic excommunicationi. Idque confirmat Lugo *Disp. 21. de fide Sect. 2. §. 1. Num. 56.* ubi ait negari non posse aliquando eundem auctorem idem argumentum pluribus Tomis ita profæqui, ut sint Tomi & libri inter se diversi, sic ut prohibito uno alii non prohibeantur. Et hoc, inquit, videmus in usu sacre Congregationis Indici, quæ aliquando solum unum Tomum alicujus auctoris interdicit, non verò cæteros ejusdem, licet sint de eodem argumento conscripti. Consentit Sanchez *in Præcept. Tom. 1. Lib. 2. Cap. 10.*

§. IV.

Quæritur quartò. An licitum sit Filio Catholico Typographi hæretici, qui libros hæreticos imprimunt, in officina domestica typos ordinare, torcularia premere, aut chartas apponere?

Respondeo cum Layman *Lib. 2. Tract. 3. Cap. 13. Num. 5.* hæc ei non licere, nisi gravis omnino causa excuset. Quia istæ actiones verè comprehenduntur sub nomine *impressionis* libri hæretici, quæ sub pœna excommunicationis interdicta est. Si tamen ejusmodi filius ad fidem conversus, non possit sine gravissimo incommodo patrem deserere, poterit ad breve tempus istas actiones exercere. Siquidem hæreticum scriptum typis ordinare, sicut & illud trans-

transcribere, per se malum non est, si malus finis non intendatur; neque lex Ecclesiastica id prohibens censetur in tam gravi necessitate obligare.

§. V.

Queritur quintò. An liceat Catholico compingere libros hæreticorum?

Respondet Lessius, ea de re consultus, in *Postb. verbo, Hæret. Libri. Casu 8.* spectando jus naturæ, inquit, non damnarem juvenem illum librorum hæreticorum compactorem, præsertim si aliâ ratione victum querere non potest: inter alios enim libros per accidens etiam compingere libros hæreticorum per se malum non est, & abstinendo non impedit eorum lectionem, quia non deerunt alii qui compingant, & non compacti adhuc legi poterunt: præsertim cum tanto quod dixi suo incommodo.

Bulla tamen Cœnæ excommunicat etiam habentes tales libros, & ex hac parte possit aliquando esse illicitum, nam consuetudo contraria non videtur adhuc legitime præscripta, ita Lessius.

§. VI.

Queritur sextò. Utrum in Belgii Provinciis confœderatis, licitum sit apud se habere libros hæreticos?

Respondet Lessius *suprà casu 14.* se vix dubitare quin olim Bulla Cœnæ id prohibens fuerit in istis Provinciis recepta, sicut in reliquo Belgio, saltem quoad illum articulum de hæreticis, & libris hæreticorum: & quamvis ibidem secuta sit religionis mutatio, tamen apud Catholicorum ceterum Bullæ admissionem non desisse.

Quod si opponas, Catholicos forte cœpisse uti moribus contrariis, & jam elapsos esse 40. annos necessarios ut contra legem canonicam legitime compleatur præscriptio, uti communiter Doctores tradunt, & colligitur ex Cap. *Fiant*, de consuetud. Respondeo, non satis constare consuetudinem illam bonâ fide, & apud viros timoratos illic passim receptam, adeoque probandum non videri, ut tales libri à Catholicis sine facultate retineantur.

§. VII.

Queritur septimò. An hæreticus ad fidem conversus, in partibus hæresi infectis possit vendere libros hæreticos, quos antea habuit? Item, an possit dividere libros hæreticos, quos hæreditate à parentibus accepit?

Ad primum dico, posse dividere illis qui facultatem habent legendi libros hæreticorum. Ut verò aliis dividat non facile permittendum, propter Ecclesiæ prohibitionem.

Sitamen inde grave damnum passurus esset, permittendum videtur ut vendantur bibliopolis hæreticis, qui talium librorum copiam habere solent. Quia per hoc causam Catholicam non reddet deteriorem, neque ex illo actu alicui præbebit periculum perditionis, cum in illis partibus facile superpetat talium librorum copia. Et confirmatur, ex eo quod in isto casu censeri possit Ecclesiæ non velle talibus grave damnum creare, sed potius favorem impendere, ut facilius ad veram fidem alliciantur: Ita Lessius in *Postb. Ver. hæreticus casu 21.*

Ad secundum dico, cum eodem, in partibus hære-

ticorum videri tolerandum ut ejusmodi hæresis thesauri paterna, damni vitandi causâ, libros hæreticos commutet cum libris Catholicorum, illos tradendo bibliopolis etiam hæreticis: præsertim quando in particulari non existimat inde proventuram occasionem hæresis stabilendiæ. Ratio petitur tum ex in qua ad *Quest.* priorem dicta sunt: tum quia hæresis per illam venditionem non censetur moraliter cooperari doctrinæ falsæ propagationem, sed tantum id prætere, quod per se malum non est, ut damnum eritet. Si tamen res patiatur, expedit hujusmodi Catholicos hortari, ut potius zelo fidei libros hæreticos statim absument, & ad fiduciam erigere in divina providentia, quæ in prosperis aliarum rerum successibus, damnum ex librorum jactura proventurum facile compensabit.

§. VIII.

Libelli famosi.

Queritur octavò. Quid dicendum de aliis libellis famosis, & non hæreticis?

Dico primò. Pro libellis famosis habendi sunt libri qui continent alicujus infamiam, nondum auctor publicam, ut sic in aliorum publicam notitiam deveniat, etsi postea ex illis infamia non sequatur. *ha. Sylvester Verb. libellus, Molina, Filiucius, Finellus &c.* Pro libello famoso etiam habetur signum aliquod publicum v. g. pictura qua alter infamatur, ut si quis depingat aut apponat cornua ad alterius fores, ut divulget aliquem habere conjugem adulteram, uti consentit *Molina Disp. 35. Julius Clarus, &c.*

Dico secundò. Conficiens libellum famolam pro communi excommunicandus est, & tenetur ad tamæ restitutionem; Patet ex *Can. qui in alterius, Quest. 11.* Ad restitutionem autem famæ ob injuriam illatam graviter obligatur; excommunicatio enim supponit grave delictum. Tulit quoque Alexander VI. in Constitut. quæ incipit *Ex alto*, excommunicationem Papæ reservatam in eos qui libellos famosos conficiunt contra statum Ordinis Prædicatorum, vel Minorum; quod privilegium extenditur ad alios Ordines quibus eorum privilegia sunt communicata, uti testatur Sylvester, Salonijs, Grassius, Molina, Filiucius *hæc Tract. 1. Cap. 5. Quest. 11. Num. 126.*

Dico tertio. Nulli licet imprimere, vel imprimere, quovis libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos vendere, aut apud se retinere, nisi prius ab Ordinario probati fuerint, idque sub pena anathematis, &c. insistendo verbis Concilii Tridentini *Sess. 4. Decreto de editione librorum.*

Sed quid de iis qui legunt ejusmodi libros sine auctoris nomine editos?

Respondeo, Si constet scriptos esse ut aliorum famam graviter lædant, aut eos de rebus sacris tractant, eorum lectionem prohibitam esse sub peccato mortali, & judicio Episcoporum severe puniendos esse, juxta Regulam X. Indicis librorum Prohib. §. ult. in Concilio Tridentini.

Sub simili reatu & pena prohibetur lectio librorum qui continent Astrologiam judicariam, sive sortilegia, veneficia, auguria, aurispicia, incantationes arithmetica. Permittuntur verò indicia, & observantia naturales, quæ navigationis, sive medicæ artis jure dæ gratiâ conscribuntur.

Quæ omnia, ex Regulâ IX. aliisque, magis authentice patent in ipsius Regulis Indicis Tridentini, quas ad manum habendas hic commodè subijcio.

REGULÆ
Indicis Tridentini.

Ex quibus speciatim colligitur, quales LIBRI, qualiter, & sub qua pena, in quovis genere prohibeantur.

Regula Prima.

Libri omnes quos ante annum 1515. aut summi Pontifices, aut Concilia œcumenica damnarunt, & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censentur, sicut olim damnati fuerunt.

Regula 2.

Hæresiarum libri tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invexerunt, vel suscitaverunt, quam qui hæreticorum Capita aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt, Lutherus, Zwinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schwencckfeldius, & his similes, cujuscumque nominis, Tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis doctis & piis jussu Episcoporum & Inquisitionis examinati & approbati, permittuntur.

Libri etiam Catholicè conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati à facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, vel Inquisitione generali, permitti poterunt.

Regula 3.

Versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum quæ hæcenus editæ sunt à damnatis Auctoribus, modò nihil contra sanam Doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones viris tantum doctis & piis, judicio Episcopi concedi poterunt: Modò hujusmodi versionibus, tanquam elucidationibus vulgatæ editionis, ad intelligendum sacram Scripturam, non autem tanquam sacro textu, utantur.

Versiones verò novi Testamenti, aut ab Auctoribus primæ Classis hujus Indicis factæ, nemini concedantur: Quia utilitatis parum, periculi verò plurimum Lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quæ verò Annotationes cum hujusmodi quæ permittuntur Versionibus, vel cum vulgatæ editione circumferantur, expunctis locis suspectis à facultate Theologica alicujus universitatis Catholicæ, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus & versiones.

Quibus conditionibus (dictis) totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus concedi viris piis, & doctis poterunt.

Ex Bibliis verò Isidori Clarii Brixiani prologus, & prologomena prædicantur &c. ejus verò textum, nemo vulgatæ editionis, textum esse existimet.

Regula 4.

Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari linguâ, passim sine discrimine permittantur,

plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitionis stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii, Bibliorum à Catholicis Auctoribus versorum, lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi Lectione non damnum, sed fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem, in scriptis habeant.

Qui autem absque facultate ea legere seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit. Bibliopole verò, qui prædictam facultatem non habentes, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant: aliisque poenis pro delicti qualitate, ejusdem Episcopi arbitrio subiaceant. Regulares verò, non nisi facultate à Prælati suis habitâ, ea legere, aut emere possint.

Regula 5.

Libri illi qui hæreticorum auctorum operâ interdum procedunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujuscumque sunt Lexica, Concordantiæ, Apophthegmata, similitudines, indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitionis una cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.

Regula 6.

Libri vulgari idiomate, de Controversiis inter Catholicos & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem deus servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui verò de ratione bene vivendi, contemplandi, consistendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam Doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicut nec Sermones populares vulgari lingua habiti.

Quod si hæcenus in aliquo Regno, vel provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum Auctores Catholicici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo & Inquisitione poterunt.

Regula 7.

Libri qui res lascivas, seu obscenas, ex professo tractant, narrant, ac docent, cum non solum fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint severè ab Episcopis puniantur.

Antiqui verò, ab ethnicis conscripti, propter Sermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur, nullâ tamen ratione pueris prælegendi erunt.

Regula 8.

Libri quorum principale argumentum Bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, à Catholicis Theologis inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quæ à damnatis auctoribus libris non probatis, appositæ sunt: sed post hæc non emendata non excudantur.

Regu-

le
in

o
ia

Regula 9.

Libri omnes, & scripta Geomantia, Hydromantia, Necromantia, Pyromantia, Onomantia, Chiromantia, Cheromantia, sive in quibus continentur, sortilegia, veneficia, auguria, suspicia, incantationes artis Magicæ, prorsus rejiciuntur.

Episcopi verò diligenter provideant ne Astrologia, judiciaria libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitive casibus, aut iis actionibus quæ ab humana voluntate pendent, certè aliquid eventurum affirmare audent. Permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicinæ artis juvandæ gratiâ, conscriptæ sunt.

Regula 10.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sessione 10. statutum est. Quare si in alma urbe Roma, liber aliquis sit imprimendus, per vicarium summi Pont. & sacri Palatii magistrum, vel personas à Sanctissimo Domino nostro deputandas, prius examinetur.

In aliis verò locis, ad Episcopum, vel alium habentem scientiam Libri vel Scripturæ imprimendæ ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus civitatis, vel Diocesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio & examen pertineat, & per eorum manum propriâ subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis & censuris in eodem decreto contentis, approbetur, hæc lege & conditione additâ, ut Exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat.

Eos verò, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subijci debere, judicant Patres deputati, quibus Impressores, & qui eos habuerint, & legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa verò hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authenticè apparent, approbatioque, & examen ac cetera gratis fiant.

Præterea in singulis civitatibus ac Diocesis, domus vel loci, ubi ars impressoria exercetur, Bibliothecæ librorum venalium sæpius visitentur à personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes verò Librarii, & quicumque librorum venditores, habeant in suis Bibliothecis indicem librorum venalium quos habent cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant sine licentiâ eorumdem Deputandorum, sub pœna amissionis librorum & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis. Emptores verò, lectores, vel impressores eorumdem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam civitatem introducant, teneantur eisdem personis deputandis renunciare, vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci prædictis personis significant, libros esse adductos.

Nemo verò audeat librum, quem ipse, vel alius in civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel ali-

qua ratione alienare, aut commodare, nisi ostendat prius libro, & habitâ licentiâ à personis deputandis, aut nisi notoriè constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab hæredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros à defunctis relictos, sive eorum indicem, illis personis deputandis offerant, & ab iis licentiam obtineant, priusquam transferantur, aut in alias personas, quâcumque ratione transferantur. In his autem omnibus, & singulis, pena statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel Inquisitorum, pro qualitate contumaciæ, vel delicti.

Circa verò libros quos Patres deputati, aut examinarunt aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus ut rursus excuderentur concesserunt, quidquid illos statuisse constituerint tam Bibliopola, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis aut provinciis, vel Diocesis expedire judicaverint.

Ad Extremum verò omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere.

Quod si aliquis libros hæreticorum, vel contra auctoris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, aut habuerit, præter alia, statim Excommunicationis sententiam incurrat.

Qui verò libros, alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur, &c.

QUESTIO XIV.

Absolutio in negatione externa fidei.

§. I.

AN probabilis sit, illum qui ex vi, metu, aut dolore aliove modo inter infideles, ut hæreticos fidem exterius negavit, corde tamen illam retinuit, postea in Catholicos absolvi posse à quovis Confessario ordinario & approbato, etsi specialem facultatem non habeat absolvendi à reservatis.

Respondéo spectatâ Doctorum auctoritate, id probabilis videri. Quia etiam si talis gravissimè peccet contra externam fidei professionem, censent tamen non esse hæreticum comprehensum in Bulla Cœnæ, qui errorem internum in intellectu non admittit: hæreticus enim externus, inquit, absque errore interno, non potest formalis & completa, non subjacet illi excommunicationi. Quamvis talis ab Inquisitoribus in foro exteriori puniri possit, quia præsumunt illum contra fidem defensum internum habuisse. Ita docet Fagundes in Procept. 2. Lib. 8. Cap. 8. Num. 39. Toletus in Summo Lib. 4. Cap. 4. Num. 6. Suarez Tom. 5. in 3. Part. Disp. 4. Sect. 2. Num. 22. Sanchez in Summo Tom. 1. Lib. 1. Cap. 7. Num. 8. in fine. Filiucius Tom. 1. Tract. 2. Cap. 6. Num. 164. Sylvius in 2. 2. Quæst. 11. Art. 3. Cap. 2. qui sic ait: *Ex his sequitur quod qui propositiones hæreticas effuderunt, qui Sanctorum imaginibus ab-*

vunt, qui comederunt carnes tempore prohibito, qui Mahometo cultum & reverentiam exhibuerunt, si ea fecerint aut metu compulsi, aut spe lucri adducti, aut irâ, vel aliâ quacumque passione commoti, nullum in animo errorem, at pristinam fidem rectam tenentes, neque hæretici sunt, neque Excommunicatione in hæreticos latâ involvunt. Ita Sylvius, & alii qui sic hanc questionem resolvunt, apud quos poterit si opus sit ulterius examinari.

§. II.

Quid facere possit hæreticus occultus, qui per Confessarium ab Episcopo, vel alio potestatem habente, absolutionem obtinere non potuit, quando posuit omnia ex parte sua requisita?

Respondet Diana *Part. 1. Tract. 3. Resol. 4.* in tali casu potest hæreticus occultus gravis infamiz vel scandali, si, jure, timeantur, dum Sacerdos est celebrare, si autem Laicus Eucharistiam sumere, eliciendo prius actum contritionis, & si non existimat se contritionem perfectam habere, confiteatur, & à Confessario (illa vice) absolvat, ex doctrina probabilis quam docet Reginaldus in *Praxi Conf. Tom. 1. Lib. 8. Cap. 7. Num. 87.* & alii quos citat Sancius in *Selectis Disp. 22. n. 11.* quidquid alii cum ipso Sancio contradicant. Ita loquitur Diana, qui hanc sententiam in praxi probabilem judicat, de qua si casus dubius incidat poterit apud illum, aliosve fufius reperiri locis *Sup. citatis.*

QUÆSTIO XV.

Bona Ecclesiæ.

Quid consulendum Catholicis, qui bona Ecclesiastica ab hæreticis sibi coemunt?

Respondet cum Lessio in *Posth. Cas. 6. Num. 14.* Ubi nulla intervenit dispositio Ecclesiæ permittentis bona illa ab emptoribus legitime possideri, optimum in hoc negotio consilium est, ut legitime procedatur, convenire cum Pontifice, aut Generali Ordinis cui illa bona jure debentur, præsticâ satisfactione quæ rationi consona judicabitur.

Sed QUÆSTIO ulterior est, quomodo se gerere debeant hæredes, ad quos de facto bona Ecclesiastica ab hæreticis empta à majoribus devoluta fuerunt?

Respondet, Si veris Dominis satisfactum non fuerit, illicitè ea possideri, nisi adsit dicta dispositio Ecclesiæ, aut animus ea bona cum fructibus restituendi suo tempore Ecclesiæ, aut personis quibus ea injustè erepta fuerunt. Quare ut legitime retineantur cum illis transigendum erit. Ut autem huic difficultati provideatur, solet Pontifex, cum hujusmodi hæredibus dispensandi, in partibus hæreticorum facultatem impertiri Episcopis, & quibusdam aliis, juxta normam supra assignatam pro Episcopis Hiberniæ &c. *Part. 3. Tract. 2. Cap. 5. in Facultate 13.*

QUÆSTIO XVI.

Cibi ab Ecclesiâ prohibiti.

§. I.

AN Catholicus hæretico sibi amico, aut viro honorato ad se divertenti possit amicitiz aut humanitatis causâ in die jejunii cibos prohibitos apponere?

Respondet, Si facile sine incommodo possit Catholicus ejusmodi cibos omittere, teneri ad illam jejunii violationem non cooperari. Si verò nequeat illos

R. P. Arsdock, Tom. II.

cibos prætermittere sine magno detrimento, quia nimirum occasionem præbebit contra se gravi obmurationi, & gravibus querelis, tanquam contra hominem rusticum aut inurbanum; non videtur cum tanto incommodo ab ejusmodi ferculis apponendis obligari consideratâ personæ qualitate: & ita resolvit Lugo de *Fide Disp. 14. Sect. 5. Num. 167.*

§. II.

Quæritur ibidem C. Lugo, An Catholicus, qui ob infirmam valetudinem vescitur carnibus in die jejuni, teneatur abesse à communi mensa, si adsit periculum ne famuli hæretici, aut alii domestici reliquiis carniarum cum jejunii violatione utantur?

Respondetur autem negativè, si hoc sit ille valide incommodum, aut videat cum famæ suæ gravi detrimento id potius avaritiæ, quam observantiæ attribuentum. Unde regulariter sufficere, si ostendat illum ab usum sibi graviter displicere, aut æconomum moncat ut reliquiâs illas seorsim reponat, & in aliorum manus pervenire non permittat.

§. III.

Quæritur tertio: An leporarius, vel aceptor Catholicus degens inter hæreticos, possit in Quadragesima prædam captam hæreticis dividere?

Respondet cum Lessio in *Posth. v. Hæret. Conv. Cas. 14.* id posse fieri, si ab hostium scandalum. Quia opus illud per se non est prohibitum, & ad violationem præcepti Ecclesiastici valdè remotè cooperatur: nam quibusdam locis in quadragesima caro venalis exponitur pro iis qui facultatem habent eâ utendi, quod eminentiam conscientiz relinquunt.

Permittunt etiam Auctores, ut hospites adventantibus hæreticis carnes apponant, si aliâs nollent illis diverfari cum gravi hospitis incommodo; Ita Lessius *ibidem.*

Idem probabiliter fieri posse admittit Adamus Bugelaer *Centur. 1. Cas. 28.* quando opifex Catholicus famulos habet hæreticos valdè peritos, qui nolunt apud eum in quadragesima permanere nisi carnes apponantur, quos tamen absque gravi rei familiaris jactura dimittere nequit; dummodo non adsit periculum scandali, aut gravioris incommodi. Quia hoc non est formaliter cooperari peccato, sed solum illud permittit: & pluribus locis ubi Catholici hæreticis permixti vivunt, id usu receptum est.

§. IV.

Quæritur quarto: An & quando uxor Catholica hæretico nupta à jejuniis excusari possit?

Respondet cum Fagundez in *4. Prac. Eccles. Cap. 9. Num. 16.* illam excusari quando conjux hæreticus illi permittit omnes ritus Catholicos observare, præter legem jejunii, quam non vult solvi ob contemptum fidei, Ecclesiæ, aut Religionis, sed quia præterdit jejunia uxoris sibi, & familiæ suæ detrimento esse. Tali enim casu uxor à jejuniis excusata censetur, ut discordias cum viro, & domus perturbationem evitet. Et sanè grave onus esset imbecillo lexi, simul cibis abstinere, simul impotentis viri injurias & convitia devorare.

§. V.

Sed quæres ulterius: An eadem ratione, ob uxoris hæreticæ rixas & molestias possit conjux Catholicus à jejuniis excusari?

ii Respon.

Respondet non excusari, solum à paritate rationis. Conjugis enim est uxori & familiae suæ imperare, quia vir caput est mulieris, ut loquitur Apostolus, ac proinde permittendum non est ut vir succumbat, & mulier imperitando viri partes agat. Si tamen contingeret uxorem ab impotenti indole, & à longe dispari generis nobilitate adeo imperiosam esse, ut non possit maritus ejus importunitati obistere sine gravi molestia, & magna familiae perturbatione, sunt qui omnino existimant hunc quoque durante eo rerum statu, ad jejunium non obstringi, ex mente Ecclesiæ, quæ non interdit cum incommodo tam gravi suam legem obligare.

QUÆSTIO XVII.

Communicatio cum Hæreticis.

IN partibus hæreticorum (ut resolvit Valentia de fide Diss. 1. Quæst. 1. Pun. 5.) non est illicita communicatio cum notoriis hæreticis: quia ut notat Navarrus Manual. Cap. 27. Num. 35. multitudo hæreticorum, & necessitas, in hujusmodi locis excusat. Sed frequenter dubitari potest quantum illa communicatio, salvo jure divino aut humano, se extendat, quod paucis in particularibus quæstionibus resolvemus.

§. I.

AN licitum sit Catholicis, liberos suos cum Dominis hæreticis collocare?
Respondet cum Lugo de fide Diss. 14. Sect. 5. Num. 166. quamvis difficulter, posse tamen id aliquando permitti, si necessitas esset gravissima, licet non extrema, & filius esset pubes, & talis, ut probabiliter spectetur cum in fide perseveraturum, vel adhuc daret tanta filii cum parentibus communicatio, ut nondum censetur paterna cura aut consilio destitui. Verum absque hac cura ac cautela, filium impuberem hæretico Domino tradere, quid aliud esset quam agnum lupi committere?

§. II.

AN licitum sit parentibus Catholicis infantes nutricibus hæreticis tradere, quos aliquando ad templa hæreticorum secum perducitur videntur?
Respondet, id illicitum non esse, modò ante rationis usum ad domum paternam reducuntur: quia ante illam ætatem non prohibentur, etiam in Anglia, adire templa hæreticorum, cum non sit communicatio in ritibus sacrilegis, quæ tantum exerceri potest per actionem humanam, cujus pueri ante usum rationis non sunt capaces: ac proinde traditio illa non est illicita, dummodò aliud inde incommodum non timeatur; uti censet etiam Lugo de fide Diss. 14. Sect. 5. §. 5.

§. III.

AN in diebus Festis liceat Catholicis uti operâ hæreticorum, quos equidem novit alibi laboraturos?
Respondet negativè. Quia etiam hæretici obligantur præceptis Ecclesiæ non minus quam Catholicis, atqui non licet sine gravi incommodo ab altero postulare quod ipse sine peccato præstare non potest, uti hic hæreticis contingit. Neque refert quod hæreticus ille sua sponte in die festo sit alibi operaturus, quia id facturus non est sine peccato, ad quod ego ex parte mea non possum illum inducere.

Illicitum tamen non est, opus aliquod præbere five hæretico, five Catholico liberè faciendum, quavis suspicio aliquis sit etiam die Festo vel Dominico in illo opere occupandum; modo ad Festi violationem nullo modo inducatur, & aliàs eo die fuerit aliquid operaturus. Quia qui sic opus præbet, non passivè se habet ad illam Festi violationem: modo non fuerit operans Dominus aut Superior, cujus est procurare ut à subdito Festa observentur: Ita Lessius in Possib. Ver. Hæret. Cas. 6.

QUÆSTIO XVIII.

Fidelitas in pactis cum hæreticis.

AN doceant Catholicis, pacta merè politica à Pontifice Romano posse irritari: aut datam hæreticis fidem non esse servandam?

Respondet, Doctores Catholicos ab illa doctrina prorsus abhorre, quam quidam hæretici per summam calumniam ipsi affingere conantur. Homines scilicet perfidi omnes de perfidia suspectos habent, ut Sedem Romanam, quam nequeunt veris argumentis impetere, fabricatis in suo cerebro calumniis quod imperitum populum in odium & invidiam vocent. Et adverso communem Ecclesiæ Romanæ doctrinam in hoc puncto aperte depromit Molanus de fide & Cap. 14. Ubi disertè pronunciat, Romani Pontificis auctoritatem nullam esse ad destructionem sed ad additionem, quia autem absque magna destructione non posset dispensare ut fides publica à Concilio aut Principe violetur, ideo dispensationis ejus auctoritas & preteritas eo se non extendit; neque ullum hæc tenentur exemplum. Eundem Ecclesiæ sensum tradit Tannerus de fide Diss. 1. Quæst. 9. Dub. 4.

Quam verò sanctè inviolateque promissa, etiam hæreticis, in Ecclesia Romana servantur, probat locupletissimum exemplum duorum Imperatorum erga ipsum Lutherum hæresiarcham, qui literis sibi conductus à Maximiliano Imperatore communitus, Augustæ coram Cajetano Cardinale illisus comparatus, & recessit; quamvis ipse de non dissimulanda hæresi datam fidem violaverit: iterumque Wormatiz, ad præstitum à Carolo Cæsare promissum, quamvis pæne reus, ab omnino immunis permansit.

QUÆSTIO XIX.

Disputatio cum hæreticis, & ejus norma.

Quomodo, & quibus licitum est cum hæreticis disputare?

Respondet cum Tannero de fide Diss. 1. Quæst. 9. Dub. 5. opus esse cautela & discretionem ut cum hæreticis licitè & fructuosè disputatio instituat, tum ex parte disputantis, quam audientium, & modi quo disputatur.

Nam quoad personam Disputantis, Cap. Quæstioque §. Inhibemus de Hæret. in 6. Laicis sub Excommunicatione ferendæ, non late sententiæ, prohibetur de fide disputare: quod intelligendum est non materialiter, sed formaliter, & ex professo de fide disputationem instituere. juxta Cajetanum hic Art. 7. Quæstio imò Valentia de fide Diss. 1. Quæst. 1. Pun. 4. legit illam non immeritò existimat per contrariam consuetudinem, præsertim in Germania, aliisque similibus locis, abrogatam esse. Et sanè si vir doctus,

etiam Laicus ubi magna apparet utilitas, cum hæretico congregiatur, ab omnibus judicatur à legis transgressione immunis.

At si quis rudis & imperitus cum hæretico formalem disputationem institueret, graviter peccaret, si per hoc causam fidei periculo exponeret, aut occasionem præberet, neipse aut alii in fide vacillarent. Quamvis negari non possit, ex peculiari Dei instinctu quandoque viros sanctos, potius quam doctos, non tam humanæ sapientie verbis, quam virtute spiritus, magno fructu cum hæreticis dimicasse, uti notat S. Athanasius, & S. Hieronymus in vita S. Antonii.

Ex parte verò Audientium, cavendum est ne temerè coram simplicibus & indoctis, de articulis fidei argumentis in utramque partem vibratis disputetur. Quia simplicium fides eo solet esse firmitior, quo minus aliquid ei quod credunt oppositum audierunt, ac facilius plerumque argumenta veritati contraria, quam eorum solutiones percipiunt, nisi quis singulari polleat facultate, ea ad eorum captum clarè dissolvendi, quod in multis non contingit. Excipe tamen, rudiores illos, qui ab hæreticis ad defectionem sollicitantur, coram his enim quandoque necessarium est de fide disputare, ut argumenta, quibus labefactari possint, dissolvantur.

In modo disputandi cum hæreticis peccatur, quando modestiæ limites exceduntur, utendo convitiis, & verbis mordacibus, quibus dum adversarii se læsos sentiunt, ut canes rabidi in clamores assurgunt, & contra fidem nostram magis irritantur. Hinc magna opus est moderazione, ut appareat nos non victoriæ, sed veritatis cupiditate in certamen descendere. Qui verò eruditionis laudem, aut plausum populi disputando, aut scribendo sectantur, vix ullum operæ suæ fructum referre solent: *Quia dilexerunt gloriam hominum, magis quam gloriam Dei.* Joan. 12. v. 43.

Pertinaces autem hæretici, non numero, sed pondere argumentorum premi debent, illos adstringendo ad brevem syllogismi formam, ne aliàs more suo extra chorum saltent, & ad perarga digrediantur, qui instar callidæ feræ prius disputantem fatigant; quam se cretibus includi sionant. In hanc rem syllogismos & dilemmata ad quæ hæretici a digantur in præcipuis fidei controversiis, superius formavimus in Part. 1. Cap. 10. à Pagina 107.

QUÆSTIO XX.

Educatio Liberos.

AN licita sint in conjugii pacta educandi liberos, partim in hæresi, partim in Catholica religione? Respondeo, cum Tannero de Matrim. Disp. 8. Quest. 4. Dub. 5. Num. 91. tale pactum per se impium & irritum esse. Quia jure divino tenentur parentes filios suos ad veram Religionem informare, cui obligationi nullo pacto renunciare queunt. Potest tamen casus obvenire, quo matrimonium cum persona hæretica licitum, multumque momenti habiturum videatur ad publicum bonum promovendum, neque tamen à conjugè, v. g. marito, ullo modo obtineri possit, ut tota proles in Catholica tantum religione educetur: Tunc licitum erit hac ratione pactum instituire, ut scilicet aliqua pars proles, marito non impediante ad Catholicam religionem informetur;

R. P. Ardeck, Tom. II.

nihil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri Catholicæ matris, quò minus operam suam adhibeat ut Catholica fide imbuantur.

Probatur hæc resolutio, quia si nullum hujusmodi pactum aut cautio adhibeatur, moraliter certum est omnes liberos ex eo matrimonio suscipiendos, ex prævalente patris arbitrio, in hæresi educandos fore; ergo si aliqua suppetat via per se non illicita, quâ saltem aliqui liberi conserventur, ea adhibenda est: Talis autem via per hujusmodi pactum obtinetur: Quia cum juri materno quoad cæteros liberos non præjudicet, sed solum patris violentiam ex parte coerceat, non est cur tale pactum per se & intrinsecè malum existimetur. Imo quia in tali casu per se malum non apparet, omnino licitè ac prudenter adhibendum erit. Si, ut dixi, connubium illud, & aliquorum liberorum periculum longè majori bono compensetur: quamvis hunc casum vix hæcenus aliis Theologi attingerint.

QUÆRITVR secundo, An parens Catholicus filium aut filiam in Hæresi persistentem alere teneatur?

Respondeo, Si filius aut filia hæretica egeat alimentis ad vitam simpliciter necessariis, ea debere à parente subministrari; hoc enim jure ob hæresim non privantur. Si verò de alimentis ad vitam necessariis aliunde eis prospectum est, eo quod ex proprio labore, aut industria, aut ab aliis amicis ea possint obtinere juxta decentiam sui status, non tenetur parens per se illis alimenta præbere quamdiu in hæresi persistent, uti docet *Azor Inst. Moral. Part. 2. Lib. 2. Cap. 4. Quest. 10.*

QUÆRITVR tertio, An parens possit exhæredare filium qui à Catholica Religione defecit?

Respondeo affirmativè, lege communi. Causam enim hanc exhæredandi disertè adstruit Justinianus in Authentica, ut cum, in his verbis: Si quis de prædictis parentibus orthodoxis constitutus, senserit suum filium vel liberos non esse Catholicæ fidei... licentiam habeant pro hac maxime causa ingratos eos, & exhæredes inscribere Testamento. Consentunt passim Doctores, ac fusè *Molina* de justitia, alii que.

QUÆSTIO XXI.

Usus Styli veteris.

AN in partibus hæreticorum liceat Catholicis transferre Pascha, & alia Festa mobilia, eo quod hæreticorum usum styli veteris observari velint?

Ad hanc quæstionem solum reperio *Lessium* respondere in Posth. Verb. hæreticus Cas. 7. qui resolvit ubi Kalendarium Romanum Gregorii XIII. receptum est, & usu annorum comprobatum, non posse Catholicos Pascha, & alia mobilia Festa transferre, eo quod hæretici antiquum Kalendarium velint servari: quia scilicet hæretici non possunt legem aliam de celebrandis Festis talibus temporibus abrogare, sicut nec Natalitia Domini transferre, nisi gravi periculo urgeantur.

Sed non possum huic resolutioni cum *Lessio* acquiescere: statuamus enim ab hæreticis occupari Bredam, aut aliam urbem, vel Provinciam, ubi Kalendarium Gregorii XIII. cum stylo novo annorum

le
n

o
ia

usu receptum fuit; jamque ea in urbe publico ritu ex norma styli veteris omnia tam sacra quam profana peragi ac computari: nullâ sanè ratione poterit solidè probari civem Catholicum teneri, in observatione Festi paschalis, aut jejunii quadragesimalis, à publico istius loci computo ac stylo recedere, etsi absque magno familiae suæ detrimento id præstare possit: quinimo in partibus hæretico Domino subjectis ubi longè prævalet numerus Catholicorum, uti in regno Hiberniæ & quibusdam locis Hollandiæ ritu styli veteris pascha aliæque Festa celebrantur, Pontifice sciente, & illum usum nunquam, quod sciam, hæcenus improbant.

QUÆSTIO XXII.

Valor sponsalium inter Catholicum & Hæreticam.

AN valida sint sponsalia inter Catholicum, & hæreticam, & è converso?

Respondet Sanchez, *Negative Lib. 7. de Matr. Disp. 72. Num. 3.* Quia, inquit, promissio illa est de re illicita, ac proinde nullam sponsalium obligationem inducit.

Respondeo tamen, cum *Becano de Sacram. Cap. 43. Quæst. 36. Num. 4.* potius admittendum sponsalia valida esse in Germania, & aliis partibus, ubi Catholici hæreticis admixti degunt. Primò, quia probabile est apud varios auctores, matrimonium ordinario modo Cathol. in illis locis cum hæreticis contractum esse licitum: & ut hoc dubium foret, in favorem matrimonii in re dubia judicandum esset. Ergo non probatur sponsalia cum hæretica ex illa parte irrita esse, adeoque firma non est præcipua ratio in oppositum allata.

Secundò, quia tamen matrimonium illud non est licitum in ratione Sacramenti, possunt tamen sponsalia, quia non continent promissionem Sacramenti, sed tantum contractus civilis, qui potest esse licitus, & honestus. Sicut in veteri Testamento, sponsalia dicebantur ordinem ad solum contractum civilem, illa autem per se videntur fuisse ejusdem naturæ cum illis sponsalibus, quæ modo celebrantur. Ergo sponsalia cum Hæretica inita pro validis haberi debent: Quando autem censenda sint licita, judicari id debet ex conditione matrimonii secuturi, de quo, quando licitum sit, jam ulterius inquirimus.

QUÆSTIO XXIII.

Matrimonium cum hæretico ut licitum.

AN matrimonium inter Catholicum ac hæreticam, & contra, licitè contrahatur?

Satis constat primò, Matrimonia Catholicorum cum hæreticis, si aliud non desit, posse per se valida esse, quia modò ab Ecclesia Catholica non irritantur.

Constat tamen secundò, ejusmodi Matrimonia in pluribus Ecclesiæ Conciliis ac decretis sub gravi peccato prohibita fuisse, propter periculum fidei, quod à conjugè Catholico, & à prole incurritur, uti constat ex Concilio Gener. Calcedonensi Can. 13. Et Concilio Partic. Eliberitano, Laodicensi, Carthaginensi 3. Can. 12. & aliis à Pontifice approbatis, apud Sanchez de *Matrim. Disp. 72. Num. 4.* Quæstio igitur proposita tantum potest locum habere de illis parti-

bus ubi Catholici hoc tempore vivunt hæreticis permixti: & in hac quæstione decidenda maximè variant inter se Doctorum sententia.

Respondeo ad quæstionem cum Sanchez de *Matrim. Lib. 7. Disp. 72. Num. 5.* Tirino in *Epist. ad Cor. Cap. 7. v. 39.* & præcipuè cum Lessio in *Politi. Ver. Hæret. Casu 23.* In partibus illis Matrimonia Catholicorum cum hæreticis non videri illicita, quando hæ conditiones concurrunt: *Primò*, ut ab utroque libere vivere in sua religione. *Secundò*, ut non impediatu ritu Catholico prolem educare. *Tertiò*, ut non sit facile Catholico in sua religione invenire conjugem sibi parem, & idoneam. *Quartò*, ut hæreticus non sit denunciatus, aut notorius Clerici persecutor. *Quintò*, ut eo loco passim sit consuetudo sic contrahendi absque ullo scandalo. Ratio est, quia tres primæ conditiones efficiunt ut connubia non impediantur jure divino, & consuetudo talis non lædit jus humanum, quo illa prohibentur: præsertim cum summus Pontifex in multis regnis sciat, & tamen non impediat illam consuetudinem vigere. Addit tamen *Lessius*, non facile suadendum, quantum commodè fieri potest, ut ejusmodi connubia cum hæreticis contrahantur. Nisi (inquit *Tanner*, *lib. 8. Disp. 8. Quæst. 4. Dub. 5. Num. 88.*) spes sit merito certa de conversione conjugis hæretici, aut judicio prudentium aliud bonum majoris momenti expectetur.

An urgentibus hæreticis Matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam contractum fuit coram Sacerdote, resolvitur supra *Tract. 4. de Matrim. Cap. 8. §. 2.*

Ibidem accuratè tractatur de *VALORE* Matrimonii coram Ministro aut Magistratu hæretico contracti.

QUÆSTIO XXIV.

AN si hæreticus promittat conversionem, post etiam absque dispensatione Matrimonium contrahi?

Partem negativam docet Sanchez *hic Disp. 72. Num. 4. in fine.* Cum Pontio &c.

Respondeo tamen affirmativè cum Lugo *de Jur. Disp. 22. Sect. 2. Num. 17. Em. Sà Ver. Matrimonium.* Hurtado *hic Disp. 76. §. 229.* Et probatur, quia exceptio hæc invenitur in ipsis Decretis, quibus Matrimonia cum hæreticis prohibentur. Nam in Conc. Calcedonensi *Can. 14.* adduntur hæc verba: *Nis forte sponderit se venire ad orthodoxam fidem.* Et in *Cap. Non Oportet. 28. Quæst. 1.* disertè dicitur, *filias hæreticas posse accipi, si spondeant se professuras orthodoxam fidem.* Ergo inhærendo terminis juris, post talis promissionem, non videtur ea dispensatio necessaria. Nisi forte alicubi consuetudo obtineret, ut eo casu dispensatio petatur, nam ex tali consuetudine conferretur prohibitio Matrimonii cum parte hæretici ad hunc etiam casum ampliata.

Existimo tamen cum Lugo, contra Hurt. supra, inquiri dispensationem, quando spes conversionis conjugis hæretici non oritur ex *promissione*, sed tantum ex bona ejus indole, aut animo non obstinato, etsi Catholice conjugi, & proli libertatem fidei relinquat. Quia lex supra citata solum excipit casum, quo con-

jux hæreticus conversionem ad fidem expressè promittit.

QUÆSTIO XXV.

Quid si hæreticus non promittat conversionem, & adsit aliquod periculum perversionis conjugis Catholicæ, an tale matrimonium aliquando possit esse licitum? & eo casu sit necessaria dispensatio?

Respondeo ad primum, in utroque casu posse aliquando contingere aliunde concurrere commoda maximi momenti, quæ compensent incommoda & pericula in casu allata, & reddant illud Matrimonium ad publicum religionis bonum conducibile: Ut si eâ occasione concedatur libertas profitendi religionem Catholicam ubi antea erat negata: si filii sperentur Catholicè educandi, aut alia his æquivalentia. Non enim est illicitum aliquando se exponere periculo peccandi propter aliquod bonum maximi momenti, cum proposito tamen cum Dei gratia tentationi & peccato resistendi: cujus exemplum est in connubio Estheris cum Assuero infideli: & confirmatur in factò Judithæ, quæ ut populum suum salvaret, se suamque castitatem periculo exposuit, ut fatentur plures Interpretes cum S. Ambrosio Lib. 3. de Offic. Cap. 12. *Non exponit (inquit) moris periculum, sed nec pudoris, quod est gravis bonis feminis.* Ita etiam sentit Lugo de fide D. 22. S. 2. Num. 22. Diana p. 3. Tract. 4. Refol. 269.

Respondeo ad secundum. In casu prædictæ resolutionis petendam esse dispensationem, ut tollatur prohibitio legis Ecclesiasticæ. Ubi notat Pontius cum Lugo, & Salas Disp. 20. de Leg. S. 7. Num. 74. aliquando ex tali connubio posse tot & tanta bona provenire, ut non solum possit, sed etiam debeat dispensatio concedi.

QUÆSTIO XXVI.

AN Parochus absque peccato possit assistere Matrimonio, quod sine justa causa contrahitur cum persona hæretica?

Negat Serrarius de Matrim. cum Hæret. Cap. 3. Num. 121. id fieri posse absque peccato, nisi persona hæretica conversionem promittat. Quia existimat Parochum per hoc cooperari Matrimonio illicito Catholicum hæretico, ex eo quod ejus præsentia reddat habiles ad contrahendum, qui sine ea post Tridentinum habiles non essent, ac proinde cum peccent contrahentes, assistere eorum Matrimonio aliud non esse quam eorum peccato cooperari.

Respondeo tamen; Parochum ex causa posse absque peccato ejusmodi assistentiam præbere. Et probò, contra Serrarium, Parochum per hoc contrahendum peccato non cooperari. Quia ille non assistit Matrimonio tanquam minister, sed tanquam Testis qualificatus ut contractus ille debite ineatur: sicut ergo (ut admittit Serrarius) aliis Testes absque peccato tali Matrimonio assistunt, idem de Parocho admittendum est: Tam enim Parochus quam testes reddunt contrahentes habiles ad Matrimonium; quia neque Parochus sine testibus, neque testes sine Parocho sufficerent.

Probatum secundò: Quia Parochus in hoc casu non assistit actui de se malo, sed quem contrahentes, si vellet una pars converti, possint licitè & honestè exercere: atqui, ex principio passim recepto, dum peto actum, vel assisto actui alterius, quem possit

rite præstare, & ex sua culpa exercet illicitè, non dicor ergo ejus peccato cooperari, & si adsit causa petendi illum actum, debeat judicari à culpa immunis; uti omnes admittunt dum urgente causâ petitur mutuum ab usurario, aut Sacramentum ab Excommunicato, aut domus meretrici elocatur. Ergo idem de assistentia Parochi ad nuptias, culpâ contrahentium illicitè initas, judicandum erit. Et ita, cum aliis quos citat, docet *Basil. Pontius* in Append. Cap. 9. § 1. Num. 3. Adde tamen, nisi talis assistentia aliunde, v. g. ex Superiorum decreto, alicubi prohibeatur.

QUÆSTIO XXVII.

Proclamationes in Templo hæretico.

AN Proclamationes, quæ Matrimonio præmitti debent, fieri possint in Templo hæreticorum?

Respondeo affirmativè, si nullum inde Catholicis scandalum oriatur: & ita resolvit *Lessius* in Auctar. Ver. Hæret. Cas. 24. Quia per has Proclamationes tantum declaratur contractus Matrimonii futuri inter certas personas; Ut sine ullius injuria, & legitime celebrentur: sicut ergo hujusmodi Proclamationes pro aliis contractibus in Templis hæreticorum legitime adhibentur, nihil obstat videtur quo minus ibidem sine crimine Proclamationes Matrimonii etiam inter Catholicos futuri præmittantur.

Benedictiones Nuptiales.

AN si Matrimonium hæretici sit clandestinè contractum validè cum persona Catholica, ubi non obligat Tridentinum, & conjux Catholicus nolit consummare ante benedictiones nuptiales, tum liceat Parocho nuptias illas benedicere in favorem conjugis Catholici?

Resolvit *Lugo*, de fide Disp. 14. Sect. 5. §. 5. Num. 158. Contra *Sanchez* de Matr. Lib. 7. Disp. 3. Num. 13. non apparere rationem sufficientem, cur Sacerdos in dicto casu noli possit preces & orationes consuetas ad illos benedicendos adhibere, & coram illis, atque etiam pro illis Missæ Sacrificium offerre; secluso tamen omni scandalo, & aliis præceptis, vel extrinsecis incommodis, quæ facile ex tali actione oriri possint. Quia probabile est quod pro Excommunicato tolerato possimus offerre Ecclesiasticas preces, & ipsum Missæ Sacrificium, ut etiam docet *Fluriado* de fide Disp. 76. §. 16.

QUÆSTIO XXVIII.

Infantium BAPTISMVS apud hæreticos.

AN infans qui ad januam Ecclesiæ apud hæreticos, aut alios expositus invenitur, possit, aut debeat, saltem sub conditione, Baptizari?

Respondeo affirmativè, contra *Henriquez*, & quosdam alios nisi apud infantem certum aliquod colati jam baptismi Testimonium inveniat: quod verum existimo sive infans in urbe hæretica, sive Catholica exponatur. Ratio est, quia facile contingit mulierem quæ partum occultè effudit, tantum sollicitam esse de crimine tegendo, & puero à se quam primum amovendo, de pueri autem spiritali salute eo tempore parum

parum laborare. Cum ergo in re tanti momenti debeat haberi moralis certitudo, infans sic expositus sub conditione baptizandus erit: idque olim in Concil. Eboracensi statutum fuisse refert Baronius in Annal. Tom. 12. Et ita docet Vasquez hic *Disp. 126. Num. 22.* & Tannerus de Bapt. *Disp. 4. Quæst. 6. Dub. 4. Num. 112.*

QUÆSTIO XXIX.

AN infans quem alter parentum vult tradere Ministro hæretico post aliquot tantum menses baptizandum, possit interea à Catholico Sacerdote baptizari?

Respondeo affirmativè, cum Lessio in *Auilar. Ver. Baptismus Cas. 2.* Quia alter parens jus habet ut curet prolem suam consueto tempore ritè baptizari, ne interea absque Baptismo fortè moritur. Neque refert quod sciat jussu alterius post aliquot menses iterum baptizandum, quia ad Baptismum postea secutura censetur tantum se merè permissivè habere, & propter rationem jam dictam.

QUÆSTIO XXX.

AN si paulo post Baptismum Catholicè susceptum, contingat infantem deferri ad ministrum hæreticum publicè baptizandum, liceat parentibus id permittere, & de baptismo prius collato silere?

Respondeo, non licere parentibus positivè filium offerre ut rebaptizetur, vel ad hoc ullo modo cooperari: Potest tamen fieri illicitum non sit eo casu se tantum passivè habere, non impediendo alios qui prolem deferunt baptizandum, quando id sine gravissimo damno impedi non potest: Neque ad hoc necesse est priorem baptismum manifestare, sed sufficit indicare sibi nullo modo placere quod à Ministro illo baptizetur. Et ita resolvit C. Lugo de fide *Disp. 14. Sect. 5. §. 5. Num. 164.* Ubi addit, quando casus ille prævidetur eventurus, procurandum potius ut infans prius à sacerdote Catholico non baptizetur. Quia minus malum videtur Baptismum suscipere à solo hæretico, quam rebaptizari: ex duobus autem malis minus est permitendum, quando utrumquè impedi non potest.

QUÆSTIO XXXI.

AN à Sacerdote Catholico licitè baptizentur hæreticorum liberi, quando post Baptismum parentibus restitui debent, cum probabili periculo futuræ perversionis?

Negat Suarez hic *Disp. 25. §. 5.* Coninck *Quæst. 68. Art. 10. Num. 81.* Quia eadem ratio videtur esse in filiis hæreticorum & infidelium, quos Doctores passim negant baptizandos esse, quando cum tali perversionis periculo restitui debent.

Respondeo nihilominus, liberos hæreticorum in prædicto casu baptizari posse: & eam praxim in Germania à viris doctis & piis sæpius observatam fuisse docet Layman *Lib. 5. Tract. 2. Cap. 6. Num. 12.* Ratio est, quia illud periculum perversionis non est certum, aut propinquum, cum facile fieri possit ut infantes illi ante usum rationis moriantur, & per Baptismum salventur: Observant enim nonnulli, tertiam partem hominum ante completam septennii ætatem ex hac vita discedere.

Ad rationem pro opposita sententia suprâ allatam,

dico, disparem esse rationem de liberis modernorum hæreticorum, ac aliorum infidelium. Quia hæretici Christi nomen cultumque non detestantur, & plerumque spes non exigua est fore ut aliquando in fide Catholica instituantur, quam facilius recipiunt si postea intelligant se à sacerdote Catholico Baptizatos fuisse.

QUÆSTIO XXXII.

AN liceat Catholico adire Parochum hæreticum, ut infantem jam Baptizatum esse declaret, ejusque nomen indicet, ne iterum ab hæretico ad Baptismum quaratur?

Respondeo cum C. Lugo de fide *Disp. 14. Sect. 5. §. 1. Num. 163.* hoc ita posse fieri ut maneat actio metropolitana, dum sit eo tantum fine, ut constet de Baptismo, & nomine infantis. Si tamen interveniat aliqua agnitio potestatis, aut ministerii spiritualis in Ministro hæretico, aut aliquod scandalum generet, in illis circumstantiis actio illa erit Catholico illicita.

De cetero, Quid dicendum de Nuptiis qua in partibus hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur, resolvitur suprâ Tom. 2. Tract. 4. Cap. 8. §. 4. de Matrimonio, in fine.

QUÆSTIO XXXIII.

Utrum licitum sit immatriculari, aut gradum suscipere in Universitatibus hæreticorum, ut in Hollandia, Anglia &c.

Respondeo, cum Lessio, Si debeant expressè jurare se quamdiu in ea Universitate fuerint nullum dogmatis genus amplexturos nisi quod in ea Universitate docetur, illos illicitè hoc facere; quia istud continet aliquam professionem falsæ fidei.

Quod si hoc nullâ ratione jurent, sed solum sponteant Professoribus obedientiam, & jurent se reliqua Academiæ Statuta obtemperaturos, licitè immatriculantur &c. nisi inter illa Statuta sit aliquid iniquum, aut aliis per ea compellantur ad aliqua quæ fidei, aut justitiæ adversantur.

QUÆSTIO XXXIV.

Pœna Hæreticorum.

Quæ Pœnas juxta Leges incurant Hæretici, & quales personæ in ordine ad has Pœnas Hæretici censentur?

Respondeo, Quoad pœnas Temporales, primò decernitur illis pœna mortis legibus antiquis Imperatorum, lege, *Quicumque, & Visumque, Col. de Hæreticis.* Quod confirmatur jure Canonico Cap. *Ad abolendam, Cap. Excommunicamus 1. de Hæreticis. 2.* Eo ipso quo exterius hæresim produunt, amittunt Dominium bonorum suorum, Cap. *cum Secandum leges, eodem Tit. in 6.* Retinent tamen possessionem, & quasi usum fructum, Quare eisi non possint ea alienare, non tenentur tamen sponte ea ad fœscum deferre. Contractus tamen cum iis inter eos in hisce Regionibus validos reddit Principum benignè permissio: 3. Fiunt incapaces publici officii obtinendi, cap. *quicumque §. Hæretici, Tit. eodem in 6.* Dicuntur privari jurisdictione temporali, cap. *abolendam, eodem Tit. ubi & plura vide de debito fidelitatis.*

Quoad pœnas Spirituales, primò, hæretici excommunicantur Cap. *ad abolendam, & in Bullâ centesimâ, quæ etiam comprehenduntur eorum receptatores, &c.*

fautores, scilicet in negotio hæresis, ut si quis eos defendat, vel abdat, dum propter hæresim quaruntur ab Inquisitoribus, etsi non ideo receperint quia sunt hæretici, ut notat *Toletus*. Aliàs licitum est iis favere, quia v. g. sunt consanguinei. Eâdem Bullâ ligantur Credentes Hæreticorum, quales sunt qui dicunt se credere quod credit alius aperte Hæreticus, licet nulum huius articulum determinatè discrederent.

2. Fiant Irregulares, Cap. *Saluberrimum*, causa 1. qu. 7. Cap. *quicumque* Cap. *statutum*. 2. Eodem Titulo in 6. ubi declarantur Irregulares etiam filii, & nepotes usque ad secundum gradum in linea paterna, in linea verò materna tantum filii; quod tamen intelligendum est de filiis natis post hæresim, & quorum Parentes in hæresi decesserint. 3. Privantur Ecclesiasticâ sepulturâ Cap. illo, *quicumque*. Uti & eorum credentes, fautores &c. Quare duplici causa non licet Hæreticos sic sepelire, & quia sunt hæretici, & quia Excommunicati.

4. Nullos actus Ordinis licitè exercent, quia Excommunicati. Dixi, licitè, quia possunt validè in quibus non est opus iurisdictione, quare validè conferunt Sacramenta, & Episcopus hæreticus validè ordinar, sicut & retinet Characterem. Adhuc, in quibus non est opus iurisdictione, quia hoc ipso quo sunt hæretici, desinunt esse Ecclesiæ membra & capita, ac consequenter amittunt Capitulum, seu Pastorum iurisdictionem potestatem; quamdiu tamen retinent Titulum coloratum, eorum defectum supplet Ecclesiâ, ut alibi diximus.

5. Sunt inhabiles ad omnia beneficia, Cap. illo, *quicumque*. 6. Privantur dignitatibus, honoribus, beneficiis, & officiis, Cap. *ut commissi*, eodem Titulo. Probabile tamen est hanc pœnam non esse sententiæ lætæ, sed ferendæ, ut indicatur Cap. *ut commissi*. 7. Fiant infames, Cap. *Excommunicamus*. 1. §. Atque hæc tria valent quoque de eorum fautoribus, credentibus &c. Ultimò adde, easdem pœnas infligi Apostatis, à fide scilicet, qui simpliciter dicuntur Apostatæ, non ab Ordine, aut Religione. Idem dicendum de eorum fautoribus &c. Cap. *Contra Christianos*, Eodem Titulo in 6. & Cap. *ad abolendam* citato, & Bullâ Cœnæ.

Nota tamen primò, cum communiori sententia contra *Cajetanum*, has pœnas non incurri ab eo qui cum gravi peccato hæresim exterius simulat, nisi etiam interius in animo, & intellectu hæresi assentiat. Quia talis propriè & simpliciter non est hæreticus, adeoque legibus pœnam infligentibus comprehendi non videtur, quia illæ sunt strictè interpretandæ; quamvis illæ in foro externo hæreticus esse præsumeretur.

Nota secundò, Non sufficere hæresim merè internam, ut pœnæ illæ incurrantur, nisi hæresis interna aliquo signo externo prodatur. Est hæc communior sententia Theologorum: quia censent Ecclesiam saltem jam non intendere pœnas illas tanto rigore ad illos extendere qui formalis hæresis sufficiens signum non ediderunt, nec pertinaciam suam exterius aliis manifestarunt.

Multò minus formaliter hæretici sunt, & pœnis dictis obnoxii, qui ab infantia in erroribus adoleverunt, & vix tenacem percipiunt veræ Ecclesiæ notitiam, quæ possit illis seculum injicere; quales de factò plurimos reperiri, & pœnas hæreticorum non incurere, probat solidè *P. Ant. Terillius*, contra *Celladeum*, Part. 2.

Pag. 243. Hujus Terilli Opus, communi iudicio sane accuratissimum, nimis acerbè tractare videtur recens Scriptor *Jacobus à S. Dominico* Pag. 159. asserens in toto Terilli Tractatu de Conscientia, præter falsas suppositiones, vel ejus novas adinventiones, vix quidquam reperiri, quod vel in speciem verum dici possit. Sed hæc verba sunt, non argumenta, quæ majori studio depromenda fuerunt, si voluit ille dictis suis fidem facere, & Terilli doctrinam labefactare.

PRO MISSIONE CASTRENSI, ET NAVALI.

QUÆSTIO I.

AN in Militia Tribuni, Capitanei, aut Commissarii, ratione stipendii dimidiati, aut male sibi persoluti, possint in militum lustratione tot ficta nomina conferre & inducere, quot sufficiunt ad supplendum stipendium quod ipsis à Rege debetur?

Visa est aliquibus praxis illa non illicita: Primò, quia quando constat aliquid justè deberi, & non posse viâ justitiæ obtineri, licitum videtur debitum illud alio modo compensare. Secundò, Illi qui Patriam gubernant satis norunt has artes per ficta nomina exerceri, neque tamen videntur requirere ut illis remedia apponantur, censendi igitur sunt connivere, & hanc praxim permittere: & hoc videtur insinuare *Lessius* in *Posthumis Ver. Bellum* Pag. 150.

Respondeo tamen, ob alias rationes praxim illam non esse æquitati consentaneam. Primò, Quia isto modo nequit poni compensatio sine fallacia & falsitate, majorem numerum militum pro minori exhibendo, & affirmando illum actum sub signis lustrari. Secundò, Ille modus compensationis stipendii adjuncta habet maxima Reip. detrimenta, ex quibus possit patria periclitari, dum falsò supponitur in exercitu, aut præsidis versari multo majorem militum numerum, & qui possit sufficere ad justam defensionem. Tertio, Qui illa officia amplectuntur, satis norunt sibi sperandam non esse integram stipendii solutionem, nec tamen dubitare eandem cum ceteris conditionem sponte subire. Quarto, Illi Officiales accipiunt Patientes, in quibus continetur stipendium ipsis tribuendum *quomodo & quando* ceteris de exercitu persolvitur, nequeunt igitur illud sibi tali modo de jure vindicare, & cum tanto rei communis detrimento.

Ex his patet responsio ad primam rationem contrariæ sententiæ supra allatam. Negatur enim licitam esse rei debitæ compensationem mediante fraude & falsitate: & per actionem Reipublicæ adeo perniciosam: & contra fidelitatem, quam illi promittunt Regi in sui officii administratione. Adde, etiam in casu, quo licitum esset sua debita occultè recuperare, incumbere obligationem indicandi debitori sibi jam satisfactum esse, si forte solutio denuò postulanda esset. Tantum verò abest ut hoc præstent illi, Officiales, ut potius oblata occasione pro se, aut post mortem pro suis viduis, exigant iterum pendenda stipendia, aut sibi conferri promotionem aliquam stipendiis æquivalentem.

Ad secundam rationem: Verum non est Gubernatores patriæ connivere: & hanc praxim ultrò permittere. Quia tales Officiales ad eos delati punirentur, & ali-

& aliqui puniti fuerunt, & in ordinem gregatorum redacti. Quod autem non curent in eos adeo severe inquiri, sit ex eo, quod nolint forte offensionem præbere viris fortibus & necessariis, qui à militia deficerent.

Nota tamen primò, P. Lessium, loco supra citato, testari, Principem Parmensem Patribus nostris aliquando respondisse, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob 4. aut 5. placas muertas, ut vocant. Sed an eadem sit mens & indulgentia modernis Gubernatoribus, non nisi ex ipsis constare potest.

Nota 2. Usu in militia recepto Capitaneis concedi locum mortuum pro duobus aut tribus famulis, & unum pro signifero, etsi famulos actu non habeant.

QUÆSTIO II.

Quando milites post lustrum moriuntur aut fugiant, an jus ad stipendium, quod ipsis remanet debitum, devolvatur ad eorum ducem, an verò ad hæredes?

Respondeo, Communi jure devolvi ad hæredes ab intestato, sicut aliæ actiones & credita defunctorum: nec apparet ratio quæ ducibus jus ad stipendium alienum concedat. Si tamen Capitaneus dederit militi pecunias mutuas, potest ex stipendiis illi à morte aut fuga debitis, tantum sibi reservare quantum ille concessit. Quia cum onera defunctorum transeant etiam ad hæredes, debent hi contenti esse ut creditor sibi hac ratione satisfaciatur.

QUÆSTIO III.

Quando Rex transcribit summam pecuniæ in stipendia militaria, an hoc quod superest post lustrum & stipendia soluta, possint sibi retinere capitanei aut tribuni, quando sciunt Commissarios sibi retenturos si illis reddatur.

Respondeo negativè, si alium detinendi Titulum non habeant. Hoc enim tantumdem foret ac si quis pecuniam alienam sibi occuparet, eà tantum ratione, quod si illam non accipiat, ab alio fure sit præripienda.

QUÆSTIO IV.

AN licitum sit militare in Bello de cujus justitia miles habet opinionem tantum probabilem?

Respondeo affirmativè, & quando aliæ non suppetunt rationes, dico sufficere quod judicet Principem, qui bellum indicit, vel sustinet, esse virum prudentem & bonæ conscientiæ, nec seduci à pravis consiliariis; & è contra adversarium non adeo pium, ac prudentem esse. Prudenter enim agit miles se conformando auctoritati aliorum, quamdiu nihil habet certi quo auctoritas illa elidatur. Ita docet *Diana* pluribus Part. II. Tract. 5. Resol. 28. & *Scildere* de principiis Conscien. Tract. 2. P. 164.

QUÆRES, Quid dicendum, quando miles de justitia belli positivè dubitat?

Respondeo, non licere eo casu militare, si non possit dubium illud vincere, ut docet supra *Scildere*, *Diana*, & *Ariaga* Disp. 16. Sect. 5. Num. 36. In bello tamen defensivo dubitans de jure Regis qui bello impetit, & qui bonâ fide regnum possidet, militare potest, & dubium deponere, ex principio generali, quod in dubio melior sit conditio bonâ fide possiden-

tis. Et plerumque excusari possunt milites à forensi peccato, quod persuasi ab aliis, per ignorantiam invincibilem rationum partis adversæ, ad bellum trahantur, ut notat cum aliis *Diana* Part. 4. Tract. 4. Resol. 32. qui addit illos posse militare utribet parte, etiam quando rationes probabiles pro justitia belli utrinque habeantur.

QUÆSTIO V.

AN in Castris possit Confessarius absolvere militem in prælio moribundos, etsi non dent illud signum vitæ Christianæ, quam quod militent in exercitu Catholico, in quo tamen aliqui hæretici sunt admixti?

Respondeo, tales posse absolvi sub hac conditione, si sis capax absolutionis. Ita etiam resolvit *Scildere* de principiis conscientiæ Tract. 6. P. 724. ubi addit citatum à *Caramuele* P. Saillars in literis ad ipsos datis Romæ 3. Novembris 1645. Ratio est, quia milites illi per professionem fidei Catholice satis indicant se velle in morte absolvi, & illa voluntas sufficienter indicata est Confessario per eos, qui significant hunc exercitum, in quo militent esse Catholicum. Nec refert quod aliqui in illo exercitu sint hæretici. Quia si in exercitu aliquo plerique forent Catechumeni, & pauci fideles sive baptizati, qui non possint discerni à Catechumenis, omnes sub conditione baptizari deberent, ut idem *Scildere* supra admittit.

Sed quid si exercitus sit hæreticus, in quo tamen pauci aliqui sunt Catholici, an omnes moribundi sub conditione absolvi debeant?

Resolvit ibidem *Scildere* negativè. Quia obdat reverentia Sacramenti ne sub conditione conferantur tantis multis, quorum pars maxima absolute non vult absolutionem sibi conferri, quam credunt hominibus prodesse: sic licet in Civitate aliqua dubium esset de paucis indeterminatis an fuerint valide baptizati, non ideo omnes urbis incolæ sub conditione rebaptizandi forent.

QUÆSTIO VI.

AN licitum sit Commissariis aliquos pagos capitaneis ac militibus onerare, ut ab aliis pagis se redimunt, pecuniam accipiant?

Respondeo negativè, Nullus enim assignari potest Titulus honestus quo possint Commissarii cum aliorum gravamine non legitimo illas pecunias extorque- re. Tenentur enim illi ex officio servare justitiam distributivam, ut quantum fieri potest pagi in quos milites sunt distribuendi æqualiter graventur: quando autem pagos aliquos acceptâ pecuniâ oneri communi subducunt, necesse est reliquos majori numero gravari: quod omnino iniquum est, nisi pecuniam illam in ipsorum onere levando insulant.

QUÆSTIO VII.

AN, & quomodo militibus, & aliis castra pabulati, licita sit pabulatio in terra non hostili.

Respondeo, & dico primò, licitam non esse pabulationem in terris amicorum, aut subditorum Regis, si satis pabuli ad castra advehatur, vel possit pretio comparari. Quia non videtur miles plus juris habere ad

aliena pascua, quam ad alienum gregem, panem, aut frumentum, quæ nequit in hoc casu sibi iuste usurpare; & ita docet Lessius in posthumis v. Bellum p. 150.

Dico secundò, Si pabulum sufficiens non advehatur, nec possit per inopiam pretio comparari, tunc locum habet doctrina de extrema necessitate, in qua censeferi debent pabula esse communia: sic tamen ut ille qui præ cæteris passus fuisset enorme damnum faciendâ sit compensatio, sicut fieri solet in rebus aliis magis pretii in extrema necessitate acceptis.

Sunt tamen qui existimant ex consuetudine communem receptam esse militum in Castris liberam pabulationem, tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur: Et æquum esse ut divites quorum sunt prædia hoc onus sustineant, cum ex prædiis suis magna emolumenta aliis temporibus percipiant: Sicut rhedis, sericis vestibus, & aliis quæ in usu divitum potissimum versantur, iusta aliquando vœtigalia imponuntur, quæ ipsi præ aliis facile, possunt sustinere.

Propter hanc rationem & consuetudinem, si vere subit, non audeat Lessius supra, condemnare liberam illam pabulandi facultatem, si à Principe positivè permittatur, & pauperibus, si inde grave damnum passus fuerint, compensatio præstetur. Nam horum aliquos præ aliis enormiter gravare, nec ipsi Principi licitum, cum in oneribus imponendis teneatur servare iustitiam distributivam. An autem Principes talem potestatem pabulandi fecerint, facti quæstio est. Præsumptio aliqua in oppositum esse potest, quod permittant Magistratibus contra huiusmodi pabulatores potestatem ordinariam exercere: nec audeant viti magis probi præfente Domino absque aliqua compensatione hanc libertatem sibi vindicare.

QUÆSTIO VIII.

AN Missionario *NAVALI* licitum sit aliquando in ipsa navi celebrare, etiam dum actu navigantur?

Negant passim plurimi quos refert, & sequitur *Vaquez. Diss. 232. Cap. 3. Num. 4. Suarez. Diss. 81. Sili. 2. Bonacina. Diss. 4. Quæst. ult. puncto 9. Gavanna in Rubric. Missal. Part. 1. Tit. 20. aliique.*

Respondeo, tamen cum multis & probatis Theologis, id in utroque casu proposito licitum esse, quando non adest morale periculum, ne Calix navis agitatione effundatur, quale periculum in navibus præsertim grandioribus sæpius abesse multorum experientia testatur. Cum igitur talis celebratio nullo speciali jure prohibeatur, nulla adfertur sufficiens ratio cur occurrente causa idonea omitti debeat. Causas autem idoneas recenset *Leander de Sacrif. Missæ Tract. 8. Diss. 7. Quæst. 18.* Præceptum in Dominicis & Festis audiendi Missam: communicandi in Paschate: accipiendi Viaticum in mortis articulo. Possunt & aliæ causæ occurrere, nec video cur non possit aliquando sufficere singulare desiderium, & solatium vectorum, præsertim in diuturna navigatione. Hanc sententiam iusè defendit *Card. Lugo Diss. 20. Sect. 4. & Granadus Tract. 14. Diss. 13. Num. 2. Fagandez. Prag. 1. Lib. 3. Cap. 10. Hurtadus Diss. 4. Dissic. 6. Layman de Sacrif. Mis. Cap. 5. Num. 6. & plures alii.*

Quæritur 2. An liceat in navigiis aut triremibus sacram Eucharistiam permanenter servare? Negant id licere plerique Auctores qui nolunt licitum esse in navibus celebrare, ut *Henriquez. Lib. 9. Cap. 27.*

Sed respondeo cum pluribus, id omnino permitti, ubi in navigio reperitur locus decens, & à turba nautica satis separatus in quo S. Hostia servari possit. Quia id minus habet difficultatis quam Missæ celebratio, quam ostendimus à probatis Auctoribus admitti, & potest aliquando peculiaris usus, & necessitas ægrorum id postulare. Et quidem olim navigantes sacram Eucharistiam secum de terra consuevisse refert *D. Ambrosius & Metaphrastes*, ut admittit *Henriquez supra citatus*, nec hodie extat præceptum id prohibens, modò indecentia & irreverentia caveatur: idque disertè tradit *Leander à SS. Sacramento de Sacrif. Missæ Tract. 8. Diss. 7. Quæst. 19. & Granadus supra Num. 7. aliique.*

Quæritur 3. An licitum sit etiam in littore aram erigere, & Missam celebrare pro nautis & navigantibus, & in Castris pro militibus?

Respondeo, id licere dummodò habeatur altare portatile, & reliqua ad celebrationem requisita. Possè autem dictis locis celebrari, ut die festo Missa audatur, docet *Henriquez, Sà, Hurtado, Lugo aliique*, apud *Leandrum supra Quæst. 16.*

Quæritur 4. An si contingat ibi, aut etiam alibi, postinceptum Sacrum lumen extinguì, nec aliud commodè inveniri, possit Sacerdos sine lumine Sacrum continuare & perficere? Negat *Fagandez. Cap. 22. Num. 19.* nisi extinctum fuerit lumen post consecrationem.

Respondeo, probabilius videri posse Missam continuari in prædicto casu, etiamsi lumen extinctum fuerit post Offertorium ante Consecrationem, quia jam oblata sunt ea, quæ postea erunt consecranda, nec potest tunc sine aliorum incommodo consecratio, & Sacrum omitti. Ita *Leander supra citans pro hac sententia Card. Lugo hic Diss. 20. Num. 77.*

APPENDIX

SUMMARIA

Ad brevem ac practicam Directionem Confessarii & Dispositionem Pœnitentis in toto decursu CONFSSIONIS Sacramentalis.

§. I.

Observanda Confessario in principio, & decursu Confessionis.

Primò, Impertit pœnitenti hanc benedictionem: *Dominus sit in corde tuo, & in labiis tuis, ut dignè, & contritè confitearis peccata tua, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen.* Postea, si Pœnitens loqui hæreat, animet illum benignè, ut incipiat fideret soli Deo, & suo Patri spirituali proferre omnia peccata quæ memoriæ occurrunt; & incipientem, sine causa, non facile interrumpat.

Si advertat Pœnitentem non satis posse se explicare, interroget illum cautè ex præceptis decalogi, vel de aliquibus peccatis quæ ipsius personam maximè concernunt. Quando etiam Pœnitens non satis exprimit circumstantias mutantes speciem v. g. quod persona quam carnaliter cognovit fuerit conjugata: vel quando non exponit numerum graviorum peccatorum, tenetur Confessarius de his Pœnitentem interrogare, Quod si ob diuturnitatem temporis, & lapsum frequentiam nequeat Pœnitens certum peccatorum numerum determinare, ut sæpe contingit in delectatione morosa pravis desideriis, consuetudine jurandi, interrogari poterit, à quanto tempore est confessus, & ab illo tempore quoties singulis septimanis, aut singulis diebus solitus fuerit labi in illud peccatum, & ex his quantum fert memoria expolitus, poterit Confessarius conjecturam sufficientem facere de frequentia & numero lapsuum à postrema confessione.

II. Dum Pœnitens narrat superflua, aut suas querelas, aut negotia domestica, aut res alienas ad propria peccata non pertinentes, Confessarius peritè sermonem divertat, v. g. dicendo, satis intellexi, quid meministi circa peccatum detractiois, verba contumeliosa, aut aliud peccatum pro qualitate personæ.

III. Si interrogandus sit in materia luxuriæ, utendum verbis honestis ac pudicis, paulatim à cogitationibus ad verba, à verbis ad actus progrediendo, ne Pœnitentes ex Confessario ea peccata discant, quæ antea ignorarunt.

IV. Quando aliquid occurrit grave & reprehensione dignum, confitentem non statim arguat, nec signum præbeat admirationis, antequam confessio absolvatur, ne Pœnitens turbatus, aut territus reliqua peccata sileat.

V. Si Pœnitens absque necessitate attingat graviora aliorum peccata, disertè illum moneat, ut ista sileat, & sicut tantum peccata exponat.

VI. Si quis confitendo ostendat se habere notitiam alicujus peccati, ex quo imminet grave damnum alicui communitati, caveat confitentem absolvere, nisi statuat congruo modo efficere, ut res ea reveletur Superioribus, illis quibus incumbit communitatis periculo prospicere: querendus tamen est modus quo sic fiat, ut non cedat in perniciem Pœnitentis.

VII. Quando narratur peccatum quod constat esse reservatum, à quo Confessarius per se nequit absolvere, monendus est Pœnitens ut ibi sistat, donec vel Pœnitens, vel potius ipse Confessarius ad superiorem pro facultate recurrat, tacito tamen Pœnitentis nomine, nisi malit alteri habenti potestatem iterum confiteri.

VIII. Quando, ob stupiditatem Pœnitentis, non potest ab eo extorquere idoneam materiam absolutionis per interrogationes ordinarias de mendacio, detractioe, ira inordinata, distractione voluntaria, verbis otiosis &c. Interrogari ulterius potest, an saltem voluerit aliquid horum committere, et si peccatum externum non posuerit. An egerit aliquid contra remorsum suæ conscientie, putando, aut dubitando, aliquid esse peccatum, quod vere non fuit. An saltem sine causa exposuerit se periculo committendi certum aliquod peccatum. Vel, an fuerit causa cur alii rem prohibitam fecerint; aut aliquid omiserint ad quod tenebantur, quod facile in parentibus locum habet, non monendo sui officii filios, famulos, aut alios suæ curæ commissos, quod si de nullo etiam horum se accusent,

jubendi sunt ut aliquod saltem peccatum exponant quod meminerunt aliquando in totius vite decursu se commissum: ac demum monendi, ut quantum fieri potest in futurum melius instructi ad confessionem procedant.

§. II.

Observanda à Confessario post Confessionem.

I. Postquam Pœnitentis Confessionem integram ante absolutionem, quamvis etiam ob aliquam causam, aut oblivionem, post absolutionem injungi possit. Forma autem integra Absolutionis superius exprimitur in *Tom. 2. Part. 2. Tr. 3. Cap. 9.* ubi tractatur Forma Hæreticos reconciliandi.

II. Quamvis pro satisfactione peccatorum quædam opera bona sint idonea: illa tamen ad tria positionum capita reducuntur. Nempe ad Jejunium, Orationem, & Eleemosynam. Ad *jejunium* spectat quævis carnis afflictatio, per cilicia, flagella, vigiliæ, cubitum in terra, peregrinationem, tolerationem liberæ injuriæ, aut contumeliæ, &c. *Orationis* nomine non solum intelligitur vocalis recitatio, sed etiam mentalis meditatio, lectio spiritualis, frequentatio Missæ, psalmodiæ, concionis, aut Sacramenti alicujus perceptio. *Eleemosyna* comprehendit omnia opera misericordiæ tam corporalia, quam spiritualia, ut curæ infirmos, visitare hospitalia, excipere peregrinos, docere ignorantes, corrigere errantes aut peccatores, & id genus alia. Ex his eligit Confessarius, Pœnitentiam pro gravitate peccati, quæ simul sit Medicinalis, ad curandum animæ morbos, & præcavendum lapsum in futura peccata, verbi gratia, jejunium lubricis, Eleemosynam avaris imponendo, habitâ ratione virum, sexus, ætatis, & opportunitatis sui Pœnitentis. In his imponendis, uti cavendum est à nimio rigore quæ à confessione deterreat, ita ex altera parte videlicet declinet ad nimiam lenitatem, aut laxitatem, levia quædam opera pro gravissimis delictis imponenda, ut monet Tridentinum *Sess. 14. Cap. 8. de Sacram. Pœnit.* Quænam censetur Pœnitentia peccato mortali proportionata, diximus supra de satisfactione Sacramentali. *Tom. 2. P. 3. Tr. 3. Cap. 5. in fine.*

III. Expedit aliquando injungere opera quædam leviora, quæ gravioribus æquivalent quando sunt diuturna, ut quotidie dum surgit attente cogitare de morte necessario ventura, aut de æternitate pœnarum pro unico mortali, aut terram aliquoties osculari, aut modis genibus, aut extensis brachiis assidue vespere recitare orationem Dominicam, aut aliquem psalmum, aut alias preces, quæ incutiant horrorem illius peccati cui Pœnitens est obnoxius.

IV. Si Pœnitens recuset Pœnitentiam idoneam, aut suæ emendationi necessariam, neganda est ipsi absolutio, quia per hoc ostendit se ad illam nondum esse satis dispositum.

V. Nunquam absolvat à peccatis, sub aliquo conditione de futuro, ut, si dederis talem Eleemosynam, & petieris ab alio veniam, quia talis absolutio nec deus nec valida est. Quando vero dubitaret Confessarius aliquis puer, aut etiam adultus in articulo mortali beat in præsentem usum rationis, aut dispositionem in hac conditione, si es capax, ego te absolvo, &c.

VI. Potest aliquando iterum absolutio etiam dâ-

Ard
kiThe
log

D. 11

scis ad tempus suspendi, præsertim cum recidivis, cum repidis, cum remanentibus in priori aliqua occasione peccati, cum retinentibus adhuc bona aliena; imo debet illis differri absolutio, si post emendationem, aut restitutionem bis, tunc promissam, Confessarium in re gravi sefellierint: nisi contingat jam longè aliud, & planè extraordinarium emendationis signum ac propositum adferri, juxta ea quæ supra tradidimus de absolute Sacramentali Tom. 2. Part. 2. Tract. 2. Cap. 3. & alibi.

VII. Conſuetudinarius, sive qui sæpius affluvit in idem peccatum labi, si jam primum tibi confiteatur, & sincerè asserat se esse contritum, & proponere emendationem, absolvi tunc poterit, neque necesse est ipsius absolutionem in futurum differri donec constet secutam esse consuetudinis emendationem. Nec facit contra hanc praxim Methodus opposita falso fundamento mixta, quod nempe sincera peccatoris conversio non solet esse repentina; cui refragatur frequens experientia, de qua alibi.

VIII. Et si talem Pœnitentem absolverit, expedit aliquando ipsi suadere, ut pro ea vice ad sacram synaxim non accedat, ut augeat in eo reverentiam erga illud Sacramentum, & horrorem sui peccati, & majorem præparationem in sequentem confessionem.

IX. Valdè consultum est, ut sigillum confessionis securius servetur, de Pœnitentis vitii, aut etiam virtutibus, nunquam apud alios mentionem facere, ne dum unum laudat, videatur alium vituperare.

Si debeat de peccato in confessione audito consilium ab alio petere, expedit tantum generatim proponere, quid agendum foret si talis casus accideret.

X. Si advertat se Pœnitentem male absolutum dimisisse sive defectu potestatis absolventi à certo peccato, sive quia malum consilium dedit, sive quia non obligavit ad restitutionem in præjudicium tertii, non debet illum postea monere, nisi forte prius possulet & obtineat à Pœnitente facultatem aliquid sibi de præterita confessione indicandi. De his plura superius in Tract. 3. Cap. 4. de sigillo Sacramentali.

§. III.

Modus juvandi Rudes, & pueros.

PRIMO, Interrogando explorabit, an sciant mysteria fidei necessaria, & præcepta Decalogi, ac Ecclesiæ. Si ignorent, quantum potest doceat, vel ad alium instructorem dirigat.

II. Dum hærent quasi muti, & nulla peccata exponunt, interroget primo, quæ sunt communia ex præceptis decalogi, aut de mendacio, maledictis, & detractione, & aliis supra iam præxi agendorum in ipsa confessione n. 8.

III. Doceat eos breviter quomodo debeant orare mane ac vesperi, & conscientiam examinare de cogitationibus, verbis, & operibus.

IV. Moneat peccata quæ occurrunt non esse retinenda ex pudore, & Confessarium non posse de illis loqui, & confessionem non profuturam si sponte peccata occultentur.

V. Conent pueris imprimere horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem & deformem instar dæmonis, gratia vero reddit speciosam instar angeli: 2. Incutiat illis timorem Dei, instar solis ubique præsentis, & malas cogitationes videntis, & igne æterni.

R. P. Arfidek. Tom II.

no punientis: Sed qui è contra pios, ac probos instat parentis amat, & solâ gloriæ, & dulcedine æternâ in cælesti paradiso perfundit.

VI. Denique doceat eos, ubi inobedientes parentibus, aut Magistris fuerunt, veniam ab illis postulare. Quia talia remedia pueris altius inhærent.

MOTIVA VARIA.

Disponentia ad summam Peccati Detestationem, Contritionem, & vitæ Emendationem.

CONSIDERA Dei Majestatem, potentiam, bonitatem, ac dignitatem infinitam, per Peccatum læsam, spretam, & contemptam, Et tamen summâ benignitate ad nos clamat, *Nolo mortem Peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat.* Quis Rex aut Princeps subditum rebellem, & læsæ Majestatis reum tam benignè ad veniam admitteret?

Peccatum quippe mortiferum, est aversio à Deo summo, æterno, & infinito Bono, simulque conversio ad Creaturam in se vilem, & infinite à Deo distantem, adeoque peccatum summum est malorum quod homini potest accidere.

Peccatum est animæ nostræ lethale Venenum, quod dæmon propinat in patinis aureis, ne illius malitia, & damna ex eo secutura nobis appareat.

Peccatum est horrenda Catena, & compedes quibus anima constricta in barathri profundum pertrahitur.

Peccatum est nefaria Proditio, quam homo rebellis machinatur adversus legitimum suum Regem ac Dominum, quasi claves civitatis, id est, animæ suæ possessionem tradens dæmoni hosti capitalissimo.

Peccatum est grave Pondus, quod nec calum retinere, nec terra potest, sed infra terram ad abyssum tartari cum peccatore descendit.

Peccatum constituit nos desertores Dei, ac Salvatoris nostri, cui datam in Baptismo fidem, & obedientiam per peccatum violamus.

Imo peccatum, teste Apostolo, Filium Dei conculat, & Sanguinem Testamenti pollutum ducit, & Spiritui gratiæ contumeliam facit.

Peccatum trifidissimo nos Exilio in perpetuum mulctat, dum à patriis paradisi sedibus in profundissima inferorum relegat, amissâ namque Dei gratiâ, simul perit hæreditarium jus regni cælestis.

Peccatum est fœdissima animæ Leptra: nam quem admodum morbus lepræ corporibus adimit omnem speciem, robur, & vigorem; ita peccatum omni pulchritudine animam privat, & omne virtutum robur elidit.

Peccatum omnia bonorum operum Merita destruit ac dissipat, quantumvis vitæ sanctissime acta, & omni virtutum genere cumulata fuerit: Efficit quoque ut nihil eorum quæ agis in statu peccati per se conducatur ad præmium vitæ æternæ: Ad hæc, privat nos Communionem bonorum operum quæ in commune sunt ab Ecclesiâ Catholica dum in illo statu versatur.

Quid plura animi & corporis Damna proponam? Peccatum si inveteratum fuerit, præcipitat animam tanta vi in miseriarum omnium pelagum, ut jam tradatur in reprobum sensum, qui cumulus est omnium malorum.

Peccatum sæpe corpora sana, & robusta dejicit, ut tarda

tarda fiant, segnia, deformia, & inepta honestis excitationibus, ut vitam trahant brutis simillimam.

Peccatum potentissimos quosque magnitudine & honoribus sepius exiit; æquissimum quippe est, ut qui divinis honoribus tantum derogarunt, ipsi quoque vicissim jacturam similem faciant; quod Saulis, & tot Regum exemplis Scriptura confirmat.

Peccatum aufert lætitiæ cordis, quæ est vita hominis, inquit sapiens: inserit autem angores, ac tristitiam quæ exsiccat ossa, itaque vitam insuavem, ac mortis instar facit.

Peccatum sæpe justo Dei judicio mortem accelerat, & in visceribus nostris, nobis insciis, colligit tabernaculum ac perniciem. Ex quo factum est, ut plures, malefactoribus ad extremum id exigentibus, morte repentinâ sint extincti, atque ultricibus inferorum flammis addicti.

Tanta sunt peccati damna, & tanta malitia contra divinam bonitatem, ut justissimum sit illud dictum S. Anselmi Archiep. Cantuar. Si hinc Peccati horrorem sine pena, & inde Inferni dolorem sine culpa, mihi propositum cernerem, necessitas autem imponeretur alterutrum deligendi: mallem, inquit, purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati sorte pollutus Cælorum regna tenere, *Lib. de beatitudine Cap. 190.* Idem constat de S. Edmundo Archiepisc. Cantuariensi, cujus ea vox erat: Mallem insillire in rogam ardentissimum, quam peccatum ullum sciens admittere in Deum meum. S. Ludovicus Rex Gallorum, ab ineunte ætate hoc sibi meritò semper persuasum habebat, potius mori, quam peccare.

Cum peccatum sit tot rationibus supra quam dici, aut credi possit detestandum, ac reformidandum, extremæ sanè dementiæ est, vel momento temporis, in statu tam periculoso permanere, hoc est in separatione à Deo, in faucibus Dæmonis, in portis Inferni, in mediis malorum immenso agminibus, inter mille discrimina damnationis æternæ.

Hinc ulterius patet, quam ingens sit utilitas Confessionis, & seriæ Pœnitentiæ. 1. quia hæc adfert Remissionem omnium peccatorum, etiam gravissimorum, 2. Aufert reatum & debitum pœnarum æternarum, & sæpe pœnarum temporalium, quas Deus peccatoribus in hac vita infligit. 3. Caustrat Reviviscentiæ omnium bonorum operum, & meritum, quæ prius in statu gratiæ facta, per secutum peccatum mortale sine Pœnitentiâ in perpetuum extincta fuissent. 4. Restituit con-

scientiæ pacem & serenitatem per peccata ablata cum magna, & sæpe valde sensibili animi consolatione. Denique reparat omnia peccati damna superius memorata, & restituit statum gratiæ, quod quia summum est, & nunquam satis æstimabile hominis bonum, illius utilitatem ac dignitatem paucis punctis exponam, ut citius appareat quanti momenti sit statum illum per Pœnitentiâ acquirere, & acquisitum inviolabiliter tenere.

Quanti momenti sit Status Gratiæ.

STATUS gratiæ est Pignus vitæ beatæ & immortalis, & quinimo initium ac radix cælestis gloriæ.

Gratiæ illa est Thesaurus electorum, & Fons omnium cælestium bonorum.

Gratiæ arctissimè hominem Deo devincit, adtingit, & urit, ut quasi unus cum Deo efficiatur, ut loquitur Apostolus.

Gratiæ animam constituit Christi sponsam, Patri æterni filiam amantissimam, & templum augustissimum Spiritus sancti.

Gratiæ regni æterni participem facit, & (quod consequens est) socium, contubernalem, ac fratrem dilectissimum omnium Sanctorum, & Angelorum.

Gratiæ sanctificans liberat animam à culpa quæ contraxit, eamque penitus reconciliat Deo.

Gratiæ Deum homini demeretur, operibusque nostris vitam æternam promerendi vim tribuit: ac deum merita omnia peccatis deperdita restituit.

Gratiæ erigit animum ut cuncta caduca despiciat, neque extollatur fortuitis, neque frangatur adversis, ut illi vera sit voluptas, mundi voluptates contemneret.

Gratiæ virtutes omnes, ac dona Spiritus sancti menti inserit, & inserta custodit.

Denique, quod caput est, gratiæ Deum ipsam in hominis Animam hospitio recipit, ac conservat, quam suâ præsentis consolatur, quam defendit, quam gubernat, quam dirigit ad cælestem patriam, in qua cum dilecto Sponso palciatur, in qua triumphat, in qua beatè quiescit per omnem æternitatem.

REMEDIA & DOCUMENTA contra singula Peccata in particulari: Actus varii; & Motiva Contritionis perfectæ: Praxis assistendi aegris & moribundis; item cuius Proximo in quovis Stato, tradantur infra Tomo Tertio circa medium, & finem.

TRACTATUS ULTIMUS IDÆA SCIENTIFICA THEOLOGIÆ UNIVERSÆ, ET SCIENTIARUM ILLI ANNEXARUM.

Complectens juris Canonici, juris Civilis, Scientiæ Philosophicæ, Rationalis, & Naturalis cum annexis, Principia, Regulas, Axiomata, Auctores, Originem, Progressum, ac Partium singularium Ordinem, & Materiam, ac Fori Ecclesiastici normam multiplicem: Singula breviter methodo exposita.

Cum hæc Principia, Regulae, Auctores &c. præsertim Theologiæ, juris Canonici, & Civilis cum scientiis illis ancillantibus, inmaxime sint momenti ad Resolutiones Theologicas in eodem genere rite formandas: Atque insuper plurimum conducant Scientiarum altiorum Studiosum in qua-

vis alia occasione horum singulorum notitiam in promptu habere, ac frequenter recolare. Hinc in illius commodum sanè singulare, Tractatum sequentem non modico studio elaborandum existimavi, ne etiam in hoc genere aliquid desit ad hujus Operis complementum.

Primo igitur, declarantur juris Canonici Partes omnes, ordo, materia, ac modus singulas partes citandi, & in libris citatas, in corpore juri facile repertiendi, in quo pauci fati peritiam habent. 2. Sequuntur Regula juris Canonici breviter explicata, quæ sunt lucida dictamina, & quasi medulla universi juris, formula brevi comprehensa, & facile retinenda, ac proferenda. 3. Adducuntur Auctores varii qui juris Canonici materias tractarunt, ut horum notitia & defectus ad manum habeatur. 4. Simili modo proceditur in declaratione Partium, citationum, materiarum juris Civilis: Cujus & Regula deducuntur: & demum Auctores varii proferruntur, qui in jus Civile scripserunt. 5. Scientiæ Philosophicæ, uti & Mathematicæ, origo, progressus, partes omnes ac materiæ ob oculos ponuntur. Illius principia, & Axiomata in Scholis recepta exponuntur. Denique annotantur accuratè Auctores varii, qui in omni genere Philosophiam tam antiquam, quam novam recenter tractarunt. 6. Deducuntur Theologiæ universæ Partes, ordo, materiæ, earumque distributio juxta Methodum D. Thomæ passim in Scholis receptam. Subduntur Auctores omnis generis, Operumque notitia, quæ etiam in Theologiæ Controversiis recentioribus prodierunt. 7. Exponitur norma & praxis Fori Ecclesiastici præsertim Romani.

Horum singula haud dubiè magno subsidio erunt illis Missionariis, & aliis librorum copiâ carentibus, quibus ego potissimum subvenire studeo. His sanè, & passim aliis, multò facilius est has scientiarum Regulas, quam tot earum Volumina evolere, vel ex multis hæc notatis Auctorem sibi idoneum deligere, quam Bibliothecas comparare: quorum singula in decursum magis elucescent.

CAPUT PRIMUM.

De Notitia totius juris Canonici, ejus Partibus, Ordine, Materia, & variis citandi modis.

Jus canonicum originem duxit à primis Ecclesiæ Conciliis & Decretis: progressum habuit ex aliis Patrum, Pontificum, ac variorum Conciliorum placitis, ac statutis in Corpus juris redactis, & approbatis. Canonicum dicitur à Canonibus, id est, Regulis Ecclesiasticis, quibus constat. Continet quinque partes, quæ sunt, Decretum, Decretales, Sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes.

I. Decretum, seu liber Decretorum continet summam juris antiqui à Gratiano Monacho Benedictino, ex diversis Conciliis, & Sanctorum Patrum placitis collectam; unde passim dicitur Decretum Gratiani. Illud approbavit Eugenius III. circa annum Christi. 1150. Subdividitur in tres partes, prima continet Distinctiones 101. subdivisas in capitula seu canones. 2. Continet 36. Causas

subdivisas in Quæstiones, varia capitula continentes. 3. continet tractatum de consecratione divinum in quinque distinctiones, quæ etiam in varia capitula subdividuntur.

Porrò Decretum juxta tres illas Partes diversimodè citatur. Prima pars citatur per initium & numerum distinctionis v. g. capitulo Clericorum distinctione 5. Secunda pars citatur sic: capitulo Nemo 11. Quæst. 3. ubi per ly 11. subintelligitur causa. Tertia pars similiter citatur per capitula, & numerum distinctionis adjecto ly, de consecratione, v. g. capitulo Episcopus; de consec. Distinct. 4. Huic tertiæ parti subnectuntur canones Pœnitentiales 47. & canones Apostolorum 24.

Nota, Secunda parti Decreti causa 33. Quæst. 3. inferi Tractatum de Pœnitentiâ, divinum in 7. Distinctiones, subdivisas in canones seu capitula, quæ proinde ita v. g. citantur: cap. Lacrymæ, de Pœnitentiâ Distinct. 1. Hunc Tractatum nonnulli cum Wibaldo referunt ad 3. partem: sed ex communi, tertia pars Decreti solum continet Tractatum de consecratione.

II. Decretales continent literas Pontificum, ad quæstiones, tum in conciliis, tum extra sibi factas, decretoriè respondentium. Eas in unum Tomum redegit & in 5. libro digessit ac confirmavit Gregorius IX. sub annum Christi 1230. Singuli libri dividuntur in Titulos, & Tituli in capitula, quæ v. g. sic citantur: capitulo Pastoralis, de rescriptis. Porrò ad facilius inventendum Titulum de quo est quæstio, præfixus est ubi index Titulorum ordine Alphabeticò nec non index Capitulorum etiam ordine Alphabeticò subiecto ex verbis initialibus cujusque Capituli.

III. Sextus Decretalium sic dicitur, quia quinque prioribus postmodum additus fuit à Bonifacio VIII. sub annum Christi 1298. Dividitur in 5. libros sub iisdem Titulis ut supra, & eodem modo citatur; nempe per initium Capituli & Titulum adjecto ly, in sexto, v. g. Capitulo Alma mater, de sententiâ Excommunicationis in 6.

IV. Clementina, sic dicitur, quod continent constitutiones Clementis V. variis occasionibus editas, publicatas tamen à Joanne XXII. sub annum Christi 1317. Dividitur in 5. libros, quorum singuli suos habent Titulos & capitula ut supra: Citantur sic: Clementina dudum, de sepulturis.

V. Extravagantes, sic dicitur, quia sunt extra priores partes, ex quibus unum corpus juris Canonici antea fuerat constitutum. Dividuntur in duas partes, quarum prima continet 20. Constitutiones Joannis XXII. quæ citantur hoc modo: extravagante, cum ad sacrosanctæ de sententiâ Excommunic. Joannis XXII. Secunda pars continet alias Extravagantes in 5. libros digestas, quæ dicuntur communes, quia à diversis Pontificibus sunt editæ. Citantur hoc modo, Extravagante super gentes, de consuetudine.

Nota, cum liber sextus Decretalium, Clementinæ & Extravagantes omnes sint Decreta Pontificum, & quæ ac quinque illi libri qui ad secundam partem pertinent, & simpliciter dicuntur Decretales, ideo à quibusdam totum jus Canonicum dividitur in duas partes, nempe in Decretum & Decretales, supradicta omnia comprehendendo sub Decretalibus, sed hoc quoad rem in idem redit.

Ad extremum, ut Citationes juris Canonici, & civilis

Civilis melius inter se discernantur, notandum est, quod in jure Civili citantur Instituta, Codices, Digesta, sive Pandectæ, & hæc per græcum, P. Vel duplex ff. item Novellæ, Authentica, & Leges Imperatorie. Juris autem Canonici loca citantur his nominibus, Decretum, Decretales, sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes, quæ dividuntur per Capita & Distinctiones, & harum Capitula, addito Capituli verbo primo, ad illius à cæteris distinctionem, uti in prædictis, & infra sequentibus de jure civili observari poterit.

CAPUT II.

Regule juris Canonici, earumque brevis Expositio, qua ad Resolutiones particulares in omni pendè materia deserviunt.

Omnis res per quascumquæ causas nascitur, per easdem dissolvitur. *Cap. 1. Omnis.* Quia sublata causa tollitur effectus, qui ab illa conservatur. Sic nudi consensus obligatio, contrario consensu tollitur. Ex decretalibus in *Lib. 5. Cap. 1.* Et est regula conformis juri Civili *L. Nihil. ff. eodem.* Non habet tamen hoc locum in matrimonio, & quando eederet hoc in præjudicium tertii: ista enim lex particularis excipit, uti in aliis regulis aliquando contingit.

Dubia in meliorem partem interpretari debemus. *Ex Cap. 2. Estote.* Quia melius est de misericordia argui, quam de severitate, C. alligant 26. *Quæst. 7.* Et magis expedit falli per bonam opinionem de alio, quam per malam, *D. Thomas.*

Propter scandalum evitandum, veritas non est omitenda. Scilicet ubi dici debet. *Cap. 3. Qui scandalizaverit.*

Propter necessitatem, illicitum efficitur licitum. Illicitum scilicet ex aliqua lege positiva, non ex natura sua. *Cap. 4. quod non est.*

Illicite factum, obligationem non inducit. *Cap. 5. quod latenter.* Quia facta contra legem ipso jure non valent, regulariter loquendo.

Tormenta, iudiciis non præcedentibus, inferenda non sunt. *Cap. 6. cum in contemplatione.* Sed nec præjudicat confessio in tortura, nisi extra locum torture ratificata fuerit, *Lib. 1. ff. de Quæstion.*

Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam. *Cap. 7. qua multoties.* Nam & res, sive bona Ecclesiæ oblata, sacrata censentur.

Qui facit alter quam debet, facere non dicitur. *Cap. 8. qui ex timore.* Quia sic factum non est lege ratum, sed nullum.

Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum. *Cap. 10. quamvis.* Scilicet, culpabilis, quia Pastoris est ovis cavere. C. sit Rector. *Dist. 43.*

Pro spiritualibus homagium non præstatur. 1. Juramentum fidelitatis. *Cap. 11. indignum.* Tale non est juramentum obedientiæ, quod præstatur Prælati post adeptum beneficium. *Cap. antiqua de Privileg.*

Beneficium Ecclesiasticum illicite, sine institutione Canonica obtinetur. In sexto. *Cap. 1. Beneficium.* Quia in Ecclesiam non datur ingressus nisi per ostium, id est, illius prælatum.

Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit. *Cap. 2. Possessor.* Quia in quo quis peccat premium non meretur: C. vigilanti *Extrav. de Præscrip.*

Sine possessione præscriptio non procedit: *Cap. de Poss.* Quia præscriptio in possessione fundatur. Hinc Laicus decimas, & jura spiritualia nunquam præscribit, quia Laici possessionis illorum sunt jure incapaces.

Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. *Cap. 4. peccatum.* Quia sine voluntate restituendi Penitentia non agitur, sed simulatur.

Nemo potest ad impossibile obligari. *Cap. 6. Nemo.* Quia natura docet non imputandum homini quod non est in ejus potestate.

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona: *Cap. 7. privilegium.* Hinc ad hæredes non transit: imo quando quæ extinguitur ante personam, cum quis abutitur privilegio: *Ex Cap. accedentibus.* *Extra. de Privileg.*

Semel malus, semper præsumitur esse malus. *Cap. 8. semel.* Scilicet nisi probetur mutatus, ut in ecclesiis. Sicut semel bonus præsumitur in posterum bonus, nisi mutatio probetur: *Cap. Unica. Extrav. de Scrip.*

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum: *Cap. 9. Ratum.* Quia ex jure duæ sententiae non cadunt circa idem.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori: *Cap. 11. cum sunt.* Quia actor impetit, reus se defendit, quod est favorabilius: *Inst. de Interdict. §. commodum.* Item, Nemo præsumitur ligatus, sive obnoxius, nisi probetur, cum omnes homines sint naturæ liberi: *Authentica quibus modis §. Nunc. Coll. 7.* Unde & sequitur illos habere possessionem suæ libertatis, & jura ne ea gravetur, nisi ex causa facta probata. Regula dicta locum non habet in causis quibusdam ex jure favorabilibus, ut si jura sint obscura in causa matrimonii, libertatis, Testamenti vel dotis, in horum favorem potius judicatur: *C. Fin. Extrav. de judicata.*

In iudiciis non est acceptio personarum habentium *Cap. 12. in iudiciis.* Quia iudicium requirit æqualitatem, quæ repugnat acceptioni personæ unius præaliam: *S. Thom. 2. 2. Quæst. 63. Art. 4.* In partem tamen imponendis deferendum est dignitati, & personæ, *Cap. Fin. Extrav. de Trans.*

Ignorantia facti, non juris excusat: *Cap. 13. ignorantia.* Quia quilibet præsumitur scire jus per se, vel per alios in foro externo; cum Princeps velit ut lex non obliget ante promulgationem, *Cap. in istis, Distinct. 4.*

Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiam causam censetur habere: *Cap. 14. cum quis.* Scilicet in defensione, non in alterius provocacione, quia in defensione non præsumitur cognosci factum alienum.

Odia restringi, favores convenit ampliari: *Cap. 15. odia.* Si Deus benignus, ut quid Sacerdos esse austerus vult apparere. *Cap. Alligant. 26. Quæst. 7.*

Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum: *Cap. 16. decet.* Quia beneficium nos adjuvari oportet, non decipi, *Cap. Unica. Extrav. de Commod.* Regula intelligitur de beneficiis rebus, non de personalibus, ut supra *Cap. Privilegium.*

Indultum à jure beneficium, non est alienandum sine causæ cognitione, nam alio jure interdum tollitur alterius juris beneficium.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure de

Non firmatur tractu temporis, quod de jure de

Non firmatur tractu temporis, quod de jure de

Non firmatur tractu temporis, quod de jure de

initio non subsistit: *Cap. 18. non firmatur.* Quia solum tempus non est modus inducendae, vel tollendae obligationis, *L. Oblig. ff. de act. & Oblig.*

Quod semel placuit, amplius displicere non potest: *Cap. 21. quod semel.* Scilicet, si non sit debite improbatum, si scienter, & non solamente, sed signo externo indicavit placere, & si alterius interfit quod placuit, *ita glossa hoc loco.*

Non debet aliquis alterius odio praegravari: *Cap. 22. non debet.* Quamvis in quibusdam casibus delictum minus possit causare defectum, sive inhabilitatem in alio, ut in eo qui est illegitimè natus.

Mora sua cuiuslibet nociva est: *Cap. 25. mora.* Quia qui moratur praestare quod debet, damnum consequens illi imputatur.

Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus: *Cap. 27. scienti.* Quia talis non circumvenitur, fallitur, aut decipitur: ut tamen obliget, debet esse consensus à jure non irritatus.

Quae à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, *Cap. quae à jure.* Quia talis exorbitatio est odiosa, adeoque restringenda, *Cap. sanè Extr. de Privil.*

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: *Cap. 29. quod omnes.* Quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri *Leg. si quis Cap. de Inoffic. Test.* Intellige, ubi singuli habent jus separatum, non ubi determinatio relinquatur penes majorem partem.

In obscuris minimum est sequendum: *Cap. 30 in obscuris.* Quia si dubitetur, an quis voluerit maximum, verosimile est saltem voluisse minimum. Idem in jure civili *Ulpianus.*

Non licet auctori, quod reo licitum non existit: *Cap. 32. non licet.* Quia favorabilior in jure est conditio rei, quam auctoris.

Mutare consilium quis non potest, in alterius detrimentum: *Cap. 33. mutare.* Quia alter sine propria culpa laederetur. Juxta alteram Regulam: quod semel placuit amplius displicere non potest.

Generi per speciem derogatur: *Cap. 34. generi.* Quia species sub genere distinctius continetur. Et pariter ratione, species quae reperitur specialior debet derogare alteri speciei. Uti & individua speciei derogare debent. *Decius in d. l. in toto.*

Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere: *Cap. 36. pro poss.* Ne quis in alterius detrimentum possessionem à se abdicaret, *Lib. qui dolo ff. Eod. ut in lege Civilis, infra.*

Utile non debet per inutile vitari: *Cap. 37. Utile.* Quia alias actus qui possit utiliter subsistere, ex levi causa annullaretur.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia quae sequuntur ex illo: *Cap. 39. cum quid.* Quia de connexis idem est judicium. Sicut etiam concessio aliquo, concessa censentur omnia sine quibus illud explicari non potest, *Cap. praeerea, Extrav. de Offic. Deleg.*

Accessorium naturam sequi congruit principali: *Cap. 42. accessorium.* Quia magis dignum trahit ad se minus dignum, *Cap. quod in dubiis Extr. de Consecr. Eccl.*

Qui tacet consentire videtur: *Cap. 43. qui tacet.* Quia ille cujus est prohibere, non prohibendo, quando potest & debet, videtur approbare, *Cap. si servus Dist. 54.* Differt hæc Regula à sequenti, quia hæc agit

de consensu, sequens de confessione criminis obiecti &c.

Is qui tacet non fatetur, sed nec utique negare videtur: *Cap. is qui.* Quia tacere est aliquid medium inter affirmare & negare: sicut inter album & nigrum, est aliquid medium, esse fuscum aut pallidum. Hæc regula desumpta videtur ex jure civili infra.

Inspicimus in obscuris quod verosimilius est, vel quod plerumque fieri conluevit: *Cap. 45. inspicimus.* Quia ubi ex verbis, aut aliis indicis non satis apparet quid actum sit, id censetur actum esse quod plerumque fieri consuevit, ut in contractibus &c. Hæc etiam Regula traditur in jure civili.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur: *Cap. 47. præsumitur.* Quia ea quae in facto consistunt possunt probabiliter ignorari, nisi factum sit publicum, vel res sit quam alter scire tenetur, & tunc præsumptio est contra illum qui ignorantiam suam allegat. Hinc dicitur ignorantia facti, non juris excusare: quia notitia juris publici præsumitur in foro externo, *Cap. innotuit Extr. de Elect.*

Locupletari nemo debet cum alterius injuria, vel jactura: *Cap. 48. locupletari.* Dicitur enim dolo malo facere, qui ex aliena jactura lucrum querit, in *Lib. naturaliter ff. de Cond. Indeb.* Notat tamen hic glossa, regulam istam locum non habere in usu capione, & præscriptione; ne dominia rerum sint incerta.

In pœnis benignior est interpretatio facienda: *Cap. 49. in pœnis.* Quia pœnæ sunt odiosæ, *Lib. respiciendum ff. de pœnis:* odiosa autem sunt restringenda, juxta aliam regulam juris. Et ideo in pœnis liquida debet esse probatio ut incurrantur: proinde in pœnis numquam defertur juramentum in defectum probationis: *Baldus in Lib. 1. Cap. de bis.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem: *Cap. 50. actus.* Hoc est, actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem, in totum vitantur per temporis vel conditionis adjectionem, ut in textu, & *Lib. actus ff. eodem.* Contractus enim primò & per se conditionem recipiunt.

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum: *Cap. 51. semel.* Intellige, non esse transferendum in eadem forma, ut glossa hic, nam ad opera pia, vel urgentia debita, possunt calices & vasa alia Ecclesiastica vendi etiam Laicis, sacris tamen abdicata, constata: & minuta, *Cap. hoc jus 10. Quest. 2.*

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum: *Cap. 52. non præstat.* Quia quæ contra jus fiunt, debent regulariter pro infectis haberi: *Lib. non Dubium, Cap. de Legib.* Et ideo actus à jure damnatus non impedit, alium actum validè faciendum.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus: *Cap. 53. cui licet.* Scilicet, quando id quod est minus continetur sub majori.

Qui prior est tempore, potior est jure, *Cap. 54. qui prior.* Intellige, ceteris paribus: & sic in rei venditione præfertur ille cui res primò tradita fuit, non qui prius emit.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & contra: *Cap. 55. qui sentit.* Quia alias melior videretur esse conditio negligentis, quam laborantis: *Cap. 1. Extravag. de sepulturis.*

In

In re communi potior est conditio prohibentis: *Cap. 56. in re.* Scilicet, quando res est indivisa: & ideo si habeo fundum tecum communem, & tu velis in eo aedificare domum, si ego, id prohibeo, potior est mea conditio iudicanda, *ut hic in textu.*

Contra eum qui legem dicere potuit, apertius, est interpretatio facienda: *Cap. 57. contra eum.* Quia sibi imputare debet si clarius non est locutus, & si in dubio verba contra eum intelligantur, ut in textu: *Et Lib. in contrahenda ff. eodem.*

Non est obligatorium contra bonos mores praestitum iuramentum. *Cap. 58. Non est.* Quia iuramentum non est institutum ut sit vinculum iniquitatis: *Cap. inter cetera 22. Quasi. 4.*

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum: *Cap. 61. quod ob gratiam.* Intelligi, de eo quod conceditur per privilegium motu proprio Principis, non autem petitione impetrantis: *Glossa hic.*

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit obligatur: *Cap. 62. nullus.* Quia nemo tenetur alterius consilium sequi, sed consulens relinquit illi de liberationem.

In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis: *Cap. 65. in pari.* Quia duo vincula magis ligant quam unum: *Cap. 1. Extr. de treuga.*

Potest quis per alium, quod facere potest per seipsum: *Cap. 68. potest.* Quia effectus magis est inspiciendus quam motus: *ad Lib. 3. Baldus.* Intelligi nisi ad agendum electa fuerit ipsius personae industria.

In malis promissis fidem non expedit observari: *Cap. 69. in malis.* Quia fides data, non debet esse vinculum iniquitatis, ut supra dictum de iuramento.

In alternativis, debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri: *Cap. in alternativis.* Quia in alternativis, scilicet hoc, vel illud, verificatio fit in uno eorum: *Decius in d. §. ubi.* Intelligi in alternativa dandi unum vel alterum: In alternativa vero accipiendi electio est accipientis & creditoris: *Lib. si ita ff. de contractu Erupit.* In poenis autem alternativis electio est rei: *Baldus in Lib. quicumque.*

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admitendus: *Cap. qui ad agendum.* Quia in actione proceditur ad rei acquisitionem, in exceptione agitur contra alterum ad rei retentionem, retentio autem à jure facilius conceditur, quam acquisitio: *Lib. per retentionem, Cap. de usuris.*

Factum legitime, retractari non debet, licet casus postea eveniat, à quo inchoari non potuit: *Cap. Factum.* Quia in actibus praecipue spectatur initium: *Lib. cum filius, §. heres, ff. de Legat. 2.*

Frustra fidem sibi quis postulat ab eo servari, cui fidem à se praestitam servare recusat: *Cap. Frustra.* Intelligi circa idem factum. Quia qui aliquid promissit & non praestat, videtur recedere à conditione sub qua alter ipsi promississe censetur: *Lib. cum proponas, Cap. de Pall.* Locum tamen non habet regula, ubi contrahentium ex jure est dispar conditio, ut si contrahas cum pupillo sine auctoritate tutoris, potest ille à contractu rescire, tu vero illi praestare teneris: quia talis contractus mutuus in jure dicitur claudicare: *Lib. Julianus, §. si quis.*

Delictum personae, non debet in Ecclesiae detrimentum redandare: *Cap. 76. delictum.* Quia Praelatus delinquendo non representat Ecclesiam, *ut in textu.*

Intellige, nisi Praelatus delinquat cum consensu Capituli Ecclesiae, *glossa hic.*

In argumentum trahi nequeunt, quae propter necessitatem aliquando sunt concessa: *Cap. in argumentum.* Quia delinente necessitate non est similitudo in totum: *Cap. quod pro remedio, 1. Quasi. 7.* Ubi tamen recurrit necessitas eadem, vel major, potest in argumentum trahi: *glossa hic.*

In generali concessione non veniunt ea quae non esset verisimiliter in specie concessurus, *Cap. in generali.* Talia censentur esse quibus concedere difficilius potest carere, ut sunt instrumenta artis, &c. Quia quando talia specialiter non memorantur, censentur sponte omitti, *Lib. item, §. hoc edictum ff. de honor.*

Qui contra jura mercatur, bonam fidem praestatur non habere: *Cap. 82. Qui contra.* Qui qui se mercatus est, vel sciebat prohibitionem juris, vel eam ignorabat: Si sciebat, planum est quod mercatus se mala fide contra ordinem juris: si ignorabat, tunc etiam mala fides praesumitur, quia ignorantia iura non excusat in foro externo, sed bene ignorantia iura. *Lib. si Fur. ff. de usu Cap.*

Cum quid unà viâ prohibetur alicui, ad id aliam non debet admitti: *Cap. 84. cum quid.* Quia intentio legum, quando aliquid prohibet, ut ad illud nullo modo perveniatur. Intelligi, nisi res prohibeatur principitate certa viâ, aut modo obtineatur, tunc potest aliam viâ admitti. Sic Episcopus suae Ecclesiae à jure allegans, ad aliam non eligitur, sed bene postulatur: *Cap. Extra. Extr. de Postulat. Praelat.*

CAPUT III.

Auctores in Jus Canonicum.

Pauli Lancelotti, Corpus Juris Canonici, anno 1587.

Joannis a Turrecremata, Commentarii in Decretum, vol. duo, anno 1555.

Petri Tholosani, Opera in Jus Canonicum Petri Argona compendium.

Andree Vallensis, Summarium Decretalium D. Gregorii IX. in 4. anno 1645.

Augustini Barbosa, de officio & potestate Episcopi, in fol. anno 1628. ejusdem, de Jure Ecclesiastico universo in fol. anno 1634. De Canonis & dignitatibus in 4. anno 1634. De Parocho, Canonis &c. anno 1640. Summa Decisionum Apostolicarum, in fol. anno 1646.

Bartholomaei Caranica, Ord. Praed. Summa Conciliorum, in 8. anno 1639.

Ascanii Tamburini, de Jure Abbatum, Tomus, anno 1640.

De Jure in omni foro frequentiori, Tomus, anno 1623.

Didaci Covarruviae, Opera juris varia, anno 1599.

Francisci Ziperi Belgae, Jus Pontificium novum, in 1. anno 1620. Ejusdem Notitia Juris Belgici, in 4. Consultationes Canonicae, in fol. Relponso, & de Jurisdictione in fol. Enarratio analytica Juris Pontificii, in 4. anno 1641.

Caroli à Mansfeld, Castra Dei, sive praxis Castrorum militaria, in 4. anno 1642.

Joannis Antonii Malsobrii, Praxis de concursu parochias, in 4. anno 1626.

Prosperi Fagnani, Juris Canonici Opera recentiora, anno 1663.

Joannis à Bokier, Commentaria ad Regulas Cancel-
lariae, in 4. anno 1621.

Joannis Francisci Leonis, Thesaurus fori Ecclesiasti-
ci, in 4. anno 1615.

Joannis Wamefi, Consilia de Jure Pontificio, Lo-
vanii, in fol. anno 1643.

Nicolai Garcia, de Beneficiis, in fol. anno 1618.

Raphaelis de Turri, de Cambiis, in fol. anno
1645.

Olivarii Beltrami, Decisiones Rotæ Romanæ, in
4. anno 1623.

Petrus de Marca, de Libertatibus Ecclesiæ Gallica-
næ, in 4. anno 1641.

Salsiti Tiberii à Corneto, Formularium instrumen-
torum, in 8. anno 1626.

Thomas del Bene, de immunitate Ecclesiastica, in
fol. anno 1650.

Thesaurus Communium Opinionum in fol. an-
no 1684.

Concilium Tridentinum, cum declarationibus
Cardinalium, ex recognitione Joannis Gallemont &c,
in 4. Ant. anno 1633.

Roberti Bellarmini, Declar. Card. de eodem Con-
cilio Tridentino.

Synodus Antverpiensis, in 8. anno 1610.

Synodus provincialis Mechliniensis, in 4. anno
1680.

Pauli Layman, Societ. Jesu, Jus Canonicum il-
lustratum Tomis duobus, Dilingæ anno 1673.

CAPUT IV.

De Notitia totius Juris Civilis, ejusque Parti-
bus, Ordine, Materia, & citandi methodo.

Jus civile seu Cæsareum à Republica Romana in-
choatum fuit, & processu temporum ab Impera-
toribus præsertim Justiniano Seniore auctum, & in
eundem qui modo extat ordinem redactum est, &
dicitur Corpus Juris Civilis. Quatuor partibus constat,
scilicet: Institutionibus, Digestis, Codice, & Authenticis seu
Novellis.

Prima pars (quæ dicitur *Instituta*) continet quatuor
libros Institutionum, quæ sunt velut quædam Isago-
ge, seu introductio ad studium juris Civilis, soletque
citari per peragraphos, & Titulos v. g. paragrafo
Singularum, institutis de rerum divisione.

Secunda (quæ dicitur *Digesta*, seu *Pandectæ*) com-
plectitur 50. libros Digestorum, quorum 24. priores
vocantur Digestum vetus complectens leges antiquio-
res, in Titulos & ordinem Digestas: 14. Sequentes
dicuntur Digestum infortiatum, quod aliqui sic di-
ctum volunt, quia versatur circa fortuitas Successiones,
quæ per mortem & ultimas voluntates obveniunt, alii
aliter: reliqui 12. dicuntur Digestum novum. Dige-
sta ordinariè significantur per duplex F. cujus ratio
communiter adfertur quod à duobus Fridericis Impe-
ratoribus Patre & Filio collecta sint. Sæpe etiam signi-
ficantur per mangnum D, ut patet ex corpore juris.
Subinde etiam significantur per Litteram Græcæ Pandectæ
id est, omnia complectentes. Citantur autem per
initium vel numerum Legis addito ly *Digestis*, hoc
modo: lege *juris* (vel lege 1.) *Digestis* de justitia & jure.
Subinde etiam utrumque indicatur, nempe initium &

R. P. Arfæck, Tom. II.

numerus legis hoc modo: lege *jure* 1. *Digestis* &c.
quod si lex aliqua sit Paulo Longo or addi solet § legis.
Si quando non exprimitur ex qua parte corporis juris
desumpta sit lex, quæ allegatur, censetur sumpta ex
Digestis.

Tertia Pars (sive *Codex*) continet 12. Libros legum
recentiorum, quibus subinde colligantur leges anti-
quiores Digestorum. Significatur per Majusculam C.
citatur eodem modo, quo *Digesta*, nisi quod pro ly
Digestis ponatur ly *Codice*, V. G. lege *sanctos* (vel le-
ge 1.) *Codice* de summa Trinitate.

Quarta Pars (quæ dicitur *Authentica* seu *Novellæ*)
est velut appendix ad codicem continetque Constitutio-
nes alias etiam Cæsareas, divitas in collationes no-
vem, quæ, quia aliis recentiores, appellatæ sunt No-
vellæ. Vocantur etiam *Authenticæ*, non quod majo-
ris sint auctoritatis, quam aliæ leges Codicis, sed ut di-
stinguantur à quodam illarum compendio olim evul-
gato. Significatur per Majusculam A, vel N. Litteras
initiales, citantur hoc modo: lege *per occasionem* A.
vel N. denuptiis. Velsic A. vel N. 22. lege, *per occa-
sionem*.

Præter hæc ad calcem Autenticarum in corpore ju-
ris subduntur varia extra ordinem. 1. Aliquot edicta
Justiniani. 2. Variæ Constitutiones posteriorum Impe-
ratorum. 3. Libri aliquot de feudis. 4. Constitutiones
Friderici secundi Imperatoris, & Henrici Septimi.

Hæc omnia eodem ordine in Juris Civilis Corpore
continentur. In cujus singulas Partes quinam præci-
puè Auctores scripserint, ad finem Capitis sequentis de-
claratur, ut & facile cognosci, & cum delectu adiri,
aut pro re exigentia comparari possint.

CAPUT V.

Regula juris Civilis generaliores, ex corpore Ju-
ris hic in unum selectæ.

Cum hæc Regula plurimum juvent in omni materia
tam Civilis quam Theologica per modum principi-
porum ad formandum Resolutiones particulares, per-
commodum erit hæc simul, tamquam aliquod juris
Civilis Compendium, in promptu habere, quarum
expositio passim in ipso jure prolixius reperitur.

Regula est, quæ rem breviter enarrat, non ut ex re-
gula jus sumatur, sed ex ipso jure regula fiat; Tales sunt
Regulæ sequentes.

Famæ ab omnibus officiis civilibus, vel publicis
remora sunt. Ut sunt officium Judicis, Magistratus,
vel procuratoris agere. *Ulpianus*. Scilicet ex apicibus
juris: possunt enim locum habere in judicio voluntariæ
jurisdictionis, & procuratoris pro Monasterio, & in
favorem pupilli, vel minoris &c. Item ratione juris
hæreditarii, consuetudinis, & ex privilegio Principis:
Ita Bartolus hic cum glossa.

Impubes ab omnibus officiis civilibus debent absti-
nere. Scilicet, ob judicii immaturitatem. Idem esse de
officiis Ecclesiasticis patet ex *Cap. indecorum*, &c. Po-
test tamen pupillus habere beneficium in Ecclesia, sed
vocem sive suffragium dare non potest, *Cap. ex eo, de
Elect. in 6.*

Eius est nolle, qui potest & velle: *Ulpianus*. Hoc est,
illius est prohibere, cujus est imperare. Quia non
censetur in aliqua causa silens, nisi qui potest in ea lo-
qui.

LI

Velle

Velle non creditur, qui obsequitur voluntati Patris, aut Domini: *Ulpianus*. Quia non præsumitur velle cum libertate in iudicio requiritur, sed potius ex timore aut amore.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem: *Ulpianus*. Transferre hic intelligitur de totali abdicacione legitime declarata, ut habet glossa.

Jura sanguinis nullo jure Civili dirimi possunt: *Pomponius*. Quia jus & vinculum naturæ à lege humana non dependet.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur: *Ulpianus*. Quia de minimo facilius præsumitur, sive in voluntate donandi, sive in illi gendi pœnas.

Secundum naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequantur incommoda: *Paulus*. Quia à ratione alierum est rei ejusdem, alium habere commoda, alium incommoda sustinere, cum propter spem commodi rei incommoda ferantur.

Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. Perfectum etiam simplex voluntas intelligitur, nam voluntas est animus facti. Ex ipse hinc, nisi ex causa potestas publica rem alienam transferat.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debetur: *In Lib. enim qui calendar, §. quattor, de Verb. Sign.* Intelligitur, nisi dies alius, ratione loci, tacite intelligatur.

Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur: *Paulus*. Quia possidet soltem jus ad rem legitime habendam.

Imaginaria venditio non est, pretio accedente. Scilicet, quia pretium arguit contractum venditionis.

Cum tempus in Testamento adjicitur, credendum est pro herede adjectum: nisi alia mens fuerit testatoris. Quia in interpretatione Testamenti jura favent hæredi & debitori.

Non tolet doli exceptio nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur; Quia, nisi in tali etiam voluntate sissetur, Testamenta essent nimium litibus obnoxia.

Quoties dubia est interpretatio libertatis, secundum libertatem respondendum erit. id est, pro libertate.

Non debet cui quod plus est licet, quod minus est non licere: Quia in majori minus intelligitur.

In personam servilem nulla cadit obligatio; Scilicet civilis, sed bene naturalis.

Quatenus cujusque interfit, in facto, non in jure, consistit. *Quatenus*, id est, quantum.

Plus cautionis in re est, quàm in persona: *Cautiois*, id est, securitatis, rem habere sibi devinctam, quàm in actionem in personam.

Qui potest invito alienare, multo magis ignorantibus & absentibus. Quia, nisi alterius consensus requiratur, ignorantia & absentia est impertinens.

Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

Nihil tam naturale est, quàm eodem genere quodque dissolvere, quo colligatum est. Ideoque verborum obligatio verbis tollitur, nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur; Sed non in matrimonio, vel quando hæc sunt verba in præjudicium tertii.

Curia est, immiscere se rei ad se non pertinenti. Et

pari ratione, medico imperitia imputatur: *Lib. de ius, §. sicut, ff. de Offic. præfidi.*

Quod sit inuito pietatis, dicitur ad facientem pertinere, *Lib. non tantum, ff. de Appel.*

Nemo, qui condemnare non potest, absolvere potest. Sicut pœnâ ex delicto defuncti hæres teneri non debet, ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset.

Furiosus, vel ejus, cui bonis interdicitur, nulla voluntas est.

In re obscura melius est favere repetitioni, quàm adventitio lucro. Scilicet quando agitur de dano evitando.

Qui in alterius locum succedunt, iusta habent causam ignorantie, an id, quod peteretur, deberetur.

Nemo ex his, qui negant se debere, probentur etiam aliâ defensione uti, nisi lex impediat.

Privatorum conventio juri publico non derogat. Hoc enim potius censetur.

Quod à quoquam pœnâ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur. Scilicet in foro contentioso, contrarium est in foro conscientie.

Consilii non fraudulenti nulla obligatio est, sed tam dolo actio competit.

Socii mei socius, meus socius non est; Scilicet in obligatione juris: sicut vasallus vasalli mei, non dicitur vasallus meus: *maglossa*.

Quidquid calore in acundie vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quàm si perseverant à apparuerit indicium animi fuisse. Ideoque in brevi reverfa uxoris nec divertisse videtur.

Culpâ caret qui sevit, sed prohibere non potest. Unde in jure excusatur servus, qui Domino opem ferre non potuit.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alteri restituere: *Capere* i. occupare ut suum.

Nemo plus juris ad alterum transferre potest, quam ipse habet.

Nihil videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

Semper in dubiis benigniora præterenda sunt: Item, in re dubia benignior est interpretacionem sequi non minus justus, quàm tutius est: *Et passim in Lib. i. benignus, Lib. i. si fuerit &c.*

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. Hinc licet plures obligati sunt in solidum, uno tamen solvente, omnes liberantur.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peccato actio dari; Intellige: Nisi quatenus factus esset loquax.

Hæredem ejusdem potestatis jurisque esse, cujus fuit defunctus, constat. Utpote quodammodo eadem persona cum defuncto.

Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri. In quo scilicet jus non habet, ut sit invitus. Sæpe enim invito altero licet reficere, v. g. synagogam, et si non liceat ædificare.

Qui sine dolo malo ad iudicium provocat, non videtur moram facere; Scilicet, satisfaciendi, modo justam causam habeat litigandi.

Ea, quæ raro accidunt, non temerè agentis negotio computantur; Quia de raro accidentibus regulariter nulla ratio habetur apud legislatorem.

Invito beneficium non datur. Item, Nemo creditur

coq.

Arsd
Ki

The
log
D. IV
2. 2

cogitur invitus. Quia acceptatio est conditio ad hoc requisita, ne jura sint incerta.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cuiuslibet alterius coercitionis ad alium transferre; Quia ad hoc eligitur qualitas talis personae.

Omnia quaeunque causae cognitionem desiderant, per libellum expediti non possunt; Scilicet in his, quae plenam causae cognitionem desiderant, non quae semiplenam.

Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis heredibus, cum moritur, habuerit, habiturusve esset, si vixisset.

Quae in Testamento ita scripta sunt, ut intelligi non possint, proinde sunt, ac si scripta non essent.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem, veluti emancipatio, hereditatis aditio &c. in totum vitantur per temporis vel conditionis adjectionem.

Fraudis interpretatio semper in jure Civili, non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

In toto jure generi per speciem derogatur, & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est; Quia hoc est magis determinatum.

Quae dubitationis tollendae causa contractibus inferuntur, jus commune non laedunt; Quia voluntas privata non praedat juri publico.

Donari videtur, quod nullo modo cogente conceditur.

Novum non est, ut, quae semel utiliter constituta sunt, durent, licet ille casu exiterit, à quo initium capere non potuerunt.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est. Sillibrarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil noceret, quo minus & reus & fidejussor teneatur.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda est ejus, qui eas protulisset.

Quoties utriusque causa lucri ratione vertitur, is praefertendus est, cujus in lucro causa tempore praecedat, item, qui prior est tempore, potior est jure.

Ubiunque causae cognitio est, ibi praetor desideratur, i. iudex.

Ferè in omnibus poenalibus judiciis, aetati & imprudentiae succurritur.

In eo, quod plus sit, semper inest minus. Ut, qui donat vineam, intelligitur etiam donare fructus ejus.

In obsecris inspici solet quod verisimilis est, aut quod plerumque fieri solet; Quia consuetudo est interpretatio, ubi alius non datur.

Non videtur consentire, qui errat: *ex l. si per errorem*. Quia nemo vult quod ignorat.

Refert ad universos, quod publicè fit per majorem partem, *idem in l. quod major ff. ad Municip.* Quia major pars representat singulos.

Non videtur data, quae eo tempore, quo dantur, accipientis non sunt.

Capienda occasio est, quae praebet benignius responsum. Scilicet, Occasio non illicita.

Quae rerum naturam prohibentur, nullà lege confirmata sunt; Quia lex naturae praevalet legi humanae.

Privilegia quaedam causae sunt, quaedam personae, &c.

R. P. Arfdek Tom. II.

ideo quaedam ad heredes transmittuntur, quae personae ad heredes non transeunt.

Cum de lucro duorum quaeritur, melior est causa possidentis. Item, in pari causa possessor potior haberi debet. Item, ubi res dubia reperitur, melior est conditio possidentis. *Gl. in C. nulli dubium &c.*

Qui dolo defecit possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessione dolus est. Hoc ex dispositione juris, ne pateat fraudibus locus.

Bona fides tantum possidenti praestat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. Hinc fit ut rem, quam putat suam, etsi dubiè, justè defendat.

Nemo ex suo delicto meliorem conditionem suam facere potest.

Quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias.

Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est, eum non negare.

Nemo fraudare videtur eos, qui sciunt & consentiunt; Quia sibi imputare debent.

Jure naturae aequum est, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiore, *Lib. non hoc ff. de Condiel.* Et hinc non tantum res furta, sed etiam fructus, ex ea percepti, restitui debent.

Qui de his & reliquo jure fusius tractarunt, Scriptores selectos ad majorem notitiam & delectum hic commode annexemus.

Auctores in jus Civile.

IN Corpus juris Civili, Commentaria sive Notas ex antiquioribus scripsit *Baldus* anno 1540. uti & *Bartholus*.

Franciscus Accursius etiam edidit Corpus juris cum Commentariis, anno 1627. *Hugonis Donelli*, Commentaria juris Tomi 2. anno 1622.

Petrus Rebuffus, in 4. primos libros Pandectarum; in Titulum Digestorum: in constitutiones Regias anno 1613.

Augustini Barbosa, Lusitani, varii Tractatus juris utriusque anno 1631. plures in jus Canonicum, supra.

Francisci Zypae, Belgae, jus Belgicum: Eiusdem, *Judex*, Magistratus, Senator, anno 1633.

Pauli Christmaei Mechlin. Decisiones juris Belgici in 6. partes anno 1661. Eiusdem, in Leges Municipiales Mechliniensium Notae anno 1627.

Antonii Anselmi Codex Belgicus 1644. item, in Edictum Principis Alberti, anno 1656.

Andreae Borruens, de jure, justitiaeque usu & abusu, in 4. anno 1654.

Davidis Doringi Bibliotheca jurisconsultorum, Tomo uno, anno 1631.

Hippolyti Riminaldi Consilia, Tomi 4. anno 1609.

Ludovicus de Molina, de Primogeniis Hispaniae, anno 1634.

Petri Bellugae Speculum Principum, anno 1655.

Nicolai Everardi Consilia & loci communes argumentationum, anno 1577.

Joachimi Hopperi Institutiones Imperiales anno 1560.

Fernandus Vasquez, de Successionibus anno 1619.

Francisci Salgado Labyrinthus Creditorum, anno 1613.

Valentini Forsteri Historia juris Civili Romani, anno 1629, aliiquè.

L 2

CAPUT

C A P. VI.

*Philosophia Univerſe**Origo, Partes, & Ordo Materie.*

Philosophia primùm in Græcia maximè celebris, & in varias Sectas divisa fuit. Inter has præcipui nominis fuere Stoici sub Zenone, Academici sub Platone, & Peripathetici sub Aristotele. Demùm seculo post Christum decimo, & undecimo, Philosophia Aristotelica cæteris prævaluit & in Europæ Academicis seculo duodecimo passim florere cœpit; & in iis hæcenus tot seculis principatum tenet. Schola hæc Peripathetica progressu temporis divisa est in Reales & Nominales, Reales in Thomistas & Scotistas, ex opinionum in variis quæstionibus diversitate. Nostro ævo Doctrinam Peripatheticam multum impugnare cœpit Renatus Cartesius natione Gallus, cum suis aſſectis, de quibus infra Cap. 8. Hic igitur Philosophiæ universæ partes, ordinem, ac materiam ex Aristotele in Scholis receptam sub aspectum proponemus.

LOGICA exordium sumit ab Isagoge Porphyrii, quæ agit præcipuè de Definitione, Divisione, & quinque universalibus in genere, & specie, quæ sunt: Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens.

Sequuntur Antepredicamenta, in quibus traduntur decem Prædicamentorum Regule, definitiones, Proprietates.

Deinde Postpredicamenta, quæ agunt de oppositis, ut sunt: Opposita relativè, Contraria, Privantia, & Contradictoria. Adduntur modi Prioris quinque, modi Simul tres, modi Habendi octo.

Libri de Interpretatione, de Nomine, Verbo, Oratione, & Enunciatione.

Libri Priorum, præcipuè de Syllogismo & ejus Principiis, Figuris tribus, & singularum Figurarum Modis, Conversione, ac defectibus Syllogismorum.

Libri Posteriorum, qui tractant de Scientia, Demonstratione, Opinione, Modis per se &c.

Postremò, Libri Topicorum & Elenchorum, Analyticorum, de varia sede Argumentorum, Fallaciarum & potestatis Syllogismorum.

Hinc tota Logica tractat potissimùm & dirigit tres Mentis operationes, apprehensionem, judicium, & discursum.

PHYSICA continet primò, Octo Libros Physicorum, ut traditos ab Aristotele, de Principiis, Natura & Arte, de Materia & Forma, de quatuor generibus Causarum, de Infinito, Continuo, Loco, Vacuo, Tempore, Motu &c.

Sequuntur Libri de Cælo & Mundo: Libri de Ortu sive Generatione, Elementis &c. Libri de Meteoris, igneis, aqueis, terreis, acris: Libri de Anima vegetativa, sensitiva, rationali, de quinque sensibus, eorumque objectis.

Subditur apud Aristotelem Historia Animalium, deque eorum partibus, actionibus, mirabilibus, per Capita viginti & unum. Hæc pars in Scholis non traditur, continet tamen tractatus scitu dignissimos.

METAPHYSICA considerat speculativè ut ab omni materia abstractas, agitque de Ente, Existentia in ordine ad Deum & creaturas, earumque persona, substantia, suppositivitate. Denique tractat Passiones Entis, Unum, Verum, Bonum. Cæteris Ethicam tradunt aliqui, quam etiam tractavit Aristoteles in libris Ethicorum, sive de moribus.

Curfus ille Philosophicus in Scholis traditur passim per biennium, sed in Hispania & Italia, tractatur diutius, totum illi triennium impenditur.

C A P. VII.

*Principia Scientifica.**Et Axiomata Philosophiæ universæ ad compendium redacta & elucidata.*

Usus & utilitas horum Principiorum patet primò, quia ad perfectionem scientiæ Theologiæ sunt constata aliquam Philosophiæ notitiam prærequiri, idcirco hæc dicitur Theologiæ ancillari. 2. Quia hæc Principia plurimum illustrent intellectum in materia quavis ad discurrendum, discernendum, & rem quamlibet penitus intelligendam. 3. Quia Principia hæc sunt veluti medulla quædam universæ Philosophiæ, quæ ob nervosam & dilucidam brevitate facilitate retinentur, recoluntur, & in quavis occasione cum magna doctriinæ commendatione profertur, quod erit illis, quibus hæc scribimus, singulare subsidium. Sunt autem horum singula vel ab ipso Philosopho tradita, vel in Scholis communi consensu recepta, ut infra in singulis jam patebit.

Axiomata sunt suppositorum: Ita Aristoteles Lib. 1. Metaphysicorum Cap. 1. Sensus maximè receptus & clarus est, Actiones denominativè tribui toti compositivo sive individuo, non soli parti, quæ actionem efficiunt. Scilicet corpore agro, homo denominatur ægrotare; & anima intelligente, Petrus dicitur intelligere.

Actus prior, sive melior, est quam potentia. *Anal. 9. Metap. Cap. 19.* qui exemplum ponit in sanitate actuali, & possibili. Res enim tam physicè quàm moraliter tantò aestimabilior est, quantò magis recedit à mera potentia: hinc etiam plures fit aliquando dari, quàm promitti. Verum non esset axioma intellectum de potentia sive causa respectu actus, quoniam elicit: sic enim motor melior est, quàm motus, quoniam efficit.

Abstrahentium non est mendacium: Arist. 2. Physicorum textu. 13. Sic concipimus animal in homine abstrahendo in conceptu à rationali & irrationali, quod sic de homine nec affirmamus nec negamus, & ideo non mentimur. Quod & in mortalibus locum habet, dum à rerum, quas mentè narramus, veritate abstrahimus.

Omne bonum est communicativum sui: S. Thomas 3. p. q. 1. Art. 1. qui hinc probat convenientiam incarnationis Verbi divini. Ratio physica patet ex inclusione, quæ creaturæ in se mutuo agunt & alias sibi admilant, ut cum non possunt suam substantiam individualem, saltem suam speciem cum aliis communicare. Quod etiam in bonitate morali locum habet, per bonorum & virtutum suarum ad alios participationem.

Arist
KiThe
log
D. IV

Bonum est ex integra causa, malum ex quocunque defectu: *S. Thomas 1. 2. q. 18. Art. 4. alique.* Sic finitas omni ex parte optima, mala fit & dicitur ex unius humoris intemperie. Valet frequenter axioma in materia Theologica, dum actus ex se bonus, vitatur unice circumstantia, quae sit mala.

Bonum totius est etiam bonum partium: *S. Thomas 1. 2. q. 92. Art. 1.* Patet hoc tam in genere physico, quam in genere moris. Quia quod totum absolute perficit, idem etiam perficit singulas partes, ideoque hae naturaliter appetunt bonum totius; quod explicat D. Thomas exemplo manus, quae ictum a capite & reliquo corpore propulsat.

Quid est causa causa, est etiam causa causati: *Arist. 2. Physic. 1. 30.* Quia causans sive produciens causam dat illi potentiam & vires naturales producendi suos effectus, & sic est causa saltem remota istorum effectuum; sicut sol produciens lumen, est causa remota caloris à lumine causati. Et sic in genere moris ex eodem principio, mandans alteri patrare homicidium, est causa moralis istius homicidii, ideoque illi in peccatum imputatur.

Causa secunda agit in virtute causae primae, ex *Arist. Lib. 7. Metaph. Cap. 1. D. Thomas, Suarez, &c.* Tum quia causae create agunt per virtutem participatam à causa prima, tum quia operantur dependenter ab actuali ejus in fluxu in qualibet actione.

Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis, *ita Phil. omnes.* Quia conclusio aequaliter & per modum unius dependet à veritate utriusque praemissae, ideoque ejus veritas non potest esse certior, aut in se firmiter quam sit veritas praemissae debilioris: hinc si haec sitantur probabilis & incerta, conclusio etiam talis erit.

Contrariorum contrariae sunt causae, *Arist. 4. Meteor. Sum. 2. Cap. 3.* Quia cum sint oppositae, requirunt oppositam, aut dissimilem virtutem sui productivam. Quod intellige de causis per se, non de causis per accidens concurrentibus: neque de causis liberis, potest enim volitio & nolitio ejusdem objecti, ab eadem voluntate successivè produci.

Contraria contrariis curantur, *Arist. 5. 1. Problem. 48.* Quia contraria ex eodem subiecto se mutuo expellunt: ideoque morbi frigidi curantur medicamentis calidis, humidi siccis, & contra. Quodd etiam in vitis animi locum habet, dum superbiae medetur humilitas, & sic de ceteris.

Deus & Natura nihil faciunt frustra, *Arist. 1. de Caelo, Tract. 32.* Quia hoc aliquid imperfectionis importaret in effectibus per se, & secundum totam speciem, scilicet in ordine ad finem à Deo destinatum. Et quamvis nobis aliqua superflua per accidens appareant, ut gibbus in homine, aut similia, hae tamen ipsa conducunt ut ceterorum operum pulchritudo magis appareat.

Non valet argumentum à non distributo ad distributum, *Phil. omnes.* Quia sic terminus distributus sive universaliter sumptus in consequente, non continetur aequate in antecedente, ex quo tamen inferri debet.

Quae eadem sunt uni tertio sunt eadem inter se, *Arist. 6. Topic. Cap. 1.* Quia cum illud tertium supponatur esse unum, necessarid unum sunt alia in e ratione sive praedicatione, in quo cum illo tertio identificantur: ut, si Animal & Petrus in enunciando verè

identificantur Homini, necessarium erit identificari inter se, & rectè dici, Petrus est Animal. Et in hoc principio evidenti Syllogismorum vis & ratio consistit. Habet etiam locum suum in genere moris, ut, qui conjuncti sunt per charitatem cum Deo, etiam inter se per amorem conjungantur.

Entia non sunt multiplicanda sine necessitate. Sive, Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. In *Aristotele 1. Phys. T. 50. & de Part. Animal. Lib. 3. Cap. 4.* fundatur hoc axioma, qui hoc modo processit contra Antiquos, qui plura rerum naturalium principia sine fundamento posuerunt: & multum eo pro sua doctrina, quamvis diversa, utuntur *Nominales, & Cartesiani* recentius.

Essentiae rerum consistunt in indivisibili, *ita Philos.* Quia nullum praedicatum essentiale potest ab alicujus re essentia detrahi, vel illi addi, sic ut eadem essentia maneat: & hoc sensu quavis essentia consistit in indivisibili: ut, si de homine neges rationale, vel risibile, destruis totam essentiam hominis.

Finis est causa causarum, *Aristotele 2. Phys. T. 32.* Quia intentio finis obtinendi movet alias causas ad operandum pro fine obtinendo: ut, Roma videnda, movet ad omnia itineris media.

Forma non generatur, neque materia, sed compositum, *Arist. 7. Metaph. T. 26.* Notant Interpretes cum D. Thoma *Lib. 7. Met. Lect. 7. generari, & fieri* ab Aristotele hic strictè omninò sumi pro termino adaequato generationis, scilicet composito, latius verò sumendo; formas etiam dici generari, cujus mentem probant ex eo, quod sic procedat: omne, quod generatur & fit, constat materiâ & formâ, ergo si forma generatur, constabit etiam ex materiâ & formâ, & sic quavis alia in infinitum; Unde inferitur de ipsa forma incompleta non agi, de hoc plura ex sequentibus.

Forma dat esse rei, *Arist. 1. de An. T. 2.* Quia forma materiam ex se indifferentem in certa specie completa compositi constituit. Sic in re morali, actiones ex se indifferentes per intentionem agentis accipiunt certam speciem virtutis aut vitii.

Forma prior est materiâ, & composito, *Arist. 7. Metaph. T. 7.* Prior, id est, perfectior, ut Suarez, alii que, *D. Metaph. 15. Sect. 7. Num. 7.*

Formae est movere, *Arist. 2. Phys. T. 12.* Quia forma est principium motus intrinsicum principale, ut docet D. Thomas *p. 1. q. 77. Art. 1. ad 4.* Et sic communiter dicitur, formam movere ut quo, suppositum verò ut quod. Motus hic non intelligitur tantum localis, sed etiam quavis productiones affectionum, & dispositionum, quae in supposito ab intrinseco fiunt. Hinc etiam est aliud axioma Aristotelis: Dans formam, dat consequentia ad formam. Scilicet in radice & virtualiter, ut explicat Suarez *Metaph. D. 16. Sect. 7.* Porro Aristoteles agens de hac forma 2. de Anima Cap. 1. dicit eam per se substantiam esse, & entitatem constituentem speciem compositi. *Dicimus, inquit, unum quoddam genus eorum, quae sunt substantiam: hujus autem aliud quidem sicut materiam, quod secundum se quidem non est hoc aliquid; aliud entitatem formae & speciem, secundum quam jam dicitur hoc aliquid: tertium quod ex his.* Scilicet compositum.

Generatio unius est corruptio alterius, *Arist. 3. Phys. T. 73.* Scilicet concomitanter, non formaliter, sicut

dum generantur vermes, corpus, sive cadaver corrumpitur; Et hinc ostendit Aristoteles, quomodo res naturalis & mundus possint perpetuum conservari.

Posteriora generatione sunt priora perfectione, *Arist. 2. Phys. T. 66.* Quia juxta aliud axioma, Natura incipit ab imperfectioribus. Sic vit est posterior pueri, sed perfectior; Intellige de effectibus in eodem genere, non diverso, nam accidens posterius est generatione substantiæ, non tamen perfectius.

Gravia & levia moventur à generante, *Arist. 3. Phys. T. 29.* Quia Generans dat formam & illa mediante dat gravitatem formæ propriam, & sic generans non intelligitur movere actum, sed in quantum dedit potentiam se movendi, ita Suarez *Met. d. 13. Sect. 7.*

Ad habitum à privatione non datur regressus, *Aristoteles in post prædicamentis Cap. d. oppositis.* Hoc est, formam jam habitam & privatione amissam, nemo naturaliter recuperare potest; Quia effectus semel corruptus, idem numero reproduci nequit, sed bene idem specie.

Ignoti nulla cupido, *S. Thomas 1. 2. q. 9. Art. 1.* Suarez *Metaph. Disp. 23. Sect. 7.* Quia nihil volitum nisi quod cognitum, adeo, ut passim admitatur, nec quidem per Deum fieri posse, ut voluntas aut appetitus ab intrinseco in rem incognitam feratur.

Impossibile est idem simul esse & non esse, scilicet idem secundum idem: *Aristoteles Et ipsa Natura, 4. Metaph. T. 9.* Ubi ait: hoc esse primum & certissimum omnium principiorum, & ad quod omnia reducuntur. Et in eo neminem falli posse, clarè ostendit Fonseca *4. Metaph. Cap. 3. Quest. 1.* quod cuius evidentissimum est, præter Cartesium.

Infiniti ad finitum non est ratio, sive proportio, *Arist. 3. Phys. T. 72.* Hinc, quando de infinito est sermo, non valent rationes & proportiones à finitis desumptæ, quia ibi conceptus plenè alius formandus est; nec mirum, cum plerique negent infinitum in quantitate aut numero esse possibile.

Intellectus abstrahit à materia, *Ita Philosophi passim.* Sensus est, intellectum cognoscere per species abstractas à rebus materialibus: item, intellectum sæpe considerare tantum universalis, & non singularis, & sic à sensibus differre.

Magis & minus non variant speciem, *Arist. 2. Topic.* Quia magis & minus non designant essentiam rei, sed illius perfectionem accidentalem. Sic idem homo potest fieri magis vel minus calidus, non tamen magis vel minus homo; in essentialibus omnia individua ejusdem speciei sunt paria.

Medium nobilius est extremis, *sic Philosophi.* Hoc præcipuè in moralibus locum habet: sic virtus in medio consistit inter excessum & defectum. In physicis etiam compositum perfectius est elementis, ex quibus componitur.

Modus operandi sequitur modum essendi. 2. Modus cognoscendi sequitur modum essendi. 3. Modus prædicandi sequitur modum essendi. *S. Thomas 1. p. Quest. 12. Art. 4.* Et desumuntur ex Aristotele variis locis. Sensus horum maximè clarus est, Modus operandi, cognoscendi, & prædicandi conformatur essentiae rei, quæ has operationes circa objectum elicit, non verò ipsi objecto. Sic homo, quia existit modo corporeo, operatur & cognoscit per actiones & species desumptas à materia, sive versetur circa ob-

jecta spiritualia, sive materialia: & è contra Angelus agit per actiones & species spirituales, cum versetur circa objectum materiale.

Motus est causa caloris, *Arist. 2. Meteor. T. 42. et in D. Thomæ &c.* Intellige de calore, qui fit in ipsa re mota. Quia per motum corporum fit sanguinis, aut spirituum commotio & extenuatio, & inde calefactio: & hinc, quo corpus manet densius, ceteris paribus, eo manet frigidius.

Quidquid movetur, ab alio movetur, *Arist. 12. Metaph. T. 27.* Ex hoc principio probat Aristoteles divinum Motorem, qui sit Deus, hoc modo: quicquid movetur, sive fit, ab alia causa movetur, sicut accipiendo ab eo suum esse & virtutem sui motum; atqui, in causis non datur processus in infinitum: ergo datur primus motor, sive prima causa, qui est supremus omnium, Deus.

Natura determinatur ad unum, *Arist. 2. Meteor. Tex. 3.* Ubi ait, irrationalem potentiam unam esse unius: ac proinde per naturam hic intelliguntur agentia necessaria, quæ sunt ad unum determinata, ut forma aquæ ad producendum frigus: non verò agentia libera, quæ possunt se determinare ad opposita.

Natura non deficit in necessariis, nec abundat in superfluis, *Arist. 3. de Anim. T. 45.* Locum habet in tota rei specie, non in quolibet speciei individuo: hinc enim monstra proveniunt, quæ dicuntur inordinata toti speciei extranea. Hinc etiam derivatur principium & documentum morale istud *Aristoteles 1. de Cal. Tract. 3. 4.* Natura delectatur paucissimis.

Ex necessario non nisi necessarium sequitur, *Philosophi passim, Et explicat Fonseca Lib. 6. Instit. Cap. 3.* Quod conforme est illi, *Ex vero nisi nisi verum.* Sic enim ex necessario per se sequi potest contingens, quod potest esse falsum, hoc ipso ex vero potest sequi falsum.

Nihil agit indistans: *Ex Arist. 7. Phys. Tract. 4.* hoc est, nulla causa producit effectum in loco à se distans, nisi agendo prius per spatium medium, sive actum medium, ut Philosophi loquuntur. Rationem assignat Suarez de Angelis *Lib. 4. Cap. 3. Num. 4.* quia omnia agentia creata sunt limitate virtutis, quod si possint producere effectum suum in aliquam distantiam, non agendo per medium, possint illum producere in quamlibet distantiam, cum per medium nihil virtutis consumerent, quod tamen repugnat experientie. Et secundum hoc axioma admittendum est, dum ferrum trahit magnetem distantem, aliquid etiam per medium operari.

Nihil agit in seipsum: *Aristoteles 8. Phys. Tract. 4.* Hoc est, idem secundum idem sui non agit in seipsum, sed bene idem secundum unam partem sui agit in alteram partem; sic, dum aliquis se flagellat, manus agit in tergum ejusdem hominis.

Nihil agit ultra suam speciem: *Philosophi cum S. Thoma communiter.* Quia nihil dat alteri id, quod ipsum non habet; sic oculus non potest percipere sonum, nec auditus colores.

Ex nihilo nihil fit: *Aristoteles 1. Phys. textu 14.* Per hoc axioma Aristoteles volebat probare, mundum fuisse ab æterno, cum nihil præxiterit, ex quo fieret. Sed sensus verus axiomatis est, creaturam nihil posse efficere ex nullo præsupposito subjecto. Interim Theologi præclare demonstrant necessarium esse DEUM, sive causam primam, quia alioquin nihil

Arist
kiThe
log

D. II

fuit possibile, cum nihil incipiat à seipso, sive producendo seipsum.

Opinari & existimare non est in nobis: *Aristoteles 1. de Anima textu 155.* Hoc est, non possumus iudicando cuius objecto proposito assentiri aut dissentire, sicut possumus quidlibet imaginari, sed tantum illud, quæ nobis vera vel falsa apparent saltem ex motivo probabili.

Quæ ordine intentionis sunt priora, posterioria sunt ordine executionis: *S. Thomas 1. 2. Quest. 1. Art. 4. in corpore, alique.* Hoc intelligitur de causa finali, nam prius volumus finem quam media, sed tamen media prius exequimur quam finem obtineamus, sic, dum intendimus obtinere sanitatem, tanquam finem, medicinam prius adhibemus & exequimur.

Possibile positum in actu nihil implicat: *Aristoteles 12. Metap. textu 3.* Hoc est, quod est in potentia, ut existat, si supponatur existere, nullum inde sequitur impossibile: ut, si supponas infinitum actu esse possibile, nihil implicat illud existere eodem modo, quo supponitur esse possibile.

Frustra est potentia quæ non reducitur in actum: *Aristoteles de Cal. textu 32.* Hoc intelligendum est præcipue de causis necessariis; frustra in illis asserimus aliquam potentiam, quam nunquam experimur reduci in aliquem actum: sed locum non habet in causis liberis: sic non frustra habeo potentiam eundi in Æthiopiam, quamvis illam nunquam exuar: sic etiam Deus non frustra habet potentiam producendi res merè possibles & Syncategorematicè infinitas, quas tamen nunquam producet.

Non datur in rebus processus in infinitum: *S. Thomas 1. p. Quest. 87. Art. 3. ad 2. Suarez Metap. Dissp. 47. Sect. 11. alique.* Ratio hujus colligitur ex illo, quod supra dictum est, *Quidquid movetur, ab alio movetur.* Et quia causæ creatæ sunt virtutis limitatæ.

Propter quod unum quodlibet est tale, & ipsum magis: *Aristoteles 1. Poster. textu 5.* Hoc intelligitur de iis, quæ suscipiunt magis & minus, ut sunt qualitates, ut, si lignum est calidum propter ignem, ipse ignis debet esse magis calidus. Et ratio est, quia denominatio competit causato propter causam.

Quidlibet est, vel non est: *Ex Aristoteles 4. Metap. textu 26.* Volunt plerique, hoc esse absolute primum omnium principium, Suarez tamen *Metap. 3. Sect. 3.* vult prius & notius esse illud, impossibile est idem simul esse & non esse. Caterum Aristoteles hoc principium usurpat, ut probet, inter contradictoria nullum dari medium.

Quidquid recipitur per modum recipientis, recipitur: *Ita cum Philosophis D. Thomas 1. p. Quest. 12. Art. 4.* Ex quo concludit, intellectum per se non esse capacem ad Deum clarè videndum, quia per se non habet proportionem ad talem visionem. Itaque modus recipientis hic, est capacitas & dispositio subjecti: & hinc fit, ut idem lumen longè alio & perfectiori modo recipiatur in speculum, quam in parietem speculo vicinum, propter diversam utriusque recipientis dispositionem.

Quidquid potest causa prima cum secunda, id potest sola causa prima: *S. Thomas 1. 2. Quest. 51. Art. 4. in Corp. &c.* Hoc axioma maxime intelligi debet de causa efficiente & de effectibus absolutis, non verò relativis, ut sunt aliqui modi, non enim potest à Deo produci unio sine suis extremis, neque hominis v. gr. actio-

nes vitales & libera, modo vitæ aut libero à Deo causari possunt, homine vitaliter non concurrente: quia in his singulis involvitur hæc repugnantia, esse vitalem & non vitalem, liberum & non liberum.

Simile non agit in simile: *Aristoteles 1. de generatione textu 51.* Ratio redditur, quia agens vult assimilare sibi passum, ergo si illud jam est perfectè simile, non agit; nam tunc cessat finis agendi, qui erat sibi passum assimilare. Sic calidum ut quatuor non agit in subiectum, quod habet etiam quatuor gradus caloris, sed bene in illud, quod habet tres gradus. Et in hac ratione fundatur aliud axioma, *Omnis actio est à proportionem majoris inæqualitatis*; adeoque, ubi omnimoda æqualitas, ibi nulla actio.

Simile simili gaudet. Item: similitudo est mater amoris: *Aristoteles in problemate 52. vel 47.* Sic corvus corvo, homo homini, puer puero, lætus læto maxime jungitur. Ratio fundatur in naturali complexione, quæ, cum varias habeat propensiones, magis fertur in aliam, quam sibi similem invenit, sicut quisque fertur in alia bona quæ natura sua magis congruunt, quidlibet enim tendit naturaliter in sui perfectionem.

Sublatà causà tollitur effectus: *Aristoteles 2. Postp. textu 23.* intellige hoc potissimum de causa immediata, nisi alia causa conservans effectum immediatè succedat. Sic, sublato sole, tollitur ejus lumen aut calor, nisi succedat immediatè alia causa conservans, aut causa prima se solà conservet. In moralibus etiam axioma locum habet: sic, sublatis meritis, tollitur gratia, & præmium eorum tantum intuitu conferendum; sublata objecti bonitate causante amorem, tollitur etiam amor. Hæc notat *D. Thomas & Toletus*, etiam posito effectu poni causam per certam consequentiam, nempe quod illius causa vel actus ponatur, vel posita fuerit.

Substantia prior est accidente & tempore, & ratione, & cognitione: *Aristoteles 7. Metap. textu 3.* Prior est Tempore, quia substantia potest esse sine accidente, non contra, saltem naturaliter. Quod si aliqua substantia sit accidenti cœva, ut sol suo lumine, hoc est per accidens ad naturam substantiæ, *Ratione* est prior, hoc est definitione, quia in definitione accidentis saltem in communi ponitur substantia & vix accidens intelligitur sine ordine ad illam. Et hinc prior est *Cognitione*, quoad se, sive ex sua præstantia; quamvis quoad nos, sensus prius deveniunt in cognitionem accidentium.

Supremum infimi est vel attingit infimum supremi: & Infimum supremi est supremum infimi. *Axioma est commune Philosophis teste Rubio 2. de Angelis Quest. 7. Num. 67.* ubi illud pluribus explicat. Patet in omnibus, quæ inter se contingua sunt & quæ inter se certum ordinem includunt. Sic infimum cæli Saturni est supremum cæli Jovis, & infimus ex Angelis, quoad substantiam, est supremus, respectu Hominis, & Homo, qui est infimus creaturarum rationalium, est supremus, respectu sublunarium, & ab utroque aliquid participat, cum Angelis intelligere, cum brutis sentire.

Tempus omnia consumit: *Ex Aristoteles 4. Phys. textu 117.* ubi ait, illa, quæ semper sunt, non esse, nec contineri in tempore. Hæc locutio intelligenda est per syncedochen, continens pro contento: non quod

quod ipsum tempus, quod consistit in motu cæli, aliquid consumat, sed quia hoc ipso quo res tempore concluduntur, paulatim per se & contrariorum agentium violentiâ consumuntur.

Totum omne est majus sua parte: Sic Philosophi omnes. Est hoc axioma per se notum; quia totum includit entitatem unius partis, & insuper partes reliquas. Hærent tamen Tyrones quando sic objicitur: Si quis haberet digitum instar magni trunci, pars illa, quæ est digitus, esset major suo toto, sive isto homine, &c. Sed responderetur, digitus ille esset major isto homine, spectato seorsim absque digito, sic conceditur: digitus esset major toto homine spectato simul cum illo suo digito, sic negatur: ergo & in hoc verum est axioma.

Tria sunt omnia: Aristotelis 1. de Cælo. textu 1. Numerus Ternarius dicitur perfectissimus, quia in eo reperitur ratio principii, mediæ, & finis. Dicitur etiam omnia, hoc sensu, quia ut denominatio illa, omnes, vel omnia possit aliquibus convenire, non sufficit esse unum vel duo, tunc enim dicimus ambo, non omnes, rectè autem dicimus, omnes tres. Rectè hoc usurpatur de Trinitate in divinis, quia illa est omnium istar, perfectione, virtute, bonitate, &c.

Natura abhorret à Vacuo: Arist. Sect. 8. Problem. 9. Hoc est, corpora contingua divelli se non patiuntur, nisi aliud intercedat quod impediât vacuum. Et hinc per canales erectos in motu anthrax ex puteo aqua extrahitur: & folles, obducto foramine, diduci se non patiuntur. Causa ulterior hujus horrois refunditur in illud, Nihil agit indistans, de quo supra, quia agens creatum est limitatæ virtutis, adeoque debet in corpus proximum suam actionem diffundere.

Verum vero non est contrarium: Ita passim Philosophi. Quod dicitur de Vero, accommodatur etiam Bono in genere virtutis, hoc modo: Una virtus alteri non est contraria. Ratio de Vero est, quia omnis veritas nostra est participatio quædam veritatis æternæ, quæ est incommutabilis, quod intelligitur etiam de omni veritate revelata: & hinc etiam omnis definitio Ecclesiæ de veritate, aut falsitate alicujus doctrinæ est irrevocabilis.

Violentum nullum est perpetuum: Aristotelis 2. de Cælo textu 18. Quia violentum est quod fit ab extrinseco, passo resistente; ideoque fit contra naturam, cujus vires, cum sint limitatæ nequeunt violentiæ perpetuæ resistere. Intellige, nisi ab aliqua potentiore causa perpetuò conserventur, sicut damnati in inferno in statu violento in æternum permanebunt.

Dato uno absurdo cætera accidunt: scilicet absurda: Aristotelis 1. Phys. textu 10. Quia inscientiis posito uno falso fundamento, & falsitate pro veritate admittâ, plures falsitates sequi necesse est, ut si admittas Filium in divinis esse minorem Patre, cogaris etiam admittere illum non esse Deum, ab æterno &c. Valet etiam in moralibus, ut si admittas hominem non esse in agendo liberum, admittes etiam non mereri pro virtutibus præmium, neque pro sceleribus supplicium.

Universale aut nihil est, aut posterius est singularibus: Aristoteles de anima, textu 8. Ubi ait, Animal universale aut nihil est, aut posterius: agens enim contra Platonem volentem universale, qua tale existere à parte rei ante mentis operam: adeoque illud posterius significat, post mentis operam, uti exponit Toletus

textu 8. de anima. Unde etiam per nihil, tantum intelligitur nihil existens ante singularia.

Universalia sunt æterna, incorruptibilia, & immutabilia. Est Philosophis commune axioma, etiam apud D. Thomam 1. p. Quæst. 16. Art. 7. Intellige, universalia esse æterna, & immutabilia objective, sive in actu existentia possibilis, sic homo esset semper universale, etsi nullus homo in individuo unquam existeret: quia illud prædicatum specificum, animal rationale, nullam ab æterno involvit contradictionem, sive repugnantiam in ordine ad actualem existentiam.

TERMINI

DISTINCTIONUM PHILOSOPHICARUM

Pro aliis etiam Scientiis explicati.

Duplex est horum cum precedentibus usus & utilitas singularis. Primò, pro illis, qui ante studium Theologiae, aut Juris, operam Philosophiæ non navaverunt. Quibus cum dialecticæ præceptis, horum singula insuper compendii sapè & studiose recolant, nihil sibi magnopere prædicatum communem Philosophiæ usum, deesse experiantur. Secundò, pro illis, qui Philosophiæ a longiori tempore nunquam studuerunt, ut possint scientiam illam hoc brevi Compendio recollere & renovare. Eius hunc suum curam in his brevitate sectamur, ne ipsarum Distinctionum nimia distinctio Lectorem magis confundat, quam utiliter instruat.

Absolute, & respectivè. Absolute sive simpliciter, & secundum quid. Essentialiter, & accidentaliter. Per se, & per accidens.

Absolute dicitur Res talis, quando in se habet notitiam, vel accidens quod requirit talem denominationem: sic homo dicitur absolute rationalis, & paries dicitur absolute albus. Respectivè vero res dicitur talis, quando non habet in se tale quod diximus prædicatum, sed tantum sic denominatur, si cum alio re comparetur: sic vir parvæ staturæ respectivè dicitur magnus, si comparetur cum puero, non verò dicitur gigante.

Absolute aliquando idem est quod simpliciter, quando sine addito, aut limitatione potest res denominari talis. Secundum quid autem res dicitur talis, quando vel secundum partem sui, vel tantum cum additâ particulâ restringente talis denominatur. Sic Ethiops non denominatur absolute albus, sed bene secundum quid, scilicet dentes: & Imago hominis dicitur homo secundum quid, scilicet secundum solam representationem.

Essentialiter dicitur aliquod prædicatum convenire subjecto, sine quo subjectum nec esse nec concipi potest, sive, quod ingreditur primarium rei conceptum, ut rationale respectu hominis. Illud autem dicitur accidentaliter convenire, sine quo res saltem concipi potest, sive, quod non est de primario conceptu illius quod unquamque re est primum & radicale fundamentum cæterorum prædicatorum, quæ in tali re inventiuntur, quo modo etiam risibile tantum accidentaliter homini convenit, etsi sola ratione ab ejus essentia distinguitur.

Arist
Ki

The
log
D. II

Per se id dicitur convenire rei, quod ex natura ipsius rei convenit, seu ex principiis intrinsicis. Sic v. g. homini conveniunt *per se* omnia prædicata quæ ipsi sunt essentialia, vel etiam propria quarto modo: & quæ necessario comitantur naturam v. g. esse natura sua bipedem. *Per accidens* autem id convenit rei quod convenit ei accidentaliter & non necessario, seu quod convenit ei quasi casu, & aliunde. Sic Logicus *per se* est Philosophus, *per accidens* autem est albus, pius, nobilis. *Per se* quandoque idem est, quod propter se & ex professo: *Per accidens* autem, idem quod propter aliud. Sic Logica *per se* agit de operationibus intellectus, *per accidens* autem de signis, vocibus &c.

Res in actu & potentia. In actu primo, & in actu secundo: In actu exercito, & in actu signato: De potentia Dei ordinaria, & de potentia absoluta: Adequate & inadæquate: Extensivè & intensivè: Realiter & intentionaliter: Positivè, & negativè.

ACTU esse res dicitur, quando de facto est extra suas causas, id est, quando à suis causis producta est ut existat. **POTENTIA**, vel in potentia res dicitur esse, quæ quidem non existit, sed tamen potest existere, sic Antichristus est potentia, etiam hodie.

ACTUS PRIMUS, est ipsa potentia v. g. videndi, intelligendi &c. **ACTUS VERO SECUNDUS**, est actio elicità à potentia: unde in actu primo, dicitur quis operari quando habet potentiam operandi; in actu vero secundo, qui de facto operatur. Sic dormiens dicitur videre vel discurre in actu primo, tum verò videre vel discurre in actu secundo, quando de facto aliquam visionem aut argumentationem elicit.

ACTUS SIGNATUS dicitur, i. Quando actus in propositione significatur expressè, id est, quando expressè & signantibus verbis dicitur talem actum competere alicui rei: Etiam si ille actus in propositione illa, non exercetur. **ACTUS VERO EXERCITUS** dicitur quando actus exercetur re ipsa, etiam si expressè seu signanter non dicatur exerceri, v. g. quando dicitur: Petrus est doctus: hæc doctrina prædicatur de Petro in actu exercito, id est, actus prædicationis seu affirmationis de Petro verè exercetur. Quando vero dicitur: de Petro affirmatur vel prædicatur doctrina: Tum est actus signatus; & doctrina de Petro prædicatur in actu signato, id est, signantibus verbis exprimitur quod actus prædicationis doctrinæ competat Petro, quæ tamen prædicatio non exercetur in ista propositione.

Sic etiam Superior aut Pastor sobriè & castè vivens concionatur suis in actu exercito de sobrietate & castitate. Quando autem verbis aut signis commenat sobrietatem concionatur de sobrietate & castitate in actu signato.

Per potentiam Dei ORDINARIAM id dicitur fieri, quod potest fieri secundum legem & decretum ordinarium Dei, quod ille statuit servare circa res creatas. *Per potentiam vero Absolutam Dei*, id dicitur posse fieri, quod abstrahendo ab omni libero decreto Dei, & à cursu rerum Ordinario, à Deo potest fieri. Unde per absolutam Dei potentiam dicitur omne id posse fieri, quod non involvit contradictionem: Sic R. P. Arsjæk. Tom. II.

per potentiam Dei absolutam absque omni studio potest hodie Aristotelem doctrinâ Philosophicâ superare, non tamen de potentia ordinaria.

ADÆQUATE sumitur res quando integrè & totaliter accipitur. Sic homo adæquate sumptus est animal rationale. **INADÆQUATE** verò sumitur res, quando sumitur partialiter. Sic homo inadæquate conceptus, est animal, est physice solum corpus, vel sola anima.

REALITER seu primo-Intentionaliter sumitur res, quando consideratur prout est à parte rei, & non ut vestita est quasi extrinsece aliqua Intentione, sive conceptu circa eam versante. **Secundo-Intentionaliter** sumitur res, quando res sumitur simul cum cognitione, & tota ratio cur prædicatum ei conveniat est, quia circa rem præcessit actus intellectus. Sic homo, & animal sumuntur realiter, seu primo-Intentionaliter, quando dico: Petrus est homo: Leo est animal. Sumuntur vero: Secundo-Intentionaliter quando dico: Homo est species: Animal est genus: quia denominationem speciei aut generis habent ratione conceptus generici aut specifiçi.

EXTENSIVE & INTENSIVE dicuntur potissimum de qualitate, aut quantitate: Extensio enim qualitatis v. g. caloris tunc fit quando calor extenditur ad plures partes subjecti. Intensio vero tunc fit, quando in eadem parte subjecti ponuntur plures gradus qualitatis v. g. caloris. Gradus autem communiter assignantur octo: ita ut qui octo Gradus v. g. caloris habet, dicatur habere intensissimum calorem. Sic manus calida ut sex: est intensive magis calida quam totum Corpus calidum ut quatuor, sed tamen extensive magis est calidum quam illa manus per se sumpta.

POSITIVÈ res dicitur aliqua talis, quando in illa vere reperitur forma denominans. Sic mel dicitur dulce positivè, quia dulcedo vere est in mille. **NEGATIVÈ** verò aliquid dicitur tale, quando caret solum formâ contraria. Sic omne id dicitur esse dulce negativè quod non est amarum. Et puer dicitur probus negativè qui nihil committit improbitatis.

Directè, indirectè: Directè & reflexè: In recto, & in obliquo: In sensu composito & diviso: Materialiter & formaliter. Specificativè & reduplicativè. Formaliter, virtualiter, eminenter, radicaliter.

DIRECTE, id intendi dicitur in quavis actione quod primario, & ratione sui intenditur. **INDIRECTE** verò, id quod tantum ratione alterius intenditur, & quasi per accidens. Sic Logica directè agit de operationibus intellectus; indirectè vero de signis vocibus &c. Item in moralibus, directè dicitur intendere homicidium, qui illud mandat, **indirectè**, qui illius aliquam causam ponit. **DIVISE**, ut opponitur **REFLEXÈ** quando res cognoscitur primò in se, non in alia cognitione de illa habita.

In recto, & in obliquo importari, maxime dicuntur de terminis connotativis & relativis. Significari itaque **in recto** idem est quod in enunciatione significari identificatum cum subjecto. Illud autem significatur **in Obliquo** quod non significatur identificari cum subjecto, sed tantum esse aliquid pertinens ad subjectum, vel ad reatum ipsius prædicati. Ut in hoc termino *albus*, significatur

ficatures quæ est alba in recto, albedo vero in obliquo: Hinc in prædicatione quæ dico, *paries est albus*; identifico rem quæ est alba cum pariete, non vero identifico albedinem cum pariete: Vera enim est hæc propositio; paries est res habens albedinem: Falsa autem altera, paries est albedo.

Sensus compositus alicujus propositionis dicitur, quando fit compositio prædicati cum subiecto secundum significata formalia utriusque. Ut cum dico: *Logicus est Philosophus*, scilicet, ut *Logicæ prædicatus*: Item, *Justus est beatus*, scilicet, manens justus. Sensus autem *Divisus* tunc habet propositio, quando prædicatum convenit subiecto ratione tantum significati materialis. Ut cum dico: *Album potest esse nigrum*: hæc enim propositio in sensu composito est falsa; sensus enim compositus est, album manens album posse esse nigrum, sive albedinem & nigredinem posse esse simul in eodem subiecto: In sensu autem *DIVISO* propositio illa est vera; Tunc enim sensus est: Album, seu id quod est album non tamen manens album, posse esse nigrum.

MATERIALITER, & FORMALITER, variis modis sumitur. I. *Materialiter* dicitur prædicatum convenire subiecto quando convenit ratione materiæ, sive subiecti. Sic dicitur *album*, v. g. lac, materialiter, non formaliter dulce. *Formaliter* verò convenire dicitur, quod convenit ratione formæ: sic album formaliter, sive ut album, est disgregativum visus. Quæ distinctio etiam locum habet quando prædicata sunt realiter eadem, & tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiæ & formæ: Sic in sensu *Materiali*, sive identico, animal est rationale, quia animal & rationale sunt eadem res, *Formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversæ in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est quod identice, seu *specificativè*. *Formaliter* autem quandoque idem est quod *reduplicativè*: quod exprimi solet per particulam *quatenus*, in *quantum*, *quatenus*, &c. Ita homo formaliter seu reduplicativè est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo est Rationalis. Si autem dicam: homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu formali, sive reduplicativo.

III. *Formaliter*, *virtualiter*, *eminenter*, dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus: Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causæ continere *Formaliter* quando illa entitas effectus quam producant reperitur in ipsis causis. Sic *ignis* dicitur *Formaliter calidus*, quia calorem, quem producit etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causæ continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiat: sic piper, aut vinum virtualiter dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

Denique *Eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non æquivalenter tantum & virtualiter effectum continet, sed etiam est multo perfectior effectui, sublatis scilicet imperfectionibus quæ sunt in effectui. Sic sol *Eminenter* est calidus, quia & virtutem habet producendi calorem, & est calore perfectior. Item Deus *Eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia sublatis imperfectionibus suis in se continet ut causa perfectissima,

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se: *Radicaliter* autem vel *fundamentaliter* quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic *Risibile* sumptum formaliter est proprietas hominis, & à rationali distinguitur; *Risibile* autem sumptum radicaliter est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter; ita ut prædicatum quod dicitur convenire subiecto formaliter, sit in recto de definitione subiecti. Sic homo est formaliter animal: uti & rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia hæc hominis definitionem aut essentialiam non ingrediuntur.

CAPUT VIII.

Authores varii, etiam Recentiores in Philosophiam universam.

EX singulis Scholis & Nationibus aliquos antequam antiquos quam recentiores, qui in Philosophiam ferè universam scripserunt, ut hujus scientiæ studiosus non ignoret aliquos celebriores Scriptores, quorum notitiam aut delectum habere, pro sua vel aliorum institutione, commodissimum experietur.

S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, in libris de Cælo, Mundo, & aliis in illius Operibus etiam Theologicis passim explicatos.

Ioannes Duns Scotus Doctor Subtilis Ordinis Seraphici, in Philosophiam universam.

Curfus complutensis PP. Carmelitarum Discretorum.

Aegidius Romani, Ordinis S. Augustini, Philosophia.

Guilhelmi Philippi Lovanii in col. Liliensi olim Professoris, Philosophia, in qua modernæ etiam opiniones explicantur.

Guilhelmus van Siehem Ordinis S. Francisci Philosophia percommoda, etiam recentiora complectens.

Francisci Bone Spei Ordinis carmelitarum calculatorum, Curfus Philosophicus.

Emanuelis Maignan Ordinis minorum, Philosophia nova, sive curfus Physicus recentioribus multum insistentis.

Honorati Fabri Societatis *IESV* Philosophia & maximè Physica methodo etiam nova.

Francisci Suarez Societatis *IESV*, Metaphysica amplissima.

Scriptit etiam in Philosophiam *Casimirus Thibet*, Ordinis Capucinatorum.

Antonius Gaudinus, Gallus. *Raymondus Maister*, Gallus. *Ioannes à S. Paulo*, Hispanus. *Scipio Claremontanus*, Italus.

Cenalmus Digbaus, Anglus, in Philosophia observationes plurimæ novæ & ingeniosæ, & demonstratio immortalitatis animæ.

Petrus Cassendus, Gallus, in Philosophiam exquisita plurima.

Gemma Frisius ex Acad. Lovan. de Cælo &c.

Libertus Fromondus, ex eadem, Meteoræ, & *Aristarchus*.

N. Fournenc, Ord. Oratorii in Philosophia.

Contm.

Arad
Ki

The
log
D. IV

Comimbrensis cursus Philosophiæ Col. Societatis IESU, Eman. Goetz.

Thomas Cajetanus Ordinis Prædic. in Philosophiam plurimam in comment. ad D. Thomam.

Christophorus Javellus, ejusdem Ordinis Prædicatorum, Philosophia Rationalis, Naturalis, Moralitatis.

Nicolaus Colbertus in Gallia Episcopus, Philosophia vetus & nova nuper edita.

Rodericus de Arriaga Hispani Lucronensis Societatis IESU, Cursus Philosophiæ universæ, editus anno 1632. Ex eadem Soc. scq. *Francisci Oviedo* Hispani Madritensis Philosophia universa, anno 1640. *Bartholomæus Amicus* Itali, in universam Aristotelis Philosophiam disputationes anno 1649. *Thomas Comptoni* Angli, Philosophia universa in Col. Angl. Leodii, anno 1666. *Balthazarus Tellez* Lusitani, Ulyssiponem. summa universæ Philosophiæ, anno 1675. *Cosmus Amanantini* Mediolanensis, summa Philosophiæ ex D. Thomæ doctrina, anno 1634. *Francisci Alphonsi* Hispani, Philosophia universa, anno 1649. *Francisci Freyre* Lusitani, Philosophia universa Tomo unico, anno 1644. *Alphonse de Perasse* Peruviani, Cursus Philosophiæ, anno 1657. *Maginus Pafsi*, Hispani, Cursus universæ Philosophiæ, anno 1659. *Petri Hurtadi de Mendoza* Hispani Commentarii in Philosophiam universam, anno 1651. *Richardus Lynceus* Galvienti, Hibernus, Philosophiam universam edidit in Hispania circa annum 1650. &c.

Materiæ quædam singulares & raræ. *Ferdinandi Casfrilli* Gaditani Soc. IESU, Magia naturalis, anno 1667. Ex eadem *Athanasii Kircheri* Germani, de Arte magnetica anno 1681. *Georgii Fournier* Galli, de arte navigandi anno 1652. *Joannis Baptiste Ferrarii* Scenensis, Flora, sive, de cultu florum anno 1655. *Matthæi Ricci* Maceratenis, de Elementis anno 1610. *Nicolai Cabez* Ferrariensis, Philosophia magnetica &c. anno 1650. *Joannis Eusebii Nirenbergi* Madritensis, Curiositas Philosophia, Theaurus mirabilium Naturæ, de Antipathia & Sympathia, anno 1658.

RECENTIORES ALII.

RENATUS *Cartesius* natione Gallus; professione Laicus: ab incunte ætate Mathesi & Philosophiæ incubuit, postea militiam secutus est; sed hac relicta ad studia est reversus, in quæ ut liberius incumberet; relicta patriâ, in Hollandiam ad Egmontium venit. ibique viginti quinque annis commoratus est. Post hæc Parisios reversus, multis, etiam in Aula, in pretio fuit. Sed cum Urbs tam frequens studiorum otio non haberet, & à Christina Sueciæ Regina multum sollicitaretur, ad eam in Sueciam profectus est: sed non diutius commoratus, in Urbe regia Stokolmii post paucos menses obiit anno 1650. ætatis suæ anno 54. Corpus ejus inde postea translatum, & in templo S. Genovevæ Parisiis sepultum est. Vir erat cartesius multum resoluti, & satis elegantis ingenii: adeo ut varia etiam prædium exoleta, quadam novitatis specie multum exornaverit. In suis Mathematicis passim ab omnibus, in Philosophicis ab aliquibus, in paucis Scholis, & non per omnia, recipitur: ab illo hi passim dicuntur Cartesiani, sive Corpusculatores, ut distinguantur, à Peripatheticis, qui Aristotelicis principiis potius adherent: aliquos ex utraque parte novos Scriptores mox referemus.

R. P. Arfæck. Tom. II.

Edidit *Cartesius*, Meditationes primæ philosophiæ, & principia, & Methodos, & Passiones animæ: Item, Meditationes Metaphysicas, & varia Geometrica. Post mortem editi sunt duo Tomi Epistolarum; & aliquid additum tractatui ejus de Homine.

Dissidet plurimum *Cartesius* à doctrina communi inter peripatheticos, circa Prima Philosophiæ Principia, existimans suas Idæas esse firmiores. Et in his contra eosdem statuit demonstrationem Dei, in eo quod habeamus claram Idæam entis à se. Discrepat etiam circa naturam & numerum Elementorum. Circa materiam & formam tam in animatis, quam inanimatis, quam statuit in varia variorum corpuseulorum dispositione. Circa actionem, & efficientiam novæ entitatis per causas secundas. Circa essentiam corporis naturalis, quam ponit in extensione actuali, & penetrabilitatis experite. Circa spatia realia sive extensionem Universi, quam statuit indefinitam. Circa Vacuum, quod asserit absolute esse impossibile. Circa qualitates Peripatheticas, quales nullas admittit: nec quantum apparet entitates Modales à Modificatis realiter distinctas. Circa Motum corporum, quem statuit de novo nullum fieri, sed eundem qui à mundi exordio fuit, corporibus motis communicari. Circa Animatorum sensationes, quas vult non in aliis membris fieri, sed in cerebro, sive glandula pineali: plura alia docet prædictis annexa.

Contra *Cartesii* Principia scripsit ex Acad. Lovaniensi Professor in Pædagogia Castrensi librum cui titulus, *Cartesius seipsum destruens*. In Academia Duacena illa passim non recipiuntur: uti nec in Academicis Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ. Illa quoque in multis insectatur *Gassendus*, *Moria*, *Sorberius* & plures alique infra. Ex Academia Leydeni vehementer contra illa agit *Fridericus Spanhemius* Professor in libro, de novissimis circa res sacras in Belgio dissidiis, ubi circa paginam 76. citat plurimos Scriptores, & variarum Academicarum Decreta contra illa Principia tanquam in ordine ad Atheismum, &c. nimis periculosa, sic ille fusius.

Non pauci tamen varia ejus Principia in suis etiam Scriptis tuentur & alii varia naturæ Experimenta pro iis elucidandis operose examinant. Eo conducunt *Robertus Boyle* Scriptoris Angli, paradoxa Chymicophysica, & Hydrostatica: item, de coloribus, Historia fluiditatis & firmitatis, Experimenta physico-mechanica, &c. Item *Jacobi du Hamel* Tractatus de Corporum affectionibus anno 1679. pro doctrina *Cartesii* positive varia scripsit *Jacobus Rohault* in tractatibus physicis anno 1672. *Guilielmus Philippi*, *Callii*, *Cordemais*, *Clerfeliæ*, *Antonius le Grand*.

Sed contra *Cartesium* porro scripsit *La Grange*, Ordinis Oratorii: & in variis *P. Honoratus Fabri*. Item *P. Ignatius Gasto Pardies*, *P. Dinetus*, *P. Stephanus Natalis*, Gallus, in *Physicam veterem & novam*. *Potstremò D. Ludovicus de la Ville* in suo Libro gallicè contra *Cartesium*, dedicato Archiepiscopis & Episcopis Galliæ, ubi in Dedicacione adducit Decretum Regis Christianissimi in Concilio status habito Vercellis die 2. Augusti anno 1675. in quo declarat opiniones *Cartesii* posse deordinationem in Regno causare, quam expedit omnino prævenire: ac notum facit universitati Parisiensi se cupere ut maneat in resolutione suscepta, & hætenus conservata istas opiniones non recipiendi. Exhibet insuper Litteras Regis prohibentis

bentis ne Andegavi doceantur aut sushineantur opinio-
nes in principiis Cartesii fundatæ, quibus porro injun-
gitur istius loci Intendenti ut executioni manus adhi-
beat : hæc ille fufus.

Extat Decretum Romanum sacre Congreg. Indicis,
datum in Palatio Apostolico Quirinali anno 1663. in
Indice Librorum prohibitorum sub Alexandro VII.
quo decreto prohibentur &c. donec corrigantur varii
libri Renati Cartesii, ut de prima Philosophia, & plu-
ribus aliis ejus libris expressis in illo Decreto, cujus &
hic exemplar habemus. Sed hæc hæctenus abundè pro
ut illi notitia totius Philosophiæ etiam modernæ.

CAPUT IX

SCIENTIÆ MATHEMATICÆ.

Partes, Axiomata, Ortus, Auctores.

PARTES sunt : Geometria speculativa, & practica.
Arithmetica, Algebra, Astronomia, Cosmogra-
phia, In sphaeram, Astrolabium, Optica, Catoptrica,
cylindrica, & Annularia, Architectura militaris, Ho-
rologia solaria, & alia practica.

Ex Mathesi, quia Philosophiæ germana est, pauca
hic Axiomata Geometrica ad aliquam ejus notitiam
delibandam adjicio.

Quæ eidem sunt æqualia, & inter se æqualia sunt :
Est Euclidis, & seq.

Quod uno æqualium majus, aut minus est, majus
quoque aut minus est altero æqualium, & contra.

Si æqualibus addas æqualia, tota erunt æqualia.

Si ab æqualibus demas æqualia, quæ remanebunt
erunt æqualia.

Si inæqualibus addas æqualia, tota erunt inæqua-
lia.

Si ab inæqualibus tollantur æqualia, quæ remanent
erunt æqualia.

Omnes Anguli recti inter se æquales sunt.

Parallelae lineæ communi perpendiculari utuntur.

Duæ rectæ lineæ spatium non comprehendunt.

Duæ rectæ lineæ nequeunt habere segmentum com-
mune : & omnes rectæ punctualiter se interse-
cant.

Mathematicus abstrahit à Materia.

Indivisibile additum indivisibili non facit majus.

Quolibet numero sumi potest major.

Omnis numerus seipsum metitur per unitatem.

Hæc sufficiant ad gustum aliquem hujus scientiæ,
quam ejus Cultores ex Josepho *Lib. 1. Cap. 3.* tradunt,
ut omnium antiquissimam originem duxisse ex nepo-
ribus Seth, qui cælorum ordinem, & syderum cursus
primi observaverint. Ex his autem post diluvium
emanasse ad Assyrios & Chaldæos, postea ad Græcos,
& præcipuè excultam à Pythagora Philosophorum
antiquissimo, uti & à Democrito, Platone, & Aristote-
le, & maximè ab Archimede, quem humanæ subtili-
tatis Apicem appellant.

Post Christum anno 70. *Claudius Ptolomæus* in A-
stronomia summus, & admirandus fuit, quem per lon-
gam temporum seriem secuti sunt alii, ac denuum *Eu-
clides*, cujus Scripta nunc præcipuè in Scholis mathe-
maticis traduntur, atque ante illum repertam esse ad-
mirabilem illam artem quam *Algebram* dicimus, sed
ab aliis recenter magis excultam, agnoscit noster *An-
dræas Tacquet*, qui & ipse in hac Provincia Flandro-

belgica non ita pridem eam Scientiam Scriptis illustra-
vit : uti & *P. Georgius à S. Vincentio*, ac *P. Agustinus
Gotteniez*, qui & Romæ Mathesim multis jam annis
summa cum laude publicè proficetur.

Scriptores quidam alii in Mathesim tam antiquioribus
quam recentioribus.

Petri Herigonii, Cursus Mathematicus in 6. Tomis
in 8. partibus anno 1644.

Francisci à Schooten Exercitationum Mathematicarum
Libri 5. in 4. Lugduni Batavorum anno 1657.

Gemma Frisii, Lovan. de Principiis Astronomiæ
Ejusdem Cosmographia in 4. Antverpiæ anno 1624.

Guido Valdis, Problemata Astronomica, Venetæ an-
no 1609.

Joannus de Sacro-bosco Sphæra, cum Scholiis *Junii
ni*, in 4. Antv. anno 1573.

Ismaelis Bulliardis, Astronomia Philosophica, Parisiis
anno 1645.

Roberti Flud, Microcosmus & utriusque Cosmi li-
storia, anno 1619.

Christophori Clavii Germani ex Soc. *IESU* Opera
Mathematicorum Tomi 4. anno 1612. Ex eadem Soc.

Andree Arææ Germani, Clavis Mathematicæ, anno
1675. *Bernardini Ginnari* Itali, Tabulæ perpetuæ horarum
ortus & occasus solis, anno 1617. *Christophori
Scheineri*, Germani, Disquisitiones Mathematicæ, de
Controv. novis, anno 1611. *Godofridus Francigenus*
Prov. Flandro-belgiæ, Problemata optica, anno
1630. *Theodori Moreti* ejusdem provincie Antverp.
Propositiones Mathematicæ de Celeri & Tardis, Navi-
bus & Armorum, anno 1635. *Hugonis Semplici*, Scoti,
& J. de Mathematicis disciplinis Lib. 12. & *Disquisitionum
Mathematicarum*, anno 1654. *Joannis Lantzi*, Ger-
mani S. J. Institutionum Arithmeticarum Libri 2. an-
no 1638. *Josephi Blancani*, Itali S. J. Dissertatio de Ma-
thematicarum natura, sphaera mundi, &c. anno 1624.
Matthæi Ricci, Itali S. J. Cosmographiæ, & Astro-
logiæ præceptiones &c. anno 1610. *Andree Tacquet*
Antverp. de quo supra, in Mathesim ferè universam
opera exquisitissima in 8. *Francisci Aguilonii* Brus-
selenfis Soc. *IESU*, Opticorum Libri 6. Obiit Antver-
piæ anno 1617.

CAPUT X.

THEOLOGIÆ UNIVERSÆ.

*Partes, Ordo, Materia, prout in cursu Theologiæ
per singulos annos distribuuntur.*

THEOLOGIA prout in Scholis nunc usurpata, primam
ferè originem, & ordinem accepit à *Petro Lom-
bardo*, qui dicitur, Magister Sententiarum. Fuit hic
vir eximie doctus, Universitatis parisiensis doctus, &
oraculum, natus in Lombardia, inde dicitur *Petrus
Lombardus*, postea creatus Episcopus parisiensis; obiit
ibidem Anno 1164. Scripsit & digessit Theologiam in
Quatuor Libros Sententiarum, quos varii intra refo-
rendi suis Commentariis illustrarunt. Sed nemo clarior
& illustrius quam *D. Thomas Doctor Angelicus*, qui præ-
terea edidit suam summam Theologicam, excellenti
ordine & methodo digestam in Primam partem, Pri-
mam secundæ, Secundam secundæ, & Tertiampar-
tem, quem ordinem jam passim Scholæ sequuntur.
Vixit & floruit centum circiter annis post *Lombardum*.

Obiit 7. Martii anno 1274. ætatis suæ anno 50. In Sanctorum numerum relatus à Joanne 22. anno 1323. & Doctoribus Ecclesiæ adscriptus à Pio V. anno 1567.

Hoc igitur ordine deductas omnes theologiæ Partes uti jam in Scholis traduntur supra reperies Tom. 2. Part. 1. per totam.

Ordo Cursus Theologici in singulos annos distributus.

Theologia Scholastica ubi per quadriennium à duobus Professoribus tota traditur.

Primo, Anno dicitur manè, de Deo uno, & trino, & de Angelis. Dicitur à meridie, de Justitia & Jure ab altero professore.

Secundo, anno manè, de Incarnatione. A meridie, de Beatitudine, & Actibus Humanis.

tertio, anno manè, de Sacramentis in genere, & tribus primis in specie, Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia. A meridie, de peccatis, Legibus, & Gratia.

Quarto, anno manè, de penitentia, Extrema unctione, Ordine, & Matrimonio. A meridie, de Fide, Spe, & Charitate.

Cursus theologiæ *Moralis* ubi per triennium absolvitur. Primo anno manè dicitur, de Deo, & Religione. A meridie, de Justitia & Jure.

Secundo anno manè, de Incarnatione, & Actibus humanis. A meridie, de Sacramentis in genere, & de Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, Extrema unctione, & Ordine.

tertio anno manè, de peccatis, Legibus & Gratia. A meridie de penitentia, Censuris, Matrimonio. Materiam de Fide, Spe, & Charitate tertio anno commodè tradit idem qui Scripturam proficitur.

CAPUT XI.

Auctores in Theologiam Antiqui, & Recentiores.

In quatuor Libros Sententiarum petri Lombardi, de quo supra, scripsit ex Ordine Prædicatorum D. Thomas, Albertus Magnus, Guilielmus Durandus, Joannes Capreolus in libros sentent. tom. 4. &c.

Ex Ordine S. Francisci Joannes Duns Scotus, S. Bonaventura, Alexander Avenis, Petrus Aureolus Card. Petrus Pofnamiensis Comment. in libros Sentent. Scoti. Hugonis Cavelli, in libros Sentent. Scoti, Annotationes & Scholia, &c.

Ex Ordine S. Augustini Egidius Romanus, Thomas Argentina, &c. Ex aliis varii, ut Joannes Major Doctor Paris, scripsit in 4. Sentent. anno 1509. Guilielmus Etlus Doctor Duacenus in 4. libros Sentent. tom. 4. anno 1616. &c.

Theologiam universam ordine novo jam in Scholis passim recepto scripsit præclare D. Thomas in sua Summa, de qua Cap. præcedentis initio. Post illum, & in illius Summam ex omnibus Scholis, & Nationibus theologiam ediderunt plurimi, ex quibus hic conor prout occurrunt, aliquos notiores adducere Thomæ Cajetani Card. Ordinis Prædicatorum commentaria in Summam D. Thomæ. Collegii Salmanticensis in Hispania Patrum Discalceatorum cursus theologicus editus Madriti anno 1631. Andrea Davallis Doctor

Parisiensis in D. Thomam romi 2. anno 1636 Joannis VVigers Doctor Lovaniensis theologia Univerfa anno 1629. Francisci Sylvii Doctor Duacensis Commentarius in D. Thomam, anno 1618. Joannis Malderi Episcopi Antverpiensis Opera Theologica in 1. partem, 1. secundæ &c. anno 1616. Francisci Bona Spe Belgæ ex Ordine Patrum Carmelitarum calceatorum, cursus theologicus. Alexander Pesantius Romanus, commentaria brevia in Summam. D. Thomæ Bartholomæi de Medina Ordinis Prædicatorum Commentarii Scholastici romo 2. anno 1618. Dominici Scoto Ordinis Prædicatorum Opera theologica, & in 4. Sentent. anno 1598. Dominici Bannez Ordinis Prædicatorum Opera theologica Tomi 3. anno 1614. Guilielmi Herinx Ordine S. Francisci Episcopi Iprentis, Summa totius theologiæ Scholasticæ & Moralis, anno 1660.

Caroli Josephi Tricassini ex Ordine Patrum Capucinatorum, Opera theologica, cum 30. rationibus potissimum ex S. Augustino pro vera arbitrii libertate. Eliqui Bassas Opera theologica & Lud. Caspensis ac Lud. a Dola de concursu Dei, ex eodem Ordine Joannis Driedonis Lovanii Operum theologicorum Tomi 4. anno 1656. Joannis Pauli Nazarii Ordinis prædicatorum in D. Thomam Tomi 4. anno 1621. Pacis Iordanii Opera Theologica Tomi 3. anno 1650. Petri à S. Iosepho Idæa Theologiæ speculativæ & moralis in 12. an. 1640. Philippi Gamachai D. Sorbon. summa Theologica, Parisiis anno 1627. Raphaëlis Aversa Opera in Partes Theologiæ pleratque.

Matthæus Kellsionus Anglus Doctor Duacenus in 3. partem D. Thomæ. Alphonsus Curiel, Salmanticensis in D. Thomam. Guilielmus Mercerus in Acad. Lovaniensi, commentaria in 3. partem D. Thomæ. Theodorius Smising ex Ordine S. Francisci de Deo uno & trino, Tomi 2. Egidius de Presentatione, Lusitanus, ex Ordine S. Augustini, de Beatitudine corporis Tomi 3.

Thomæ Hurtado Ordinis prædicatorum, Resolutiones Morales & Scholasticæ. Joannis Baptista Gonet Ordinis prædicatorum, clypeus Theologiæ Thomisticæ. P. Contenson ejusdem Ordinis Theologia recentior. Ex eodem Ordine prædic. in varias Theologiæ partes scripserunt. Alexander Seville Ant. de libero arbitrio contra Jansenii Doctrinam. Didacus Alvarez, de auxiliis. Vega, de justificatione. D. Antoninus, Summa; Mariales, Bibliotheca Theologica. Idephonsus in D. Thomam Tomi 3. Barthol. Medina in eundem, alique.

Theologia Moralis, per Antoninum Dianam Panormitanum Clericum Regularem, Resolutionum Moralium Partes 12. Tomis 5. in fol. anno 1640. &c. Emanuelis Rodriguez summa Casuum conscientie in 4. anno 1614. Francisci Bordoni, Consilia Regularia in fol. anno 1641. Henrici de Vilalobos Hispani, Theol. Moralis partes 2. in fol. anno 1640. Joannis Cayamuel Hispani in Regulam S. Benedicti; ejusdem Theologiæ Fundamentalis, Moralis, Regularis, Tractatus varii anno 1646. Laurentii Portel, Ordinis S. Francisci Dubia Regularia, & Responiones morales in 8. anno 1634. Ex eodem Laurentii de Peyrins, de Privilegiis Regularium &c. anno 1643. Bosco, de Sacramentis &c. alique.

Ludovici Miranda, Manuale prælatorum Regularium in fol. an. 1617. Martini Navarri ab Azpilqueta,

in 4. & 8. Tomis. Confessorum, Manuale Confessoriorum &c. anno 1588. &c. *Martini Bonacina*, Casuum conscientiarum Tractatus absolutissimus in Tomis 2. in fol. anno 1628. &c. *Petri Marchant* Resolutiones & Tribunal conscientiarum, in fol. anno 1642. *Petri Binsfeldii*, Enchiridion Theologiæ Pastoralis in 8. anno 1604. *Rufii Bensonii* Speculum Episcoporum, in 4. anno 1595. *Sylvestri Prieratis*, Summa, partes 2. in 4. anno 1554. *Stephani à S. Paulo* Ord. Carmelitarum Calecat. Theologia Moralis in 8. anno 1664. *Basilius Pontius* Ordinis S. Aug. de Matrimonio, & *Marcus* de Sacram. Ordinis.

Theologiam Universam ex Societate in lucem dederunt sequentes. *Franciscus Suarez* Hispanus Granatensis Tomis 12. non magis amplè quam solidè, obiit anno 1617. ætatis ferè 70. Societatis inite 54. *Gabriel Vasquez* Hispanus, Tomis 10. cum ceteris ejus operibus, obiit anno 1604. ætatis 55. Theol. docendæ 29. *Adamus Tannerus*, Germanus, Tom. 5. obiit anno 1632. ætatis anno 60. *Rodericus de Arriaga*, Hispan. Cursus Theologicus, obiit anno 1667. *Franciscus Amicus* natione Italus, edidit Cursum Theologicum Tom. 8. obiit anno 1651. ætatis 70. *Thomas Comptonus* Anglus Cursum Theologiæ accuratum edidit in Col. Angl. Leodii Tomis duobus. *Gregorius de Valencia* in Summam universam D. Thomæ. *Jacobus Granadus* in eandem. *Joannes de Salas* Hisp. in Theol. fere universam, uti & *Gaspar Hurtadus*, & *Franciscus Oviedus*, & *Joannes de Lugo* Card. *Ludovicus Maranus*, *Martinus de Esparza* Italus, *Luisius Turrianus* Hisp. anno 1635. &c.

Summam Theologiæ Scholasticæ brevem ex eadem Societ. edidit *Martinus Becanus* Germanus, *Honoratus Fabri*, Gallus. *Christophorus Haunoldus* Germanus. *Joannes Propositus* Belga Atrebat. magnam partem Theologiæ edidit anno 1634. ætatis 63. *Paulus Sherlogus* Hibernus scripsit de scientia media. *Petrus VVadringus* etiam Hib. scripsit librum de Incarnatione; alterum de Contractibus. *Sfortia Pallavicinus* Cardin. edidit magnam partem Theologiæ Scholasticæ, uti & *Dicaftillo* Ital. *Antonius Terillus* Anglus, de Fundamento Theol. Moralis sive Conscientia probabili Leodii. *Leonardus de Penafiel* natione Peruanus, origine Hispanus, scripsit de Deo uno & trino, de Fide, de Incarnatione. *Matthæus de Moya*, Quæstionum moralium selectarum Tomos 2. *Tho. Sorbuellus* Anglus Analyfim fidei,

Theologia Moralis universæ Opus absolutissimum ex S. J. edidit *Paulus Layman* Germanus Lib. 5. & *Vincen-tius Fullincus*, Tomis 2. & *Joannes Azor* Institutionum moralium Tomis 3. & *Valerius Reginaldus*, Præxim fori Penitentialis Tomis 2. *Thomas Sanchez* S. J. (non *Joannes*) de Matrimonio Tomos 3. In præcepta Decalogi Tom. 2. Conilia moralia Tom. 2. *Paulus Comistoglus* Responfa Moralia, & de Contractibus. *Franciscus Toletus* Card. Summam casuum conscientiarum. *Ferd. Castropalans* Theologiam moralem admodum accuratam. *Georgius Gobat* Experimentias Theologicas, & Quinarium tractationum Theologicarum. *Hermannus Busenbau*, medullam Theologiæ moralis in 8.

In Provincia *Flandro Belgica* in varias Theologiæ partes scripsit *Leonardus Lessius* patriâ Brechtanus in Brabantia, de Justitia & Jure, & ceteris virtutibus Cardinalibus, de Beatitudine, & Actibus humanis &c. Opuscula etiam varia de Gratia, prædestinatione,

summo Bono, providentia Numinis, perfectionibus divinis &c. Obiit anno 1623. ætatis 69. *Aegidius à Coninck* Belliolanus scripsit de Sacramentis & ceteris Tomis 2. De Actibus supernaturalibus: Fide & charitate Libris 4. de Absolutione moribundæ & jus defensione. De Deo Trino & Incarnato, opus posthumum: obiit Lovanii anno 1633. *Martini Boerserus* Boxtellanus, de Conscientia. *Ludovicus de Scheldere* Brugenis, de principis formandæ conscientie Tractatus 6. & Synopsim Theologicam de Sacramentis. Obiit anno 1667. *Franciscus van der Veken*, Auerperpiensis, de Deo uno & trino. De simplicitate & libertate Dei. *Ignatius Derkennis* Auerperpiensis, de Deo uno & trino. Positiones sacras de Eucharistia &c. *Philippus de Hornes*, Præcipuas controversias in forma Theilum deductas. *Cornelius Hazæeri* in Theologia fidei controversiis Opera varia. *Michael von Traub*, elaboravit Compendium Resolutionum Antonomæ Dianæ. *Maximilianus Ledem* de Attritione &c. & *Aegidius Elfrix*, varios Tractatus Theologicos in Controversiis modernis. *Jacobus Trinius*, Auerperpiensis; & *Cornelius à Lupide* Bucholdianus, plurimas spectantia in Scripturam universam; & alia in aliis Operibus.

Scriptores in Controversiis Theologiæ modernis.

Circa controversias Theologiæ modernas, scripti in Belgio, de Attritione Tractatus varios *Christianus Lupus* & Franc. *Farvacquez* Ordinis S. Augustini, uti & de eadem contra scripsit variis Tractatibus *Maximilianus Leacnt*, & *Aegidius Elfrix* Soc. I. E. S. De Methodo remittendi & retinendi peccata E. D. *Gummarus Huygens* Lovanii: Et contra *Franciscus Carolus Reymakers* in Responfione brevi &c. De eadem *Franciscus Jacobs*, Quæstio Theologica, An & quando neganda sit, aut differenda Absolutio Penitentis. De eadem alterius eruditissimi *Profejmus libes*, cui Titulus: Praxis Solida retinendi peccata.

Francisci Simonis, Status, origo, & scopus Reformationis &c. circa administrationem & usum Sacram. Penitentia *Ejusdem*, de Fraudibus Hæreticorum, Pars prima, secunda, &c. *Mucarus Havermani* Objectionis Præmonstratensium, circa Prædicta, Epistola Apologetica ad Innocentium XI. Item, Examen libelli, Pentalogus Diaphoricus: & alia Opuscula: nec non Tyrocinium Theologiæ moralis, anno 1675. *Laurentius Neesen* Theologia moralis Christiana de Sacramentis. Circa obligationem concionem & Sacrum audiendum Paræcia propria, Libellus cui Titulus, Obligatio illa clarè demonstrata. Huic oppositus libellus *Exaltatus* canonum &c. contra hunc *Christophorus Philalethi*, iusta defenfio &c. Postea prodit nova Canonum exhibitio, stabilita per *Christianum Lupum*: deinde ejusdem *Christ. Philalethi*, deductio Juris Passorum. Accesserunt Analecta Privilegiorum, & Jurum Regalarium, per R. P. privilegiorum professorem.

Nicolaus du Bois, tractatum edidit in 4. Circa propositiones 45. ab Alexandro VII. prohibitas, eorumque Auctores. Motivum Juris: Circa obligationem Concionis & Missæ in paræcia: Circa Monita familiaria, & plura alia, ac novissimè de obligatione ipsi Sacramentalis. *Guiselmus le Maire*, statuta libellis Exregis.

Hand
ki

The
log.

D. 11

De Charitate, libellus, Ignis Fatuus. Contra Libellus, Ignis fatuus extinctus, per *Campianum Florum* anno 1679. *Albertici vanden Kerckhove*, Theologo. Bernardino disquisitio de Attritione, amore &c.

Christianus Alerbinus, de peccatis Ignorantia, an eaque est juris naturæ liberet à peccato, per tres partes solidè deductum. Mala fides Auctoris anonymi, per *Danielem Campfordum*. Doctrina mira ac nova &c. per *Vicum Ioson*.

Wilhelmus Sandes, Confutatio Triumvirorum, circa Propositiones 65. ab Innocentio XI. prohibitas, eorumque Auctores. Dehis denuò à *Petro Moens* quidam editum. *Henrici Noris*, Apologia Augustiniana. *Præmonis Neuffer*, Germani, Prodrum velitaris contra vindicias Augustinianas &c. Sunt & aliorum temporum libelli in variis Controversiis editi.

CAPUT XII.

Notitia specialis circa praxim Curia Ecclesiastica, præsertim Romanæ.

DOctrinæ Theologicæ, ac juris Canonici plurimum annexa est cognitio *Fori Ecclesiastici*, & quo modo diverſa causa ad diverſa Tribunalia referri, & in his judicari debeant. Cum enim Christi in toto orbe Vicarius nequeat per se tot tantarumque causarum discussionem & judicium exercere, varias Romæ constituit Congregationes sive Tribunalia sibi subordinata, quorum singula de certo genere causarum sententiam ferant, sua deum auctoritate comprobant. Horum notitia quanto difficilior est, tantò erit hic in unum collecta commodior.

I. Congregatio *Cardinalium sanctissimæ Inquisitionis* erecta fuit à Paulo III. per Constitutionem quæ incipit, *Leet*, an. 1542. Et eadem denuò restituta à Sixto V. constit. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. Et habetur in Tomo 2. Bullarii Laertii Cherubini.

Ad hanc Congregationem pertinet Inquisitio hæreticæ pravitatis, & potestas citandi, procedendi, sententiandi, & definiendi in omnibus causis tam hæresim manifestam, quam schismata, apostasiam à fide, magium, sortilegia, divinationes, Sacramentorum abusus, & quæcumque alia, quæ etiam præsumptam hæresim sapere videntur concernentibus, non solum in Urbe, sed etiam in universo terrarum orbe ubi Christiana viget Religio, super omnes Patriarchas, Primates, &c. Sic habet Bulla supra citata. Unde etiam ad hanc Congregationem deferuntur examinanda, & censuranda, qualitas Doctrinæ quæ in quæstionem vocatur, ut patet ex pluribus ejus Decretis etiam recentioribus.

Cardinalium in hac Congregatione assistentium quidquid major pars decernit validum est, perinde ac si omnes illic convenissent, & major pars consensisset. Ita *Barbosa* ex Pii IV. Constitutione 79. quæ incipit, *Com* 101, an. 1564. Ubi addit, hanc Congregationem appellationes ab aliis Inquisitoribus audire, & suos Inquisitores ubivis locorum deputare.

II. Alia est Congregatio pro Interpretatione Concilii Tridentini. Hæc erecta fuit primum à Pio IV. Constit. Quæ incipit, *Alias nonnullas*, anno 1564. Tomo 1. Bullarii, & deinde restituta à Sixto V. Constit. 74. *Immensa*, an. 1586. in qua istius Congregationis nomen & potestas his verbis declaratur. Eorum qui-

dem Decretorum, quæ ad Fidei dogmata pertinent interpretationem nobis ipsis reservamus. Cardinalibus verò Præfectoris interpretationi, & executioni Concilii Tridentini, si quando in iisquæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & Ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerferit, interpretandi facultatem, Nobis tamen consultis, impertitur.

Hinc Congregationis Concilii Tridentini Declarationes ad instar legis communis solent allegari. Illis etiam plurimum Rota Romana deferre solet, nec eas ullo modo in dubium revocare, ut ostendit *Barbosa* in sua summa Apostolicarum decisionum.

Sed hic ad praxim specialiter notandum est, iustu Urbani VIII. anno 1621. Congregationem hanc mandasse ac præcepisse, hujusmodi Declarationibus tam impressis, & imprimendis, quam manuscriptis, nullam fidem esse in judicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantum illis quæ in authentica forma, solito sigillo & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Cujus declarationis verba transcripta habet Ant. Diana Resol. Moral. Part. 5. Tr. 2. Resol. 96.

III. Congregatio altera est quæ dicitur, *Sacrorum Rituum*, ad quam referenda sunt quæ spectant ad ritus, ceremonias, aliaque ad divinum cultum pertinentia. Hæc erecta fuit à Sixto V. in Constit. 74. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. cujus officium, potestas, & procedendi modus, ex sequentibus ipsius Bullæ verbis authentice exponetur.

Quinque Cardinales delegimus quibus hæc præcipue cura incumbere debeat, ut veteres Ritus sacri ubivis locorum in omnibus Urbis, Orbisque Ecclesiis, etiam in capella nostra Pontificia, in Missis, divinis Officiis, Sacramentorum administratione, ceterisque ad divinum cultum pertinentibus à quibuscumque personis diligenter observentur, ceremoniæ, si exoleverint, restituantur, si depravatæ fuerint, reformentur. Libros de sacris Ritibus, inprimis Pontificale, Rituale, Cæremionale, prout opus fuerit, reforment, & emendent. Officia divina de Sanctis Patronis examinent, & Nobis prius consultis, concedant, diligentem quoque curam adhibeant circa Sanctorum canonizationem, Festorumque dierum solennitatem, ut omnia ritè & rectè, & ex Patrum traditione fiant, &c.

Hæc tamen congregatio non concedit Litteras remissoriales pro formanda inquisitione ad canonizationem Sanctorum auctoritate Apostolica, nisi prius expediantur Litteræ Apostolicæ in forma Brevis eidem congregationi directæ, ut notat *Sellius* in selectis canonicis Cap. 1. Num. 77.

Non solet etiam passim concedere in Officiis ab ea approbandis Antiphonas, Versiculos, Responsorias, Hymnos, & alia similia propria, præter Lectiones secundi nocturni, ut tradit *Lezana* ex actis congregationis Rituum.

Neque solet approbare aliquas Litanias præter ordinarias impressas in Breviario, & eas quæ de B. Maria recitantur in Ecclesia Lauretana. Idem in summa *Quæst. Regular. Tom. 3.*

Congregatio Rituum Memorialia non recipit, nisi porrigentes sint Procuratores habentes mandata, aut litteras legitimas ad tractanda negotia. Singula prædicta

dicta in praxi notanda sunt, ut sciatur in quibus, & quo modo ad hanc Congregationem recurrere oporteat.

Postremò notandum, Decretis, declarationibus, & decisionibus hujus Congregationis fidem in iudicio vel extra non deberi, nisi in authentica forma cum sigillo & subsignatione Cardinalis Præfecti munita fuerint, ut statutum est iussu Urbani VIII. anno 1632. prout supra de Congreg. pro interpretatione Tridentini.

IV. Accedit his *Congregatio de Propaganda Fide*, quæ constat certo numero Cardinalium, Prælatorum, ac Regularium, primum erecta à Gregorio XV. per Constitutionem, quæ incipit, *Inscrutabili*, anno 1621. in qua constituitur 12. Cardinales, & alios Officiales, ac certis redditibus dotavit, ut Congregatio illa intenderet negotiis, rebus ac personis Missionum, & aliis quæ ad Fidei Catholicæ propagationem conducunt: quorum singula in particulari ex ipsa Pontificis Constitutione hic breviter describo.

Nos ut majori cum vigilantia, cura, & fervore opus profequi possimus, & in posterum successores nostri: nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium peculiari sollicitudine negotium committendum duximus. prout tenore præsentium committimus, & demandamus, Volentes ut in unum Congregati, adhibitis etiam aliquot Romanæ Curie Prælati, & Religiosis viris, ac Secretario, in commune consulant, tantæque rei nobiscum invigilent, &c. Quod ut commodius præstari possit, semel coram Nobis, ac bis saltem in domo antiquioris eorum quolibet mense congregentur, omniaque ac singula negotia ad Fidem in universo mundo propagandam pertinentia cognoscant & tractent; & graviora quæ in prædicta domo congregati tractaverint, ad Nos referant; alia verò per seiplos decident, & expediant pro eorum prudentia. Missionibus omnibus ad prædicandum & docendum Evangelium & Catholicam doctrinam superintendant, Ministros necessarios constituent & mutent. Nos enim tam præmissa, quam omnia & singula desuper necessaria & oportuna agendi & exequendi liberam & amplam potestatem Apostolicâ auctoritate præsentium tenore concedimus.

Constituit idem Pontifex ut litteræ & scripturæ omnes dictæ Congregationis gratis & absque ulla mercede expediantur. Hæc non parum, ubi res postulat, ad Missionarii instructionem conducent.

V. Sunt & alia Tribunalia minus communia, prout est *Cancellaria Romana*, quæ maximè versatur circa Ecclesiastica Beneficia, & Officia, quæ à Sede Apostolica dependent. Unde & eorum causas audire insuper Cameræ Apostolicæ jura curare, & exequi consuevit.

Rota Romana est tribunal ad quod referuntur Quæstiones difficiliore in negotiis Ecclesiasticis, & aliis urbis Romanæ, quæ in utramque partem debitè examinantur, & ab Auditoribus Rotæ de illis demum fertur sententia, quæ passim dicitur, *Decisio Rotæ Romanæ*. Varias hujus Rotæ decisiones inter alios adducit *Barbosa*, *Lezana*, & *Diana* parte undecima ad Tractatus miscellaneos in fine.

VI. Pro Foro interno, & quibusdam facultatibus & gratiis annexis, pridem erecta est *Pœnitentiaria Romana*, & confirmata à Sixto IV. Paulo III. & Julio III. in Constit. *Rationi congruit*, anno 1558. Præest illi

Cardinalis qui dicitur, Major Pœnitentiarius, quicquid & gratias elargitur, & signat. Alii ibidem Confessarii ex diversis Nationibus congregati, absolvendis pœnitentiis ex quacumque orbe Christiani partibus Romam adventantibus cum ampla facultate operam assiduam præstant. Praxim & facultates hujus Pœnitentiariæ accuratè exhibuimus supra *Part. 4. Tract. 4. Cap. 8. §. 5.* Et ex illa Modum procedendi, ac formandi supplicationes & Expeditiones in his Tribunalibus facile perspicias.

Habent & Ecclesiæ particulares sua Tribunalia, in quibus judicantur Cause Fori Ecclesiastici, ut sunt variae quæ pertinent ad matrimonium, divortia, simoniam, usuras, hæresim, apostasiam, sacrilegium, delicta Clericorum, immunitatem Ecclesiasticam, &c. miles, quæ referuntur ad Curiam Episcopalem. In hoc Tribunali præcipue sententiam fert ipse Episcopus, & Officialis, cum Secretario, & aliis qui ad hoc iudicium adhibentur. Has causas fori Ecclesiastici illi citam de Judici Laico ad se pertrahere, sub gravibus censuris pœnis in Bulla Cœnæ contentis. Quando tamen devenit ad pœnam sanguinis, solet reus tradiri manus potestatis secularis. Sed ex his, ceterisque hæc tractatis, ante omnia sollicitè discamus, quo modo de ipsi ante Tribunal supremi Judicis demum secuti compareamus.

PROSECUTIO.

Hujus Idææ Scientifiæ ad ceteras Facultates & Scientias Controversiarum, Interpretum, Commentariorum, Asceticorum, Human. &c. in eodem genere.

Quoniam intellexi quam habeatur passus gratia & opportuna, ac instar thesauri aut Bibliothecæ portatilis, prior illa Idæa Scientiæ Theologiæ, Juridicæ, ac aliarum annexarum, cum Novissimis Auctorum selectiorum in Partes singulas, Impellere nunc ulterius ut ex plurimorum voto idem præsentium exponendis ad communem notitiam ceterarum Facultatum Tractatibus, & Auctoribus qui materiam singulas in particulari tractaverunt. Ingens enim hoc est commodum pro vario variorum ulu tam pro Mathematicarum notitia, quam pro Auctorum in omni genere lecturæ: qui pro ulu particulari magis accommodati sunt: diu multumque indagantur, & cum errore ac dispendio alii & alii sæpe comparantur, nisi oportuna delectu sub unum aspectum expositi habeantur.

Controversiarum Variarum contra Hæreses, Scriptores variis hujus præsertim seculi.

Præter ac Scriptores antiquiores contra omnes hæreses suorum temporum Hæreses ab exordio Ecclesiæ ordine temporis expositos habes in hujus Operis Tomo 1. circa finem. Recentiores aliquos in communi materia hic proponemus.

Robertus Bellarminus Card. ex Soc. IESU scriptor Tomos complures De Controversiis Christianis Præsertim adversus hujus temporis Hæreticos, opus sanctissimum & toti Ecclesiæ utilissimum.

Thomas Stapletonus Anglus, Doctor Divinus scripsit de principiis fidei, contra Wistacherum, præ auctoritate Ecclesiastica, & alia plurima ac utilissima Tomis 5. in fol. comprehensa.

Jodocus Coccius, edidit Controversiarum Tom. 2. in folio anno 1601.

Zacharias Boverius edidit demonstrationum veræ fidei Tom. 2. in folio, & Consultationem orthodoxi in 8.

Antonius Peres, Authentica Evangelii Fides in 4. anno 1626.

Arnoldus Meshonius, Historia Anabaptistica in 4. anno 1617.

Buinderus à Gandavo, De dissidio Hæreticorum, in 8. an. 1590.

Cuneri Petri D. Louan. Controversiæ in 8. anno 1583.

Franciscus Agricola, Propugnaculum Fidei: de primatu S. Petri, de verbo Dei scripto & non scripto &c. in 8. 1477.

Franciscus Hallier, Defensio Ecclesiasticæ hierarchiæ, in 4. an. 1632.

Franciscus Sonnius Demonstratio Religionis Christianæ in folio anno 1562.

Franciscus Sylvius D. Duacenus, de Præcipuis Controversiis Fidei, in 4. anno 1638.

Georgius Ederus, Malleus Hæreticorum in 8. anno 1581.

Guilielmus Lindanus D. L. Panoplia Evangelica in folio. Christomachia Calvinistica &c. in 8. anno 1584.

Guilielmus Reginaldus, Calvino-Turcismus in 8. anno 1597.

Henricus Octavus Rex Angliæ, antelapsus in Hæresim, Assertio septem Sacramentorum contra Lutherum.

Henricus Sedulius, Præscriptiones adversus Hæreses, in 4. anno 1606.

Jacobus Hamelius, de Religionibus diversis non admittendis, in 8. anno 1589.

Joannes Lensæus, de persecutione piorum, de officio Christiani in persecutione contra falsos patriotas, de Purgatorio, Satisfactione &c. in 8. anno 1578.

Joannes Malderus Episcopus Antverpiensis, Antisynodica, sive Adversiones in Synodum Dordracenam in Hollandia, 8. anno 1620.

Lucas Wadingus Hib. Min. Apologeticus.

Michael Naucclerus, de Monarchia divina Ecclesiastica, & sæculari Christiana, in folio Tom. 2.

Nicolaus Sanderus, de Schismate Anglicano, de visibili Monarchia, de Sede Apostolica, &c. anno 1610.

Odouardi Westoni, Sanctuarium juris Pontificii in 8. anno 1613.

Petrus Caletinus, de arcibus Catholicæ veritatis, in folio anno 1612.

Salomonis Theodati, pacificatorium dissecti Belgii in 8. anno 1613.

Thomas Zovius, de signis Ecclesiæ, Tomis 3. an. 1592.

Ex Soc. Jesu inter plurimos, Martinus Becanus, Manuale controversiarum in 4. Et Compendium manualis controversiarum in 16. aliæque anno 1625.

Franciscus Costerus Mechliniensis, Enchiridion Controversiarum præcipuarum. Et Apologia pro Enchiridion contra Franc. Gommarum Calvinistam in 8. anno 1604.

Carolus Scribanus, Bruxellensis, Orthodoxæ Fidei controversiæ, de scriptura, Traditionibus, Judicæ controversiarum, Invocatione Sanctorum, miraculis, &c. in 8. an. 1622.

R. P. Arsdæ, Tom. II.

Adamus Contzen, de unione & synodo Evangelicorum, de vera & falsapace Germaniæ, defensio Belarmini de gratia, &c. in 8. anno 1618.

Antonius Posselvinus, Atheismi Hæreticorum hujus temporis refutati &c. in 8. an. 1586.

Edmundus Campianus, Anglus, Rationes decem, Fidei Catholicæ Academicis Angliæ, in 12. anno 1631.

Franciscus Turrianus, defensio pro Canonibus Apostolicis, de Ecclesia & ordinationibus Ministrorum, de Eucharistia, defensio locorum Scripturæ, & primatus S. Petri supra Concilium, &c. in 4. & 8. anno 1580.

Gregorii à Valentia, Controversiæ, in folio anno 1610.

Henricus Fitz-Simon, Hib. Britonomachia Ministrorum, in 4. an. 1614.

Heribodus Rosveydus, Ultrajectinus, de fide Hæreticis servanda, Lex Talionis contra Causo-bonum, Syllabus malæ fidei Capellianæ, Elixir Calvinistarum &c. in 8. an. 1621.

Jacobi Gordoni, Controversiarum Epitome in 4. anno 1612.

Jacobus Gretserus, Defensio Controversiarum Belarmini Tom. 2. in fol. & alia plurima.

Ioannes Bagotius, Apologeticus fidei, in fol. anno 1645.

Joannes Dyrasus, pro Rationibus Campiani contra Wittacherum, in 8. anno 1582.

Leonardus Lessius, Flandro-Belga, Disputatio Apologetica de Potestate Pontificis Romani, in 4. Consultatio fidei capellendæ, de Antichristo &c. in 8. an. 1614.

Maximilianus Sandaus, Demonstratio ad Controversias Hollandicæ prodroma. Hydrus Hollandicus &c. in 8. anno 1619.

Nicolaus Serravius, Trihæresim, Minerval pro Trihæresio, de Lutheri Magistro, Lutheroturcicæ orationes &c. in 8. anno 1604.

Cornelius Hazart, Aldenardensis, de Invocatione Sanctorum, Flandricæ, de Caremoniis Missæ &c. de extrema Unctione, de Purgatorio, de Reliquiis, Pergrinationibus, Eucharistia, Confessione auriculari, cultu imaginum, de jejuniis Ecclesiasticis, ejusque Ceremoniis, &c. præter alios Tractatus plurimos contra variorum Ministrorum impugnationes & errores.

Petrus Cottonus, Gallus, Gallicæ de Missæ Sacrificio, Apologetia pro Matre Dei, Epistola Apologetica pro fide Catholica, de modo agendi cum Hæreticis, defensio Concilii Tridentini, Epitome Controversiarum, & alia plurima circa annum 1618.

Petrus Canisius, Belga-Neomagensis, edidit Summam doctrinæ Christianæ, Commentaria de verbi Dei corruptelis, & plura alia contra sui temporis in Germania hæreticos circa annum 1571.

Nicolaus Romani, Brugenis, Calvini effigies centum coloribus ad vivum expressa, de prædestinatione & justificatione, item Calvini confessio ex eculeo, Ant. in fol. an. 1623.

Præter alios Tractatus plurimos ubique editos contra variorum Hæreticorum impugnationes & errores.

Interpres in Sacram Scripturam.

IN Scripturam ferè totam ex Antiquioribus scripsit, Rabanus Maurus. Anselmus Laudunensis, Hugo Cardinalis, Strabus. Nicolaus Liranus, Dionysius Carthusianus, D. Thomas in Epist. Pauli, Job, eisdem Catena, postilla in Genesim &c.

Alphonfus Tostatus, Tomis 14. in fol. anno 1596.

Cornelius Jansenius, Gandensis Episcopus, Tom. 3. in fol. an. 1613. Antverpiæ.

Franciscus Lucas, Tomos 4. in fol. anno 1606. Antverpiæ.

Guilielmus Estius, Doct. Duacenus, Annotationes & Commentaria in Scripturam, &c. in fol. an. 1629. Duaci &c. *Jumillus*, in totam Scripturam, breviter in 12.

Thomas Cajetanus, in omnes Epistolas Canonicas Acta Apostolorum, Quatuor Evangelistas, &c.

Hugonis de S. Charo, in Novum & Vetus Testamentum, Tomi 8. in Fol. anno 1621. Sunt & alii in varias Scripturæ partes ex omnibus Scholis & Nationibus tam Antiqui, quam recentiores innumerari.

Ex Societate qui in plerisque Scripturæ partes scripserunt aliquos recenseo.

Cornelius à Lapide, Belga Bucholdianus, obiit Romæ anno 1637. ætatis suæ supra septuagesimum, scripsit Commentaria copiosa in universam ferè Scripturam Antverpiæ apud Nutium & Meursium, & alibi sæpius recusa.

Jacobus Tirinus, Antverpiensis, scripsit Commentarium in totam Scripturam Veteris ac Novi Testamenti, &c. Tomis 3. in fol. Ant. 1632.

Joannes Mariana, Scholia Brevia in Vetus & Novum Testamentum.

Andrea Pini, Sacra Scripturæ Selecta.

Antonii de Escobar & Mendoza, Vetus & Novum Testamentum Commentariis illustratum.

Emanuelis Sà, Notationes in totam Scripturam.

Henrici Marcellii, Theologia divina Scripturæ.

Jacobi Bonfrerii, Onomasticon locorum Sacra Scripturæ: & Pentateuchus Moysis Commentario illustratus, & in Evangelia.

Joannis Eusebii Niverbergii, de Origine Sacra Scripturæ: Stromata S. Scripturæ.

Joannis Stephani Menochii, Brevis explicatio sensus literalis, totius S. Scripturæ.

Martini Antonii del Rio, de difficilioribus S. Scripturæ locis, Tomi 3. item Adagia veteris Testamenti.

Nicolani Serarii, Prologomena Biblica, &c. in Lib. Machab. de Epistolis B. Pauli. Item de S. Paulo, & proditore Juda.

Benedicti Pereris, in Genesim, commentariorum Tom. 4. & de Benedictionibus Patriarcharum Lib. 1. &c.

Joannes Baptista Villalpandus, Tom. 2. & 3. in Ezechielem, accurate de templo, & apparatu urbis Hierosolymæ tractat.

Joannis de Pineda, Salomon Prævius, seu de rebus Regis Salomonis Lib. 9. & in Ecclesiasticum Tom. 2.

Balthasaris Corderii, Catena Græcorum Patrum Tom. 3. Item Symboli Græcorum PP. Tom. 2.

Dionysii Petavii, Paraphrasis omnium Psalmodum græcis versibus cum interpretatione Latina.

Joannis Lorini, Commentaria in omnes psalmos Tomis 3.

Roberti Card. Bellarmini, in omnes Psalmod Commentarius.

Thomas le Blanc, Commentarius amplissimus in omnes Psalmod, Tomis 5. & eorundem in Psalmum 22.

Ferdinandi Quirini de Salazar, Explicatio in Proverbia Salomonis Tom. 2.

Joannis Maldonati, Commentarius in Cantica, & Sapientiam, in Ecclesiastem, in omnes Prophetas majores, & Baruch.

Octaviani de Tuso, in Ecclesiasticum commentaria in Capita 18.

Adami Contzen, Commentaria, in quibus sensus literalis adversus omnes infideles vindicatur, ad Romanos, ad Corinthios, ad Galathas.

Alphonfi Salmeronis, in universam Evangelicam Historiam.

Sebastiani Barradii, itinerarium filiorum Israël in Ægypto in terram promissionis. Item Commentariorum in Concordiam, & Historiam Evangelicam Tomi 4.

Scriptores aliqui Historia sacra sive Ecclesiastica.

Cæsar Baronius, Congregat. Oratorii Cardinalis scripsit præclarè Historiam Ecclesiasticam universam ab Adventu Domini ad annum circiter 1200. Tomis 12. comprehensam.

Henricus Spondanus, continuavit annales Baronii Tom. 2. & ejusdem Baronii Epitomen: Item Attitales à mundi creatione ad reparacionem in fol.

Florimondus Remondus, de Ortu & Progressu hæreses hujus sæculi.

Gilberti Genebrardi, Chronologia, in folio anno 1600.

Laurentius Surius, de vitis Sanctorum, Tom. 12. fol. anno 1618.

Sozomeni, Historia Ecclesiastica, in folio.

Thomas Cantipratanus, Miraculorum & exemplorum Lib. duo.

Ex Societate JESU, Acta Sanctorum diffusè elaboravit *Bolandus*, *Henichenius*, *Papebrochius* usque ad Majum inclusivè, Tomis 13.

Cornelius Hazart, scripsit Flandricè Historiam Ecclesiasticam præcedentis, & præsentis sæculi in Asia, America, Africa, & Europa, Tom. 5.

Dionysii Petavii, Breviarium Historicum Nicopolitani: Opus de doctrinâ temporum adversus Scaligerum Tom. 2. Uranologium, & variorum dissertationum, Lib. 8. Rationarium temporum, sive Synopsis Historiæ ab orbe condito, usque ad annum 1626.

Heriberti Rosoveydi, Historia Ecclesiastica à Christo ad Urbanum VIII.

Jacobi Gualterii, Tabula Chronographica status Ecclesiæ à Christo nato ad an. 1614.

Jacobi Gordoni Lesmorai, Opus Chronologicum temporum memorabilium à mundi exordio ad nostra usque tempora, &c.

Jacobi Gresseri, Commentariolus de Imperatorum Regum, ac Principum Christianorum in Sedem Apostolicam munificentia.

Jacobi Galliani, Annalium Ecclesiasticorum Veteris Testamenti Tom. 6. & Epitome eorund. annalium.

Ignatii Bomplani, Historia Christianarum rerum ab ortu Christi.

Hand
ki

The
logi

D. 11
2. 5

Nicolai Talon, Historia Sacra, quae in Pentateuche continetur. Historia Sacra totius veteris Testamenti, Hist. Sacra Novi Testamenti.
Philippi Bebi, Iucinetæ Chronologia ex Bellarmino & Barono ab initio mundi usque ad annum 1628.
Thome Stephensonii, Historia sacra ab orbe condito usque ad Christi adventum.

Verbi divini Concionatores in Dominicis, Festa, &c.

Dionysii Carthusianus, in Dominicis Tomo 1. in fol.
Didacus de la Vega, Conciones Dominicales totius anni, Tom. 2. super Festa, & quadragesimales super Evangelium, & super Psalmos Pœnitentiales in 8.
Elias à S. Theresia, de Purgatorio, Tomi 2. in fol. anno 1638.
Eusebii Emiffeni, homiliae in Evangelia Dominicalia, & Quadragesimalia, in 8.
Hieronymus de la Nuzza, Discursus Evangelici, opus in duo volumina distinctum, in 4. Eiusdem quinque Tomi in Evangelia in fol.
Jacobus Marchantius, hortus Pastorum, in fol.
Joannes de Carthagea, Homiliarum Tom. 3. in 4.
Ludovicus Granatenfis, Concionum de tempore Tom. 4. in 8.
 Ex Soc. JESU. *Alphonfi Salmeronis* Sermones in parabolas Evangelicas totius anni.
Alphonfi Sanctii, Conciones per totum annum.
Claudi Texier, Conciones per Adventum, & super Dominicas.
Francisci Agnadi, Exhortationes variae: Sermones de Adventu, & Quadragesima: de Festis Christi & Deiparæ.
Guilielmi Stanihurstii, thesaurus concionum, & de passione.
Francisci Labatæ, Apparatus Concionatorum Tom. 3. &c.
Henrici Engelgrave, Flandrob. Lux Evangelica in omnes Dominicas per annum. Coeleste pantheon, in Festa Sancti. Coeleste empyreum, in Festa per an. Tom. 2.
Jacobi Lobbetii, Quaestiones in Evangelia Dominicarum, & Fectorum per annum. Conciones quadragesimales, ejusdem.
Joannes Busans, edidit Ecclesiasticas ad Materiam utriusque, Viridarium Christianarum virtutum. Panation adversus vitia. De statibus hominum.
Joannes Eusebii Nierembergii, Homiliae catenatae ex vetustis patribus. Doctor Evangelicus. Hierome-lissa bibliotheca.
Barnaba Kearnsi Hiberni, Heliotropium, sive Conciones in Evangelia per annum.
Joannis Osorii, Concionum Tom. 4.
Joannis Pauli Oliva, Concionum habitatum coram variis summis Pontificibus, Tom. 4. &c.
Joannis Rho, Conciones super Exameton. Concionum quadragesimalium Tom. 3. Orationum sacramentum supra Script. Tom. 2.
Joannis Suffren, Conciones in Dominicis totius anni. Testamentum Patriarchæ Jacob.
Julii Mazarini, Discursus 100. in Psalmum Misere-re. Discursuum supra Gloria Patri, Tom. 1. Colossus Babylonicus, Tom. 2. Sermones super Sermonem R. P. Arfdek. Tom. II.

Domini in Monte. Praxis Concionandi, omnia Italicè.

Nicolai Caussini, Discursus 24. super mysteria Adventus.

Petri Cansii, Nota in Evangelia Dominicarum, & Fectorum. Conciones in Dominicas Adventus, & Natalem Domini, germanicè.

Petri Cottoni, sermonis de Præcipuis fidei mysteriis, & in præcipuos dies Festos totius anni, gallicè: & ex gallico latinè translati.

Affectici selecti in omni genere materiae.

Thoma à Kempis, de Imitatione Christi, libellus planè eximius.

Alberti Magni, Paradisus Animæ: & de adherendo Deo, in 12. & 8. Antverpiæ anno 1602.

Alouffius Navarinus, de delictis divini Amoris, in 12. anno 1641.

Andrea Capella, Meditationum, partes 3. in 8. anno 1607.

Antonii Molina, Instructio Sacerdotum, in 8. anno 1618.

S. Bonaventura, Speculum disciplinae, & perfectionis Religioſæ, in 12. anno 1591.

Didacus Stella, De contemptu mundi, in 8. anno 1585.

Dionysius Carthusianus, De 4. Novissimis: & varia ejusdem opuscula spiritualia, in 8. & postea in 12. Coloniae anno 1611.

Francisci de Sales, Introductio ad vitam devotam, in 12. & postea illius Opera omnia in fol. edita anno 1637.

Ioannis à Iesu Maria Carmelitæ, Opera omnia spiritualia in fol. Coloniae an. 1622.

Ioannis Maideri Episc. Ant. Meditationes Theologicae, in 8. Antverpiæ anno 1630.

Ludovici Bloſii, Ignitium divini Amoris, aliaque plura, in 8. Antverpiæ anno 1635.

Ludovici Granatenſis, Exercitia, & alia opuscula spiritualia, de devotione, Oratione, jejunio, Eleemosyna, Eucharistia, item ejusdem, Speculum vitæ humane, paradisus precum &c. in fol. Coloniae anno 1626.

Ex Societate JESU, paucos ex notioribus in singulis materiis annotato. S. Ignatii, Exercitia spiritualia: eorumque Directorium per P. Ludov. de Palma, aliosque plurimos.

Roberti Bellarmini Cardinalis Opera, De Ascensione mentis in Deum, de æterna felicitate Sanctorum, de gemitu columbæ, sive bono lachrymarum, de verbis Domini in cruce, de Officio Principis Christiani, de Arte bene moriendi, Admonitio ad Nepotem de Officio Episcopi.

Alphonfi Rodriguez, Exercitium de Pefectione, & virtutibus Christianis ac Religioſis per omnia opus absolutissimum Tomis 3. comprehensum.

Bernardi Rosignoli, Disciplina Christianæ perfectionis, de actionibus virtutum, stimulus virtutum, &c.

Caroli Scribani Flandro-Belge, Philosophus Christianus, Amor divinus, Medicus Religioſus, Superior Religioſus, Adoleſcens Prodigus, ejusdemque Meditationes, infra.

Christiani Majer, Enchiridion Industriadum pro singulis actionibus quotidianis, in 8.

Nn 2 *Guiliel*

Guilicmi Staniburfi, Quotidiana Christiani tesse-
ra, Regio mortis, veteris hominis Metamorphosis, In-
ferorum ergastulum, &c.

Hieronymi Plati, de Bono status Religiosi, opus ab-
solutissimum, Libri 3. in 4.

Jacobi Alvarez de Paz, De vita spirituali ejusque
perfectione, atque huc pertinentia fusè Libri 5.

Jacobi Lobberii, Opera moralia complura in To-
mos 7. distributa.

Joannes Eusebii Nierembergii, De arte voluntatis,
de adoratione in spiritu & veritate, Manuale Princi-
pum, de discrimine inter Temporale & æternum, alia-
que plurima diffusè deducta.

Leonardi Lessii, De statu vitæ Ideligendo, de 50. No-
minibus five attributis Dei, De bono status eorum qui
vovent Castitatem in seculo, &c.

Ludovici de Ponte, Dux spiritualis, de Christiani ho-
minis Perfectione in quovis statu, &c.

Nicolai Caussini, Aula sancta, Diarium Christiani-
num, Angelus pacis, Imperium rationis super Passio-
nes.

Nicolai Lancitii, Opera spiritualia varia Tomis 2.

Roberti Sorvelli Angli, Solatium Catholicorum in
vinculis pro fide existentium, Regulæ bonæ vitæ, Tri-
umphus mortis, Lachrymæ Magdalenzæ, &c.

Thome de Blanch, Idea perfecta Religiosorum, Bonus
dives, & bonus pauper, Directio Conjugatorum, Vi-
duarum, Bonus Scholasticus, & alia plura.

Meditationum Scriptores præcipuis. Caroli Scri-
bani, Meditationum sacrarum Tomi duo cum iconibus
in 8. pro omni statu conducentes.

Christophori Mayer, Diarium Meditationum, five
Meditationes distributz in singulos anni dies Tomi 2.
in 8. vel 12.

Eduardi Harvæi, Meditationes in singulos dies per
annum, Anglicè.

Joannis Bursæi, Enchiridion Meditationum in omnes
Dominicas, & in omnia Festa anni, libellus in 12. com-
modissimus.

Nicolai Avancini, Meditationes in singulos anni
dies per puncta breviter & admodum energetica, in 12.

Pauli de Barris, Meditationes in singulos anni dies
de vita Christi, & Sanctorum.

Ludovici de Ponte, Meditationum summa brevis &
accurata.

Vicentii Bruni Meditationes de vita & passio-
ne Domini: in 7. Festa D. Virginis & in Evangelia
Dominicarum per annum. Sunt & alii in vario gene-
re Affectici plurimi, sed hi ad notitiam & delectum
sufficiunt.

Scriptores Controversiarum fidei, Dogmata ab Ec-
clesia damnata, eorumque Auctores, & Concilia in
quibus singula damnantur, reperiuntur in hujus Ope-
ris Tomo 2. in fine.

*Libri Anglicè editi in præcipuis Materiis varii
generis.*

PRO singulari commodo illorum qui in tribus Re-
gnis hæresi infectis & alibi hoc tantum idiomate
utuntur, nec ullos libros difficilius quam tales scire
& adipisci valent; hic in vario genere varios præfer-
tim ex Societate quo facilius assequi potui annecten-
dos judicavi. Non enim ignoro quantum ex talium
librorum noticia usque Fides ac Pietas sincera propa-
gari & conservari solet.

Edmundus Campianus edidit Anglicè, Rationes de
cem in causa Fidei Academicis Angliæ, in 8. qua-
pius impressæ.

Robertus Personius, Directorium hominis Christi-
ani, vulgò, Resolutiones Personii: prodiit pridem Lu-
vani, Duaci, nec non Audomari, anno 1585. Item de
tribus Angliæ conversionibus, Audomari, anno 1600
in 8. & alia plura.

Eduardus Mico, edidit Ephemeridem piarum Me-
ditationum in singulos anni dies, Londini in 8. an-
no 1669.

Eduardus Worsleus, Religio formata Ratione Pro-
testantica, Religio sine Principiis Contra Doct. Sol-
linghetum &c. Antverpiæ apud Knobarium in 4. an-
no 1668. & 1672.

Antonius Hoskinsus, Contra Juramentum fidelit-
atis Catholicis Angliæ propositum. Epirome Chris-
tiane perfectionis. *Thomas à Kempis*, Anglicè man-
latas, Audomari, an. 1612.

Eduardus Cossinus, transtulit Anglicè librum Rob.
Bellarmini de Arte bene monendi, Audomari in 8.
1622.

Eduardus Dansonus, Practica meditandi Methodus,
Audomari in 12. anno 1614.

Franciscus Walsinghamus, Disquisitiones de rebus
Religionem pertinentibus: Et de sua ad Fidem Ca-
tholicam conversione, Audomari in 4. ann. 1674.

Franciscus Gongus, transtulit Anglicè Roberti Bel-
larmini librum, de Ascensione mentis in Deum, Lon-
dini in 8. anno 1614.

Guilielmus Barbaeus Hibernus, edidit Anglicè In-
stitutionem Methodicam de præcipuis Christianæ fidei
mysteriis. Idem auctor est libri celeberrimi, Janua Li-
guarum.

Petrus Talbotus, Archiep. Dublinensis in Hib. de
natura Fidei & Hæresis, Antverpiæ anno 1677. Polito-
rum Cathedrisimus, ibidem. De nullitate Ecclesiæ An-
glicanæ Protestanticæ, &c. Bruxellis an. 1678.

Guilielmus Malonius Hibernus, edidit Anglicè Re-
plicam contra responsionem Usheri pro Antiquitate
dogmatum Fidei Romanæ, Duaci in 4. an. 1608.

Guilielmus Wrightus, transtulit Anglicè, Libellum
P. Leonardi Lessii, Quæ Fides & Religio capessenda.
Et plura ex Controversiis Jac. Gordoni, & Martini Bo-
ciani, Audomari in 8. 1614.

Henricus Fishmon Hibernus, scripsit Anglicè, Con-
solatoriam ad afflictos Catholicos. Tractatum de
Missâ: & Lib. 2. contra Riderum Ministrum in He-
bernia, anno 1612.

Henricus Garnetius, scripsit, de Christiana renova-
tione, aliosque Tractatus sacros.

Henricus Harcottus, Epitome Historiæ gentis An-
golorum Ven. Bedæ, Londini an. 1658.

Henricus Morus, Manuale Meditationum P. Tho-
mæ Villacastini Audomari, an. 1618. Transtulit etiam
opus præstantissimum P. Hieronymi Plati de Bono sta-
tus Religiosi, Rothomagi, anno 1622.

Jacobus Munfordus, Admonitio pro Viris ut oremus
pro defunctis, Audomari in 12. anno 1641. Quæstio
Quæstionum, five, de Judice Controversiarum Fidei
Gandavi in 4. anno 1658.

Joannes Falconerius, Vita B. Virginis. Vita Bar-
næ. Vita S. Wenefredæ, & S. Catharinæ Succinæ, An-
Audomari, in 18. anno 1655.

Joannes Floydus, Deus & Rex contra Novatores Audomari, an. 1620. Verbum consolationis ad Catholicos ibidem in 4. anno 1623. Summa totalis de salute in Romana Ecclesia, contra N. apostatam. Audomari in 4. an. 1639. aliaque. Transtulit etiam Anglicè, Meditationes S. Augustini, ibid. & Antonii Molinae librum de Sacrificio Missæ, ibidem in 16.

Joannes Perseus, sive, Fisherus, Tractatus de Fide, Londini anno 1600. & Audomari auctior in 8. an. 1614. aliaque.

Joannes Spenserus, de sacra Scriptura perperam ab hæreticis hujus temporis intellecta, Antverpiæ in 8. an. 1655. Quæ sita 36. Ministris hæreticis in Anglia proposita, in 8. Item, Aut Deus, aut nihil, contra Atheos. Londini in 8.

Laurentius Anterdonius, Funiculus triplex, quo Fidei capita demonstrantur ex Scriptura, Patribus, & ipsorum Protestantium expositione, Audomari in 4. an. 1614. Progenies, sive, origo Catholicorum & Protestantium quoad antiquitatem Rothomagi in 4. anno 1625.

Laurentius Worintonus, transtulit Anglicè, Meditationes P. Francisci Costeri de vita & passione Christi, Duaci, an. 1616.

Michael Walpoleus, Tractatus de subjectione Principum Deo & Ecclesie. Et, Admonitio ad Catholicos Angliæ circa Edictum Jacobi Regis, Audomari in 4. an. 1610. Transtulit Anglicè libros Boëtii de consolatione Philosophiæ, Londini in 8. an. 1609. Et vitam S. Ignatii ex Hispanico, Audomari in 12. anno 1617. & 1620.

Richardus Ashbaus, De felici & infelici statu animarum in Purgatorio, & modo eas juvandi, Londini in 8. anno 1663.

Richardus Gibbonus, vertit Anglicè ex Hispan. Regulam bene vivendi Ludovici Granatenfis, in 8. Et ex Latino Compendium Meditationum Vincentii Brunii, in 8. &c.

Sylvestri Norisius, edidit Anglicè. Antidotum Controversiarum contra Sectarios, Audomari anno 1618. Et, Duce Fidei contra Sectarios, Londini in 4. anno 1621.

Thomas Priscus, vertit Anglicè, Historiam Laurentianam P. Horatii Turcellini, Audomari in 8. an. 1608.

Thomas Worintonus, Anchora doctrinæ Christianæ, Tomi 2. Et, Annotationes ad Vetus Testamentum, Duaci an. 1609.

Thomas Wisfeldius, Meditationes de signis veræ Ecclesiæ Christianæ, Londini in 8. an. 1655.

Notandum, aliquos ex his Scriptoribus tantum per litteras initiales aut aliter nomen suum in libris expressisse.

Oratores & Poeta varii ex præcipuis Antiquis & Modernis in vario genere.

Hos quoque prioribus apponendos judicavi pro commodo singulari & delectu Virorum Apostolicorum, qui istorum notitiam (dam usus occurrit) in promptu non habent.

Marci Tulli Ciceronis orationum Volumina tria, ejusdem libri de officiis, de amicitia, & de senectute. *Quinti Curtii* Historia Alexandri Magni, item, *Livii* Historia.

P. Cassini S. J. Palatium Eloquentiæ. Novus Candidatus Rhetoricæ Auctore Francisco *Pomey*. Ant. *Mureti* Orationes.

P. Petronii, Orationes variae ac præstantes. *Quintiliani* declamationes oratoriæ.

P. Perpiniani, Orationes.

Rhetoricæ Hæntini.

Annæ *Senecæ* actiones oratoriæ, ejusdem libri de Ira, de Consolatione, de Clementia.

P. Orosii, de gloria.

POETÆ, *Publii Virgilio Maronis*, *Eneidos* Libri 12. *Elogia*, &c.

Publii Ovidii Nasonis, *Metamorphosis* heroicæ: *Libri Tristium*, *Epistolæ* *Heiodum*, de *Ponto*, &c. *Elegiæ*.

Claudianus de *Raptu Proserpinæ*, & variis aliis.

Horatii Flacci, *Odæ* & *Satyrae*.

Annæ *Senecæ*, *Tragediæ*.

Juvenalis, *Satyrae*.

Tibullus Catullus, *Propertius* antiqui, scripserunt *Elegias* valde singulares.

Gastar Barlaus, scripsit *Horica* varia, Item *Elegiæ* sacra, & prophana, & *Miscellanea*.

Jacobus Wallius, S. J. *Flandro-Belga* scripsit *paraphrases* *Horatianas*, & *Olivampacis*, & *lyrica*, &c.

Sidronius Hofchius, ibidem S. J. *Elegias* &c.

Guilielmus Beccanus, ibidem *Idyllia* &c.

Renarus Rapius, *Gallus* recens, De cultu hortorum & *Elogia*.

P. Lotichii, *Elegiæ*, & *Elogia*.

Ruæus, scripsit *tragedias* & *panegyres*.

Tragediæ *Patrum* selectæ extant in duobus *Tomulis*.

Hermannus Hugo, S. J. *Pia desideria*, parvo libello carmine eleganti.

Constantii Pulcharelli, *Carminum* varii generis, & materiae *Libri* 5.

Carolus Warnæus, de *raptu Mauresano* S. *Ignatii*, heroicè in 8.

Epigrammatum *P. Boulogni* *Libri* 3.

Epigrammata *Joannis Oenii* *Angli*.

Epigrammatum *Bidermanni*, S. J. *libellus*.

Barclai, *Heinfii* &c. *Poëmatum* singularium *libelli* varii.

Andrea Fruis, S. J. *Epigrammata* in *Hæreticos*; *Plures* alii in *vario* genere.

I N D E X R E R U M

Tomi Secundi hujus Operis, Ordine Alphabetico, & per Paginas notatus.

A.

Absolutio Sacramentalis quas conditiones requirit. Pag. 140
 Absolutio in negatione externâ fidei. 248
 Ad absolvendum qua jurisdictione, qua approbatio requisita. 146. 148
 Absolutionis impedimenta per reservationem, Censuram &c. 149
 Absolutio Consuetudinarii, an, & quomodo differenda. 167
 Absolvendi varia Facultates in Missionibus, & extra Missiones. 156. &c.
 Absolutionis forma integra exprimitur, etiam à Censuris. 177
 Absolvendi & reconciliandi Hæreticos praxi & Professio fidei. 176
 Abstinentia à cibis vetitis inter hæreticos resolutiones varia. 249
 Advocatus & Judex quid possit in opinione probabilis. 82
 Equivocatio in fide. 243
 Affinitas vide Matrimonium. 204
 P. Antonii Terilli Opus solidissimum non rectè tractatum. 253
 Approbatio Confessorii, qualis requiratur. 148
 Ejus formula. ibid.
 Quid si Approbatio negetur Sacerdoti Regulari manifestè idoneo. 148
 Quid de Approbato in una Diocesi, quoad alias in quibus non est approbatus. ibid.
 An ab Ordinario absolute approbatus, possit à successore revocari ad novum examen, aut approbatio suspendi. 121
 Apostasia qualis censeatur reservata. 152
 Asylum, Privilegium fori & Canonis Tract. I. Cap. 5. 126. 131
 attentio interna an necessaria ut satisfiat præcepto de Horis canonicis, 101. V. Hora Canonica.
 De Attritione concepta ex metu Gehenna, status controversa, & Scriptores utriusque partis. 110

An Attritio possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus &c. ibid.
 An Actus omnis bonus, aut non malus debeat esse extertivo charitatis. 119
 An tutius sit in hoc affirmativam docere. 122
 Ostenditur Attritionem prædictam sive amore Dei fieri. 114
 Qui id docent male dicuntur inimici Charitatis. 116
 De Attritione decretum Alexandri V. ibid.
 Auctores in Theologiam. 277
 Auctores in jus Canonicum. 274
 Auctores in jus Civile. 277
 Auctores in Philosophiam. 274
 Auctores in ceteras Facultates. 210

B.

Baptismi materia, forma, unitas. 177
 Quid de aqua, alio corpore permixta, accidentali transmutata, &c. 174
 Aqua quantitas requisita. ibid.
 An Hæretici nunc conversi debeant sub conditione rebaptizari: & de Baptismo occulto prolis Anabaptistæ. ibid.
 Dispositio adulti suscipientis Baptismum. 181
 Quis & qualis Minister Baptismi. ibid.
 An rebaptizandus infans quem obstetrix dixit se necesse baptizasse. 181
 An possit infans ante parvum baptizari. 181
 An Patrini munus in Baptismo qua requiratur. 181
 An Catholicus possit admittere Patrimum hæreticum. ibid.
 An infans à Catholicis possit tradi baptizandus Monacho hæretico, aut nomen ejus libro inscribendum. ibid.
 Belli justitia, si probabilis, si dubia, an liceat militari. 181
 Beneficia Ecclesiastica quoad collationem validam, iram, amissionem, permutationem, &c. 181
 Resignatio Beneficii, & sub onere Pensionis, &c. 181

Arsol
Ki

The
logi
D. IV
2. 5

INDEX RERUM.

E.

Erietatem in alio procurare an licitum, ad evitan-
dum maius aliquod maximum 106
Emprio, venditio quando licita, aut illicita 232
Quando sit Simonia a 233
Episcoporum Casus reservati 170
Singulorum Exceptio 151
Aliquorum in Missionibus facultates peculiare 156
Episcoporum potestas circa casus Pontificios 155
In Eucharistia Consecratione quid statuatur vi
verborum: quomodo Christus totus in toto:
quomodo accidentia sine subiecto manent, de-
finant 183
Materia & forma Eucharistia, & intentio Sacerdo-
tis ibid.
Minister Eucharistia quis ordinarius, quis in Missio-
nibus 184
Quomodo administranda ibid.
An reu. habeat Aijum si confugiat ad portan-
tem Eucharistiam publice, vel etiam priva-
tim ibid.
Dispositio requisita in suscipiente Eucharistiam, quoad
animam. ibid. seq.
Quoad Corpus, & ieiunium 185
An Laicus in periculo Hostia ab Hæreticis rap-
pienda, possit eam non ieiunius sumere, aut
cum ea aufugere, aut in periculo mortis sibi mi-
nistrare 186
Sacrificium Missæ 188
Præceptum sumendi Eucharistiam quando de-
tur 186
Modum ad Viaticum ritè disponendi, vide in fine
operis.
Excommunicationes Pontifici reservate in Bulla Cana,
& aliis referuntur. 173, &c.
Extrema unctio. Vide Unctio. 195, &c.

F.

Facultates Missionum, pro Episcopis 156
Pro Vicariis, & Superioribus Regularium, & ali-
is Missionariis 157, &c.
Facultates Ordinariæ aliquorum Regularium explica-
te. 158. Item, extraordinariæ. ibidem.
Facultates Pastorales varia 125
Festorum observatio, etiam inter Hæreticos quæstiones
varia 220
Festum an graviter violet Ferus qui efficit ut 4. vel 5.
famuli singuli successivè per unam horam in Festo
laborent 221
An homo in fide dubius pro Hæretico habен-
dus 242
Professio fidei externa quando requiratur 242
Interrogato de fide, silentium quando licitum
243
Quando restrictio, aut aquivocatio ibid.
Qui fidem externam tantum ex metu negavit, an possit à
quorundam Confessorio absolvi 248
Filiorum obligatio varia erga parentes, etiam Hære-
ticos 224

Fori Ecclesiastici & Romani praxi. Tractat. Ultra
in fine.
Furtum quid, quomodo, & quando committitur
Per Furtum modica summa notabilis quomodo obliget ad
restitutionem
Furtum in necessitate non extrema, an
licitum

G.

Gaudium de alterius morte aut malo quando, &
quale peccatum
Gratia Sacramentalis an & quando ex opere operato
conferatur
Gratiam Sacramenta an causent physicè an mor-
tali.
An Gratia major conferatur magis dispositis
Gravitas peccati quibus modis debeat discedere
Gratia status quanti sit momenti, Tract. VI. in fine.
Gula, Vide, Ebericus.

H.

Hæres ad que reneatur &c. Vide Testamentum
Homicidium, mutilatio
Hæreticos Ecclesia reconciliandi praxi, & forma
Hæresis quanam reservetur
Inter Hæreticos usus carniuum ut Catholicis
Hæreticorum Tempia, Conciones, Preces frequen-
te an & quando licitum
Item, officium aditu, aut organis in templis heretico-
rum
Bona ab Hæreticis iniuste possessa quomodo possint
emeri
Ab Hæretico Patrono an possit accipi Beneficium Ecclē-
siasticum, & an pretium illi dari
Quid agendum Catholico qui Bona Ecclē-
stica ab Hæreticis emittit, aut hereditate acci-
pit
Hæreticorum Libri quomodo possint legi, retineri, im-
primi, vendi, &c.
De illis Casus novem singulares resolvuntur
Quid de Hæretico occulto, qui à nullo potestatem habere,
absolutionem obtinere potest
Cum Hæreticis communicatio, casus variis
Cum Hæreticis fidelitas in pactis ut servanda
Cum Hæreticis disputatio an licita, & eius mor-
ta
De educatione liberorum partim in hæresi, partim
in Religione Catholica an pactum possit esse licitum
De relapsis in hæresim
Styli veteris usus inter Hæreticos qualiter
sua

INDEX RERUM.

<i>Sponsalia & matrimonium Catholici cum Hæreticis, Parochi assistentia, Proclamationes, Benedictiones nuptiales, resolutiones varia deducuntur</i>	252
<i>Hæreticorum pœnae quas per leges incurrunr.</i>	253
<i>Homicidium quid, & quando licitum.</i>	226
<i>Quale Homicidium Episcopo reservatur.</i>	151
<i>Horæ Canonicae an requirant attentionem internam.</i>	101
<i>Ad Horas qui, & quantum teneantur.</i>	190
<i>Quomodo ab eis excuset infirmitas, carentia Breviarii, periculum ab Hæreticis, occupatio, distractio.</i>	191
<i>Quid de commutatione Officii, interruptione, tempore, pronuntiatione externa, distractione, evagatione.</i>	ibid.
<i>Quomodo, & quantum ad Horas teneantur Beneficarii: & quâ viâ possit illis condonari fructuum restitutio.</i>	ibid.

I.

<i>Jeiunium Ecclesiasticum, quomodo obliget, quanam excuset, &c.</i>	222
<i>Quando obliget inter hæreticos, resolutiones particulares</i>	254
<i>Ignorantia invincibilis quomodo excuset</i>	75
<i>Ignorantia vincibilis</i>	76
<i>Qui ignoranter intulit grave damnum quomodo ad restitutionem teneatur</i>	240
<i>Incendium quale sit Episcopo reservatum</i>	151
<i>Impedimenta matrimonii. Vide Matrimonium.</i>	
<i>Indulgentia quid & unde proveniat</i>	171
<i>Quomodo sint valida: quomodo expirent: quomodo obtineantur</i>	171. & 172
<i>Quas concedere possit Episcopus</i>	ibid.
<i>An cessent concessa alicui Templo, si hoc diruto, aut ab hæreticis occupato, aliud Sacellum templi loco assignatur.</i>	172
<i>Indulgentia varia Missionibus propria</i>	174
<i>Indulgentia pro Catechesi</i>	ibid.
<i>De Indulgentiâ Jubilæi resolutiones varie</i>	175
<i>De Indulgentiâ abrogatis Decretum In. XI.</i>	175
<i>Incessus quomodo reservatus</i>	152
<i>Injuria. Vide Restitutio, Contractus &c.</i>	
<i>Intentio. Vide Sacramentum in communi.</i>	
<i>Judex quando teneatur ad restitutionem</i>	240
<i>Judex an licitè judicet ex Sententia tantum probabili</i>	82
<i>Jubilæum. Vide Indulgentia.</i>	
<i>Irregularitates singulae explicatae</i>	199
<i>Interrogatus de Sacerdotio</i>	244
<i>Quomodo hæ Irregularitates Ordinum susceptionem, aut exercitium impediunt</i>	200
<i>De Justitia & Jure</i>	223
<i>Juramentum quid, & quæ ejus obligatio</i>	217
<i>Juramentum redeundi ad carcerem injustum</i>	218
<i>Personæ quæ ad juramentum in judicio admittuntur</i>	ibid.
<i>Jurisdictio ad absolutionem Sacramentalem requisita, ordinaria, delegata &c.</i>	146

<i>Quam Jurisdictionem habeant Missionarii Regulares in partibus Hæreticorum ad Baptismum, Matrimonium &c.</i>	147
<i>Juris Can. Regula, ordo, auctores, & materia</i>	286
<i>Juris Civilis ordo, auctores, & regula</i>	289

L.

<i>Lex. Vide Præceptum, Conscientia dubia, &c.</i>	
<i>Legis & præcepti in genere obligatio varia</i>	79
<i>Legis justitia, & interpretatio</i>	ibid.
<i>Legis acceptatio, abrogatio, finis</i>	78
<i>Libri hæreticorum quomodo prohibiti</i>	244
<i>Quomodo possint legi, vendi, retineri, resolutiones variae particulares</i>	ibid.
<i>Libelli famosi qui sint: eorum Scriptores, lectores &c. quas pœnas incurrant, qui produnt sine Auctoris nomine</i>	276
<i>Luxuria quotuplex</i>	227
<i>Quomodo per eam peccetur directè, indirectè, &c.</i>	228
<i>An Luxuriam saltem venialem committat quæ exercet copulam conjugalem solâ causâ sedanda libidinis</i>	105
<i>An etiam solâ causâ delectationis</i>	ibid.
<i>Pro Luxuria materia, ac tentatione Instructio præctica</i>	228

M.

<i>Maleficcium quomodo liceat tollere</i>	216
<i>Matrimonium quid sit, quæ ejus materia, forma, Minister</i>	202
<i>Ætas ad Matrimonium requisita, denunciatio, benedictio</i>	ibid.
<i>Conjugatorum obligationes varia</i>	203
<i>An Matrimonium contractum coram Sacerdote, possit rursus contrahi coram Ministro hæretico</i>	ibidem.
<i>In die Nuptiarum an differenda absolutio sponsi consuetudinarii tunc consentientis</i>	106
<i>De variis Impedimentis matrimonii, resolutiones</i>	203
<i>Matrimonium invalidè contractum quomodo possit revalidari</i>	205
<i>De Matrimonio quæ in partibus Hæreticorum sine Parocho aut Testibus contrahuntur, resolutiones</i>	ibid.
<i>Quæ forma dispensationes pro Matrimonio ex Romana Penitentiaria &c. peti & concedi solent</i>	206. &c.
<i>De Matrimonio Catholicorum cum Hæreticis resolutiones varia</i>	263
<i>Medicorum obligatio</i>	82. 83
<i>Meritorius actus an debeat esse ex motivo charitatis benevole in Deum</i>	213
<i>De iis quæ ex Metu fiunt quomodo resolvendum</i>	80
<i>Metus qui excuset violationem præcepti positivi, negativi &c.</i>	ibid.
<i>Miles quando & ubi militare possit</i>	217

Mili-

INDEX RERUM.

Militum stipendia, lustratio, pabulario &c. 286
Minister Sacramenti, Vide Sacramentum.
Missam an teneatur Parochiani audire Festis ac Dominicis in Ecclesia Parochiali 119
Item Concionem 117
Quando teneatur Sacerdos Missam celebrare 188
An & quando id liceat bis, aut saepius eodem die, etiam Feriato ibid.
An aperto capite, an sine ministro, an cingulo non benedicto, &c. ibid.
Quo tempore liceat celebrare pro dando viatico, aut ex privilegio ibid.
An liceat dare Laico particulam hostia majoris, aut abluionem ex Calice ibid.
Quid si aranens incidit in calicem consecratum 189
Quid si adsit Hæreticus ibid.
Missæ Stipendium quale, quantum, quoties &c. liceat accipere. An magis possit Missa Sacerdotis magis devoti ibid.
Mortem alterius optare quomodo licitum 102
Mutilatio, quid pro ea restituendum 226
Mutuum, & Mutuarius 231

N.

In Navali pralio an licitum militibus incenso pulvere in mare desilire 102
Navalis Missionis casus varii 286
Necessitas qualis obliget ex superfluis proximo subvenire 103
An satisfiat tunc prebendo mutuum ibid.
Nuptia. Vide Matrimonium.
Nuptia Catholicorum cum Hæreticis 278
Notitia totius juris Civilis &c. 290

O.

Obedientia debita filiorum erga parentes 226
Observantia vana ex verbis, astris, & signis variis 223
Opinio probabilis, & quomodo liceat eam sequi 82
Quomodo à dubio distinguitur ibid.
Opinio minus probabilis quomodo sequenda ibid.
Objectiones contra Opinionem probabilem dissolvuntur 93, & seqq.
Quid possit in probabili Judex, Advocatus, Medicus, &c. 82
Regula pro ejus delectu 85
Quomodo opinio probabilis fieri possit improbabilis 86
Sententia ab Alexandro VII. improbate anno 1665. &c. ibidem. seqq.
Contra impugnatores opinionis probabilis quoad usum, sententia communis defenditur 91, &c.
Unius Auctoris assertio an possit sufficere, ad opinionis probabilitatem 98
Qui & quibus impugnatores probabilitatis 99

De probabilitate variorum Opinionum que referuntur in particulari 91, 92, &c.
Ordines septem numerantur, 4. minores, 3. majores
Qua sit Ordinis materia & forma
Quid de Ordine dubie collato
Ut Ordo ritè, & licitè conferatur, quanam rursus
An aliquis ordinari possit solo titulo deputatus ad certam Missionem
Quomodo pro Missionibus dispensari possit in tempore, atate, interstitiis 157. Facultates Missionum
Singulorum Ordinum scientia, ritus, officia, privilegia exprimentur
Quomodo Ordines per Irregularitatem &c. impediantur
An possit Episcopus consecrari sine trans Episcoporum assistentia, saltem ex Pontificis dispensatione
Quid si contingeret id ignoranter fieri sine dispensatione
Officula inter conjugatos, sponso, aut excommunicate

P.

Papa, vide Pontifex.
Philosophia universalis &c.
Principia scientifica
Parentum obligatio erga liberos
De parentibus compellentibus aut retrahentibus Religionem
Pastorale munus, persona, privilegia 123, 124. &c.
An possint esse duo Pastores in una Ecclesia parochiali
Quid de Parocia retinenda cum Episcopatu Translato, vel officio Suffraganei
An dispensare possit Episcopus ut obtineatur Ecclesia parochialis ante annum 25.
De Concursu, & examine ad Parochi munus
De Professione fidei ad illud requisita
De Residentia quando Parocia est tenuis, aut habet duas Ecclesias unitas
Qua causa à residendo excusetur
Privilegia & potestas Parochi circa Dispensationem Festis, jejunii, & alia ejus prerogativa
Parochiani quoad frequentationem Ecclesie parochialis
Patrini in Baptismo persona, & munus
Pena hæreticorum. Vide Hæreticus.
Peccatum quid, & quoruplex
Peccati status quam horrendus ex variis motivis.
Pro peccatis singulis Remedia &c. Tom. III. in fine.
Pollutio sive molities
Ad Penitentiam disponendi praxis deducitur
Penitentia quid sit, & quoruplex
Quomodo dolor ex motivo charitatis sufficit in Sacramento
Penitentia

INDEX RERUM.

Peccat aliquando sufficiens dolor & dispositio ad
absolutionem reperiri in Relapsis, & Consuetudina-
riis 195
Solvuntur argumenta quadam Recentiorum. ibidem.
Pena varia Hæreticorum, & quomodo intelligen-
da
Philosophia axiomata, ordo & auctores, Tract. ult.
Quid Præceptum, & Peccatum, & quotuplex 211
Præceptum agendi singula ex charitate non datur
Præceptum quid sit, & quotuplex 246
Violatio ejus indirecta 80
De primo Præcepto Decalogi, ubi de Superstitione, male-
ficio, &c. 215. & seqq.
De secundo Præcepto, blasphemia 216
Præceptum de juramento 217
Præceptum de Voto 218
De tertio Præcepto, & Festorum observatione, & jejunio
Ecclesiastico 220. & seqq.
De quarto Præcepto, & obligatione Parentum ac Libe-
rorum 224. & seqq.
Quantum Præceptum, de Homicidio, Mutilatio-
ne, &c. 226
Sextum Præceptum, Non mæchaberis, quomodo contra
illud peccetur 227
Reliqua Præcepta, de Furto, Rapina &c. 229
Principia practica ad resolutiones conscientia 75. seqq.
Privilegia Regularium. Vide Regulares, infra. 132
Probabilitas in administratione Sacramentorum 84
Vide Opinio.
Promissio quomodo obliget 231
Professio religiosa 135.
R.
Rapina, furtum 229
Raptus peccatum quando Episcopo reserva-
tus 150
Regularium varia Privilegia & facultates 158
Pena impugnantium Regularium privilegia 122
Quid possint in Missionibus quoad Pastora-
lia 147
Regula juris Canonici explicata 278
Regula juris Civilis 280
Regularium Novitatus 132
Regularium Professio 135
Regularium vota Paupertatis, Castitatis, & Obedien-
tia 136. &c.
Regula indicis Tridentini 247
Casus a quibus Regulares per privil. non absol-
vant 159
Casus quos Regularium superiores possunt reserva-
re ibid.
Ad Religiosum statum compellentes, aut ab eo retrahentes
quomodo peccent 225. seqq.
Remedia contra peccata singula in particulari. vide
Tract. V. in fine.
Reservati casus adducuntur 153. & seqq.
Reservatio quid sit 236
Quomodo cooperantes, ad eam obligantur ibid.
Reservare quid debeat Possessor aut damnificator bone aut
mala fidei 237
Qualiter restituendum pro homicidio, stupro, adulte-
rio, le sione fama 238

Quanam excuset à restitutione ex parte creditoris
debitoris, &c. 239
Restrictio mentalis quomodo licita 100
Restrictio parentalis Auctoribus Societatis falso attri-
buitur ibid.
Recusatur alii pro ea Auctores ibid.
Calumnia de Missionariis Chinesibus in hoc genere re-
jicitur 101
Reus & testis non legitime interrogatus, an teneatur re-
spondere ad mentem Judicis ibid.
Romana Tribunalia varia exponuntur. Tract. ult. in
fine. 279. seqq.
Romana Rota, Cancellaria &c. ibid.

S.

Quis debeat esse materia & forma Sacramentorum
in communi 140
Est à Christo quoad substantiam determinata 141
Earum coexistentia ibid.
De Ministris, & Suscipientis intentione ad valorem
Sacramentorum necessaria ibid.
Non requiritur ad valorem fidei, aut probitas Mini-
stri 143. in fine.
Effectus variis Sacramentorum ibid.
Gratiam non causant physice, sed moraliter ibid.
Satisfactio quid, qualis 170
Satisfactio est pars penitentia: requirit opus aliquomo-
do penale, & liberum ibid.
Qualis penitentia imponenda pro mortali: qualis hæ-
retico converso 171. Vide, Indulgentia.
Scientia Mathematica Idea 276
Simonia quid, & quotuplex, quomodo, & quando commis-
tatur in rebus, & functionibus sacris, & beneficiis Ec-
clesiasticis &c. 233. & seqq.
Quid de pacto conferendi temporale pro spirituali ex
gratitudine 103
Simoniaci qua pena constituta, & resolutiones particu-
lares 234
Sodomia qualis censetur reservata 151
Sigillum confessionis ut obliget in suffragio privato, & gra-
tuito 108
Sponsalia quid sint, & quid ad ea requiratur 201
Quomodo Sponsalia dissolvantur ibid. seqq.
Superstitio quid, & quomodo committatur 215

T.

Actus impudici. Vid. Luxuria.
Tractatus ultimus, idæa scientifica Theologia uni-
versa 284
Testamentum quid, quotuplex, quid requiratur ut sit va-
lidum 235. Quinam possint testari ibid.
Testamenti Executor, & forma qua sit 236
An perditio Testamento, aut alio instrumento neces-
sario, licitum sit privatim aliud simile conficere 106
Testes in judicio quando ad restitutionem obligentur, aut
testari teneantur 241

Theo.

INDEX RERUM.

<i>Theologi moderni de contemptu Patrum male accusati</i>	144	<i>Veneficium sive maleficium quomodo tollere ceat</i>	14
<i>Quam illi in multis utiles</i>	ibid.	<i>Veniale à mortali quomodo discernendum</i>	11
<i>Theologia universalis</i>	Tract. ult. 276	<i>Extrema Unctionis materia & forma</i>	193
<i>Timor gehenna an excludere possit voluntatem peccandi</i>	110	<i>Quibus, quando, & à quo conferenda</i>	196
<i>An Timor ille sufficiat in Sacramento</i>	114	<i>In Universitate heretica, qualiter licitum immaricari aut promoveri</i>	229
<i>Timor an excuset à peccato opus ex eo factum</i>	80	<i>Votum quid sit: ejus obligatio, dispensatio: quæ vota Pontifex reserveat</i>	216
		<i>Cum Voto simplici castitatis contrahens matrimonium, an peccet in prima tantum debiti ratione.</i>	232
		<i>Usura quid sit, quomodo committatur</i>	232
		<i>Usurarii pœna</i>	ibid.

V.

<i>V. Agi ubique forum sortiuntur</i>	146
<i>Venditio emptio</i>	232
<i>Venditio simoniaca</i>	233

FINIS

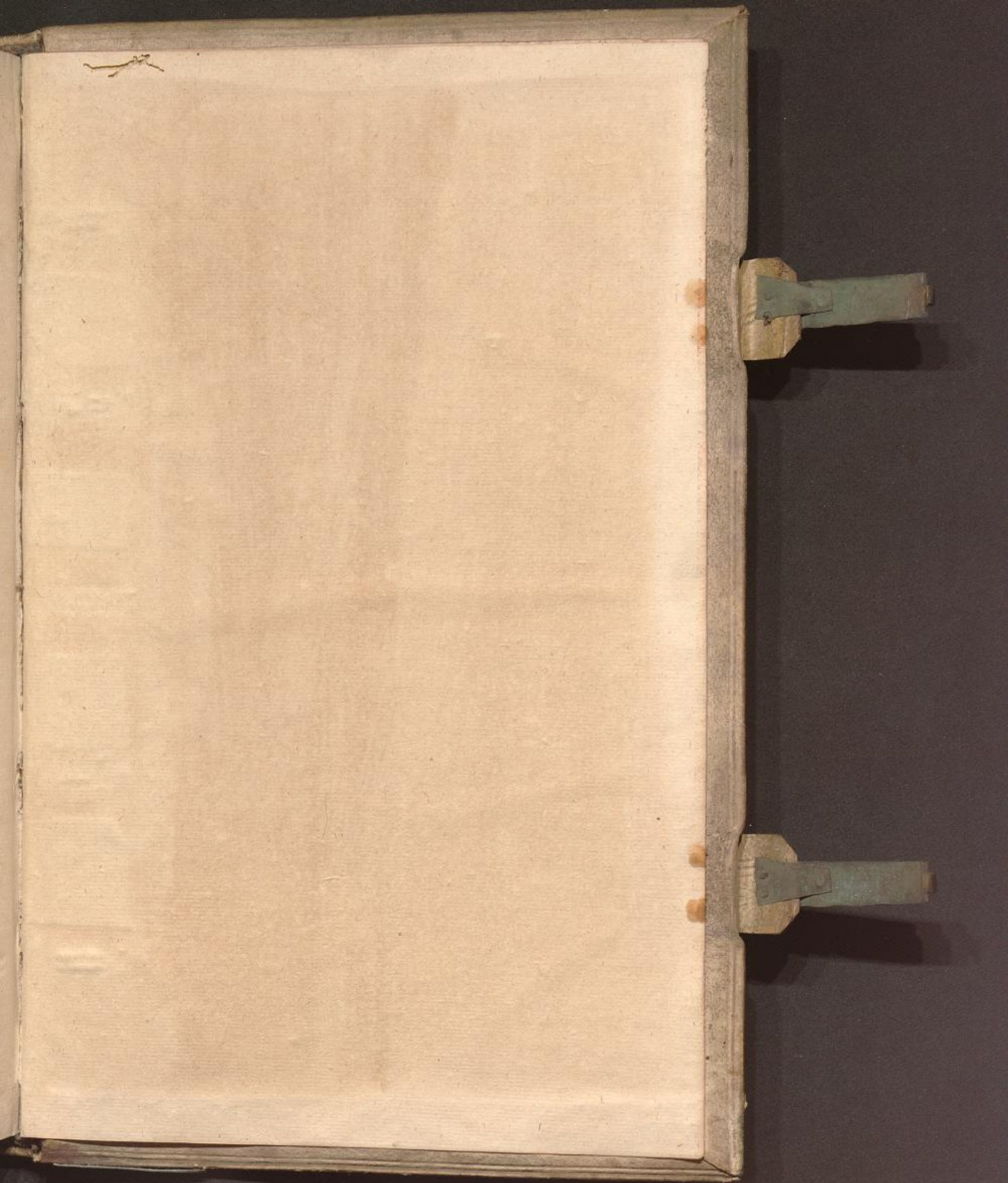

Arde-
kin

Theo-
logia
D. IV
L. 8

1511
1511
1511

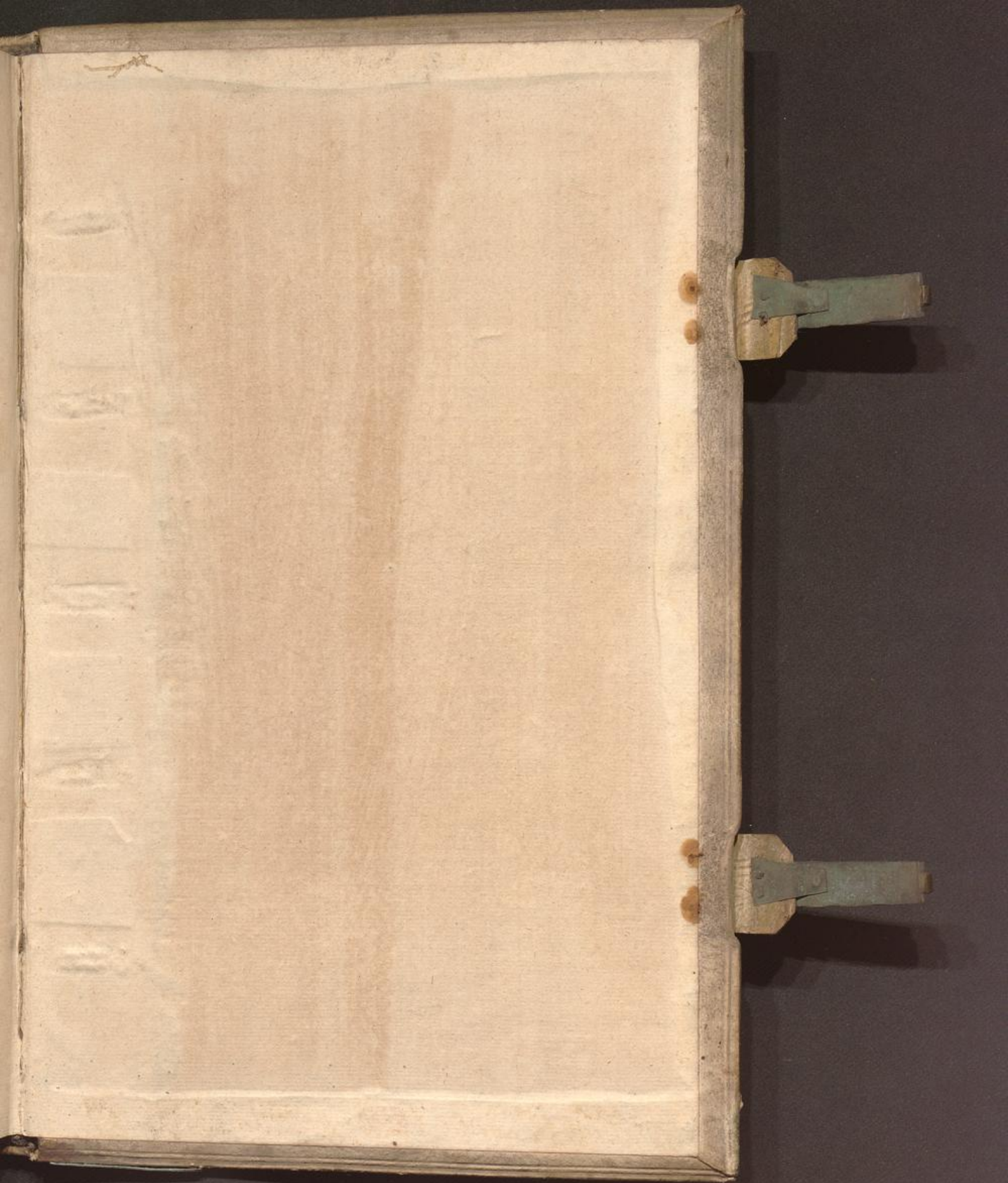
Arde-
kin

Theo-
logia

D. IV
L. 8

1511

1511

LIBRARI
THEOLOGICA

Th
921a

Arsde-
kin

Theo-
logia
D. IV
28

manet
in
Biblioth.

